FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA-RESTORASYON PROGRAMI

19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE TÜNEL-KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM

YÜKSEK LİSANS

AYŞE NUR ÖZKARA

İSTANBUL, 2023

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA-RESTORASYON PROGRAMI

19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE TÜNEL-KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM

YÜKSEK LİSANS

AYŞE NUR ÖZKARA
(180211008)

Danışman
(Doç. Dr. Mine Esmer)

İSTANBUL, 2023

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZİN SON HALİ

03/07/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

MİMARLIK Anabilim Dalı Mimari Koruma-Restorasyon Tezli Yüksek Lisans programında eğitim gören 180211008 numaralı Ayşe Nur Özkara 03/05/2023 tarihinde "19. Yüzyıldan Günümüze Tünel-Karaköy Aksı: Mimari ve Sosyal Değişim" başlıklı tezini savunmuş ve **Oy Birliği** ile başarılı bulunmuştur. Öğrencinin tezi tarafımca kontrol edilmiştir ve ciltlenmesi uygundur.

Jüri Üyesi	**İmza**
1. (Danışman) Doç. Dr. Mine ESMER	KABUL
2. Doç. Dr. Burcu Selcen COŞKUN	KABUL
3. Doç. Dr. Elvan Ebru OMAY POLAT	KABUL

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Ayşe Nur Özkara

DÜZELTME METNİ

Jüri üyelerinin istekleri doğrultusunda tezde yapılan düzeltmeler şu şekildedir:

- Birinci bölümde yer alan "Cumhuriyet Dönemi" isimli bölüm eklenmiştir.
- "Tünel – Karaköy Aksı: Mevcut Durumu"nun anlatıldığı ikinci bölüm detaylandırılmıştır.
- Dördüncü bölümde yer alan "Sonuç" eklenmiştir.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın araştırma, çizim ve analiz süreçlerinin farklı aşamalarında birçok kişinin değerli yardımları ve katkıları olmuştur. Öncelikle değerli danışman hocam Doç. Dr. Mine Esmer'e; akademik desteği ve ilgisinin yanı sıra nezaketi için minnettarım. Ayrıca değerli yorumları ve katkıları için jüri üyeleri sayın Doç. Dr. Burcu Selcen Coşkun ve Doç. Dr. Elvan Ebru Omay Polat'a teşekkür ederim.

Arşiv araştırmalarım sürecindeki ilgi ve yardımları için İBB Kültür Varlıkları Projeler Şube Müdürlüğü, Beyoğlu Belediyesi ve İBB Atatürk Kitaplığı çalışanlarına, tez çalışmamın birincil tanığı olan yakın dostlarımdan Safiye Altıntaş, Dilara Gümüş, Meral Karakuş, İrem Eren, Zehra Düzenli'ye, Selvi Haliloğlu'na ve Z. Eda Kayır'a, hayatımın her döneminde özellikle de öğrenim hayatım boyunca tüm varlığıyla desteğini esirgemeyen annem Nurten Çelik'e; destekleri için çok teşekkür ederim.

Ayşe Nur Özkara

19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE TÜNEL-KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM

AYŞE NUR ÖZKARA

ÖZET

Bu çalışmanın konusu; Tünel ve Karaköy meydanlarıyla, bu iki meydanın arasındaki aksı oluşturan, Galip Dede, Yüksek Kaldırım ve Kemeraltı caddelerinin mimari ve sosyal değişimidir. Tünel ve Karaköy arasında kalan ve bu önemli iki merkezi birbirine bağlayan bir aks üzerinde konumlanan bu caddelerle meydanlar; Beyoğlu İlçesi'nin Arap Cami, Asmalı Mescit, Bereketzade, Kemankeş Karamustafa Paşa, Müeyyetzade ve Şahkulu mahalle sınırları dahilindedir. Çalışma aksı (Galip Dede, Yüksek Kaldırım ve Kemeraltı caddeleri), bulunduğu konum ve kent tarihi açısından İstanbul'un en önemli kentsel akslarından biridir. Geçmişte surlarla çevrili Galata ve onun uzantısı olan Pera arasında ilişki kurulmasını sağlamış ve özellikle XIX. yüzyıldan günümüze birçok değişimin parçası olmuştur. Tez kapsamında da bölgedeki tarihsel süreç göz önünde bulundurularak caddelerin ve meydanların mimari ve sosyal değişimi analiz edilmiştir.

Analiz sürecinde çeşitli araştırma verilerinin yanı sıra çağdaş ölçüm ve belgeleme tekniklerinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında arşiv kaynakları (planlar, gravürler, minyatürler, kadastral ve tarihi haritalar, imar planları eski fotoğraflar, uydu fotoğrafları, panoramalar) ile saha gözlem ve çalışmalarının (fotoğraf çekimi, binaların kullanımıyla ilgili ticari yapılardaki kişilerle görüşme) yanı sıra 3D Lazer Tarama, rölöve, harita karşılaştırma gibi birçok farklı ölçüm ve belgeleme tekniği kullanılmıştır.

Tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde Galata ve Pera bölgelerinin tarihsel süreci, İlk Çağ'dan XXI. yüzyıla kadar incelenmiştir. Çalışmanın İkinci Bölümünde ise Tünel-Karaköy aksının mevcut durumu, XIX. yüzyıldan XXI.

yüzyıla kadar olan dönem kapsamında mimari ve sosyal açıdan ele alınmaktadır. Üçüncü Bölüm, tezin temel araştırma konusu olan "XIX. yüzyıldan Günümüze Tünel-Karaköy Aksı: Mimari ve Sosyal Değişim"inin analiz edildiği kısımdır. Dördüncü ve son bölümünde ise tezin analizlerle tespit edilmiş olan verilerin değerlendirmesiyle birlikte aksın silueti üzerine tezde getirilen öneriler yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Tünel, Karaköy, Galata, Pera, Galip Dede, Yüksek Kaldırım, Kemeraltı.

THE TÜNEL-KARAKÖY AXİS:

ARCHİTECTURAL AND SOCIAL CHANGE FROM THE 19th CENTURY TO THE PRESENT

AYŞE NUR ÖZKARA

ABSTRACT

The subject of this study is the architectural and social transformation of Galip Dede, Yüksek Kaldırım, and Kemeraltı streets, which form the axis between the Tünel and Karaköy squares. These streets and squares, located on an axis that connects these two important centers, are within the boundaries of the Arap Cami, Asmalı Mescit, Bereketzade, Kemankeş Karamustafa Paşa, Müeyyetzade, and Şahkulu neighborhoods of the Beyoğlu District. The study axis (Galip Dede, Yüksek Kaldırım, and Kemeraltı streets) is one of Istanbul's most important urban axes in terms of its location and urban history. In the past, it facilitated the relationship between the walled areas of Galata and its extension, Pera, and has been a part of numerous changes, especially from the 19th century to the present day. Within the scope of the thesis, the architectural and social transformation of the streets and squares has been analyzed, taking into account the historical process in the region.

In the analysis process, various research data as well as contemporary measurement and documentation techniques have been utilized. Within the scope of the study, archival sources (plans, engravings, miniatures, cadastral and historical maps, urban plans, old photographs, satellite images, panoramas) and field observations and studies (photography, interviews with individuals in commercial structures related to the use of buildings) have been used, as well as various measurement and documentation techniques such as 3D Laser Scanning, surveying, map comparison.

The thesis consists of four parts. In the first part, the historical process of the Galata and Pera regions is examined from ancient times to the 21st century. The second part of the study focuses on the current state of the Tünel-Karaköy axis, considering the architectural and social aspects from the 19th century to the 21st century. The third part analyzes the main research subject of the thesis, “The Tünel-Karaköy Axis from the 19th Century to the Present: Architectural and Social Transformation.” The fourth and final part presents the evaluation of the data identified through analysis in the thesis, along with recommendations for the silhouette of the axis.

Keywords: Tünel, Karaköy, Galata, Pera, Galip Dede, Yüksek Kaldırım, Kemeraltı.

ÖNSÖZ

XIX. yüzyıl başından günümüze kadar uzanan geniş bir zaman dilimini kapsayan bu tez çalışmasında, bölgenin tarihsel süreci farklı perspektiflerden değerlendirilerek ele alınmaya çalışılmıştır. Seçilen bölgenin ve Beyoğlu'nun oluşum-gelişim evreleriyle birlikte analiz edilmesi, bilindik ve tekrarlanan mimarlık ve tarih okumalarından kaçınılarak kronolojik bir çalışma olması amaçlanmıştır. Dolayısıyla seçilen dönemi her yönü ile inceleme gibi bir iddiası olmadığı gibi, ele alınan değişim-dönüşüm dinamiklerinin de bütün etkileri dahil edilmesi amaçlanmamıştır. Hedeflen çalışma; özellikle XIX. yüzyıl gibi çelişkiler ve radikal oluşumlarla dolu bir dönemin ve günümüze kadar geçen zaman aralığında ortaya çıkan değişim ve dönüşümleri çeşitli dinamikler ve yapılar üzerinden bir okuma yapmaktır. Beyoğlu (Galata-Pera) ve *"çalışma aksı"* içinde bulundukları bağlam; yani kişiler, olaylar, yerler, yapılar ve zamanlar odağında; arşiv taramaları (Kültür Varlıkları Koruma Kurulu Bölge Müdürlüğü, İBB Kültür Varlıkları Projeler Şube Müdürlüğü, İBB İmar Şube Müdürlüğü, KEDEB ve gazete arşivleri), çeşitli görsel kaynaklar (haritalar, gravürler, planlar, uydu görüntüleri vd.) ve 23.06.2022 tarihinde yapılan 3D Lazer Tarama verileriyle hazırlana rölöve çalışması ile hazırlanan çeşitli analizler sonucunda *"çalışma aksı"*nın dönüşümü üzerinde durulmuştur.

Mayıs, 2023 Ayşe Nur Özkara

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **v**
ABSTRACT ..... **vii**
ÖNSÖZ ..... **ix**
ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **xiii**
TABLO LİSTESİ ..... **xxii**
KISALTMALAR ..... **xxiii**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **6**
1. GALATA VE PERA'NIN TARİHSEL SÜRECİ **6**
1.1. İLK ÇAĞ DÖNEMİ **11**
1.1.1. Yunan Kolonileri Dönemi (İ.Ö. 1200-İ.S. 476) **11**
1.1.2. Roma İmparatorluğu Dönemi (İ.Ö. 1.YY – İ.S. 375) **13**
1.2. ORTA ÇAĞ DÖNEMİ (375 – 1453) **15**
1.2.1. Bizans İmparatorluğu Dönemi (395 – 1204) **17**
1.2.2. Latin İmparatorluğu Dönemi (1204 – 1261) **19**
1.2.3. Ceneviz Dönemi (1267 – 1453) **20**
1.3. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ (1453 – 1923) **27**
1.3.1. XV. Yüzyıl **30**
1.3.2. XVI. Yüzyıl **34**
1.3.3. XVII. Yüzyıl **40**
1.3.4. XVIII. Yüzyıl **47**
1.3.5. XIX. Yüzyıl **52**
1.3.5.1. XIX. Yüzyıl Batılılaşma Süreci **65**
1.3.5.1.1. Tanzimat İlanı Öncesi **65**
1.3.5.1.2. Tanzimat İlanı Sonrası **70**
1.3.5.1.2.1. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı **71**
1.3.5.1.2.2. VI. Daire-i Belediye'nin Kurulması ve Çalışmaları **85**
1.3.5.2. XIX. Yüzyılda Gelişen Ulaşım **90**
1.3.5.3. XIX. Yüzyılda Yangınları **95**
1.3.5.4. Sosyal Yapı **102**

1.3.6. XX. Yüzyıl **108**
1.3.6.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemi **109**
1.3.6.2. Göçler ve Sosyal Yapı **112**
1.3.6.1. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı **116**
1.3.6.2. XX. Yüzyıl Başlarında Gelişen Ulaşım **124**
1.3.6.2.1. Elektrikli Tramvay **124**
1.4. CUMHURİYET DÖNEMİ **126**
1.4.1. XX. Yüzyıl **126**
1.4.1.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Başkentin Taşınması **126**
1.4.1.2. Göçler ve Sosyal Yapı **127**
1.4.1.3. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı **134**
1.4.1.3.1. 1956-1960 Yılları İmar Hareketler **145**
1.4.1.3.2. 1984-1989 Yılları İmar Hareketler **148**
1.4.2. XXI. YÜZYIL **151**
1.4.2.1. Göçler ve Sosyal Yap **151**
1.4.2.2. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı **159**
1.4.2.3. XXI. Yüzyıl Başlarında Gelişen Ulaşım **166**
İKİNCİ BÖLÜM **167**
2. TÜNEL – KARAKÖY AKSI: MEVCUT DURUMU **167**
2.1. TÜNEL MEYDANI'NIN MEVCUT DURUMU **167**
2.2. ÇALIŞMA AKSININ MEVCUT DURUMU **175**
2.2.1. Tünel-Karaköy Aksının Kent İçindeki Konumu **175**
2.2.2. Tünel-Karaköy Aksının Fiziksel Yapısı **176**
2.2.3. Tünel-Karaköy Aksının Sosyal Yapısı **180**
2.2.4. Tünel-Karaköy Aksı Yapılarının Özellikleri **187**
2.2.5. Tünel-Karaköy Aksı Tescilli Yapıları **194**
2.3. KARAKÖY MEYDANI'NIN MEVCUT DURUMU **199**
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM **211**
3. TÜNEL-KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİMİ **211**
3.1. DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ **211**
3.1.1. Şehircilikle İlgili Hukuksal Düzenlemeler **211**
3.1.2. Hatt-ı Hümayun: Tanzimat İlanı **212**

3.1.3. VI. Daire-i Belediye Kurulması 212
3.1.4. Ulaşım Ağları 214
3.1.4.1. Köprüler **214**
3.1.4.2. Tramvaylar **216**
3.1.4.3. Tünel Metrosu **218**
3.1.4.4. Haliç Metro Geçiş Köprüsü **220**
3.1.4.5. Gemiler **220**
3.1.5. Yangınlar 221
3.1.2. Ticari ve Sosyal Gelişmeler 222
3.2. TÜNEL KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM (XIX.-XXI YÜZYIL) 222
3.2.1. Tünel Meydanı: 1858-2023 Yılları Arası Değişimi 222
3.2.2. 1813-2017 Yılları Arası Haritalar Üzerinden İnceleme 231
3.2.2.1. Çalışma Aksı: 1813 Yılındaki Durumu **235**
3.2.2.2. Çalışma Aksı: 1813-1819 Yılları Arası Değişimi **237**
3.2.2.3. Çalışma Aksı: 1819-1828 Yılları Arası Değişimi **239**
3.2.2.4. Çalışma Aksı: 1828-1836 Yılları Arası Değişimi **242**
3.2.2.5. Çalışma Aksı: 1836-1840 Yılları Arası Değişimi **245**
3.2.2.6. Çalışma Aksı: 1840-1850 Yılları Arası Değişimi **247**
3.2.2.7. Çalışma Aksı: 1850-1860 Yılları Arası Değişimi **251**
3.2.2.8. Çalışma Aksı: 1860-1882 Yılları Arası Değişimi **256**
3.2.2.9. Çalışma Aksı: 1882-1887 Yılları Arası Değişimi **263**
3.2.2.10. Çalışma Aksı: 1887-1902-Yılları Arası Değişimi **266**
3.2.2.11. Çalışma Aksı: 1902-1906 Yılları Arası Değişimi **270**
3.2.2.12. Çalışma Aksı: 1906-1914 Yılları Arası Değişimi **274**
3.2.2.13. Çalışma Aksı: 1914-1922 Yılları Arası Değişimi **276**
3.2.2.14. Çalışma Aksı: 1922-1934 Yılları Arası Değişimi **279**
3.2.2.15. Çalışma Aksı: 1934-1949 Yılları Arası Değişimi **285**
3.2.2.16. Çalışma Aksı: 1949-1955 Yılları Arası Değişimi **289**
3.2.2.17. Çalışma Aksı: 1955-2006 Yılları Arası Değişimi **291**
3.2.2.18. Çalışma Aksı: 2006-2013 Yılları Arası Değişimi **299**
3.2.2.19. Çalışma Aksı: 2013-2023 Yılları Arası Değişimi **301**

3.2.2.20. Çalışma Aksının Kronolojik Değerlendirilmesi 303
3.2.3. Karaköy Meydanı: 1858-2023 Yılları Arası Değişimi 307
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 323
4. SONUÇ: DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER 323
4.1. TÜNEL-KARAKÖY AKSI: TESPİT EDİLEN SORUNLAR VE ÖNERİLER 325
4.1.1. Kentsel Ölçekteki Sorunlara Yönelik Öneriler 326
4.1.1.1. Bölgenin Tarihsel Geçmişinin Okunamamasından Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 326
4.1.1.2. Trafikten Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 327
4.1.1.3. Kamusal Alan Yapılanmalarından Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 328
4.1.1.4. Yeni Yapılanmalardan Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 330
4.1.2. Yapısal Ölçekteki Sorunlara Öneriler 331
4.1.2.1. Cephelerdeki Uygun Olmayan Eklerden ve Malzeme Eskimesinden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 331
4.1.2.2. Malzeme Eskimesinden Kaynaklanan Strüktürel Sorunlara Yönelik Öneriler 334
4.1.2.3. Yasa Dışı Yapılanmalardan Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 334
4.1.3. Demografik Değişimlerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 335
4.1.4. Yasal ve Örgütsel Düzenleme Eksikliklerinden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler 336
KAYNAKÇA 338
EKLER 364

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1-1: W. Müller, Byzantion Antik Dönem Çizimi (Müller-Wiener, 2001). 12
Şekil 1-2: Bereketzade Ali Efendi Camii'nin Altındaki Tünel (URL-1). 12
Şekil 1-3: Saint Peter ve Saint Paul Kilisesindeki Steller (Sağlam, 2019). 13
Şekil 1-4: Stel Üzerinde Yer Alan Heykeller (Sağlam, 2019). 14
Şekil 1-5: Casa Garibaldi Binasının Altında Bulunan Tabut (URL-2). 15
Şekil 1-6: Mezarlara İlişkin İllüstrasyon Çizimleri (URL-4). 15
Şekil 1-7: 14 Bölgeye Ayrılmış Konstantinopolis (Gyllius, 1997). 17
Şekil 1-8: 1303 Mayıs Fermanının Anlatımı (Sağlam, 2019). 18
Şekil 1-9: Nomidis-Schneider, Podesta Binası, 1856 Yılından Önce (Bertele). 22
Şekil 1-10: E. Mamboury Galata Haritası, 1951 (URL-5). 23
Şekil 1-11: C. Buondelmonte İstanbul Gravüründen Kesit,1422, ... 24
Şekil 1-12: G. A. Vavassore İstanbul Minyatüründen Kesit, XVI. Yüzyıl (URL-6). 25
Şekil 1-13: Galata Planı, 1455 (Kuban, 1996). 31
Şekil 1-14: H. Schedel, Büyük İstanbul Gravürü, 1422 (Müller-Wiener, 2001). 33
Şekil 1-15: A. Arbasino, Galata, XVI. Yüzyıl Başı (Gören, 2004). 34
Şekil 1-16: Matrakçı Nasuh, İstanbul Minyatürü Kesiti, 1533 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi). 36
Şekil 1-17: P. Coeck, Pera Evleri, XVII. Yüzyıl (Bertele, 1931). 37
Şekil 1-18: Galata Evleri, XVI. Yüzyıl (Mantran, 2020). 37
Şekil 1-19: S. Münster, İstanbul Gravürü Kesiti, 1550 (URL-7). 38
Şekil 1-20: S. Pinargenti, İstanbul Haritasından Kesit, 1573 (URL-8) 39
Şekil 1-21: Yağ Kapanı İskelesi, XIX. Yüzyıl (URL-9). 42
Şekil 1-22: G. Marian, Galata ve Pera, 1600'lü Yıllar (URL-10). 43
Şekil 1-23: J. İsaac, İstanbul Haritasından Kesit, 1654 Öncesi (IFEA Arşivi). 43
Şekil 1-24: L. Petit, Galata Gravürü, 1668 (Bertele, 1931). 44
Şekil 1-25: G. J. Grelot, İstanbul Gravürü, 1680 (URL-11). 44
Şekil 1-26: F. S Scarella, İstanbul Gravürü, 1686 (Çıracı ve Dökmeci, 1990). 44
Şekil 1-27: C. Bruyn, İstanbul / Galata / Pera, 1698 (URL-12). 46
Şekil 1-28: J. Grelot, İstanbul Haritası, 1680 (URL-11). 46
Şekil 1-29: Galata-Pera Etnisiteye Göre Hazırlanan Plan, ... 47
Şekil 1-30: N. Fer, İstanbul'un Liman Görünümünden Kesit, ... 49
Şekil 1-31: H. J. J. Andelfinger, İstanbul ve Boğaz Haritası, 1735 (URL-13). 50
Şekil 1-32: François Kauffer, İstanbul Haritası, 1776 (SALT Arşivi). 51
Şekil 1-33: İstanbul Haritası, S. H. Weiss, 1800'lerin Sonu (BİT). 53

Şekil 1-34: Galata, 1819 ((URL-14). 54
Şekil 1-35: Hôtel d'Angleterre, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 56
Şekil 1-36: Hôtel d'Angleterre İç Mekân, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 56
Şekil 1-37: Naum Opera ve Tiyatrosu, XIX. Yüzyıl (Gülersoy). 57
Şekil 1-38: Taksim Meydanı (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi). 58
Şekil 1-39: Taksim Meydanı, XX. Yüzyıl (Evren). 59
Şekil 1-40: Petit Champs des Morts, 1840 (Jouanin ve Gaver). 60
Şekil 1-41: Tepebaşı Bahçesi, 1879 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi). 61
Şekil 1-42: Taksim Bahçesi, 1904 (İAE Arşivi). 61
Şekil 1-43: Pervititch Haritasında Taksim Bahçesi, 1925 (SALT Arşivi). 62
Şekil 1-44: Helmuth von Moltke, İstanbul Planı, 1837 (Bilsel). 68
Şekil 1-45: XIX. Yüzyıl Başlarında Çırağan Sahil Sarayı (Allom ve Walsh). 69
Şekil 1-46: Karaköy Meydanı'nın Oluşum Şeması. 73
Şekil 1-47: Karaköy Meydanı, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 74
Şekil 1-48: R. Huber, 1895 (IFEA). 75
Şekil 1-49: Mevcut Tünel Meydanı'nın 1870'teki Durumu, Docteus Brunetti (SALT Arşivi). 76
Şekil 1-50: Tünel Meydanı'nın Oluşum Şeması. 76
Şekil 1-51: Tünel Meydanı ve Günümüze Ulaşamayan Çeşme, XIX. Yüzyıl (URL-15). 77
Şekil 1-52: Galata'da Kagir Yapı Detayı (SALT Arşivi). 80
Şekil 1-53: Pera Caddesi'nde Kagir Yapı (Akın). 80
Şekil 1-54: Doğan Apartmanı (SALT Arşivi). 81
Şekil 1-55: Doğan Apartmanı Detay (SALT Arşivi). 81
Şekil 1-56: Galata-Pera'da Sıraevlerinin Bölgesel Dağılımı, (Batur vd.). 82
Şekil 1-57: Taksim Surp Agop Sıraevleri, (Batur vd.). 82
Şekil 1-58: Taksim Surp Agop Sıraevleri, ... 83
Şekil 1-59: Taksim Surp Agop Sıraevleri, ... 83
Şekil 1-60: Palazzo Corpi (Amerikan Sefaret Sarayı), (URL-16). 84
Şekil 1-61: Fransız Sefaret Sarayı, (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi). 84
Şekil 1-62: Açılan Yeni Yollar ve Meydanlar (Çelik, 2019). 87
Şekil 1-63: Düzenleme Öncesi 88
Şekil 1-64: Düzenleme Sonrası 88
Şekil 1-65: VI. Daire-i Belediye Sarayı, 1880-1893 (Library of Congress). 89
Şekil 1-66: Koçu Resmi Yer Alan Kartpostal, XIX. Yüzyıl (URL-18). 90
Şekil 1-67: XIX. Yüzyılda Kullanılan Araba Türleri (Ertürk). 91
Şekil 1-68: Büyükdere'den Taksim'e ve Oradan Pera'ya Uzanan Yol, ... 92
Şekil 1-69: VI. Belediye-i Daire ve Atlı Tramvay (URL-19). 92

Şekil 1-70: Beyazıt Kulesi'nden Panorama, 1854, James Robertson ve Felice Beato..... 93
Şekil 1-71: Cisr-i Atik, XIX. Yüzyıl 94
Şekil 1-72: Cisr-i Cedid, 1895'ler, F. Leoffle (SALT Arşivi). 94
Şekil 1-73: 1883-1884 Yılları Arasında Galata-Pera Ulaşım Haritası 95
Şekil 1-74: Galata, Kemeraltı Yangını Gravürü (Gravürlerle Türkiye). 97
Şekil 1-75: Le Monde Illustre Gazetesinde Yer Alan 1870 Yangını Tasviri (URL-20). 98
Şekil 1-76: 1870 Beyoğlu Yangını Gravürü (SALT Arşivi). 99
Şekil 1-77: Pera, 1870 Yılı Yangın Bölgesi Planı, Docteus, Brunetti (SALT Arşivi). 99
Şekil 1-78: G. d'Ostoya ve Huber Haritaları Kıyaslaması. 101
Şekil 1-79: B. R. Davies ve C. Stolpe Haritaları Kıyaslaması. 101
Şekil 1-80: XV-XIX. Yüzyıl Arasında Galata'da Cami ve Kilise Adedi (Eldem E. , 1992). 102
Şekil 1-81: Galata'da İbadet Yerlerine ve Etnisiteye Göre Hazırlanan Plan, ... 103
Şekil 1-82: Galata ve Pera, 1870 (SALT Arşivi). 104
Şekil 1-83: 1891 Yılında Yayımlanan Bir İlanda Bon Marché (URL-21). 105
Şekil 1-84: Karlman Pasajı (URL-22). 105
Şekil 1-85: Tünel Kitap Evi (Bali R. , 2010). 106
Şekil 1-86: M. Hulisi İstanbul'un Manzara-i Umûmiyesi, ... 110
Şekil 1-87: Galata-Pera, XX. Yüzyıl Başları (URL-23). 111
Şekil 1-88: İşgal Yıllarında Beyoğlu, XX. yüzyıl (URL-24). 111
Şekil 1-89: Galata Kulesi Önünde İngiliz Askerleri, XX. Yüzyıl (URL-25). 112
Şekil 1-90: Galata ve Pera'nın Etnik Haritası, 1920'ler (Goodsell, 1922). 113
Şekil 1-91: B. R. Davies, Constantinople Stambool, 1840 (Harvard Geospatial Library). 118
Şekil 1-92: Constantinople, C. Stolpe, 1863-1880 (SALT Arşivi). 118
Şekil 1-93: İstanbul Haritası, Mühendis Hübner, 1900'ler (İÜMK). 119
Şekil 1-94: Grande Rue De Pera, XX. Yüzyıl Sonu (SALT Arşivi). 120
Şekil 1-95: Galip Dede Caddesi'nde Art Nouveau Özellikte Bir Yapı, Beyoğlu 121
Şekil 1-96: Art Nouveau Özellikte Botter Apartmanı, Beyoğlu (SALT Arşivi). 121
Şekil 1-97: Beyoğlu'nda Neo-Barok Özellikte Bir Bina (SALT Arşivi). 122
Şekil 1-98: 1860 ve 1932 Yıllarına Ait Mezarlıkların Kıyaslanma Şeması, 2023. 123
Şekil 1-99: Galata Köprüsü'nde Elektrikli Tramvaylar, XX. Yüzyıl Başları 124
Şekil 1-100: İstanbul'un Elektrikli Tramvay Güzergahları, Hat ve Numaraları, ... 125
Şekil 1-101: Nisuaz Pastanesi, 1948 (DBİA). 131
Şekil 1-102: Abanoz Sokak'tan Bir Görüntü, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 132
Şekil 1-103: Galata Rıhtımı, 1900'ler, Sébah ve Joaillier (URL-26). 135
Şekil 1-104: Taksim Cumhuriyet Meydanı, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 136
Şekil 1-105: XX. Yüzyılda Hazırlanan Beyoğlu-Galata Turizm Gelişim Haritası. 137

Şekil 1-106: Karaköy Alt Geçidi Çalışmaları, 1964-1965 (İBB Arşivi). 138
Şekil 1-107: Taksim Meydanı ve Kristal Gazinosu, 1950'lerin Sonu (KVKBKM Arşivi). 139
Şekil 1-108: Yüksek Kaldırım Caddesi, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 140
Şekil 1-109: Karaköy Meydanı Güzel İstanbul Heykeli, 1974 (Antmen). 141
Şekil 1-110: Tünel Meydanı Açık Sütun, Cemal Emden, 1994 (URL-27). 142
Şekil 1-111: Kent Planı, 1950-1960 (Kuban, 1996). 143
Şekil 1-112: Beyoğlu İlçesi Kentsel sit Alanı Mahalle Sınırları, 2005 144
Şekil 1-113: Karaköy Meydanı İstimlakleri, Ara Güler, 1958 (Kuban, 1994). 146
Şekil 1-114: Küçük Merzifonlu Mescidi, 1900'ler (SALT Arşivi). 147
Şekil 1-115: Tarlabaşı Bulvarı Yapım Çalışmaları Taksim Meydanı Tarafı, 1989, ... 149
Şekil 1-116: Tarlabaşı Bulvarı Yapım Çalışmaları Taksim Meydanı'na Bağlantı Yolu, 1988, ... 149
Şekil 1-117: Kaldırılmak İstenen ve Yeni İnşa Edilen Ticaret Merkezi. 150
Şekil 1-118: Kripoe'nin Çalışması, Yüksek Kaldırım Caddesi, 2009 (Erdoğan G. , 2009). 153
Şekil 1-119: Zürafa Sokak, Ara Güler, 1957 (DBİA). 154
Şekil 1-120: Zürafa Sokak, 2022 (A. Özkara). 155
Şekil 1-121: Beyoğlu Kültür Yolu Festivali, 2022 (Beyoğlu Belediyesi Arşivi). 158
Şekil 1-122: Galip Dede Caddesi, Şiir Enstalasyon, 2023 (A. Özkara). 159
Şekil 1-123: Emek Sineması, XX. Yüzyıl Sonları, Kayıhan Türköz (SALT Arşivi). 161
Şekil 1-124: Markiz Pastanesi, (Ciritci, 2019). 162
Şekil 1-125: Librairie de Péra, XX. Yüzyıl, Kayıhan Türköz (SALT Arşivi). 162
Şekil 1-126: Mega Projeler, Beyoğlu, 2023. 164
Şekil 1-127: İstanbul ve Beyoğlu Airbnb Kullanımı Yoğunluk Haritası, 2022. 165
Şekil 1-128: M2 Metro Hattı'nın Surlardan Geçişi, XXI. Yüzyıl (Okur Coşkunçar, 2018). 166
Şekil 2-1: Tünel Meydanı, 2023 (İBB Arşivi). 167
Şekil 2-2: Tünel Meydanı, Mevcut Durum Paftası, 2023. 168
Şekil 2-3: Tünel Meydanı Açık Sütun, 2014 İstanbul Onur Yürüyüşü ve 169
Şekil 2-4: Metro Han, 2023 (A. Özkara). 170
Şekil 2-5: Tünel Cer Atölyesi, 2023 (A. Özkara). 171
Şekil 2-6: Tünel Geçidi İş Hanı, 2023 (A. Özkara). 172
Şekil 2-7: Seferoğlu Apartmanı, 2023 (A. Özkara). 173
Şekil 2-8: Trafo Binası, 2023 (A. Özkara). 174
Şekil 2-9: Beyoğlu Belediye Başkanlığı Binası, 2023 (A. Özkara). 174
Şekil 2-10: Schneider-Nomidis (1944) Haritasıyla Güncel Harita Çakıştırılması, 2023. 175
Şekil 2-11: Çalışma aksı Mahalle Sınırları, 2023. 176
Şekil 2-12: Galip Dede ve Yüksek Kaldırım Caddeleri Topografik Harita, 2023. 179
Şekil 2-13: Çalışma Aksı Vaziyet Planı, 2023. 180

Şekil 2-14: 6-7 Eylül Olayları, İstiklal Caddesi, 1955 (Karaca). 181
Şekil 2-15: 1964 Sürgününe Ait Fotoğraf, 1955 (URL-29). 182
Şekil 2-16: Çalışma Aksı, Zemin Kat İşlev Analiz Paftası, 2023. 184
Şekil 2-17: Çalışma Aksı, Nitelik Analiz Paftası, 2023. 185
Şekil 2-18: Çalışma Aksı, Mülkiyet Analiz Paftası, 2023. 186
Şekil 2-19: Beyoğlu'nda Bir Sokak, 1851, John Shaw Smith (URL-30). 187
Şekil 2-20: Beyoğlu'nda Bir Sokak, 1912, Albert Richard Smith (URL-31). 188
Şekil 2-21: Çalışma Aksı, Konstrüksiyon Analiz Paftası, 2023. 190
Şekil 2-22: Kemeraltı Caddesi, 2023 (A. Özkara). 191
Şekil 2-23: Yüksek Kaldırım Caddesi, 2023 (A. Özkara). 191
Şekil 2-24: Galip Dede Caddesi, 2023 (A. Özkara). 191
Şekil 2-25: Galip Dede Caddesi, 2023 (A. Özkara). 192
Şekil 2-26: Çalışma aksı, Kat Analiz Paftası, 2023. 193
Şekil 2-27: Nitelikli Tescilli Yapı Örnekleri, 2023 (A. Özkara). 195
Şekil 2-28: Nitelikli Tescilli Yapı Örnekleri, 2023 (A. Özkara). 195
Şekil 2-29: Çalışma aksı, Tescil Analiz Paftası, 2023. 196
Şekil 2-30: Çalışma aksı, Cephe Hasar Analiz Paftası, 2023. 197
Şekil 2-31: Çalışma Aksı: Mevcut Durum Vaziyet Planı, 2023 (A. Özkara). 198
Şekil 2-32: Çalışma Aksı: A-A Yönü Mevcut Durum Silueti, 2023 (A. Özkara). 198
Şekil 2-33: Çalışma Aksı: B-B Yönü Mevcut Durum Silueti, 2023 (A. Özkara). 199
Şekil 2-34: Karaköy Meydanı, 2020 (İBB Arşivi). 200
Şekil 2-35: Karaköy Meydanı, 2020 (İBB Arşivi). 200
Şekil 2-36: Karaköy Meydanı, Mevcut Durum Paftası, 2023. 201
Şekil 2-37: Ziraat Bankası Karaköy Şubesi, 2011 (SALT Arşivi)-2022 (KVKBKM Arşivi). 203
Şekil 2-38: Sermet Han, 2023 (A. Özkara). 204
Şekil 2-39: Aksu Han, 2023 (A. Özkara). 204
Şekil 2-40: Ömer Abed Han, 2023 (A. Özkara). 205
Şekil 2-41: Yemişçi Han, 2023 (A. Özkara). 206
Şekil 2-42: Karaköy Yeni Han, 2023 (A. Özkara). 207
Şekil 2-43: Şeref Han, 2023 (A. Özkara). 207
Şekil 2-44: Nordstern Han, 2023 (A. Özkara). 208
Şekil 2-45: Batı Sınırını Oluşturan Yapılar, 2023 (A. Özkara). 209
Şekil 2-46: 1101 Ada 25 Parseldeki Yapı ve Tonozlu Yapı Kalıntısı, 2023 (A. Özkara). 210
Şekil 3-1: Yıkımlar Öncesi Ceneviz Surları. 213
Şekil 3-2: Cisr-i Atik Çizimi, Mecmua-i Ebuzziya (URL-34). 215
Şekil 3-3: Cisr-i Atik (Eyice, 1997). 215

Şekil 3-4: Cisr-i Cedid Çizimi, Mecmua-i Ebuzziya (URL-34). 215
Şekil 3-5: Cisr-i Atik ve Cisr-i Cedid Köprülerinin Haritadaki Gösterimi, 1836-1837. 216
Şekil 3-6: VI. Daire-i Belediye Binasının Önünde Altlı Tramvaylar, ... 217
Şekil 3-7: Galata Köprüsü Elektrikli Tramvay, 1930, ... 218
Şekil 3-8: Tünel Plan-Kesit Çizimi (H. Gavand). 219
Şekil 3-9: Tünel Farklı Seviye Kesit Çizimleri (H. Gavand). 219
Şekil 3-10: Ahşap Tünel Vagonu, 1950 (İETT Arşivi). 220
Şekil 3-11: 1858-1860 Yıllarında Tünel Meydanı'nın Durumu. 223
Şekil 3-12: Tünel Cer Atölyesi, 3 Katlı Durumunu Gösteren Çizim (H. Gavand) ve 224
Şekil 3-13: Tünel Cer Atölyesi'nin Bacası, 1875-1876, Guillaume Berggren (SALT Arşivi)..... 224
Şekil 3-14: Tünel Pera İstasyonu, 1884 (SALT Arşivi). 225
Şekil 3-15: Metro Han, 6 Katlı Durumu, 1925 – 7 Katlı Durumu, 1930'lar 226
Şekil 3-16: Seferoğlu Apartmanı, 1910 (İETT Arşivi) ve 1990'lar (SALT Arşivi). 227
Şekil 3-17: Tünel Geçidi İş Hanı, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 228
Şekil 3-18: Belediye Binası, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi) ve 2010 (Beyoğlu Bld. Arşivi). 229
Şekil 3-19: 1887-1932 Yılları Tünel Meydanı ve Çevre Yapıları. 229
Şekil 3-20: 1887-2013 Yılları Arasında Tünel Meydanı'nın Değişim Şeması..... 231
Şekil 3-21: C. C. Frankland İstanbul Planı, 1829 (URL-35). 232
Şekil 3-22: H. A. Barker İstanbul Panoroması (5. parça), 1813 (URL-36)..... 233
Şekil 3-23: H. A. Barker İstanbul Panoraması (7. parça), 1813 (URL-36). 233
Şekil 3-24: Galata-Pera Haritası, 1813. 236
Şekil 3-25: Küçük Mezarlık Gravürü, William H. Barlett – J.T. Willmore, ... 236
Şekil 3-26: Galata-Pera Haritası, 1819. 238
Şekil 3-27: XIX. Yüzyıl- K. Kaminar ile B. Bocage Haritaları Karşılaştırma Şeması. 239
Şekil 3-28: Karaköy Dış Kapısı. 239
Şekil 3-29: Galata-Pera Haritası, 1828. 241
Şekil 3-30: XIX. Yüzyıl- B. Bocage ile A. Fullarton Haritaları Karşılaştırma Şeması. 242
Şekil 3-31: Galata-Pera Haritası, 1836. 244
Şekil 3-32: XIX. Yüzyıl- A. Fullarton ile J. Hammer Haritaları Karşılaştırma Şeması. 245
Şekil 3-33: Galata-Pera Haritası, 1840. 246
Şekil 3-34: XIX. Yüzyıl-J. Hammer ile B. R. Davies Haritaları Karşılaştırma Şeması. 247
Şekil 3-35: Galata-Pera Haritası, 1850. 250
Şekil 3-36: XIX. Yüzyıl-B. R. Davies ile S. Byzantios Haritaları 251
Şekil 3-37: Galata-Pera Haritası, 1858-1860. 255
Şekil 3-38: XIX. Yüzyıl-S. Byzantios ile G. d'Ostoya Haritaları Karşılaştırma Şeması. 256
Şekil 3-39: Çalışma Aksı Yapı Detay Analizi, 2022. 256

Şekil 3-40: Yüksek Kaldırım Caddesi, XIX. Yüzyıl Sonları (SALT Arşivi). 258
Şekil 3-41: Galata-Pera Haritası, 1882. 261
Şekil 3-42: XIX. Yüzyıl- G. d'Ostoya ile C. Stolpe Haritaları Karşılaştırma Şeması. 262
Şekil 3-43: Çalışma Aksı Dini Grup Detay Analizi, 2022. 263
Şekil 3-44: Galata-Pera Haritası, 1887. 265
Şekil 3-45: XIX. Yüzyıl- C. Stolpe ile R. Huber Haritaları Karşılaştırma Şeması. 266
Şekil 3-46: Çalışma Detay Analizi. 266
Şekil 3-47: Galata-Pera Haritası, 1895-1902. 269
Şekil 3-48: XX. Yüzyıl- R. Huber ile A. Joanne Haritaları Karşılaştırma Şeması. 270
Şekil 3-49: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii (SALT Arşivi). 271
Şekil 3-50: Galata-Pera Haritası, 1904-1906. 272
Şekil 3-51: XX. Yüzyıl- A. Joanne ile C. E. Goad Haritaları Karşılaştırma Şeması. 273
Şekil 3-52: Çalışma Aksı Yapı Detay Analizi. 273
Şekil 3-53: Çalışma Aksı Kat Analizi. 273
Şekil 3-54: Karaköy Caddesi'nden Yüksek Kaldırım Caddesi'ne Bakış, 1914 (URL-37). 274
Şekil 3-55: Galata-Pera Haritası, 1913-1914. 275
Şekil 3-56: XX. Yüzyıl- Goad ile Alman Mavileri Haritaları Karşılaştırma Şeması. 276
Şekil 3-57: Galata-Pera Haritası, 1922, ... 278
Şekil 3-58: Yüksek Kaldırım Caddesi Başı, 1921 (SALT Arşivi). 279
Şekil 3-59: XX. Yüzyıl- Alman Mavileri ile Osmanlı Anonim Şirketi Haritaları 279
Şekil 3-60: Galata Mevlevihanesi, Okul Dönemi, XX. Yüzyıl (Y. Özdemir). 281
Şekil 3-61: Galata Mevlevihanesi, Tepebaşı Karakol Dönemi, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi). 282
Şekil 3-62: Karaköy Meydanı'ndan Yüksek Kaldırım Caddesine Bakış, ... 283
Şekil 3-63: Beyoğlu Haritası, 1934, ... 284
Şekil 3-64: XX. Yüzyıl- Osmanlı Anonim Şirketi ile O. Nuri Ergin Haritaları 285
Şekil 3-65: Yüksek Kaldırım Caddesi 1900'ler ve 1940, ... 286
Şekil 3-66: Beyoğlu Haritası, 1947-1949, ... 288
Şekil 3-67: XX. Yüzyıl- O. Nuri Ergin ile S. Nirven Haritaları Karşılaştırma Şeması. 289
Şekil 3-68: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 1955, ... 290
Şekil 3-69: XX. Yüzyıl-J. Pervıtıtch ile B. Tuvalo Haritaları Karşılaştırma Şeması. 291
Şekil 3-70: 6-7 Eylül Olayları, Beyoğlu, 1955 (Çoker). 292
Şekil 3-71: Yüksek Kaldırım Caddesi 1952 ve 1989, ... 296
Şekil 3-72: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 2006. 296
Şekil 3-73: Kule Dibine Yapılan Çarşı Binasının, 1979 (İBB Arşivi). 297
Şekil 3-74: Kule Dibine Yapılan Çarşı Binasının, 1990'lar (İBB Arşivi). 297
Şekil 3-75: XXI. Yüzyıl- B. Tuvalo Haritası ile İmar Planı (2006) 298

Şekil 3-76: Galip Dede Caddesi Kitapçı Dükkânları, XXI. Yüzyıl (SALT Arşivi). 298
Şekil 3-77: 1984 Yılına ve 2023 Yılına Ait İşlev Analiz Grafik Karşılaştırma Şeması. 299
Şekil 3-78: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 2013, 300
Şekil 3-79: XXI. İmar Planı (2006) ile İmar Planı (2013) Karşılaştırma Şeması. 301
Şekil 3-80: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 2023, 302
Şekil 3-81: XXI. İmar Planı (2013) ile Harita (2013) Karşılaştırma Şeması. 302
Şekil 3-82: Yüksek Kaldırım Caddesi'nin Değişimi (Salt Arşivi ve A. Özkara). 303
Şekil 3-83: Çalışma aksı: Yüksek Kaldırım ve Galip Dede Caddeleri 304
Şekil 3-84: 1813-2023 Yılları Arası Haritalar Üzerinden Çalışma Aksının 305
Şekil 3-85: 1860-2023 Yılları Arası Haritalar Üzerinden Çalışma Aksının 306
Şekil 3-86: 1950-2023 Yılları Arası Uydu Görüntüleri Üzerinden Çalışma Aksının 307
Şekil 3-87: Karaköy Meydanı, 1911 Öncesi (SALT Arşivi). 309
Şekil 3-88: Karaköy Meydanı, F. Leoffle, 1895'ler (SALT Arşivi). 309
Şekil 3-89: Aziziye Karakolu, XIX. Yüzyıl İkinci Yarısı ((URL-39). 310
Şekil 3-90: Seyr-i Sefain Dairesi Binası, 1912 (SALT Arşivi). 311
Şekil 3-91: Wiener Bankverein ve Merzifonlu K. M. P. Camii (Atatürk Kitaplığı Arşivi). 312
Şekil 3-92: Karaköy Palas ve Alemdar Kardeşler Büro Binası, 1960'lar (SALT Arşivi). 313
Şekil 3-93: Solda Nezih Eldem'in Sağda Orhan Safa-Kemal Ahmet Aru'nun Ortak Projesi 314
Şekil 3-94: Karaköy Meydanı, 1912 Sonrası (URL-33). 314
Şekil 3-95: 1950 Uydu Görüntüsü ve Harita Çakıştırmaları Üzerinde 315
Şekil 3-96: Sefer-i Sefain Binası'nın Yıkımı, 1958 (SALT Arşivi). 316
Şekil 3-97: Karaköy Han Yıkımı, 1958 (SALT Arşivi). 317
Şekil 3-98: Mehmet Ali Paşa Han Yıkımı, 1958 (SALT Arşivi). 317
Şekil 3-99: Galata Bonmarşe Binasının Yıkımı Sonrası, 1958-1959 Yılları Arası 318
Şekil 3-100: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii ve Havyar Han'ın Yıkımı sonrası, 318
Şekil 3-101: Tersane Caddesi'nin Açılmadan Önceki ve Sonraki Durumu (SALT Arşivi). 319
Şekil 3-102: 1968-1970, Karaköy Tünel Gar Binası (SALT Arşivi) 319
Şekil 3-103: Yıkılan Yapılar, 1970'li Yıllar (SALT Arşivi) ve 320
Şekil 3-104: 1858-2013 Yılları Arası Karaköy Meydanı Değişim Şeması. 321
Şekil 3-105: Karaköy Meydanı, İmar Çalışmalarından Önce –Sonra (SALT Arşivi). 321
Şekil 3-106: Karaköy Meydanı, 1883 – XX. Yüzyıl, (SALT Arşivi). 322
Şekil 3-107: Karaköy Meydanı, 1958 (SALT Arşivi) – 2023 (İBB Arşivi) 322
Şekil 4-1: Çalışma Aksı: A-A Yönü Restorasyon Silueti, 2023 (A. Özkara) 326
Şekil 4-2: Çalışma Aksı: B-B Yönü Restorasyon Silueti, 2023 (A. Özkara). 326
Şekil 4-3: Galata Kulesi Çevresinde Yer Alan Sur Kalıntısı, 2023 (A. Özkara). 327
Şekil 4-4: Vaziyet Planında Yayalaştırma Önerisi Gösterimi. 328

Şekil 4-5: Mevcut Kent Mobilyaları, 2023 (A. Özkara). 328
Şekil 4-6: Tarihi Kent İçinde Örnek Aydınlatma Elemanı ve Zemin Döşemesi,..... 329
Şekil 4-7: Özgün ve Yeni Oluşan Kat Yükseklik Karşılaştırması. 331
Şekil 4-8: Cephe Arkasına Alınan Uydu Antenlerine Örnek. 332
Şekil 4-9: Klima Kabinlerine ve Boru Kanallarına Örnek..... 333
Şekil 4-10: Kablo Kanallarına Örnek. 333
Şekil 4-11: Değişen Pencere Açıklığına Örnek,..... 334
Şekil 4-12: Ek Katlı Tescilli Yapı Örneği, 2023. 335

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1-1: Genelev Sayısı ve İşletmeci Etnik Grubu, 1920'ler (Riggs, 1922). 116
Tablo 1-2: Cumhuriyet'ten Sonra İlk Nüfus Sayımı, ... 127
Tablo 1-3: Türkiye'deki Dini Grup Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı 130
Tablo 1-4: İstanbul'daki Dini Grup Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, 1956 (BİT). 133
Tablo 3-1: 1819-1828 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 239
Tablo 3-2: 1828-1836 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 242
Tablo 3-3: 1836-1840 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 245
Tablo 3-4: 1840-1850 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 247
Tablo 3-5: 1850-1860 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 251
Tablo 3-6: 1860-1882 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 257
Tablo 3-7: 1882-1887 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 263
Tablo 3-8: 1887-1902 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 266
Tablo 3-9: 1902-1906 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 270
Tablo 3-10: 1906-1914 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 274
Tablo 3-11: 1914-1922 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 276
Tablo 3-12: 1922-1934 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 280
Tablo 3-13: Beyoğlu Merkez ve Galata Nahiyelerine Ait Mahalleler, 1934. 283
Tablo 3-14: 1934-1949 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 285
Tablo 3-15: 1949-1955 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 289
Tablo 3-16: 1955-2006 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 291
Tablo 3-17: 6-7 Eylül Olaylarında Zarar Gören Yapılar 293
Tablo 3-18: Beyoğlu İlçesi Mahalle Listesi 295
Tablo 3-19: 2006-2013 Yılları Arası Olay Kronolojisi. 299

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.y.	Yazara ait son zikredilen yer
AIU	Alliance Israélite Universelle
b.a.	Eserin bütününe atıf
bkz.	Bakınız
bkz.: aş.	Eserin kendi içinde aşağıya atıf
bkz.:yuk.	Eserin kendi içinde yukarıya atıf
Bld.	Belediye
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
C.	Cilt
çev.	Çeviren
Dn	Dosya Numarası
ed. veya haz.	Editör/yayıma hazırlayan
Gn	Gömlek Numarası
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
JC	Journal de Constantinople
k.g.	Karşı görüş
karş.	Karşılaştırınız
KVKBKM	Kültür Varlıkları Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü
KUDEB	Koruma Uygulama Denetim Büroları
LL	La Liberte
LMO	Le Monieur Oriental
LT	La Turquie
m	Metre
m^2	Metrekare
s.	Sayfa/sayfalar
SMÖ	Sivil Mimarlık Örneği
t.y.	Basım tarihi yok
v.d.	Çok yazarlı eserlerde ilk yazardan sonrakiler
y.y.	Basım yeri yok

GİRİŞ

Tez çalışma konusunu belirlememde öncelikle gazeteci ve yazar Misailidis Evangelinos'un XIX. yüzyılın ikinci yarısında kaleme aldığı *"Seyreyle Dünyayı: Temaşa-i Dünya ve Cefakâr-u Cefakeş"* isimli eseri ilham olmuştur. Eserin bir bölümünde çok kısa bahsi geçen Yüksek Kaldırım Caddesi, "Bu cadde üzerine çalışabilir miyim?" diye düşünmeme yol açmıştır. Bu düşünceden hareketle de birçok edebi esere (şiir, öykü vd.) konu olmuş Yüksek Kaldırım Caddesi hakkında ulusal akademik yazında araştırmalar yaparak yayımlanmış bir tez çalışmasının olmadığını tespit etmiş bulunmaktayım.

Günümüz kent sosyolojisi ve kent kültürü araştırmaları üzerine çalışan isimlerden biri olan Richard Sennett; cadde, sokak, meydan ve pazar yeri gibi kentsel alandaki birçok açık mekânın birey ve toplulukları rastlantısal olarak *"bir şey"*lere dahil ettiğini ve yaşamın bütünlüğünün kentte görünür olduğunu sıklıkla çalışmalarında vurgulamaktadır (Sennett, 2011; 2013). Döneminde tanınmış bir mimarlık tarihçisi olan John Summerson da kent tarihini tüm yapılaşmayı anlayarak *"kentin insan eseri olarak tarihi"* ya da *"kent dokularının tarihi*" olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında toplumun, psikolojinin ve ekonominin oluşturduğu güçlerin bir entegrasyon ürünü olan ve kenti oluşturan inşaat malzemelerinin; mermer, harç, ve tuğla, çelik, beton, asfalt ve diğer farklı malzemelerle tren ve tramvay raylarının oluşturduğu fiziksel kütlenin asıl mesele olduğunu savunmaktadır (Summerson, 1963).

Modern kent kalabalığının değişen karakterinde, geçmiş ve günümüz arasında konumlanan özgünlüğüyle İstanbul'un Beyoğlu Bölgesi kozmopolit mekânsallığı ile kentin farklı dinsel, etnik ve toplumsal gruplarını bir araya getirmiş veya rastlantısal olarak karşılaşmalarına ve kente dahil olmalarına imkân sağlayan bir dünya kenti olmuştur. Bu dahil olma sürecinde de İlk Çağ'dan beri yaşayan her bir bireyin kattığı değerlerle eklektik bir günümüz Beyoğlusu'nu oluşturmuşlardır.

Beyoğlu'nun her zaman çok katmanlı kozmopolit bir kültüre sahip olduğu söylenebilir. İstanbul'un bu kozmopolit geçmişini tarihsel bir belge niteliğinde fiziksel olarak bugüne aktaran bölge Galata ve Pera'dır. Kent ve mimari tarihinin yanı sıra ekonomik, toplumsal ve kültürel tarihi açısından da tartışılmaz bir öneme sahip olan

Galata ve Pera, İstanbul'un hem içinde hem dışında kalmış, Doğu'daki Batı'dır. Bu farklılık geçmiş dönemde İstanbul'da çıkan yabancı gazetelerin Tarihi Yarımada için *"Stanboul"* Galata ve Pera için ise *"Constantinople"* isminin kullanılmasıyla da vurgulanmıştır. Galata ve Pera'yı önemli kılan faktörlerden birisi de bu farklı olma halidir.

Ulusal ve uluslararası akademik literatürde bu önemin bir uzantısı olarak Galata ve Pera bölgeleri hakkında birçok araştırma ve yayım bulunmaktadır. Ancak bu tez çalışmasına konu olarak seçilen Yüksek Kaldırım, Galip Dede ve Kemeraltı caddelerinden oluşan *"çalışma aksı",* öznel olarak herhangi bir yüksek lisans ve doktora çalışmasına konu olmadığı için koruma disiplini açısından tez kapsamında ilk defa ele alınmıştır

İlk Çağ'dan günümüze kadar uzanan tarihsel bir sürece sahip olan çalışma aksı; Yüksek Kaldırım Caddesi, Galip Dede Caddesi ve Kemeraltı Caddesi'nden oluşmaktadır. Galip Dede Caddesi, tarihte *"Grande Rue de Pera*" ve *"Cadde-i Kebir*" olarak adlandırılan caddenin bir uzantısıyken günümüzde ise İstiklal Caddesi adıyla bilinen caddeden ayrılmış durumdadır. Cenevizlilerden bu yana önemli bir ulaşım aksı olan bu caddeler; geçmişte surlarla sınırlandırılmış Galata'yı uzantısı olan Pera'ya bağlarken günümüzde ise Karaköy'ü Tünel'e bağlayan ana bir aks olarak Beyoğlu'nun merkezi İstiklal Caddesi'ne ulaşmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu Döneminde özellikle de XIX. yüzyılda tıpkı diğer Batı dünyasının dışında kalan birçok kent gibi İstanbul'da Batının fiziksel ve kültürel etkisine açık bir başkentti. Galata ve Pera'nın tarih boyunca Rum, Ermeni, Musevi, Hristiyan, Müslüman ve Avrupa kökenli Levantenlerin bir arada yaşadığı kozmopolit bir ortam olması ve bu farklı etnik grupların her zaman kendi inanç ve ananevilerini sürdürmekte özgür bırakılması, İstanbul'un Batıdan en çok etkilenen bölge olmasına olanak sağlamıştır.

Beyoğlu'nun ilk kitapçısı, ilk oteli, ilk asansörü ve İstanbul'daki Mevlevilerin ilk tekkesi olma özelliğine sahip olan Galata/Yenikapı Mevlevihanesi gibi birçok *"ilklerin"* sahnesi olan çalışma aksı kültürel bir çekiciliğe de sahiptir.

Söz konusu nedenler çerçevesinde de tez çalışmasının konusu *"19. yüzyıldan Günümüze Tünel-Karaköy Aksı: Mimari ve Sosyal Değişim"* olarak belirlenmiştir. Cadde ve sokaklar, açık mekânlar olarak belirli görsel, kültürel, toplumsal ve

ekonomik özelliklere sahiptir ve bu nedenle de *"çalışma aksı",* yaya ve araç ulaşımında önemli bir aks olmasının yanı sıra yapı stoğu açısından da tarihsel anlamda değerli yapılar barındırdığı için açık mekân olarak önemli bir analiz birimidir. Dolayısı ile birçok nedenin kesişiminde belirlenen araştırma konusunun büyük bir merak ve disiplin içerisinde çalışılmasına özen gösterilmiştir.

Bu tezin incelenen zaman diliminin XIX-XXI. yüzyıl olarak seçilmesinin sebebi; XIX. yüzyılın İstanbul'u Batılı bir kente benzetmek için harcanan çabanın en yoğun olduğu, başka bir söylemle önünde hiçbir tarihsel değer engeli tanımayan ve reprezantasyon ihtiyaçlarını karşılayan Batılı bir kent düzeninin hedeflendiği, bir nevi *"Dersaadet"*in *"Constantinople"*a dönüşmesinin hedeflendiği bir dönem olmasıdır. Devlet eliyle gerçekleştirilen bu toplumsal, siyasal, yapısal ve kentsel dönüşümler XV. yüzyılda gerçekleşen Bizans Konstantinopolis'inin Osmanlı İstanbul'una dönüşümü kadar önemli ve etkileyicidir.

Tez kapsamında bölgedeki tarihsel süreç göz önünde bulundurularak çalışma aksının XIX. yüzyıldan günümüze kadar devam eden evrimsel sürecinin kökeni olan Batılılaşmanın temelini çevreleyen tüm özellikleri, sosyo-kültürel yapı, yaşam biçimi ve bunların etkilediği kentsel ve yapısal metamorfoz analiz edilmektedir. Analiz sürecinde arşiv kaynakları (planlar, gravürler, minyatürler, kadastral ve tarihi haritalar, eski fotoğraflar, uydu fotoğrafları, panoramalar, tarihi yerli ve yabancı gazeteler) ve saha gözlemlerinin (fotoğraf çekimi, binaların kullanımıyla ilgili ticari yapılardaki kişilerle görüşme) yanı sıra mevcut durumu gösteren rölöve (siluet), harita karşılaştırma gibi birçok farklı araştırma teknikleri kullanılmıştır.

Tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. *"Galata ve Pera'nın Tarihsel Süreci"* adlı ***Birinci Bölüm***, çalışma aksının yer aldığı bölge tarihi hakkında bir arka plan sunması amacıyla tasarlanmıştır. Bu bölümde İlk ve Orta Çağ dönemleri, Osmanlı İmparatorluğu ile Cumhuriyet Dönemi çerçevesinde Galata ve Pera'nın tarihsel süreci dört dönem olarak ele alınmıştır. Söz konusu dört dönem akabinde bölgenin önemli yapıları (sur, kule, Mevlevihane, cami, apartmanlar, elçilik binaları vd.) ayrıca ele alınan başlıklardır. Galata ve Pera Bölgesi'nin İlk Çağdan günümüze kadar olan tarihsel sürecinin genel hatlarıyla anlatıldığı birinci bölümde; birçok farklı unsura farklı dönemlerde ev sahipliği yapmış olan bölgenin çok katmanlı kozmopolit yapısı kronolojik sırayla yer almaktadır. Söz konusu kronolojik bilgi akışı öncesi bölgenin

etimolojik ve arkeolojik özellikleri de kısaca anlatılmaktadır. Devamında ise kentsel bir alanda yaşanan değişim ve dönüşümler (imar düzenlemeleri, yangınlar, yapı malzemeleri vd.), literatürden birincil kaynaklar çerçevesinde yer almaktadır. *"Tünel–Karaköy Aksı: Mevcut Durumu"* adlı ***İkinci Bölüm***, tünel Meydanı'nın mevcut durumu hakkında bilgi verilerek başlamaktadır. Çalışma aksının konumlandığı Tünel-Karaköy'ün önemi ve özellikleri hakkında bilgiler sunulmuştur. Bölümün temel bilgi akışında; Tünel-Karaköy aksının kent içi konumu, fiziksel ve sosyal özelliklerinin yanı sıra aks üzerinde yer alan tescilli ve önemli yapıların özellikleri detaylı bir şekilde ekler bölümünde yer almaktadır. Bir ipin iki ucunu tutar gibi Tünel Meydanı'ndan başlayarak çalışma aksı ve ardından Karaköy Meydanı; planlar, analiz paftaları, yapı örnekleri ve fotoğraflarla desteklenen detaylı bir biçimde ele alınmıştır. Bu bölümde son olarak çalışma aksının çift yönlü çizilen siluet çalışması analiz edilerek, muhdes ekler tespit edilmiştir. Bunun yanında yapıların korunmuşluk durumları irdelenerek aksın bütününde bir değerlendirme yapılmıştır. 23.06.2022, 24.06.2022 ve 03.07.2022 tarihlerinde alanda 3D lazer tarama çalışması yapılmıştır. Bu çalışmadan alınan verilerle rölöve çalışması yapılmıştır. Çalışma esnasında sahada aktif çalışılmış ve süreç içinde onarımı tamamlanan yapılar çizime dahil edilmiştir. 10.07.2022 tarihinde çizim çalışmalarına başlanmış, son olarak 13.04.2023 tarihinde çalışma aksı sahada kontrol edilerek 22.05.2023 tarihinde çizim çalışması tamamlanmıştır. *"Tünel-Karaköy Aksı: Mimari ve Sosyal Değişimi"* adlı ***Üçüncü Bölüm'***de, XIX. yüzyılda İstanbul'un modern merkezi olarak gelişen ve Tarihi Yarımada'dan ayrışan Galata-Pera bölgesi içinde yer alan ve çalışma aksı olarak belirlenen Tünel-Karaköy aksının morfolojik ve sosyal yapısındaki değişim makro düzeyde kentsel mikro düzeyde yapısal bağlamda incelenmiştir. Çalışma aksının değişimini ele alan bu bölümdeki analiz haritaları belirli zaman aralıkları dikkate alınarak ve çalışma aksı değişiminin net okunabilmesi perspektifinde belirlenmiştir. Öncelikle bölgenin sosyal ve mekânsal değişimi incelenirken bütüncül bir yaklaşımla Galata ve Pera'nın dönüşüm dinamikleri (hukuki düzenlemeler, IV. Daire'nin kuruluşu, ulaşım ağları, yangınlar vd.) belirlenmiştir. Bu dinamiklerden hareketle de XIX. yüzyıldaki çalışma aksının durumu; 1813 yılına ait analizlerle başlayarak sırası ile 1813-1819 yılları, 1819-1828 yılları, 1828-1836 yılları, 1836-1840 yılları, 1840-1850 yılları, 1850-1860 yılları, 1860-1882 yılları, 1882-1887 ile 1887-1902 yılları arasında gerçekleşen değişimlerle

son bulmaktadır. Akabinde çalışma aksının XX. Yüzyıldaki durumu; 1902-1906 yılları arasındaki değişimlerle başlayarak sırası ile 1906-1914 yılları, 1914-1922 yılları, 1922-1934 yılları, 1934-1949 ile 1949-1955 yılları arasında gerçekleşen değişimlerle ve son olarak XXI. yüzyıldaki değişimler sırası ile; 1955-2006 yılları, 2006-2013 ile 2013-2023 yılları arasında yaşanan değişimler yer almaktadır. Her harita kendi özelinde irdelenenmiş ve bir sonraki harita ile kıyaslanarak gelişim-değişim okunmaya çalışılmıştır. Sonunda tüm haritalar kümülatif olarak tek bir tabloda gösterilmiştir. Harita kıyaslamalarına ek olarak, ele alınan zaman aralığı içinde meydana gelen ve çalışma aksını direkt etkileyen majör olaylar da kronolojik olarak ifade edilmiştir. Tarihi haritalar ve imar planları haricinde uydu görüntüleri de bu bölümde aynı prensipte incelenerek ele alınmaktadır. XX. ve XXI. yüzyılda çalışma aksında oluşan değişimler sırası ile; 1950, 1966, 1982, 2006, 2013 ve 2021 yıllarına ait uydu görüntüleri karşılaştırılmalarıyla analiz edilmiştir. *"Sonuç ve Değerlendirme"*nin yer aldığı son bölüm olan ***Dördüncü Bölüm'***de ise ekonomik gücün sahibi Galata ve Pera burjuvazisinin belirlediği dönüşümü üzerine değerlendirmeler yer almaktadır. Batı dünyasından alınan kent planlamasına ilişkin kanun ve yönetmelik modelleriyle oluşturulan ulaşım ağları, meydanlar, sistemli ve tekdüze sokaklarla kent dokusu yaratılma isteğinin ne derece başarılı olduğu üzerine tartışılmaktadır. Tarih boyunca birden fazla medeniyetin oluşturduğu ve başlı başına fiziksel bir tarihi belge olan Galata ve Pera bölgesi üzerinden çalışma aksının tarihi değerine ne kadar saygı duyduk ve ne kadarını koruyarak ileriki dönemlere taşıyabildik soruları üzerinde durulmuştur. Doğal afetlerin ve bilinçli ya da bilinçsiz insan elinin, yönetimin yani erkin tarihi dokunun korunması ya da korunmaması kavramları üzerine etkileri ele alınarak bir sonuca varılmıştır. Bu bölümde son olarak caddenin mevcut halinden daha iyi bir duruma ulaşabilmesi için hazırlanmış bir öneri paftası yer almaktadır. Öneri siluet çalışmasında olabildiğince uygulanabilirlik ilkesi çerçevesinde kalınmış ütopik önerilerden kaçınılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GALATA VE PERA'NIN TARİHSEL SÜRECİ

Sait Faik Abasıyanık *"(...) Türk, Rus, Ermeni, Rum, Nesturi, Arap, Çingene, Fransız, Katolik, Levanten, Hırvat, Sırp, Bulgar, Acem, Afganlı, Çinli, Tatar, Yahudi, İtalyan, Maltız ve bu gibi birçok ulusun birbirine karıştığı bu garip mahalleden (...)"* (Abasıyanık, 2013, s. 55) sözleriyle Beyoğlu'nun (Galata-Pera) erken Cumhuriyet dönemindeki çok çeşitli milletleri bir arada barındırın yapısını gözler önüne sermiştir. Beyoğlu'nun farklı kültürlere ve etnik kimliğe sahip grupların bir arada yaşadığı yer olması, bölgenin kozmopolit yapısının oluşumunda etkin rol oynamıştır. İspanya'dan gelen Araplar, sonrasında fetihle beraber Türklerin ve İtalyanların yani; Venediklilerin, Cenevizlilerin, Floransalıların ve Marsilyalıların dahil olması, akabinde Fransızların, İngilizlerin ve Hollandalıların bölgeye yerleşmesi ve son olarak da Beyaz Rusların katılımıyla Galata, *"karmaşıklık"* içerisinde gelişen bir bölge halini almıştır.

Romalıların bölgeye egemen olduğu İ.Ö. 146 yılında Galata'ya *"Sycena"* denildiği biliniyorsa da bu söylemin ne zaman başladığı konusunda kesin bir bilgi mevcut değildir. İ.S. 330 yılında *"Deutera Roma"* (İkinci Roma) adıyla İstanbul, Roma'nın ikinci başkenti ilan edildiği zaman, Galata'nın resmi adı Latinleştirilmiş ve *"Regio Sycena"* olmuştur (Kaptan, 1988, s. 52). Buna rağmen halk bu isim yerine Grekçe *"Sykai"* adını kullanmayı tercih etmiştir. Bölgeyi yeniden inşa eden İmparator I. İustinianus (527- 565) ayrı bir kent tayin etmek istemiş ve İustinianapolis ismini vermiştir (Kaptan, 1988, s. 52). Bu ismin verilmesinin sebebi ise Büyük Constantinus (306-337) tarafından yaptırılan burç ve binaları, İmparator İustinianus'un tamir ettirmesi ve bir saray inşa ettirmesidir. Fakat bu durum uzun sürmemiş ve bölgenin adı tekrar değişerek *"Galata"* olmuştur. İlk kez VIII. yüzyılda karşımıza çıkan ve günümüzde de kullanılan bu adın çıkış noktası uzlaşılmış bir konu değildir ve çeşitli etimolojik görüşler bulunmaktadır (Kaptan, 1988, s. 51-52).

Tarihi Bizans'ın erken dönemlerine kadar uzanan Galata kelimesinin kökeni konusunda çeşitli görüşler bulunmakla beraber daha çok üç görüş üzerinde durulmaktadır. Bu görüşlerden ilki; Slav ve Bulgar kökenli kişiler Sykai çevresine yerleşmişler ve mandıralar kurarak sütçülük yapmışlardır. Bu nedenle de *"Galata"*

adının Grekçe'de *"süt"* anlamına gelen *"gala"* kelimesinden türemiş olduğu düşünülmektedir (Kaptan, 1988, s. 53). Evliya Çelebi de Seyahatnamesinde Galata'nın otlaklarında koyun ve sığırların otladığından ve bölgenin bitki bereketinden ötürü elde edilen sütün lezzetli olduğundan bahseder ve bu süt nedeniyle bölgeye Galata dendiği belirterek bu fikri güçlendirmiştir (Dağlı ve Kahraman, 2011, s. 387). İkinci görüşe göre *"Galata"* isminin bölgenin topografik özelliklerine de uygun olan İtalyancanın Cenova lehçesinde var olan *"yokuş"* anlamına gelen *"callado"* sözcüğünden türemiş olduğu düşünülmektedir (Kaptan, 1988, s. 53). Üçüncü görüşte ise yöre halkının *"Galat"* dediği, Brennos yönetimindeki *"Kelt Kavmi"* burada kaldığı için *"Galata"* adının da bu sebeple yöreye verilmiş olabileceği fikri üzerine durulmuştur (Kaptan, 1988, s. 52-53). Ancak Galata isminin VIII. yüzyıldan sonra kullanılmaya başlanması bu görüşün doğruluğunu zayıflatmaktadır (Bury, 1958, s. 72).

Galata adının kökeni tam olarak bilinmemesine karşın *"Pera"* adının Grek dilinde *"karşı yakada/karşı geçit"* anlamına gelen *"peran/perama"* sözcüğünden türediği bilinmektedir. Bölge, Grekçe *"Peran en Sykais"* şeklinde anılmaktadır (Kaptan, 1988, s. 53-54). Peran kelimesi ilk önce Cenevizliler tarafından Galata'yı daha sonra ise Levantenler ile yabancılar tarafından Beyoğlu'nu tanımlamak için kullanılmıştır (Eyice, 1994, s. 348). Pera adı Byzantium karşısını ve Bizans halkının yabancı tacirlerin yaşadığı bölgeye karşı olan yabancılığını da ifade etmekteydi (Ortaylı, 1996, s. 303). XII. yüzyılda İstanbul'da bulunmuş olan İbn-i Battuta, bölgeye *"Galata"* dendiğini belirtse de Galata ismi ilk kez 1657 tarihli Osmanlı resmi evraklarında görülmüştür. Yine aynı zamanlarda İstanbul'a gelmiş olan Benjamin de Tudele, buranın hem Galata hem de Pera olarak adlandırıldığını iletmektedir. Bölgenin Pera Bağlarına (Galata'nın kuzey tarafı) yani şimdiki Beyoğlu'na doğru genişlemesi ile bölge ikiye ayrılmış ve kale içi Galata adı ile yukarı taraflar ise Hristiyan Osmanlılar ve Avrupalılar tarafından Pera adı ile anılmaya başlamıştır. Fakat bu kullanım Türklerin benimsediği bir durum değildi. Türkler Galata Sarayı civarına kadar olan bölgeye Galata, Pera olarak anılan yukarı bölgeye ise *"Beyoğlu"* demeyi tercih etmişlerdi (Arseven, 1989, s. 26-27).

"Beyoğlu" adının menşei konusunda iki varsayımdan bahsedilmektedir. Bunlardan birisi, Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde (1452-1481), İslamiyet'i kabul ederek bu bölgede oturan Trabzon Rum Pontus İmparatorluğu'nun son prenslerinden

Alexios Komnenos'dan dolayı bölgeye Beyoğlu dendiğidir (Kaptan, 1988, s. 54). Diğer bir varsayım ise Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde (1520-1566) Venedik elçiliği yapan Andrea Giritti'nin oğlu Luigi Giritti'nin Taksim çevresinde bulunan konağından dolayı verildiği yönündedir (Cezar, 1991, s. 2).

"Karaköy" isminin etimolojik kökeni ve dönüşümü hakkında iki hipotez öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki Galata'da yaşayan Karay Musevilerinin buraya yerleşmesi ile "Karay Köyü" isminden türediği, diğeri ise Karaköy ismini *"Kyra" (Kira) Köyü"* veya *"Kera Köyü"* ile ilişkilendirmektedir (Eyice, 1962, s. 215). Karaylar veya Karay Musevileri (Karaîler), etnik kimliğini inançları ile özdeşleştirerek bu adı alan Musevî Türk grubu olarak tanımlanmaktadır. Bu grubun İstanbul'da XII. yüzyıldaki yerleşim biriminin bugünkü Karaköy olduğu kabul edilmektedir (Arık, 2015, s. 171). Fetihten sonraki iskânlarla da Karaköy adı oluşmaktadır (Eyice, 1962, s. 215).

Geçen yüzyılda Rumca/Yunanca isimleri olan Galata ve Pera, Türkçe isimler ile değiştirilmiştir. Bir zamanlar Pera denilen Haliç'in kuzeyinde yer alan bölgenin tamamına Beyoğlu, Haliç ile Boğaz'ın birleştiği kısma ise Karaköy denmiştir. Galata, Haliç'in karşı kıyısını eski kente bağlayan Atatürk ve Galata köprüleri arasındaki bölge için kullanılmaya hala devam etmektedir (Freely ve Freely, 2014, s. 13-14). Günümüzde Beyoğlu; Şişli ve Beşiktaş ilçelerine komşu olan ve Haliç'in kuzeyinde yer almakta olup Kasımpaşa vadisinin batısıyla Dolmabahçe vadisi arasında kalan alanı kapsamaktadır (Beyoğlu Belediyesi, 2022).

Kentin tarihsel gelişim sürecine büyük ölçüde ticaret ve ekonominin şekil verdiği, Haliç ile iki kısma ayrılan İstanbul'un Tarihi Yarımada ve Beyoğlu (Galata-Pera) bölgesi, her zaman birbirlerinden farklı iki temsilci olarak gelişmişlerdir. Bu çok katmanlı bölgenin zaman içinde adı ve fiziki sınırları değişkenlik göstermektedir. Bu yüzden Beyoğlu'nun sınırlarını belirlerken güncel durum ve önceki dönemleri ayrı ayrı ele almak gerekmektedir.

Beyoğlu'nun çekirdeğini bugün Galata adı ile andığımız bölge oluşturmaktadır. Galata'nın fiziki tanımını; Semavi Eyice *"Haliç'in kuzey sahilinde Kasımpaşa Deresi'nden, Boğaziçi'nden Tophane'ye kadar uzanan ve üzerinde Galatasaray ve Beyoğlu'nun bulunduğu tepeyi içine alan saha"* olarak yapmıştır (Eyice, 1994, s. 348). Orhan Türker ise Galata'nın fiziksel sınırlarını tanımlarken "Tarih boyunca şimdiki Unkapanı Köprüsü'nün yanındaki Azapkapı Camisi'nden

Galata Kulesi'ne doğru çekilen bir çizginin Galata Kulesi'nden Tophane Meydanı'na indirilmesi ve Azapkapı ile Tophane arasının da denizden birleştirilmesi ile oluşturulacak kabaca bir üçgenin içinde kalan bölge Galata olarak tanınmıştır." ifadesini kullanmıştır (Türker, 2000, s. 10). Bu ifade ve bölgenin topografyası göz önüne alındığında Galata'nın kuzeyden; güneye, doğuya ve batıya doğru üç yamaca ayrıldığı söylenebilir. Galata'dan iniş, kuzeyden güneye uzanır ve eğimden dolayı birçok yerde yukarı çıkmak için basamaklı yollar kullanılırdı. Genel olarak Galata'nın sınırları bugün üzerinden çizildiğinde kuzey tarafında İstiklal Caddesi bulunurken bu cadde Taksim-Harbiye ve Şişhane-Kasımpaşa olmak üzere iki kola açılmaktadır. Bölgenin doğu tarafında Tophane, batı tarafında Azapkapı, güney tarafında ise Marmara denizi bulunur.

Galata'nın kuzeyinde Tophane sırtlarında yer alan Pera ise surların dışında kalmakta ve gelişimi Galata'nın gerisinde kalmaktadır. Uzun bir zaman bağ-bahçe olarak varlığını sürdüren Pera'nın fiziksel çevresini konut, okul ve hastane gibi kamu yapıları şekillendirmiştir (Omay Polat, 2013, s. 91). Pera'nın günümüz sınırlarını, Büyük Saray'ı ve Üsküdar kırlarını kapsayan geniş bir panoramaya ve çok özel bir konuma sahip olan bir dış mahalle olarak tanımlamak mümkündür (Çelik, 2019, s. 49).

Galata, İstanbul'da fiziksel, çevresel niteliğini bütüncül olarak koruyabilmiş nadir bölgelerden biridir. Bu özel bölgenin kimliğini liman ve limanın beslediği denizcilik ve dolayısıyla da ticaret belirlemiştir. Batıyla olan ilişkilerin belirleyici unsuru olan Galata Limanı; kıyı kesiminde denizcilikle ilgili faaliyetlerin artmasına ve dış ticaretin bölgede gelişmesinde itici bir güç olmuş; bankalar, acente merkezleri, tercüme büroları gibi ticareti destekleyen yapıların oluşmasına neden olmuştur (Omay Polat, 2013, s. 89).

Ticaretin sürekliliği zaman içinde sosyal ve fiziksel çevreyi biçimlendirmiştir. Haliç sınırı ile iki kıyıya ayrılan Tarihi Yarımada ve Galata birbiri ile ilişki kurmayarak ekonomik, sınıfsal ve fiziki bir sınırı da tanımlamaktadır (Kuban, 2013, s. 88). İstanbul içinde özel bir yaşam şeklinin sembolü olan Galata-Pera; 1. Dünya Savaşı'na kadar haraketliliğini koruyabilmiş, 1950'lere kadar radikal siyasi gelişmeler yaşamıştır. Bu siyasi değişimler doğrudan bölgenin sosyolojisine etki etmiş ve fiziksel çevre kullanımını da şekillendirmiştir (Omay Polat, 2013, s. 91).

Ticaretin sürekliliği zaman içinde sosyal ve fiziksel çevreyi biçimlendirmiştir. Haliç sınırı ile iki kıyıya ayrılan Tarihi Yarımada ve Galata birbiri ile ilişki kurmayarak ekonomik, sınıfsal ve fiziki bir sınırı da tanımlamaktadır (Kuban, 2013, s. 88). İstanbul içinde özel bir yaşam şeklinin sembolü olan Galata-Pera; 1. Dünya Savaşı'na kadar haraketliliğini koruyabilmiş, 1950'lere kadar radikal siyasi gelişmeler yaşamıştır. Bu siyasi değişimler doğrudan bölgenin sosyolojisine etki etmiş ve sosyal yapı değişimi de fiziksel çevre kullanımını etkilemiştir (Omay Polat, 2013, s. 91).

Beyoğlu'nun yönetim kanalıyla dönüştürülmeye başlaması 1980'lere dayanmaktadır (Coşkun, 2022, s. 39). Beyoğlu Belediyesi'nin *"Beyoğlu'nu Güzelleştirme Kampanyası"* ile -huzur ve güven vermeyen niteliğiyle itici hale gelmiş olan- Beyoğlu'nun eski itibarlı günlerine döndürülmesi- için uzmanların yer aldığı bir teknik ekip ile bölgede iş yeri olanlardan oluşan bir uygulaması komitesi oluşturulmuştur (Coşkun, 2022, s. 39). Fakat yapılan çalışmalar İstiklal Caddesi üzerinde yer alan yapıların cephe temizlikleri, yolların düzenlenmesi ve erotik film gösterimi yapan sinemalarda gerekli düzenlemelerin yapıldığı; yüzeysel bir uygulamanın ötesine geçememiştir (Berkman, 1984, s. 3).

Dünyanın kalabalık metropollerinden olan İstanbul'un tarihi bölgeleri XX. yüzyılın sonlarından günümüze kadar sürekli yenilenmiş, yeniden işlevlendirilmiş ve yeniden yapılarak turizm için çekici hale getirilmeye çalışılmıştır (Coşkun, 2016, s. 52). Bedrettin Dalan döneminde, 1986 yılında Tarlabaşı Bulvarı'nın açılmasıyla Galata bölgesinin turizm bölgesi olma önerisi getirilmiştir (Omay Polat, 2013, s. 92). 1990'lı yıllara gelindiğinde, Beyoğlu tekrar canlanmış ve koruma kavramı gündeme gelmiştir (Omay Polat, 2013, s. 92). Yaşanan bu gelişmeler akabinde, İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 07.07.1993 tarih ve 4720 sayılı kararı ile Kentsel Sit Alanı ilan edilen Beyoğlu'na ait 21.05.2009 tarihli, 1/5000 ölçekli Beyoğlu Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı doğrultusunda hazırlanan, 1/1000 ölçekli Beyoğlu İlçesi, Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar planı Büyükşehir Belediye Meclisinin 25.11.2010 tarih ve 2659 sayılı kararıyla kabul edilerek 21.12.2010 tarihinde Büyükşehir Belediye Başkanınca onaylanmıştır. Bu planın amacı; tarih, kültür, sanat, ticaret ve turizm açısından bölgenin özgün kimliğini göz ardı etmeden; geçmiş ve gelecek arasında olan bağın ortaya çıkarılmasıdır. 2010 yılında onaylanan imar planının 12.04.2017 tarihinde

İstanbul 10. İdare Mahkemesi tarafından iptali gerçekleştirilmiştir. Bu karar doğrultusunda 01.08.2017 tarihinde Başkanlık Oluru alınarak yeni plan çalışmasına başlanmıştır (İBB, Şehir Planlama Müdürlüğü, 2023).

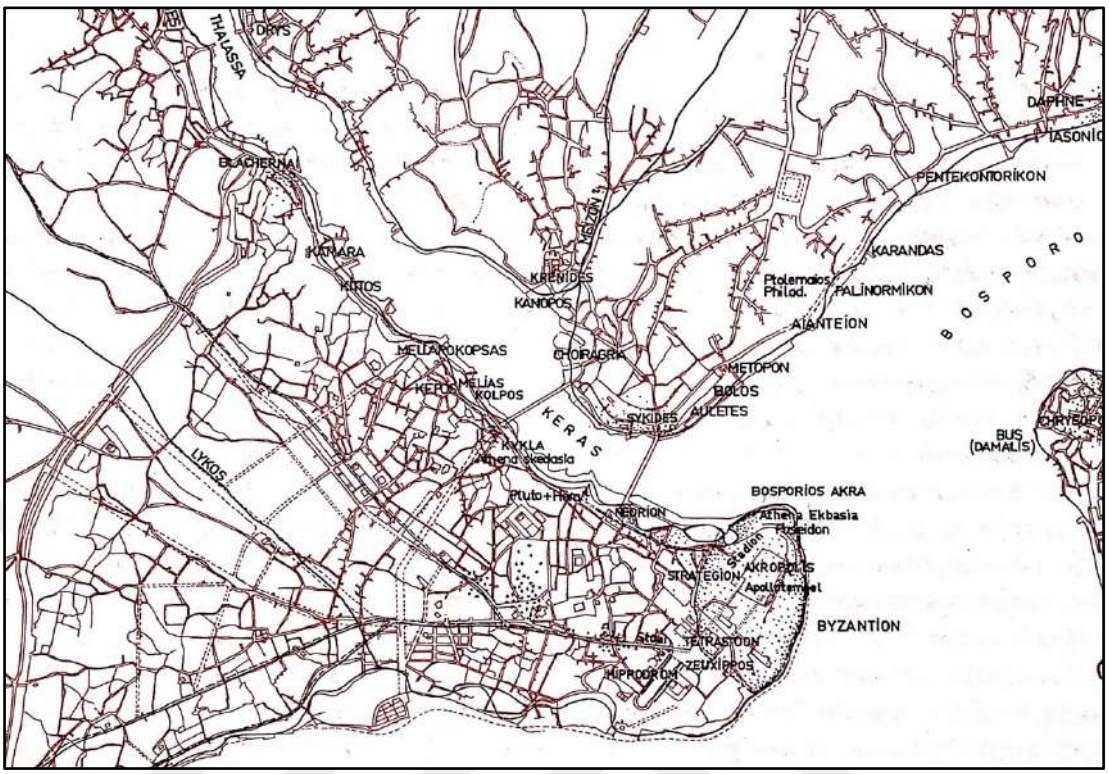
Tez çalışmasında incelenen Tünel ve Karaköy meydanlarını birbirine bağlayan aksın Yüksek Kaldırım ve Galip Dede caddeleri, her iki bölge içinde kalması nedeni ile söz konusu bölgenin tarihçesi kısaca incelenecektir. Tezin çalışma kapsamında olan XIX. Yüzyıl ise ilerleyen bölümlerde daha detaylı incelenecektir.

1.1. İLK ÇAĞ DÖNEMİ

1.1.1. Yunan Kolonileri Dönemi (İ.Ö. 1200-İ.S. 476)

Bölgenin tarihini Galata'nın Ceneviz kentine dönüşmesine kadar geçen süre zarfında İstanbul tarihinden ayırmak güç olsa da yapılan arkeolojik kazılar sonucunda ve tarihçilerin aktarımlarına göre Galata'ya ilk yerleşimin Cenevizlilerden daha önce olduğu hatta İlk Çağlara kadar gittiği bilinmektedir (Şekil 1-1). Özellikle Yeni Camii ile Arap Camii parsellerinde bulunan mezar kalıntıları bu bilgiyi desteklemektedir. Bu kalıntılar alınlıklı ve köşeli mezar steli[1] ve Yunanca yazılı mermer sütundur. Helenistik Dönem'e tarihlenen bu kalıntılardan yola çıkarak Sykai'nin II. yüzyılda Bizans'a mezarlık olarak hizmet verdiği söylenebilir (Sağlam, 2020, s. 23).

[1] Yüksekliği eninden uzun yekpare taş.

Şekil 1-1: W. Müller, Byzantion Antik Dönem Çizimi (Müller-Wiener, 2001).

Bu dönemde yerleşimin olduğuna dair en önemli bulgu, tuğla tonozlu tünellerdir (Şekil 1-2). İlk Çağ'ın sonlarına tarihlenen bu kalıntı, Bereketzade Ali Efendi Camii minaresinin hemen altından Galata Kulesi'ne doğru uzanmaktadır. Daha sonra dolanarak Haliç'e doğru devam etmekte ve tahminen Bereketzade Medresesi Caddesi boyunca sürmektedir (Sağlam, 2020, s. 21).

Şekil 1-2: Bereketzade Ali Efendi Camii'nin Altındaki Tünel (URL-1).

Erken dönemlerde İtalyan tacirlerinin Galata'da var olup olmadığı bilinmemekle beraber I. yüzyılda Galata'da Yahudilerin yaşadığı bilgisi verilmektedir (Kuban, 1996, s. 172). Wolfgang Wiener Müller, İlk Çağ'da Haliç'in üstünde eski bir yerleşim yeri olduğundan söz etse de Galata tarihinin Byzantion'un kurulması sonrası başladığı kabul edilir (Müller-Wiener, 2001, s. 16).

1.1.2. Roma İmparatorluğu Dönemi (İ.Ö. 1.YY – İ.S. 375)

Bu döneme ait buluntuların bir kısmı XVIII.ve XIX. yüzyıl restorasyon çalışmaları sırasında Saint Peter ve Saint Paul kilisesi çevresinde yer almaktadır (Sağlam, 2020, s. 24). Bu önemli buluntular büyük tuğlalardan oluşan bir dizi antik mezarlar, mermer mezar stelleri ve gözyaşı camları içeren birkaç kötü pişmiş kil çömlek ve kemiklerdir. Stellerden (Şekil 1-3) birinin üzerinde bulunan iki heykelin Roma İmparatorluğu Dönemi'ne ait olduğu söylenebilir, (Şekil 1-4), (Sağlam, 2020, s. 24).

Şekil 1-3: Saint Peter ve Saint Paul Kilisesindeki Steller (Sağlam, 2019).

Şekil 1-4: Stel Üzerinde Yer Alan Heykeller (Sağlam, 2019).

Söz konusu steller haricinde Roma İmparatorluğu Dönemi'ne ait başka kalıntılar da bulunmuştur. Beyoğlu'nda yer alan Casa Garibaldi Binası restorasyon çalışmaları arkeolojik bir keşfe yol açmıştır (URL-2). 20 Eylül 2014 tarihinde binanın bodrumunda pişmiş toprak tabut içinde bulunan bir iskelet ortaya çıkmıştır (Şekil 1-5 ve Şekil 1-6). İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü Emekli Müdürü Zeynep Kızıltan bir röportajında buluntuların dönemi hakkında bilgi vermiştir.

> Yaptığımız ilk değerlendirmeler sonucu mezarların Geç Roma-Erken Bizans dönemine ait oldukları tespit edildi. Üç iskelet üzerinde yapılan Karbon 14 analizine göre bunlardan en erkeni MS 4. yüzyıl, en geçi MS 6. yüzyıla ait. Yani mezarlığa en az 200 sene boyunca definler yapılmış. (URL-3)

Şekil 1-5: Casa Garibaldi Binasının Altında Bulunan Tabut (URL-2).

Şekil 1-6: Mezarlara İlişkin İllüstrasyon Çizimleri (URL-4).

III. yüzyılda Hristiyanlığın yayılmaya başlamasıyla Sykai, Bizantium' a gelen ve surlar içinde yaşaması hoş karşılanmayan yabancı tüccarların ikame ettiği bir kasaba haline gelmişti (Kaptan, 1988, s. 142).

1.2. ORTA ÇAĞ DÖNEMİ (375 – 1453)

Orta Çağ Dönemi'ne ait çok fazla veri olmamasına karşın bazı kaynaklarda bölgede IV. Yüzyılda yerleşimin olduğuna dair bilgiler mevcuttur (Sağlam, 2020, s. 14). Raymond Janin ve Cyril Mango'nun aktarımlarına göre IV. yüzyılda yaşamış olan Aziz Zotikos'un kilisesi ve Lepra Hastanesi, Konstantinopolis'un karşında yer alan "Elaia/Elaion adındaki banliyöde bulunmaktaydı (Sağlam, 2020, s. 14). Novgorod'lu Anthony'ye göre ise bu kompleks Pegai'de (Kasımpaşa) bir tepenin üzerindedir. IV.

yüzyıldan kalma diğer bir yapı da Makkabiler Kilisesi'dir (Mango, 2009, s. 162-163). Bu tapınağın konumu Argyroupolis'ten (Tophane) içeride kaldığından Elaia/Elaion olarak da anılmıştır (Sağlam, 2020, s. 14). Dolayısıyla yapının konumu, Kasımpaşa, Galata ve Tophane'nin üzerinde konik bir tepe gibi yükselen tepelik olarak yorumlanmıştır (Mango, 2009, s. 164). Constantinople Patria[2]'sı, Aziz Zotikos'un Lepra Hastanesi'nin VI. Yüzyılda II. Iustinos (565-578) tarafından yeniden inşa edildiğini bildirmektedir (Sağlam, 2020, s. 14).

Antik Galata ve çevresinde çok fazla fiziki iz olmasa da su yapıları hakkında fikir verecek buluntular mevcuttur. Bunlardan biri 1878 yılında Kasımpaşa'da yer alan Osmanlı mezarlığının bitişiğinde ortaya çıkan V-VI. yüzyıllarına tarihlenen büyük bir su sarnıcıdır (Sağlam, 2020, s. 20). Diğer buluntu ise Kasımpaşa Stadı yakınında bulunan Bizans su sarnıcıdır (Sağlam, 2020, s. 20). Bu iki sarnıcın kuzeyinde Bizans duvarları ile mezarlar ortaya çıkmıştır (Sağlam, 2020, s. 20).

Tophane civarında ise Erken Bizans kalıntıları ve çeşitli küçük eserlerin bulunduğuna dair bilgilerle aynı civarda ortaya çıkan su sarnıcının V. yüzyıla ait olduğu düşünülmektedir (Sağlam, 2020, s. 20). Bu civarda Meclis-i Mebusan Caddesi'nde IV-V. yüzyıllara tarihlenen mermer lahitler, Kadiriler Caddesi'nde ise VI-VII. yüzyıla ait olduğu düşünülen hamamlar ve VII. yüzyıl olarak tanımlanan bitişik mezarlar bulunmuştur (Sağlam, 2020, s. 20).

1968 yılında Beyoğlu'nda bulunan Kanser ile Mücadele Derneği'nin binası için bir kazı çalışması yapılmış ve bu kazı çalışması sırasında V. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen Orta Çağ bulgusu büyük bir su sarnıcı bulunmuştur (Eyice, 1969, s. 10-11; Kaptan, 1988, s. 140). Bu buluntular bize Beyoğlu'nda yerleşimin çok eskilere dayandığını göstermektedir.

[2] Latince baba anlamındadır.

1.2.1. Bizans İmparatorluğu Dönemi (395 – 1204)

Bizans İmparatorluğu'nun başlarına tarihlenen buluntular keşfedilmiştir. Bu buluntulardan biri Galata Mevlevihane'sinin güneydoğusunda Serdar-ı Ekrem Sokakta yer alan üçgen prizma biçiminde mezarlar ve damgalı tuğlalardır (Sağlam, 2020, s. 24).

İmparator II. Theodosius Dönemi'nde (407-450) Konstantinopolis 14 bölgeye ayrılmış ve sahile paralel bir şeritten oluşan Sykai, 13. bölge olarak tayin edilmiştir (Şekil 1-7). V. yüzyılda hazırlanmış olan "Notitia Urbus Constantinopolitanae" isimli rehber niteliğindeki eserden yola çıkarak Sykai'nin tipik bir Roma kentine benzediği ve o kentler gibi domus[3] kilise, hamam, tiyatro ve liman gibi mimari unsurlara sahip olduğu bilinmektedir (Çelik, 2019, s. 19-20; Kuban, 1996, s. 172). Yine aynı yüzyılda Sykai, artık kent sınırları içine dahil olmuş ve kentin karakteristik bir ögesi olmuştur.

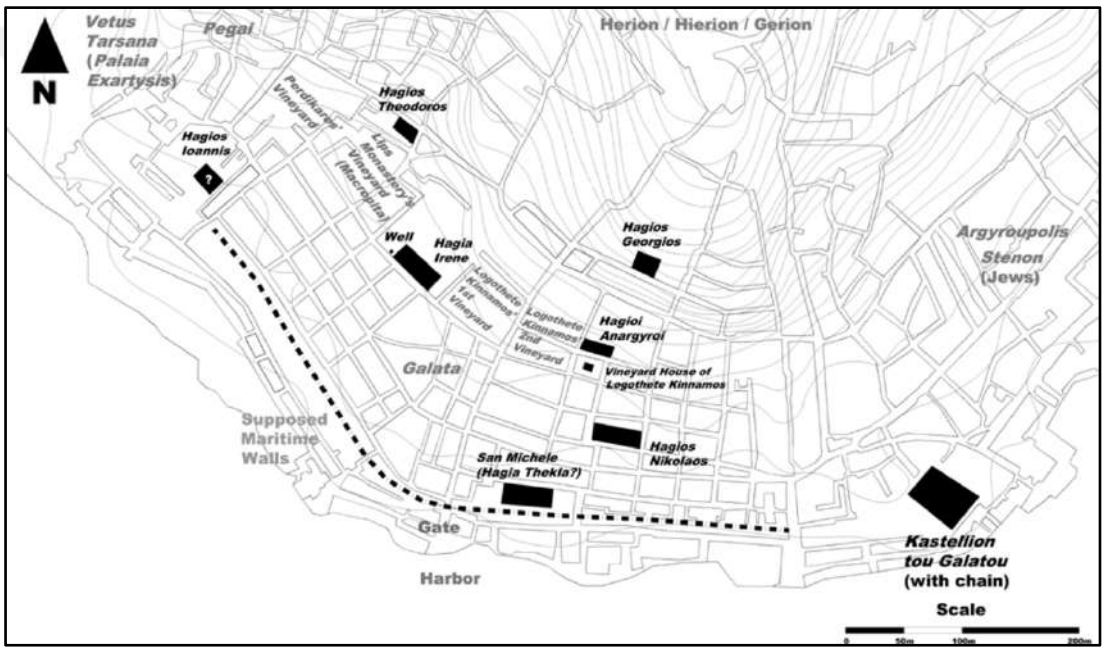
Şekil 1-7: 14 Bölgeye Ayrılmış Konstantinopolis (Gyllius, 1997).

Ostrogotların kralı Theodoric, 487 yılında Sykai'yi işgal etmiş ve kent içinde ciddi yıkımlara sebep olmuştur (Sağlam, 2020, s. 14). Harap bir kenti teslim alan I. Iustinianus (527-565), Sykai'yi tiyatrosunu ve duvarlarını tamir ettirmiştir (Sağlam, 2020, s. 14). Bunlara ek olarak karşıya geçmeyi sağlayan bir köprü de yaptırtmıştır.

[3] Eski Roma'da özel konutlara verilen isim.

Daha sonra 552 yılında anıtsal bir kilise olan Aya İrini'yi inşa ettirmiştir (Sağlam, 2020, s. 14).

VI. yüzyılda ise I. Iustinianus (527-565) önemli imar faaliyetlerinde bulunarak bölgeyi daha da genişletmiştir (Eyice, 1994, s. 348). Galata'da ızgara sistemli bir kentsel yerleşim planının olduğuna dair kanıtlardan bahsedilmektedir. Bu kanıtlara örnek olarak; Aya İrini, Kinnamos bağları, Hagioi Anargyroi ve Hagios Nikolaos gibi yapıların ızgara sistemli plan ile uyumlu bir mekânsal ilişki içinde olduğu verilmektedir (Şekil 1-8), (Sağlam, 2020, s. 18).

Şekil 1-8: 1303 Mayıs Fermanının Anlatımı (Sağlam, 2019).

Raymond Janin'in verdiği bilgiye göre VI. yüzyılda toplam yedi kilise ve dokuz manastır mevcuttur (Sağlam, 2020, s. 15). Yine aynı yüzyılda II. Tiberios (578–582) Haliç'e girişi kontrol altına alma ve kıyıda savunma amaçlı, günümüzde Galata Yolcu Salonunun yakınlarında Haliç'in girişini kapatan zincirin bir ucunun bağlı olduğu *"Kastellion ton Galatou"* adında bir hisar yaptırmıştır (Eyice, 1994, s. 348; Kuban, 1996, s. 172). Galata Hisarı olarak anılan bu yapının temel kalıntıları Karaköy'de yer alan Yeraltı Camii'nde hala görülebilmektedir (Freely ve Freely, 2014, s. 13). Bu hisar, aslında Galata surlarının Haliç girişindeki büyük burçlarından birinin mahzenidir. Çeşitli kaynaklarda *"Phrourion"*, *"Tor de Galathas"*, *"Castrum Galathe*" ve *"Castrum Sanctae Crucis"* olarak da geçmektedir. Fetih sonrası yıktırılan

bu burcun mahzeni *"Mahzen-i Sultânî"* olarak adlandırılmış ve cephanelik olarak kullanılmıştır (Türker, 2000, s. 57). XVIII. yüzyılda cami olarak işlevlendirilen bu yapı, dikdörtgen planlı ve içinde var olan 54 pâye yapının üst örtüsü olan tonozları taşımaktadır (Eyice, 1994, s. 308). Galata'nın en eski Ceneviz yapılarından biri olan bu caminin mimari yapısı alışılmış cami tipolojilerinden çok farklı biçimdedir (Freely ve Freely, 2014, s. 37).

Önemli imar hareketlerinin gerçekleştirildiği VI. yüzyılda yaşanan diğer önemli bir olay ise veba salgınıdır. Ortaya çıkan bu veba salgınının Sykai nüfusunu ciddi oranda azalttığı kaynaklarda belirtilmektedir (Freely ve Freely, 2014, s. 27). 541-542 yıllarında yaşanan bu veba salgını sırasında Konstantinopolis mezar yeri olarak yeterli olmayınca Sykai'nin kendisi mezarlık olarak kullanılmıştır (Sağlam, 2020, s. 15).

X. ve XI. yüzyıllarda Galata'da yaşayan yabancıların etkinliklerinin artması ile bölge daha haraketli ve kozmopolit bir kent haline gelmişti (Kaptan, 1988, s. 145). XII. yüzyıla gelindiğinde Venedik kolonileri liman bölgesinde Galata'nın en eski sakinleri olan Yahudiler ile Drungarioslar batıda, Amalfililer ile Pisalılar doğuda, Cenevizliler ise Neorion Limanı'nda (Eminönü bölgesi) ikamet etmekteydiler (Çelik, 2019, s. 26; Müller-Wiener, 2001, s. 24). Yabancıların Karadeniz ve Akdeniz ticaretinde artan rollerinin etkisi ve kentin belirli bölgelerinde imtiyazlar edinmesiyle nüfuslarında artış yaşanmıştır (Çelik, 2019, s. 25-26). Yüzyılın ortalarında Konstantinopolis'in yabancı nüfusunun 60.000 olduğu tahmin edilmektedir (Müller-Wiener, 2001, s. 24). XII. yüzyılın sonlarında Bizans İmparatorluğu'nun gücü azalırken Ceneviz kolonisi kuvvetlenmeye ve gün geçtikçe zenginleşmeye başlamıştı (Başgelen, 2013, s. 3).

1.2.2. Latin İmparatorluğu Dönemi (1204 – 1261)

XIII. yüzyılda yaşanan en önemli olaylardan biri 1204 yılındaki Latin istilasıdır. Bizans İmparatorluğu, bu istila sonrası başkentini terk etmek zorunda kalarak İznik'te varlığını devam ettirmiştir (Tanrıverdi, 2019, s. 215). Bu istiladan sonra Konstantinopolis'in eski gücüne bir daha ulaşamadığını söylemek mümkündür (Bulunur, 2014, s. 135).

I. Manuel Komnenos (1143-1180) zamanında Cenevizliler, Haliç kıyısına yerleşmişlerdi fakat şehrin Latinler tarafından istilaya uğraması sonucu yerlerini Venediklilere bırakmak zorunda kaldılar ve Haliç'in karşı yakasına yani Galata'ya yerleşmeye başladı (Eyice, 1994, s. 348). Kenti Latinlerden geri almak için Bizans ile Ceneviz Cumhuriyeti arasında 1261 tarihinde *"Nif"* (Nimfaion–bugünkü Kemalpaşa) Antlaşması imzalanmıştır (Eyice, 1994, s. 348). Bu antlaşmaya göre Ceneviz Cumhuriyeti, Bizans İmparatorluğu'na ihtiyacı olan donanma desteğini verecek ve İstanbul Latinlerden geri alındığında ise Cenevizlilere birçok imtiyazlar verilecekti. Bu imtiyazlar; serbest ticaret hakkı, konsolosluk hukukunun tanınması ve saray, kilise, hamam, fırın, dükkân ve ev gibi yapıların yapılmasına izin verilmesiydi (Eyice, 1994, s. 348). Bu ayrıcalıkların yanında Cenevizlilerin sahip olduğu bölgeye ek olarak Santa Maria Kilisesi çevresi ile Venedik'e verilen bölgeler de Cenevizlilere tahsis edilecekti (Tanrıverdi, 2019, s. 215).

1.2.3. Ceneviz Dönemi (1267 – 1453)

VIII. Mihael (1261-1282), 1260 yılında kenti Latinlerden geri alarak antlaşma gereği Cenevizlilere elde ettikleri bölgeleri ve hakları vermiştir. Artık Galata Konstantinopolis'in bir uzantısı değil, Ceneviz'in bir uzantısı halindeydi (Eyice, 1994, s. 348). Cenevizin ilk çekirdek bölgesi (contrata) Azapkapı-Karaköy'dü (İnalcık, 2019, s. 280). Daha sonra kuleye doğru genişleme göstermiş ve Osmanlı Dönemi'nde Galata'nın en önemli ve canlı ticaret bölgesi olmuştur. Eski Lonca, Yeni Lonca ile San Michele, San Francesco, Santa Anna, Santa Maria, San Domenico, San Zani gibi önemli Latin kiliseleri bu bölgedeydi (İnalcık, 2019, s. 280). Bu dönemde Galata, antik kent düzeninden daha çok kentleşmeyi sürekliliği ve dönüşümü içinde barındıran bir Orta Çağ yerleşim karakteri ortaya çıkarmıştır (Sağlam, 2020, s. 19).

Sykai'nin bu dönemde etnik yapısına bakıldığında; Yahudilerin kalenin doğusunda Karaköy ve Yüksek Kaldırım Caddesi boyunca, Rumların *"Büyük Kale"* (Galata Kulesi) ile ilk Ceneviz Kalesi arasında ve Karaköy'den Tophane'ye kadar kıyı boyunca Haliç bölgesinde, Ermenilerin ise Rumların yaşadığı bölgenin arkasındaki yamaçta ikamet ettikleri görülür (İnalcık, 2019, s. 280).

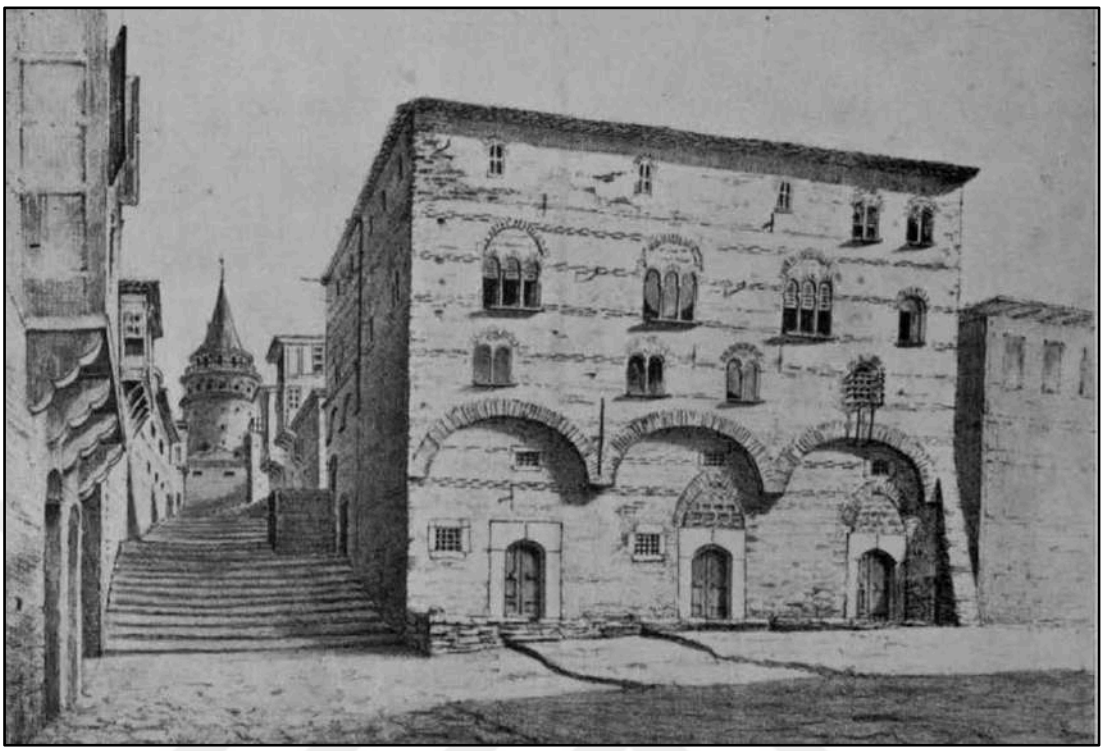
XIII. yüzyılda Cenevizliler, deniz ticaretinin yoğun olduğu bir iskele olan Galata'yı uluslararası bir ticaret merkezine dönüştürmüştü (Çıracı ve Dökmeci, 1990,

s. 11). Pera Bölgesi yani Galata surlarının dışındaki alan, yerleşimin olmadığı bağlık-bahçelikti ve Bizans Mezarlığı'nın bir kısmının burada olduğu düşünülmektedir (Eyice, 1980, s. 113).

Cenevizlilerin bir kargaşa yaratmaya hazırlandıklarını öğrenen Bizans İmparatorluğu, Cenevizlileri Bizans'tan kovmuştur ve sadece Galata'ya yerleşmelerine izin vermiştir (Eyice, 1994, s. 348). Bu sırada İmparator, tüm Galata surlarını yıktırmış ve korunmasız kalan Ceneviz Kolonisi 1296 yılında Venediklilerin saldırısına uğramış ve kasabaları tahrif edilmiştir. Bunun üzerine Cenevizliler bölgelerini bir sur ile çevirme talebinde bulunmuş fakat Bizans İmparatoru buna izin vermemiş ve sur ile kule yapımını yasaklamıştır. Daha sonra 1303 tarihli bir ferman yayımlayarak Ceneviz'e tanıdığı imtiyaz alanının sınırlarını açık bir şekilde belirlemiştir (Eyice, 1994, s. 348). Bu tespite göre Cenevizliler Galata'da bir mahalleye sahiplerdi ve çevresi 60 arşınlık[4] bir arazi şeridi ile çevriliydi (Eyice, 1994, s. 348). Bu dönemin günümüze gelememiş önemli meydanı *"Piazza"* (Karaköy civarı Pazar yeri), önemli yapısı ise *"Palazzo del Communale"*dir (Ceneviz Sarayı) (Başgelen, 2013, s. 5).

XIV. yüzyıl başlarında Pera oluşurken *"Palazzo del Communale"* (Ceneviz Sarayı/Podesta Binası) inşa edilir (Müller-Wiener, 2001, s. 243). 1315 yılında yanan bu ilk saray yerine 1316 yılında yenisi yapılır (Müller-Wiener, 2001, s. 243). Eski sarayın konumu ve yapısı bilinmemekle beraber Lonca tarafında olduğu düşünülmektedir (Müller-Wiener, 2001, s. 243). Yeni saray ise Voyvoda (Bankalar) Caddesi ile Kart Çınar Sokağı'nın kesiştiği noktada inşa edilmiştir. Voyvoda (Bankalar) Caddesi genişletme çalışmaları esnasında ön cephesi kesilen bu yapı, dört katlı olup zemin katında üç kubbeli oda mevcuttur (Şekil 1-9). O dönemin tipik duvar örgüsü olan tuğla hatıllı duvar tekniği ile inşa edilen bu yapının cephesine sonradan Aziz Georg'un resmi yapılmıştır (Müller-Wiener, 2001, s. 243).

[4] Yaklaşık 68 santimetreye eşit olan uzunluk ölçüsü.

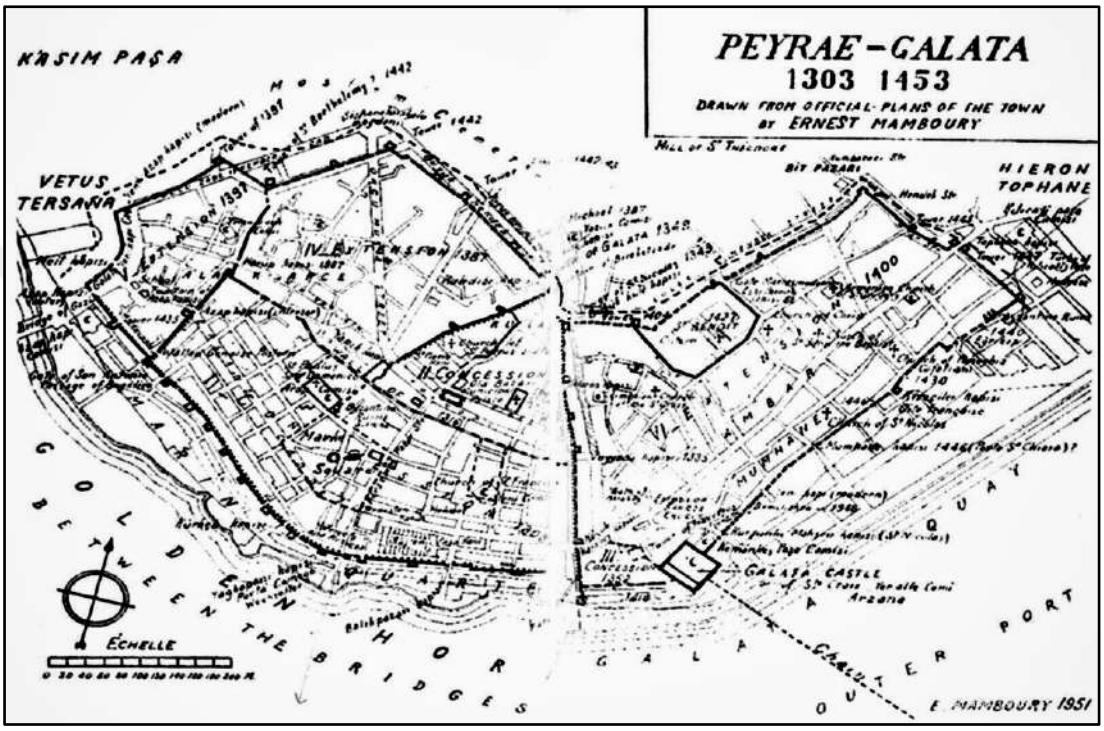

Şekil 1-9: Nomidis-Schneider, Podesta Binası, 1856 Yılından Önce (Bertele).

XIV. yüzyıl başlarında yasak olmasına rağmen Cenevizliler Azapkapı'dan Tophane'ye yaklaşık 15 m genişliğinde bir hendek açmaya başladılar (Eyice, 1969, s. 10). Azap Kapı'dan Tophane'ye uzanan Galata için önemli bir unsur olan hendeğin oluşması Galata sur içi ile sur dışının ulaşımında zorluk oluşturdu. Bu yüzden hendek üzerine tahta köprü inşa edildi ve ulaşım bu şekilde sağlandı. Köprünün zayıflığı ve darlığı sebebi ile sadece yaya olarak kullanılan bu köprüden at arabalarının geçmesi yasaktı (Bulunur, 2014, s. 76).

İmtiyaz bölgesinin dışında Cenevizlilerin ev inşa etmeleri kesinlikle yasaktı ve çevresinde boş bir alan şeridinin bırakılması da şart konulmuştu (Müller-Wiener, 2001, s. 243). Buna rağmen Cenevizliler XIV. yüzyılın ortalarında sınır boyunca hendek kazılarak, inşa ettikleri kâgir kule tipi evlerle, kesintisiz bir savunma sistemi oluşturacak şekilde bitişik nizam yaparak İmparatorca güvence altına alınmış bölgelerini korumaya yönelik bir sistem oluşturmuşlardır. Zaruri olarak gelişen bu yapılaşma günümüz Galata kent dokusunun oluşmasında hiç şüphesiz ki etken olmuştur. Giderek surların sınırları genişlemiş ve Azapkapı-Şişhane-Galata Kulesi-Tophane çevresine kadar uzamıştır (Akın, 2011, s. 88; Kuban, 1996, s. 172). Bu kent surları liman alanını sınırlandırırken bir yandan da kuzey yönüne doğru aktinomorf

akslar oluşturarak yayılmıştır (Kuban, 2013, s. 88) E. Mamboury bu gelişimi bir harita (Şekil 1-10) ile anlatmıştır ve bu haritaya göre ilk surlarla çevrilen alan, Azapkapı-Karaköy arasında uzanan ve arkadan Voyvoda Caddesi'ne paralel olarak giden bölgedir (Akın, 2011, s. 88).

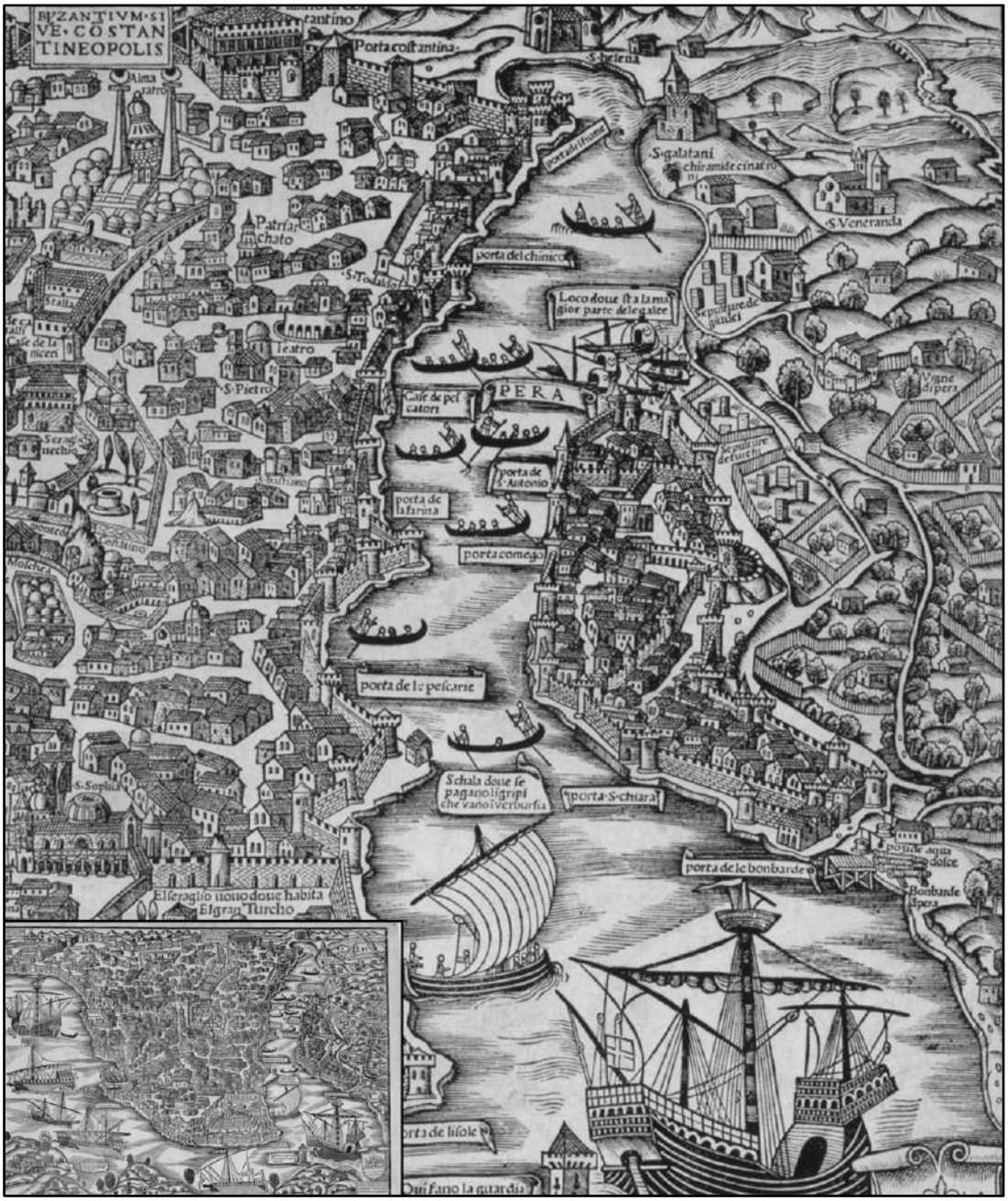
Şekil 1-10: E. Mamboury Galata Haritası, 1951 (URL-5).

Cenevizliler, XIV. yüzyılda Bizans'ın iç sorunlarından kaynaklı zayıflığını fırsat bilerek savunmayı güçlendirmek için Galata'nın en üst tepesine bir kule inşa etmişlerdir (Müller-Wiener, 2001). Bunun ardından bölgenin sınırları, St. Paulus-San Domenico Kilisesi'nin (Arap Cami) doğusundaki alanı da kapsayacak şekilde Galata Kulesi'ne kadar uzanmıştır. 1352 yılında kıyı boyu takip edilerek Galata Kulesi yönünde gidilmiş, 1387 yılında ise bu kez St. Paulus San Domenico Kilisesi ile Galata Kulesi aksının batısındaki alan Azapkapı'ya kadar uzatılmıştır. 1397 tarihli gelişimde Azapkapı Camisi'ne kadar devam eden kısım bölgeye dahil edilmiştir. Fetihten hemen öncesine tarihlenen son gelişim doğu yönüne doğru olmuştur. Burada da kıyıda Galata Kulesi'nden Tophane'ye kadar devam etmekte Tophane'den kuzeye çıkan surlar, eski Bitpazarı bölgesine varmakta ve oradan da batı yönünde kuleye kadar devam etmektedir (Akın, 2011, s. 88; Arseven, 1989, s. 51; Freely ve Freely, 2014, s. 14-15).

Sonuç olarak ortalama iki m kalınlığında 37 hektarlık bir alanı sınırlandıran ve çevresi 2800 m olan Galata Kulesi'ni merkezine alan Ceneviz Surları ortaya çıkmıştır. Surlar aralıklarla yarım daire ve kare burçlar ile iki kuleye sahipti. Bu kulelerden biri tepede kara tarafının güvenliğini sağlayan Galata Kulesi diğeri ise kıyıda bulunan ve sahili koruyan Kastellion ton Galatou'dur. Surların inşası sırasında bölgede bulunan Antik ve Bizans Dönemi'ne ait taşlar kullanılmıştır (Eyice, 1969, s. 11-19). Şehir nüfusu arttıkça yeni mahalleler kurulmuş ve bu mahalleleri korumak için yeni surların yapılması gerekmiştir. İlave edilen yeni surlarla birlikte XV. yüzyılda Galata beş bölüme ayrılmış ve nihai halini almıştır (İnalcık, 2019, s. 280). Söz konusu Ceneviz (Galata) Surlarından çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Galata surları kalıntıları günümüzde 13 adet sur ile yedi adet burç kalıntısı olmak üzere toplam 20 adettir. Ceneviz surlarından çok az bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Gezgin Christoforo Buondelmonte'nin 1422 yılında çizdiği haritada (Şekil 1-11) Sykai'nin üç bölgeden oluşan hali, Giovanni Andreas di Vavassore'nin 1520 yılında çizdiği haritada (Şekil 1-12) ise beş bölgeden oluşan son hali gösterilmektedir.

Şekil 1-11: C. Buondelmonte İstanbul Gravüründen Kesit,1422,
(İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şekil 1-12: G. A. Vavassore İstanbul Minyatüründen Kesit, XVI. Yüzyıl (URL-6).

Bizans İmparatorluğu'ndan özel haklar elde eden Cenevizliler Sykai'yi, Ceneviz Cumhuriyeti tarafından atanan *"Podesta"* olarak anılan kendi valileri ile kısmen bağımsız bir koloni olarak yönetmişlerdir ve bu durum fethe kadar devam etmiştir (Akın, 2011, s. 84). Yönetimin idari merkezi gibi düşünebileceğimiz

"Podestat/Palazzo del Commune" adındaki bina Podesta ve konsülünün[5] toplandığı yerdi (Freely ve Freely, 2014, s. 14).

Ceneviz Dönemi'nde ticari mekânlar, *"Orta Hisar"* denen Perşembe Pazarı Caddesinde ve çevresinde gelişim göstermiştir (İnalcık, 1996, s. 35). Serbest ticaret ayrıcalığının tanınması XIV. yüzyılda Galata'nın Ceneviz Kolonisi halini almasına ve etrafındaki surlarla ayrı bir şehir biçimine bürünmesine sebep olmuştur. Bölge içinde inşa ettikleri kiliseler, kentsel düzeni ve diğer mimari yapılarla Galata'yı bir İtalyan şehri görüntüsüne büründürmüştür. Önemli bir ekonomik ve siyasal güce sahip olan Galata, artık devlet içinde bir devlet olmuş ve Karadeniz ticaretini tahakküm altına almıştır (Kaptan, 1988, s. 151).

XV. yüzyılın başlarında Cenevizliler evlerini Galata tepesinin yukarı kısımlarına doğru taşımaya başlamış ve alan meskûn özelliğini kaybetmeye doğru gitmiştir (Freely ve Freely, 2014, s. 28). Bu dönemde Sykai kentinin fiziksel, mekânsal ve mimari yapısı hakkında bilgi veren seyyahlar; seyahatnamelerinde surların güçlülüğüne, evlerin dikkat çekiciliğine ve kiliselerin mükemmel oluşlarına dikkat çekmiştir (Pero, 1926, s. 149; Clavjo, 2007, s. 49).

XIV. yüzyılda oluşmaya başlayan surlar genişletilmiş burçlar sağlamlaştırılmış ve kısmen de yükseltilerek XV. yüzyılda nihai halini almıştır (Erdoğan B. B., 2011, s. 33). Boundelmonte'nin ve Vavassore'nin gravürlerinden (Şekil 1-11 ve Şekil 1-12) anlaşıldığı üzere Fetih öncesinde Galata'nın üst kısımları yani Pera bölgesi hala bağlık bahçelik ve boştur.

Bizans İmparatorluğu, son yüzyılında güç ve toprak kaybetmeye başladı. Şiddetli depremler, arka arkaya yaşanan iç savaşlar ve 1347-1348 yılları arasında gerçekleşen veba salgını sonucunda imparatorluk artık ekonomik ve askerî açıdan kentin ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmişti (Müller-Wiener, 2001, s. 27). Bu duruma bağlı olarak Ceneviz Kolonisi güçlenmeye başlamış, kazanılan imtiyazlar ve sınırları genişletme politikaları akabinde Ceneviz Galata'sı aşamalı olarak büyümüş ve gelişmiştir (Eyice, 1969, s. 13). İlk başlarda Voyvoda ile Yanıkkapı caddeleri hizasına ve Kalafat[6] yerinden Karaköy'e kadar şerit halinde bir alana sahip olan

[5] Eski Roma devletinde her yıl seçilen ve devleti birlikte yöneten iki devlet başkanından her biri.
[6] Gemi ve kayıkların onarıldığı alan.

Cenevizliler, daha sonra sınırlarını Azapkapı-Şişhane-Kule-Tophane Bitpazarı-Tophane çevresine kadar genişletmişlerdir (Eyice, 1969, s. 13). Böylece bölgenin dışında kalan surlar artık iç bölgede kalmış ve mahalleleri ayıran setler halini almıştır. Bu iç surların dışarıya açılan 12 kapısı yer almaktaydı (Başgelen, 2013, s. 5). Galata'yı komşu semtlerinden ayıran doğal bir sınır vazifesi gören surlar; kuzey-güney yönünde üçer, doğu-batı yönünde birer adet olmak üzere alanı beşe bölmektedir. Surlar, semtler ile Galata'yı birbirinden ayıran doğal bir sınır vazifesi görüyordu (Bulunur, 2014, s. 71). Son halini XV. yüzyılın başlarında alan Galata Surları, Azap Kapı'dan Galata Kulesi'ne oradan Tophane'ye geçerek kıyıya iniyordu ve kıyı şeridini tamamlayarak Azap Kapı'daki sur ile birleşiyordu.

XV. yüzyılda Galata, İtalya şehri gibi gelişim göstermiş ve dik eğimli topografyası nedeni ile bazı sokaklar merdivenli olarak inşa edilmiştir (Eyice, 1994, s. 349). Gemilerin uğrak yeri olan Sykai işlek bir ticaret limanına sahipti. Limanın varlığı kıyı kesiminde denizcilik ile ilgi faaliyetlerin gelişiminde büyük etken olmuştur. Bu konuda gelişmiş olan Cenevizliler, bölgenin gemi, bakım ve onarım tesisleri açısından Marsilya, Cenova, Venedik gibi Akdeniz limanlarından farksız olmasını sağlamışlardır (Akın, 2011, s. 84). Limanın varlığına bağlı olarak Galata bölgesinde ticareti destekleyen yapılar gelişmiş ve banka, borsa, acente merkezleri ve tercüme odaları gibi yapılar oluşmuştur (Kuban, 2013, s. 89). İnalcık da Galata'nın ticari zemin oluşunu *"Galata, yalnız Ticaret bakımından değil yaşam tarzı bakımından da İstanbul'un Avrupa'ya açılan penceresi olmuştur."* sözleri ile ifade etmiştir (İnalcık, 2019, s. 281).

1.3. OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ (1453 – 1923)

1453 tarihinde Konstantinopolis Osmanlı hakimiyetine girer (Müller-Wiener, 2001, s. 28) ve İstanbul'un Osmanlı Dönemi başlar, Konstantinopolis'ten Konstantiniyye, Dersaadet ve İstanbul'a dönüşürken geçirdiği değişim-dönüşüm birçok oluşuma sebep olur. Geçmişten fethe kadar kent; Bizans ve Ceneviz dönemlerinde özel ve kayda değer anıtsal mimari yapılar ile donatılmış ve kent yönetimi, kamu hizmetleri ve imar çalışmaları; sosyo-politik yapılanmayı, dini inançları ile iktidarın benimsediği siyaseti kabul ederek karmaşık ve ince örüntülere dönüşmüştür (Çelik, 2019, s. 10).

Konstantinopolis'in fethi sırasında Ceneviz Cumhuriyeti, tarafsız olma iddiası ile özerk devlet tutumuna devam etmiştir (Akın, 2011, s. 84). Buna rağmen Fatih Sultan Mehmed (1444-1481) İstanbul'u fethettiğinde uzun bir süredir Ceneviz hakimiyetinde olan Galata, İstanbul'la beraber Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğine girmiştir. Fethin akabinde Osmanlı ile Ceneviz arasında Galata'nın durumunu belirleyen bir antlaşma imzalanmıştır. 1 Haziran 1453 tarihli bu Ahdname[7] ile Cenevizlilerin daha önceden sahip olduğu tüm imtiyazlar korunmuş ve canları, malları ile ticari serbestlikleri tanınmıştır. Galata'da yaşayanlara Osmanlı tebaası statüsü verilmiş, ticari amaçla geçici süreliğine gelenlere ise kapitülasyon güvenceleri verilmiştir (Eyice, 1994, s. 349; İnalcık, 2019, s. 279). Galatalıların ticaret ve din özerkliğinin korunacağı, mevcut olan kiliselerine dokunulmayacağı fakat yeni bir kilisenin de yapılmayacağı şartlarını da barındıran bu antlaşmaya rağmen Galata'nın en büyük ve önemli kiliselerinden biri olan *"San Paolo"* (San Domenico Kilisesi) camiye çevrilmiştir (Eyice, 1993, s. 294). Bu istisna uygulamanın sebebi; söz konusu kilisenin hicretin[8] 97. (719) yılında, İstanbul kuşatmasında yer alan Arap komutan Müslime bin Abdülmelik tarafından yaptırıldığına inanılmasıydı (Eyice, 1993, s. 294; Ayvansarayi, 2001, s. 424; Öz, 1965, s. 5).

Bu imtiyazlara rağmen bölge sahibinin Osmanlı olduğu ilan edilmiş ve bu durum sembolik olarak surların bir kısmının yıkılmasıyla ifade edilmiş olsa da kent mevcut durumunu korumaya devam etmiştir. (Eyice, 1969, s. 14). Böylece Galata, Ceneviz Dönemi'ndeki durumunu XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar korumaya devam etmiştir. Yerli Cenevizlilerden bir grup, fetih sonrası uluslararası ticaretin önemli bir merkezi olan Galata'yı terk edip kendi memleketlerine gitmişlerdi (Bulunur, 2014, s. 135). İstanbul gibi bir enkaza dönüşmese de bu terk edişlerle sessizliğe bürünen Galata'nın eskisi gibi ticaret merkezi olarak kalmasının önemini anlayan Fatih Sultan Mehmed (1444-1481), şehri terk edenlerin geri gelmelerini sağlamak için üç ay zarfında dönmeleri halinde sahip oldukları mallarının ve evlerinin kendilerine verileceğini duyurmuştur (İnalcık, 2019, s. 279-280). Bu çağrı yeterli karşılığı bulamayınca tüm vilayetlerde İstanbul'a gelip yerleşmek isteyenlere bağ-

[7] Hükümdarların emriyle bazı devlet, zümre ve şahıslara özel haklar tanımak üzere düzenlenen belge.
[8] Hicret 622 yılında gerçekleşmiştir.

bahçe ve ev verileceği vaat edilmiştir ancak bunun da istenilen sonuçları vermemesi üzerine yeni bir yöntem düşünülmüştür (Bulunur, 2014, s. 140). Bu yeni yöntem aslında eski zamanlardan beri kullanılan sürgün yöntemidir. Sürgünün amacı İstanbul'a gelmek istemeyen tüccarların diğer Osmanlı vilayetlerinden getirilmesini sağlamaktır (Bey, 1977, s. 67). İskân konusunda uygulamaya geçirilen üçüncü yöntem, fethedilen yeni yerlerin bilhassa tüccar, zengin, sanatkâr ve ilim irfan sahibi olan kişilerin İstanbul'a gönderilmesi ile gerçekleştirilmesidir (İnalcık, 2019, s. 128). Tüm bu çaba, çoğunluğu tüccar olan Galatalıların eskiden olduğu gibi ticari faaliyetlerini yine devam ettirmelerine yönelikti.

XIV. yüzyılda kent yapısı ve yapılarıyla tipik bir Akdeniz kenti olan Galata, fetihten sonra da bu özelliğini korumuştur. Pera ise bağlık, bahçelik bir alan görünümündeydi (Akın, 2005, s. 3). Fetih sonrasında Galata ve Tarihi Yarımada artık birleşmeye başlamış olmasına rağmen Haliç'in kıyısındaki Galata, Bizans Dönemi'nden beri Tarihi Yarımada'dan farklı bir sosyal yapıya sahipti (Kuban, 1996, s. 313). Bu farklılık nedeni ile İstanbul'un Avrupa'ya açılan kapısı olma özelliği taşımıştır. Fetih sonrası da tanınan ayrıcalıklar ile bu durum aynı şekilde devam etmiştir fakat yönetimsel olarak değişiklik yaşanmıştır. Bu değişiklik Podesta tarafından yönetilen kentin artık her mart ayında yeniden seçilen bir *"Voyvoda*[9]*"* tarafından yönetilmeye başlamasıdır (Akın, 2011, s. 89). Yasal durumlara baktığımızda Galata kadısına, emniyet sorunların da ise Kaptan-ı Derya yönetiminde yer alan *"Kolluk"* adındaki karakollara başvurulmaya başlanmıştır (Akın, 2011, s. 89; İnalcık, 2019, s. 81). Değişimin yanında mevcut durumunu koruyan bazı durumlarda olmuştur. Bunlardan birisi Galata'nın Ceneviz Dönemi'nde olduğu gibi fetih sonrası da Doğu ve Batı mallarının karşılıklı değişim yapıldığı antrepo olma özelliğini korumasıdır (İnalcık, 2019, s. 282).

Bu süreçte İstanbul'da yoğun ve kapsamlı bir inşa dönemine girilmişti. Surlar onarılmış şehir ve çevresi iskân edilmişti (Müller-Wiener, 2001, s. 29). Galata'nın iskanının, imarı gibi İstanbul'la paralel gitmekte olduğu fakat küçük çaplı çalışmaların uygulandığı bilinmektedir (Bulunur, 2014, s. 139).

[9] Osmanlı Döneminde Eflak, Boğdan ve Erdel beyleri için kullanılan unvan.

Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nde (1452-1481) nüfusun çoğunluğu Hristiyan olduğu için yeni yönetim Müslüman mahalleleri oluşturarak bölgenin Türkleşmesini hedeflemiştir ve bu şekilde gayrimüslimler bir bakıma denetim altına alınmıştır (Akın, 2011, s. 2). Gayrimüslimlerin oluşturulan Müslüman mahallelerinde yaşamaları yasaktı (Eyice, 1994, s. 350). Fakat ticarette hangi dinden olunduğunun bir önemi bulunmamakla birlikte çalışmalarında da bir sakınca görülmezdi (İnalcık, 2019, s. 281).

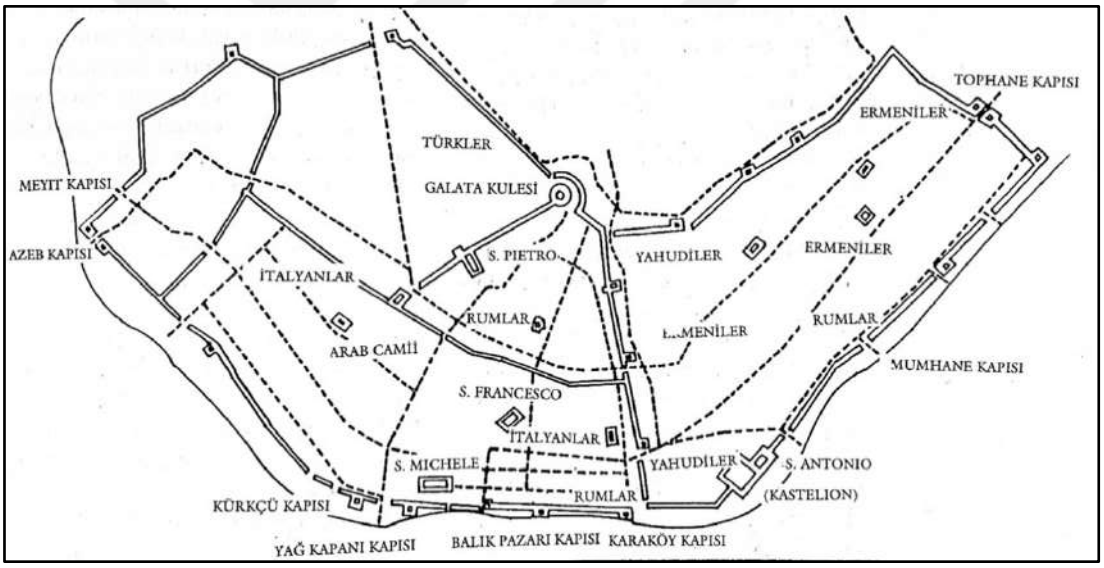
Galata, Ceneviz hâkimiyetinin ilk yıllarından itibaren kendisinin ve çevresinin ihtiyaçlarını karşılayan önemli bir ticaret merkeziydi (Müller-Wiener, 2001, s. 60). Osmanlı fethi ile gelen istikrar, Galata'nın bölgeye gelen tüccar sayısını yükseltmişti ve ticari kapasitesini daha da artmasına sebep olmuştur (Bulunur, 2014, s. 83). Galata'nın ticaret merkezi olarak sivrilmesinde rol oynayan en önemli faktörlerden biri coğrafi özellikleri nedeniyle elverişli bir limana sahip olmasıdır (Bulunur, 2014, s. 83). Diğerleri ise Galata'nın ticari bir merkez haline getirilme siyaseti ve İstanbul'la paralel giden imar çalışmalarıdır. Fatih Sultan Mehmed Dönemi'nin (1444-1481) son yıllarında belirgin hale gelen bu gelişim, II. Bayezid Dönemi'nde (1481-1512) daha da görünür olmuştur. Galata'nın kentsel ölçekte gelişiminin en yoğun olduğu dönem yine II. Bayezid Dönemi'ne (1481-1512) denk gelmektedir. Bölgenin çevresinde yapılan çeşitli tesisler ve özel bir coğrafyaya sahip olması nedeniyle elverişli bir limana sahip olması bu gelişimde etkili olan unsurlardır (Bulunur, 2014, s. 69, 86).

1.3.1. XV. Yüzyıl

XV. yüzyılda Galata bölgesindeki en büyük topluluk Rumlardı. Kendilerine özel kiliseleri olan Rumlar, ticaretle ilgiliydi (Kuban, 1996, s. 216). Çoğunluğu Kırım Kefe'den gelen Ermeniler de bölgenin önemli topluluklarındandı ve yine kendi kiliseleri mevcuttu (Kuban, 1996, s. 216). Yahudiler ise temel olarak iki yerleşim alanında ikamet etmekteydi. Kendilerine ait sadece bir sinagogu vardı ve çoğunlukla hekimdi (Kuban, 1996, s. 216). 1455 yılında Galata'da sadece 20 Türk yaşamaktaydı (Şekil 1-13). Bu Türklerden erkeklerin çoğunun eşleri Rum ya da Ermeniydi (Kuban, 1996, s. 216-217).

Osmanlı kent kültüründe birbirlerini tanıyan, belli bir ölçüde karşısındakinin davranışlarından sorumlu kabul edilen ve sosyal dayanışma içindeki topluluğun bir

arada yaşadığı yer *"mahalle"* olarak tanımlanmaktadır (Ergenç, 1984, s. 69). Yerel aidiyet ve dayanışma duygularını şekillendiren mahalleler çoğunlukla etnik ve dinsel temele dayalı olarak oluşmuştur (Behar, 2014, s. 24-25). Bu mahalleler, büyük oranda cami ya da mescit etrafında oluşurdu ve mahalle isimlerine bu cami ve mescit adının verilmesi de tipik bir Osmanlı geleneğiydi (Ergenç, 1984, s. 69-70). Fetihten sonra Müslüman mahallelerin oluşması adına bazı düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelere karşın Müslüman nüfusun az olduğu, 1472 yılına ait Vakfiyeye kayıtlarında hiçbir mahallenin cami ya da mescit adı ile anılmadığı görülmektedir (Akın, 2011, s. 2). 1476 tarihli bir arşiv belgesine bakıldığında Galata'da 535 Müslüman, 592 Rum, 62 Ermeni ve 332 Frenk evi olduğu görülmektedir (Akın, 2011, s. 30).

Şekil 1-13: Galata Planı, 1455 (Kuban, 1996).

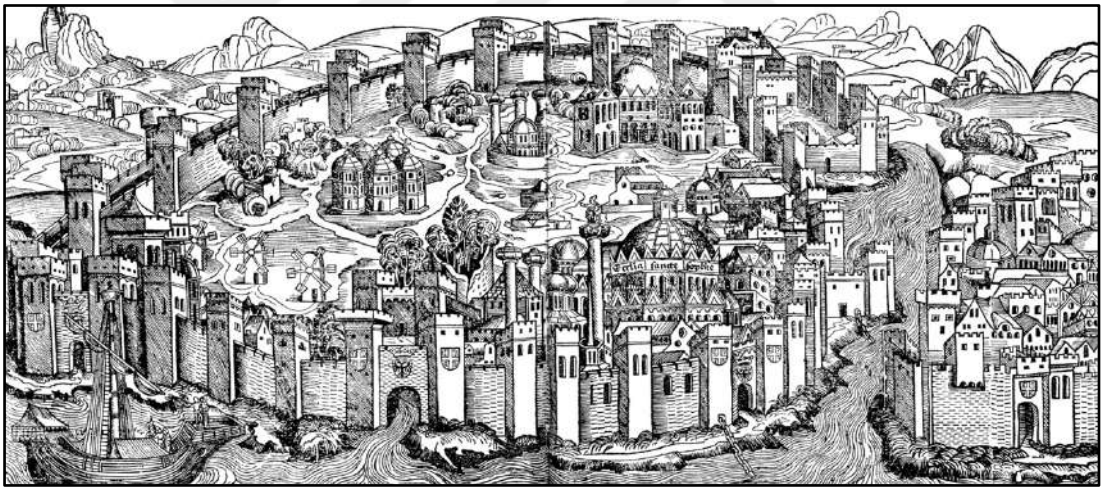
Savaş, iskân, ticaret gibi nedenlerle göç ve nüfus hareketlerinin aktif olduğu merkezlerden biri Galata'dır. Liman bölgesi olmasından dolayı deniz ticaretinin gelişmesi, taşradan kente göçerek seyyar satıcılık, amelelik, hamallık gibi işlerde çalışanlarla denizcilik ile uğraşan erkeklerin konaklama ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır (Şen, 2012, s. 204). Bu durumdan kaynaklı bir göçmen barınma mekânı olarak *"bekar odaları"* gelişmiştir (Şen, 2012, s. 204). Geçimini temin etme sebebi ile İstanbul'a göçle gelen ya da ticari faaliyetler için İstanbul'da bulunan erkeklerin ihtiyaçlarını gideren bu mekânlar ayrıca yeni gelen göçmenlerin ilk lokasyonu olma

özelliği ile de önemli bir işlevi yerine getirmiştir (Şen, 2012, s. 202). 1477 yılına ait Galata hane ve dükkân sayılarına bakıldığında 1521 hanenin ve 260 dükkânın bulunması, Galata bölgesinin bahsedilen merkezliğini ortaya çıkarmaktadır (Öz, 2015, s. 474).

Bölgede Müslüman mahalleleri gelişirken fetihten 24 yıl sonra 1478 yılında bir sayım yapılmıştır. Bu sayıma göre Galata'da 535 Müslüman, 592 Rum, 332 Frenk[10] ve 62 Ermeni hanesi bulunmaktaydı. Bu sayılara göre bölgenin yüzde 35'i Müslümandı. Galata'nın kozmopolit yapısına daha sonraları Floransalılar ve Endülüs Arapları da dahil olmuştur (Eyice, 1994, s. 350). 1480 yılına gelindiğinde Müslüman nüfusunun arttığı yapılan sayımdan anlaşılmaktadır. Bu sayımda ortalama %23 Rum, %19 Frenk, Ermeni ve Yahudi nüfusu varken %58 Müslüman nüfusu bulunmaktadır (Müller-Wiener, 2001, s. 29). Bu duruma paralel olarak 1481 Vakfiyesine bakıldığında bazı mahalle isimlerinin cami ve mescit temeline dayandığı görülmektedir (Bulunur, 2014, s. 126-127). Vakfiyedeki bilgiden hareketle Müslüman nüfusunda bir artış olduğu söylenebilmektedir. Müslüman mahallelerini arttırmak için dini yapılar ve eğitim yapıları inşa edilmekteydi. Bu yapılara örnek olarak II. Bayezıd Dönemi'nde (1481-1512) Dörtyol'da[11] Müslüman mahallesi oluşturmak için inşa edilen ve günümüze ulaşamayan Asmalı Mescit'i verebiliriz (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 14). Beyoğlu'ndaki Müslüman nüfusunun artmasına sebep olan diğer bir oluşum ise bugünkü Galatasaray bölgesinde II. Bayezıd'ın yaptırdığı Acemi Oğlanları Ocağı'nın açılmasıdır. Topkapı Sarayı'nda hizmet edecek İç Oğlanlar burada eğitilip yetiştirilmişlerdir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 14). *"Pera Bağları"* denilen bölgeye bu eğitim yapısının açılması, bağ-bahçe ve mezarlıktan oluşan bölgeye iskanın başlamasına sebep olmuştur (İnalcık, 2019, s. 282). Fetih sonrası da tamamen ayrı bir şehir olarak gelişip büyüyen Galata, ticari alanda da büyüme göstermiştir. Bu büyüme içerisinde Türklere özgü bir ticaret yapısı gelişmiş ve bedestenler inşa edilmiştir. Ticari yapılarının en önemlilerinden olan bedestenlerden biri Galata Bedesteni'dir. Osmanlı yerleşiminin Galata ve çevresinde gelişmesiyle eş zamanlı olarak pek çok han, cami, mescit, hamam, çeşme, sebil gibi eserler yapılmıştır (Cezar, 1991, s. 180).

[10] Osmanlıların Batı Avrupalılar hakkında kullandıkları bir terim.
[11] Kumbaracı Yokuşu ile İstiklal Caddesi'nin kesişimi.

Bunlara ek olarak ikinci bölümünde detaylı olarak anlatılacak olan Galata Mevlevihanesi de bu gelişimin bir sonucu olarak 1491 yılında Yüksek Kaldırım Caddesinde inşa edilen yapılardan biridir (Başgelen, 2013, s. 11). Mevlevihane'nin Pera bölgesinde yapılması Müslüman halkın Beyoğlu'na yerleşmesini etkilemiştir (Kerametli, 1977, s. 18). 1491 yılında hala çok gelişmemiş olan Pera'da inşasına başlanan Mevlevihane, Şahkulu Mescidi, Ağa Cami ve Asmalı Mescit civarı Müslüman mahallelerine ev sahipliği yapmıştır. Onun haricinde bağlık bahçelik halini korumaktadır (Akın, 2011, s. 2). Galata'nın tasvirini görebildiğimiz en eski tarihli gravür Hartmann Schedel'in 1493 yılında yaptığı Büyük İstanbul Gravür çalışmasıdır (Şekil 1-14). Galata'nın sadece bir kısmının işlendiği bu çalışmada İstanbul ve Galata ilişkisi, aradaki Haliç ve Marmara Denizi sahiliyle birlikte aktarılmıştır. Gravürde çok az sayıda ve sadece konut yapılarından ibaret yapılaşma resmedilmiştir.

Şekil 1-14: H. Schedel, Büyük İstanbul Gravürü, 1422 (Müller-Wiener, 2001).

İstanbul'un büyümesiyle beraber Galata XV. yüzyılın sonlarında nüfus bakımından büyük oranda gelişmişti ve kurulan yeni Müslüman mahalleleri ile şehrin Türk-İslam karakteri ortaya çıkmaya başlamıştı (Eyice, 1994, s. 352). Gayrimüslimlerle Müslümanlar bir arada Galata'nın etnik ve kozmopolit yapısını yansıtmaktaydı. Müslüman-Türk halkı zamanla bölgede varlığını arttırmış olsa da Galata, kozmopolit özelliğini hiçbir zaman kaybetmemiştir (Eyice, 1994, s. 352). Galata'da Müslüman nüfusun ağırlığının hissedildiği zaman XVI. yüzyıla tekabül etmektedir (Bulunur, 2014, s. 125).

1.3.2. XVI. Yüzyıl

XVI. yüzyılda deniz ve kara surları ile çevrelenmiş üçgen bir alan olan Galata'nın en yüksek tepesinde Galata Kulesi yer almakta ve evler, aralarındaki dini yapılarla bu merkeze doğru yükselmektedir (Akın, 2011, s. 89). Bölgenin yapılarını görebildiğimiz çalışma, Hasköy'den Tophane'ye kadar Galata iskanını gösteren Alberto Arbasino'ya ait panoramadır (Şekil 1-15). Bu panoramaya göre Galata yerleşiminin kule çevresinden dağılarak yoğunlaştığını söylenebilir. Fakat Pera bölgesi için yorum yapılamamaktadır.

Şekil 1-15: A. Arbasino, Galata, XVI. Yüzyıl Başı (Gören, 2004).

Galata'da şahıs isimli mahalleler yok olmakta cami ve mescit isimli mahalle sayıları artmaya başlamaktadır. Gayrimüslimlerin yaşadığı mahallelerde ise benzer bir uygulama ile kilise isimleri kullanılmıştır (Bulunur, 2014, s. 130-131). Yine bu yüzyılda bir grup Kuzey Afrikalı Mağrip'ten, İspanya'dan ve başka kentlerden sınır dışı edilen Müslümanlar İstanbul'a gelerek Galata'nın Müslüman nüfusunu arttırmıştır (Kuban, 1996, s. 218).

XVI. yüzyıl Galata Şer'iyye Sicillerine bakıldığında sur içi Galata'da 32 Müslüman mahalle ismine rastlanmıştır (Bulunur, 2014, s. 130). Bu nüfus artışı bölgedeki yerleşim şeklini de etkilemiş ve Haliç'in güneyinde yaşayan İtalyanlar (Cenevizliler, Amalfiler ve Pisalılar) süreç içerisinde Haliç'i terk ederek önce karşı kıyıya daha sonra ise XVI. yüzyılın sonlarında boş bir arazi olan Pera bağlarına doğru yerleşmeye başlamışlardır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 11).

Galata ile ilgili seyyahların tasvirleri genelde yüzeysel kalmaktadır. Fakat 1544-1550 yılları arasında İstanbul'da bulunan Petrus Gyllius'un diğerlerine nazaran daha geniş ve detaylı bir anlatımda bulunmuştur. XVI. Yüzyıl Galata'sını kentin kıyılarında gemilerin barınmaları için sığınakların olduğunu, surlar ve kıyı arasında ise gemilerin yük boşaltmak için kullandıkları dokların[12] bulunduğunu bunların yanı

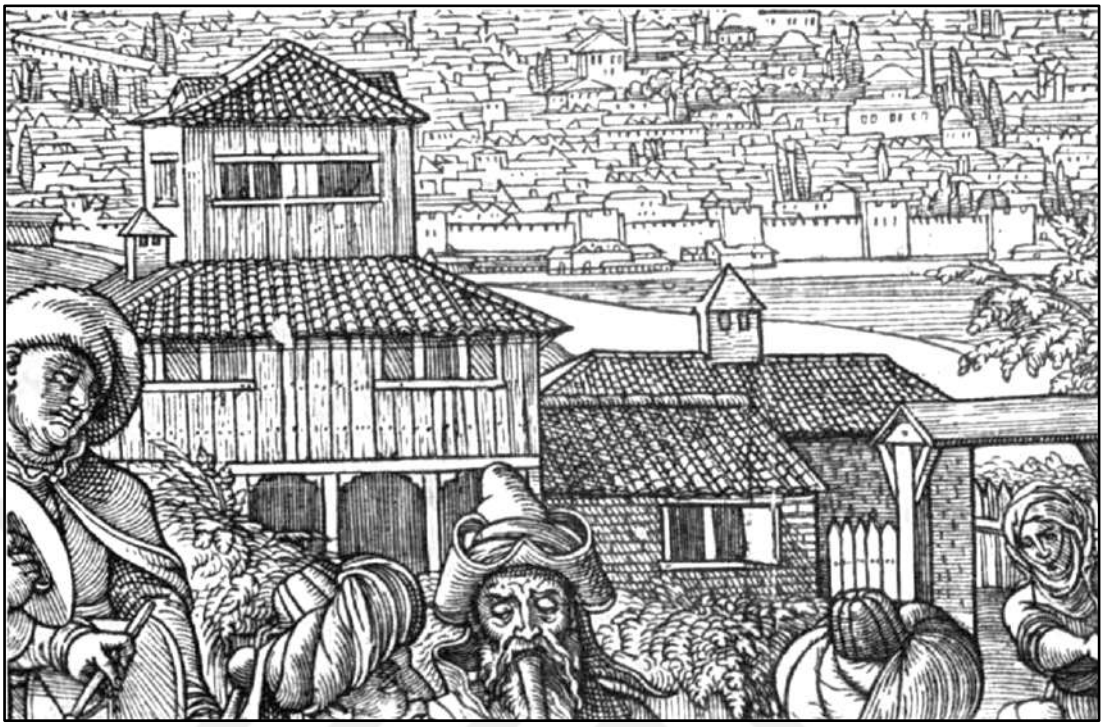
[12] Ticaret mallarını saklamak için rıhtımda yapılan büyük depo.

sıra meyhanelerin, lokantaların, birçok konutun ve dükkânın yer aldığı bir sahil şeridinin var olduğunu tasvir etmiştir. Bu bilgilere ek olarak Galata'nın en yüksek noktasında azametli bir kulenin yükseldiğini ve çevresinde 200 adım genişliğinde ve 2.000 adım uzunluğunda ortasında evler, bahçeler ve bağlarla dolu bir yolun geçtiği tepeden bahsetmektedir (Freely ve Freely, 2014, s. 19). Nicolas de Nicolay da yine bu yüzyılda İstanbul'a gelmiş ve bölgenin surlarla üç bölüme ayrıldığını, bir kısmında Galatalıların diğer kısmında ise Greklerle, Türklerin ve Musevilerin yaşadığını yazmaktadır (Akın, 2011, s. 92-93). Ayrıca XVI. yüzyılın ortalarında Jeorme Maurand'ın yazdığı seyahatnamede Pera'da sadece bağ evleri olduğu belirtilmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 11-12). XVI. yüzyılın ikinci çeyreğinde Galata'nın nasıl göründüğüne dair önemli ipuçları veren 1533 tarihli Matrakçı Nasuh'un "Beyan-ı Sefer-i Irakeyn" isimli minyatür çalışması (Şekil 1-16) bu tasvirleri destekler niteliktedir. Galata ile İstanbul arasındaki fark minyatürden kolayca anlaşılmaktadır. İstanbul'da sarayların, camilerin ve kamu yapılarının fazla olduğu buna karşı Galata'da ise evlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Söz konusu minyatürde Galata incelendiğinde Galata Kulesi ve surların gerisindeki Pera, bağ ve bahçe şeklinde olup iskânın henüz sur dışına çıkmadığı sadece Tophane, Galatasaray ve Kasımpaşa çevresinde bazı yerleşme noktalarının oluştuğu, asıl yerleşmenin sur içinde kaldığı görülmektedir. Son hali beş bölümlü olan Galata, bu minyatürde yıkılan surlar nedeni ile üç bölümlü olarak görülmektedir. Petrus Gyllius ise yorumunda Galata'nın daha iç detaylarına değinmiş olup bölgenin sarp bir alan olmasından dolayı bazı yerlerde merdivenlerin olduğunu yazmaktadır (Akın, 2011, s. 92).

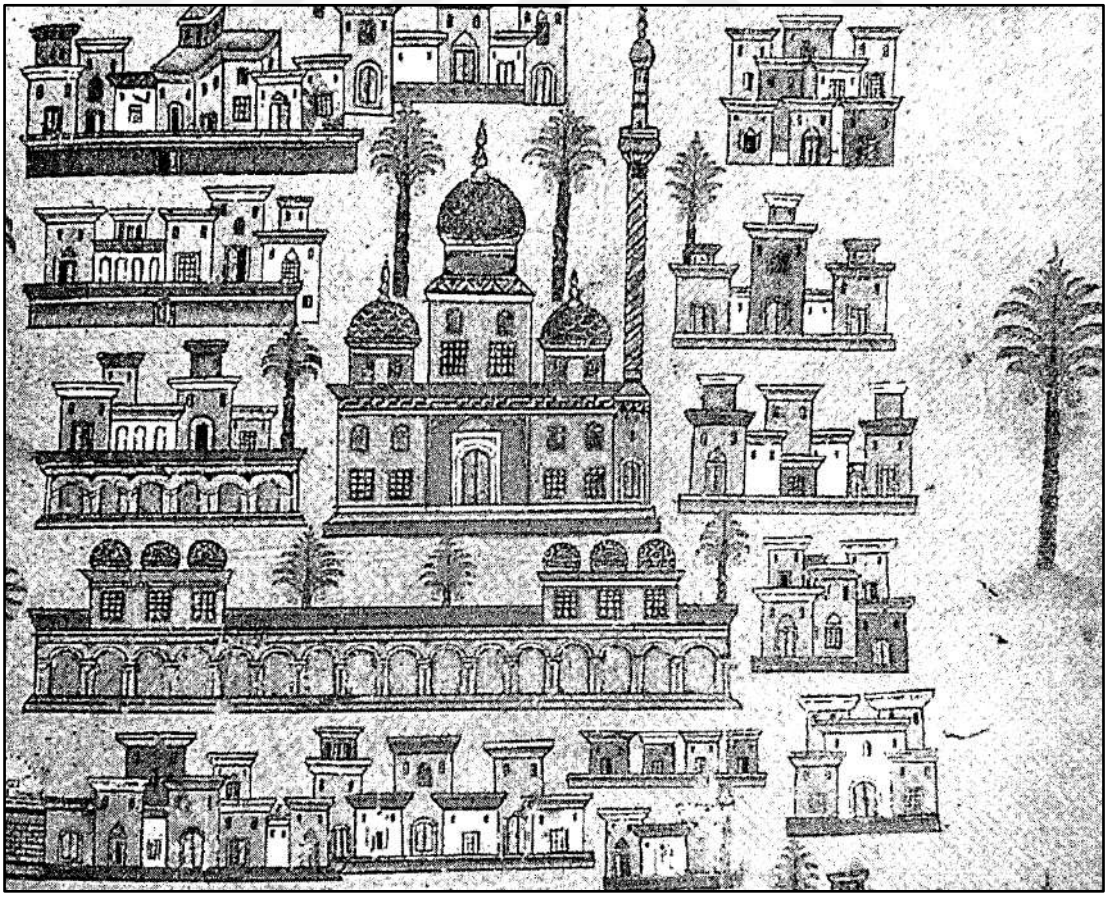
1567'de Konstantinopolis'i ziyaret eden Marc'Antonio Pigafetta, Pera'yı Galata Kulesi'yle surları geçtikten sonra Rumların ve Türklerin yaşadığı evlerin olduğu yer olarak anlatmaktadır. Ayrıca bu evlerin içinde üzüm bağları ve incir ağaçlarının olduğu çok geniş bahçelere sahip olduğundan da bahsetmektedir (Bertele, 1931, s. 92), (Şekil 1-17 ve Şekil 1-18).

Şekil 1-16: Matrakçı Nasuh, İstanbul Minyatürü Kesiti, 1533 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şekil 1-17: P. Coeck, Pera Evleri, XVII. Yüzyıl (Bertele, 1931).

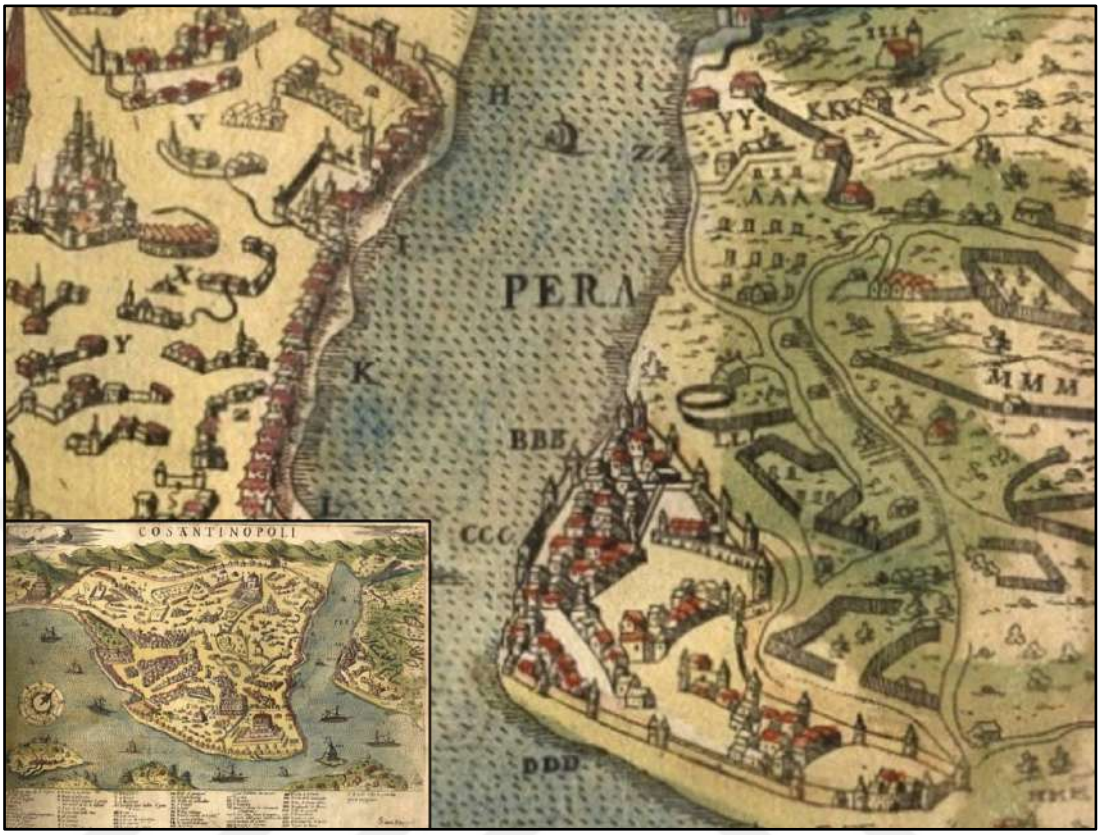

Şekil 1-18: Galata Evleri, XVI. Yüzyıl (Mantran, 2020).

XVI. yüzyıldan itibaren Galata'da Müslüman nüfusunun arttığından bahseden Robert Mantran, yine de Hristiyan nüfusa nazaran azınlıkta olduğunu da belirtmektedir (Mantran, 1991, s. 52). Bölgedeki Müslümanlar 1569 yılından itibaren Suriye ve Mısır'dan gelen Araplarla beraber Arap Camii yakınında yaşamaktaydı (İnalcık, 2019, s. 282). XVI. yüzyılda Hassa Mimarlar Ocağı'nın özellikle Mimar Sinan döneminde imaretler ve camiler inşa etmesi ile yeni mahalleler oluşmuştur (İnalcık, 2019, s. 147). Marmara kıyıları eski önemini yitirmiş, limanlar terkedilmiş ve ticari merkez haliç kıyılarına doğru yönelmeye başlamıştır. Bu iki etken ile Beyoğlu Haliç kıyısında ve Tophane sırtlarında gelişmeye başlamıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 14; İnalcık, 2019, s. 147), (Şekil 1-19 ve Şekil 1-20).

Şekil 1-19: S. Münster, İstanbul Gravürü Kesiti, 1550 (URL-7).

Şekil 1-20: S. Pinargenti, İstanbul Haritasından Kesit, 1573 (URL-8).

Bu dönemde önemli sayılabilecek olaylardan Osmanlı ile Fransa arasında 1535 yılında imzalanan Ticaret Antlaşması, Fransız elçisinin Beyoğlu bölgesinde yer almasına olanak tanımış ve 1581 yılında Fransız elçiliğinin o dönemde özerk ve ticaretin merkezi olan Galata'ya yerleşmesi bölgenin ilk kurumsal gelişmesi sayılmaktadır. Fransızlar, XVI. yüzyılın ilk yarısında Cenevizlilerin yerine Galata'da yer almaya başlamış ve kapitülasyonlarla kazandıkları imtiyazlar sebebiyle Beyoğlu'nda uzun bir süre Fransız etkisinin görülmesine neden olmuştur (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 11-12).

Bizans'ın bu eski limanı ticaret merkezi olma konusunda gelişirken bir yandan da eğlencenin odağı olmuştur. Her liman kentinde olduğu gibi Galata Limanı'da; gemicileri, tüccarları, her ırktan insanın girip çıktığı, konakladığı ya da yerleştiği, Scognamıllo'nun deyimiyle *"yine uzun süre kadınsız kalan erkeklerin kaynaştığı"* bir limandır (Scognamillo, 1994, s. 12). Bu durum bazı müdahaleleri de beraberinde getirimiştir. Fuhuş ile ilgili ilk ferman 1567 yılında II. Selim tarafından çıkarılmıştır (Sabev, 2016, s. 628). Fermanda ahlâk dışı davranışlarıyla bilinen kadınların tespit

edilerek hapsedilmesi emredilmiştir. Bu kadınlarla evlenmek isteyen erkekler olursa eğer hemen İstanbul'u terketmek şartıyla evlenmelerine izin verilmiştir (Sabev, 2016, s. 628). XVI. Yüzyılın sonlarında çeşitli meyhaneleri, eğlence merkezleri, genelevleri ve randevu evleriyle fuhuş için doğal ve kaçınılmaz bir merkez olan Galata'da; Rum, Musevi, Ermeni, Çerkez, Avrupalı, Suriyeli, İranlı ve Türk kadınları sermaye olarak çalışmıştır (Scognamillo, 1994, s. 20).

1.3.3. XVII. Yüzyıl

XVI. yüzyıla kadar Galata ve Pera, bir/birlikte algılanırken ikisi arasındaki ayrım XVII. yüzyılda netleşmeye başlamıştır. Avrupalılar sur içine Galata, sur dışına ise Pera demeye başlamışlarsa da Türkler Pera ismini benimsememiş ve bölgeye Beyoğlu demiştir (Bulunur, 2014, s. 22). Hala surların çizdiği sınırlar içinde kalan ve o sınırlar içinde gelişmekte olan Galata'dan Pera'ya gitmek için kuzeye doğru çıkmak gerekliydi. Le Bruyn, Pera'yı Galata'dan mezarlıklarla ayrılan başka bir mahalle olarak tanımlamıştır (Le Bruyn, 1700, s. 172).

XVII. yüzyılda İstanbul'da bulunmuş Joseph Pitton de Tournefort, Pera'yı surların dışında gelişmekte olan bir dış mahalle olarak tanımlamaktadır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 18). Küçük bir alanı kaplayan Pera yerleşiminin kıyı ile bağı Dörtyol'dan aşağıya devam eden Kumbaracı Yokuşu ve Boğazkesen Vadisi boyunca Tophane ile oluşmaktaydı. Bu iskân yerinin XVII. yüzyıl başlarında Dörtyol, Tomtom, Polonya, Galatasaray ve Asmalı Mescit olarak beş semti mevcuttu. XVII. Yüzyılın sonlarında bu semtlere Balık Pazar'ı eklenmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 16).

Galata'nın kuzeyindeki tepede bulunan Pera, uzun bir süre birçok seyahatnamede geçtiği gibi *"Pera Bağları"* olarak varlığını sürdürmüştür (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s.18). Zamanla bu bağlar yerlerini bahçeli evlere bırakarak bir konut bölgesi olarak *"Grande Rue de Pera (Cadde-i Kebir)"* adı ile anılan günümüz "İstiklal Caddesi" boyunca gelişim göstermeye başlamıştır. Avrupa kenti görünümünde bir yerleşme alanı olan Pera, Tarihi Yarımada ve Galata'dan farklı yaşam şekline sahip bir topluluğun oluşmasına ev sahipliği yapmıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 15, 18).

Dörtyol'u merkez alarak gelişen Pera, daha çok konutların bulunduğu bir alandı (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 17). Geniş ve güzel olmanın yanında yarımadayı çevreleyen denizin görüntüsüne de hâkim olan bu konutlarda elçiler ve bölgeye

yerleşen Frenkler yaşamaktaydı. Kültürleri ve yaşam tarzlarıyla bölgeyi Avrupa mahallesine benzeten Frenkler haricinde çevirmenler de yaşamaktaydı (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 16). Bunların yanı sıra zengin tüccarların da konakları bu bölgede yer almaktaydı. Konut yapılarına, birbirinden farklı din ve ırktan insanların bölgeye yerleşmesine rağmen Pera hala *"gelişmiş"* sayılmazdı ve sadece büyük bir cadde olan Grande Rue de Pera ile onun çevresinden oluşmaktaydı (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 15-18). Bir tarafında kiliseler, elçilik binaları ve bahçeli konaklar, diğer tarafında ise mezarlık bulunan bu cadde dar, kaldırımsız ve toprak bir yoldu. Cadde üzerinde bulunan mezarlığın büyük bir alanına, 1673 yılında ortaya çıkan ve çok sayıda insanın ölümüne sebep olan veba salgınında ölen kişiler gömülüydü (Galland, 1973, s. 6).

Sur dışında bir düzlük olarak kuzeye doğru devam eden Pera'nın batı yamacı Haliç'e, doğu yamacı ise Boğaz'a bakmaktaydı. Doğal konumu çok özel olan bu bölge, Osmanlı İmparatorluğu yönetiminde Batılıların dikkatinden kaçmamış ve sürekli elçi bulundurmaya başladıklarından itibaren sefaret binalarını zamanla Pera'nın ana omurgasını oluşturacak olan ve günümüzde de Tünel'den Taksim'e uzanan Grande Rue de Pera boyunca elçilik saraylarını inşa etmişlerdir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 15). Pera'nın gelişiminde etkili olan bu yeni düzen, Pera'nın çehresini değiştirmiştir. Bu döneme kadar Pera, tenha bir bölgeyken elçilikler etrafında gelişen batılı bir koloni oluşmaya başlamıştır. Koloni sadece elçilik çalışanları değil yabancı azınlıkların da yer aldığı Pera'nın gelişmesini etkileyen sosyal bir yapıydı (Akın, 2011, s. 3). Bahçe içinde, kendi içlerine dönük bir dünya olan bu sefaret binaları, Pera'nın topografyasına egemen olmuştur. Küçük bir saray niteliğinde olan bu sefaret binalarının etrafı XVII. yüzyıldan itibaren gayrimüslim gruplarca çevrelenmişti (Akın, 2011, s. 2-3, 212).

XVII. yüzyıl İstanbul için görece daha durağan bir dönem olsa da Galata için durum farklıydı. Galata bu dönemde büyüme ve gelişme göstermiştir (Çelik, 2019, s. 36). Ticaretle uğraşan gayrimüslimlerin evleri Pera'da iş yerleri ise Galata'da yer almaktaydı (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 15). Konut bölgesi olarak gelişen Pera'nın yanı sıra Galata aynı yüzyılda daha çok ticaret bölgesi olarak gelişmekteydi (Akın, 2011, s. 85). Bu ticaret bölgesi; tek katlı depolarla dükkânların aralarında bulunan, bazısı çatı odalı, bazısı tek ya da iki katlı ve ahşap sundurmalı evler ile toprak veya taş kaplamalı oldukça dar sokaklardan ibaretti (Kuban, 1996, s. 212). Ticari bölge oluşumuna bağlı olarak özellikle "*Voyvoda Caddesi"* bugünkü Bankalar Caddesi

etrafında yoğun ticarethaneler (han, depo, dükkân vb.) ile borsa binaları oluşmaya başlamıştır. Galata, ticarethaneleri ve bankerleri ile ekonomik güç kazanmış ve bunu sürdürmeye devam etmiştir (Akın, 2011, s. 85).

Galata, kıyıdan erişime olanak sağlayan bir konumda olduğu için birçok doğal iskeleye sahipti (Sağlam, 2020, s. 14). Günümüze ulaşamayan fakat bu dönemde çok önemli olan *"Yağ Kapanı İskelesi"* (Şekil 1-21) Ceneviz kolonisi ile başlayan Galata ticaret hayatının merkezi konumundaydı. Perşembe Pazarı civarında kalan Makbul İbrahim Paşa Camisi'nin önünde yer alan bu iskele Galata'nın en önde gelen ve en eski iskelesiydi. Bu iskelenin önemini belirten bir diğer unsur ise Galata Gümrüğü'nün de XVII. yüzyıl ortalarına kadar Yağ Kapanı İskelesi'nde bulunmasıdır (Horoz, 2019, s. 143-144).

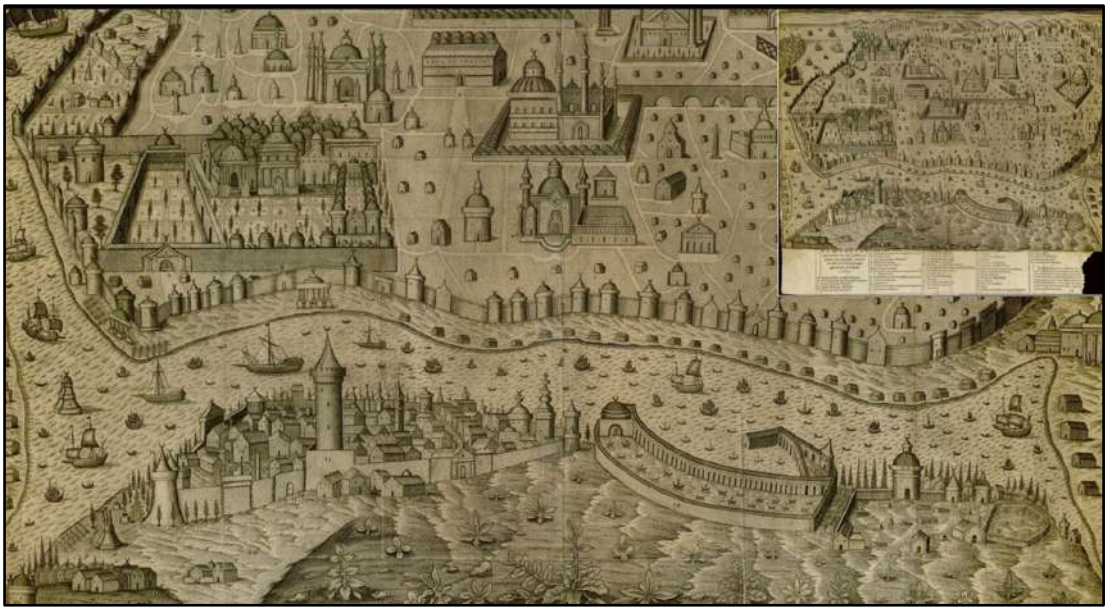
Şekil 1-21: Yağ Kapanı İskelesi, XIX. Yüzyıl (URL-9).

XVII. yüzyılını tasvir eden gravürlerde Galata ve Pera incelendiğinde surların dışında yerleşimin henüz yeterince gelişmemiş olduğu, surlarla sınırlandırılmış alanda ise gelişimin kule çevresinde daha hızlı ilerlediği görülmektedir. 1635 yılına tarihlenen Matthäus Merian gravürü incelendiğinde, Galata Kulesi'nin etrafındaki dar sokakların yoğun yapılaşma içinde olduğu (Şekil 1-22) söylenebilir. Jaspar Isaac tarafından

çizilen 1654 yılından öncesine tarihlenen İstanbul haritasına bakıldığında ise (Şekil 1-23) surların dışında kalan Pera'nın bağlık bahçelik olduğu anlaşılmaktadır. L. Petit tarafından yapılan 1668 tarihli gravürde Tophane'ye kadar olan yamaçlarda binaların olduğu (Şekil 1-24) ve Güllüme Joseph Grelot'un 1680 yılındaki İstanbul gravüründe ise (Şekil 1-25) Pera yamaçlarında birkaç binanın varlığı gözlenmektedir. Ayrıca aynı yüzyılda Müslüman nüfusun arttığı gayrimüslim evlerinin azaldığı ve bazı mahallelerin sadece Türk kimliği kazandığı artan cami sayısından anlaşılmaktadır (Özyurt, 2007, s. 51). Son olarak Francesco Scarella'ye ait olan, 1686 yılını gösteren İstanbul gravürü incelendiğinde; Pera Bağları'nın gelişmeye devam ettiği ve yapılaşmanın sur dışına doğru yayıldığı görünmektedir (Şekil 1-26).

Şekil 1-22: G. Marian, Galata ve Pera, 1600'lü Yıllar (URL-10).

Şekil 1-23: J. İsaac, İstanbul Haritasından Kesit, 1654 Öncesi (IFEA Arşivi).

Şekil 1-24: L. Petit, Galata Gravürü, 1668 (Bertele, 1931).

Şekil 1-25: G. J. Grelot, İstanbul Gravürü, 1680 (URL-11).

Şekil 1-26: F. S Scarella, İstanbul Gravürü, 1686 (Çıracı ve Dökmeci, 1990).

Eremya Çelebi Kömürciyan, Galata ve Pera'yı anlatırken Galata'nın üst tarafının mezarlık olduğunu aktarır (Kömürciyan, 1988, s. 242). Pera'ya geldiğinde Mevlevihane, çarşı, hamam ve fırının yer aldığını, Dörtyol mevkiinde ise elçiliklerle çalışan çevirmenlerin oturduğu bahçeli evlerin mevcut olduğunu söyler (Kömürciyan, 1988, s. 34). Evliya Çelebi ise Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'nde hem kozmopolit olma özelliğini koruyan hem de liman şehri olarak gelişim gösteren Galata'yı, XVII. yüzyılda caddelerini satranç tahtasına benzeterek Galata binalarının kâgir ve bahçeleri yoktu diyerek anlatır (Dağlı ve Kahraman, 2011, s. 393). Kalenin dışında olan deniz kıyısındaki büyük yolun Voyvoda Caddesi'nin Arap Caminin bulunduğu caddenin Harbi yolunun ve Kulekapısı yolunun kalabalık olduğunu söylemektedir. Ayrıca Galata'da 18 Müslüman, 70 Rum, 3 Frenk ve 1 Musevi mahallesi olduğunu da aktarmaktadır. Bu bilgiden yola çıkarak Müslüman nüfusunun hala azınlıkta olduğu anlaşılmaktadır. Kentin dükkânlarından da bahseden Çelebi, 3080 adet dükkânın varlığından söz eder. On iki kurşun örtülü, kubbeli Fatih Gazi Bedesteni, haffafhanesi, şeker çarşısı ve yağ pazarının bulunduğu bu alandaki dükkânların çoğunun Rum ve Frenk'lere ait olduğunu bildirir. Osmanlı Dönemi'nde Galata'ya hamamların yapıldığını da Çelebinin aktarımdan bilmekteyiz. Galata'nın eğlence hayatına da değinen Çelebi, meyhanelerde şarkıcılar ve çalgıcılar eşliğinde eğlenildiğini anlatmaktadır (Dağlı ve Kahraman, 2011, s. 391-393).

Galata ve Pera çeşitli etkenlerle gelişmeye ve değişmeye devam ederken İstanbul'un neredeyse her yüzyılda yaşadığı onlarca yangınlardan bazıları XVII. yüzyılda bölgeyi etkisi altına almıştır. Bu yangınlardan birisi; Galata'nın yaklaşık dörtte üçünü enkaza çeviren 1660 yılında Karaköy Kapısı'nda başlayan yangındır. r (Kömürciyan, 1988, s. 223). Kemankeş Kara Mustafa Paşa Camii ve St. Benoit Kilisesi'nin yanarak kül olduğu, Fransızlara ait Capuchin ve Cizvit kiliselerinin zarar gördüğü bir yangın da 1696 yılında yaşanmıştır (Kömürciyan, 1988, s. 225; Yıldız, 2015, s. 499). Bu yangın verdiği zarar haricinde önemli kılan bir diğer bir özellik; İstanbul Kaymakamı Osman Paşa'ya yönelik bir fermanın olmasıdır. Yangınlar sebebiyle yaşanan kayıpların ve hasarların yapılarda kullanılan malzemelerin değiştirilmesiyle önlenebileceği anlaşıldığından söz konusu fermanla yapılacak binalarda *"taş ve kireç ve çamur ile binâ olunması"* emredilmektedir (Refik, 1930, s. 21).

XVII. yüzyıl sonlarına gelindiğinde Galata'nın gelişimi ile kıyaslandığında daha yavaş olsa da Pera'nın da geliştiğini Cornelis de Bruyn (Şekil 1-27) ve Guillaume Joseph Grelot'un La Ville et le Port de Constantinople haritasında (Şekil 1-28) görülmektedir.

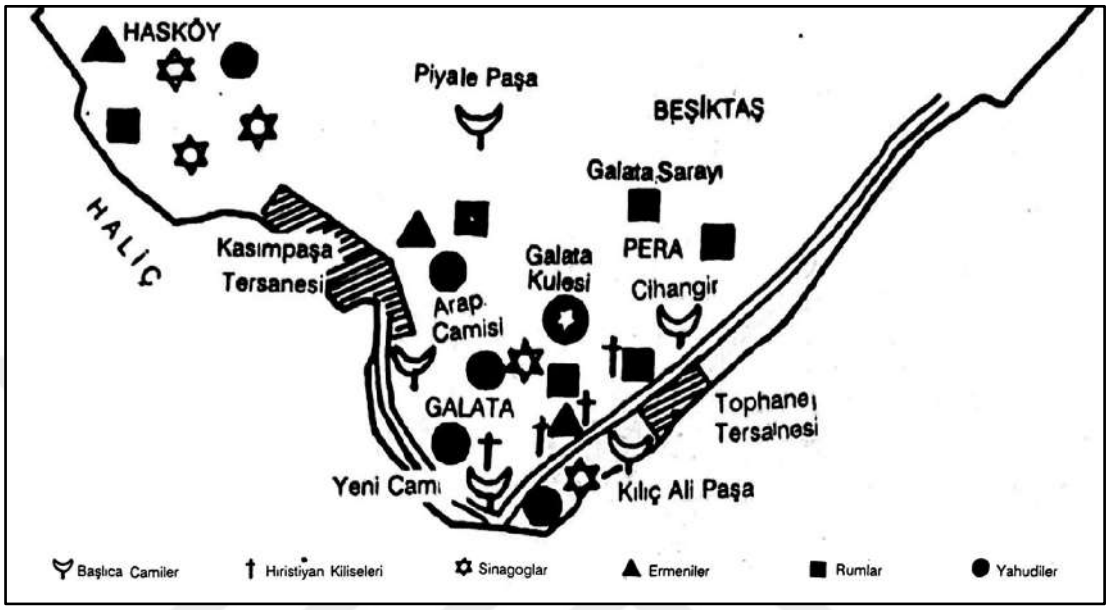
Şekil 1-27: C. Bruyn, İstanbul / Galata / Pera, 1698 (URL-12).

Şekil 1-28: J. Grelot, İstanbul Haritası, 1680 (URL-11).

Mantran'ın yayımladığı haritada; dört cami, beş sinagog ve dört kilise yer almaktadır. Dini yapılar özelinde bakıldığında farklı dinlere ait ibadethanelerin neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Müslüman yerleşim alanlarının gösterilmediği

haritada, üç bölge Ermeniler, beş bölge Yahudiler ve Rumlar olarak ifade edilmiştir (Şekil 1-29).

Şekil 1-29: Galata-Pera Etnisiteye Göre Hazırlanan Plan, XVII. ve XVIII. YY. (Mantran, 1995).

1.3.4. XVIII. Yüzyıl

XVIII. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun Lale Devri Dönemi ile eski ve kabul görmüş yaşantısının değiştiği, batının her anlamda örnek alınıp toplum hayatına dayatılması konusunda ilk adımların atıldığı bir geçiş dönemidir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 25). Batılılaşmanın ilk hareketlerini gördüğümüz bu dönemde sosyal, mimari, ekonomik, askeri, idari, bilim ve eğitim alanlarında yapılan değişiklikler, Galata ve Pera'yı da etkilemiştir. Ülke genelinde artan Avrupa etkisi ile ulaşım kolaylaşmış ve bu dönemde Beyoğlu, Fransa'nın doğuda yer alan ticari ve diplomasi ağının merkezi konumuna gelmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 25). Özellikle III. Selim Dönemi'nde (1789-1807) Avrupalılarla her türlü ilişki güçlenmiş bunun sonucunda da birçok Avrupalı bir sebeple İstanbul'a gelmiş ve Beyoğlu'nun Avrupalı nüfusu artış göstermiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 25). Pera, Fransa'nın doğudaki ticaret ve diplomasi ağının merkezi konumundaydı. Pera'nın yerli halkı diğer bir ifade ile Osmanlı milleti/uyrukluları (Müslüman, Hristiyan, Yahudi), semtlerindeki Avrupalılara yabancı gözüyle bakarlardı (Ortaylı, 1986, s. 92). Bu yabancılık; kültür, din ve gelenek olarak ayrı olan demekti. Dolayısıyla Galata ve Pera'nın aynı kültürel

havzaya mensup kozmopolit Osmanlıları için Avrupalı, yabancı ve hoş karşılanmayan biriydi (Ortaylı, 1986, s. 92).

XVIII. yüzyılın başından itibaren gelişmeye ve nüfusunu arttırmaya devam eden Galata'nın artan nüfusuyla beraber artık nüfusunun en az yarısını Müslümanlar oluşturmaktaydı (Eldem E. , 1992, s. 59). Galata'da hanlar, hamamlar, pazar yeri ve bedesten olmasına rağmen yeteri kadar gelişmemiş olduğundan halk büyük alışverişini yapmak için İstanbul'a (Tarihi Yarımada) gitmekteydi (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 25; İnciciyan, 1956, s. 84).

XVIII. yüzyıl başında Pera, hala "Pera Bağları" şeklinde anılmaktaydı. Yüzyıl içinde gün geçtikçe artan bir biçimde gelişerek elçilik sarayları etrafında yoğunlaşan yabancılar ve gayrimüslim azınlıklarla kalabalıklaşmış ve nüfusunu hızlı bir şekilde arttırmıştır (Akın, 2011, s. 3, 94). Aubry de La Mortraye 1732 yılında yaptığı İstanbul seyahati sonrasında Pera'dan İngiliz, Fransız, Venedik ve Felemenk[13] sefaret saraylarının olduğu bu bölgeye *"Frenk Mahallesi"* de denebilir diyerek bahsetmektedir. Frenklerin kendi evleri olduğundan ve özgürce, kendi adetlerine göre yaşadıklarından da bahsetmektedir (Evren, 2010, s. 94).

Dörtyol merkezi ekseninde Tünel-Galatasaray'ı arasındaki *"Cadde-i Kebir"* adıyla anılan caddenin iki tarafı ile bu caddenin yan sokaklarına yayılarak büyümeye devam etmiş ve geçmiş yüzyıllara göre bir hayli gelişim göstermiştir (İncicyan, 1956, s. 84). XVIII. yüzyılın ortalarında, 1655-1656 yılları arasında İstanbul'u ziyaret eden Jean de Thévenot, Pera hakkındaki gözlemlerinden bahsederken evleri güzel ve görkemli olarak tanımlamış, sakinlerinin de zengin azınlık aileler olduğunu belirtmiştir. Ayrıca evlerin birbirlerinin görüş alanlarını kapamayacak şekilde inşa edildiğini de eklemiştir. Bu gözlemden yola çıkarak Pera'nın Akdeniz kent tipolojisini ana çizgileri ile içinde barındırdığı söylenebilir (Thevenot, 1978, s. 75).

İncicyan, XVIII. Yüzyıl Galata'sını İstanbul'un karşısında eski yöntem ile yapılmış birçok kulesi olan surla çevrili bir kasaba olarak tanımlarken kasabanın denize yakın kısmının düz, diğer iki tarafının yokuş şeklinde olup bir kavis oluşturduğunu yazmaktadır. Evlerin çokluğundan bahsederken bazı yerlerde denizin

[13] Bugünkü Hollanda, Belçika ve kuzeydoğu Fransa'sına eskiden verilen isimdir.

doldurulduğu bilgisini vermektedir. İncicyan, bu anlatımı ile dönemin kentsel düzenini betimlemektedir (İncicyan, 1956, s. 84, 100).

XVIII. yüzyılın başlarını anlamamızı sağlayan Nicolas de Fer tarafından hazırlanan gravür 1705 yılına tarihlenmektedir. Bu gravürde Ceneviz surlarının büyük bir kısmının hala ayakta kaldığı, sur içinde beş adet caminin varlığı görülmektedir. Sur dışı Pera'ya bakıldığında Galata kadar olmasa da yapılaşmanın geliştiği ve iki caminin varlığı dikkat çekmektedir. Cami sayısının artması bölgenin Müslüman nüfusunun artışına yorumlanabilir (Şekil 1-30).

Şekil 1-30: N. Fer, İstanbul'un Liman Görünümünden Kesit, 1705 (Melbourne Üniversitesi Arşivi).

Galata'da Batıdaki ticaret yapılarının plan ve düzeninde birçok ticari binalar (hanlar) yapılmıştır. Cephe düzenleri, büyük gösterişli kütleleri ve iç mekân özellikleriyle bölgeye kentsel açıdan önemli bir zenginlik katmaktadır. Bölgenin tarihi ve yapısal değeri açısından önemli olan bu yapılardan birisi St. Pierre Han'dır. XVIII. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilen bu han, 1863 yılına kadar Osmanlı Bankası'na da ev sahipliği yapmıştır (Akın, 2011, s. 224). Yapıyı önemli kılan diğer bir unsur ise Fransız şair André Chénie'nin doğduğu ev olarak bilinmesidir (Akın, 2011, s. 224).

XVIII. yüzyıl boyunca Pera Kasımpaşa ve Tophane'ye doğru bir hayli genişlemiştir. Bu gelişimi Hakkâk Johann Jacob Andelfinger'in hazırladığı 1735 yılını tasvir eden harita desteklemektedir. Bu haritada Kasımpaşa, Hasköy, Liman, Tersane, Galata, Pera, Tophane, Fındıklı ve Tatavla numaralandırılarak verilmiştir (Şekil 1-31).

Şekil 1-31: H. J. J. Andelfinger, İstanbul ve Boğaz Haritası, 1735 (URL-13).

İstanbul'a ait ilk bilimsel ölçekli plan, 1786 yılında çizilmiştir. Galata ve Pera bölgesinin devam eden değişimini kentsel boyutlu uygulamalarını ve kent siluetini etkileyen anıtsal yapıların dağılımını, yeni mahallelerini, yerleşim yerlerini gösteren bu harita François Kauffer tarafından çizilmiştir (Şekil 1-32).

Bu harita incelendiğinde Pera'nın da artık Galata gibi geliştiği ve yapılaştığı görülmektedir. Pera, Osmanlı sosyal yapısı ve uygarlığından farklı bir gelişim göstermiş ve ithal ürünler satan mağazaları, zanaatkarları, yaşam tarzı ile daha çok Avrupa kenti görünümündedir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 26). Değişen sosyal hayatın da getirisi olarak Pera; fiziksel olarak da Batılı bir bölge olarak gelişim göstermiştir. Özellikle XVIII. yüzyılda oluşmaya başlayan Cadde-i Kebir konutları, klasik Osmanlı mimarisi çerçevesinde değil Batılı kagir apartmanlar olarak inşa edilmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 29).

Pera, Galata'nın aksine Osmanlı tebaası olan Hristiyanların yaşadığı üst sınıf bir konut bölgesi olduğu için bahçe içinde geniş konakların inşa edildiği ve konut

fiyatlarının yüksek olduğu bir bölge haline gelmiştir. Yine aynı dönemde önemli üç Katolik kilisesi inşa edilmiştir. Bu kiliseler; Santa Maria Draperis, Saint Antoine ve Sainte Trinité'dir. Ayrıca yine bu dönemde Avrupalı koloniler kendi kamu hizmetlerini kendileri yönetmeye başladı. Örneğin Ermenilere ve Fransızlara ait hastaneler de Pera'da kurulmuştu (Çelik, 2019, s. 38). Kuruluş tarihi 1719 olan *"Fransız Vebalılar Hastanesi"* günümüzde Fransız Konsolosluğu olarak hala kullanılmaktadır (Can, İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı Ve Levanten Mimarlarının Yapıları Ve Koruma Sorunları, 1993, s. 22).

Şekil 1-32: François Kauffer, İstanbul Haritası, 1776 (SALT Arşivi).

XVI. yüzyıldan itibaren ihmal edilen ve kısmi olarak yok olan Galata Surları XVIII. yüzyılda alınan bir karar ile devlete verilecek bir bedel karşılığında yapılaşmaya açılmıştır (Akın, 2011, s. 92). Cornelis de Bruyn, surların artık eskisi kadar etkili olmadığını *"Galata kapısından çıkıldığında, Galata'dan solda kalan*

birkaç mezarlıkla ayrılan Pera'ya gitmek için tırmanmaya başlanmaktadır." diyerek vurgulamaktadır (Mantran, 1986, s. 78).

XVIII. yüzyıl sonlarında Galata ve Pera'ya gelen Guillaume Antonie Olivier Pera'nın liman ve ticaretin yoğun olduğu alanlara uzak olmasına rağmen azınlıkların göçü sebebiyle bir hayli kalabalık olduğunu söylemektedir. Bölgenin uzaktan göründüğü kadar güzel olmadığını, içine girince dar sokakların, az sayıda taş yapılar haricinde düzensiz ahşap yapıların varlığından bahsetmektedir. Yine aynı dönemde İstanbul'a gelen James Dallaway, Pera'yı Galata'nın yazlık yeri olarak tanımlarken yolların düzensizliğini de eleştirmektedir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 28).

XVIII. Yüzyılın sonlarında artık *"Pera Bağları"* olarak anılan bölge sadece bağlardan oluşmuyordu, yabancı kolonileri ve Avrupa kent özelliklerini de içinde barındırarak gelişmiş ve iskanı artmıştı. Batısında mezarlıklar, doğusunda ise elçilik sarayları olan Pera, Galata Voyvodasının yönetimi kapsamına da bu dönemde alınmıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 25, 29).

XVIII. yüzyıl biterken, Galata gelişimine ve büyümeye devam etmiştir. Pera ise geçmiş yüzyıllara nazaran gelişim konusunda daha büyük adımlar atmıştır. Bu dönem, kentin sur dışında yeni oluşan mahalleler ve yapılaşmalarla kentin yeni bir şekle büründüğü bir yüzyıldır. Yaşanan bu değişimlerin kent üzerindeki etkisini Kuban şu şekilde açıklamıştır: *"İstanbul panoramasına, fiziksel açıdan hala Topkapı Sarayı ve büyük camiler egemen olsa da Boğaz ve Haliç kıyıları Üsküdar, geçmiş yüzyıla oranla bu panoramaya dahil olmaya başlamıştır"* (Kuban, 1996, s. 312).

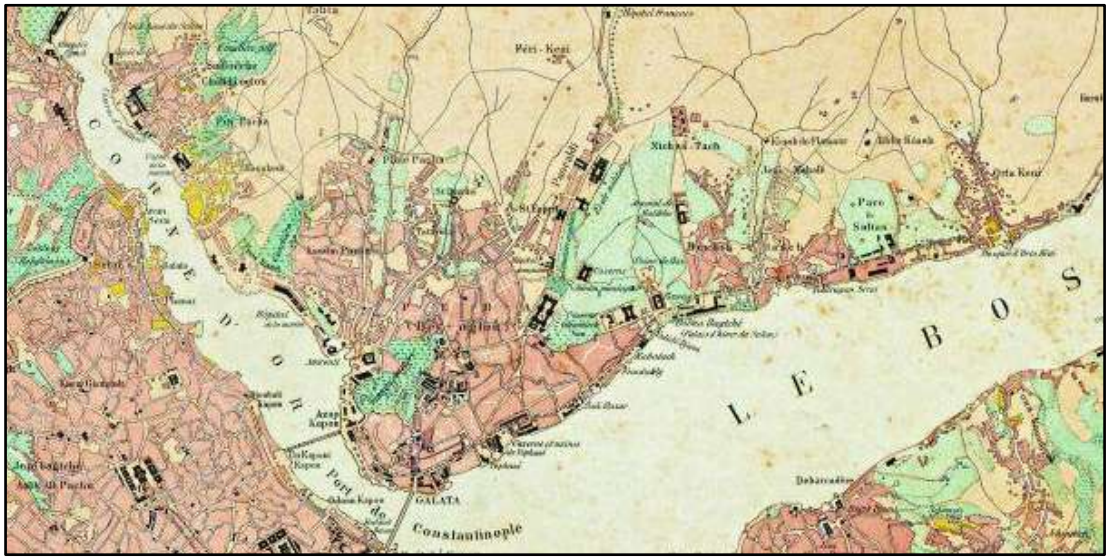
XVIII. yüzyılda bölgenin sosyal durumuna bakıldığında; Taksim ile Ayaspaşa arası fuhşun merkezi olduğu bilinmektedir (Scognamillo, 1994, s. 21). Taksim bu dönemde tekin olmayan bir bölgeydi ve serserileri, fahişeleriyle bir sefalet ve sefahat gettosu görünümündeydi. Fuhuş Pera'ya buradan yayılıyordu ve sürekli olarak olayların çıktığı bir merkez oluşuyordu (Scognamillo, 1994, s. 22).

1.3.5. XIX. Yüzyıl

Başından beri Haliç ile iki kısma ayrılan Tarihi Yarımada ile karşısında bulunan Galata ve Pera bölgesi, her anlamda farklı olguların temsilcileri olarak gelişim göstermiştir. Doğu'dan ve Batı'dan gelen farklı din, dil ve ırka sahip kişiler bir arada bu bölgede yaşamaktaydı. Değişik yemeklerin yendiği, farklı biçimde eğlenilen, özgün

şivelerle yabancı dillerin konuşulduğu, yabancı kitap ve gazetelerin satıldığı, Osmanlı aydınının Avrupa'yı izlediği pencere olan bu bölge; diğer semtlerden ayrılan özellikleri ile kent içinde çok farklı bir yerleşim alanı olmuştur (Ortaylı, 1986, s. 85). Bu yerleşim alanının sakinleri, sosyal hayatları, kültürleri, konuştukları dilleri, giyim-kuşamları ve eğlence anlayışları ile Tarihi Yarımada'dan ve Üsküdar'da yaşayan Müslüman topluluktan oldukça farklı, kopuk ve kozmopolit bir topluluk oluşturmaktaydı. (Akın, 2011, s. 30). Bu farklılık XIX. yüzyılda da devam etmiştir. Pera, İstanbul sakinleri için dünyaya açılan Paris gibi bir yerdi. Kadınlar buradan giyinir, erkekler de buradaki ve özellikle Yüksek Kaldırım'daki yabancı postanelerden, kitapçılardan *"journal"*leri ve *"live"*leri alırdı (Ortaylı, 1986, s. 12). Abdülaziz Döneminde (1861-1876) hızlanan değişim ile XIX. yüzyıl sonlarında Paris'teki *"La Bella Epoque"* (Güzel Dönem veya Altın Çağ) yaşam tarzı ve tüketim örüntüleri de Pera ve Grand Rue de görünürlük kazanmıştı (Zubaida, 2018, s. 39).

XIX. yüzyılın başlarına kadar daha çok surlar sınırında kalan Galata ve onun uzantısı olan Pera bölgesinin genel olarak gelişim gösterdiği, daha önceki dönemlerde görülmemiş ölçekte büyüdüğü, fiziksel açıdan değişime uğradığı ve bir yandan da sosyo-kültürel ve fiziki çevre olarak tipik bir Avrupa kenti görünümüne büründüğü bir dönemdir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 32), (Şekil 1-33). XIX. yüzyılın başlarında Galata'nın yoğun ahşap dokusu Melling'in gravüründe net bir şekilde görülmektedir (Şekil 1-34).

Şekil 1-33: İstanbul Haritası, S. H. Weiss, 1800'lerin Sonu (BİT).

Şekil 1-34: Galata, 1819 ((URL-14).

II. Mahmud reformları Batıdan yararlandığı gibi devlet örgütlerini yenilerken de aynı şekilde davranmıştır (Cezar, 2002, s. 308). Yeni bir oluşum içine girilirken nezaretlerin kurulması ve üst yönetimde kabine usulünün kabul edilmesi önemli gelişmelerdendi. II. Mahmud döneminde (1808-1839) gerçekleştirilen reformlar içinde şehircilikle ilgili olanlar da mevcuttu. Bunlardan birisi belediye teşkilatının oluşmasında bir basamak olan "*İhtizab Nazırlığı*"nın 1826 yılında kurulmasıdır (Cezar, 2002, s. 307). Ardından arka arkaya çıkarılan nizamnameler ve II. Mahmud reformlarının sonuncusu olan "*Ebniye-i Hassa Müdürlüğü*"nün kurulmasıdır. 1839 yılında tahta geçen Abdülmecid döneminde (1839-1861), "*Islahat-ı Turuk Komisyonu"* faaliyete geçmiş, "*Ebniye-i Kanunu"* yayınlanmıştır (Akın, 2011, s. 19; Cezar, 2002, s. 317, 335). Daha sonra "*Gülhane Hatt-ı Hümâyunu"* (Tanzimat Fermanı) ile yeni bir dönem başlamış, Osmanlı İmparatorluğu'nun XVIII. yüzyılda başladığı reform hareketleri 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı ile somutlaşmıştır. Ferman, Osmanlı'nın Gerileme Devri'nde başlayan olumsuzluklara ve çöküşe karşı bir yenilik olarak görülmüştür. Bu dönemde İmparatorluk üzerindeki ticari ve idari etkileri artan yabancıların, Avrupa'nın yeni tüketim malzemelerini ve yaşam biçimini Osmanlı İmparatorluğu'na empoze etmeleri kolaylaşmıştır (Aydın M. A., 2007, s. 519). Sayıları giderek artan yabancı nüfus, sistemli ve düzenli bir şehir beklentisine girmiştir (Çelik, 2019, s. 56). Bu beklentinin karşılanması için Fransa'dan alınan *"préfecture de la ville"*in direkt karşılığı olan İstanbul Şehremaneti'si 1855

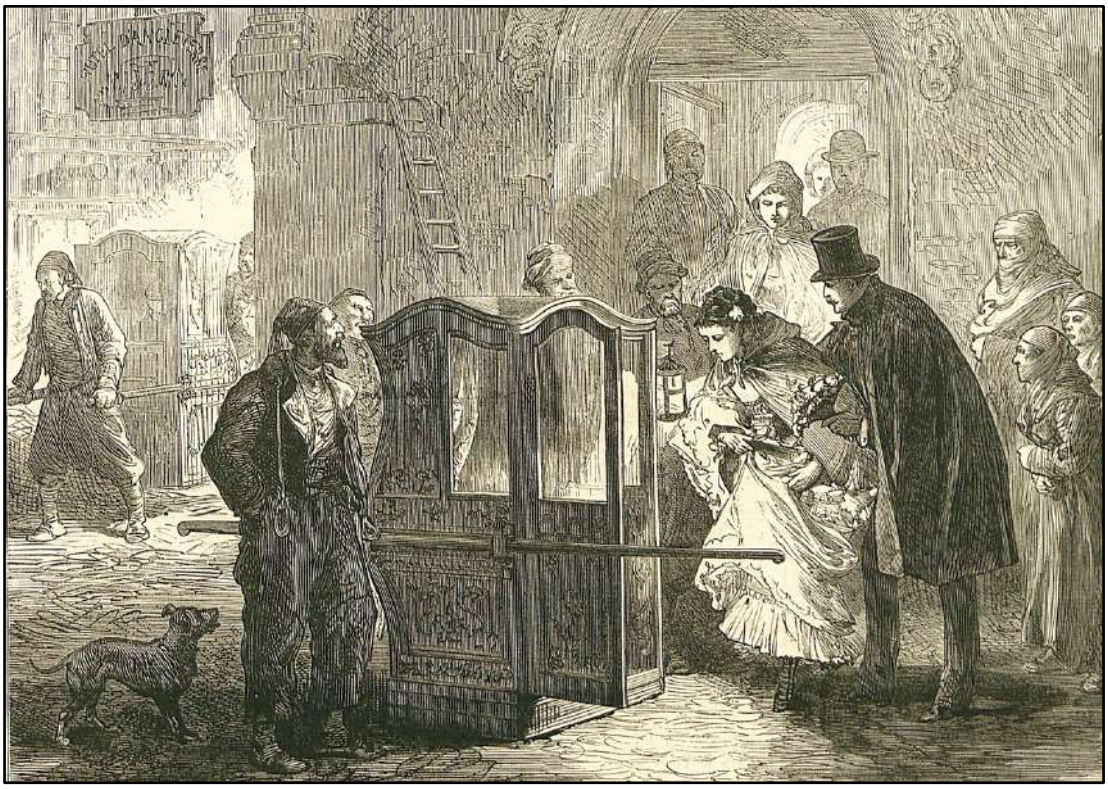
yılında kurulmuştur (Çelik, 2019, s. 56). Ardından da daha büyük bir gelişim olan "*VI. Daire-i Belediye"* 1858 yılında resmi olarak kurulmuştur (Taptık, 2011, s. 16).

Batılılaşmada şehircilikle ilgi olan yenilikler büyük oranda etkili olsa da bunun yanında nüfus artışı, İstanbul'un büyük sorunu olan yangınlar, gelişen ticaret, ulaşım ve yeni kurumlar da oldukça etkili olmuştur. Daha önceleri konaklama yapıları olarak elçilik, kilise ve manastırların misafirhaneleri, kervansaraylar, hanlar, bekar odaları kullanılırdı (DBİA, 1994, s. 179). XIX. yüzyılda ulaşımın gelişmesi, sanayi devrimiyle beraber artan pazar, savaşlar, Osmanlı Devleti'nin diplomatik ilişkilerinde yaşanan gelişim, göçler ve İstanbul'a duyulan merak yabancıların kente gelmesine sebep olmuştur. Yaşanan bu gelişmeler, konaklama sisteminin değişmesini kaçınılmaz kılarken bu değişim de Osmanlı kentlerinde Avrupalıların yaşam ve kültür standartlarına uygun konaklama yapılarının şekillenmesini sağlamıştır (Kayın, 2000, s. 15). İlk otelin açılışıyla ilgi farklı görüşler olmakla beraber Turan Akıncı bölgede açılan ilk otelin *"Hotel des Quatre Nations"* olduğunu söylemektedir. Günümüz Galip Dede Caddesi'nde 1840 yılında açılan bu otel tam olarak Avrupa standartlarında değildi (Akıncı, 2019, s. 154). Avrupa otellerine eş değer özelliklerde olduğu düşünülen ilk otelin 1841 tarihinde Levanten James Missirie tarafından Pera'da açıldığı genel kanıdır. Döneminde Cadde-i Kebir'de günümüz Kalyoncu yokuşunda yer alan bu otelin adı *"Hôtel d'Angleterre"*dir (Gülersoy, 1985, s. 7-8), (Şekil 1-35) ve Şekil 1-36) Dönemin gazetelerindeki (LT[14], LMO[15] ve JC[16]) ilan ve haberlilerinden Hôtel d'Angleterre'nin açılmasından sonra Avrupa standartlarına uygun ve gösterişli mimari özelliklerde birçok otelin açıldığı görülmektedir (Akın, 2011, s. 267-272).

[14] La Turquie gazetesi.
[15] Le Monieur Oriental gazetesi.
[16] Journal de Constantinople gazetesi.

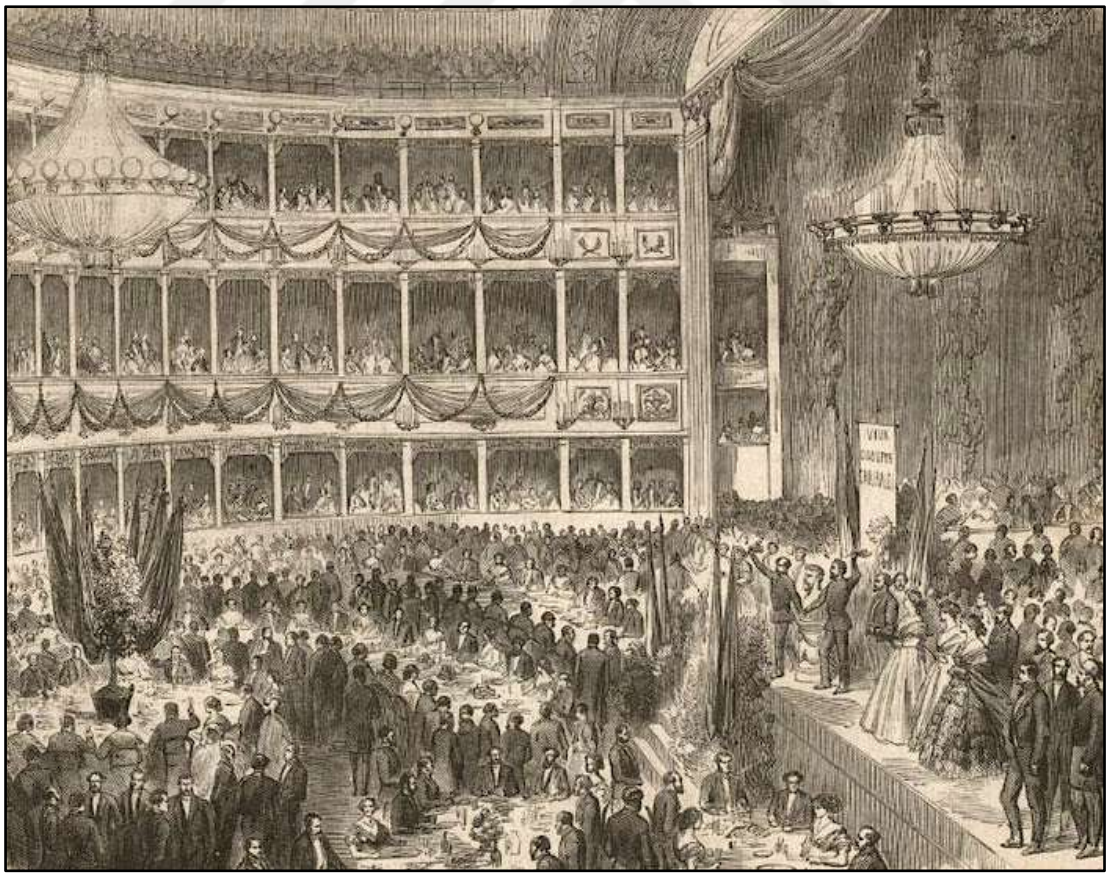

Şekil 1-35: Hôtel d'Angleterre, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

Şekil 1-36: Hôtel d'Angleterre İç Mekân, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

Avrupa'yı İstanbul'da temsil eden özelliklere sahip olan Pera kent kurgusu, birçok yeniliğin ve ilklerin burada yaşanmasına olanak sağlamıştır. Batılı olma çabaları, yapısal özelliklere yansıdığı gibi yapı türlerine de sirayet etmiştir. Bölgenin sosyo-kültürel gelişimini desteleyen tiyatro, kafe, restoran, taverna ve pasaj gibi yapı türleriyle geleneğin dışına çıkarak farklılaşmıştır. Bölgenin ilk tiyatrosu 1848 yılında açılan *"Naum Opera ve Tiyatrosu"*dur (Eyice, 1980, s. 137). Mimar Gaspare Trajano Fossati tarafından yapılan bu büyük binanın içi tamamen ahşaptan olup son derece görkemli inşa edilmiştir. Zaman zaman Sultan Abdülaziz'in (1861-1876) opera izlemeye gittiği (Freely ve Freely, 2014, s. 111), Galata Sarayı'nın karşısındaki yapı adasında bulunan bu ilk tiyatro binasının ömrü fazla sürmemiştir. 1870 yılında yaşanan büyük Pera yangınında yanarak yok olmuştur (Eyice, 1996, s. 171), (Şekil 1-37). Batılılaşmanın bir tezahürü olarak 1849 yılında ilk özel kulüp "*Casion de Pera"* açılmıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 46).

Şekil 1-37: Naum Opera ve Tiyatrosu, XIX. Yüzyıl (Gülersoy).

XIX. yüzyılda sadece yapı ölçeğinde değil kent ölçeğinde de morfolojik değişimler gerçekleşmiştir. 1850 yılına gelindiğinde insanların buluşma merkezi olan Dörtyol mevki, Pera çevresinin gelişmesiyle yerini *"Taksim Meydanı"*na bırakmıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54), (Şekil 1-38 ve Şekil 1-39). Yüzyılın ikinci yarısında Pera, Taksim'e doğru gelişmiştir. Bugünkü Tünel-Taksim meydanları arasındaki Pera caddesi artık kapitülasyonların koruması altındaki yabancı tüccarların, bankerlerin ve kozmopolit bir çevrede yaşamak isteyen üst sınıfın *"Paris modasını taklit ederek yaşadıkları"* bir yer halini almıştır (İnalcık, 2019, s. 404; Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 33). 1856-1858 yılları arasını İstanbul'da geçiren Fransız Elçisi Baroness Durand de Fontmagne; Cadde-i Kebir'i; güzel evleri, sefaret sarayları ve mağazaları bulunan bir Frenk mahallesi olarak anlatmaktadır (Evren, 2010, s. 100, 102).

Şekil 1-38: Taksim Meydanı (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şekil 1-39: Taksim Meydanı, XX. Yüzyıl (Evren).

Günümüz Beyoğlu'sunun temelini oluşturan uygulamaları 1858 yılında kurulan VI. Daire-i Belediye hayata geçirmiştir. Sorumlu olduğu alanda önemli adımlar atarak kent ölçeğinde köklü bir değişime ve gelişime sebep olan VI. Daire-i Belediye'nin görevleri arasında; kagir bina yapımının hızlandırılması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması, dar ve sıkışık olan caddelerin genişletilmesiyle beraber yolların bakımı, kaldırımların döşenmesi, havagazıyla cadde ve sokakların bazen de özel binaların cephelerinde aydınlatmanın sağlanması, çevre temizliği gibi fiziki çalışmalar sayılabilmektedir (Çelik, 2019, s. 58-60). Bunların haricinde belediye kuruluşunun kent kimliğinde çok büyük etkisi olan bir görevi daha vardır. Bu görev Ceneviz Dönemi'nden kalma surların yıkılması ve hendeklerin doldurulmasıdır (Akın, 2011, s. 102, 108 ve 120). Belediyenin bu yoğun çalışmaları sonuç vermiş ve 1886 yılının Pera ve Galata'sını görenler 10 yıl öncesiyle arada çok büyük farklılıkların olduğunu söylemişlerdir (Akın, 2011, s. 120). 1876 yılında bölgenin dar, sıkışık ve dolambaçlı yollarının kaldırımsız ve döşemesiz olduğunu, evlerin bakımsız ve harap bir şekilde bulunduğunu buna karşın yeni gördükleri Pera'nın geniş ve düz caddelere,

daha konforlu, daha görkemli yapılara sahip olduğunu vurgulamışlardır (Akın, 2011, s. 120).

VI. Daire-i Belediye'nin sistemli bir kent oluşturma çalışmalarından birisi de cadde ve sokaklara isim ve kapı numarası verilmesidir. Bu dönemde birçok caddeyle sokağın ismi de değiştirilmiştir. 1867 yılında belediye başkanı olan Server Bey bir karar alarak Cadde-i Kebir ismini Fransızca *"Grande Rue de Pera"* adını vermiştir. Bu yeniliğin öncülüğünde bütün sokak tabelaları Fransızca olarak değiştirilmiştir (Akıncı, 2019, s. 16, 20). İstanbul'un ilk belediyesine sahip olan bu kozmopolit bölge 1870 yılında ilk belediye binasına da ev sahipliği yapmıştır (Cezar, 1991, s. 154). Halkın kullanımı için düzenlenip açılan ilk parklar da bu döneme denk gelmektedir (Cezar, 2002, s. 481). *"Petit Champs des Morts"*un (Şekil 1-40) bir bölümü *"Tepebaşı Bahçesi"* (Şekil 1-41), "*Grand Champs des Morts"*un bir bölümü de *"Taksim Bahçesi"* (Şekil 1-42 ve Şekil 1-43). Olarak kullanıma açılmıştır. Bu bahçeler bölgenin yeşil alan ihtiyacı kısmen karşılayan rekreasyon alanları olmuştur (Akın, 2011, s. 290).

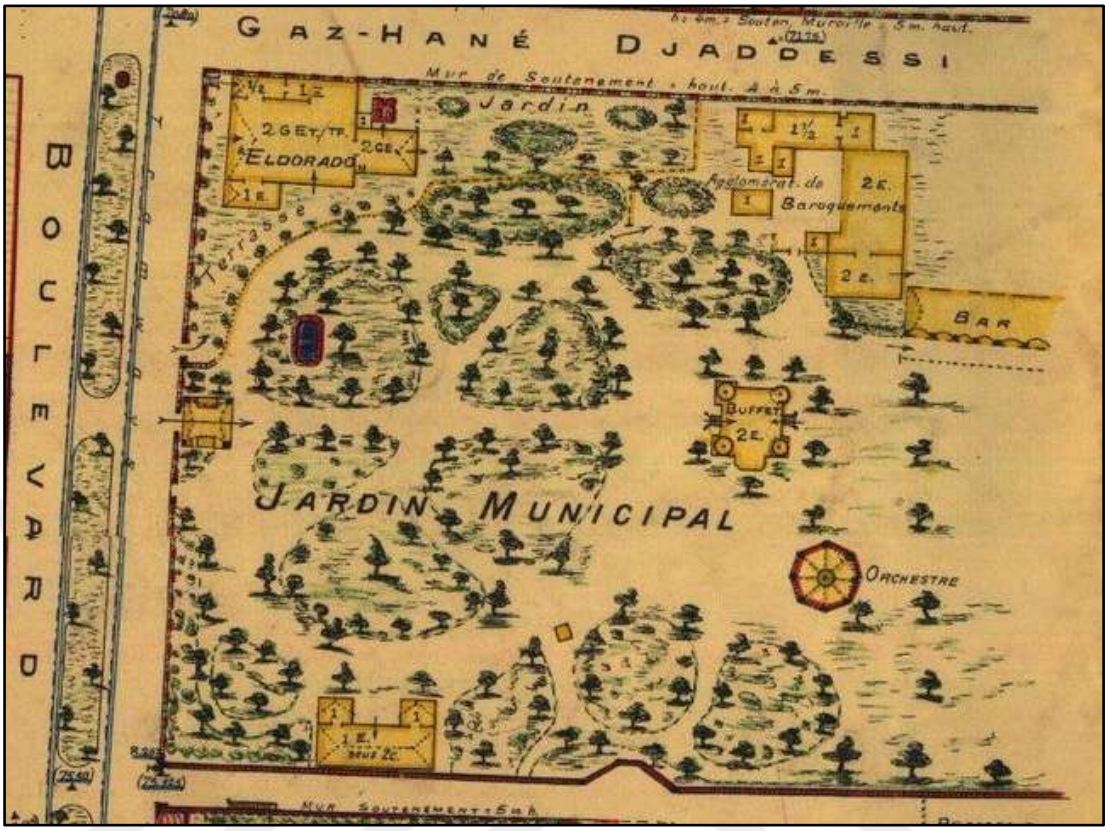
Şekil 1-40: Petit Champs des Morts, 1840 (Jouanin ve Gaver).

Şekil 1-41: Tepebaşı Bahçesi, 1879 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şekil 1-42: Taksim Bahçesi, 1904 (İAE Arşivi).

Şekil 1-43: Pervititch Haritasında Taksim Bahçesi, 1925 (SALT Arşivi).

Reformlar ile sosyal ve ticari anlamda dönüşüme en açık, en elverişli olan hatta bir *"ara yüz"* olarak nitelendirilebilecek bölge İstanbul'du ve doğal olarak bu süreçten en çok etkilenen Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma çalışmalarının ve çatışmalarının merkezi olan da yine başkent İstanbul olmuştu. İstanbul içinde Batılı kent sosyal hayatı, beğenileri, eğilimleri buna bağlı olarak fiziksel çevredeki kentsel ve yapısal açıdan gerçekleşen köklü değişimlerin öncüsü Galata ve Pera bölgesi olmuştur. (Akın, 2011, s. 28). Batılılaşma hareketinin Avrupa ile güçlü ilişkileri olan Galata ve Pera'dan başlamış olması hem başarı oranını arttırmış hem de kentin bütününe intikal etmesini kolay kılmıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 41).

Büyük oranda bu yüzyılda gelişim gösteren Galata ve Pera; Doğu Akdeniz'de Avrupa'nın ikinci sınıf bir modeli gibiydi. Tarihi Yarımada sakinlerinden farklı giysilerle sokaklarında dolaşan kişileri, taş yapıları, farklı eğlence mekânları, farklı yemeklerin yendiği lokantaları, konuşulan yabancı dilleri ve yabancı gazete ve kitapların satıldığı dükkânlar ile Avrupa'yla Osmanlı aydınlarının ilişki kurduğu bir bölgeydi Galata ve Pera (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 32).

Bu dönemde konut bölgesi olma özelliğinin yanı sıra Batılı anlamda bir yaşam ve eğlence bölgesi de olan Galata ve Pera artan nüfusun da etkisiyle bölgesel olarak genişlemeye başlamıştı. Kuzeybatı yönünde Kasımpaşa'ya güneydoğu yönünde Tophane'ye ve kuzey yönünde ise Taksim'e oradan Pangaltı, Kurtuluş ve Şişli'ye doğru yavaş yavaş ilerlemişti. Gelir seviyesi yüksek olan Levantenlerin tüm lüks yaşamlarını sergileyen ihtişamlı konut yapıları, Cadde-i Kebir boyunca ve caddeye açılan sokaklarda bulunarak söz konusu fiziksel çevreye dahil olmaktaydılar (Akın, 2011, s. 85, 97). Bu dönemde Osmanlı için yeni bir konut tipi ortaya çıkmaya başlamıştı. Şehrin kurtulamadığı yangın felaketlerinin de etkisiyle Avrupa'dan alınan yeni malzeme ve yeni yapım teknikleri ile ilk kez Galata ve Pera bölgesinde apartman yapıları görülmeye başlamıştır (Akın, 2011, s. 293). Bu yapısal değişim, yaşam şeklindeki değişimin de bir tezahürüydü.

Kasımpaşa'dan Tophane'ye doğru yayılmaya başlamış, batı mimari plan tipolojisinde yapılan sefaret sarayları, kiliseler, gelir seviyesi yüksek sınıfın yaşadığı konaklar, lüks mağazalar, modern oteller, restoranlar, bohem kahve mekânları ve eğlence yerleriyle Batılı çevrenin ve bu çevredeki sosyal hayatın ihtişamı açısından zirve noktasına ulaşmıştı (Eyice, 1980, s. 136). Pera, İstanbul'un önemli bir eğlence noktasına dönüşürken aynı zamanda da yeni tip iş hanları ve değişen ticari yapı ile uluslararası bir ticaret merkezi haline de gelmiştir (Ortaylı, 1986, s. 211). Cadde-i Kebir'in iki yanında bulunan Grands des Morts (Büyük Mezarlık) ve Petits Champs des Morts (Küçük Mezarlık) alanında yer alan parklar, kentin yeşil siluetini tamamlarken Avrupa kentlerinde olduğu gibi halkın buluşma ve gezinti alanlarını da oluşturmaktaydı (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 41).

Mantran'dan aktarımla yaşanan gelişmelerin sebeplerinden biri olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun önceki dönemlerinde görülmemiş bir biçimde dış ticaretinin gelişmesi, büyümesi ve dünya kapitalist sisteminin bir parçası halini alması gösterilmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s.32). Galata, bu süre içinde çoğunlukla büro ve şirketlere ev sahipliği yaparken Pera'da perakende satış dükkânlarının sayısı artmıştır. Diğer bir sebep ise İstanbul'da ulaşımın artık gelişmesiydi (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 17). Tramvay İşletmesi'nin kurulması ile atlı tramvayların şehir içinde yer alması, Tünel inşaatının tamamlanması ve Pera ile Galata'yı birbirine bağlayan ana aks üzerinde ulaşımın tramvay ile sağlanması, ilk köprünün hizmete

açılması, taşıtlar için daha geniş yollara ihtiyaç duyulması gibi birçok sebep ulaşımın gelişmesini etkilemiş ve bu gelişme de bölgenin değişerek dönüşmesine sebep olmuştur (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 39-42).

Bu dönemde Pera'ya eğilimin artması ile Avrupalı nüfus sayısı bir hayli artmıştır (İnalcık, 2019, s. 282). Bu eğilimin artmasının sebeplerinden biri de III. Selim (1789-1808) döneminde Avrupa devletleriyle artan ilişkidir. Daha sonra tahta çıkan II. Mahmud (1808-1839) reformlarıyla bu eğilim ve ilgi gittikçe artmıştır (Akın, 2011, s. 3). Çağdaşlaşan yaşam ve değişen yerleşim biçimi, sağlık, ulaşım, itfaiye gibi belediye hizmetlerinin de bölgede gelişmesine zemin sağlamıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 39). Bölgenin önemini arttıran elçilik yapıları ve çevrelerine ek olarak Galatasaray Tıbbiyesi'nin bölgede kurulması önemli bir odağın oluşmasını sağlamıştır (Akın, 2011, s. 3). Galata ise arkasında yer alan açık alanlara doğru genişlemiş, daha çok Fransa, İngiltere ve İtalya'dan ithal edilen çeşitli ürünlerin satıldığı bir alan olarak ticari bölge olma konumunu korumuştur (Akın, 2011, s. 94).

Bölgede yaşayan Levantenler, kentin Batılılaşmasında giderek güçlenen ve büyüyen ticaret burjuvazisinin oluşmasında etken rol oynamışlardır (Akın, 2011, s. 7). Batılılaşma için yapılan reformlar, kentin idari yönetimini de kapsayacak şekilde genişledi. Bu süreçte yeni Avrupalı nüfus, yapılacak olan hizmetlerin yapısı kadar şeklini de belirlemede etki olmuşlardı (Çelik, 2019, s. 51). Siyasal, ekonomik, askeri, kültürel ve sanat alanlarında düzenlenen Batılılaşma hareketleri, toplumu sosyal ve kültürel açıdan etkilediği gibi mimari açıdan kent ölçeğinde fiziksel çevreyi ve yapı ölçeğinde tipolojiyi de etkisi altına almıştır. Avrupa'dan alınan form ve biçimler, plan ve cephe süslemeleri bazında Osmanlı mimari yapısını değiştirmeye başlamıştır. Meydana gelen bu değişimlerde devlet adamlarınca karşılıklı gönderilen elçilerin rolü azımsanmayacak ölçüdeydi. XIX. yüzyılın başlarında Batının beğenisi üstün beğeni olarak kabul edildiğinden Avrupa'ya ait giyim, mobilya, mimari yapılaşma, ulaşım araçları özellikle zengin sınıf tarafından benimsenmişti. Bu dönemde Galata ve Pera'daki yaşam şekli Batılı formda fiziksel bir çevreyi de gerektiriyordu. Bu fiziksel çevrenin yaratılması için Batıdan mimarlar, mühendisler, sanatçılar gelmiş ve yeni oluşuma uygun olacak şekilde bina yapımında çalışmışlardır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 36). Bu dönemde mimarlık bir uzmanlık olarak görülmeye başlamıştır. 1868

yılında altı tane mimarlık hizmeti veren ofis varken bu sayı 1881 yılında 19'a yükselmiştir (Can, 1993, s. 45).

Hızlı bir değişimin yaşandığı konut bölgesi Pera'da, bahçeli düzene sahip konaklar yıkılarak yerlerine bitişik nizam binalar inşa edilmişti (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 39). Yapılan yapıların ahşap konstrüksiyon yerine kâgir inşa edilmesi Avrupai görünümü güçlendirmişti. Bunun sonucunda sosyal sınıflaşmaya uygun yeni bir mekânsal şekillenme ortaya çıkmıştı. Pera'nın konut alan sınırları genişlemiş ve Tarlabaşı'na kadar genişlemişti. Batılı formda şekillenen bu yapılaşma aynı zamanda Osmanlı etkisi altında da kalmıştır. Bu eklektik stilde yapılmış olan yapılara, Bristol Oteli, Hotel d'Angleterre, Tokatlıyan Oteli ve Pera Palas gibi oteller örnek verilebilir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 37, 39).

Gelir dağılımının nüfusa etkisine dair net verilere sahip olunmasa da XIX. yüzyılın ikinci yarısına geldiğinde Haliç'in kuzeyinde Batılılaşmış üst sınıf Müslümanların varlığından söz edilebilir (Çelik, 2019, s. 48). Daha çok Tarihi Yarımada'da yaşayan Müslüman nüfusun karşı yakaya geçmesinin iki temel sebebi vardır. Bunlardan birincisi, VI. Daire-i Belediye'nin kurulmasıyla belediye hizmetlerinin artması ve üst sınıf Müslümanların da bu çağdaş hizmetlerden yararlanmak istemeleridir. İkinci sebep ise 1856 yılında yönetimin Topkapı Sarayı'ndan Dolmabahçe Sarayı'na taşınmasıyla devlet erkanının padişahı takip ederek saray etrafına yerleşmeleridir. Bölgede yaşanan bu nüfus artışı ve dağılımı kentin fiziki büyümesine etki etmiştir (Çelik, 2019, s. 48).

1.3.5.1. XIX. Yüzyıl Batılılaşma Süreci

1.3.5.1.1. Tanzimat İlanı Öncesi

Batılılaşma, genel tanımı ile bir devletin tüm kurumlarıyla ve bu kurumların iç bağlantılarının oluşum biçimleriyle Batı toplumunun bir benzeri haline dönüşme süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu dönüşüm sadece kurumların değil sosyal sınıfların, toplulukların, yaşam şeklinin hatta davranış modellerinin örnek alınarak Batı çevrelerine göre şekillenmesidir. Sonuç olarak Batılılaşma kavramsal olarak Batılı olmayan yönetim ve toplumun Batı normlarına göre yeniden oluşmasıdır (Kılıçbay, 1985, s. 147).

Osmanlı'nın Batılılaşma sürecinde ve hayalinde; Marshall Berman'ın ünlü yaklaşımı ile akışkan, çelişkilerle dolu, olumsal ve spontane modernite yer almıyordu (Tanyeli, 2007, s. 110-113). Dönemin bürokrat ve aydınlarının amacı, Avrupa'nın medeniyetini ve teknolojisini almak ve Batının kültüründen uzak durmaktı (Tanyeli, 2007, s. 110-113). Ancak bir şekilde merkezi yeniden inşa etmek için yapılan birçok düzenleme (kentse, yönetsel, kurumsal vd.), merkezin dağılmasına ve sakınılan Avrupa kültürünün ya da diğer bir ifade ile modernitenin ülkeye girişinde etkili olmuştur. XIX. yüzyılın çelişki ve cazibeyi bir arada barındırmasının nedeni de tam olarak bu durumdur (Tanyeli, 2007, s. 110-113).

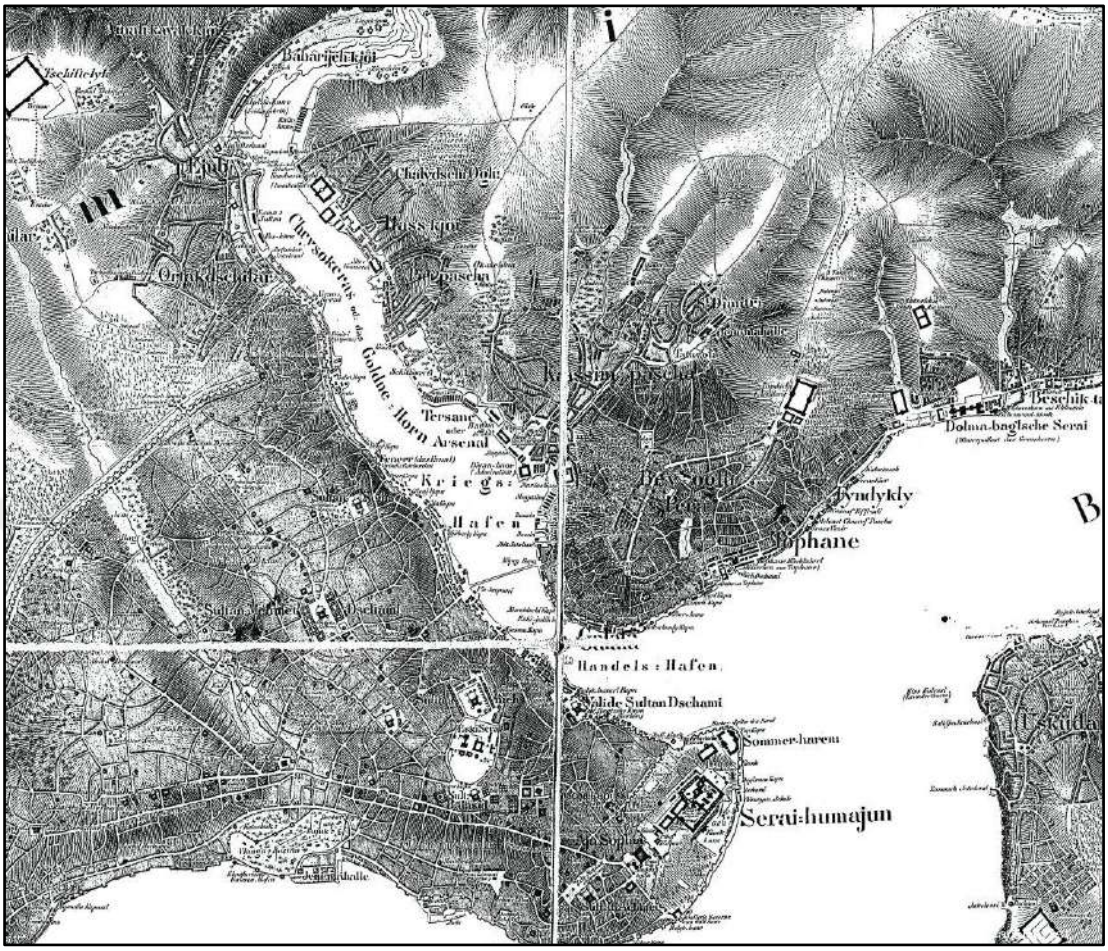
Osmanlı İmparatorluğu Batılılaşması doğrusal olmayan bir süreç olarak gelişim göstermiştir. Maurice Cerasi; Batılılaşma hareketinin XVII. yüzyılda mimari unsurlar, bezeme ve süslemelerde yaşanan Batı etkisi ile başladığını ileri sürmektedir. Batılılaşma XVII. yüzyılda oluşmaya başlamış olsa da fiziksel mekâna yansıması, yapılarda net bir ifade bulması ve kent ölçeğinde gelişmesi XIX. yüzyılda olmuştur (Cerasi, 2001, s. 264).

Osmanlı İmparatorluğu'nun Batıya yönelmeye başladığı ve bunun için ıslahatlarda bulunduğu tarih XVIII. yüzyılın son çeyreğidir (Kılıçbay, 1985, s. 148). Yakın tarihimizde "Batılılaşma" adı verilen ve kökeni III. Selim Dönemi'ne (1789-1807) kadar götürülmekle beraber esas olarak Tanzimat'la başlayan bu süreç; Batıdakinden çok farklı bir biçimde cereyan etmiştir. Egemen tarih yazımında *"reform hareketleri"*, *"modernleşme"*, *"lâikleşme"* gibi kavramlarla da ifade edilen bu süreç, Batı'daki gibi kendiliğinden ve bağımsız bir gelişimin ürünü olmamıştır. Farklı bir toplum yapısında ve farklı koşullarda gerçekleşen bir sürecin ürünü olan bir *"toplum modeli"* benimsenmiş ve bizde de gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Timur, 1985, s. 139).

Birçok toplumsal olayı içinde barındıran büyük oranda XIX. yüzyıla atfedilen Batılılaşma; Endüstri Devrimini yakalayamayan Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomi ve teknoloji konusunda gelişim gösterememesi ve Batı ile ilişkilerinde de zorlanmasıyla başlamıştır (Denel, 1982, s. 5). Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılı devletlerle bağlantı kurması, Avrupa ülkelerine gönderilen elçiler aracılığı ile oluşmuştur. Bu elçiler bulundukları ülkelerde siyasi yönetim, savunma düzeni, sosyo-kültürel durum ve sanat anlayışı gibi konularda gözlemler yaparak raporlar

oluşturmuşlardır (Güncan, 1993, s. 118). Bu raporları Osmanlı İmparatorluğu yöneticileri ile paylaşarak saray çevresini etkilemişler ve değişimin ilk basamağı çıkılmıştır (Güncan, 1993, s. 117-118). Dönemin yapı faaliyetlerinde önemli bir adım ise 1831'de Tanzimat'tan bir süre önce atılmış ve mimarlık etkinliklerini daha düzenli bir biçime getirmek amacıyla yapım ve onarım işleriyle görevli mimarbaşılık, bu işlerin mali yönüyle ilgilenen şehremini ile birleştirilerek *"Ebniye-i Hassa Müdürlüğü"nün* kurulmasıdır (Akın, 2011, s. 18-19).

1808-1839 yılları arasında hüküm süren ve Tanzimat Fermanı'na giden süreçte Osmanlı'nın modernleşmesi için kritik adımlar atmış olan II. Mahmud'u, Kuban *"(...) endüstri öncesi nitelikli ve temelde konut kenti olan İstanbul'da hüküm süren son sultan (...)"* olarak tanımlar (Kuban, 1996, s. 346). II. Mahmud, Tophane bölgesindeki gelişimin bir parçası olan Nusretiye Camisi'ni saltanatı sırasında inşa ettirmiş, İstanbul siluetinde önemli bir yeri olacak olan Taşkışla ve aynı zamanda günümüzde Galatasaray Lisesi olarak bilinen Mekteb-i Sultaniye ve modern tıp eğitimi veren Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane'yi kurmuştur (Taptık, 2011, s. 13). II. Mahmud 1836 yılında yabancı mimarlardan Helmuth von Moltke'yi İstanbul`un detaylı bir haritasını çıkarmak ve girift sokak düzenini düzeltecek bir plan yapması için görevlendirdi (Can, 1993, s. 39). Bu planın temel ilkeleri kagir bir yapılaşma, geniş ve birbirini dik kesen yollar ile çıkmaz sokakların olmaması ve ayrıca mümkün olan yerlerde meydanların oluşturulmasıydı. Böylece İstanbul'un ilk kent planı çalışılmaya başlanmış ve 1848 yılında ortaya çıkacak olan *"Ebniye Nizamnamesi"*ne de öncülük yapılmıştır (Can, 1993, s. 39), (Şekil 1-44).

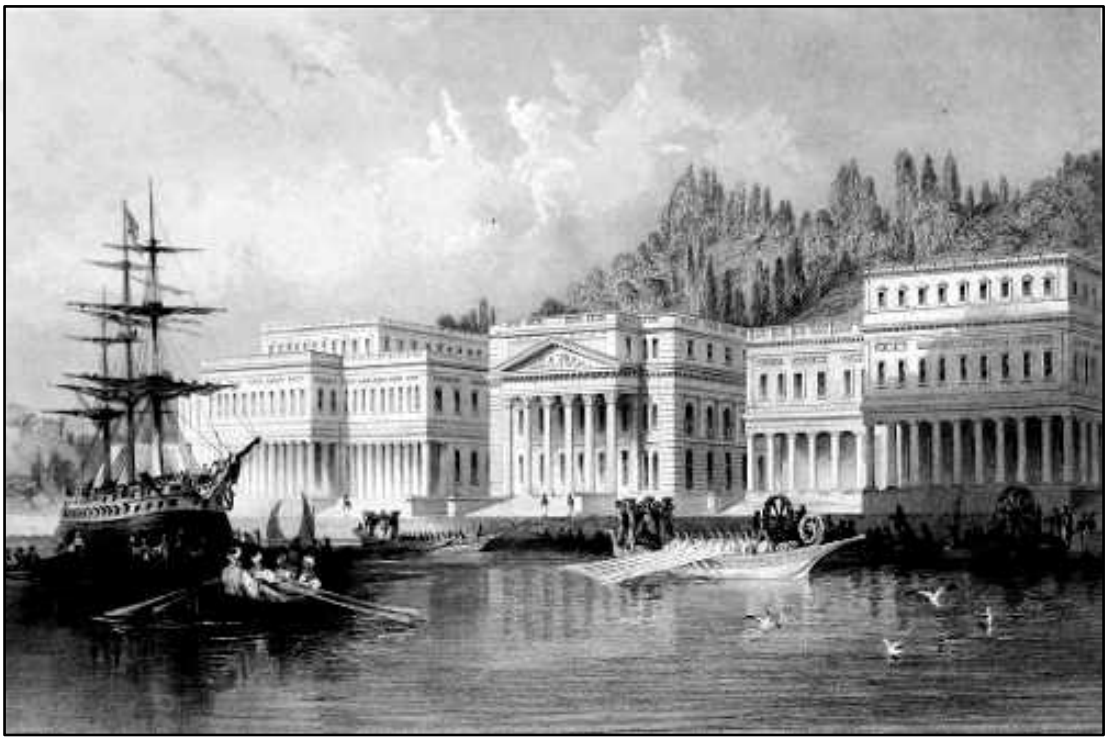

Şekil 1-44: Helmuth von Moltke, İstanbul Planı, 1837 (Bilsel).

XIX. yüzyılda Batılı mimari anlayışının etkisi ile mimari değişmeye başlamış ve değişen mimari tasarım ve biçim ilkeleri, kentlerin fiziki planları üzerinde de etkili olmuştur (Akın, 2011, s. 28). Avrupa devletlerinin imar kanunları uygulanmaya başlanmış, nizamnameler çevresinde planlama hareketleri gerçekleştirilmiştir (Akın, 2011, s. 19). Batılılaşmanın başlangıç noktası olan Galata ve Pera'nın Batılı kent olma isteği; yapılı çevredeki kentsel aynı zamanda yapısal açıdan gerçekleşen değişimler sayesinde, XIX. yüzyılda Galata ve Pera'nın diğer Avrupa kentleri ile ortak özellikleri olan bir bölge haline gelmesini sağlamıştır (Akın, 2011, s. 28).

XIX. yüzyıl başlarında bölge tam olarak kentleşememişse de İstanbul'a gelen yabancı tüccarlara hizmet etmek için Galata ve Pera'ya gelen yabancı doktorlar, eczacılar, terziler, zanaatkârlar, esnaflar ve açılan dükkânlar, oteller, tiyatrolar, restoranlar ayrıca inşa edilen kiliseler ile fiziksel olarak tipik bir Avrupa kenti görünümüne ulaşmış bazılarına göre *"Küçük Paris"* bazılarına göre ise *"İkinci Sınıf*

Paris" olarak isimlendirilmiştir (Freely ve Freely, 2014, s. 108). Aynı dönemde Osmanlı İmparatorluğu padişahlarının da Batılı eğitime ve kültürüne verdikleri önem artmış, yaşam şekilleri değişmiştir. Bu değişimin en bariz örneği ise yönetim biriminin yani sarayın Tarihi Yarımada'dan uzaklaşıp Haliç'in karşısına gelmesidir. Beyoğlu'nun gelişimini etkileme ve Batılılaşma olgusu açısından birçok şeyin habercisi olan modern anlayışa göre inşa edilen bu saray yapısı, artık İstanbul'un merkezinin nerede olacağını da göstermektedir (Cezar, 1991, s. 289), (Şekil 1-45).

Şekil 1-45: XIX. Yüzyıl Başlarında Çırağan Sahil Sarayı (Allom ve Walsh).

XIX. yüzyılda Galata ve Pera bölgesinde de yer alan yapılarda sadece işlevsel olarak değil aynı zamanda malzeme, bezeme ve biçimsel olarak da değişim gerçekleşmiştir (Akın, 2011, s. 19). Bu yapılar, dönemin Paris, Londra, Viyana gibi Avrupa kentleri ile benzeyen özellikler taşımaktaydı. Özellikle yangınlar sonrası yok olan ahşap yapılar yerine kagir yapıların tercih edilmesi bölgedeki değişimi daha da belirgin bir hale getirmiştir (Akın, 2011, s. 19). Değişen yaşam ve sosyal hayat biçimi ile apartman kültürünün yerleşmeye başlaması, kagir inşa edilen yapıların sayılarındaki artışın hızlanması Osmanlı'nın son dönemi olmasına rağmen

çağdaşlaşma, değişim ve Batılılaşma isteklerinin var olduğunu göstermektedir (Can, 1993).

XIX. yüzyılda Batılılaşma doğrultusunda oluşturulan reformlar giderek kentin bütününü kapsayacak şekilde genişlemiştir. Yol genişlikleri, bina yükseklikleri, parselleme sisteminin gelişmesi bu dönemde fiziki planlamalara getirilen reformlardandır. Bölgede oluşan yeni Avrupalı nüfus da bu reformların modelini belirlemede etkin bir rol oynamıştır (Çelik, 2019, s. 51). Bu yaklaşımın mimari ifadesi Melling tarafından İstanbul'a getirilen neo-klasik mimari olmuştur (Can, 1993, s. 32). XIX. yüzyılın sonuna gelindiğinde Galata ve Pera bölgesi; sosyal yapısı, yaşam biçimi, mimari oluşumu gibi pek çok açıdan Avrupa kentleri ile büyük benzerlikler gösteren bir bölge halini almıştır (Akın, 2011, s. 28).

1.3.5.1.2. Tanzimat İlanı Sonrası

"Tanzimat" kelime anlamı olarak; sıraya koymak, düzenlemek, ıslah etmek anlamlarına gelen tanzim kelimesinin çoğuludur. Literatüre bakıldığında ise *"mülki idareyi ıslah ve yeniden organize etme"* anlamında kullanıldığı görülür. Bunun yanında uygulanan yeni düzenlemelerin yapıldığı dönemi de nitelemektedir (Akyıldız, 2011, s. 1).

1839 yılında Gülhane meydanında *"Tanzimat Fermanı"*nı (Hatt-ı Hümâyunu) ilan etmiştir (Ortaylı, 1985, s. 1545). Yapılan bu ilan ile Tanzimat Dönemi'nin başladığı kabul edilir fakat ne zaman sona erdiği tartışmalı bir konudur. Fakat genel görüşe göre Meclis-i Meb'ûsan'ın kapatıldığı 1878 yılı Tanzimat Dönemi'nin sona erdiği tarih olarak kabul edilmektedir (Akyıldız, 2011, s. 1).

Tanzimat Fermanı ile askeri, mali, idari, sosyal, eğitim, hukuki ve mimari alanlarda yeni düzenlemeler getirilmiş, Batılılaşma hareketlerinin hız kazanmasıyla kent ölçeğinde de reformlar yapılmıştır. Bu reformların etkileri, geniş ölçekte kent dokusunda, daha dar ölçekte ise yapılarda görülmeye başlamıştır (Çelik, 2019, s. 63). Avrupalı mühendisler ve mimarlar istihdam edilmiş, Osmanlı öğrencileri Avrupa'ya mimarlık eğitimi alması için gönderilmiş ve yapı malzemesi ahşaptan taşa evrilmiştir. Sonuç olarak ortaya klasik Osmanlı/İslam kent görünümünden Batılı üslup ile öğeleri içeren daha farklı ve daha kozmopolit bir görünüm ortaya çıkmıştır (Çelik, 2019, s. 63-64). Tanzimat'ın reform paketi içinde yer alan yeni kent algısından en çok etkilenen

şehir başkent olan İstanbul ve burada da Batılılaşmanın merkezi konumunda olan Galata ve Pera bölgesi olmuştur (Cezar, 1991, s. 253). Tanzimat Dönemi'nde şehircilik konusunda iki önemli gelişme yaşanmıştır. Bu gelişmelerden birisi, 1855 yılında kurulan *"Şehremaneti"* diğeri ise 1866 yılında kurulan *"Islahat-ı Turuk Komisyonu"*dur. Bu kuruluşlar haricinde sadece Galata ve Pera bölgesini ilgilendiren *"İntizam-ı Şehir Komisyonu"* da kurulmuştur (Cezar, 1991, s. 253).

Bu gelişmelerin dışında Osmanlı'nın kurduğu yeni iş ilişkileri, yeni iş merkezlerini oluşturmuş ve bu yeni merkezler bölgenin fiziksel yapısında değişikliklere sebep olmuştur (Tekeli, 1985, s. 881). Ticari malların depolanması için antrepolar, yolculuk yapan kişilerin konaklamaları içinse oteller inşa edilmiştir. Yani eskinin kervansarayları ile hanları farklılaşmış ve ortaya yeni tip yapılar çıkmıştır (Tekeli, 1985, s. 881). Farklı finans kurumlarının ve bankaların çevresinde yeni iş hanları oluşmuş; iş merkezleri bedestenler değil iş hanları olarak gelişmiştir (Tekeli, 1985, s. 881). Batı kültürünün benimsenmesinden kaynaklı değişen tüketim alışkanlıkları ortaya yeni eğlence mekânlarını, tiyatro, kafe ve lüks tüketim dükkânlarını ortaya çıkartmıştır (Tekeli, 1985, s. 881). Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra yaşanan dönüşüm sınıfsal farklılığın da etkisiyle konut bölgelerinde de yaşanmıştır (Tekeli, 1985, s. 882). Gelir seviyesi yüksek olan gruplar şehir içinde konaklarda yaşarken yazlık olarak köşklerde ya da yalılarda ikamet etmekteydiler (Tekeli, 1985, s. 882).

1.3.5.1.2.1. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı

XIX. yüzyıl, Galata ve Pera bölgesinin sosyal, fiziksel ve yapısal ölçekte radikal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Batılılaşma hareketleri, Tanzimat'ın ilan edilmesi, VI. Daire-i Belediye'nin kurulması, yangınlar, değişen sosyal hayat gibi faktörler gelişimin ve değişimin bu dönemde artmasına sebep olmuştur. Bu zamana kadar topografya ile uyumlu olarak gelişmiş olan bölge, yangınlar ve sonrasında düzenlenen imar çalışmalarına entegre olarak değişime uğramıştır (Akın, 2011, s. 24-28). Yangınlar sonrası alınan yeni kararlar ve nizamnameler, yangında zarar görmüş yapılar özelinde kalmamış ve bölgenin tümüne etki etmiştir. Tüm bu etkenler neticesinde bölge, fiziksel ve sosyo-kültürel bakımdan yavaş yavaş bir Avrupa kenti görünümü kazanmıştır (Akın, 2011, s. 30).

Galata, daha çok Fransız, İtalyan ve İngiliz sanayici ve tüccarlarıyla aynı zamanda da bu ülkelerden gelen çeşitli malların depolandığı ve satıldığı bir ticaret alanına dönüşürken arkasında kalan boş alanlara doğru genişlemeye de başlamıştır. Bu genişleme sonucu, eskiden Galata'nın bir uzantısı gibi olan Pera'da bağların yerini yeni yapılar almış ve bölge Avrupalıların kentteki merkezine dönüşmüştür. (Akın, 2011, s. 31, 94)

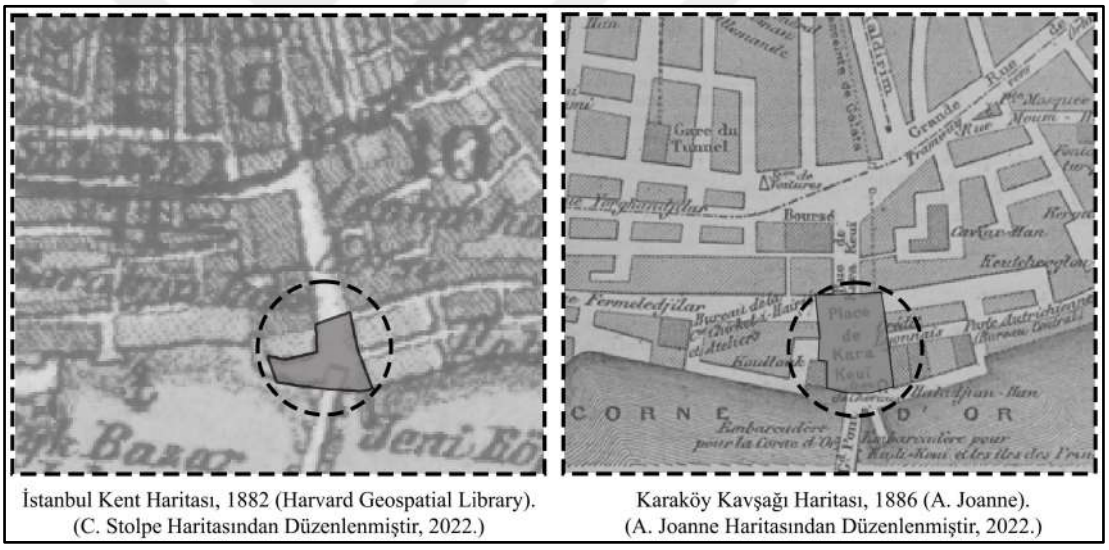
Osmanlı İmparatorluğu'nda kamusal park alanı fikrinin oluşması da bu yüzyılda, 1860'lı yıllarda gerçekleşmiştir (Çelik, 2019, s. 92). Pangaltı'ya bağlanan caddenin açılması için Şişli'ye nakledilen mezarlıkların yerinde park oluşturulmuş ve Pera halkının en sevdiği gezi alanı halini almıştır (Çelik, 2019, s. 92). Fransız neo-klasik üslupta düzenlenen bu parkın inşasından daha sonra Tepebaşı bölgesinde de park düzenlenmesi gerçekleşmiştir (Taptık, 2011, s. 16-17). Cadde-i Kebir'in iki tarafında yer alan Büyük ve Küçük Mezarlık alanındaki parklar ise hem kentin yeşil siluetini tamamlamış hem de Avrupa kentlerindeki gibi insanların buluşma yeri haline dönüşmüştür (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 41).

Doğan Kuban; Osmanlı kentlerinde Avrupa'dakilere benzer meydanların bulunmadığını, cami, çeşme mescit gibi toplumsal yaşamın merkezi olan yapıların etrafında şekillenen alanların oluştuğunu ve kent meydanının gelişebilmesi için toplumsal bir ihtiyacın olmadığını dile getirmektedir (Yıldırım M. , 2007, s. 382, 387). Batılılaşma sürecinde İstanbul'un ve özellikle Galata ile Pera'nın fiziki dokusunda yeni ulaşım olanakları ve gelişen ticaretle değişimler yaşanmış ve Kuban'ın bahsettiği kent düzeninde de değişimler yaşanmıştır (Engin, 2010, s. 511).

Avrupalı devletler ve yabancı tüccarların serbest ticaretine olanak sağlayan antlaşmaların imzalanması; Galata bölgesinin ticaret merkezi olarak öne çıkmasına ve ülkenin yeni ticaret düzenine entegrasyonunda (şirketler, bankalar, acenteler vd.) önemli ekonomik ve kentsel organizasyonların yürütülmesine neden olmuştur (Oktay, 2015, s. 134-135). Bu gelişmelerden etkilenen Karaköy finans ve ticaret hacminin genişlemesiyle zamanla ticari merkez niteliği kazanmıştır (Arabacıoğlu, 2006, s. 97). Karaköy'ün XIX. yüzyıldaki ticari konumu; Pera'yla olan ilişkisini de yoğunlaştırmış ve Avrupa'nın ilk metrolarından biri olan Tünel'in açılması, yeni tarz binaların, hanların ve sigorta şirketlerinin, gümrük binalarının, depo ve antrepoların da bölgedeki yoğunluğunun artmasında etkili olmuştur (Arabacıoğlu, 2006, s. 97). Theophile

Gautıer, 1852 yılında Karaköy'de gördüğü hareketliliği şu şekilde anlatmıştır; *"Tersane önünde fazla durmadan bütün dikkatimi limana verdim. Burası çeşitli milletlerin gemileriyle dolu bulunuyordu (...)"* (Evren, 2010, s. 254).

Bölgede Batılı devletlerin bankalar açması, artan borsa faaliyetleri, deniz ulaşımının ve ticaretinin yoğunlaşması ile mekânsal değişimler kaçınılmaz olmuştur (Orçun Kafesçioğlu, 2016, s. 182). Gerçekleşen bu değişimler; Karaköy'ün genişlemesine ve meydanın gerekliliğini ortaya çıkarmış ve Karaköy'ün artık daha kalabalık bir bölge olması sebebiyle denetimi ve asayişi kolaylaştırmak için VI. Daire'ye *"heyet-i muntazama"*ya sahip yeni bir meydan yapılması yönünde görev verilmiş ve 1858 yılında da Karaköy Meydanı açılmıştır (Çelik, 2019, s. 40; Orçun Kafesçioğlu, 2016, s. 182), (Şekil 1-46 ve Şekil 1-47).

İstanbul Kent Haritası, 1882 (Harvard Geospatial Library). (C. Stolpe Haritasından Düzenlenmiştir, 2022.)

Karaköy Kavşağı Haritası, 1886 (A. Joanne). (A. Joanne Haritasından Düzenlenmiştir, 2022.)

Şekil 1-46: Karaköy Meydanı'nın Oluşum Şeması.

Şekil 1-47: Karaköy Meydanı, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi).
(Solda Aziziye Karakolu, Sağda Karaköy Mescidi)

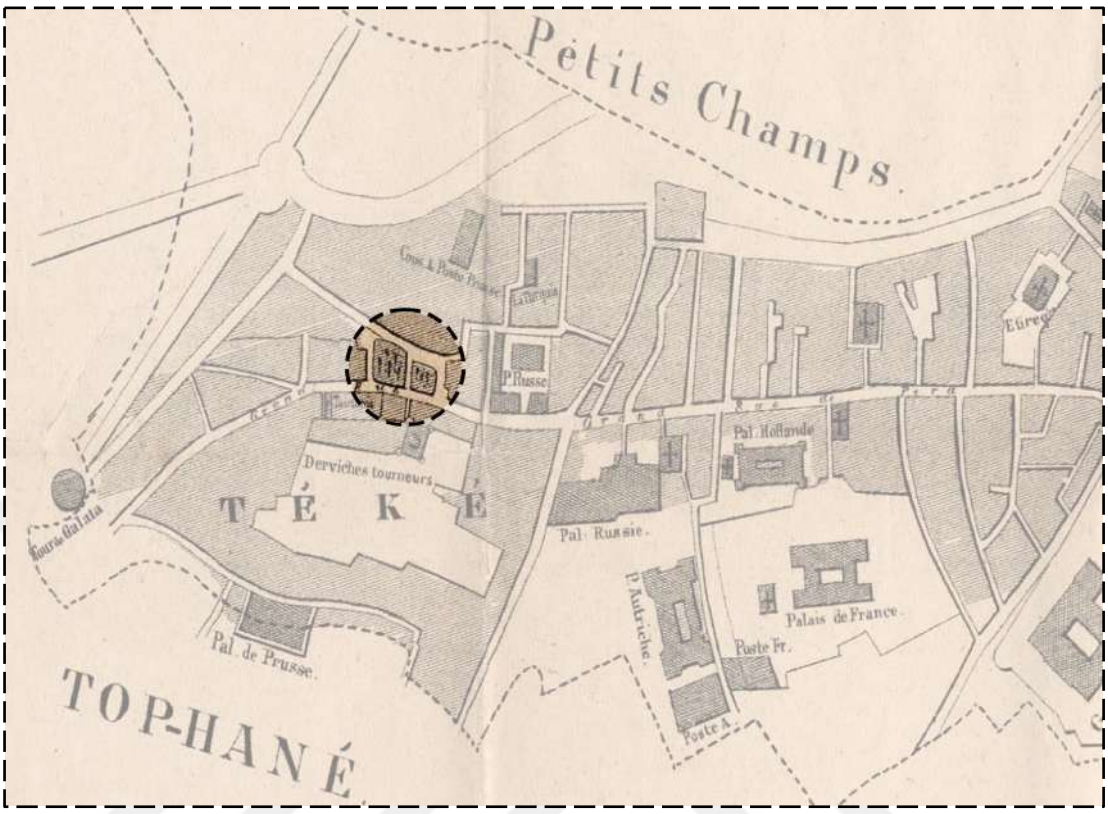
XIX. yüzyıl Batılılaşma hareketlerinin ve gelişen ticaretin etkisiyle Galata Rıhtımı'nın yenilenmesi gündeme gelmiş, Rıhtımlar Şartnamesi'nin 1891 yılında imzalanmasıyla yeni rıhtımın inşasına başlanmıştır (Sulamacı, 2018, s. 7). Karaköy'den Tophane yönüne doğru 785 metrelik rıhtımın ilk kısmı 1895 yılında tamamlandı (Aktemur, 2013, s. 3). R. Huber tarafından hazırlanan *"Plan de Galata, Pera, Taxim, Pankaldi et Ferikeuy"* haritasında; surların yıkıldığı ve Galata Rıhtımı'nın doldurularak inşa edildiği görülmektedir (Orçun Kafesçioğlu, 2016, s. 179), (Şekil 1-48). Rıhtımın inşasıyla turizmde de gelişim yaşanmış ve otel türü konaklama yapılarının sayısı artmıştır (Orçun Kafesçioğlu, 2016, s. 196).

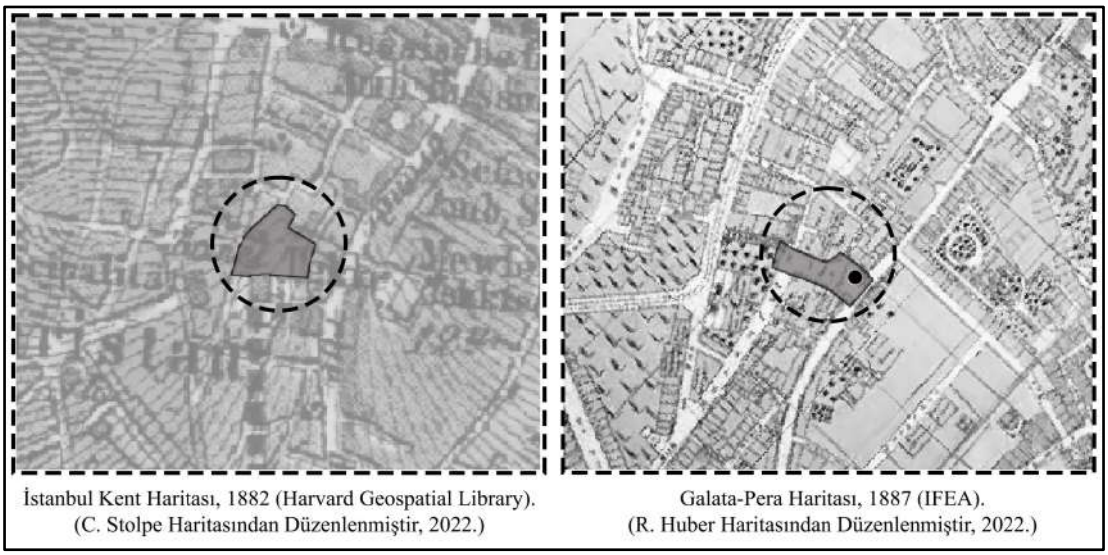
Şekil 1-48: R. Huber, 1895 (IFEA).

Diğer bir meydan olan Tünel Meydanı'nın gelişimi, Batılılaşmasının, şehirciliğinin, teknolojisinin ve endüstrisinin izlerini taşımaktadır. 1875 yılında Tünel Metro'sunun açılmasıyla kamusal bir açık alan oluşarak gelişmiştir[17]. Metro'nun açılmasından 5 sene önce hazırlanan Pera yangın haritasına bakıldığında mevcut Tünel Meydanı'nın olduğu alanda bir açıklık olmadığı görülmektedir (Şekil 1-49). İrdelenen haritalar içerisinde meydan oluşumuna rastlanan en erken tarihli harita; 1882 tarihli C. Stolpe haritasıdır (Şekil 1-50). 1887 yılına tarihlenen R. Huber haritasında ise meydanın varlığı tam olarak saptanabilmekte ve bir Osmanlı bürokratının oğlu olan ve XX. yüzyılın ilk yarısında Beyoğlu'unda yaşayan Said Duhani'nin bahsettiği havuzlu çeşme de çizimi yer almaktadır (Freely & Freely, 2014, s. 121). XIX. yüzyılda Tünel Meydanında, bir havuz ve onun yanında da Hamidiye Çeşmesi'nin yer aldığı bilinmektedir fakat her iki su yapısı da XX. yüzyıla erişememiştir (Şekil 1-51).

[17] Tünel Metro'su açılmadan öncesine tarihlenen G. d'ostoya haritasına (1858-1860) ve daha erken tarihli haritalara bakılmış ve meydan ibaresine rastlanmamıştır.

Şekil 1-49: Mevcut Tünel Meydanı'nın 1870'teki Durumu, Docteus Brunetti (SALT Arşivi).

İstanbul Kent Haritası, 1882 (Harvard Geospatial Library).
(C. Stolpe Haritasından Düzenlenmiştir, 2022.)

Galata-Pera Haritası, 1887 (IFEA).
(R. Huber Haritasından Düzenlenmiştir, 2022.)

Şekil 1-50: Tünel Meydanı'nın Oluşum Şeması.

Şekil 1-51: Tünel Meydanı ve Günümüze Ulaşamayan Çeşme, XIX. Yüzyıl (URL-15).

Batılılaşmanın en etkili olduğu XIX. yüzyılda toplumun her alanında gerçekleşen değişim, mimarinin de kimlik değiştirmesine sebep olmuştur. Sivil, askeri ve konut mimarisinde geleneksel Osmanlı mimari kurgusu kaybolmaya ve Batılı biçimlerle yer değiştirmeye başlamıştır (Güncan, 1993, s. 156). Askeri yapılar olan kışlalar, toplumun hizmetine sunulan meydanlar, dükkânlar, iş hanları, pasajlar, mağazalar, bürolar, konaklama yapıları olan oteller, pansiyonlar ile lokantalar, kahvehaneler, Osmanlı mimari üslubundan işlevsel ve biçimsel olarak farklılık göstererek inşa edilmeye başlamıştır. Bu yapılara saat kuleleri, yangın kuleleri, hastaneler ve fabrikalar gibi yeni yapı türleri eklenmiştir (Güncan, 1993, s. 155)

Kent içinde büyük çaplı tahribatlara neden olan İstanbul depremleri ve uygulama maliyetinin düşük olması sebebi ile yapılar, ahşap konstrüksiyon olarak inşa edilmiştir. Fakat bu tercih başka bir sorunu ortaya çıkartmış ve yangınlar kentin ikinci bir felaketi halini almıştır (Osmanoğlu, 2013, s. 128). Yüksek bütçelerle yapılan

gösterişli ahşap konaklar, konutlar ve özel saraylar çeşitli yangınlar nedeniyle yok olmuş ve günümüze ulaşamamıştır (Eyice, 1980, s. 118).

XIX. yüzyıl başlarında Galata ve Pera ahşap ve bahçeli konutları ile hala bir banliyö görünümünde olsa da bu görünüm değişmeye başlamış ve Tarihi Yarımada kimliğini korurken azınlıkların yaşadığı bölgelerde özellikle de Galata ve Pera bölgesinde kâgir ve daha küçük konutların yapımına başlanmıştır (Eyice, 1980, s. 141). Bu konutlar daha çok 2-3 katlı ve 4-5 m cephe genişliğindeydi. Yine aynı yüzyılda konutlardan başka sayıca az da olsa devletin üst kademe yöneticilerinin konakları da kâgir inşa edilmeye başlamıştır (Eyice, 1980, s. 141). Yangın tehlikesini en aza indirmek üzere yapı teknikleri ayrıntılı biçimde nizamnamelere girerek 1848'de belirlenen *"I. Ebniye Nizamnamesi"*nde kâgir yapı tekniklerinin avantajları tanımlanarak kâgir yapılar *"tam kâgir"* veya *"nim kâgir"* (yarı kâgir) olarak sınıflandırılmıştır (Çelik, 2019, s. 67).

XIX. yüzyıl ikinci yarısında sayıca artış gösteren bu yeni kagir konut yapıları; geleneksel Osmanlı evlerinde olan avlulu ve içe kapalı düzenden farklı olarak direkt sokağa açılan kapıları ile daha dışa dönük, avlu yerine küçük taşlıklara sahip olan, genelde dar parselasyon üzerine oturan tipik bir Avrupa yapılardır (Akın, 2011, s. 296). Taş cepheli ya da sıvalı olan bu yapılarda tuğla kullanımına da rastlanmaktadır. Cephelerinde bulunan alınlık, silme, plastır gibi bezemeler neoklasik, art-nouveau gibi üslupların göstergesidir. Balkon ve pencerelerinde demir parmaklıkların bulunması ve demir ya da taş konsollarla taşınan çıkma üstlerindeki balkonları ile Galata ve Pera bölgesinde başlayıp gelişen yeni konut biçimini de sergilemektedir (Akın, 2011, s. 296). Aynı dönem içinde Galata, yoğun bir ahşap dokuya sahip olsa da arka arkaya çıkan yangınlar sonrası kagir yapılar yerlerini almaya başlamış ve bölgenin yapısı malzeme ve biçimsel olarak değişmeye başlamıştır (Akın, 2011, s. 94).

XIX. yüzyılın sonlarına gelindiğinde kentsel ölçekte ve mimaride bakış açısı değişmiştir. Bununla birlikte yapıların mekân organizasyonlarında da gelenekten moderne bir dönüşüm gerçekleşmiştir (Yergün, 2002, s. 21). Galata ve Pera bu dönüşümden en çok etkilenen bölge olmuştur. Tekrar eden yangınlar sonrası yapılar yok olmaya başlamış ve boş alanlar ortaya çıkmıştır. Bu boş alanlarda yeni imar kurallarına göre düzenlenen bir yapılaşma meydana gelmiştir (Akın, 2011, s. 336). Sokak dokusu, cadde genişlikleri değişirken malzeme de değişmiş ve ahşaptan

konstrüksiyondan kagir yapılara geçişi kısmen tamamlanmıştır. Bölgenin strüktür yapısı değişmiş, yeniden şekillenmiş ve aynı zamanda da modern bir görüntü ortaya çıkmıştır (Özyurt, 2007, s. 90).

XIX. yüzyılda özellikle Galata ve Pera bölgesinde artan nüfus ve ekonomi baskısını karşılamak üzere Osmanlı konut mimarisi arasına katılan yeni bir yapı biçimi ortaya çıkmıştır. Bu yeni yapı biçimi geleneksel Osmanlı konutlarından oldukça farklı, çok katlı ve büyük kütleli apartmanlardır (Özyurt, 2007, s. 91). Pera ve Galata'da görülen bu ilk apartman örnekleri; yığma yapı tekniğiyle yapılmış, duvarları sıvalı tuğla, döşemeleri ahşap veya çelik konstrüksiyonlu yapılardır (Eldem E. , 1992, s. 63). Diğer yapılara nazaran daha konforlu olarak nitelendirilen bu yapılar; her katta bağımsız dairelin bulunduğu, giriş katlarında ise genellikle ticari mekanların yer aldığı apartmanlardır (Eldem E. , 1992, s. 63). Bölgenin daha çok gelir seviyesi yüksek kesimine hitap eden bu apartmanların Osmanlı mimarisine ait taşıdığı özellikler, sadece cumba ve çıkmaların devam etmiş olmasıdır (Denel, 1982, s. 53). Genelde dar parseller üzerine bitişik nizam düzeninde inşa edilen bu yapılarda iki cephe kullanımı mevcuttur. Sokak cephesi sahip olduğu cumba ve çıkmalarla ışık problemini belli bir ölçüde çözmektedir (Güncan, 1993, s. 187). Geleneksel biçimden farklı tasarlanan eklektik cephe düzenleri ve bezemeleri ile zamanla bölgenin özgün yapı şeklini almıştır.

İstanbul'da en hızlı şekilde kagir ve çok katlı yapılar ile donatılan bölge Galata ve Pera olmuştur. Teknolojinin gelişmesiyle Avrupa yapım teknikleri ve farklı malzeme kullanımı ilk defa bu bölge görülmüştür (Akın, 2011, s. 293). Caddelerde ve onlara açılan sokaklarda gösterişli cephe ve kütleri ile anıtsal nitelikte yapılar yapılmış ve bölgenin önemini arttırmıştır (Akın, 2011, s. 296, 298). XIX. yüzyılın karakterini oluşturan bu görkemli ve anıtsal yapıların örneklerine Tepebaşı ve Pera aksı üzerinde Minare Sokağı'nda Postacılar Sokağı'nda Yeşilçam Sokağı'nda Serdar-ı Ekrem Caddesi'nde Asmalı Mescit Sokak'ta Yazıcı Sokak'ta ve Yüksek Kaldırım Caddesi'nde rastlanmaktadır (Şekil 1-52, Şekil 1-53, Şekil 1-54 ve Şekil 1-55), (Akın, 2011, s. 300-301).

Şekil 1-52: Galata'da Kagir Yapı Detayı (SALT Arşivi).

Şekil 1-53: Pera Caddesi'nde Kagir Yapı (Akın).

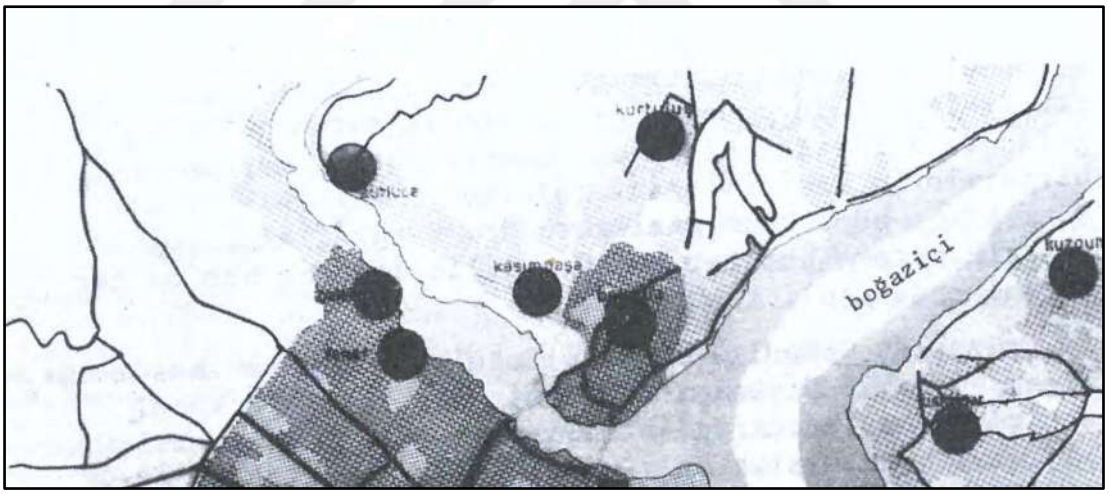
Şekil 1-54: Doğan Apartmanı (SALT Arşivi).

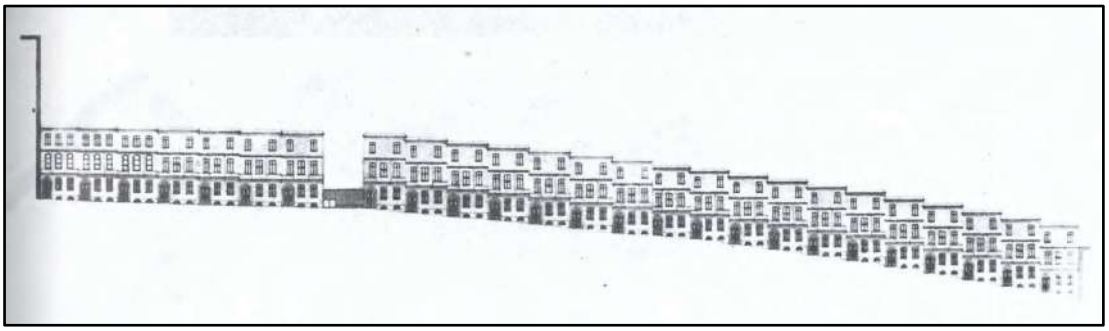
Şekil 1-55: Doğan Apartmanı Detay (SALT Arşivi).

İstanbul'un Tarihi Yarımadası, kent dokusunda büyük ölçüde eskiye sadık kalırken Galata ve Pera tarafı, Batı kentlerinin her yönünü taklit etmiş ve dolayısıyla modern hayatın getirileri olan bankalar, iş hanları, oteller, tiyatrolar, büyük mağazalar, çok katlı apartmanlar gibi yapı türleri ile Ceneviz kentinden kesin bir çizgi ile ayrılan bir Avrupa görüntüsü vermekteydi (Çelik, 2019, s. 108).

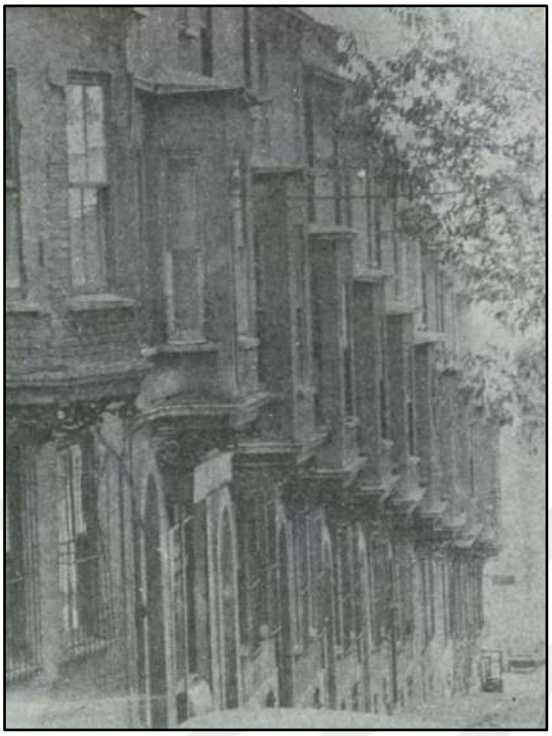
Osmanlı kentinin geleneksel kent yapısı içinde yer almayan diğer bir konut tipi de sıraevlerdir (Batur, Yücel, ve Fersan, 1979, s. 189). XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonra kente dahil olan sıraevler; küçük ve orta burjuvazinin ortaya çıkışıyla bağlantılı olarak dönemin tarihi ve sosyolojisi açısından önemlidir (Batur, vd., 1979, s. 189). Daha çok ikincil grupların, Müslüman ve gayrimüslim küçük tüccarların, orta düzey bürokratların konutu olan bu evler; Batılılaşma sürecinin de etkisiyle kendine özgü bir biçimlenme göstermiştir (Batur vd. 1979, s. 193). Batılılaşmanın en çok yaşandığı bölge olan Galata-Pera'da da inşa edilen bu yeni konut tipi; tekil yapılar için geliştirilen özelliklerin tekrar etmesi ile oluşmaktadır. Cephe düzeni, cumbaları ve balkonları ile bir ritim yakalayarak görsel açıdan yer aldığı sokağa etkinlik ve süreklilik katmaktadır (Batur vd. 1979, s. 194, 197), (Şekil 1-56). Bu yapılara örnek olarak çalışma alanı sınırları içinde yer alan *"Surp Agop Sıraevleri"* verilebilir (Şekil 1-57, Şekil 1-58 ve Şekil 1-59).

Şekil 1-56: Galata-Pera'da Sıraevlerinin Bölgesel Dağılımı, (Batur vd.).

Şekil 1-57: Taksim Surp Agop Sıraevleri, (Batur vd.).

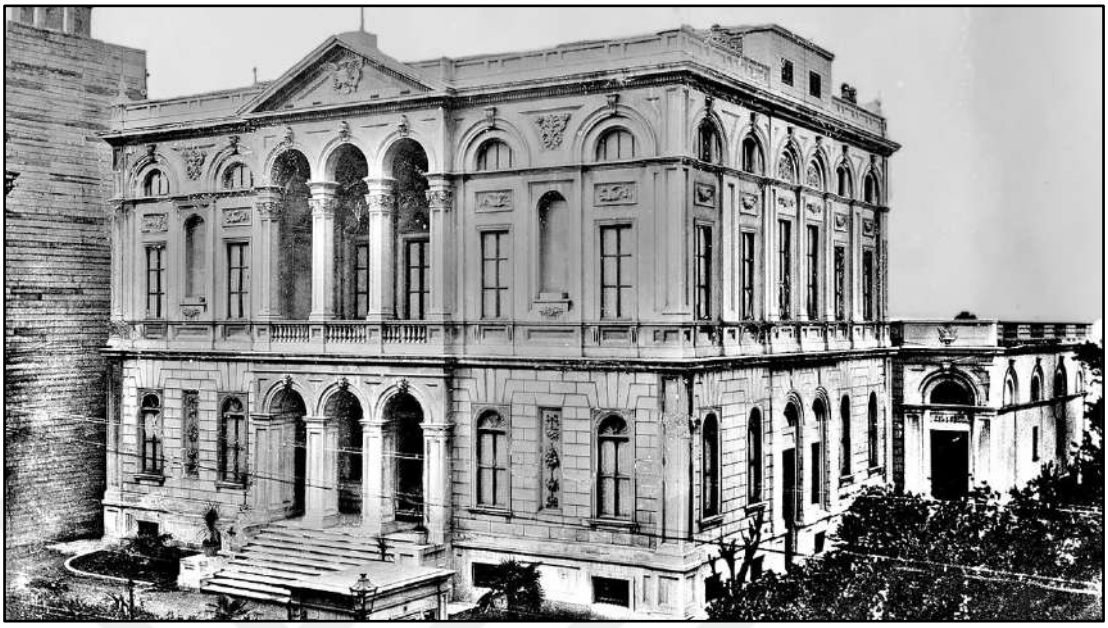

Şekil 1-58: Taksim Surp Agop Sıraevleri, (Batur vd., 1979).

Şekil 1-59: Taksim Surp Agop Sıraevleri, (SALT Arşivi).

Pera bölgesinin gelişiminde önemli etken olan elçilik binalarının ilk başlarda ahşap konstrüksiyon inşa edildiği bilinmektedir (Akın, 2011, s. 293). Daha sonra çıkan yangınlar nedeni ile yok olan bu yapılar yerine kâgir yapı inşası, bu dönemde çıkan Ebniye Nizamnameleri, VI. Daire-i Belediye tarafından alınan önlemler ile yaygınlaşmıştır (Akın, 2011, s. 293), (Şekil 1-60 ve Şekil 1-61).

Şekil 1-60: Palazzo Corpi (Amerikan Sefaret Sarayı), (URL-16).

Şekil 1-61: Fransız Sefaret Sarayı, (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

XIX. yüzyılda Galata ve Pera bölgesinde cadde ve sokaklar özelinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklere örnek olarak Karaköy ile Kule arasında kalan yolun yeniden düzenlenmesi, Voyvoda Caddesi'nin genişletilmesi ve Tophane Karaköy aksının genişletilmesi gösterilmektedir (Akın, 2011, s. 101).

Kent ölçeğinde yaşanan değişimlerde sokak genişletme ve düzenleme çalışmaları sırasında eski ahşap evler yıkılarak yerlerine büyük kagir yapılar inşa edilmiştir (Akın, 2011, s. 103). Maltalılar Sokağı'nın bir bölümünde yer alan ahşap yapıların yıkılarak yerlerine kagir yapıların yapılması ve bu şekilde yolda genişletme çalışmasının yapılması bu tür uygulamalara bir örnektir (Akın, 2011, s. 102). Ayrıca Mumhane, Gümrük ve Kömürcü sokaklarında da birkaç ev yol genişletme çalışmaları sırasında yıkılmıştır (Akın, 2011, s. 107, 130). Genişletilerek Tophane'ye kadar uzatılan Mumhane Sokak, önemli bir ulaşım aksı konuma getirilmiştir. Galata Surları'nın yıkılmasından ve hendeklerinin kapatılmasından sonra boşalan alanlar yapılaşmaya açılmıştır. Bu yapılaşmaya açılan bazı sokaklar; Hendek, Karanfil, İskender ve Linardi Sokak'tır (Akın, 2011, s. 113).

Osmanlı mimarlığı, Batı mimarlığında olan aksiyel sokak düzenlerinden ve kent biçiminden oldukça uzak bir karakter sergileyerek kendi gelişim prensipleri doğrultusunda ve topografya ile uyumlu bir biçimde düzensiz, dağınık ve organik bir planlama olarak varlığını sürdürmüştür (Akın, 2011, s. 296). Fakat XIX. yüzyıl sonuna gelindiğinde özellikle de Galata ve Pera bölgesinde bu yaklaşımdan farklı bir düzenin ortaya çıktığı görülmektedir. Geleneksel biçimde oluşmuş mahallelerde yaşayan Müslümanlar için yabancı ve uzak olan (Can, İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı Ve Levanten Mimarlarının Yapıları Ve Koruma Sorunları, 1993, s. 43) bu yeni düzende sokak dokusu değişmiş, yapım tekniği ve malzemesi değişerek strüktür yeniden şekillenmiştir. Konutlar, iki-üç katlı ve bahçeli düzenden kalabalık bir grup olarak yaşanılan çok katlı apartmanlara evrilmiştir (Akın, 2011, s. 296). Batı mimarlığının üslubu ile tasarlanmış cepheleri, bezemeleri, modern yapım teknikleri ile inşa edilmiş çok katlı apartmanları ile bölge Avrupa kenti görünümü kazanmıştır. Cadde-i Kebir'in XIX. yüzyıl sonunda inşa edilen birçok yapısında parmaklıklar, pencere detaylarında ve frizlerinde art-nouveauya ait motifler kullanılmış ve artık art-nouveau bölgenin en belirgin sanat akımı halini almıştır. (Çelik, 2019, s. 198-199).

1.3.5.1.2.2. VI. Daire-i Belediye'nin Kurulması ve Çalışmaları

Batılılaşmanın etkisi ile Batı sanatının İstanbul'da görünür olmaya başlaması kentin çehresinde değişikliklere sebep olmuştur. Batı etkisi sadece fiziksel çevreyi etkilememiş bunun yanında yönetim açısından da Batı sisteminin benimsenmesine de

sebep olmuştur. Tanzimat Fermanı ile askeri, mali ve hukuki alanlarda düzenlemeler yapılmaya başlanmış ve Batılılaşmanın da etkisi ile kentleşme ve modern belediyecilik konusunda ilk adımlar atılmıştır. Şehremaneti'nden önce kentin güvenliğinden ve mali kontrollerinden sorumlu olan *"İhtisab Nazırlığı"* 1826 yılında kurulmuştur. Daha sonra yeterince etkin olamayan bu kurum kaldırılıp yerine 1855 yılında *"Şehremaneti"* kurulmuştur. Şehremaneti'nin kurulmasından bir yıl sonra ise *"İntizam-ı Şehir Komisyonu"* adında bir kurul oluşturulmuştur. Bu kurulun son raporunda İstanbul'un 14 daireye ayrılması ve Beyoğlu'nun (Galata-Pera) VI. Daire sınırları içinde yer alması önerilmiştir (Beyoğlu Belediyesi, 2013, s. 9).

Tanzimat Dönemi'nde çağdaş kent anlayışı doğrultusunda İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmış ve Galata-Pera VI. Daire kapsamında yer almıştır. İstanbul'un bu şekilde bölgelere ayrılması Paris'in *"Arrondissemen[18]"* modelinden esinlenerek oluşturulmak istenen düzenden kaynaklanmaktaydı (Akın, 2011, s. 98).

Dönemin resmî gazetesi olan Takvim-i Vekayi'de 1957 yılında bir rapor yayımlanmıştır (Çelik, 2019, s. 58). Bu raporda Pera, Galata ve Tophane'yi kapsayan VI. Dairenin pilot bölge olarak seçildiği bildirilmiştir. Bu bölgenin pilot bölge olarak seçilmesinin sebebi bölgenin XIX. yüzyılda popüler bir semt olması ve burada toplanan Avrupalıların hem sayılarının fazla oluşları hem de yabancı ülkelerde benzer uygulama örneklerine aşina olmalarıydı. Takvim-i Vekayi'de yayımlanan bu raporda da bu seçimin nedeni benzer şekilde ifade edilmiştir:

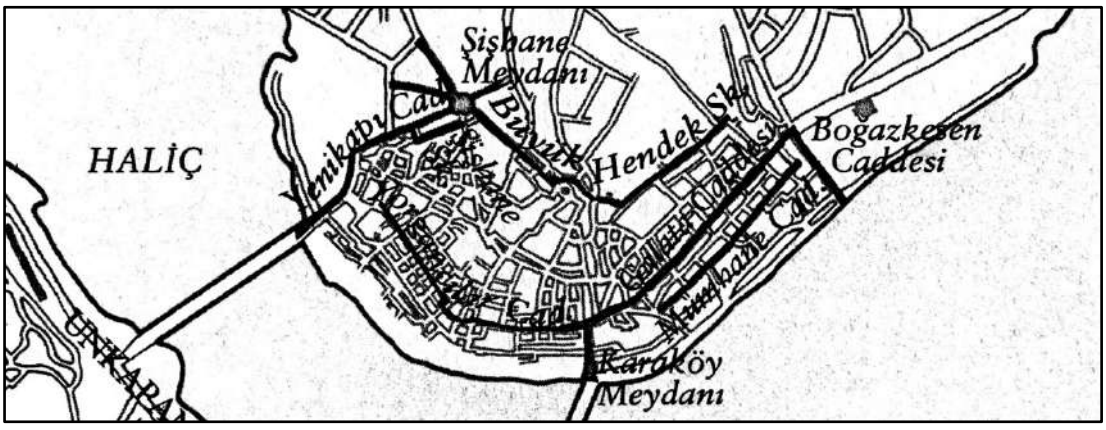
> Her şeye yukarıda sözü edilen diğer bölgelerde (Galata'nın dışındaki on üç bölgede) başlamak mugalata olacağından, ayrıca Altıncı Daire'de birçok değerli emlak ve bina bulunduğundan ve ayrıca bu bölgede ikamet edenler bu gibi düzenlemeleri başka memleketlerde görmüş olup kıymetini bildiklerinden, ıslahat programı önce Altıncı Daire'de uygulanacaktır. (Çelik, 2019, s. 558)

28 Aralık 1857 tarihinde VI. Daire-i Belediye Nizamnamesi yayımlandı ve doğrudan Bâb-ı Âli'ye bağlı olarak 7 Haziran 1858 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk modern belediyesi olarak "*VI. Daire-i Belediye" kuruldu* (Akıncı, 2019, s. 20). Paris'teki *"Sixième Arrondissement[19]"* adını alan VI. Daire,

[18] Fransızca bölge anlamına gelmektedir. XVIII. yüzyılda Paris 12 bölgeye ayrılmış ve daha sonra bölge sayısı yirmiye yükselmiştir.
[19] Fransızca altı bölge anlamına gelmektedir. Paris'in 20 bölgesinden biridir.

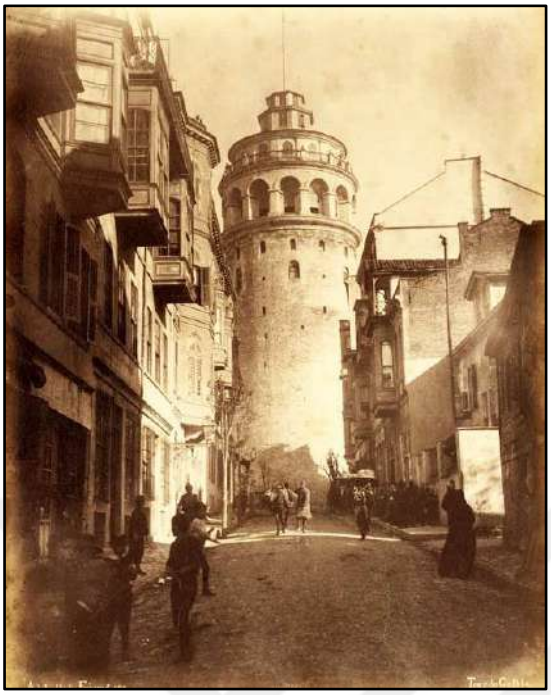
Paris'te uygulanan yönetim kurallarına benzer uygulamaların yer aldığı önemli bir belediye halini almıştır (Taptık, 2011, s. 16).

İstanbul'da ilk belediyenin kurulması ile Galata-Pera bölgesinde modern şehircilik konusunda ilk adımlar atılmaya başlamıştı. Kent ölçeğinde geniş çaplı çalışmalar yapan VI. Daire-i Belediye'nin çalışma kapsamı içinde meydan[20] oluşturma, yol yapımı, genişletmesi ve onarımı, kaldırım döşemeleri, çarşı-pazar denetleme, gaz lambaları ile sokak aydınlatmaları, kanalizasyon ve su şebekelerinin yapımı, sokakların temizliğini sağlamak, sokaklara isimler verilerek ve binalar numaralandırılarak bir sistem oluşturmak gibi uygulamalar yer almaktaydı (Akın, 2011, s. 100). Neredeyse tamamı yabancıların denetimi altında olan VI. Daire-i Belediye'nin önemli çalışmaları arasında bölgenin en önemli tarihsel kaynağı olan surların1864 yılında yıkılması ve hendeklerin kapatılması yer almaktadır (Eyice, 1980, s. 503-507). Galata surlarının yıkımı, Bölgenin modern bir düzenleme içinde olması, Cenevizlilerden XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını koruyabilmiş, özgün tarihi bir belge niteliğinde olan surların kaybolmasına sebep olmuştur (Akın, 2011, s. 106-108). Kaldırılan surların yerine birçok yeni yol yapımı gerçekleştirilmiş (Şekil 1-62) ve yeni inşa edilen, kâgir, modern ve yüksek yapılar yapılmaya başlamıştır. Bunun sonucunda da Galata'nın bu bölgesi yapısal olarak yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu uygulamaya Hendek Sokak iyi bir örnek olarak gösterilebilir (Şekil 1-63 ve Şekil 1-64).

Şekil 1-62: Açılan Yeni Yollar ve Meydanlar (Çelik, 2019).

[20] 1858 yılında Karaköy Meydanı'nı ve Şişhane Meydanı açılmıştır.

Şekil 1-63: Düzenleme Öncesi Büyük Hendek Caddesi, (URL-17).

Şekil 1-64: Düzenleme Sonrası Büyük Hendek Caddesi, (SALT Arşivi).

VI. Daire-i Belediye'nin önemli çalışmalarından bir diğeri de mezarlıkların yapılaşmaya açılmasıdır. İlk önce Tepebaşı'nda yer alan Petit Champs des Morts (Küçük Mezarlık) ve Taksim civarındaki Grand Cahmps des Morts (Büyük Mezarlık) mezarlıkları kaldırılarak alanlar yeniden düzenlenmiştir (Akın, 2011, s. 100). Daha sonra Ayaspaşa Mezarlığı ardından da Şişhane Mezarlığı'nın parselasyonu yapılmış ve yapılaşmaya açılmıştır (Eyice, 1980, s. 143-144). Gerçekleşen fiziki düzenleme çalışmaları yanı sıra kamu düzeni sağlanmış, seyyar satıcılar yasaklanmıştı. Atlı tramvaylar hizmete açılmış, büyük oteller, opera binaları ve tiyatrolar açılmış, caddelerde Avrupa'dan ithal faytonlar dolaşmaya başlamıştı (Freely ve Freely, 2014, s. 111). VI. Daire-i Belediye başkanı Server Bey, seçilen bu pilot bölgenin daha sistemli, daha Avrupalı bir görüntü halini alması için İstanbul'un genelinde uygulanan sokak isimlendirilmesi ve bina numaraları verilmesinden sonra "Cadde-i Kebir" olarak anılan caddenin adını *"Grande Rue"* olarak belirlemiştir (Akın, 2011, s. 126).

Bu dönemde VI. Daire-i Belediye'nin hayata geçirdiği son önemli projelerden biri 1879-1883 yılları arasında, mimar Barboroni tarafından Pera'ya çıkan sırtlarının güney yamacına belediye için bir makam binası inşa edilmesidir. Şişhane Meydanı'nın

tam ortasında yer alan bu bina, dönemin Paris yapıları biçimini yansıtmaktaydı (Çelik, 2019, s. 95). Meydanın en geniş arterinde konumlandırılan VI. Daire-i Belediye Sarayı, Paris caddelerinde sıkça rastlanan caddelerin bir anıt yapı ile sonlanması anlayışı ile örtüşmektedir. Fakat Paris caddelerinden farklı olarak Şişhane caddeleri diğer caddeler ile kopuk olduğundan benzerlik sadece biçimsel olarak kalmıştır (Çelik, 2019, s. 96; Kuban, 1996, s. 353), (Şekil 1-65).

Şekil 1-65: VI. Daire-i Belediye Sarayı, 1880-1893 (Library of Congress).

Elli dört yıllık bir zaman diliminde kentsel ve yapısal açıdan bölgenin daha modern ve Batılı bir görünüme ulaşması için çeşitli çalışmalar ortaya koyan VI. Daire-i Belediye'nin yetkileri II. Meşrutiyet Dönemi'nde azaltılarak Şehremaneti'nin bir uzantısı haline dönüştürülmüştür (Neumann, 2004, s. 26). Teknokrat bir bakış açısı ile eskisinden daha etkili bir kurum amaçlandığı için 30 Aralık 1912 tarihinde *"Dersaadet Teşkilat-ı Belediyesi Hakkında Kanunun-ı Muvakkat"* hazırlanmıştır. Bu kanunda tüm daireler feshediliyor ve tüm yetkileri atanmış olan şehreminine

devredilmiştir (Neumann, 2004, s. 27). Artık VI. Daire-i Belediye yok olmuş yerine yeni bir oluşum ortaya çıkmıştı. Bu yeni oluşumun ilk şehremini ise Cemil Topuzlu olmuştu (Neumann, 2004, s. 27).

1.3.5.2. XIX. Yüzyılda Gelişen Ulaşım

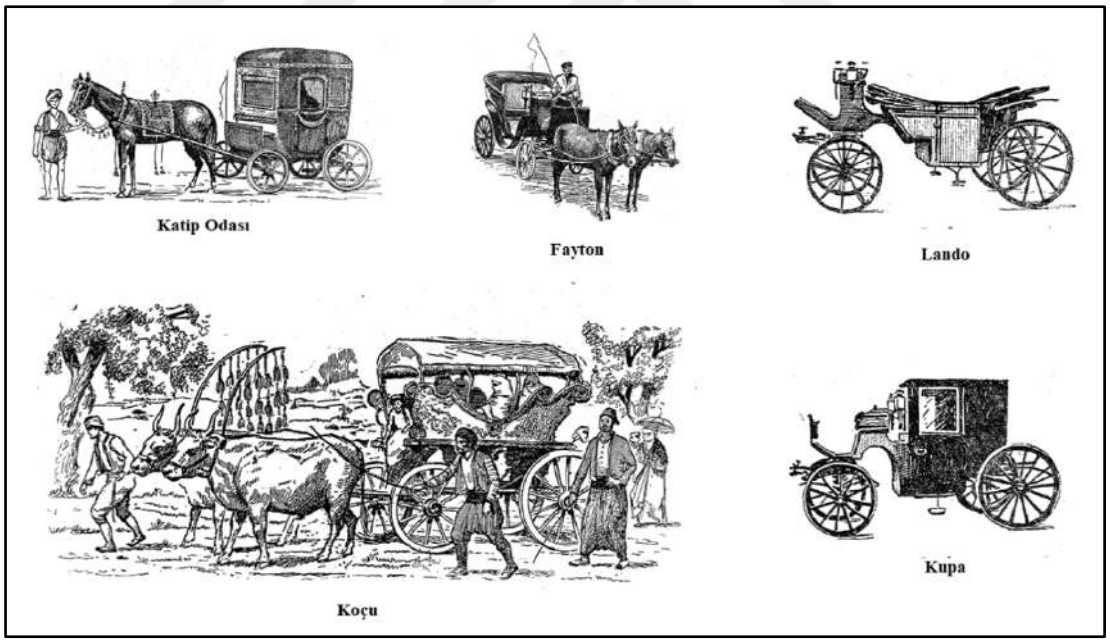
Doğu Roma ve Osmanlı imparatorluklarına başkentlik yapan İstanbul, tarih boyunca merkezliğini korumuştur. Kentin yüzyıllar boyu odak merkezi olması, konum ve stratejik önemi, kent içi ulaşımını da önemli kılmıştır. XIX. yüzyılda modernleşme ile paralel olarak ulaşım ağlarında da gelişmeler gözlenmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 32-39). XIX. yüzyılın başlarına kadar karada hâkim ulaşım yaya ulaşımı, denizde ise kayıklar olmuştur. Daha sonra arabaların ulaşıma katılması ile toplu taşıma gündeme gelmiş ve atlı tramvaylar trafiğe katılmıştır (Gülersoy, 1998, s. 289).

Osmanlı İstanbul'unun ilk hayvan koşulu araba tipi; *"koçu"* adı ile anılan iki öküzün çektiği, dört tekerlekli, üstü yarım silindir şeklinde kasnakla örtülü bir tahttı (Şekil 1-66). (Gülersoy, 1998, s. 289) Bu arabaların kullanıcıları sadece kadınlar ve hastalardı. Bu o kadar kesin bir kural halindeydi ki, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566), koçu ile yolculuk yaparken şehir ve kasabalara ulaşınca, arabadan inip ata binmekteydi (Gülersoy, 1998, s. 289).

Şekil 1-66: Koçu Resmi Yer Alan Kartpostal, XIX. Yüzyıl (URL-18).

Şehir içi kara ulaşımında yaya ulaşımının hâkim olması bir tercih değil daha çok mecburiyetti. Bunun nedeni at ve araba kullanımında belli kısıtlamaların olmasıydı. Halkın bu ulaşım araçlarını kullanması yasaktı. Sadece belirli kişiler at ve araba kullanabiliyordu (Engin, 2015, s. 392). Aynı zamanda da yollar araba ulaşımı için elverişsizdi. En fazla 6-7 m olan yol genişlikleri bazı yerlerde 2,5 metreye kadar daralması yaya ve at ile ulaşıma izin vermekteydi (Engin, 2015, s. 392). Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile başlayan değişime, Kırım Savaşı nedeni ile İstanbul'a gelen Fransız ve İngiliz askerlerinin, İstanbul halkından farklı olan yaşam biçimlerinin etkileri de dahil olmuştur. Batılı bir alışkanlık olan araba ile ulaşım, İstanbul'da yaygınlaşmış ve kökeni Batılı teknolojiye sahip olan fakat Osmanlı şartlarında üretilen; koçu, kâtip odası, talika; bir kısmı Doğu'dan ithal edilen, bir kısmı ise İstanbul'da yapılan fayton, kupa, lando, paşarol gibi Batılı modelde arabaları içinde barındıran yeni bir araba pazar meydana getirmiştir (Engin, 2015, s. 393), (Şekil 1-67).

Şekil 1-67: XIX. Yüzyılda Kullanılan Araba Türleri (Ertürk).

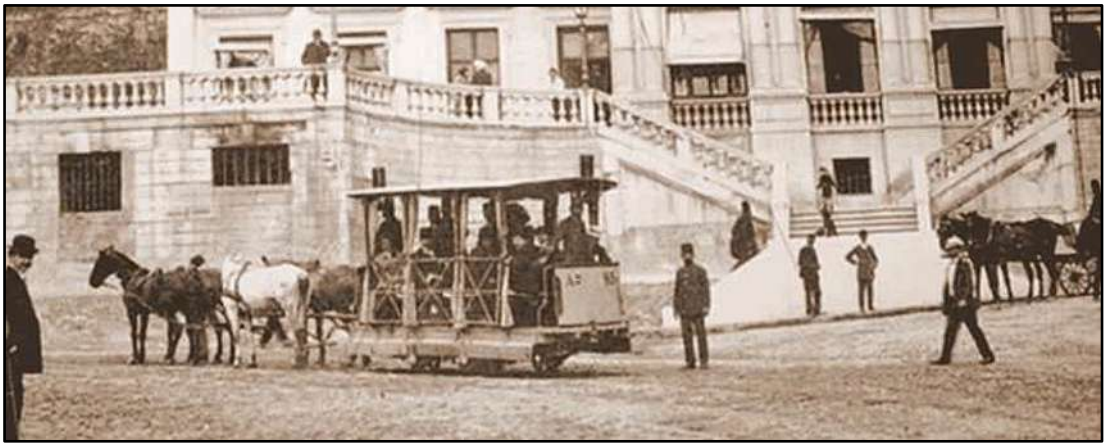
Kent içinde araba kullanımının artması üzerine İstanbul sokaklarında düzenlemeler yapılmaya başlanmış ve yayalar için tasarlanan yollar, arabalar için uygun hale getirilmiştir (Şekil 1-68). 1839 yılında araba ulaşımına uygun olmayan sokakların genişletilmesi ve çıkmaz sokakların yapılmaması kararı alınmıştır. Daha sonra bu kararlara paralel olarak çeşitli nizamnameler çıkartılmış ve *"Islahat-ı Turuk*

Komisyonu" kurularak hem yollar genişletilmiş hem de arsalar bedelsiz olarak istimlak edilerek yollara dahil edilmiştir (Engin, 2015, s. 393-394).

Şekil 1-68: Büyükdere'den Taksim'e ve Oradan Pera'ya Uzanan Yol, Melling (Engin, 2015).

İstanbul kent içi kara ulaşımında önemli bir gelişme yaşanmış ve 30 Ağustos 1869 tarihli sözleşmeyle atlı tramvaylar ulaşıma dahil edilmiştir (Engin, 2015, s. 402), (Şekil 1-69). Bu atlı tramvayların ilk hattı; Azapkapı'dan başlayarak Galata, Tophane, Beşiktaş ve Ortaköy'e; ikincisi, Eminönü'nden başlayıp Bâbıâli ve Soğukçeşme'den geçerek Divanyolu Caddesi ile Aksaray'da Yusufpaşa Çeşmesi'ne; üçüncüsü, Aksaray'da ikinci hattan ayrılarak Samatya ve Yedikule'ye ve dördüncüsü de Aksaray'dan Topkapı'ya ulaşan dört hat şeklinde tasarlanmıştır (Engin, 2015, s. 402). Diğer bir gelişme de*"omnibüs"* adında anılan, atlar tarafından çekilen toplu taşıma amacıyla kullanılan büyük arabaların ulaşıma dahil olmasıdır (Engin, 2015, s. 398). Omnibüsler, 1872 yılında Perşembepazarı-Tepebaşı-Galatasaray-Harbiye-Pangaltı hattı olmak üzere açılmıştır (Engin, 2015, s. 398).

Şekil 1-69: VI. Belediye-i Daire ve Atlı Tramvay (URL-19).

Galata ve Pera bölgesinin nüfusu Suriçi'nden çok daha az olmasına rağmen tramvay işletmelerinin bu bölgeye öncelik vermeleri tesadüf değildi. Tramvaylar, Batılı olan bu bölgenin yaşam şekline uygundu. Kafeleri, tiyatroları, restoranları, eğlence mekânları, bankaları ve mağazaları ile zaten Avrupalı olan Grande Rue de Pera'ya tramvay ile bir Avrupalı unsur daha eklenmişti (Çelik, 2019, s. 125).

Deniz ulaşımı tarih boyunca hep varlığını korumuştur. Etrafı denizlerle çevrili olan Osmanlı İmparatorluğu başkenti İstanbul'da da deniz ulaşımı her zaman önemli olmuştur. İlk başlarda denizde ulaşım kayık ve mavnalarla gerçekleşmiştir. Kayık trafiğinin en yoğun olduğu hat Galata-Eminönü arasıydı. İstanbul kent içi deniz ulaşımının XIX. yüzyılda gelişim sürecini iki dönemde ele alınmaktadır. İlk dönem; 1828 yılında buharlı geminin ilk defa kullanılmaya başladığı zamana kadar olan dönem, ikinci dönem ise buharlı gemilerin kullanıldığı ve özellikle de 1851'de *"Şirket-i Hayriye"*nin kurulup düzenli vapur seferlerine başlamasıyla kayıkların varlığını koruduğu ancak ikinci plana düştüğü dönemdir (Murat ve Şahin, 2010, s. 96).

Haliç'teki işleyişi değiştiren önemli bir gelişme de Azapkapı ve Unkapanı arasına 1836 yılında inşa edilen ilk köprü (Cisr-i Atik) ve 1845 yılında inşa edilen Galata Köprüsü'dür (Evren, 1994, s. 37). Yüzyıllar boyunca çeşitli onarımlar geçiren bu köprüler vasıtasıyla iki yaka birbirine bağlanmış ve ulaşım kolaylaşmıştı (Şekil 1-70, Şekil 1-71 ve Şekil 1-72).

Şekil 1-70: Beyazıt Kulesi'nden Panorama, 1854, James Robertson ve Felice Beato (Getty Library Arşivi).

Şekil 1-71: Cisr-i Atik, XIX. Yüzyıl
(Getty Library Arşivi).

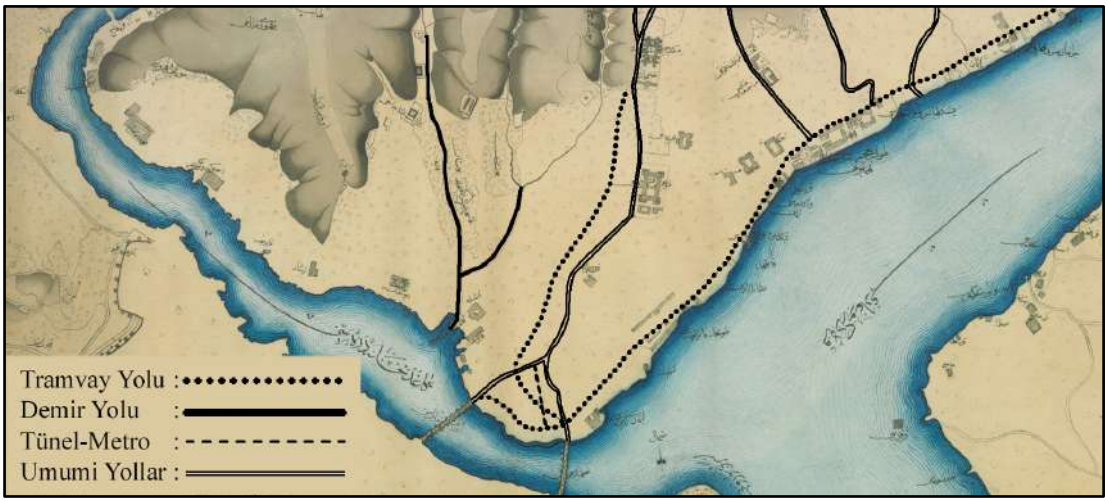

Şekil 1-72: Cisr-i Cedid, 1895'ler, F. Leoffle (SALT Arşivi).

XIX. yüzyılın ikinci yarısında da Yüksek Kaldırım Caddesi, Galata ve Pera'nın sahip olduğu ticari, mali, sosyal ve kültürel etkileşim ile yaya trafiğinin yoğun olduğu bir konumda yer almaktaydı. 1867 yılında turist olarak İstanbul'a gelen Fransız mühendis E. H. Gavand; dik ve dar olan Yüksek Kaldırım yokuşunun ulaşım ve taşımacılıktaki zorluklarını fark edip asansör modelinde yeraltı demiryolu projesini hazırlamıştır (Engin, 2015, s. 407). 1871 yılında inşaat ve istimlak çalışmaları başlayan

dünyanın üçüncü[21] ve en kısa metrosu (tüneli) Galata ve Pera arasında 1875 yılında iki istasyonlu olarak işletmeye açılmıştır (Cezar, 1991, s. 292).

İstanbul'un şehir içi kara ulaşımında XIX. yüzyılı dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. (Engin, 2010, s. 511). Atlı tramvaylardan sonra, Galata ve Pera arasında asansör modelinde bir demiryolunun inşa edilmesi, kara ulaşımındaki modernleşme süreci ve Batı'daki gelişmelere paralel olarak İstanbul'da da uygulamaların gerçekleştirilmesi açısından önemlidir (Engin, 2010, s. 511), (Şekil 1-73).

Şekil 1-73: 1883-1884 Yılları Arasında Galata-Pera Ulaşım Haritası
(İÜ, Nadir Eserler Ktp., Haritalar Bölümü)

1.3.5.3. XIX. Yüzyılda Yangınları

İstanbul, XIX. yüzyılda yapısal ve kentsel ölçekte sürekli bir değişim ve dönüşüm içindedir. Bu değişim ve dönüşümün sebepleri bazen imaj kaygısıyla oluşan yaptırımlar sonucu, inorganik bazen de doğal afetler gibi organik olmuştur. Galata ve Pera'nın fiziksel değişimin ana kaynaklarından biri, İstanbul'un en büyük sorunlarından olan yangınlardır (Çelik, 2019, s. 69), (Şekil 1-74). Sıklıkla tekrar eden yangınlar sebebi ile alanlar boşalmış ve bu boşalan alanlara, yeni bir düzen getirme isteği imar kurallarına uygun yeni bir yapılaşmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özyurt, 2013, s. 104). İstanbul'da, özellikle de Galata ve Pera bölgesinde kent düzeninin sınırlarını, yangınlar belirlemiştir (Çelik, 2019, s. 106). Gazetelerde her

[21] Metronun dünya sıralamasındaki yerine dair ihtilaflar bulunmakta olup bazı kaynaklarda dünyanın ikinci metrosu olarak geçmektedir. Tez kapsamında Mustafa Cezar'ın ifadesi (dünyanın üçüncü metrosu) kabul edilmiştir.

zaman önemli haberler arasında yangınlar yer bulmuş ve bu felakete karşı alınması gereken önlemler ile yapıların artık kâgir inşa edilmesi hususunda uzun yazılar yazılmıştır (Akın, 2011, s. 330). XIX. yüzyılın İtalyan gezginlerinden olan Edmondo De Amicis, İstanbul halkının yaşanan bu felaket karşısındaki tutumunu şu şekilde ifade etmiştir:

> İstanbul sakinleri için "yangın" kelimesi her türlü belayı ifade eder. "Yangın var!" feryadı ise tüyleri diken diken edici, korkunç, meşum[22], duyanı yeise[23] gark eden bir feryattır ki bütün şehir iliklerinde hisseder ve insanlar Allah'ın gazabının haberini almışçasına sokaklara akarlar. (Çelik, 2019, s. 68)

Yangınların bu denli büyük felaketlere dönüşmesinin ve hızlıca yayılarak çok fazla tahribata neden olmasının sebepleri arasında yapıların çoğunun ahşap olması, yol genişliklerinin yeterli ölçüde olmaması, ortak geniş alanların sayıca çok az olması ve etkili bir yangın söndürme sisteminin gelişmemesi sıralanabilmektedir (Akın, 2011, s. 336). Deprem korkusu ve kâgir yapının daha maliyetli olmasından dolayı İstanbul halkı konutlarını daha çok ahşap ya da hımış[24] dolgulu ahşap karkas olarak inşa etmişlerdir. Bu yapı sistemi yangınların kolaylıkla yayılmasına ve yangının büyümesine zemin oluşturmuştur (Osmanoğlu, 2013, s. 131).

Özellikle XIX. yüzyılın ikinci yarısında yeni ve daha düzenli bir kent oluşturma çabasına karşı direnç oluşturan hemen hemen her gün çıkan yangınlar, yeni bir dokuya sahip kent düzenine geçişi hızlandırmış ve yapıların kâgir inşa edilmesine sebep olmuştur. Bu şekilde de daha kalıcı bir kent dokusu meydana gelmiştir (Tekeli, 1985, s. 882).

XIX. yüzyılda Galata ve Pera'da önemli ve geniş alanlara sirayet eden çok sayıda yangın gerçekleşmiştir. 1807 yılında Galata'da 16 saat süren bir yangın çıkmış ve Azapkapı ile Karaköy arasında yer alan kısımlarda ciddi hasarlara sebep olmuştur. Arap Camii ve Sokullu Camii de bu yangında hasar gören önemli yapılardandır (Cezar, 2002, s. 417). XIX. yüzyılın en büyük yangınlarından biri olan 1831 Beyoğlu yangını, 15 saat sürerek çok sayıda yapının yanarak yok olmasına sebep olmuştur (Cezar, 2002, s. 422). Taksim'den Tatavla'ya (Kurtuluş) kadar uzanan bu şiddetli yangından en çok zarar gören yerler; Cadde-i Kebir, Dörtyol ve Aynalıçeşme olmuştur (Cezar, 2002, s.

[22] Uğursuz.
[23] Umutsuzluktan doğan karamsarlık, üzüntü.
[24] Ağaç çatkıların arasına kerpiç doldurularak yapılmış duvar veya bina.

422). Polonya ve Fransız Elçilik binaları tamamen yok olurken Galata Kulesi kısmen hasar görmüş ve tamire ihtiyaç duymuştur (Cezar, 2002, s. 423). İnciciyan'ın anlatımından yangının Perşembepazarı'na kadar ilerlediği ve burada yer alan St. Georges Latin kilisesi ile S.t. Pierre et St. Paul kilisesinin de yok olduğu anlaşılmaktadır (Cezar, 2002, s. 423).

XIX. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde hala kentin felaketi olan yangınlar devam etmektedir. 1852 yılında Mevlevihane çevresinde bir yangın çıkmış ve rüzgârın etkisiyle dört buçuk saat içinde Mevlevihane ile Kulekapısı arasında kalan alanı yok etmiş ayrıca Mevlevihane'nin de zarar görmesine sebep olmuştur (Akın, 2011, s. 330). Aynı yıl içinde vuku bulan diğer bir yangın ise Galata Kemeraltı'nda çıkmıştır. Yoğun yapılaşma ve dar sokaklar sebebiyle altı saat sonra söndürülebilen bu yangında 450 evin, 120 dükkân ve tavernanın yandığı JC[25]de yazmaktadır. 1858 yılında gece çıkan bir yangında Galata'da bir mahallenin büyük tahribata uğradığı yaklaşık 100 evin yandığı JC[26]de duyurulmaktadır. Yüksek Kaldırım Caddesi'nde 1860 yılında bir yangın gerçekleşmiş ve 10 yapı zarar görmüştür (Akın, 2011, s. 334). Bu yıl yaşanan yangınların sebep olduğu önemli bir olay da Karaköy-Eminönü aksında ulaşımı sağlayan ikinci Karaköy Köprüsü'nün yanmasıdır (Cezar, 2002, s. 427).

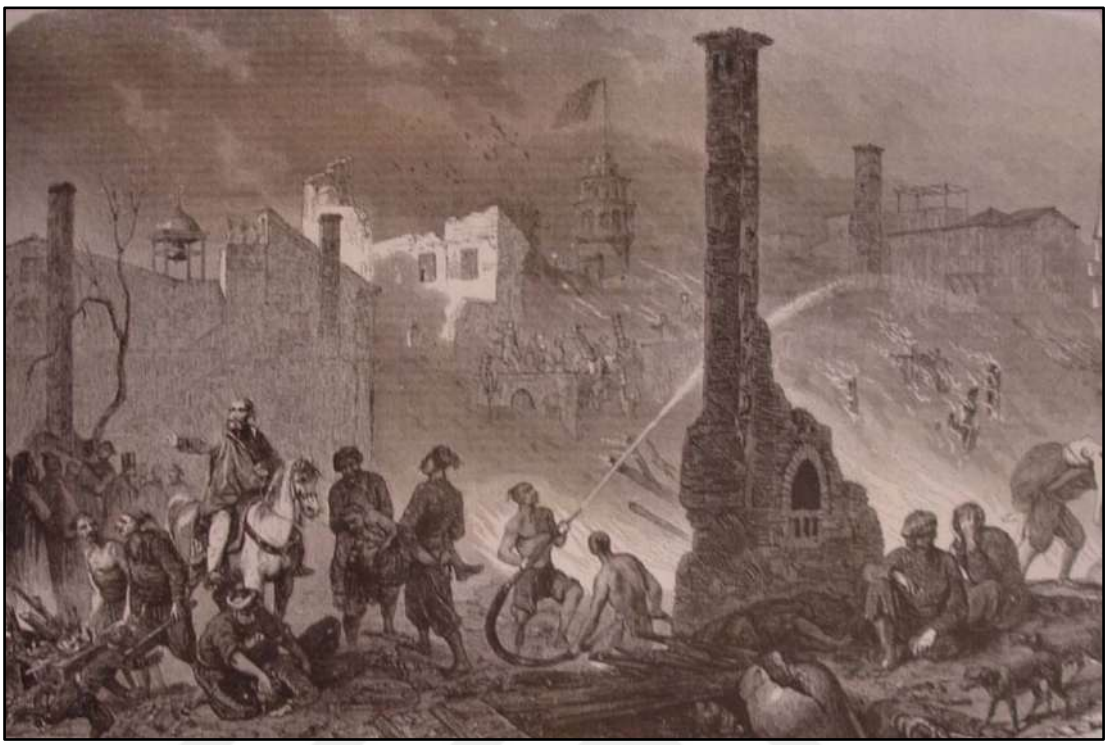
Şekil 1-74: Galata, Kemeraltı Yangını Gravürü (Gravürlerle Türkiye).

[25] Journal de Constantinople gazetesi, 29 Ekim 1852.
[26] Journal de Constantinople gazetesi, 5 Temmuz1858.

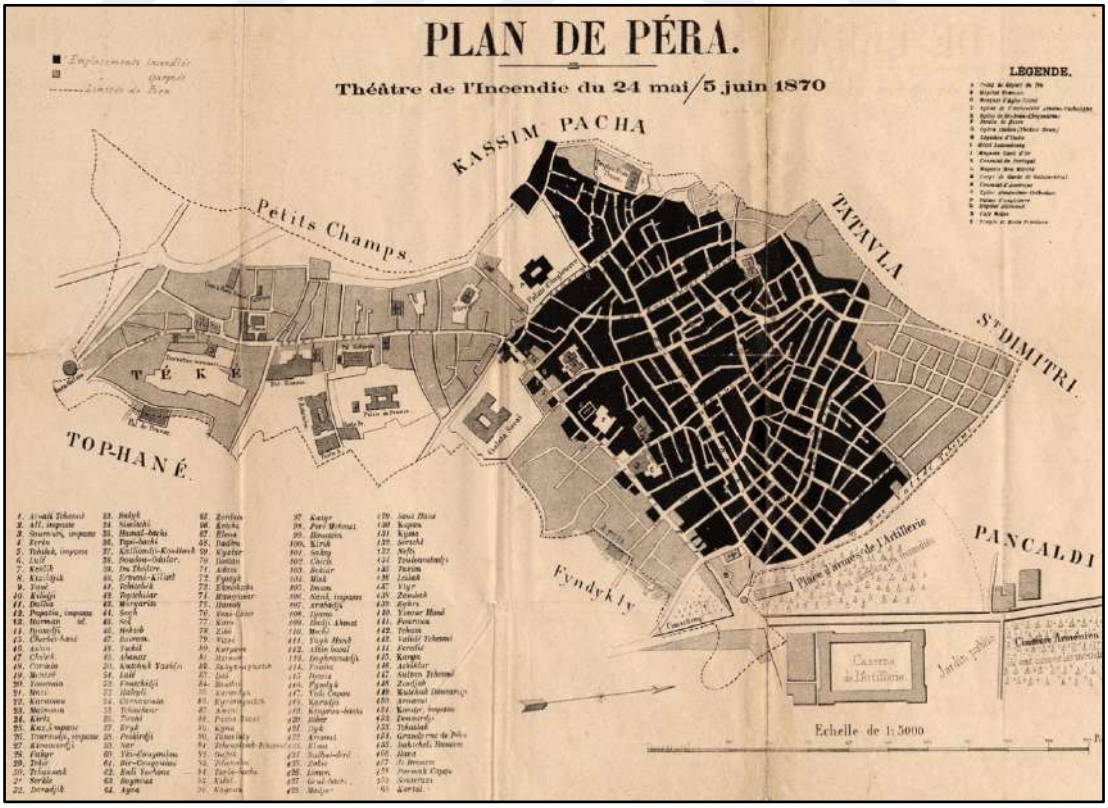
1870 yılına gelindiğinde *"Harik-i Kebir"* olarak anılan Beyoğlu tarihinin en büyük ve en çok tahribata neden olan yangını vuku bulmuştur (Çelik, 2019, s. 83), (Şekil 1-75). Bu yangın 300 seneden beri İstanbul'da meydana gelen yangınların içinde en yakıcı olanıdır. Beyoğlu, Feridiye Sokağı'nda başlayan yangın kollara ayrılarak büyük bir hızla yayılmaya başlamıştır (Cezar, 2002, s. 432). Bu büyük yangın, Taksim'le Galatasaray arasında kalan ve Tarlabaşı'ndan Kasımpaşa ve Tatavlaya doğru uzanan geniş bir alana yayılarak Pera ve Galata'nın neredeyse tamamen ortadan kalkmasına sebep olmuştur (Baturayoğlu Yöney, 2013, s. 114), (Şekil 1-76 ve Şekil 1-77).

Şekil 1-75: Le Monde Illustre Gazetesinde Yer Alan 1870 Yangını Tasviri (URL-20).

Şekil 1-76: 1870 Beyoğlu Yangını Gravürü (SALT Arşivi).

Şekil 1-77: Pera, 1870 Yılı Yangın Bölgesi Planı, Docteus, Brunetti (SALT Arşivi).

Ahmet Lütfi Efendi binlerce binanın yok olduğu bu büyük Beyoğlu yangınının 13 saat sürdüğünü ifade ederken yangını *"(...) Pek çok kagir, ahşap, ebniyye ve emâkini büyüt ve mesâkin, sefarethâneler, gazinolar, oteller, tiyatrohaneler süzân ve nüfus-u kesire mahu-ü perişâ olmuştur."* diyerek anlatmaktadır (Aktepe, 1989, s. 94-95). LT[27] gazetesinin ilk sayfasında 5 Haziran 1870 yılında öğlen saatlerinde başlayan yangından bahsetmiş ve *"Vezüv Yanardağı"* benzetmesinde bulunmuştur. Gazate ayrıca kâgir yapıların da yangından etkilendiğini Naum Tiyatrosu, Cafe du Luxemburg, Bon Marche Mağazaları'nın da içlerinde bulunduğu 4000 yapının yaşanan bu felaket nedeni ile ortadan kalktığını ve çok sayıda can kaybının yaşandığını yazmıştır. LL[28] gazetesi ise yok olan yapıların sayısını 8000-10000 arası olduğunu, 680 can kaybının ve yaklaşık 300 milyon taşınır ve taşınmaz malın zarar gördüğünü yazmaktadır.

Büyük bir yangına maruz kalan Galata-Pera bölgesi, yeniden planlanmaya mecbur kalmıştır. Yangın sonrası bölgede çok sayıda boş alan kalmış ve buralar fiziksel değişim için açık bir nokta haline gelmiştir. Alanın tamamının yanarak yok olması, yolların genişletilerek yeniden düzenlenmesi düşünüldüğünde yapıların 1871 sonrası inşa edilmiş olması neredeyse kesindir (Baturayoğlu Yöney, 2013, s. 120). 1870 yılı öncesinde bahçeli büyük konaklar tercih edilirken nizamnameler ve belediyenin çalışmaları ile bitişik nizam kagir evler inşa edilmeye başlamıştır. İnşa edilen bu kagir yapıların cephelerinde yer alan heykeller ve figürler, bölgeye teatral bir hava katmış ve bölgenin tipik bir Avrupa kentinde görülen cephe düzenine sahip olmasına neden olmuştur (Eldem E. , 2000, s. 136).

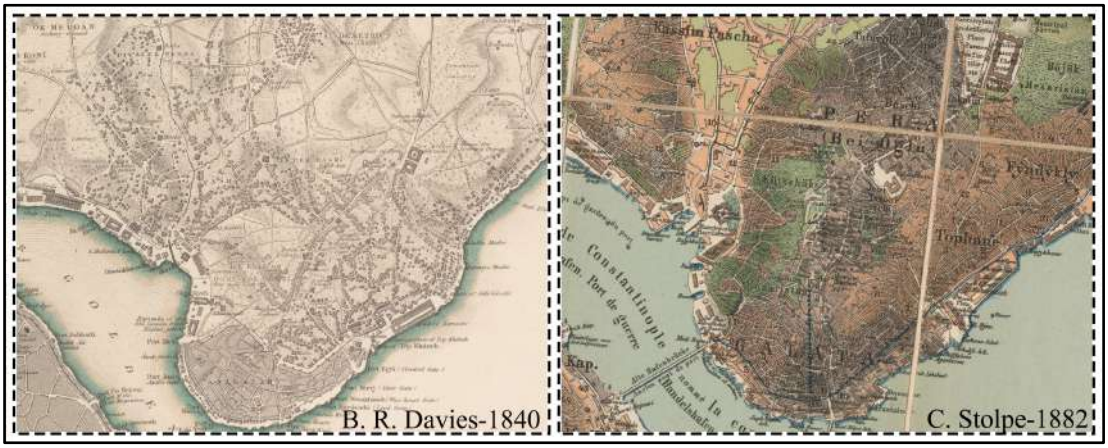
XIX. yüzyıl sadece yapı özelinde değişmemiş aynı zamanda da kent ölçeğinde sokaklarda caddelerde ve parsellerde birçok değişiklik yaşanmıştır (Özyurt, 2007, s. 91). XIX. yüzyılın ortalarında hazırlanmış olan Georges G. d'Ostoya haritası ile Robert Huber tarafından XIX. yüzyılın sonlarında hazırlanan harita karşılaştırıldığında, Galata ve Pera bölgesinin yapı adaları ile parselasyon değişimi, yapıların kütlesel farklılıkları ve malzeme değişiklikleri açısından fiziksel değişimi açıkça görülmektedir (Şekil 1-78).

[27] La Turquie gazetesi, 8 Haziran 1870.
[28] La Liberte gazetesi, 7 Haziran 1870.

Şekil 1-78: G. d'Ostoya ve Huber Haritaları Kıyaslaması.

Bertrand Bareilles, yangından yaklaşık 10 yıl sonra İstanbul'a gelmiş ve kent ile ilgili gözlemlerini paylaşmıştır. İstanbul'un iki farklı şehir gibi olduğundan bahsederek Tarihi Yarımada'nın ormanlar ile iç içe geçmiş ahşap yapılarla dolu olduğunu fakat Galata ve Pera bölgesinde ise ahşap yapılara hiç rastlanmadığı, kagir yapıların olduğundan bahsetmiştir (Bareilles, 2003, s. 32-35). Tüm bölgenin kâgirleşmiş olması abartılı bir tanım olsa da bölgede gerçekleşen değişimin net bir ifadesidir. Galata ve Pera bölgesinin 1870 yangını sonrasında yaşadığı gelişimi ve değişimi, yeni mahallelerin oluşumu ve artan yol ağları haritalar üzerinden okunabilmektedir. Bölgenin yangın öncesini gösteren B.R. Davies'in 1840 tarihli İstanbul haritası ile yangın sonrasını gösteren C. Stolpe'nin 1882 tarihli İstanbul harita çalışmaları kıyaslandığında aradaki farkı net bir şekilde görülmektedir (Şekil 1-79).

Şekil 1-79: B. R. Davies ve C. Stolpe Haritaları Kıyaslaması.

XIX. yüzyıl son yıllarına gelindiğinde yangınların, eskiye oranla sayısı ve tahribatı azalsa da devam etmiştir. Bu yangınlar bölgede son kalan ahşap yapılarda çıkarak yapıları yok etmiştir. 1895 yılında günümüzde Galip Dede Caddesi olarak anılan alanda çıkan yangında 12 ahşap beş kâgir yapı yanmıştır. Galata yangınlarına 1986 ve 1987 yılların da rastlanır. LMO[29]de 1897 yılında, biri Kulekapı diğeri Yüksek Kaldırım Caddesi olmak üzere iki yangının çıktığı yazmaktadır.

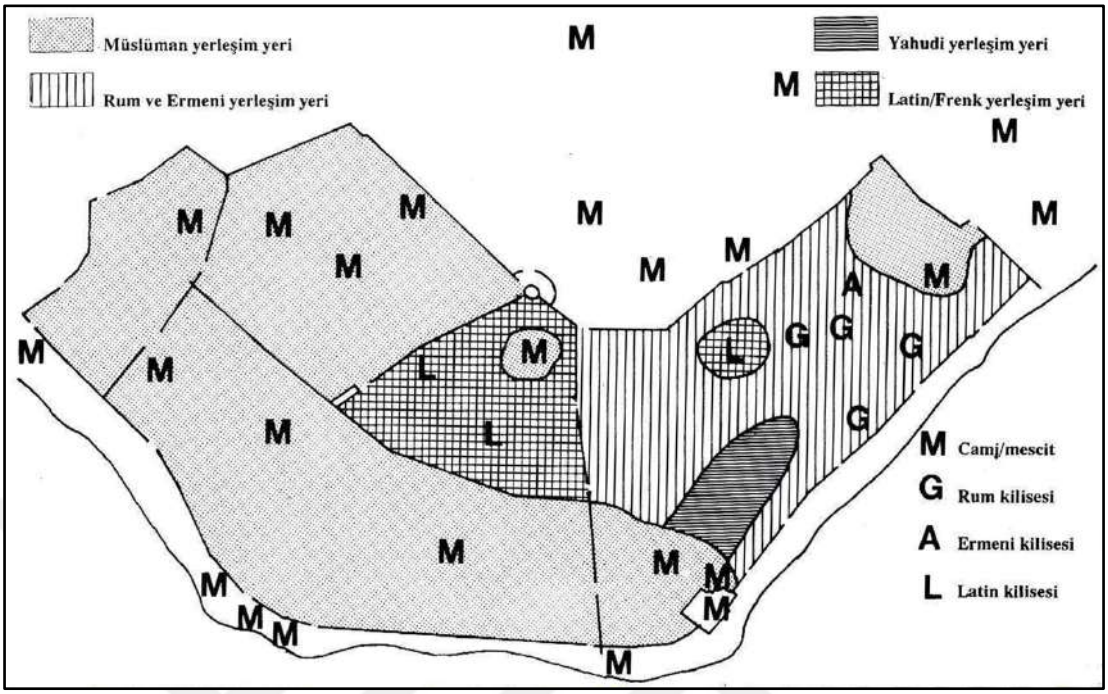
1.3.5.4. Sosyal Yapı

Bölgenin sosyal yapısında yaşanan dönüşümleri izleyebilmek için dini yapıların türünü ve semtteki dağılımını (Eldem E. , 1992, s. 59), insan hareketliliğine bağlı olarak yaşanan göç türlerini, politik karar ve uygulamaları incelemek mümkündür (Akın, 2011, s. 345). Bölgenin ve dönemin sosyal yapısında yaşanan dönüşümlerle demografik, sosyo-kültürel, kentsel ve mekânsal kullanım özelliklerinde değişimler yaşanmıştır. Edhem Eldem tarafından hazırlanan demografik plandan da anlaşıldığı üzere Ceneviz bölgesi olan Galata ve onun uzantısı olan Pera, sadece gayrimüslimlerin yaşadığı bir yer olmaktan çıkmış ve azımsanmayacak kadar Müslüman bir nüfusa ev sahipliği yapmaya başlamıştır (Çelik, 2019, s. 48), (Şekil 1-80 ve Şekil 1-81).

Dönem (yy. sonu)	Suriçi cami	Surdışı cami	Latin kilise	Rum kilise	Ermeni kilise
XV.	1	1	11	9	1
XVI.	5	7	9	6	1
XVII.	11	12	3	4	1
XVIII.	12	12	3	4	1
XIX.	12	12	4	4	2

Şekil 1-80: XV-XIX. Yüzyıl Arasında Galata'da Cami ve Kilise Adedi (Eldem E. , 1992).

[29] Le Monieur Oriental gazetes, 1 Nisan 1897.

Şekil 1-81: Galata'da İbadet Yerlerine ve Etnisiteye Göre Hazırlanan Plan, XIX. Yüzyıl (Eldem E. , 1992).

1876 yılında İstanbul'a gelen Pierre Loti de bölgenin kozmopolitliğinden bahseder ve Pera izlenimini şöyle aktarır:

> Pera'nın yukarısındaki gürültülü Taksim semti, doğuya özgü araba ve giysilerle tam bir zıtlık gösteren Avrupalıların araba ve giysileri, müthiş bir sıcak, yakıcı bir güneş, toz ve sarı Ağustos yapraklarını kaldıran ılık bir rüzgâr, mersin ağaçlarının kokusu, meyve satıcılarının gürültüleri, üzüm ve karpuzla dolu sokaklar... İstanbul'daki ilk anlarımda hafızama kazınan görüntüler bunlardı. Öğleden sonralarımı Taksim yolunun kenarında, ağaçların altında rüzgâra karşı oturup geçiriyordum. Her şeye yabancıydım. Geride bıraktığım zamanı hayal ederken, bu kozmopolit kalabalığın geçişini dalgın bakışlarla izlerdim. (Loti, 2003, s. 40)

Osmanlı topraklarında, özellikle de Galata ve Pera bölgesinde yaşayan Levanten nüfusun yaşam tarzları, evleri, iş yerleri diğer halkı da etkilemiştir. Özellikle Cadde-i Kebir olmak üzere Galata'yla Pera Levanten kültürüne göre gelişim göstermiştir. Bu kültür ilk önce sarayı, daha sonra devlet erkanlarını en sonunda da halkı etkilemiştir (Akın, 2011, s. 19). Artık Galata ve Pera; azınlıklar, Levantenler, yabancı tüccarlar ve yeni yeni bölgeye yerleşmeye başlamış olan Müslümanlar için daha ilgi çekici ve etkin bir odak noktası halini almıştır (Şekil 1-82).

Şekil 1-82: Galata ve Pera, 1870 (SALT Arşivi).

Değişen tüketim alışkanlıklarına yönelik açılan yeni dükkânlar, varlığını devam ettiren ve yapının işlev değişikliğine bağlı olarak ortaya çıkan işletmeler, bölgenin değişen sosyal yapı profilini göstermesi açısından önemlidir.

Ünlü alışveriş pasajları, müzikhollerin yanı sıra ünlü moda evleri de Pera'da yer almaktaydı (Batur, 2006, s. 6-7). XX. yüzyılın ilk çeyreğinde Tünel Meydanı'nın ve çevresindeki sokakların Tünel Metrosu'nun de etkisiyle oldukça hareketli bir kamusal alandı ve bu hareketlilik meydan ve çevresindeki esnaf çeşitliliğine de yansımaktaydı (Deleon, 1993, s. 67-68). Jak Deleon'un 1913 tarihli "*Annuaire Oriental*"den aktardığına göre tünel esnafları arasında fırıncı, modacı-terzi, kuyumcu, berber, tüccar, çiçekçi, kitapçı, halıcı, müzik aletleri, gözlükçü yer alırken doktor, mühendis, şirket temsilcisi, avukat, dişçi gibi ofis ve muayenehane gibi birimler de bulunmaktaydı (Deleon, 1993, s. 67-68).

XIX. yüzyılda Galata ve Pera'da aktifliğini arttıran meslek gruplarından biri de Beyoğlu oyuncakçılarıdır (Scognamillo, 1994, s. 139). Beyoğlu kent hafızasında yer eden oyuncakçıların başında gelen ilk isimler; Nakamura'nın Japon Mağazası ve Çocuk Bon Marché'sidir (Şekil 1-83). Bu iki mağazanın dışında Karlman Pasajı'nda (Şekil 1-84), Yüksek Kaldırım'ın bir iki küçük dükkânında, Hocopulo Pasajı'ndaki Kuklalar Hastanesi'nde ve Yeniçarşı'da 1940'lı yılların sonlarına kadar faaliyette olan oyuncakçılardır (Geleş, 2015, s. 485). Cumhuriyet Dönemi'nde endüstride yaşanan değişim oyuncakçıları da etkilemiş ve artık oyuncaklar marketlerde, züccaciyelerde ya da tezgahlarda satılmaya başlamıştır (Scognamillo, 1994, s. 139).

Şekil 1-83: 1891 Yılında Yayımlanan Bir İlanda Bon Marché (URL-21).

Şekil 1-84: Karlman Pasajı (URL-22).

XX. yüzyılın ilk döneminde kitabevleri Bâbıâli haricinde İstanbul'un diğer semtlerinde de yaygınlaşmaya başlamıştı (Erünsal, 2015, s. 628). Dönemin gazetelerinde Beyoğlu, Galata ve Üsküdar'da yer alan sahaf ve kitabevlerinden söz

edilmesi bu bölgelerde kitapçılıkla ilgilenen esnaf sayısının kayda değer bir oranda arttığını göstermektedir (Erünsal, 2015, s. 628). Neredeyse hepsi gayrimüslimler tarafından işletilmekte olan Galata ve Pera kitabevleri; yabancı kaynakların ulaşılabilir olduğu yerlerdi (Erünsal, 2015, s. 628). Cumhuriyet'in erken dönemlerinde de kısmen varlığını koruyan Tünel Meydanı ve çevresindeki farklı dillerdeki yayımların (kitap, dergi, gazete) satıldığı kitapçıların ünlü olanlarından birisi Tünel Kitap Evi'dir (Bali R. , 2010, s. 69), (Şekil 1-85).

Şekil 1-85: Tünel Kitap Evi (Bali R. , 2010).

İsmet Özel İstanbul içinde farklı bölgelerde olan kitapçılar arasındaki sosyolojik farkı; ""Sahaflar Çarşısı"nın beslediği İslamcılık, "Beyoğlu kitapçıları"nın beslediği Avrupacılık ve *"Bâbıâli kitapçıları"nın beslediği Osmanlıcılık ideolojileri (...)"* sözleriyle ifade etmiştir (Özel, 1985, s. 65).

H. T. Kelleciyan'ın Çakmakçılar Yokuşu'ndaki Büyük Yeni Han'da, G. Pischtoff'un Perşembepazarı'ndaki Serpuş Han'da, Z. Şişmanyan'ın Yüksek Kaldırım'daki İzmirlioğlu Han'da, Galip Dede'de Librairie de Péra ve Depasta-Sphyra-Gerard'ın Banka Sokak'taki Saint Pierre Han'daki kitabevleri bu kitapçılara örneklerdir (Fidan, 2009, s. 32, 55, 189, 246, 277). Fransız Elçisi Choiseul-Gouffier Galata'da yer alan bir kitapçıdan şu şekilde söz etmektedir;

> Yunanca, Latince veya Avrupa dillerinde yazılmış bir kitap satın almak istiyorsanız Bazar'daki Türklerin dükkânlarına gitmeyeceksiniz. İstanbul'da Batı dillerinde kitap satan tek bir dükkân vardır. Galata'daki bu dükkâna defalarca gittim. İki metre karelik küçük bir dükkân. İçeriye ancak kitapların üzerinden atlayarak girebiliyorsunuz. Oturacak bir yer olmadığı için kitap yığınlarının üzerine oturmalısınız. Başka yerde bulamayacağınız Fransızca, İtalyanca, Almanca ve İngilizce eserler burada mevcuttur. Bu dükkân tamamen yabancılara hitap etmektedir. (Gouffier, 1842, s. 103-104)

Tanzimat Dönemi'nin getirdiği Batılı yenilikler sadece yönetimsel olmayıp sosyal hayatta da gerçekleşmiştir. Tiyatro yapılarının oluşturulması gibi çeşitli kültür sanat merkezlerinin yanı sıra genelevler de kurulmuştur. Önceleri evlerde, sokaklarda meydana gelen fuhuş; II. Abdülhamid Dönemi (1876-1909), modernleşme reformları içinde, 1884 yılında açılan denetimli genelevlerde gerçekleşmeye başlamıştır (King, 2016, s. 141). XIX. yüzyıla kadar fuhuş ahlaki bir problem olarak görülmüş ve fahişeler[30] tecrit edilmiştir. Batılılaşmanın etkinliğinin artmasıyla bu sorun artık yönetimin yasalarla düzenlemeye çalıştığı toplumsal bir mesele halini almıştı (King, 2016, s. 141). Genelevler sadece yönetimin verdiği ruhsatla ve belirli yerlerde oluşabilecek ayrıca hıfzıssıhha ve zabıta tarafından kontrol edilecekti (King, 2016, s. 141). Doğu ile Batı arasında transit geçiş noktası ve konaklama durağı olan İstanbul; fuhuş ticaretinde önemli bir merkez konumundaydı. İstanbul'da yer alan genelevlerin Galata ve Pera'da yoğunlaşmasının sebebi ise Galata Limanı'nın varlığıydı (Bali R. N., 2010, s. 324). Bu genelevlerin Galata yan sokaklarında olanlar, Yüksek Kaldırım Caddesi'ndekiler ve Pera bölgesinde yer alanlar farklı sınıflara hitap etmekteydi. Pera genelevleri daha üst sınıfa hitap ederken Galata'dakiler daha çok *"ayaktakımına*[31]*",* Yüksek Kaldırım Caddesi'nde olanlar ise ayaktakımından biraz daha farklı bir sınıfa

[30] Günümüzde *"seks işçisi"* olarak tanımlanan topluluk, tarihsel süreçte *"fahişe, sermaye, hayat kadını, umumhane kadını, genelev kadını"* gibi terimlerle ifade edilmiştir. Tezde dönem terminolojisinden kopmama kaygısıyla *"fahişe"* teriminin tercih edilmiş olması herhangi bir saygısızlık niyeti içermemektedir.

[31] Halkın aşağı tabakası anlamındaki deyim.

hitap etmekteydi (Toprak, 1987, s. 31-40). Bölgedeki fuhuş taciri ve faaliyetinde Yahudiler çoğunlukta olmasına rağmen Rum ve Ermeniler de etkinlerdi (Bali R. N., 2010, s. 326). Yahudi Aron Halévy[32] 1890 yılında AIU Paris merkezine yolladığı bir raporda durumdan şu şekilde bahsetmektedir:

> Yüksek Kaldırım yokuşuna yakın bir yerde bulunan umumhaneler cemiyet için kaybolmuş Yahudi kızlarla dolup taşmakta, bu da Polonyalı gençleri çok kötü bir şekilde etkilemektedir. Uzun bir alanda ardı ardına sıralı bu evler bizim Alman cemaatimizin iyi şöhretini solduran bir kara lekedir. Polonyalı evlerin üzerine yıkılan sefalet Reji İdaresi'nde çalışan bizim zavallı Yahudi kızlarımızı umumhanelere düşürmektedir. (Bali, 2010, s. 342)

1.3.6. XX. Yüzyıl

Osmanlı İmparatorluğu'nun siyasi otorite, ekonomi ve coğrafi alan olarak zayıfladığı, dünyanın yeniden şekillendiği XX. yüzyılda; Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemine etki eden birçok olay yaşanmıştır. Bu olaylardan birisi Jön Türk[33] hareketinin etkisiyle, siyasi ve sosyal değişimlere sebep olan II. Meşrutiyet'in ilan edilmesidir (Macfie, 2003, s. 26). XX. yüzyıl başında Osmanlı İmparatorluğu'nun padişahı olan II. Abdülhamid (1876-1909), ülkenin kendi içinde yaşadığı siyasi kargaşa ve diğer devletlerle girdiği çatışmalarla mücadele ederken; bir taraftan da devletin zarar görmüş olan imajını yeniden düzeltmeye çalışmaktaydı (Yücel, 2019, s. 1). II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi akabinde II. Abdülhamid'in (1876-1909) tahttan indirilmesiyle sonuçlanan *"31 Mart Vakası[34]"* adıyla anılan askeri isyan gerçekleşmiştir. Siyasi kargaşanın had safhada olduğu bu yüzyılda, küresel Kolera salgını meydana gelmiş ve Osmanlı Devleti, bu hastalığın yayılmasına engel olabilmek için ilk defa karantina uygulaması gerçekleştirmiştir (Karakuş, 2021, s. 8). XX. yüzyıl; ülkeler arasındaki güçler dengesinin değişmesine sebep olan, tüm dünyayı etkileyen savaşlara da sahne olmuştur. Özellikle Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı, Kurtuluş Savaşı ve II. Dünya Savaşı Türkiye ve dolayısıyla Türkiye ve İstanbul'da bir dizi değişikliğe neden olmuştur (Karakuş, 2021, s. 109).

XX. yüzyılın başlarında, Cumhuriyet'in ilanının eşiğinde, dünya konjonktürüyle ülke içi ekonomik ve siyasi düzensizlik yaşanmasına rağmen Beyoğlu

[32] Alliance Israélite Universelle'in muhabiri ve İstanbul Aşkenaz Cemaati'nin lideri.
[33] Daha çok II. Abdülhamid dönemindeki siyasî muhalefet hareketleri ve bu hareketlere katılan kişi ve gruplar için kullanılan bir tabir.
[34] Rumi takvimde 31 Mart 1325'te (13 Nisan 1909) vuku bulduğu için bu adla anılan askerî harekât.

(Galata-Pera); I. Dünya Savaş'ından sonra "Beyaz Rus[35]" olarak adlandırılan Sovyet Devrimi'nden kaçan Rus mültecilerin gelmesiyle canlanmış ve sosyal-fiziki yapısı değişmiştir (Freely ve Freely, 2014, s. 44). Fakat savaş sonrası saltanat sisteminin kaldırılarak monarşi yönetim rejiminden demokratik yönetim şekline geçilirken Levantenlerin ışıltılı Pera'sı da yavaş yavaş sönmeye başlamıştır (İBB, 2014, s. 79).

Yaşanan bu olaylardan sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması akabinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması[36] neticesinde kapitülasyonların geçersiz kılınması, İstanbul yerine Ankara'nın başkent olması, *"Varlık Vergisi"*nin yürürlüğe girmesi, İsrail Devleti'nin kurulması ve 6-7 Eylül'le Kıbrıs olayları gibi dramatik hadiseler şehrin nüfusunu, fiziki ve sosyal yapısını değiştirmiştir. Beyoğlu İlçesi'ndeki kentsel çevre ve sosyal yaşama dair dönüşümler de bu kırılmayı belirgin biçimde gözler önüne sermektedir (Akın, 2005, s. 345); (Öz M. , 2007, s. 535). Osmanlı Devleti'nde millet kavramının, ümmet-din ekseninde şekillendiği söylenebilmektedir (Özcan, 2020, s. 85). Cumhuriyet modernleşmesinde, devlet yönetiminde din baskınlığının yerini alacak kapsayıcı bir alanın oluşmasına ihtiyaç duyulmuştur (Yıldırım S. , 2018, s. 318). Bu sebeple Cumhuriyet Dönemi'nde Türk modernleşmesi; "ulus-devlet" paralelinde ve "milliyetçilik" kavramı temelinde gerçekleşmiştir (Yıldırım S. , 2018, s. 317). Batılılaşma, millileşme çerçevesinde toplumsal yapıya aktarılmış ve bu süreç dil, din ekonomi ve eğitim gibi toplumsal kimliği belirleyici alanlarda şekillenmiştir (Yıldırım S. , 2018, s. 317). XX. yüzyılda benimsenen bu olgu her türlü kurumsal yapının ve ekonominin millileştirilmesini de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla yabancı sermaye ve buna bağlı kurum ve kuruluşların etkisi ve gücü zayıflamıştır. Kentsel yaşam, ekonomik ve sosyal dinamiklerin etkisiyle dönüşmeye başlamıştır (İBB, 2014, s. 79).

1.3.6.1. Osmanlı İmparatorluğu'nun Son Dönemi

XX. yüzyılın başından Cumhuriyetin ilan edilmesine kadar geçen süre içinde yaşanan siyasi olaylar; kent mekanının şekillenmesinde ve kentin ekonomik, sosyal ve siyasi-idari bütün yönlerine kadar geniş bir yelpazede değişmesinde etkili olmuştur

[35] Bolşeviklere muhalefet eden ve eski rejimi tesis etmek için savaşan orduya Beyaz Ordu ve onlarla beraber ülkeyi terk eden, çoğunluğu çarlık rejimi dönemi bürokratları, memurları, aristokratları gibi toplumunun üst sınıflarından mültecilere ise Beyaz Rus adı verilmiştir.
[36] Türk Kurtuluş Savaşı sonunda 24 Temmuz 1923'te imzalanan antlaşma.

(Cezar, 2002, s. 596). Osmanlı İmparatorluğu gücünü kaybedip küçülürken XX. yüzyılın başında İstanbul bu durumla tezat bir şekilde büyümüş bir başkent olarak değişimini sürdürmüştür (Cezar, 2002, s. 596). Osmanlıcılık için bir çöküş dönemi olan imparatorluğun son zamanları Türkler için eskisinden çok farklı bir medeniyet tarihine yüzünü dönerek yeniden toparlanma, kendini bulma ve geleceğe hazırlanma dönemidir (Cezar, 2002, s. 596), (Şekil 1-86 ve Şekil 1-87).

Şekil 1-86: M. Hulisi İstanbul'un Manzara-i Umûmiyesi,
II. Abdülhamid Dönemi (Yılmaz C. , 2011).

Şekil 1-87: Galata-Pera, XX. Yüzyıl Başları (URL-23).

Galata ve Pera; bu dönemde Balkan Savaşları'nı, I. Dünya Savaşı'nı, mütareke ve işgal dönemlerini (Şekil 1-88 ve Şekil 1-89), sıkıntıları, zorlukları, bitmeyen eğlenceleri ile gece hayatını, fuhuş ve sömürü dünyasını beraber yaşıyordu (Scognamillo, 1994, s. 45). Arka arkaya açılan Batılı kafeleri, restoranları, barları, sinemaları, tiyatroları ve genelevleriyle kendine özgü bir toplumsal dönüşüm yaşayan bölgenin o dönem sahip olduğu aktüel karakteri de değişime uğruyordu (Scognamillo, 1994, s. 45).

Şekil 1-88: İşgal Yıllarında Beyoğlu, XX. yüzyıl (URL-24).

Şekil 1-89: Galata Kulesi Önünde İngiliz Askerleri, XX. Yüzyıl (URL-25).

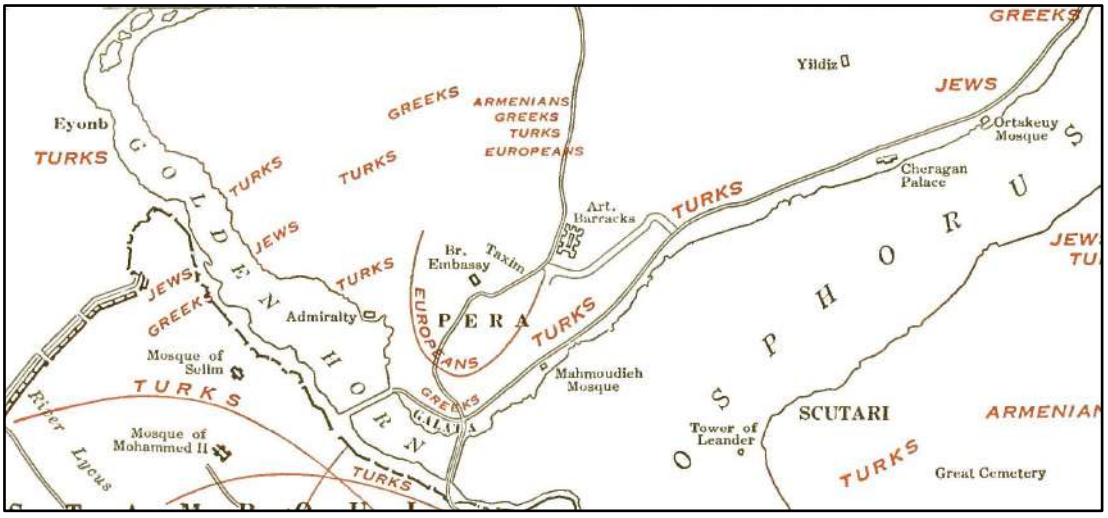
İşgal güçleri askerlerinin ve Beyaz Rusların gelişiyle eğlence ve gece hayatı daha da hareketlendi, diğer bir deyişle İstanbul işgal altındayken Galata ve Pera; işgal kuvvetlerini misafir eden ve eğlendiren bir sahne olmuştur (İBB, 2014, s. 79). Tabi ki ülkeye sığınan Ruslar sadece zenginlerden oluşmuyordu ve yoksul halkı da içinde barındırıyordu. Bu yoksul göçmenlerle sefalet giderek yayılmıştı (Toprak, 1994, s. 21). Sefalet ile sefahat Rus göçmenlerin de katkısıyla iç içe geçerek İstanbul sahnesinde yerini almıştı (Toprak, 1994, s. 21). Bu durum çok uzun sürmeyecek ve Türkiye Cumhuriyeti kurulunca, Ankara'nın başkent ilan edilmesinin de etkisiyle yabancıların renkli dünyası yavaş yavaş sönmeye başlayacaktı (Toprak, 1994, s. 21).

1.3.6.2. Göçler ve Sosyal Yapı

Balkan savaşlarından yeni çıkan ve henüz yaşadığı sıkıntılı dönemi atlatamayan Osmanlı İmparatorluğu, 1914 yılında Avrupa'da başlayıp dünyaya yayılan küresel bir savaşın içine girmiştir (Salbacak, 2019, s. 35). Osmanlının da dahil olduğu İttifak devletlerinin savaşı kaybetmesi sonucunda Mondros Mütarekesi'ni imzalayan Osmanlı İmparatorluğu 1918 yılında savaştan çekilmiştir (Salbacak, 2019, s. 35).

I. Dünya Savaşı Osmanlının siyasi konjonktürünü etkilediği gibi sosyo-kültürel durumunda da farklılaşmalara neden olmuştur. Her açıdan bir karmaşa içerisinde olan İstanbul, kaybedilen bölgelerden gelen göç dalgası ve 1917 yılında Sovyet Devrimi'nden (Bolşevik Devrimi) kaçıp Osmanlıya sığınan Rus soyluları ve burjuvazisinin de yükünü almıştır (Deleon, Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar (1920-1990), 1990, s. 9). Bu dönemde güvenlik ve konut eksikliğinden ortaya çıkan sosyal karmaşa İstanbul'un genelini ve Galata-Pera bölgesini de etkileşmiştir (Salbacak, 2019, s. 35). Yaşanan bu hadiseler olumlu ve olumsuz yönde etkileriyle beraber bölgenin kozmopolit oluşumunun XX. yüzyılda da devam etmesine sebep olmuştur (Erinç ve Üçgül, 2012, s. 3288).

Bölgeyi yaratan Rum, Ermeni, Musevi ve Levantenlerden oluşan sosyal yapının giderek kaybolmaya başladığı bu dönemde (Şekil 1-90), işgal devletlerinin üst düzey subaylarının mevcut düzen ve alışkanlıklarını sürdürebilecekleri Pera otellerini tercih etmeleri ve ilk olarak 1918 yılında göçle gelen Beyaz Rusların yine aynı bölgede yoğun olarak ikamet etmeleri; Galata ve Pera'nın ekonomik ve sosyal hayatını Cumhuriyet Dönemi'ne kadar tekrar canlandırmıştır (İBB, 2014, s. 79). Bu nüfus hareketleri, savaş buhranlarına ve ülke koşullarına rağmen Galata ve Pera'nın XX. yüzyıl başında parlak bir dönem geçirmesine neden olmuştur (İBB, 2014, s. 79). Galata-Pera yaşamına devingen ve sabit komponentleri ile katılan Beyaz Ruslar; bölge içinde bir alt kültür meydana getirmiş, mevcut kültürleriyle Türk sosyal yapısı içerisinde bir Rus imgesi oluşmasını sağlamıştır (Erinç, 2013, s. 97).

Şekil 1-90: Galata ve Pera'nın Etnik Haritası, 1920'ler (Goodsell, 1922).

İstanbul'a yerleşen on binlerce kadınlı erkekli Beyaz Rus, kumarhane, konser holü, bar, restoran gibi bölgenin eğlence sektörünü tekeline alarak İstanbul'un gece hayatında yerlerini hızlıca almışlardır (Bakar, 2015, s. 197); (Toprak, 1994, s. 21). Birçok alanda Batılı yaşam biçimlerinin ülke sınırlarına dahil olduğu bu dönemde; kadınlar peçelerini açmış, insanlar yüzmeye başlamış, revüler ve barlar çokça rağbet görmüş, tiyatro ve sinema gibi gösteri sanat mekanları sayıca artmış, *"cafe-chantantlar*[37]" (kafeşantanlar), Rus mutfağına ait ürünlerin satıldığı pastaneler gündelik hayatın bir parçası olmuştur (Kuban, 2013, s. 380).

Bölgenin sosyo-kültürel yapısında yaşanan bu özgürleştirici gelişmelerin koşutu olarak fuhuş, alkol, kumar gibi toplumsal sorunlar da baş göstermiştir (Kuban, 1996, s. 380).

Ahmed Rasim; oluşan bu *"yeni fuhşu"*;

> "O zamanlar birkaç mahalleye sıkışıp kalmış olan bu sosyal rezillik yılan gibi kavuktan kavuğa sokularak evden eve tünel açıyordu. Yeni fuhuş bu tarihten itibaren "Açıl kilit, açıl!" oynamaya başladı. Koltuklar açıldı, çoğaldı. Galata, Beyoğlu, Şişli, Feriköy, Tatavla, Kadıköy, Samatya ile Adalar'ın, Boğaziçi'nin birçok yerlerine saldırarak dallı budaklı bir şekil aldı." diyerek tanımlamıştır. (Ramis, 2007, s. 202)

Pera, Galata ve Karaköy'de bulunan Rus nüfus bölgenin demografisini ciddi boyutta etkileyecek düzeydeydi (Deleon, 1990, s. 10). Beyoğlu sosyal hayatı üzerinde etkili olan Beyaz Rusların varlığı güvenlik, sağlık ve konut sıkıntılarına sebep olmasına rağmen bölgenin kültür sanat kimliğine ve sosyal hayatına olumlu katkıda da bulunmuşlardır (Salbacak, 2019, s. 35). Hatta modern yaşam şeklinin ve birçok kurumun ülkeye bu dönemde katıldığı yönünde bazı görüşler mevcuttur (Kuban, 2013, s. 380). İstanbul'da çalışma hayatına dahil olan Ruslar; bale, opera, müzik, tiyatro, sinema, müzik ve edebiyat gibi muhtelif alanlarda çalışmış ve değişen tüketim kalıplarının ve yeni yaşam biçimlerinin gereği olarak yeni tüketim mekânları oluşturarak pek çok kültür sanat kuruluşunun da meydana gelmesinde etkin rol oynamışlardır (Çakmak, 2022, s. 892). Bu kuruluşlar; Batılı yaşamın getirisi olan lüks mağazalar, kafeler, pastaneler, restoranlar, kabareler, tiyatrolar, eğlence merkezleri ve gelişiminin sembolü Beyaz Ruslar olan Beyoğlu sinemalarıdır (Çakmak, 2022, s. 890). Geldiği ülkenin kültürü ve yeni dahil olduğu kentin kimliğini entegre ederek şekillenen

[37] Fransızcada içkili, çalgılı kahvehane anlamındadır ve dönem terminolojisinde kullanılmaktadır.

bu tür mekanlar, zaman geçtikçe yabancı oldukları kimliğin bir parçası olmuşlardır (Erinç, Rus Göçmen Edebiyatında İstanbul İmges, 2013, s. 97). Savaş döneminden bugüne varlığını sürdüren olan Degüstasyon, Rejans ve Ayaspaşa Rus Lokantası Beyoğlu'nun imge mekanları halini almıştır (Erinç, 2013, s. 97). Beyaz Rusların İstanbul'daki varlıklarının en çok hissedildiği dönem; 1920-1924 yıllarıdır (Deleon, Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar (1920-1990), 1990, s. 11-12). Çoğu Beyaz Rus İstanbul'u Fransa'ya, Amerika'ya ve Arjantin'e gidebilmek için bir aktarma durağı olarak kullanmıştır (Deleon, 1990, s. 11-12). 1930'lu yıllara gelindiğinde İstanbul'da göç bitmiş, vize alabilenler gitmiş, kalanlarla yerleşik bir Rus nüfusu oluşmuştur (Deleon, 1990, s. 11-12).

Mütareke yıllarında merkezi Galata[38] ve Pera[39] olan fuhşun, resmi kayıtlara göre 4.500-5.000 civarında çalışan hayat kadını olduğu bilinmektedir (Toprak, 1994, s. 23). Bu dönemde fuhuş hem işgal güçleri tarafından hem de hem de bölgeye gelen yeni zengin gruplar tarafından beslenerek alanını genişletmiştir (Scognamillo, 1994, s. 45), (Tablo 1-1). Fuhuşun yaygınlaşmasıyla zührevi hastalıklar[40] da yaygınlaşmıştır. Savaş öncesi sınırlı sayıda olan bu hastalıkların sayısı 1914 sonrası ciddi bir ivme kazanmıştır (Toprak, 1987, s. 31-40). Kayda değer oranda artış gösteren bu zührevi hastalıkların denetim altına alınması gerektiğinden; 18 Ekim 1915 tarihinde "*Emraz-ı Zühreviyenin Men-i Sirayeti Hakkında Nizamname"* isimli liberal bir mevzuat çıkartıldı (Toprak, 1987, s. 31-40). Bu mevzuatla Osmanlı tarihinde ilk defa *"fahişe"* ve *"fuhuş mahalleri"* tanımlanmıştır (Toprak, 1987, s. 31-40). Fahişe: *"menfaat mukabili veya itiyadî bir suretle kendisini başkalarının zevklerine hasretmeyi sanat ittihaz ederek müteaddit erkeklerle münasebette bulunan kadın"* olarak tanımlanırken fuhuş mahalleri ise umumhane adıyla: "*İki ya da daha fazla kadının gerek toplu olarak gerekse ayrı ayrı odalarda teker teker oturdukları ya da fuhuş yapmak için muvakkaten toplandıkları yerler"* denilerek tanımlanmıştır (Toprak, 1987, s. 31-40). Ayrıca pansiyon adı altında ayrı ayrı veya bir ya da birçok fahişeye kiralanan hanelerle sahibi

[38] Galata bölgesinde genelevleri barındıran sokaklar: Zürafa, Beyzade, Şerbethane, Karaoğlan, Badem, Şeftali, Oğlak ve Bülbül sokaklarıdır.
[39] Pera bölgesinde genelevleri barındıran sokaklar: Abanoz, Kasıcı, Lale, Fıçıcı, Karnavula, Ziba (Zibah), Küçük Ziba (Zibah), Paşabakkal ve Ananık sokaklarıdır.
[40] Frengi, belsoğukluğu vb. cinsel ilişkilerle bulaşan hastalık.

ya da kiracısı tarafından fahişelere fuhuş yapmaları için tahsis edilen randevu evleri[41] de (rendez-vous) umumhane sayılmıştır (Toprak, 1987, s. 31-40). Yayımlanan bu nizamname sonrası Beyoğlu Yüksek Kaldırım'da "Emrâz-ı Zühreviye Hastanesi" de açılmıştır (Toprak, DBİA, 1994, s. 344).

Tablo 1-1: Genelev Sayısı ve İşletmeci Etnik Grubu, 1920'ler (Riggs, 1922).

EVLERİ İŞLETEN ETNİK GRUPLAR	GALATA	ABANOZ	ZİBA
RUM	28	37	23
ERMENİ	6	19	23
YAHUDİ	42	3	10
MACAR	1	0	0

Mütareke yıllarında İstanbul'un etnik kimlik yelpazesi son derece genişlemişti. İngiliz subaylar, Senegalli Fransız çavuşlar, İtalyan jandarmalar, Yunan askerleri ve son olarak kente dahil olan Beyaz Ruslarla İstanbul tüm kozmopolitliğiyle bir mücadele içindeydi (Toprak, 1987, s. 31-40). 1920 yılında İstanbul'un toplam nüfusu yaklaşık olarak 1.200.000'di ve bunun yarısı yabancılardan oluşmaktaydı (Criss, 2008, s. 39). Yabancıların ikamet ettiği yerler olan Galata-Pera-Karaköy üçgeni Müslümanların genellikle yaşamak için tercih etmediği bölgeler olduğundan bu yıllarda Türk-Müslüman nüfusunun en az olduğu yerlerdi (Criss, 2008, s. 100). Osmanlı başkentinde neredeyse 30 yıl yaşamış olan Anna Grosser Rilke da Galata Köprüsü'nde gezerken gördüğü insan manzaralarını anlatırken şehrin yabancı nüfusuna dair şu bilgileri vermekteydi;

> "(…) Köprü üzerinde her ırktan insana rastlamak mümkündü. Şurada tablo gibi işlenmiş kostümleriyle bir grup Hintli, biraz ileride süslü etekleri ve bluzlarıyla Rumenler, Bulgarlar, Rumlar, hepsi de milli kıyafetleriyleydiler, aralarında her zamanki sakin halleri ile yürüyen Türkler ve yabanıl görünümleriyle Arnavutlarla Kürtler… Muhteşem renkli bir tabloydu! ..." (Rilke, 2009, s. 166-169)

1.3.6.1. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı

Tanzimatın milat kabul edildiği Batılılaşma süreci, II. Abdülhamid'in (1876-1909) tahttan indirilmesinden sonra da devam etmiştir (Kuban, 1996, s. 378) İttihat ve Terakki Cemiyeti[42] mensubu olan idareciler de İstanbul'u modern bir başkent haline

[41] Dilimize Fransızcadan geçmiştir.
[42] 1908 İhtilâli'ni düzenleyen ve bu tarihten itibaren 1918'e kadar devletin yönetiminde birinci derecede rol oynayan siyasî cemiyet.

getirme isteğindeydiler (Kuban, 1996, s. 378). Galata-Pera; tarihte önemli bir kırılma noktası olan Sanayi Devrimi[43] sonrası Avrupa'daki teknik gelişmelerin ve batılı yaşam üslubunun uzantısı olarak şekillenmeye saltanatın kaldırılmasından sonra da devam etmiştir (Kuban, 1996, s. 378). İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından atanan şehreminilerin İstanbul'u çağdaşlaştırmak için yaptığı çalışmalar Cumhuriyet Dönemi planlama çalışmalarına da zemin oluşturmuştur (Kuban, 1996, s. 378).

Başkent İstanbul'un fiziksel sınırları, XIX. yüzyılın ikinci yarısından (Şekil 1-91 ve Şekil 1-92) ve XX. yüzyılın ilk yarısına kadar net bir gelişim göstermiştir (Şekil 1-93). Taksim'den Şişliye; Tophane'den Dolmabahçe'ye ve Dolmabahçe'den Beşiktaş'a, Teşvikiye ve Nişantaşı'na doğru üç yönde Haliç'in kuzeyi genişlemiştir (Çelik, 2019, s. 50). Artık Galata ve Pera'nın boş arazileri dolmuş, yerleşim alanı genişlemişti. Geçmişte Galata'nın bir uzantısı olan Pera; XX. yüzyılda Galata'yı kapsayan bir duruma gelmişti (Çelik, 2019, s. 50). II. Abdülhamid Dönemi'nde (1876-1909) Taksim-Harbiye hattında gerçekleşen yoğun inşa çalışmaları neticesinde Harbiye-Şişli hattı ana arter yol olma özelliği kazandı. Yani XIX. yüzyıl haritalarında boş bir kır yolu görünümünde olan Taksim-Şişli yolu; XX. yüzyılda yüksek nüfusa sahip bir yerleşim bölgesine dönüştü (Çelik, 2019, s. 50). Gelişen bu semtlerde ihtiyaçlar doğrultusunda yeni fonksiyonlar ortaya çıkmıştır. Galata'nın yakınlarında yer alan Karaköy bir iş merkezi olarak gelişirken, Karaköy'den Tophane ve Kabataş'a kadar devam eden kıyılar ise ticari rıhtım olarak işlev kazanmıştır (Çelik, 2019, s. 92-100).

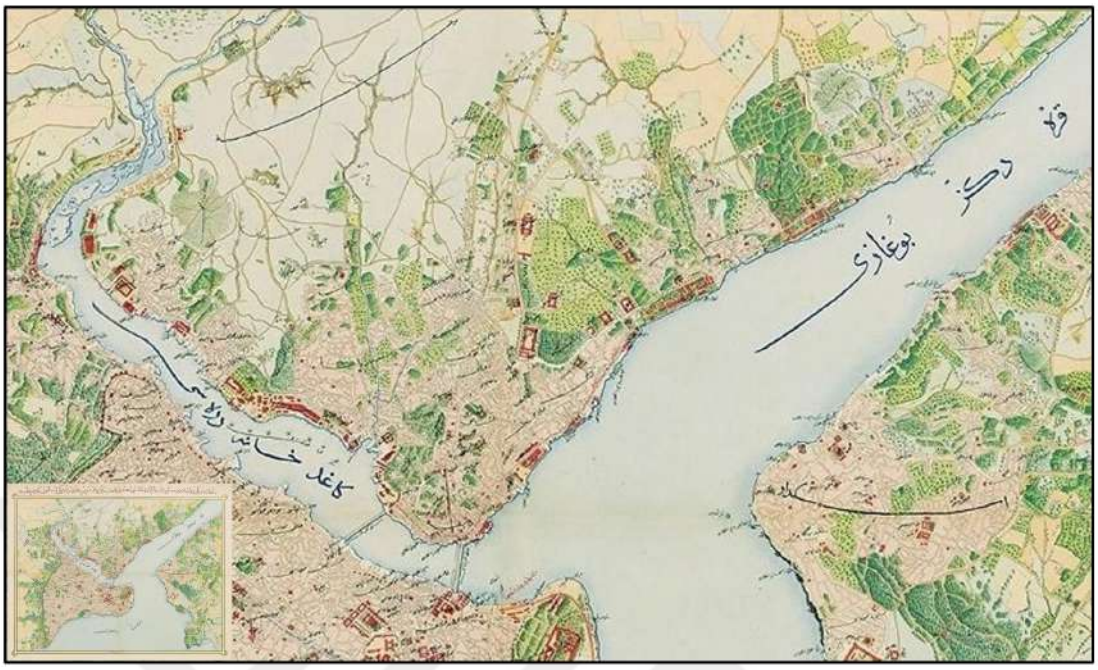
[43] XVII. yüzyılda İngiltere'de ortaya çıkan, insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından, makine gücünün hâkim olduğu üretim tarzına geçiş.

Şekil 1-91: B. R. Davies, Constantinople Stambool, 1840 (Harvard Geospatial Library).

Şekil 1-92: Constantinople, C. Stolpe, 1863-1880 (SALT Arşivi).

Şekil 1-93: İstanbul Haritası, Mühendis Hübner, 1900'ler (İÜMK).

XX. yüzyıla Galata-Pera haritaları incelendiğinde, yer yer sokak dokusunun eskisi gibi organik değil inorganik; ızgara planlı alanların varlığı görülmektedir. Bu ızgara planlı alanlar daha çok yangınların yok ettiği ve modernleşme motivasyonuyla yeniden inşa edilen bölgelerdir (Kuban, 1996, s. 355). Böylece VI. Daire-i Belediye çalışmalarının kısmen sonuç verdiğini, bazı alanların yerlerini dar sokak ve ahşap yapı dokusu yerine, kagir binalara sahip, daha geniş ve düz caddelerden oluşan yapı adalarına bıraktığı söylenebilir (Kuban, 1996, s. 355). XX. yüzyılın önemli mimarlarından olan İsviçreli Le Corbusier da 1911 yılına ait İstanbul gözlemlerini anlatırken *"Pera'da acımasız bir ışıkta zehirli bir hava doldurur her yanı. Pera'da taş evler birbirinin üstüne tırmanır, üstlerinden aşar, dikine konulmuş domino taşları gibi dururlar."* diyerek XX. yüzyıl Galata ve Pera'sında geleneksel ahşap yapıların yerine taş yapıların geçtiğini ifade etmiştir (Le Corbusier, 2012, s. 66). Dönemin Galata'sında ahşap ve taş yapılar dışında tuğla kagir binalar da bulunmakta ve bu özellik Galata'yı İstanbul'un diğer bölgelerinden ayırmaktaydı (Eldem S. H., 1986, s. 60). Yangınları önlemeye yönelik tuğla malzeme üretim teknolojisinin gelişimiyle yaygınlaşan bu yapım tekniği, Galata'da bahçe içinde olan kagir konutların yanında, bitişik konumda inşa edilen çok sayıda yapı da bulunmaktadır (Eldem S. H., 1986, s. 60).

Şekil 1-94: Grande Rue De Pera, XX. Yüzyıl Sonu (SALT Arşivi).

Özellikle yabancı mimarların inşa ettiği iş hanları, bankalar, tiyatro binaları, oteller, mağazalar ve modern apartmanlarla yeni ulaşım ağlarına hizmet edecek alt yapıdaki liman, rıhtım gibi yapılar, askeri, idari ve eğitim yapıları Tarihi Yarımada'dan farklı şekillenen yeni hayat tarzlarını yansıtan, işlev olarak da Batılı üslupta olan yeni mimari mekanları yaratmıştır (Tekeli, 1998, s. 4). Bu yeni yapılarla birlikte Neo-Barok, Neo-Klasik, Neo-Gotik, Eklektik ve en yaygın olarak Art Nouveau üslupları da ortaya çıkmıştır. Galata-Pera bölgesinde, kendilerini Müslüman Osmanlılardan ayıracak yeni ifade biçimleri olan Batılı mimari üslupların özellikle bina cephelerinde uygulandığı görülmektedir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 52). Mısır, Frej ve Botter Apartmanları, Karaköy Palas, Metro Han XX. yüzyılda Batılı üsluplarda inşa edilmiş ve bulundukları semtlerin kentsel imajının belirlenmesinde büyük rol oynayan yapılara örnektir (Şekil 1-95, Şekil 1-96 ve Şekil 1-97).

Şekil 1-95: Galip Dede Caddesi'nde Art Nouveau Özellikte Bir Yapı, Beyoğlu (SALT Arşivi).

Şekil 1-96: Art Nouveau Özellikte Botter Apartmanı, Beyoğlu (SALT Arşivi).

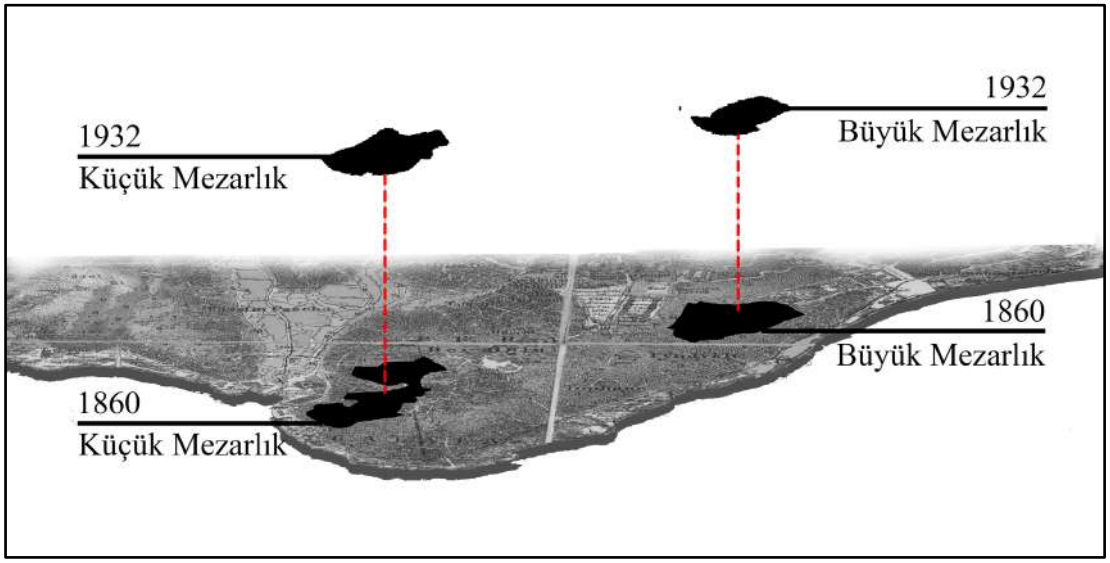
Şekil 1-97: Beyoğlu'nda Neo-Barok Özellikte Bir Bina (SALT Arşivi).

Geçmişte olduğu gibi XX. yüzyılda da Galata, özellikle de Voyvoda ve Kemeraltı Caddesi'yle yakın çevreleri banka ve han yapılarıyla ticari bölge, Pera ise aynı şekilde konut bölgesi olma özelliğini korumaktadır (Akın, 2011, s. 344). Zemin

katları dükkân ya da pasaj, üst katları otel ya da konut olarak kullanılan apartmanlar artık bölgenin karakteristik bir oluşumuydu. (Akın, 2011, s. 344); (Çıracı & Dökmeci, 1990, s. 32), (Şekil 1-94). Tezin çalışma alanı olan Galip Dede ve Yüksek Kaldırım caddeleri de benzer özellik sergilemekteydi.

Bölgenin mezarlıkları; Tepebaşı'nda yer alan Petit Champs des Morts (Küçük Mezarlık) ve Taksim civarındaki Grand Champs des Morts (Büyük Mezarlık) mezarlıkları 1930'lu yıllara gelene kadar peyderpey iskâna açılarak fiziksel değişime uğramış olsa da (Şekil 1-98) kent içindeki sosyal durumunu aynı şekilde devam ettirdiğini Nadejda Teffi'nin kaleme aldığı anılarından yola çıkarak söylenebilir (Cezar, 1991, s. 138). Nadejda Teffi İstanbul ve Güneş isimli kitabında mezarlıklardan şu şekilde bahsetmektedir;

> "(...) ve eski bir korulukta kendinizi bulursunuz. Bu koruluğun ağaçları çok sık değildir ve ağaçlarının kökleri yosunlu, taştan kütükleri sarar. Bu koruluk bir mezarlıktır. Kütükler de mezar taşlarıdır. Mezarlık tamamen ölü değildir. Sanki yarı canlı gibidir. Mezarlar arasında bir keçi otlar. Çiçekli bir bez, mezar taşlarının arasına kurulmuş bir çamaşır ipinde kurumaya bırakılmıştır. Çocuklar burada oynar. Bir satıcı çocuk tavada kestane kızartır. Birileri neşeli bir sokak şarkısı tutturmuştur, 'aman doktor', bu şarkıda zamanın bir Türk kadını doktora olan aşkını dile getirmeye cesaret ettiği anlaşılmaktadır." (Teffi, 1921, s. 28)

Şekil 1-98: 1860 ve 1932 Yıllarına Ait Mezarlıkların Kıyaslanma Şeması, 2023.
(G. D'Ostoya ve Harita Umum Müdürlüğü Haritalarından Düzenlenmiştir.)

1.3.6.2. XX. Yüzyıl Başlarında Gelişen Ulaşım

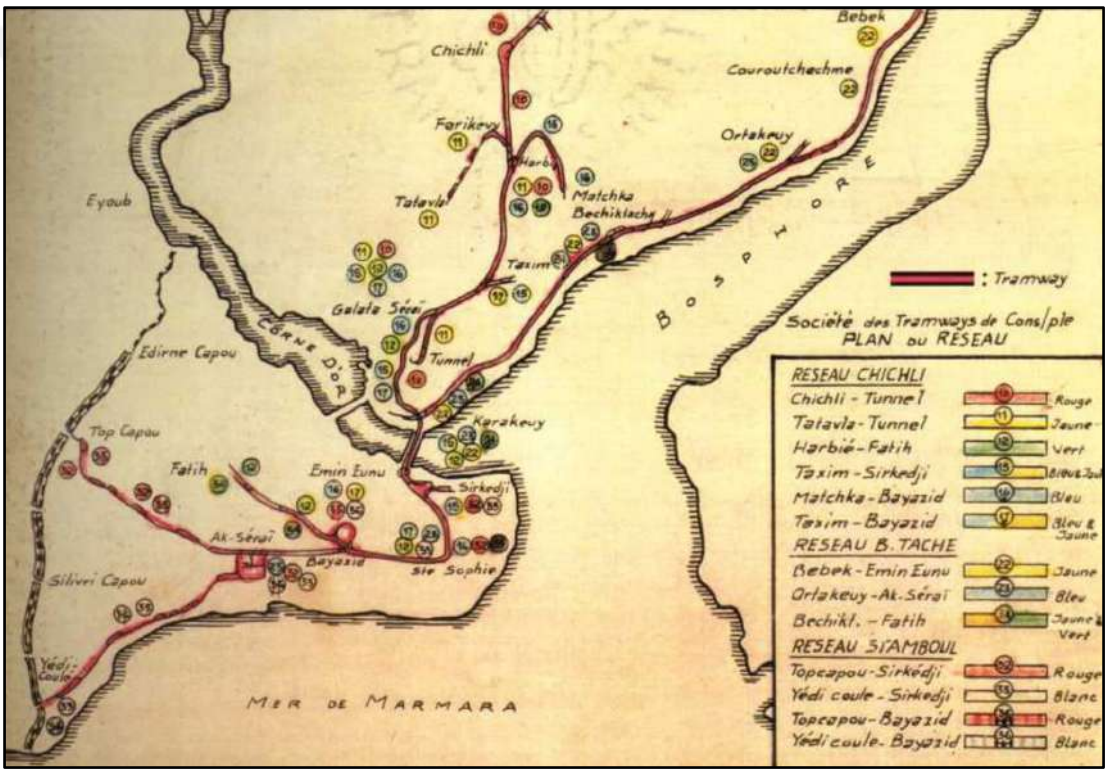
1.3.6.2.1. Elektrikli Tramvay

XIX. yüzyılda olduğu gibi XX. yüzyılda da yeni oluşan ulaşım sistemleri İstanbul'un ve dolayısıyla Galata ve Pera'nın mekânsal gelişiminde belirleyici rol oynamıştır. Balkan Savaşı sırasında, 1912 yılında Harbiye Nezareti Dersaadet Tramvay Şirketi'nden orduda kullanılması için mevcut atları satın almıştır (Kayserioğlu, 2003, s. 197). Bunun anlamı İstanbul caddelerinde artık atlı tramvayların olmayacağıydı. I. Dünya Savaşı öncesinde tramvayların yokluğu İstanbul ulaşımı için ciddi sıkıntılar ortaya çıkarmış olmasına rağmen bir taraftan da yararlı olmuştur (Kayserioğlu, 2003, s. 197). Kentleşmenin getirisi olarak nüfusun artması ve buna bağlı olarak toplu taşıma yolcu sayısındaki artış ve hayvan gücüyle taşımanın problemleri yeni bir sistemin kullanım fikrini ortaya çıkarmıştır (Günergun, 1995, s. 373). Avrupa ve Amerika'da uzun süredir ulaşıma dahil olan elektrikli tramvaylar artık İstanbul için de zaruri olmuştur (Kayserioğlu, 2003, s. 197). Dersaadet Tramvay Şirketi ile 19 Ocak 1911 tarihinde zaten bir sözleşme yapılmıştı ve yaşanan bu sıkıntılar nedeniyle şirkete baskılar arttırılmıştır (Engin, 2015, s. 408). Sonuç olarak da 1914 yılında İstanbul'da ilk elektrikli tramvay Karaköy-Ortaköy hattında hizmete girmiştir (Ertan, 1979, s. 36), (Şekil 1-99).

Şekil 1-99: Galata Köprüsü'nde Elektrikli Tramvaylar, XX. Yüzyıl Başları (İBB Atatürk Kitaplığı).

1914 yılında Silahtarağa Elektrik Fabrikası'nın kurulmasıyla birlikte tramvayların elektrifikasyonu gerçekleştirilmiş ve böylece 1915 sonlarında geniş bir elektrikli tramvay ağı oluşmuştur (Dörtbudak, 2015, s. 404). 1915-1926 yıllarında arasında; elektrikli tramvay hizmeti Tünel-Şişli, Tünel-Tatavla, Harbiye-Fatih, Tünel-Maçka, Taksim-Sirkeci, Karaköy-Beşiktaş, Eminönü-Bebek, Aksaray-Ortaköy, Beşiktaş-Fatih, Eminönü-Fatih, Eminönü-Topkapı, Eminönü-Yedikule, Topkapı-Beyazıt, Yedikule-Beyazıt güzergahında çalışmıştır (Kayserilioğlu, 1995, s. 50), (Şekil 1-100).

Şekil 1-100: İstanbul'un Elektrikli Tramvay Güzergahları, Hat ve Numaraları, 1915-1920 (Kayserioğlu, 2003).

XX. yüzyıl başlarında modernleşme ve geleneksel şehir hayatının dönüşümü, elektrikli tramvayla birlikte önemli ölçüde ivme kazanmıştır ve bu yenilikten Galata-Pera da doğrudan etkilenmiştir. Tramvay hem Eminönü'nü Beyoğluna direkt bağlamış hem de Beyoğlu'nun Şişli'ye bağlanmasıyla Galatasaray-Taksim arası Tünel-Galatasaray arasından daha merkezi bir duruma getirmiştir (Dalgıçer, 2011, s. 28); (Engin, Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi, 2015, s. 409).

1.4. CUMHURİYET DÖNEMİ

1.4.1. XX. Yüzyıl

1.4.1.1. Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurulması ve Başkentin Taşınması

İtilaf Devletleri, I. Dünya Savaşı (1914-1918) sonrası imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'na dayanarak 1918 yılında İstanbul'a asker çıkarmıştı. Meclis-i Meb'ûsan[44]'ın Mîsâk-ı Millî[45] kararını almasından sonra ise 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul tamamen işgal altına girdi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun hiçbir hükmü kalmadı (Akıncı, 2019, s. 11). Lozan Barış Antlaşması sonrası, 4 Ekim 1923'te İtilaf Devletleri[46] Dolmabahçe Sarayı önünde yapılan bir törenle İstanbul'u TBMM Hükümeti'ne teslim etti ve yaklaşık beş yıl süren İstanbul'un işgali; Şükrü Naili Paşa komutasındaki 3. Kolordu İstanbul'a girmesiyle 6 Ekim 1923 tarihinde resmen son buldu (Akıncı, 2019, s. 11). 1 Kasım 1922'de Osmanlı İmparatorluğu lağvedildi ve VI. Mehmed (Sultan Vahdettin) (1918-1922) şehri terk etti (Kuban, 1996, s. 350). 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti kurulması; XX. yüzyılın günümüze kadar olan son tarihsel dönemin başlangıcı olmuştur. Kozmopolit imparatorluktan ulus devlete geçiş süreciyle İstanbul'da ve dolayısıyla da Galata-Pera bölgelerinde fiziksel ve sosyal değişimler başlamıştır (Belge, 2016, s. 117). 20 Nisan 1924 tarihinde 491 sayılı kanunla Beyoğlu ilçesi 35 mahalleyi teşkil edecek şekilde kurulmuştur (Avcı, 1994, s. 220). Tezin çalışma alanı içinde yer alan Şahkulu Mahallesi henüz kurulmamıştı. (Avcı, 1994, s. 221).

Ankara'nın başkent olmasıyla elçilik binalarının da Ankara'ya taşınması; elçilik binalarıyla bu alanda çalışan ve etkili olan nüfusun da göç etmesine neden olmuştur (Akay, Yada Akpınar ve Altan Ergut, 2015, s. 558). Elçiliklerin taşınması haricinde bölgenin yabancı nüfus oranını düşüren bir başka etken de Lozan Antlaşması'yla kapitülasyonların kaldırılmasıdır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 53). Bu uygulama neticesinde yabancı büyük firmalar, sigorta şirketleri, bankerler gibi yabancı yatırımcılar eski zengin ticari ortamlarını bulamadıkları için bölgeyi terk etmişlerdir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 53) Beyoğlu'ndan ayrılan gayrimüslim nüfusun yerini,

[44] İki meclisli Osmanlı Parlamentosu'nun seçimle gelen üyelerden oluşan kanadı.
[45] Osmanlı Mebusan Meclisi tarafından ilân edilen ve barış şartlarını açıklayan bildiri.
[46] İngiltere, Fransa ve Rusya.

eğlence, kültür ve eğitim alanlarında öncü olan dönemin Türk yazar, şair ve sanatçılarına bırakılmasıyla alanın sosyal kimliği korunmaya çalışılmıştır (Akay vd., 2015, s. 564). Gayrimüslim burjuvazinin Beyoğlu'ndan çıkması yerli burjuvazinin gelişmesine sebep olmuştur (Belge, 2016, s. 118). Galata başkentin değişmesiyle bazı kısıtlamalar yaşasa da ticari ve iş merkezi olma özelliğini kaybetmemiştir (Batur, 2006, s. 7).

1.4.1.2. Göçler ve Sosyal Yapı

Galata ve Pera'nın nüfus yapısındaki Batılı kozmopolit unsurlar Bizans İmparatorluğu'ndan Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar, bölgenin sosyal ve mekânsal özellikleriyle özerk bir bölge olmasını sağlamıştır (İBB, 2014, s. 77), (Tablo 1-2). Ethem Eldem bu konuya farklı bir bakış açısıyla bakmakta ve *"(...) Galata'daki hayat ve buna büyük ölçüde Beyoğlu hayatı da dahildir-lokantaları, dini bayramları, eğlenceleri, lisanıyla esasen Rum kültür ve geleneklerinin bir alafrangalaştırılmış haliydi."* demektedir (Eldem E. , 1992, s. 63).

Tablo 1-2: Cumhuriyet'ten Sonra İlk Nüfus Sayımı,
Beyoğlu Bölgesinin Dini Grup Dağılımı, 1927 (DBİA).

DİNİ GRUPLAR	NÜFUS	YÜZDE
Müslüman	145.14	49.8%
Rum	63.284	21.7%
Yahudi	32.277	11%
Ermeni	23.517	8%
Katolik	19.793	6.8%
Diğer Hristiyanlar	6.059	2%

Cumhuriyet'in ilanıyla başlayan süreçte Galata ve Pera'nın bu yapısı değişmeye başlamıştı ve II. Dünya Savaşı'nın etkileriyle de devam etmiştir (Seydi, 2020, s. 634). Türkiye Cumhuriyet'i savaşa dahil olmasa da dönem içinde izlenilen politikalar sebebiyle sosyo-ekonomik açıdan tahribat yaşamıştır (Seydi, 2020, s. 634). Savaş sırasında ülkenin yaşadığı ekonomik buhrandan Beyoğlu ticari birikimi sayesinde daha az etkilenmiştir ama yabancı nüfusun azalmasından ve kozmopolit yapısının giderek homojenleşmesinden en çok etkilenen bölgelerden biri yabancı

nüfusun en fazla olduğu yer olan Beyoğlu'dur (Aktaş Mazman, 2015, s. 532; Üstdiken, 1999).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ortaya çıkan *"Türkleştirme"* politikalarına dahil olan "Varlık Vergisi Kanunu" şehrin ve özellikle de Beyoğlu'nun çok dinli-çok kültürlü karakterine zarar vererek sosyolojik durumunda önemli bir kırılma noktası olmuştur (Aktar, 2014, s. 206-208). Çıkarılan bu kanun tüm azınlıklar için güvensiz bir ortam yaratmış ve göç etmelerine sebep olmuştur. Özellikle savaş sonrası İsrail Devleti'nin kurulmasıyla 1948 ve1949 yıllarında 30.000 Yahudi İsrail'e yerleşmiştir (Aktar, 2014, s. 207). Dış göçle ülkeyi terk edenler sadece Yahudiler değildi. Varlık Vergisi Kanunu'nun ardından, 1955 yılında yaşanan 6-7 Eylül olaylarında çok sayıda Rum da yaşadıkları ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (Akın, 2011, s. 345).

Azınlıklara yönelik izlenen olumsuz politikaların gerçekleştiği ve Anadolu'dan kente göçün ivme kazandığı bu dönemde; Galata-Pera bölgesinin kullanıcıları değişmiştir (Dalgıçer, 2011, s. 30). Bu değişim içinde Galata ve Pera zenginlerinin bazılarının ülke değiştirmek yerine daha modern konut türlerinin yer aldığı Nişantaşı ve Şişli gibi bölgelere yerleşmesi de vardır (Akın, 2011, s. 345). Yahudilerin çoğunlukla ikamet ettiği Kuledibi ve çevresi bu değişimin izlendiği bölgelerdendir (Akın, 2011, s. 345). Kenti terk eden gayrimüslimlerden boşalan yerlere yoksul nüfus yerleşerek bölgenin demografik yapısı Müslüman nüfus lehinde değiştirmiş, Beyoğlu'nu yaratan gayrimüslimlerden oluşan sosyal yapı yavaş yavaş yok olmuştur. (Aktaş Mazman, 2015, s. 532), (

Tablo **1-3**).

Tablo 1-3: Türkiye'deki Dini Grup Nüfusun Yıllara Göre Dağılımı
(DİE 1959 İstatistik Yıllığından Alınan Verilerle Oluşturulmuştur.)

DİNİ GRUPLAR	**1927**	**1935**	**1945**	**1955**
Müslümanlar	13.269.936	15.838.763	18.497.801	23.804.048
Katolikler	39.511	21.950	21.950	21.784
Ortodokslar	109.905	125.046	103.839	86.655
Protestanlar	6.658	8.486	5.213	8.952
Gregoryenler	Belirsiz	44.526	60.260	60.071
Yahudiler	81.872	78.730	76.965	45.995
Diğer Dinler	140.718	30.402	24.146	37.258
Gayrimüslimlerin Toplamı	378.664	309.140	292.373	260.715
Gayrimüslimlerin Toplam Nüfusa Oranı	2,78%	1,98%	1,56%	1,08%

Beyoğlu; 1950'lilere kadar ülkeyi terk eden gayrimüslimlerden kalan yerlerinde Türk iş insanlarıyla aydın Türk avukatları, doktorları ve mimarları ağırlıyordu ve sinemaları, restoranları, tiyatroları, pastaneleri, sanat galerileri ve lüks mağazalarıyla hala kentin birinci sınıf semtlerindendi (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54). Dönemin ünlü sanatçılarının sahne aldığı büyük gazinolarıyla İstanbul'un eğlence merkezi yine Beyoğlu'ydu (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54). 1950'lerden sonra ise; köylerden kente göçün başlaması kent merkezlerinde nüfus yoğunluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu hızlı kentleşmenin sonucu olarak eğlence kuruluşlarının, ticaretin ve zengin ailelerin yeni gelişen alt merkezlere dağılması ve toplumun kültürel değişimi Beyoğlu'na olan ilgiyi azaltmıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54), (Şekil 1-101).

Şekil 1-101: Nisuaz Pastanesi, 1948 (DBİA).

1960'lara gelindiğinde siyasi kargaşalar ve politik ortamın etkisiyle Beyoğlu'nun kullanıcısı bir kez daha değişmiş, tiyatroların bir kısmı kapanmış, elit mekanların yerine daha düşük gelir seviye grubuna hitap eden dükkanlar açılmış, çoğu XIX. yüzyıla tarihlenen kagir yapılar kullanıcı değiştirmiş ya da yıkılarak yeni yapılara yer açılmıştı (Akın, 1994, s. 217). Belki kaybolan Beyoğlu imajını düzeltmek için 1964 yılında Beyoğlu'nu temizleme kampanyalarının ilk adımı olarak *"Abanoz Sokağı"* (Şekil 1-102) kapatılıyor fakat ortaya çıkan sonuçla arzu edilen durum aynı olmuyor ve fuhuş sokağa yayılıyor, randevu evleri ve randevu evi gibi çalışan otellerin sayısı artmıştır (Scognamillo, 1994, s. 97).

Şekil 1-102: Abanoz Sokak'tan Bir Görüntü, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

1965 yılındaki İstanbul'un nüfusuna bakıldığında, Müslüman nüfusta kayda değer bir artış olduğu görüldüğünden, Beyoğlu'nun da giderek Müslümanlaştığı sonucuna varılabilir (Tablo 1-4). 1970'li yıllarda, tapuları Rumlara ait olan fakat sahipsiz kalan, terk edilmiş binaların illegal yollarla işgal edilmesi (Gülersoy, 1994, s. 220), yine aynı yıllarda sinemalarda pornografik film gösterimlerinin yasallaşması, arka sokaklarda ucuz pavyonların revaçta olmasıyla bölgenin kültürü tamamen değişmiş ve giderek *"çöküntü alan*[47]*"* olarak anılmaya başlamıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54).

[47] Kentin yapısal formunda ve sosyo-kültürel dokusundaki olumsuz yöndeki değişimi anlatmak için kullanılan kavram.

Tablo 1-4: İstanbul'daki Dini Grup Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı, 1956 (BİT).

DİNİ GRUPLAR	1914	1965
Müslümanlar	61%	93%
Hristiyanlar	19%	5%
Yahudiler	5%	1%

1980'li yıllar Beyoğlu'nda kimliğin değiştiği ve kültürel erozyonun yaşandığı bir dönemdir (Eğribel ve Demir, 2022, s. 176). İkinci göç dalgasıyla gelen düşük sosyo-ekonomik nüfus kent merkezine yerleşmiştir ve bu yıllarda suç daha görünür olmuştur (Diren Akartuna, 2017, s. 39). 1980 sonrası özellikle de 1990 yılında Beyoğlu'nda canlanma ve nostaljik yenilikler ortaya çıkmıştır (Akın, 1994, s. 218).

Kentlerin küresel ekonominin sistematiğinde yer almalarında ekonomi kadar kültür ve sanat da etkili olabilmektedir. Özellikle 1990'lardan itibaren kamusal alanlar (meydan, sokak, cadde vd.) "tüketim" endeksli bir estetik ve marka fantazyasının odağında kültür ve sanat turizminin parçası olmuştur (Yardımcı, 2005, s. 30-47). Galata ve Beyoğlu çevresinde de "Bienal[48]" etkinlikleri gibi İstanbul'un küresel kent olma iddiasına yönelik somut adımlar atılmaya başlanmıştır ve bu kapsamda tarihi yapılar, meydanlar, sokaklar, hanlar, caddeler gibi birçok kentsel alan; festival, bienal, sergi gibi birçok farklı kültür sanat etkinliğine sahne olmuştur (Yardımcı, 2005, s. 30-47).

Küresel kent vizyonunun tüketim pratiklerine uygun olarak İstanbul'u "güzelleştirme" adımları da bu dönemde atılarak mekânsal ve kültürel projeler gündeme gelmiştir (Yardımcı, 2005, s. 45-47). 1950'lerden itibaren iyice köhneleşmiş sokakları bile bu yeniliklere dahil olmuş; eski yapılar aydın ve sanatçılar tarafından satın alınarak restore edilmeye başlamıştır (Akın, 1994, s. 218). Açılan yeni modern kafeleri, otelleri, kütür yapıları, kitapçılarıyla ham kalıcı hem de hareketli nüfusun ilgi odağı olmuştur. İstanbul Uluslararası Film Festivali'nin de buradaki sinema salonlarında gerçekleşmesi entelektüel kesimin de buraya olan ilgisini arttırmıştır (Akın, 1994, s. 218). Ayrıca İstiklal Caddesi'nin yayalaştırma çalışması ve Tünel-Taksim arasında yeniden işlemeye başlayan tramvayla yeni bir kültür-sanat-alışveriş aksıyla Beyoğlu eski havasına bürünmeye başlamıştır (Tekeli, 2001, s. 88-93).

[48] Fransızca "*her bir diğer yıl"* anlamına gelen ve iki yılda bir düzenlenen etkinliklere verilen addır.

Beyoğlu Belediyesi Başkanlığı'nca Galata Kulesi ve çevresinin düzenlenmesi için 1987-1988 yılları arasında *"Galata Kulesi ve Çevresi Bölge Düzenleme Projesi"* hazırlanması, 1985 yılında *"Beyoğlu Güzelleştirme Derneği"*nin kurulması, 1997 yılında Karaköy'de *"Tünel Müzesi"*nin açılması gibi bir dizi faaliyet; Galata ve Beyoğlu'nda bulunan tünel, geçit, han, cadde, sokak, meydan gibi kamusal alanlardaki insan hareketliliği ve geçiş sirkülasyonun da artış eğiliminde olmasına neden olmuştur[49].

Kentsel alanları sermayenin taleplerine göre şekillendiren olgulardan olan soylulaştırma (gentrification) 1990'ların başında Beyoğlu Bölgesi'nde gözlemlenmiştir (Altıntaş, s. 33). Soylulaştırma süreci, ilçenin kırk beş mahallesi arasından Cihangir, Asmalımescit ve Galata mahallelerinde etkili olmuştur (Altıntaş, s. 33). Galata'daki soylulaştırma süreci, 1995 yılında görünür hale gelmiştir (Yardımcı, 2005, s. 45). Tüm bu gelişmelerle XX. yüzyılın sonlarında Beyoğlu yerel yönetimin ve Mimarlar Odası'sının çalışmalarıyla eski popülaritesini ve çekim merkezi olma özelliğini geri kazanmıştır (Gülersoy, 1994, s. 220). Tekrardan gelen popülarite aynı oranda suçu da beraberinde getirmiştir. 1993 yılında orta düzeyde suç alanı olan Beyoğlu 1997 yılında yüksek düzeyde suç alanına dönüşmüştür (Alkışer, Edgü ve Ünlü, 2000, s. 19).

1.4.1.3. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı

XIX. yılda başlayan Batılılaşma süreci, XX. yüzyılda da Galata ve Beyoğlu bölgesinde devam etmiştir. Bölgesindeki mekânsal dönüşümler özellikle 1950'lerde gerçekleşmiştir (Gül, 2015, s. 538). Cumhuriyet tarihinin ilk yılları bazı bürokratik değişimlerin başlangıcı olmuş, Şehremaneti kaldırılmış yerine belediye yasaları tayin edilerek belediye başkanlarının ve valilerin görev tanımları yapılmıştır (Kuban, 1996, s. 384). Bunun yanında her iktidarın ilk yaptığı gibi yabancı isimlerde revizyona gidilmiş; 1925 yılında Pera adının resmi yazışmalardan çıkartılmasıyla Beyoğlu kullanımı yaygınlaşmıştır (Beyoğlu Belediyesi, 2022). 1927 yılında "Grande Rue de Pera" olan caddenin adı *"İstiklal Caddesi"* olarak değiştirildi (Akıncı, 2019, s. 18). Yaygın kullanımı devam eden Galata ismi, 1960 yılında yazışmalardan ve tabelalardan

[49] Belirtilen projelerin bilgisi, Beyoğlu Belediya Başkanlığı'nda görevli olan çalışanlardan alınmıştır.

kaldırılmış, yerine o dönem sadece meydanla sınırlı olan *"Karaköy"* adı verilmiştir (Türker, 2000, s. 11).

Bu dönemde gerçekleşen radikal imar çalışmaları bölgenin genelini ve Karaköy Meydanı'nın da değişip dönüşmesine sebep olmuştur ve bu değişimler işlev ve mekânsal kurgunun da değiştirmiştir. XIX. yüzyılda ticari faaliyetlerin yoğun olduğu bir liman bölgesi olan Galata, XX. yüzyılda ticaret içeriğinin değişmesi ve Haydarpaşa Limanı'nın da etkisiyle ticari işlevini yitirmeye başlamış ve yolcu gemilerinin yanaştığı bir rıhtım halini alarak ticari işlevini turizme vermiştir (Sulamacı, 2018, s. 99), (Şekil 1-103).

Şekil 1-103: Galata Rıhtımı, 1900'ler, Sébah ve Joaillier (URL-26).

Cumhuriyet'in erken dönemlerinde mimari; modernist bir bakış açısıyla şekillenmeye başlamış ve yabancı mimarların aracılığıyla gelişmiştir (Bozdoğan, 2008, s. 18). Bu dönemde gerçekleşen bayındırlık çalışmalarından birisi yönetimin geçit törenleri için Taksim Meydanı'nın yeniden düzenlenmesidir. 1928 yılında gerçekleşen bu düzenlemede İtalyan mimar Kanonika tarafından yapılan Taksim Cumhuriyet Anıtı meydana yerleştirilmiş ve bölge Cumhuriyet Dönemi İstanbul'unun en özgün yeri ve Cumhuriyet'in sembolü halini almıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s.

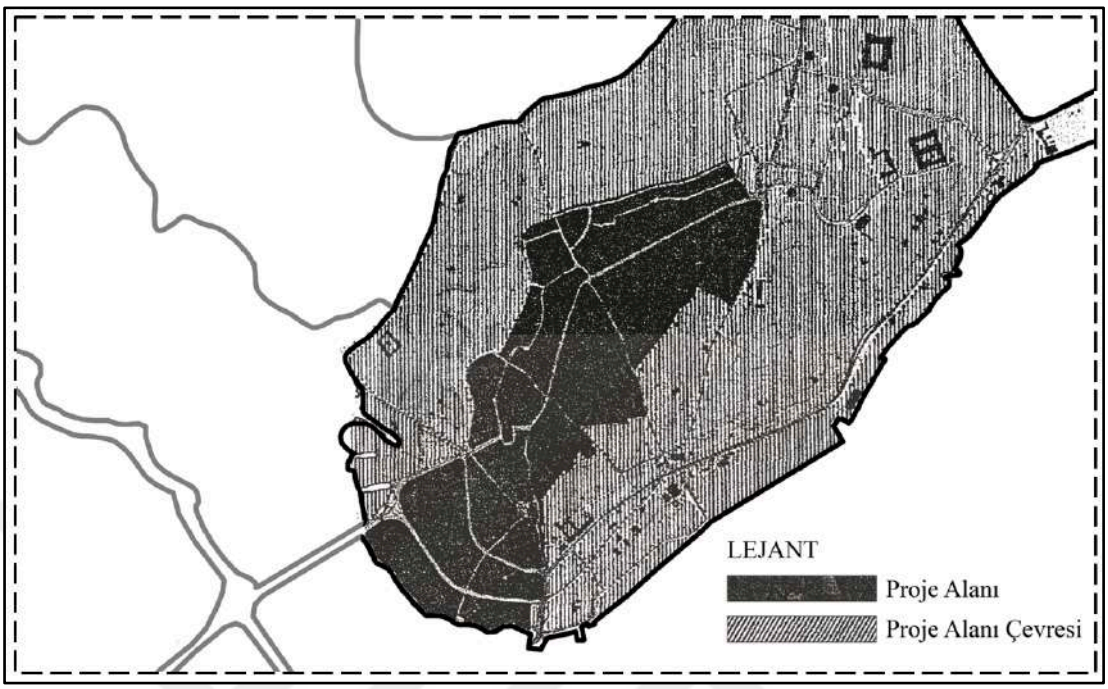
54). Böylece Dörtyol, buluşma merkezi işlevini Taksim Meydanı'na devretmiştir (Misailidis, 1988)[50], (Şekil 1-104).

Şekil 1-104: Taksim Cumhuriyet Meydanı, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

Beyoğlu ve Galata çevresindeki tarihi ve kültürel yapıların restore edilerek çeşitli turizm fonksiyonları kazandırılması ve bölgenin bir turizm merkezine dönüştürülmesi önerileri XX. yüzyılın ikinci yarısında *"Beyoğlu-Galata Turizm Gelişim Projesi"* ile gündeme gelmiştir ve bu proje kapsamında; Haliç kıyısındaki binaların cephelerine restitüsyonu ile hanların restore edilerek, çeşitli turizm fonksiyonlarının yer alacağı turizm merkezleri haline dönüştürülmesi önerilmiştir. Tescilli yapılar korunurken diğer parsellerde yer alan yapılar için korunacak dokuyla uyumlu yeni yapılar önerilmiştir (Omay, 2000, s. 46-47). Bu yapı dizisi ile kıyı arasında kalan yerlerle sahil çizgisinin ve yaya ile rekreasyon alanlarının düzenlenmesi de planlanmıştır (Omay, 2000, s. 46-47), (Şekil 1-105).

[50] Kitabın içeriğinden genel bir yargıya varıldığı için sayfa numarası verilmemiştir.

Şekil 1-105: XX. Yüzyılda Hazırlanan Beyoğlu-Galata Turizm Gelişim Haritası. (Beyoğlu Belediyesi Arşivinden Alınan Projeden Düzenlenmiştir).

Artan nüfus ve taşıt trafiği ile transit merkezi niteliği kazan Karaköy Meydanı'na (Türker, 2000, s. 76-77, 106) 1964 yılında Haşim İşcan'nın (1963-1968) belediye başkanı olduğu dönemde trafik sorununa çözüm getirmesi için bir alt geçit yapılmaya başlanmıştır (Karakoç, 2015, s. 524). Yayaları yolun altına alarak buradaki trafik kavşağı niteliğini vurgularken meydanı da daimî olarak trafiğe açmıştır (Orçun Kafesçioğlu, 2016, s. 184), (Şekil 1-106).

Şekil 1-106: Karaköy Alt Geçidi Çalışmaları, 1964-1965 (İBB Arşivi).

1970 yılında ise meydanın bütünlüğünü bozan bir adım atıldı ve Taksim Cumhuriyet Meydanı'nı fiziksel olarak tanımlı hale getiren, bölgenin ilk modernist yapılarından biri olan "Kristal Gazinosu" yıkıldı (Kuruyazıcı, 2014, s. 31), (Şekil 1-107). Meydan sınırlarının belirsizleşmesinin ve anlamsız bir çıkıntı haline bürünmesinin ardından, Tarlabaşı Bulvarı'nın açılmasıyla meydanla bulvar arasındaki yapı blokları da yıkılmıştı (Kuruyazıcı, 2014, s. 31). Taksim Cumhuriyet Meydanı artık sınırları belirsiz, ölçüsüz amorf bir boşluk halini almıştı (Kuruyazıcı, 2014, s. 31).

Şekil 1-107: Taksim Meydanı ve Kristal Gazinosu, 1950'lerin Sonu (KVKBKM Arşivi).

İstanbul'daki yeraltı çarşısı ve yaya alt geçidi işlevlerinin bir arada bulunduğu ilk örnek olma özelliğini taşıyan Karaköy Alt Geçidi'nden sonra Karaköy'ü etkileyen ilk katlı otopark 1976 yılında hizmete açılarak meydanını doğal otopark olmaktan kurtarmıştır (Gemici & Erinsel Önder, 2020, s. 358); (Tepeli, 2015, s. 28).

1980'lerde Beyoğlu için yeni bir adım daha atılmıştır. *"Beyoğlu-Galata Turizm Gelişim Projesi"*nin devamı niteliğinde olan merkezi ve yerel yönetim iş birliğiyle 1987-1988 yılları arasında "Galata Kulesi ve Çevresi Bölge Düzenleme Projesi" hazırlanmıştır (Omay, 2000, s. 49). Proje kapsamında alanın turizm amaçlı kullanımına yönelik binaların fonksiyon değişiminden belirli adaların tamamen kamulaştırılması ve Yüksek Kaldırım Caddesi'ne doğru köşe binaların kamulaştırılarak turist otobüslerinin park alanı haline getirilmesi, 131 binanın otel ve pansiyon için kullanılması; turizme yönelik zemin katlarda eğlence, yeme-içme, sergi gibi işlevlerin oluşturulması, Ceneviz Sur kalıntılarının restore edilmesi, Kule Meydanı'nın yayalaştırılması, alan içinde yer alan yapıların cephe görünümlerine ilişkin kriterlerin belirlenmesi ve son olarak belirtilen kullanımların dışında kalan faaliyetlere son verilmesine birçok düzenleme ön görülmüştür (Omay, 2000, s. 49);

(İBB, 2014, s. 85). 30.08.1989 tarih ve 89/14499 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Galata ve Çevresi Turizm Merkezi ilan edilmiş ve turizme dayalı düşünülen planlamalar resmi bir zemine oturtulmuştur. Döneme ait fotoğraflarda otel tabelalarının çokluğu bölgenin turizm konusunda geliştiğini göstermektedir (İBB Arşivi), (Şekil 1-112 ve Şekil 1-108).

Şekil 1-108: Yüksek Kaldırım Caddesi, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

1970 sonrası dönemde kentin kamusal alanlarında heykel uygulamalarında artışlar yaşanmıştır. Bu gelişimden etkilenen alanlardan birisi Karaköy Meydanı diğeri de Tünel Meydanı olmuştur (Üstünipek, 2015, s. 466). 1974 yılında Karaköy Meydanı'na hâkim konumda bulunan Bankalar ve Kemeraltı caddelerinin kesiştiği yere Gürdal Duyar'ın *"Güzel İstanbul"* isimli heykeli yerleştirilmiştir fakat İstanbul'un *"güzel bir kadın olarak"* tasvir edildiği çıplak kadın figürlü heykel, 9 gün sonra meydandan kaldırılarak Yıldız Parkı'na nakledilmiştir (Antmen, 2009, s. 368), (Şekil 1-109).

Şekil 1-109: Karaköy Meydanı Güzel İstanbul Heykeli, 1974 (Antmen).

1993 yılında İBB'nin kültür ve sanat etkinlikleri kapsamında İstanbul'un farklı kamusal alanlarına konulmak üzere *"Açık Alanlara Üç Boyutlu Çağdaş Sanat Yapıtları Yerleştirme Etkinliği"* için heykeller üretildi ve bu heykeller arasında Ayşe Erkmen'in Tünel Meydanı'na yerleştirilen *"Açık Sütun"*u da yer almaktadır (Üstünipek, 2015, s. 466-467), (Şekil 1-110).

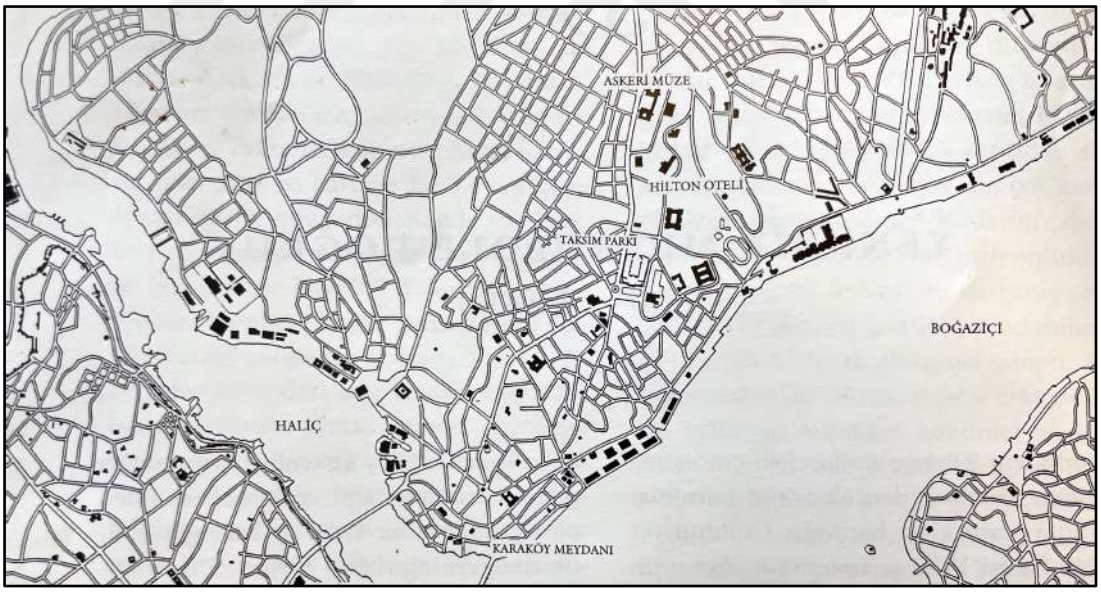

Şekil 1-110: Tünel Meydanı Açık Sütun, Cemal Emden, 1994 (URL-27).

XX. yüzyılın başında Beyoğlu; İşhanları, banka yapıları, konutları, dini ve ticari yapıları, okulları ve eğlence mekanlarıyla İstanbul'un yakın geçmişini yansıtan önemli bir bölgeydi (Ahunbay, 2011, s. 37). Galata'da Özellikle Voyvoda Caddesi, Kemeraltı Caddesi ve çevresi çok katlı kagir hanlar ve banka binalarıyla ticari, Pera ise daha çok konut bölgesi olarak geçmişten gelen işlevlerini devam ettirmektedir (Yürü, 2009, s. 121). XX. yüzyılın ikinci yarısında Beyoğlu'nun demografik yapısı değişmiş ve buna bağlı olarak bölgenin konut kullanımı azalmış, kullanıcısı kalmayan apartmanların üst katları; atölye, ofis, imalathane gibi işlevlere dönüşürken giriş kat ticari kullanımı devam etmiştir (Avunduk, 2019, s. 34). Yüzyıl sonlarında deniz ticareti öneminin giderek azalması ve bankacılık sektörü Levent-Maslak tarafına

kayması, ticaretin Şişli-Nişantaşı bölgesine taşınması sonucu Beyoğlu'nun ticaret merkezi olma özelliğini zayıflamıştır (DBİA, 1994, s. 354).

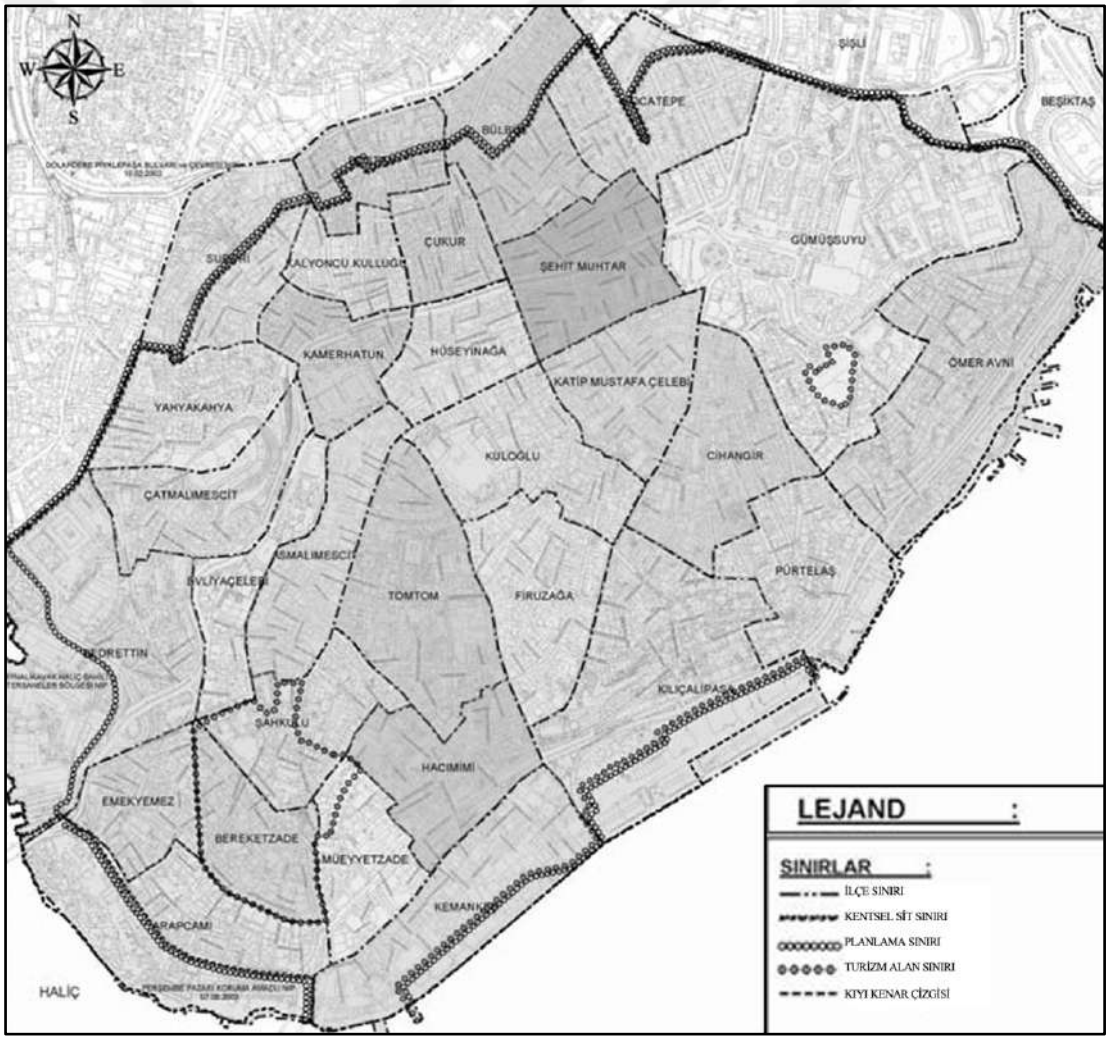
Galata, Beyoğlu ve Taksim artan kent merkezi nüfusuna apartmanlaşarak cevap vermiş bölgelerdir (Akay vd., 2015, s. 568). Taksim Kışlası'nın karşısındaki askeri eğitim alanı iskana açılarak kentin ilk planlı apartmanları yapılmış ve kışlanın karşısındaki mezarlık kaldırılarak burası da apartmanlaşmaya başlamamıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54). 1940'lı yıllara gelindiğinde; 1936 yılında Dönemin Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk tarafından ülkeye davet edilen Henri Prost'un hazırladığı planlar referans alınarak Taksim Kışlası yıkılmış ve bugünkü Taksim Gezi Parkı ve Hilton Oteli'nin bulunduğu alan düzenlenmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54). Yapılan bu bayındırlık çalışmalarında sonra Taksim Meydan'ı daha önemli bir hale gelmiş ve İstanbul'un merkezi konumuna geçmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 54), (Şekil 1-111).

Şekil 1-111: Kent Planı, 1950-1960 (Kuban, 1996).

Koruma kanunlarının yürürlüğe gireceği 1970'li yıllara kadar bölgede kagir konaklar yıkılmış yerlerine bitişik nizam yüksek katlı yapılar yapılmıştır (Dalgıçer, 2011, s. 38). İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulunun 07.07.1993 gün ve 4720 sayılı kararı ile *"Bahriye Caddesinden Haliç kıyısına, kıyıyı izleyerek Atatürk Köprüsü ve Tersane Caddesinden Karaköy sahiline, kıyıyı izleyerek ve Dolmabahçe Cami'sini içine alarak, İnönü Caddesinden Asker Ocağı Caddesine*

devam eden ve Yedikuyular Caddesi, Abdulhakhamit Caddesi, Taksim Caddesi, Yenikafa Sokak, Leman Sokak, Dereotu Sokak, Serdar Ömer Paşa Caddesi, Dilbaz Sokak, Tevfik Efendi Sokak, Ömer Hayam Caddesi, Bocurgat Sokak, Keramet Sokak 158 Tahta Fırını Sokağı izleyerek Bahriye Caddesine uzanan sınırlar içinde kalan" bölge Beyoğlu Kentsel Sit Alanı olarak belirlenmiştir (KVKBKM), (Şekil 1-112). Bu karara kadar geçen sürede daha çok anıtsal yapılarla önemli sivil yapılar tescil edilmiş ve bunun sonucunda, bölgede yer alan sivil orta sınıf konut alanı mirasının önemli bir bölümü kaybedilmiş ve/veya bu yapıların özgün özellikleri zarar görmüştür (Dinçer, Enlil ve Evren, 2009, s. 313).

Şekil 1-112: Beyoğlu İlçesi Kentsel sit Alanı Mahalle Sınırları, 2005 (İBB Planlama ve İmar Müdürlüğü Arşivi).

Uzun süreli tarihsel geçmişi olan kentlerde, siyasi erk tarafından modernleşme kavramı kalkanıyla eskiyi ortadan kaldırma ve yeniye yer açma çalışmaları yapılagelmektedir. İstanbul da bu yıkarak yok etme faaliyetlerine maruz kalmış ve kentsel hafıza-kimlik kayıpları yaşamıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde, İstanbul'da toplu istimlaklere dayalı iki büyük imar hareketi gerçekleşmiştir. En çok Beyoğlu bölgesinde değişikliğe sebep olan bu imar hareketlerinin birincisinin başında Demokrat Parti iktidar döneminin başbakanı Adnan Menderes, ikincisinin başsında ise İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Bedrettin Dalan vardır (Cezar, 1991, s. 255). Kentsel kimliği en çok değişime uğrayan yerlerden birinin Galata bölgesi olduğu söylenebilir. Sonuç olarak Karaköy, Kemeraltı, Perşembe Pazarı bölümlerinde artık tarihi Galata büyük oranda günümüze gelememiştir. Çift taraflı yıkıma uğrayan Haliç kıyılarından en çok haritadan silinme Galata kıyılarında yaşanmıştır (Cezar, 1991, s. 258).

1.4.1.3.1. 1956-1960 Yılları İmar Hareketler

Literatüre "Menderes İmarları" olarak geçen dönemin Başbakanı Adnan Menderes Dönemi'nde (1950-1960) gerçekleşen kentsel düzenlemelerden önce de İstanbul'da istimlaklere bağlı yıkımlar yapılmıştır fakat bu dönemdeki kadar geniş bir alana yayılan uygulamalar yapılmamıştır (Cezar, 1991, s. 255).

İstanbul'un ihmal edildiğini öne süren Başbakan Adnan Menderes *"(...) kenti 1900'lerin görünümünden kurtaracaklarını (...)"* vadeder (Findling, 1990, s. 311-312). İstimlak yasalarının Meclis'te onaylanmasından sonra *"(...) dünyanın incisi İstanbul böyle mi olmalıydı?"* sorusuyla düzenlediği basın toplantısında *"(...) yapılacak ilk işin İstanbul'un Beyoğlu'na karşı (...)"* olması gerektiğinin altını çizerken kentin *"(...) tamamen yeni bir çehreye bürüneceğini ve modern bir kent olacağını* (…) açıklar ve kentin neredeyse her yerinde yıkımlar başlar, kent devasa şantiye görünümünü alır (Akpınar, 2015, s. 85). Bu imar hareketleri Beyoğlu ve Karaköy'ü de önemli ölçüde etkilemiş ve XIX. yüzyıl sonlarındaki mimari, kültürel ve sosyal yapısını kaybetmiştir (Türker, 2000, s. 105-106), (Şekil 1-113).

Şekil 1-113: Karaköy Meydanı İstimlakleri, Ara Güler, 1958 (Kuban, 1994).

1956-1960 yılları sırasında gerçekleşen bu imar hareketlerinde tezin çalışma alanını etkileyen uygulamalar; Tersane Caddesiyle Maliye Caddesinin açılması, Karaköy Meydan Düzenleme çalışması ve Karaköy Meydanı'nı Tophane Meydanı'na bağlayan Kemeraltı Caddesi'nin genişletilmesidir. Tersane Caddesi'yle Galata'nın kıyıyla olan bağlantısı koparılmış, Karaköy Meydanı'nda yer alan, özellikle 1820-1920 yılları arasında Batılı mimari üslupta inşa edilen önemli yapılar yıkılırken Kemeraltı Caddesi genişletme ve Maliye Caddesi açılma çalışmalarında çok sayıda bina da ortadan kaldırılmıştır (Türker, 2000, s. 106). Ticaret ve iş merkezi olarak düzenlenmesi planlanan Karaköy Meydanı genişletme çalışmaları, 1956 yılında Galata Köprüsü'nün çıkışındaki on yedi yapının yıkımıyla başlamış ve 1958 yılında yıkılan bina sayısı altmış üçe yükselmiştir (Doğusan, 2004, s. 103-104). 1950'lere kadar büyük ölçüde eski halini koruyan Karaköy Meydanı'nın çoğu azınlıklara ait tanınmış mağazaları bu yıkımlarla yok olurken döneminin yapım teknikleriyle Art Nouveau üslubunda yapılan ve Karaköy siluetinin önemli bir parçası olan Raimondo d'Aronco'nun eseri Karaköy Mescidi (Küçük Merzifonlu Mescidi) kaybolan pek çok yapıdan sadece birisidir (Esmer, 2013, s. 57); Türker, 2000, s. 10-104), (Şekil 1-114).

Karaköy Meydanı ve Kemeraltı Caddesi genişletilmelerinde bölgenin fuhuş namlı Beyzade, Şerbethane ve Şeftali sokakları da yıkılmıştır (Freely ve Freely, 2014, s. 69).

Şekil 1-114: Küçük Merzifonlu Mescidi, 1900'ler (SALT Arşivi).

İstanbul'un tarihi çekirdeğini değiştiren ve birçok eleştiriye maruz kalan bu projenin amacı; İstanbul'un yollarının daha modern bir görünüme kavuşturulması, dar yolların genişletilerek trafik sorununu çözmesiydi (Türker, 2000, s. 106) fakat çalışmanın sonucunda İstanbul'un görünüşü geriye döndürülemeyecek şekilde değişmiş, binlerce yıllık *"yaya kenti"* olan şehir, dört yıl kesintisiz devam eden yıkımlarla bölünmüştür (Altunel ve Ertem, 2011, s. 72). İlhan Tekeli'nin verdiği sayıya göre 7289 adet konut ve işyeri yıkılmış pek çok kişi mağdur olmuştur (Tekeli, 1991, s. 26). Bu dönem yıkımlarından Galata Surları da zarar görmüştür. Surlara ait olan bir burç Kemeraltı Caddesi'nin genişletilmesi sırasında tamamen ortadan kaldırılmasa da büyük bir bölümü tahrip olmuştur (Okur Coşkunçar, 2018, s. 78).

1.4.1.3.2. 1984-1989 Yılları İmar Hareketler

Menderes İmarlarından sonra dönemin Belediye Başkanı olan Bedrettin Dalan Dönemi'nde (1984-1989) İstanbul için yeni bir süreç başlamıştı. Dalan; *"İstanbul'u, şanı geçmiş tarihinde yatan yorgun bir şehir olmaktan çıkararak 21. yüzyıl için vaatlerle dolu bir metropol kente dönüştürmek*[51]*"* için büyük çaplı yıkımlar gerçekleştirmiştir (Bartu Candan, 2000, s. 47). *"İstanbul İslam alemini batıya bağlayan kutsal bir kenttir. İstanbul'a kıymet etmek bir ibadettir Tanrı'ya şükrediyorum bana bu ibadeti sağladığı için (...)*" sözleriyle imar uygulamalarının dayanağını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1984, s. 7). *"Eğer tarihi eserleri korumak kalkınmaya engel olacaksa biz buna karşıyız. En azından bizim yıktıklarımız tarihi eser değil. Yıkıma devam edeceğiz."* (Bartu Candan, 2000, s. 48) Diyen Dalan *"2500 yıllık kentte 150 yıllık bina eski eser olur mu?"* sözleriyle kendi koruma doktrinini ortaya koymuştur (Ekinci, 1994, s. 83).

Bu dönemde gerçekleşen istimlak ve yıkımlar; Haliç'in iki yakasında 1986-1987 yıllarında ve 1988 yılında Taksim-Tarlabaşı-Şişhane bölümünde yoğunlaşmıştır (Cezar, 1991, s. 257). Çalışmalar için önemli bir adım olan *"Beyoğlu Kentsel Yenileme Projesi"*nin amacı; İstiklal Caddesi'nin yayalaştırılması ve buraya alternatif bir yolun oluşturulmasıydı. Bu kapsamda Tarlabaşı Bulvarı'nın açılması gündeme gelmiştir (Gürsel, 1987, s. 48). Mimarlar Odası ve Anıtlar Kurulu'nun itirazlarına rağmen bulvarın açılması; bölgenin tarihi dokusuyla İstiklal Caddesi'nin bağının kopmasına sebep olurken Taksim Meydanı'nın da tanımsızlığını arttırmıştır (Kuruyazıcı, 2014, s. 31), (Şekil 1-115 ve Şekil 1-116). Açılan bu bulvarla Tarlabaşı'nın toplumsal dışlanmışlığı güçlenmiş ve Beyoğlu'nda istenmeyen her şeyin; uyuşturucu, fuhuş çöküntü alanına dönüşen Tarlabaşı'na yerleşmiştir (Enlil, 2003, s. 88).

[51]Bartur, Keyder ve Öncü 'nün "Globalization of a Third-World Metropolis: Istanbul in the 1980s" çalışmasından aktarmıştır.

Şekil 1-115: Tarlabaşı Bulvarı Yapım Çalışmaları Taksim Meydanı Tarafı, 1989, Marc Eginard, (SALT Arşivi).

Şekil 1-116: Tarlabaşı Bulvarı Yapım Çalışmaları Taksim Meydanı'na Bağlantı Yolu, 1988, Marc Eginard (SALT Arşivi).

Gerçekleşen bu "Dalan Operasyonları" ile Haliç, Tarlabaşı, Galata ve Unkapanı gibi kentin merkezi alanlarındaki kültür mirası olan pek çok yapı yıkılmış, bu dönemde Karaköy Limanı ile Perşembe Pazarı'nı kapsayan bölgenin turizm alanına dönüştürme planlamasıyla tarihi Ceneviz ve Bizans'a kadar dayanan pazarın kaldırılmasına karar verilmiştir (Say Özer ve Yeğenağa, 2017, s. 459). Perşembe Pazarı esnafını tek çatı altına toplayarak sektörel enerjiyi ve ekonomik potansiyeli tek merkezde birleştirmek amacıyla bir kütle olan *"Perpa Ticaret Merkezi"* inşaa edilmiştir (İstanbul İmar A.Ş.). Bu müdahalenin etkisiyle Karaköy Bölgesi'ndeki ticaretin varlığı zarar görmüş olsa da merkez beklenen ilgiyi görememiş ve Karaköy'deki dükkânlar faaliyetlerini sürdürmeye devam etmiştir (Say Özer ve Yeğenağa, 2017, s. 459), (Şekil 1-117).

Karaköy Ticari Mekanlar, (SALT Arşivi).

Perpa Ticaret Merkezi (Perpa Arşivi).

Şekil 1-117: Kaldırılmak İstenen ve Yeni İnşa Edilen Ticaret Merkezi.

Sonuç olarak; İstiklal Caddesi taşıt trafiğine kapatılmış, Tarlabaşı Mahallesi'nde, 167 tanesi tescilli olan 300 bina yıkılmış, fuhuş, uyuşturucu ve suç oranı giderek artmış ve yeni bir kentsel çöküntü alanı doğmuştur (Aydın B. S., 2018, s. 37). Adnan Menderes dönemi imarlarından sonra tarihi görüntüsünü zaten kaybeden Karaköy, Dalan imarlarıyla Tünel tarafındaki son mağazalarının da yıkılmasıyla Türker'in deyimiyle *"son nefesini vermiş"* ve mevcut halini almıştır (Türker, 2000, s. 104).

1.4.2. XXI. YÜZYIL

Kültür tarihçisi ve estetik kuramcısı Walter Benjamin; *"taşlaşmış doğa"* olarak tanımladığı *"modern fantazmagoryayı[52]"* oluşturan metaların; insanlık tarihini "bir büyüye tutulmuş gibi dondurduğunu" ileri sürmektedir (Buck Morss, 2010, s. 181). Beyoğlu'nda da geçmişten günümüze gelen ve kentsel çevreyi oluşturan öğeler modernleşmenin sonucu olarak taşlaşmış ve gerçek deneyimini beli bir oranda kaybetmiştir. Atilla Dorsay için "anılar yumağı" (Dorsay, 1993, s. 11), kendini "Beyoğlulu" olarak tanımlayan Ara Güler için "köşeyi döndüğü zaman, göreceği kapıyı bilmek üzerine kurulu bir memleket" (Kolektif, 2002, s. 76-77) olan Beyoğlu; gerçekleşen mega projeleri, göçmenleri ve değişen turist kimliğiyle geçmiş durumuyla kıyaslandığında sosyo-kültürel yapısı ve mekânlarıyla değişen, yıkılan hatta terk edilen bir yere dönüşmüştür (Bektaş, 2014, s. 300).

1.4.2.1. Göçler ve Sosyal Yap

Cumhuriyet'in ilanıyla daha görünür olan Beyoğlu'nun sosyo-kültürel yapısındaki değişim XXI. yüzyıl içinde siyasal ve ekonomik dinamiklere paralel olarak şekillenmiştir. Beyoğlu 2000'lerden itibaren farklı etnik, dinsel ve ulusal kimliğe ait göç dalgalarına mekân olmuştur (Kaya Erdoğan, Kurtuluş ve Yükseker, 2022, s. 144). Beyoğlu'ndaki en büyük göçmen grubunu geçici koruma statüsündeki Suriyeliler[53] oluşturmakla birlikte, ilçede çok sayıda kayıtsız göçmen de bulunmaktadır (Kaya Erdoğan vd., 2022, s. 136). Göçmenlerin bulunduğu semtler sadece barınma yeri olmanın ötesinde çalışılan, hayata dahil olunan ve mücadele

[52] Fantazmagorya; Eski Yunancada "aldatıcı görüntüler" anlamındaki terim.
[53] Göç İdaresi'nin 2019 yılına ait verilerinde Beyoğlu'ndaki Suriyeli mültecilerin sayısı 12.467 olarak verilmiştir.

edilerek farklı toplumsal yaşam şekilleriyle *"tanışılan" bir yer* olarak değerlendirilebilir (Altıntaş, 2016, s. 8). Bu bağlamda, XXI. yüzyılda Beyoğlu yaşamıyla tanışan çoğunlukla Ortadoğulu ve Afrika kökenli göçmenler bölgenin sosyo-kültürel durumunu farklı bir düzeyde değiştirmiş ve yeni eğlence mekanları ve lokantaları ortaya çıkarmıştır (Kaya Erdoğan vd., 2022, s. 143). Metruklaşan konut stokları yoksul göçmenler için bir barınak alanı yaratmış ve yerleşmelerini kolaylaştırmıştır (Kaya Erdoğan vd., 2022, s. 136).

Beyoğlu, İstanbul'un en fazla hareketli nüfusa sahip olduğu merkez ilçelerden birisidir. 2010'lardan sonra ekseriyetle bölgedeki Arap turist sayısındaki artış; bölgenin turizme yönelik hizmetlerini yeniden biçimlendirmiştir (URL-28). Bu hareketli nüfusa dünyanın birçok yerinden gelip müzik yapan sokak müzisyenlerini de dahil etmek yerinde olacaktır. Yerli ve yabancı bu müzisyenlerin performanslarını sergiledikleri öncelikli yer Beyoğlu, İstiklal Caddesi'dir (Çiçek, 2019, s. 54). Günümüz Beyoğlu'sunun kimliği olan sokak müziğine olan ilgi; 2004 yılında Fatih Akın'nın *"Crossing the Bridge: The Sound of İstanbul*[54]*"* isimli belgeseli ve Beyoğlu Belediyesi'nin 2007 yılında ilk kez düzenlediği *"Sokak Müziği Festivali"* ile daha görünür bir hal almıştır (Çiçek, 2019, s. 35). Bir diğer hareketli nüfus ise; grafiti sanatçılarıdır. Kültür-sanat merkezi konumunda olmasının bir sonucu olarak İstanbul ilçelerinde grafiti ve sokak sanatı uygulamalarının en fazla olduğu yer Beyoğlu'dur (Koçak ve Özhan Koçak, 2016, s. 218). 2009 yılında Berlin'den İstanbul'a Erasmus öğrencisi olarak gelen Kripoe; Beyoğlu ve Karaköy duvarlarını, en çok da tezin çalışma aksı olan Yüksek Kaldırım Caddesi'ni bir açık hava müzesine dönüştürmüştür (Koçak ve Özhan Koçak, 2016, s. 218), (Şekil 1-118). Tünel Meydanı yapı cepheleri, dükkân kepenklerinde ve Karaköy Alt Geçidi'nde de grafiti örnekleri mevcuttur (Gemici ve Erinsel Önder, 2020, s. 358-361).

[54] Köprüyü Geçmek: İstanbul'un Sesi.

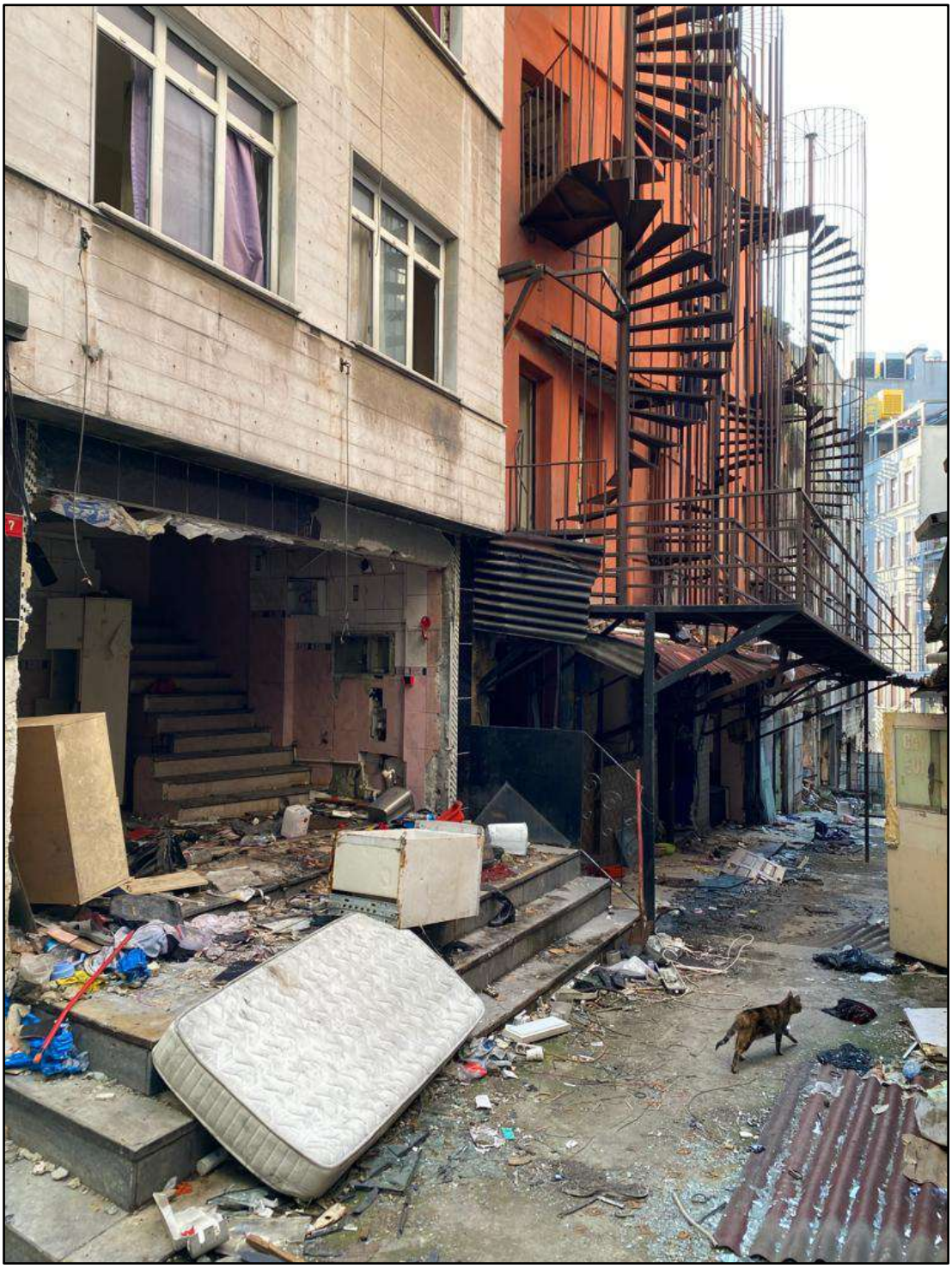
Şekil 1-118: Kripoe'nin Çalışması, Yüksek Kaldırım Caddesi, 2009 (Erdoğan G. , 2009).

XXI. yüzyılda gerçekleşen önemli bir uygulamalardan birisi; II. Abdülhamid Dönemi'nden (1876-1909) itibaren resmi olarak var olan (King, 2016, s. 141) genelevlerin artık Beyoğlu için bir mazi olmasıdır. 15 Mayıs 2009 tarihinde İBB Meclis kararı ile onaylanan Beyoğlu'nun son resmi genelev bölgesi 20 Mayıs 2010 tarihinde kapatılmıştır (Freely ve Freely, 2014, s. 69). Beyoğlu Belediye Başkanı Haydar Ali Yıldız 2022 yılında alanda gerçekleştirdiği açıklamada; Genelevlerin bulunduğu Zürafa Sokak ile Kadem ve Alageyik sokaklarının kültür-sanat merkezine dönüştürülmesi amacıyla başlatılan çalışmaların devam ettiğini ve *"Kadem Sokak'taki 12 binanın tamamı yıkıldı. Zürafa Sokaktaki 19 binanın da 17'si yıkıldı. Geriye 2 bina kaldı. Binaların kaldırılması çalışmalarını hak sahipleri gerçekleştiriyor, yeniden inşasını da yine hak sahipleri gerçekleştirecek"* sözleriyle ifade etmiştir (URL-Y, 2022). Gerçekleşen bu uygulamayla uzun süredir bölgenin imgesi olan ve Surp Pırgiç Ermeni Katolik Kilisesi'nin de bulunduğu Zürefa[55] sokağın hafızlardaki biçimine başka bir işlev verilerek yeni bir dönemin başlaması planlanmıştır (Şekil 1-119 ve Şekil 1-120).

[55] Sokağın özgün ismi Zürefa iken Zürafa olarak değiştirilmiştir.

Şekil 1-119: Zürafa Sokak, Ara Güler, 1957 (DBİA).

Şekil 1-120: Zürafa Sokak, 2022 (A. Özkara).

Beyoğlu'nun bugün geldiği durumda, terör olaylarının da azımsanmayacak bir etkisi vardır. Kent yaşamına, turizme ve özel olarak eğlence sektörüne etki eden terör eylemleri sonrasında pek çok işletme kapanmış ya da el değiştirmiştir (URL-S). 2013 yılında meydana gelen Beyoğlu'nda başlayıp ülkenin geneline yayılan Gezi Parkı

eylemleri; parkın kentsel kimliğinin değişmesi noktasında önemli bir olaydır (URL-S).

2009 yılında yürürlüğe giren yasa ile kapalı mekanlarda sigara içme yasaklanması hizmet sektörlerinin açık alanları kullanıma açmasına ve sokaklara doğru genişlemesine neden olmuştur (Pelvanoğlu, 2022, s. 271). 2014 yılında kent belleğinde önemli bir yeri olan birçok sinema salonunun ve kitapçıların kapanması bölgenin sanat-kültür faaliyetlerinin azalmasına sebep olarak Beyoğlu'nunda bir nevi terk edilmesine zemin oluşturmuştur (URL-S).

Bu dönemde *"süper soylulaştırma"* olarak tanımlanan bir sürece girilmiş ve pek çok han, pasaj otel ya da AVM gibi tek işlevli yapılara dönüştürülmüş, bölgenin çeşitliliği yok edilerek homojenleştirilmiştir (URL-S). Önemli kültürel ve sosyal etkinliklere mekân olmuş, Beyoğlu'nu Beyoğlu yapan ve var oldukları döneme yadsınamaz bir iz bırakan; Saray (Glorya), Emek, İpek ve lüks sinemaları, Rumeli Pasajı, Cercle d'Orient (Serkldoryan Pasajı), Tepebaşı Tiyatrosu, Balyan ve Markiz pastaneleri, Lambo'nun Meyhanesi, Melek Apartmanı, Degustasyon Restoranı, Tokatlıyan Oteli, Narmanlı Han, Çiçek Pasajı bugün yerlerinde göremeyeceğimiz mekanlardır.

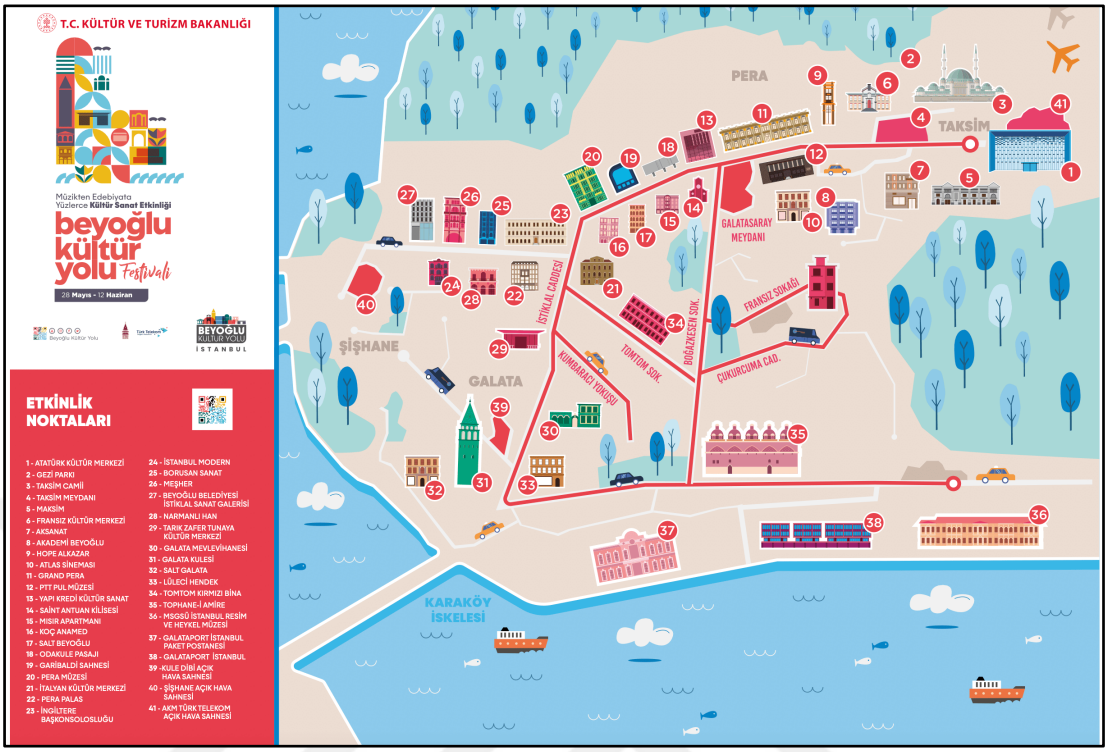
Beyoğlu Belediyesi'nin 2005-2021 yılları arasında yayımladığı on yedi adet "Beyoğlu Faaliyet Raporu" incelendiğinde belediyenin kültür sanat etkinlikleri, şenlikler, sosyal ve kültürel nitelikli festivallerinin önemli bir bölümünün Karaköy ve Tünel meydanları dışındaki (Taksim-Gezi Parkı, Galatasaray Meydanı, İstiklal Cd. vd.) alanlarda gerçekleştirdiği görülmektedir. Tünel Meydanı'nda gerçekleştirilen etkinler ise İstiklal Caddesi'nin uzantısı olarak yürüyüş, kültürel ve sosyal etkinlik kapsamında gerçekleştirilmiştir. Belediyenin her yıl halkla ilişkiler faaliyetleri kapsamında düzenlemiş olduğu kültür ve sanat organizasyonları ile sosyal ve kültürel nitelikli festivaller arasında günümüzde de devam eden üç festival bulunmaktadır. "Yerel Tatlar Festivali" (2005), "Altıneller Festivali" (2006), "Sahaf Festivali" (2006).

XIX. yüzyılla birlikte bölgede gerçekleştirilen etkinliklerin bazılarının isimleri ise şu şekildedir; Tünel Sanat Festivali (2001), Pera Festivali (2001), Yaya Sergileri (2002), Galata Moda Festivali (2003), Beyoğlu Kültür Gezileri (2004), Beyoğlu Sahaf Festivali (2006), Tünel Şenliği (İKSV-2010), İstanbul Tasarım Bienali (İKSV-2012), İstanbul Bienali (İKSV-2013), Beyoğlu Kültür Yolu Festivali (2020).

XXI. yüzyılla birlikte Tünel Meydanı'nda, Galata ve Beyoğlu çevresinde; festival, bienal, yürüyüş gibi kentin gündelik yaşamı ve tarihi eserlerinin de *"sanat"*ın bir parçası olarak sergilendiği ve bir mekân olarak kentin yaşadığı değişimlerin de görülebildiği etkinliklerin sayısı artmıştır (Erdoğan G. , 2009, s. 110). Beyoğlu belediyesi tarafından başlatılan *"Güzel Beyoğlu Projesi"* kapsamında bölge bölge, cadde cadde kentsel tasarım çalışmaları devam ederken 2007 yılında Tünel Meydanı'nda bulunan müzik aletleri üretici ve satıcılarıyla ortaklaşa Sokak Müzisyenleri Festivali düzenlendi[56]. 2011 yılında Tünel tarihinde bir ilk yaşandı ve akşam saatlerinde Karaköy istasyonunda canlı müzik dinletisi gerçekleştirildi[57].

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından tarihi, kültürel, mimari, ekonomik ve turistik varlıklarıyla İstanbul'un uluslararası marka değerine katkıda bulunmak amacıyla geliştirilen ve Türkiye Kültür Yolu Festivalleri bünyesinde düzenlenen *"Beyoğlu Kültür Yolu Festivali"*; tiyatro, sinema, edebiyat, dans, müzik, dijital sanat, sergi ve sohbetlerle geniş kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Her yıl rotası güncellenen festivalin 2021 yılındaki rotası Atatürk Kültür Merkezi'nden (AKM) başlayarak Galataport'a ulaşan 4,1 kilometrelik bir alanı kapsamaktadır (Beyoğlu Belediyesi), (Şekil 1-121).

[56] Beyoğlu Dergisi, Ekim 2007.
[57] Beyoğlu Dergisi, Mart 2011.

Şekil 1-121: Beyoğlu Kültür Yolu Festivali, 2022 (Beyoğlu Belediyesi Arşivi).

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından düzenlenen Beyoğlu Kültür Yolu Festivali'nin *"Beyoğlu Şiir Yolu"* projesi kapsamında hazırlanan *"Işığın Yazdığı Şiir"* enstalasyonu Galip Dede Caddesi'ne yansıtılmaktadır. Caddenin üstünü örtecek şekilde hazırlanan enstalasyonda; Şair Orhan Veli Kanık'ın dünyanın en çok okunan şiiri ünvanlı *"Anlatamıyorum"* şiirinin gölgesi yere yansımaktadır (Şekil 1-122). Yapılan bu enstalasyon çalışması, fotoğraflara yansıdığı şekilde, sokakta yürürken net okunamamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın iyileştirilmesi gerekliliğini gündeme getirmenin doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

Şekil 1-122: Galip Dede Caddesi, Şiir Enstalasyon, 2023 (A. Özkara).

1.4.2.2. Kentsel Düzenlemeler ve Mimari Yapı

Beyoğlu Belediyesi, önceki yıllarda başlatmış olduğu *"Güzel Beyoğlu Projesi"* ile günümüzde de kentsel tasarım çalışmalarına *"Değişim Devam Ediyor"* sloganıyla

devam etmektedir. Bu yenileme çalışmaları ile tarihi dokunun korunması, kent siluetinin iyileştirilmesi, yeni yapıların tarihi dokuya uyumlu yapılması amaçlamaktadır.[58] Güzel Beyoğlu Projesi ile kent estetiğinin artırılması, kentin yaşam kalitesinin yükseltilmesi, fiziksel, sosyal, kültürel dönüşümün sağlanması amaçlanmaktadır. KUDEB uzmanı projenin amacını şu sözlerle anlatmaktadır:

> "Projenin amaçları; mimari tarihi dokunun geleceğe aktarılması ve kültürel mirasa sahip çıkmak, fiziksel iyileşme ile beraber sosyo-ekonomik ve kültürel iyileşme dinamiğinin harekete geçirilmesi, bölgenin, dünyanın hiçbir şehrinde bulunmayan; tarihi, sosyal ve kültürel alanlardaki zenginliğinin turizme yönelik olarak değerlendirilmesi, konut alanlarında yaşanan çöküntünün önüne geçilerek yaşanabilir kent mekanlarının oluşturulması, görüntü kirliliği oluşturan tabela, tente, saçak, klima dış ünitesi gibi fazlalıkların ortadan kaldırılması, temiz kent siluetinin yaratılması, tarih ve koruma bilincinin bölge halkına ve kullanıcılarına aktarılması, bu uygulamanın tamamına halkın katılımın sağlanması olarak sıralanmıştır." (Yürü, 2009, s. 147)

Henri Lefebvre; *"Her toplum (dolayısıyla, içerdiği çeşitliliklerle birlikte her üretim tarzı, genel kavramın kendini gösterdiği tikel toplumlar) bir mekân üretir, kendi mekânını üretir."* demektedir (Lefebvre, 2014, s. 61). XXI. yüzyıl İstanbul'u da siyasi siyasi otorite ve iradenin gücüyle kendi mekânını neoliberalizm[59] ideolojisiyle yaratmıştır. 1980'lerde temeli atılan neoliberal yapılanma; Adalet ve Kalkınma Partisi'nin hem merkezi hem de yerel yönetimlerde iktidara geldiği 2000'li yılardan günümüze neoliberal kentleşme daha görünür olmuştur (Şengül, 2009, s. 140). Beyoğlu İlçesi de bu neoliberal politikalar içinde hâkim bir rol oynamaktadır (Ural, 2017, s. 648).

Yüzyılın başlarında Beyoğlu'nda dönüşümle ilgili yasal süreç başlar ve birçok kentsel proje ve yatırımın duyurusu yapılır. Artık Beyoğlu'nda *"yatırım ve yükseliş dönemi"* başlamıştır (İBB, 2022, s. 97). 2006-1/100.000 ölçekli İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'nda İstanbul için finans ve turizm merkezi olması vizyonu belirlenirken Beyoğlu için ise *"kültür ve turizm endüstrisi"* vizyonu belirlenmiştir (İBB, 2022, s. 97). 2000'li yıllarda Beyoğlu'nun popülerliğinin artması ve yeniden güçlü bir çekim merkezi olması paralelinde emlak değerleri artmış ve özel sermaye yatırımları bölgede hâkim olmuştur (Kuyucu ve Ünsal, 2010, s. 1485). Merkezi ve yerel yönetim teşvikiyle neoliberal politikalar ve 2005 yılında yürürlüğe giren 5366 sayılı *"Yıpranan Tarihî ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması*

[58] http://webarsiv.beyoglu.bel.tr/markalarimiz/default.aspx?SectionId=122 (Erişim tarihi 20.03.2023)
[59] Neoliberalizm, ekonomi temelli olarak gelişen siyasal bir ideolojidir.

Hakkında Kanun" çerçevesinde Beyoğlu da yeni yatırımlara açılmış, Nilay Özlü'nün söylemiyle *"tepeden inme"* projelerle hafıza mekânlar ortadan kaldırılmıştır (Özlü, 2016, s. 29). Bu kapsamda yürütülen çalışmalar içinde; yeniden inşa edilerek 2021 yılında hizmete açılan Atatürk Kültür Merkezi, (URL-D, 2021), mimari ve kültürel değeriyle Türkiye'nin sinema tarihi açısından toplumsal hafızalarda yer eden Emek Sineması, Demirören AVM'nin yerini aldığı Rumeli Pasajı ve Rumeli Han yer almaktadır (Özlü, 2016, s. 28). *"Beyoğlu yeniden"* mottosuyla siyasi yöneticilerin kentin sahip olduğu değerleri pazarlayarak ekonomik rant için feda ettiği bu yapılar; özel girişim iş birliğinde kültür-eğlence-alışveriş kompleksine uygunsuz ve yersiz olarak verilmiştir (Coşkun, 2016, s. 58), (Şekil 1-123).

Şekil 1-123: Emek Sineması, XX. Yüzyıl Sonları, Kayıhan Türköz (SALT Arşivi).

Son yıllarda *"Beyoğlu'nun kalitesizleşmesi"* olarak adlandırılan süreç Beyoğlu için önem taşıyan mekânların buradan gitmesiyle hız kazanır (URL-28). Yakın geçmişte Beyoğlu'nun kent hafızasında önemli bir yere sahip olan birçok mekân kapanarak ya da zorla tahliye edilerek rant odaklı kentsel dönüşüm projelerine kurban gitmiştir. "*Serkildoryan Han"* içinde yer alan, *"Emek Sineması"* ve *"İnci Pastanesi*", Tünel'deki asırlık sahaf *"Librairie de Péra"* (Şekil 1-125) ve *"Robinson Crusoe"*

kitabevleri, *"Rumeli Han"*ın tahliyesiyle birlikte *"Rebul Eczanesi"*nin taşınması, *"Markiz"*in (Şekil 1-124), *"Denizler Kitabevi"*nin kapanması fiziksel ve kültürel değişimlere verilebilecek önemli örneklerdir (URL-28).

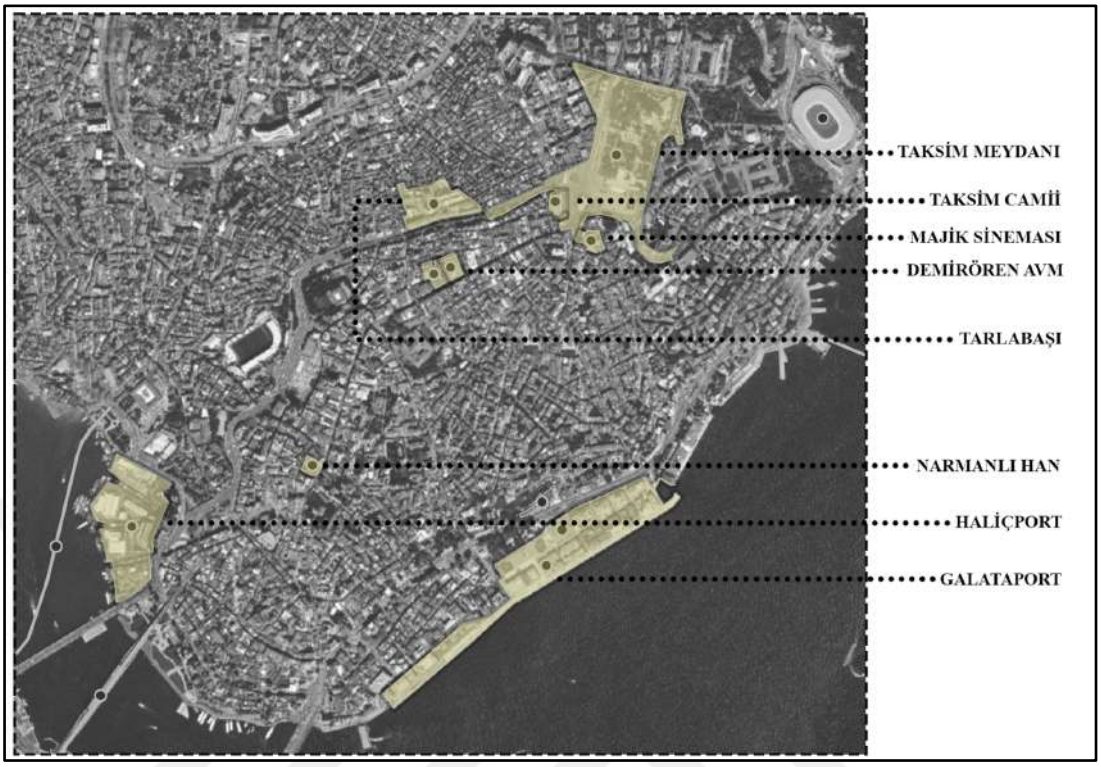
Şekil 1-124: Markiz Pastanesi, (Ciritci, 2019).

Şekil 1-125: Librairie de Péra, XX. Yüzyıl, Kayıhan Türköz (SALT Arşivi).

2010 yılında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olarak ilan edilmesiyle kültürel mirasın önemi artmış ve restorasyon ile sağlıklaştırma çalışmaları hız kazanmıştır. Bu dönemde yürürlüğe giren yasalar yenileme alanı olarak ilan edilen yerlerde dönüşümü, yıkımı, yeniden yapımı kolaylaştırmıştır (URL-28).

İdeolojiden ve kapitalist sistemden ayrı düşünülemeyen kent mekânı; siyasi erkin ve sermaye taleplerinin beraber rol aldığı bir sahne olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamdan hareketle 2000'li yıllardan sonra gerçekleşen büyük ölçekli (mega) projeler, tarihi kent merkezi niteliğindeki Beyoğlu'nun dönüşümünde etkili olmuştur (İBB, 2022, s. 67). Birçok tepkiyle karşılaşan bu mega projeler; üst gelir gruplarına ve turizme yönelik gerçekleşirken bölgenin kültürüne, kent hafızasına zarar vermiş, demografisinde de değişime sebep olmuştur (İBB, 2022, s. 67). Kamusal alanlara ciddi ölçüde müdahale eden bu projeler; "Beyoğlu Çöküntü Alanlarının Rehabilitasyonu" kapsamında gerçekleşen, lüks konaklama ve tüketim bölgesine dönüştürme *"Tarlabaşı Kentsel Dönüşüm"* projesi, kent meydanı yaratma hedefiyle *"Taksim Meydanı ve Çevresi Yayalaştırma"* projesi, 1993 yılında sit alanı, 1994 da yılında turizm alanı olarak ilan edilen yüzyıllardır liman işleviyle kullanılmış kıyı bölgesinde yapılan *"Galataport (Salıpazarı Kruvaziyer Liman Alanı)"* projesi, *"Haliç Tersanesi Bilim Merkezi Projesi",* tüketim odaklı turizm uygulamalarından olan *"Narmanlı Han"* projesi *ve "Taksim Camii"* projesidir (İBB, 2022, s. 67), (Şekil 1-126). Bu mega projeler, Beyoğlu'nun morfolojik ve tipolojik dönüşümlerine etki etmektedir. Turizm, yeme içme mekânları, tasarım atölyeleri, galeriler gibi çevrenin fiziksel yapısıyla birlikte sosyal yapısında da değişime neden olmaktadır (Orçun Kafesçioğlu, 2016, s. 184).

Şekil 1-126: Mega Projeler, Beyoğlu, 2023.
(Tezin Çalışma Alanıyla İlişkili Olan Projeler Alınmıştır.)

Beyoğlu'nda turizmle entegre bir ekonomik değer oluşmuş ve Galata öznel olarak turizm noktası olmuştur (Coşkun ve Ötkünç, 2012, s. 105). Daha çok kentsel turizme yönelik gerçekleştirilen yatırımlar neticesinde bölgenin konaklama tesis sayısında artış yaşanmıştır. 2008-2021 yılları arasındaki yapı işlev analizleri incelendiğinde; konut alanlarının ticaret ve turizm baskısına dayanamayarak 1,16 kat azalarak dönüştüğü görülmektedir (İBB, 2022, s. 96). Yeni bir konaklama sistemi olan *"Airbnb*[60]*"*nin de en çok kullanıldığı bölge Beyoğlu'dur. Aralık 2021 verileri incelendiğinde İstanbul'daki kayıtlı Airbnb sayısı 22.695 ve bunun 6.291 tanesi Beyoğlu'nda yer almaktadır ve bu sayı son 3 yılda 3 kat artış göstermiştir (Koyuncu, 2022, s. 3). Bu veriler Beyoğlu'nun turizm işletme kayıtlı konaklama tesisi alanında İstanbul içerisinde önemli bir yer aldığını göstermektedir (Şekil 1-127).

[60] AirBedandBreakfast, ev sahiplerinin evinin bir bölümünü veya tamamını kiralamasını sağlayan, ev sahiplerini ve kiracıları bir araya getiren bir platformdur.

Şekil 1-127: İstanbul ve Beyoğlu Airbnb Kullanımı Yoğunluk Haritası, 2022.
(Beyoğlu Airbnb Analiz ve Etki Değerlendirme Raporu'ndan Düzenlenmiştir.)

2000'li yıllarda kullanılmayan yapılar yatırımcıların dikkatin çekmiş, sistematik bir şekilde binalar satın almıştır (Coşkun ve Ötkünç, 2012, s. 102). Tolga İslam bu süreci; *"apartman/bina ölçeğinde soylulaşma"* olarak ifade etmiştir (İslam, Tanju ve Tanyeli, 2009, s. 330). Daha önceleri daire ölçeğinde dönüşmekte olan semt artık bina ölçeğinde dönüşmeye başlamıştır ve soylulaşma süreci yeni bir yön kazanmıştır (Coşkun ve Ötkünç, 2012, s. 102). Beyoğlu yeniden İstanbul'un çekim merkezi konumuna gelmiş, özellikle de 2005 yılından sonra bölgenin birçok yapısında restorasyon çalışmaları yürütülmüş, barların, kafelerin, restoranların sayısında artış olmuş, sanat galerileri Beyoğlu'na taşınmıştır (Pelvanoğlu, 2022, s. 271). Bunların yansıra yapılan saha gözlemlerinde bazı kagir yapıların, süreç içinde soylulaştırma adı altında yıkılarak yerlerine betonarme yapıların yapıldığı görülmektedir.

İstanbul'un uzun yıllar sosyo-kültürel ve ekonomik faaliyetlerinin merkezi olan Beyoğlu; 2000'li yıllardan günümüze gelinen süreçte, merkezi ve yerel yönetimin gerçekleştirdiği yapısal ve kentsel müdahalelerle yıkım eylemlerinin nesnesi olmuş ve tarihi kimliğinden sosyal ve fiziksel olarak giderek uzaklaşmıştır (Bektaş, 2014, s. 298;

İBB, 2022, s. 67). Kentsel dönüşüm çalışmalarıyla tarihi dokusu zedelenmiş bir taraftan da mevcut kullanıcı yaşam alanını da son vermiş olsa da (Bektaş, 2014, s. 298). Tüm kayıplarına rağmen korunabilmiş tarihiyle eskisi kadar olmasa da hala kültür ve eğlencenin merkezi olma konumu devam ettirmektedir (Batur, 2006, s. 7-8).

1.4.2.3. XXI. Yüzyıl Başlarında Gelişen Ulaşım

Soylulaştırma alanı olarak belirlenen alanlarda ulaşımı kolaylaştırmak amacıyla bazı yatırımlar yapılagelmiştir. Bunlardan birisi de XXI. yüzyılda bölgeyi kent ve yapı ölçeğinde etkileyen ulaşım ağı *"M2 Yenikapı-Seyrantepe-Hacıosman Metro Hattı"*dır. Bu hat Emekyemez ve Arap Camii mahallerinde Galata Surları ile bazı tarihi ve tescilli yapıların bulundukları bölgeden yer üstünden geçerek M2 hattı içinde kurgulanan *"Haliç Metro Geçiş Köprüsü"* ile Haliç'ten geçmektedir. Beyoğlu'nu Tarihi Yarımada'yla bağlayan bu proje kapsamında; Emekyemez ve Arap Camii mahalleri yapı adalarında istimlakler gerçekleştirilmiş ve Galata Surları'nın ayakta kalan en uzun parçasının kuzey bölümünü tahrip etmiştir (Okur Coşkunçar, 2018, s. 49), (Şekil 1-128). Çeşitli tartışmalara ve eleştirilere sebep olan Haliç Metro Geçiş Köprüsü 2014 yılında hizmete açılmış ve geçtiği güzergahların kendiliğinden dönüşmesine sebep olmuştur (Ural, 2017, s. 469).

Şekil 1-128: M2 Metro Hattı'nın Surlardan Geçişi, XXI. Yüzyıl (Okur Coşkunçar, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

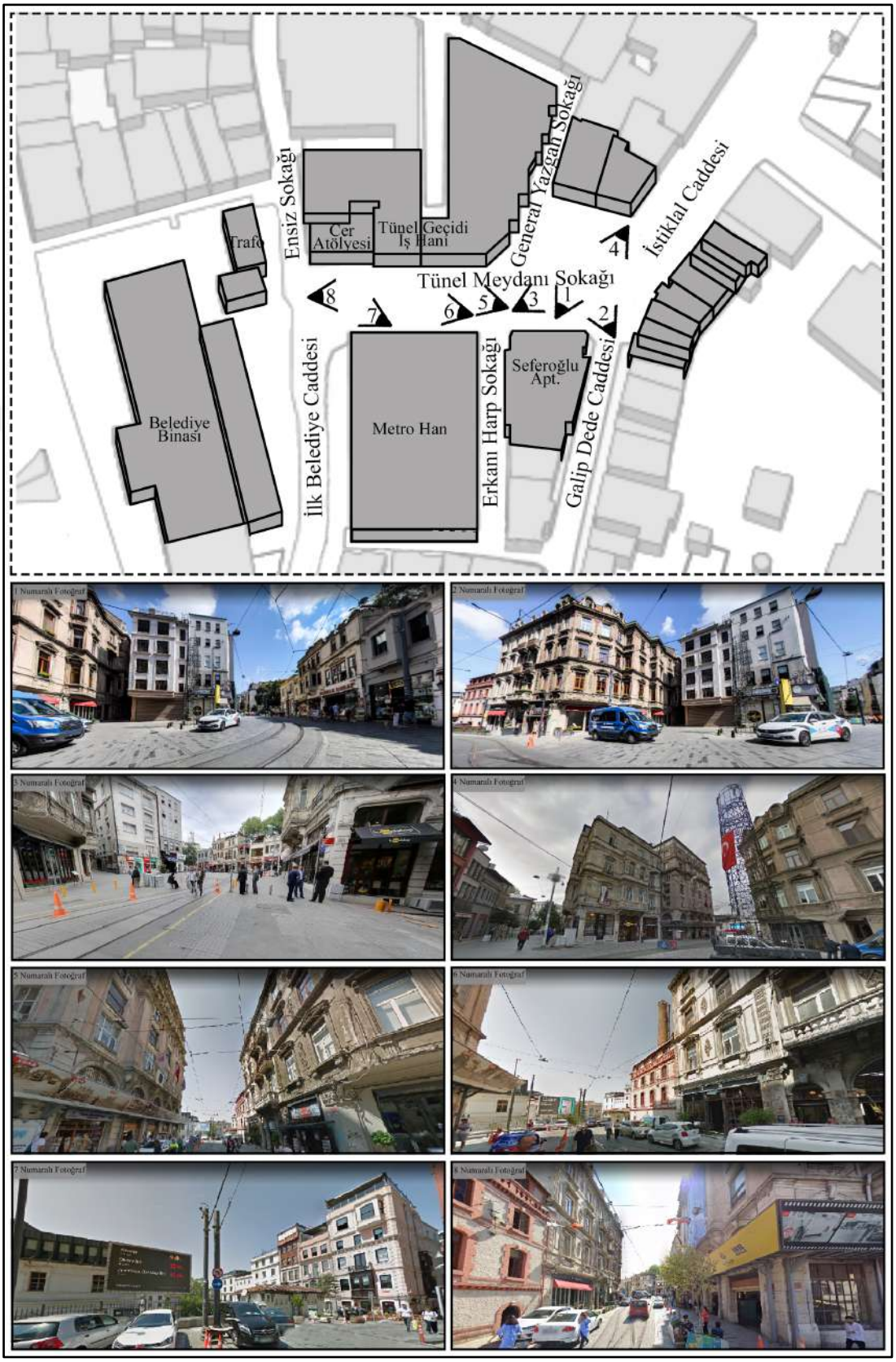
2. TÜNEL – KARAKÖY AKSI: MEVCUT DURUMU

2.1. TÜNEL MEYDANI'NIN MEVCUT DURUMU

Tezin çalışma aksının kuzey sınırı olan Tünel Meydanı; İstiklal Caddesi'nin en düşük kotunda ve sonunda (Taksim Meydanı caddenin başı kabul edilirse) yer almaktadır. Karaköy-Beyoğlu (F2) füniküler hattının giriş-çıkış noktası olan meydan; Galip Dede Caddesi ve Yüksek Kaldırım Caddesi'yle birleşerek Karaköy Meydanı'na ulaşmaktadır. Bölgenin odak noktalarından olan Tünel Meydanı; kuzeyde General Yazgan Sokak, kuzeydoğuda İstiklal Caddesi, batıda Ensiz Sokak, güneyde İlk Belediye Caddesi, Erkanı Harp sokağı ve Galip Dede Caddesi ile birleşmektedir (Şekil 2-1 ve Şekil 2-2).

Şekil 2-1: Tünel Meydanı, 2023 (İBB Arşivi).

Şekil 2-2: Tünel Meydanı, Mevcut Durum Paftası, 2023.

Günümüzde Tünel Meydanı; tiyatro, müzik, grafiti, sergi gibi kamusal alan kültür-sanat etkinliklerinin düzenlendiği, sokak müzisyenleri ve grafiti sanatçılarının performanslarını sergiledikleri, bir alandır. İstiklal ve Galip Dede caddeleriyle Tünel Meydanı Sokağı kesişiminde yer alan, "Açık Sütun" isimli dövme demirden yapılmış heykel, uzun yıllardır yürüyüş ve eylemlerin son durağı olarak üstüne bayrak, pankart gibi nesnelerin asıldığı bir meydan simgesi konumundadır (Şekil 2-3). İstiklal Caddesi'nin Galata'ya doğru azalan insan sirkülasyonu sebebiyle meydanın yoğunluğu, çevresindeki mekanların kullanıcıları ve Tünel Metrosu yolcularıyla sınırlı kalmaktadır. Görece daha az olan insan yoğunluğuna, Galip Dede Caddesi kullanıcıları buluşma noktası olarak meydanı tercih ederek dahil olmaktadır.

Şekil 2-3: Tünel Meydanı Açık Sütun, 2014 İstanbul Onur Yürüyüşü ve 2021 Türkiye'nin İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilmesine Yapılan Protesto (URL-27).

Tünel Meydanı'nı özgün kılan tarihi doku ve yer altı metrosu meydanın kimliğine etki eden unsurlardır. Tünel Meydanı ve çevresi, Beyoğlu'nun kentsel ve mimari dokusunda da önemli hafıza mekanların yer aldığı bir bölgedir. Metro Han ve karşısındaki köşe parselde yer alan Cer Atölyesi, onun yanında bulunan Tünel Geçidi İş Hanı ile onun karşı çaprazında yer alan Seferoğlu Apartmanı ve günümüzde trafo binası olarak kullanılan yapı tarihi ve mimari özellikleri nedeniyle meydana kimlik kazandıran yapılardır (Şekil 2-1).

Tünel Meydanı'nın güneybatı sınırında, 287 ada 1 parselde yer alan Metro Han; Tanzimat Fermanı sonrasında yaşanan imar ve yapılaşma hareketlerinin Batılı mimari özellikleri taşıyan Neoklasik üslupta inşa edilen yapılar arasındadır ve 1930 yıllarda eklenen yedinci kat haricinde ilk inşa edildiği tarihteki (1912-1913) mimari özelliklerini korumaktadır (Şekil 2-4). Farklı kullanıcılara hizmet veren iki ana girişi

bulunan yapının; ilk girişi, Tünel Meydanı'na açılır diğeri ise Erkanı Harp Sokağı'na açılan istasyon harici kullanıcılar için olan giriştir. Günümüze kadar kamu ve ulaşım binası olarak hizmet vermiştir. Hanın giriş katı Tünel-Karaköy füniküler istasyon merkezi olarak faaliyet gösterirken üst katları İETT Genel Müdürlüğü tarafınca kullanılmıştır. Han, kamu ve hizmet binası kullanımlarının yanı sıra *"sanatseverler"* için bir etkinlik alanı olarak da kurgulanmıştır.

Şekil 2-4: Metro Han, 2023 (A. Özkara).

Günümüzde restorasyon nedeniyle kısmi kapalı olan yapının projelendirme ve onarım çalışmaları 2021 yılında başlamıştır. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı, Kültür Varlıkları Daire Başkanlığı-Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü'nce *"Tünel Metro Han Binası Yeniden İşlevlendirilmesi Projesi Temini İşi"*, *"Metro Han Binasına Ait Rölövenin Hazırlanması"* ve *"Metro Han Binası Restitüsyon, Restorasyon ve Mühendislik Projelerinin Hazırlanması"* çalışmaları halen devam etmektedir. Projeye göre restorasyon sonrası yapının zemin katı istasyon işlevine devam ederken birinci kat *"Geçici Sergi ve Etkinlik Alanı"*, ikinci kat *"Kütüphane"*, üçüncü kat *"Hafıza Müzesi"*, dördüncü kat *"İETT Müzesi"*, beşinci kat *"Atölyeler"*, altıncı kat

"Kütüphane ve Araştırma Merkezi", yedinci kat ise "*Teras Restoran"* olarak kurgulanmıştır (İBB, KVPM).

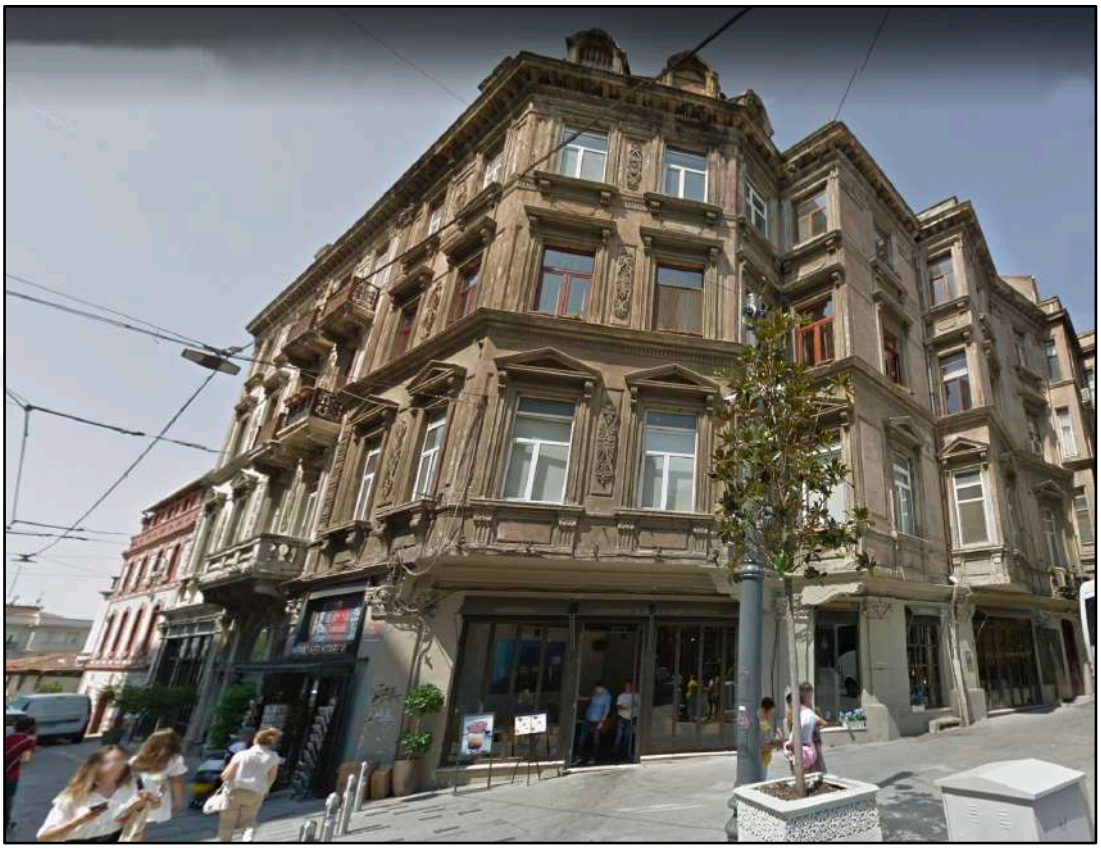
Tünel Meydanı'ndaki bir diğer önemli yapı Tünel Metrosu ile aynı yıl hizmete giren Cer Atölyesi'dir. Meydanın kuzey sınırını oluşturan yapılardan biri olan Cer Atölyesi 309 ada 2 parselde yer almaktadır. Köşe parselde konumlandığı için biri Tünel Meydanı Sokağı'na diğeri de Ensiz Sokak'a bakan iki cepheye sahiptir. Özgün durumunu koruyan yapının cephelerinde dolu tuğla örgüsü kullanılmıştır. Yine tuğla örgüsünden oluşan bacasıyla yapı bodrum, zemin, iki normal kat ve sonradan eklenen bir çatı katından oluşmaktadır (Şekil 2-5). Yer altı demiryolu metrosunun teknik birimi olan yapı, küçük bir sanayi yapısıdır. İlk işlevini koruyan yapının teknik hacimler haricinde bazı bölümleri toplantı, kültür sanat etkinlikleri ve atölye çalışmaları için kullanılmaktadır.

Şekil 2-5: Tünel Cer Atölyesi, 2023 (A. Özkara).

Metro Han ve Cer Atölyesi ile Tünel Meydanı'nın önemli simge yapılarından biri de Tünel Geçidi İş Hanı'dır. 309 ada 1 parsel üzerinde 3 kagir yapıdan oluşan pasaj, Güneyde Tünel Meydanı'na, doğuda General Yazgan Sokağı'na cephe vermektedir. Cer Atölyesine bitişik nizamda bulunan yapılar meydanın kuzey köşe sınırını oluşturmakta olup üstü açık pasaj tipolojisindendir. Neoklasik üslupta inşa edilen yapılar topluluğu, aynı düşey modülün tekrarı şeklinde düzenlenen dış cephelerinin birleşmesiyle tek bir yapı gibi görünmektedir. Çatı katıyla birlikte toplam 5 kattan oluşan pasaj; 1960-l970'lerde önemli ölçüde restorasyon görmüş, iç

fonksiyonları tamamen değişmiş olsa da yapıların dış cepheleri özgün durumunu korumaktadır (KVKBKM Arşivi), (Şekil 2-6).

Şekil 2-6: Tünel Geçidi İş Hanı, 2023 (A. Özkara).

Tünel Meydanı'nın ilk apartmanı olan Seferoğlu Apartmanı; Metro Han'la beraber meydanın güney sınırını oluşturmaktadır. 286 ada 3 parselde yer alan apartman Erkanı Harp Sokağı'na, Tünel Meydanı'na ve Galip Dede Caddesi'ne cephe vermektedir. Neoklasik üslupta inşa edilen yapı, zemin üstü 3 kattan oluşmaktadır. Neoklasik mimariye sahip olan apartman cephesel olarak özgünlüğünü korumaktadır (Şekil 2-7).

Şekil 2-7: Seferoğlu Apartmanı, 2023 (A. Özkara).

Meydanın Ensiz Sokak'la kesiştiği noktada, Şişhane'ye doğru inen merdivenlerin başında tek katlı bir yapı mevcuttur. Sivri kemerleri, geniş ahşap saçağı ve onu destekleyen kirişleriyle, Osmanlı mimarisinin klasik çağına öykünen Neoklasik mimariye sahip bu yapı günümüzde trafo yapısı olarak kullanılmaktadır (Şekil 2-8).

Şekil 2-8: Trafo Binası, 2023 (A. Özkara).

Beyoğlu Belediye Başkanlığı yapısı da trafo yapısı gibi meydanın batı sınırını oluşturmaktadır. 282 ada 1 parsel alt kotta kalan belediye binasının tünel meydanı cephesinde yer alan kapı ve merdivenle meydana bağlantı sağlanmaktadır. Neoklasik üslupta inşa edilen Başkanlık binasının son 3 katı meydan cephesinde görülmekte alt katlar meydan kotunun altında kalmaktadır (Şekil 2-9).

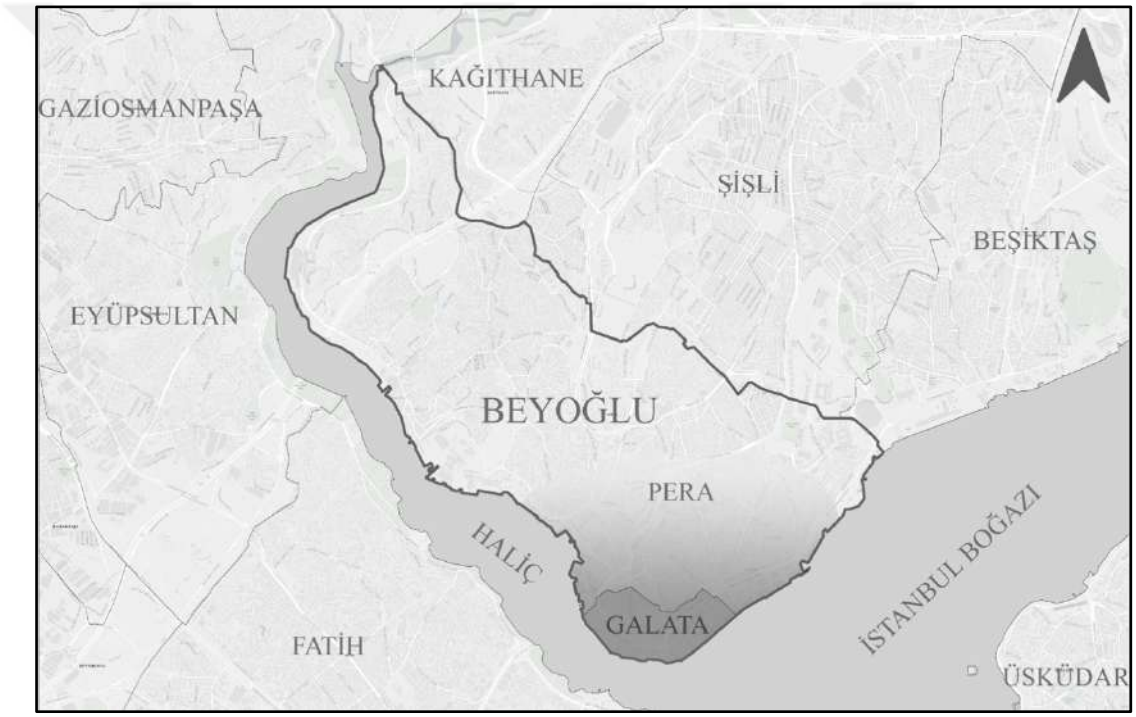

Şekil 2-9: Beyoğlu Belediye Başkanlığı Binası, 2023 (A. Özkara).

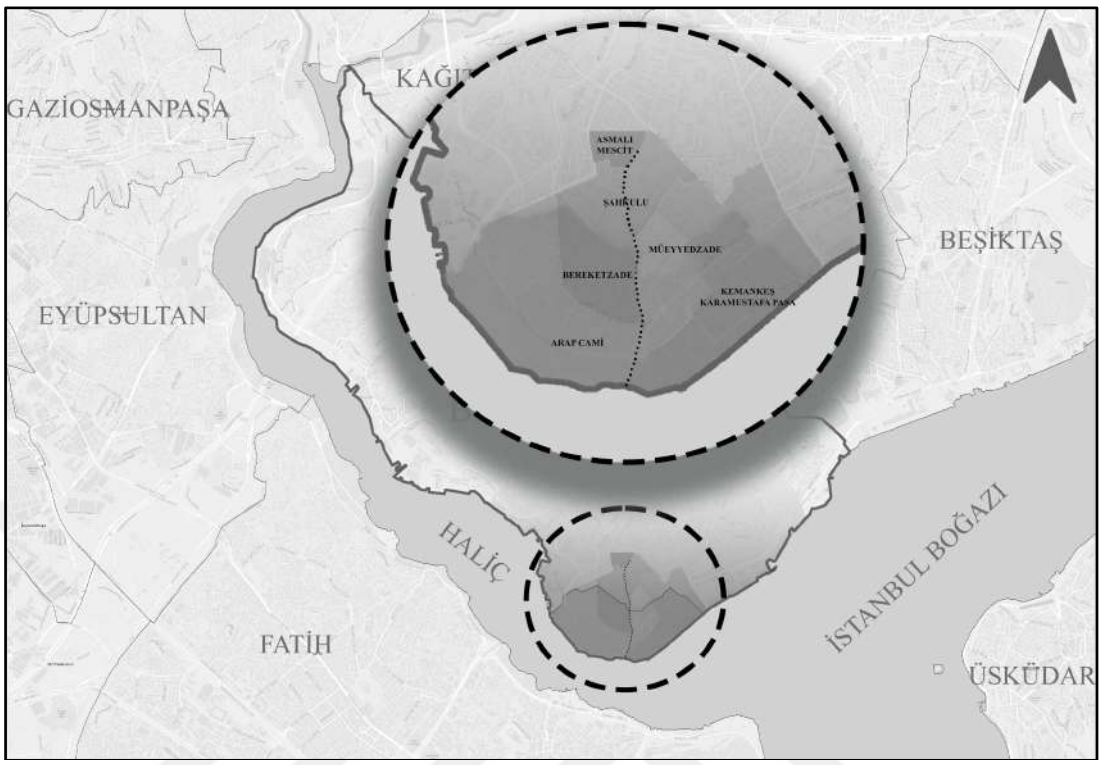
2.2. ÇALIŞMA AKSININ MEVCUT DURUMU

2.2.1. Tünel-Karaköy Aksının Kent İçindeki Konumu

Tezin konusu olan Tünel ve Karaköy Meydanları arasında kalan ve iki meydanı birbirine bağlayan aks, Galip Dede, Yüksek Kaldırım ve Kemeraltı caddeleridir. Tezin bundan sonraki bölümlerinde *"çalışma aksı"* olarak ifade edilecek olan bu caddeler; İstanbul İli, Beyoğlu İlçesi, Bereketzade, Müeyyetzade, Şahkulu, Arap Cami ve Kemankeş Karamustafa Paşa mahalleleri içinde yer almaktadır (Şekil 2-10 ve Şekil 2-11).

Şekil 2-10: Schneider-Nomidis (1944) Haritasıyla Güncel Harita Çakıştırılması, 2023. (İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

Şekil 2-11: Çalışma aksı Mahalle Sınırları, 2023.
(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

Geçmişte birbirinden surlarla ayrılmış olan Galata ve Pera bölgelerini birbirine bağlayan çalışma aksı; günümüzde İstiklal Caddesi'nin sonundaki Tünel Meydanı'ndan güneye doğru inen Galip Dede Caddesi, Fırçacı Sokağı ve Lüleci Hendek Caddesi'nin birleştiği noktadan Yüksek Kaldırım Caddesi'ne bağlanmaktadır. Yüksek Kaldırım Caddesi ise Bankalar ve Kemeraltı caddelerinin birleştiği noktadan Kemeraltı Caddesi'ne oradan da Karaköy Meydanı'na bağlantı sağlamaktadır.

2.2.2. Tünel-Karaköy Aksının Fiziksel Yapısı

Galata ve Pera, İstanbul'un başkentlik yaptığı tüm imparatorlukların Batı ile ticari ilişkiler kurduğu ve sürdürdüğü bir bölge olmuştur. Fetihten sonra da Osmanlı İmparatorluğu bölgeyi önce Cenevizlilere daha sonra ise Frenklere bıraktığı için bölge, gayrimüslimlerin Müslümanlardan sayıca ekseriyette olduğu bir yerleşim alanı olma özelliğini korumuştur (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 12). Bir arada yaşayan farklı dil, din ve ırka sahip olan insanların kendilerine özgü gelenekleri ve kültürleri mimariye ve sosyal yapıya sirayet etmiştir. Dolayısıyla Levanten ve yabancı mimarların yapı faaliyetlerinde etkin olmaları, Galata ve Pera'nın kentin diğer semtlerinden daha farklı

olmasına ve karakteristik özellik göstermesine sebep olmuştur. Geleneksel ahşap yapıların yerine kagir yapıların tercih edilmesi, Osmanlı mahallesi görünümünden ziyade Avrupa mahallesi görünümünü ortaya çıkarmış ve Osmanlı İmparatorluğu'nun da Batıya açılan kapısı olmuştur.

Her zaman önemli bir merkez olan ve ülkenin sosyo-ekonomik durumuna bağlı olan Beyoğlu'nun kentsel dokusu, bölgenin topografyasına uyum sağlayarak, kıyı şeridine uzanan birçok bağlantı yolları ve bunları semtlere bağlayan sokaklardan oluşmaktadır. Merkezinde İstiklal Caddesi olan bu bağlantı yollarından bazıları ana cadde olma özelliği taşımamasına rağmen diğerlerinden daha yüksek öneme sahip olmuştur. Bu bağlantı yollarından birisi, günümüzde Tünel Meydanı ile Karaköy Meydanı'nı, geçmişte konut ve eğlence bölgesi olan Pera'yla ticaret merkezi olan Galata'yı birbirine bağlayan çalışma akstır. 1950'lere kadar, bölgenin eski ev sahipleri olan Cenevizlilerin etkisiyle İtalyan kentlerinde olduğu gibi, dik yamaçlarla denize inen yokuşlu caddelerin; merdivenli olma ve bazen dirsekler oluşturarak bazen de düz bir şekilde ilerleyerek tepeye ulaşma özelliklerinin neredeyse tümünü taşımaktaydı (Arabacıoğlu, 2006, s. 97). Bu iki caddeden oluşan çalışma aksını kısaca anlatmak gerekirse:

Galip Dede Caddesi; XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Grande Rue Pera'nın bir uzantısı olan (DBİA, 1994, s. 115), günümüzde ise İstiklal ile Yüksek Kaldırım caddeleri arasında kalan yaklaşık 340 m uzunluğunda bir caddedir. Tünel Meydanı'ndan Galata Kulesi'ne doğru inen bu caddenin ismi Klasik Türk şiirinin son dönem büyük şairlerinden olan Şeyh Galip'ten (Ö. 1213/1799) gelmektedir (Kalkışım, 2010, s. 54).

Yüksek Kaldırım Caddesi; Bizans Dönemi'nden beri varlığını koruyan, Rumların *"Ta Skalakia"*, Cenevizlilerin *"Strada Selciate a Picco"* dediği bilinen (Freely ve Freely, 2014, s. 70) en eski haritalarda da aynı ada sahip olan bu cadde Galata Kulesi'nden Kemeraltı Caddesi'ne doğru inen yaklaşık 190 m uzunluğunda bir caddedir. 1950'lere kadar halen merdivenli ve yaya aksı olan Yüksek Kaldırım Caddesi, 1956 yılında, Menderes İmarları sırasında taşıt trafiğine açılmıştır. Galip Dede Caddesi'ni Karaköy'e ulaştıran bu cadde, geçmişte rıhtıma, Pera'da bulunan sefaret binalarına ya da konaklamak için otellere ulaşmak isteyenlerin kullandığı ana bir akstı. Cadde, erken Cumhuriyet Dönemi Türk edebiyatında da Birinci Yeni (Garip

Akımı) şairlerinden Orhan Veli'nin (1914-1950) Dedikodu isimli şiirinde *"Eleni'yi öptüğü"* yer olarak geçer. (Veli, 2021, s. 26).

Kemeraltı Caddesi; XX. yüzyılın ikinci yarısına kadar Galata Köprüsü'nün uzantısı olan ve kuzeyde Necati Bey Caddesi'nin güneyde Voyvoda Caddesi'nin kestiği, Karaköy Caddesi olarak isimlendirilen, mevcut durumuna göre çok daha bir caddeydi[61]. Bülent Tuvalo haritasında Kemeraltı Caddesi; Necatibey Caddesinin kuzeyinde yer alan Voyvoda Caddesi'yle kesişen caddedir. P. Ğ. İncicyan Kemeraltı Caddesinden şu şekilde bahsetmektedir:

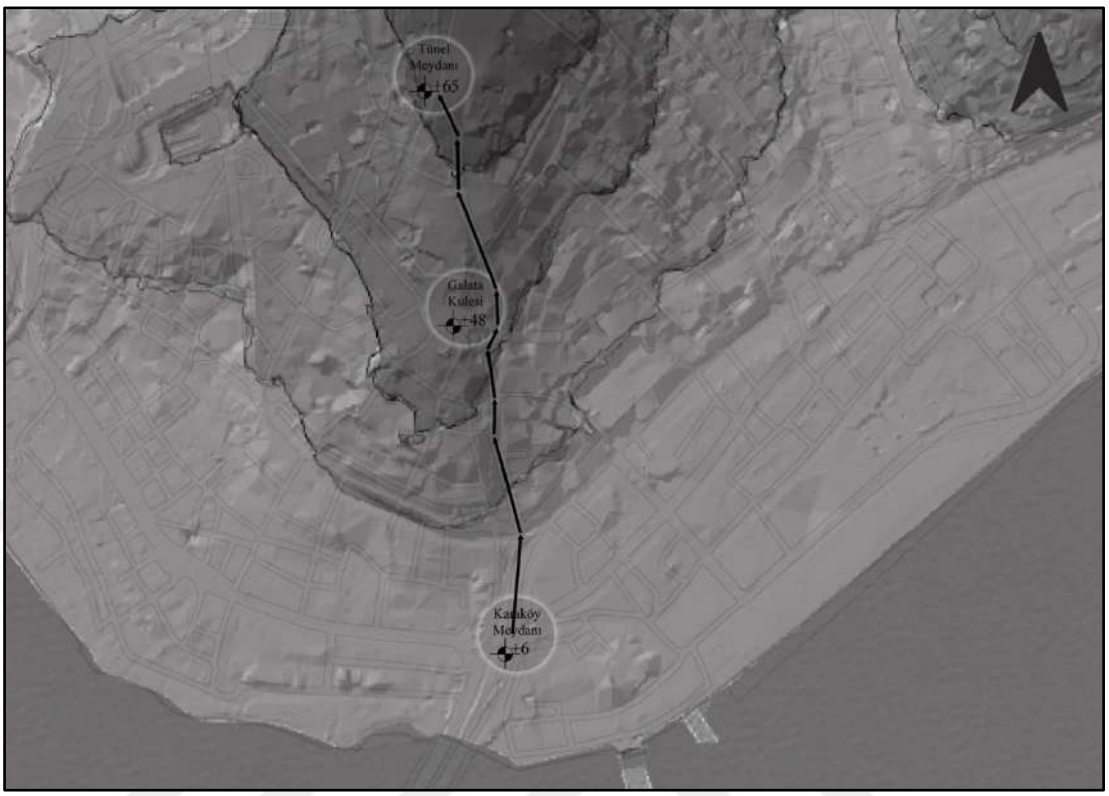
> Latinlerin üç kiliseleri vardır. Bunlardan birincisi olan St. Beneoit kurşunla örtülü birer kubbeli iki kısma ayrılmış dört köşe bir binadır. (…) Kilisenin yanındaki manastır binasının bir kısmı, 1771 yangınından evvel sokağın diğer tarafında Çukurbostan'ın üzerinde idi. Sokağın üzerinde manastırın bir kemeri bulunduğu için, sokak bugün de Kemeraltı adını taşır. (…) Yangından sonra manastır, sokağın yalnız bir tarafına yapıldı. (İncicyan, 1956, s. 102-103)

İncicyan'ın sokak olarak tanımladığı Kemeraltı, günümüzde Karaköy'den başlayıp Tophane'ye kadar uzanan, yaklaşık olarak 165 m uzunluğunda, üzerinden tramvayın da geçtiği büyük bir caddedir. Kemeraltı Caddesi'nin Menderes dönemi imar faaliyetleri kapsamında, genişletildiği ve mevcut Kemeraltı Caddesi'yle birleştirilerek dönüştürüldüğü bilinmektedir (Türker, 2000, s. 106).

Bir kentin tarih içinden günümüze getirdiği çok katmanlı kimliği, kültürü, sonunda ortaya çıkan karakteri; topografyasıyla birebir ilişkilidir. Bu ilişkinin açtığı yoldan ilerleyen İstanbul -eski şehir- dolayısıyla Beyoğlu da (Galata-Pera) mimarisi, topografyası ile uyumlu bir oluşum göstermektedir.

Güneyden kuzeye doğru yükselmekte olan Galata-Pera bölgesinin en belirgin topografik özellikleri; Haliç'e ve Marmara'ya doğru inen dik yamaçlarla vadi ve sırtlardan oluşan kıvrımlı alanlardır (Mamboury, 1929, s. 6). Tünel Meydanı'nda, 65 m kotundan başlayan Galip Dede Caddesi eşyükselti eğrileri Galata Kulesi'ne ulaşınca 48 m kotuna kadar düşmektedir. Ufak bir düzlük halinde olan bu noktadan itibaren Yüksek Kaldırım Caddesi eşyükselti eğrileri Karaköy Meydanı'nda 6 m kotuna inmektedir (İBB, 2022), (Şekil 2-12).

[61] 1955 yılına tarihlenen Bülent Tuvalo haritasında Karaköy Caddesi olarak geçmektedir. 1960 ve sonrasına tarihlenen kaynaklara (İmar Planları, haritalar, uydu fotoğrafları vd.) bakıldığında caddenin genişlemiş olduğu görülmektedir (Bkz. 3. Bölüm).

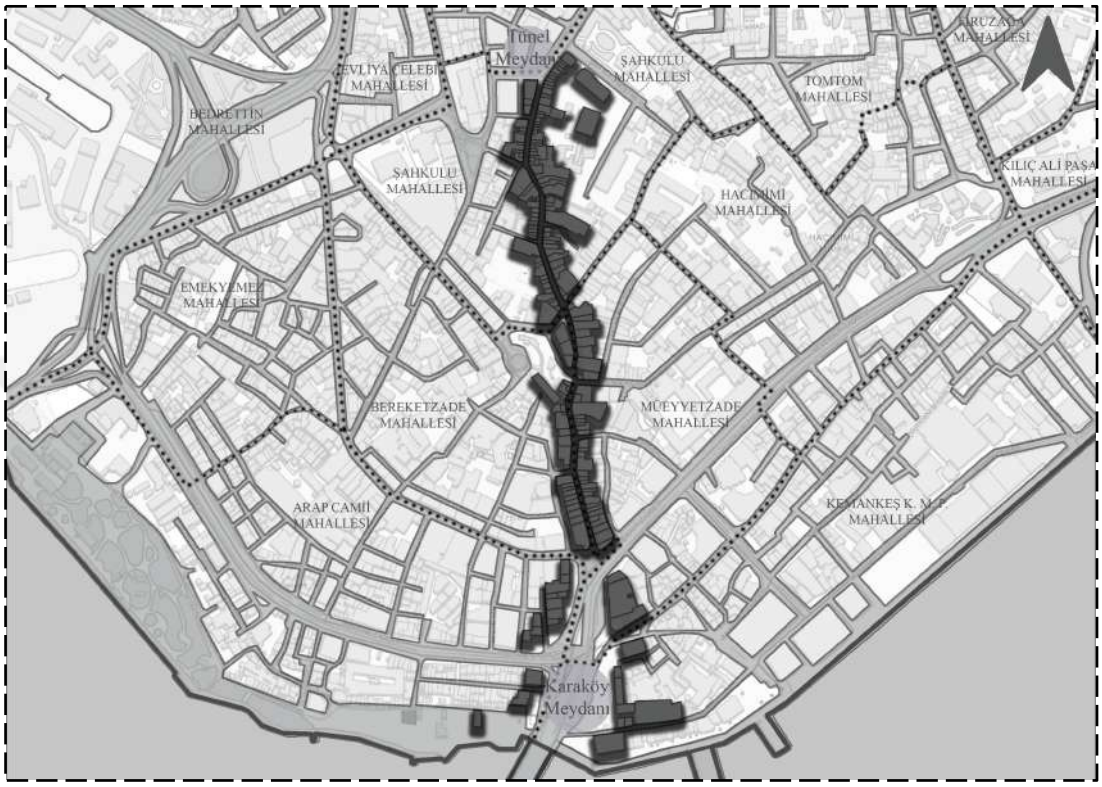

Şekil 2-12: Galip Dede ve Yüksek Kaldırım Caddeleri Topografik Harita, 2023.
(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

Bu eğime bağlı olarak dik ve bazen de merdivenle çıkılan yollar ortaya çıkmıştır. Galata ile Pera bölgelerini birbirine bağlayan Yüksek Kaldırım, Galip Dede ve Kemeraltı caddeleri bu topografik özelliklerin görünür olduğu caddelerdendir. Eski dönemlerde bir bölümü merdivenli olan bu aks her dönemde yaya sirkülasyonun yoğun olduğu bir alandı. Bu bağlantıyı ve kullanım yoğunluğunu Abdolonyme Ubicini, 1855 yılında La Turque Actuelle'de insanların at üstünde ya da yürüyerek dar ve uzun bir yoldan geçerek Galata'dan çıktıklarını ve Pera'ya ulaştıklarını belirterek ifade etmiştir (Ubicini, 1855, s. 454).

Günümüzde kuzey-güney yönünde dik devam eden bu aksın doğusunda 94, 98, 100, 101, 102, 112, 113, 115, 148 ve 284 adaları, batısında ise 149, 150, 171, 283, 286, 288, 289, 1101, 1102, 1104, 1119 ve 1130 adaları mevcuttur. Çalışma alanı üzerinde yer alan, 94 adada 5 adet, 98 adada 1 adet, 100 adada 2 adet, 101 adada 1 adet, 102 adada 4 adet, 112 adada 9 adet, 113 adada 9 adet 115 adada 8 adet, 148 adada 11 adet ve 284 adada 57 adet, 150 adada 12 adet, 171 adada 11 adet, 283 adada 13 adet, 286 adada 3 adet, 288 adada 9 adet, 289 adada 14 adet, 1101 adada 5 adet, 1102 adada 3

adet, 1104 adada 1 adet, 1119 adada 1 adet ve 1130 adada 1 parsel aksın üzerinde yer almaktadır (İBB, 2022), (Şekil 2-13).

Şekil 2-13: Çalışma Aksı Vaziyet Planı, 2023.
(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

2.2.3. Tünel-Karaköy Aksının Sosyal Yapısı

Galata ve Pera Osmanlı kentinden daha çok bir Avrupa kenti görünümünde gelişmiştir. Bu görünümün oluşmasında öncelikle Latin grubu (Fransız ve İtalyanlar) daha sonra ise Anglo-Germen gruplar (İngilizler, Avusturyalılar ve Almanlar) gelmekteydi (Akın, 2011, s. 2, 31-32). Lozan Antlaşması sonucu kapitülasyonların kaldırılması, elçiliklerin Ankara'ya taşınması, 1942 yılında Varlık Vergisi yasasının kabul edilmesi, daha sonra gerçekleşen II. Dünya Savaşı ve İsrail Devleti'nin kurulmasıyla göçler yaşanmıştır. Türkleştirme politikalarının kırılma noktası olan ve Ayhan Aktar'ın *"(...) yarım vatandaşlık, misafirlik ve Medeni Kanun Türklüğü (...)"* şeklinde tanımladığı Varlık Vergisi Kanunu sonrası gayrimüslim azınlıklar Avrupa'ya, İsrail'e ve Amerika'ya daha sonra İsrail Devleti'nin kurulmasıyla 1948-1949 yılları arasında yaklaşık 30.000 Yahudi İsrail'e göç etmiştir (Aktar, 2014, s. 207). Son olarak

Rumların *"Septemvriana"*[62] olarak adlandırdığı (Örs, 2009, s. 9) 6-7 Eylül olayları (Şekil 2-14) ve 1964 Kararnamesi ile Rumların sürgün edilmesi Müslüman nüfusunun artmasında büyük rol oynamıştır (Aktar, 2014, s. 208). Rumların *"apelassis*[63]*"* dediği 1964 sürgünlerinde yaklaşık olarak 12.000 Rum vatandaşıyla beraber, onların akrabası olan 30.000 Türk vatandaşı olan Rum kökenli kişi; yanlarında 20 kiloyu geçmeme şartıyla sadece kişisel eşyalarını ve 200 TL[64]yi geçmesi yasak olan döviz alarak ülkeyi zorunlu olarak terk etmişlerdir (Oran, 2019, s. 22-23), (Şekil 2-15).

Şekil 2-14: 6-7 Eylül Olayları, İstiklal Caddesi, 1955 (Karaca).

[62] Yunanca Eylül anlamındadır.
[63] Kovulma, evinden ayrılmaya zorlanma, sürülme, sürgün edilme anlamındadır.
[64] O güne ait dolar kuruna göre 22,2 dolar.

Şekil 2-15: 1964 Sürgününe Ait Fotoğraf, 1955 (URL-29).

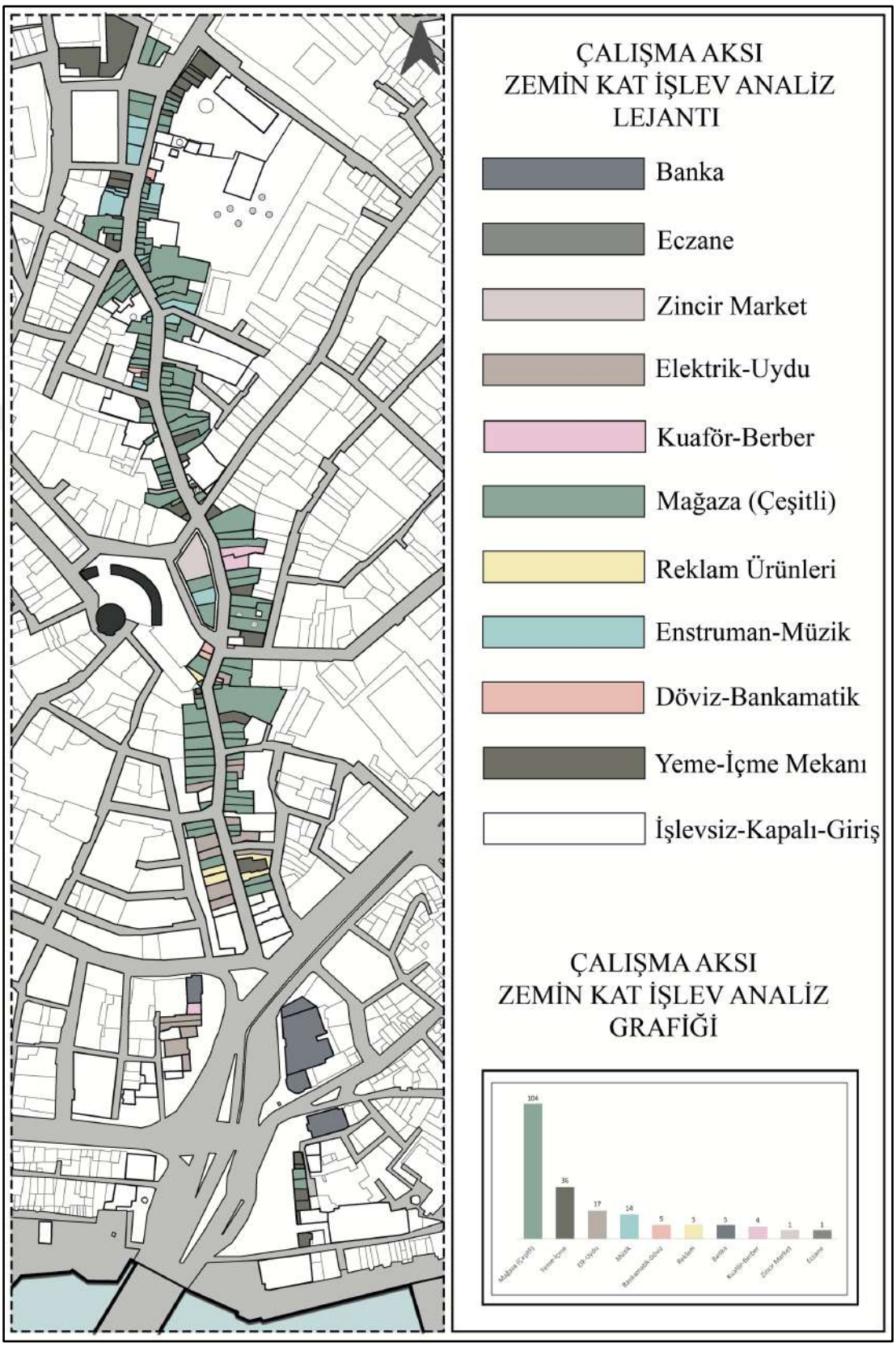
Yaşanan bu göçler ve özellikle de Aktar'ın *"talihsizlik"* olarak adlandırdığı Varlık Vergisi; gayrimüslim azınlıkları İstanbul sahnesinden silinmesinde ve kentin çok kültürlü yapısının ortadan kalkmasında etkili olmuştur (Aktar, 2014, s. 208).

Tünel Meydanı'yla Karaköy Meydanı'nı birbirine bağlayan en kuvvetli aks olan çalışma aksı üzerinde yer alan ticari mekânların işletme sahiplerinden alınan bilgilere göre, gece nüfusunun varlığından söz edilebilir. Galip Dede Caddesi'nde yer alan ticari mekanların kapanma saatleri Yüksek Kaldırım Caddesi'ne kıyasla daha geç olduğundan gece nüfusu daha fazladır. Kemeraltı Caddesi daha çok kamusal ticari mekanların bulunduğu bir alan olduğu için belirgin bir gece nüfusu izlenmemektedir.

Çalışma aksının işlevsel ve morfolojik olarak liman kenti[65] özelliği taşıması; Galata Rıhtımının açılmasıyla artan ticaret ve turizm yoğunluğu nedeniyle otel türü konaklama yapılarına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacı karşılamak için, çalışma aksı üzerinde konut yapıları yerine ticari yapılar çoğunluktadır. Geçmişte de günümüzde de önemli noktaları birbirilerine bağlayan ana aks olması sonucunda ciddi bir ticari

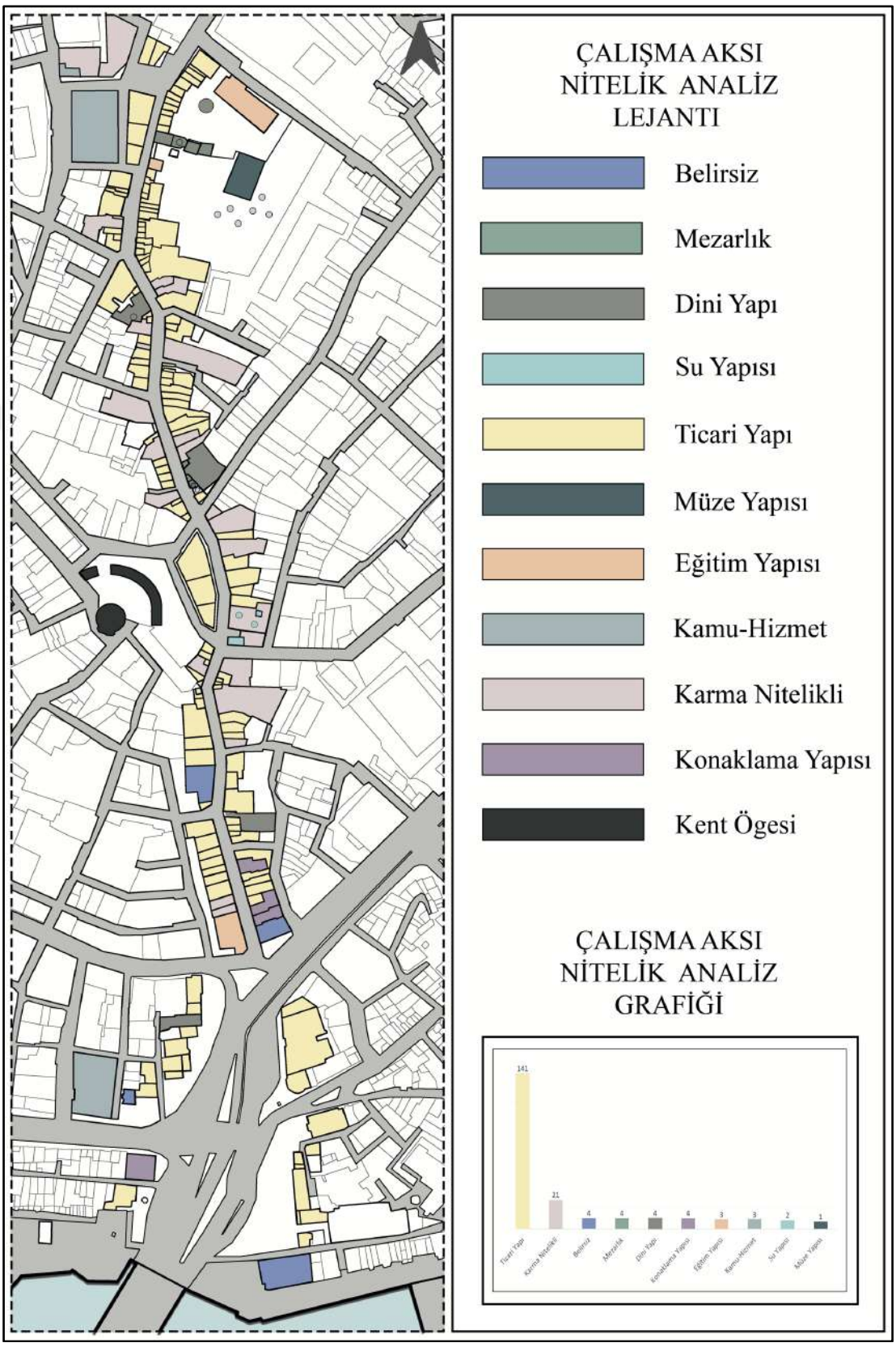
[65] Denizciliğin, dolayısıyla ticaretin geliştiği ülkelerde oluşan, denize kıyısı bulunan ve ekonomik faaliyetlerin deniz ticaretine dayandığı yerleşim yerleri.

işlev ortaya çıkmaktadır. Çalışma aksının iki yanında yol boyunca, iş yerleri, ofisler, oteller, yeme-içme mekânları, atölyeler yer almaktadır. Zemin kat kullanımlarına bakıldığında çeşitli ürünlerin satıldığı mağazalar çoğunluktadır. Bunun arkasından yeme-içme mekânları gelmekte olup, Galata Kulesi'yle ikiye ayrılan aksın kuzey kısmında (Galip Dede Caddesi) enstrüman satan işletmenin daha çok sıralandığı görülür. Güney kısmı (Yüksek Kaldırım Caddesi) ise daha çok elektrik-uydu antenleri üzerine satış yapan dükkânlardan oluşmaktadır. Kemeraltı Caddesi'nde ise, finans üzerine faaliyette bulunan yapıların çoğunluktadır (Şekil 2-16). Çalışma aksı üzerinde yer alan binaların tapu kayıtlarına bakıldığında; ticari nitelikli yapıların sayıca fazla olduğu, konut niteliğinde yapının yer almadığı ama karma (konut + ticaret) nitelikli yapıların ticari yapılardan hemen sonra geldiği bilgisi edinilmektedir. Aks üzerinde, dört adet konaklama yapısı, üç adet eğitim yapısı, dört adet de dini yapı bulunmaktadır (**Şekil 2-17**). Aksın mülkiyet durumu irdelendiğinde; şahıs mülkiyetinde olan yapıların çoğunlukta olduğu, çok hisseli yapıların da bunu takip ettiği, vakıf mülkiyetinde yer alan yapıların sayısının az olduğu görülmektedir (**Şekil 2-18**).

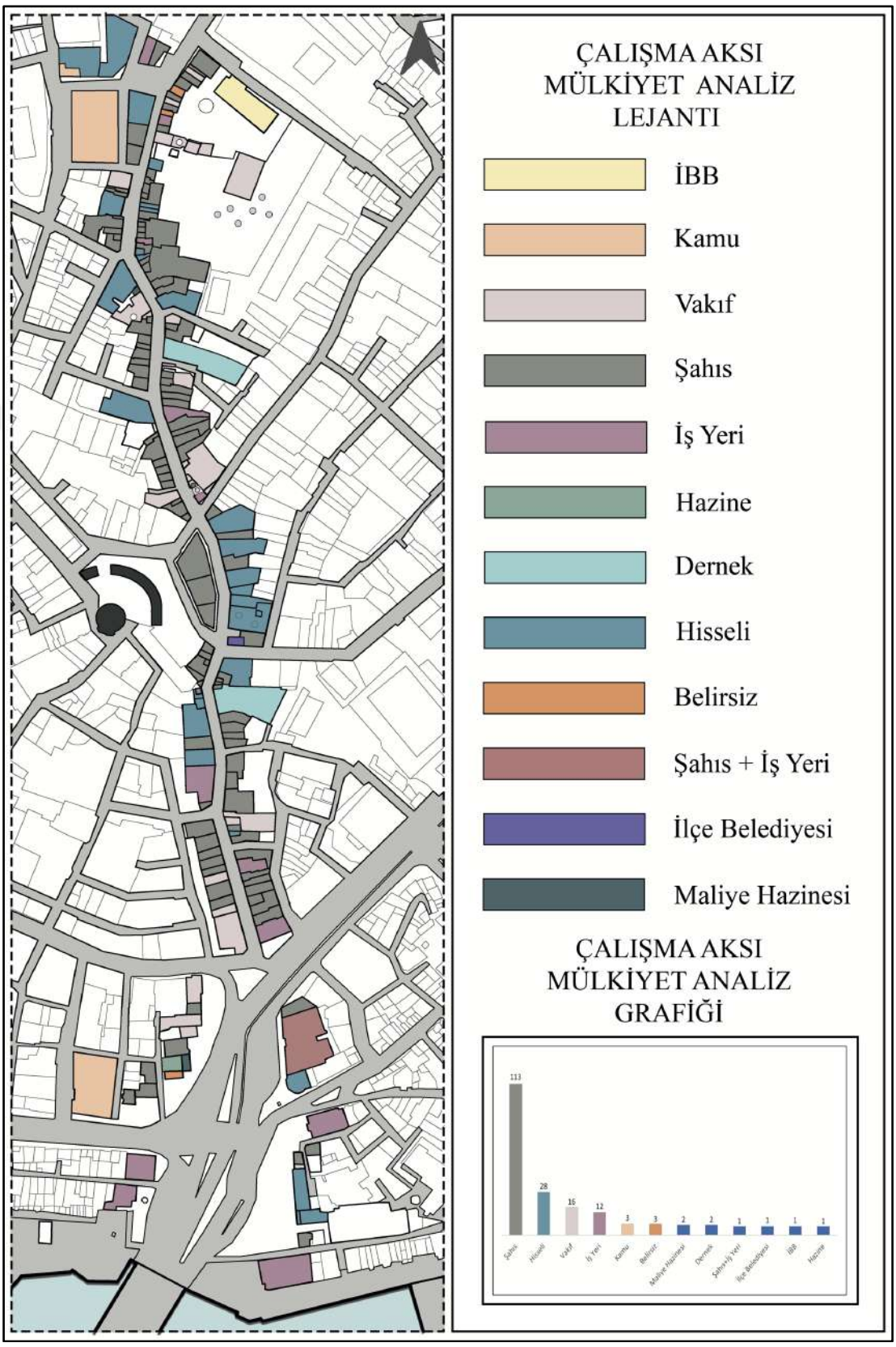
Şekil 2-16: Çalışma Aksı, Zemin Kat İşlev Analiz Paftası, 2023.

(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

Şekil 2-17: Çalışma Aksı, Nitelik Analiz Paftası, 2023.

(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

Şekil 2-18: Çalışma Aksı, Mülkiyet Analiz Paftası, 2023.

(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

2.2.4. Tünel-Karaköy Aksı Yapılarının Özellikleri

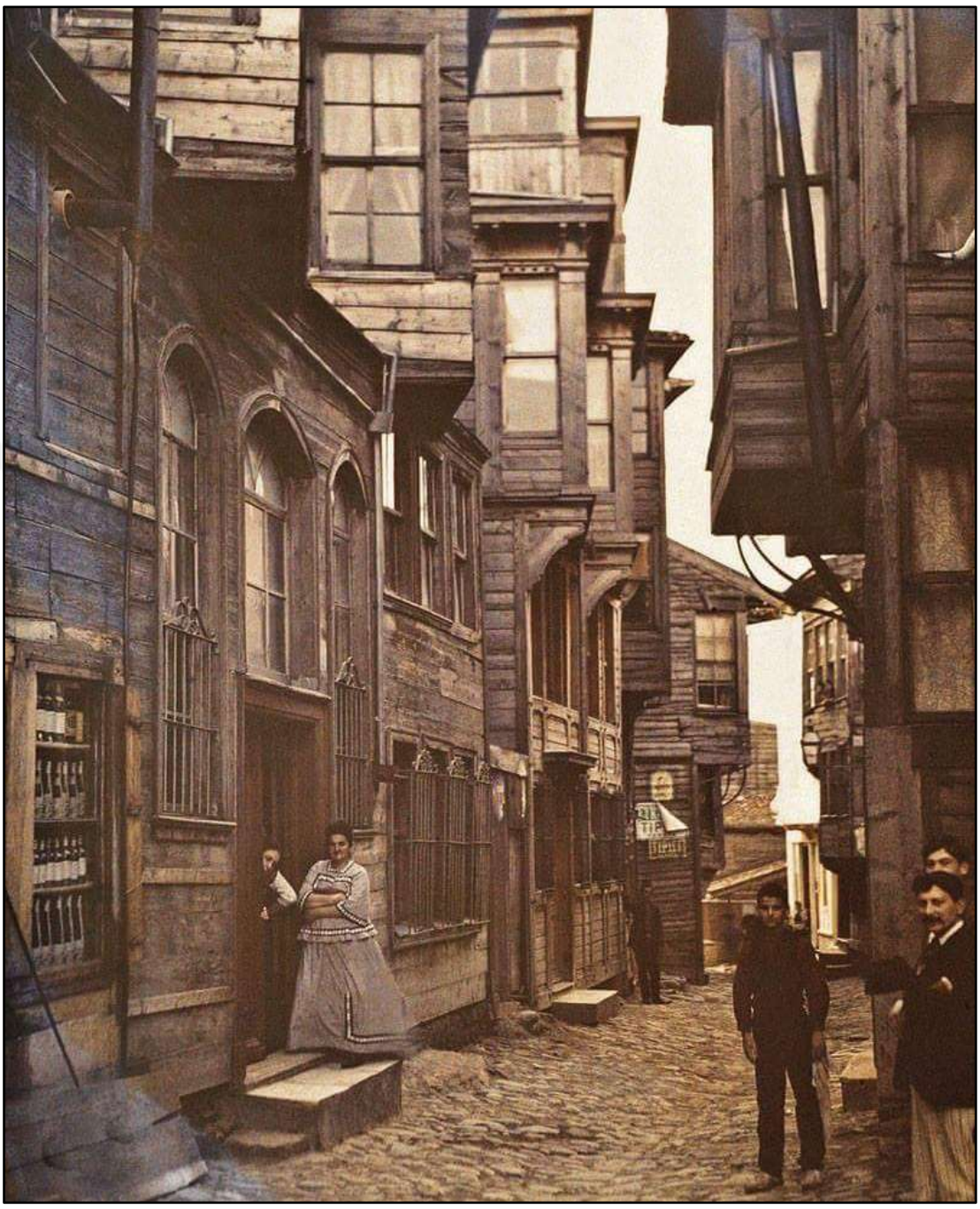
İstanbul; çeşitli dönemlerde çeşitli yapım tekniğiyle inşa edilmiş farklı tipte yapıları bünyesinde barındırmaktadır. İstanbul'un geçmişten günümüze taşıdığı farklı mimari üslupları, anıtlarında, saraylarında, konaklarında, kültür yapılarında, dini yapılarında, ticaret yapılarında ve konut yapılarında görülebilmektedir

İstanbul görünümünde XX. yüzyıla kadar ahşap yapılar belirleyici rol oynamıştır. Anıtsal yapılar ve büyük binalar haricinde özellikle de konutlarda malzeme olarak ahşap kullanılmıştır (Cezar, 2002, s. 354). Bu ahşap doku kentin tarihi boyunca tehlike oluşturmuş ve sık sık çıkan yangınlar sonucunda ciddi tahribata, hatta çoğu zaman bir mahallenin yok olmasına sebep olmuştur. Beyoğlu'nun geçmişinde de ahşap yapıların yoğun olduğu bilinmektedir. Hatta Pera bölgesinin gelişmesinde etkin olan ilk sefaret binalarının ahşap yapıldığı bilinmektedir. 1849 yılında İstanbul'u ziyaret eden Albert Richard Smith66 yazdığı Grande Rue de Pera izlenimlerinde *"(...) Evler ahşap-eski ve çürümüş, bir zamanlar kırmızıya boyandıklarına dair izler taşıyor. Orada burada, yanmış ya da yıkılmış bir evin harabeleri olduğu gibi duruyor."* diyerek ahşap yapıların varlığından bahsetmektedir (Freely ve Freely, 2014, s. 19), (Şekil 2-19 ve Şekil 2-20).

Şekil 2-19: Beyoğlu'nda Bir Sokak, 1851, John Shaw Smith (URL-30).

[66] İstanbul'a Archives de la Planète (Gezegenin Arşivi) isimli bir proje kapsamında gelmiştir.

Şekil 2-20: Beyoğlu'nda Bir Sokak, 1912, Albert Richard Smith (URL-31).

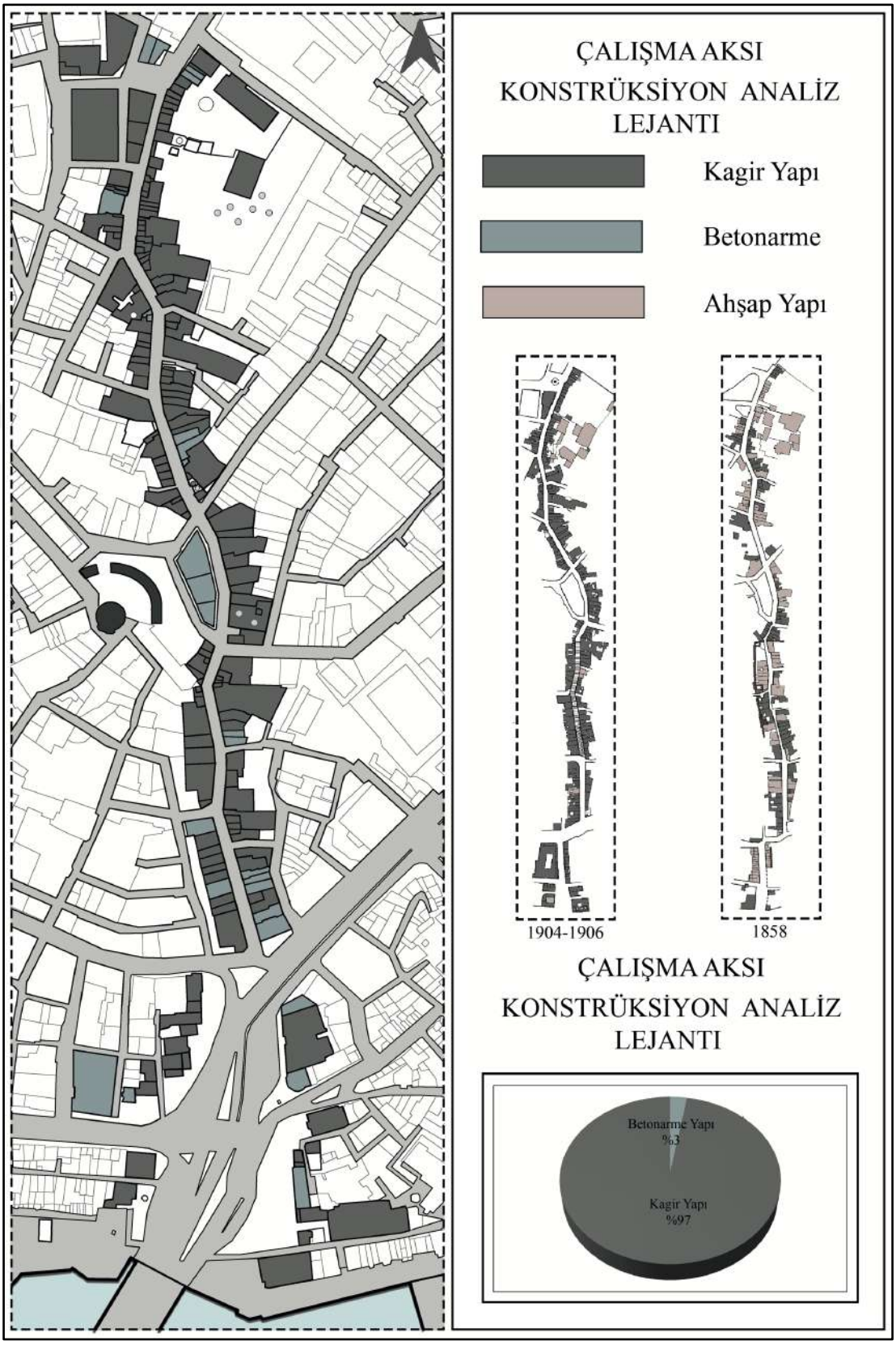
Osmanlı İmparatorluğu'nun XVIII. yüzyılda başlattığı Batılılaşma hareketi XIX. yüzyılda, Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla hız kazanmış ve daha belirgin bir hale gelmiştir. Batının referans alınmasıyla yaşanan değişimlerin etkisi geniş ölçekte kent dokusunda, daha dar ölçekte ise mimari dokuda görülmüştür. Oluşan bu etkiler sonucunda klasik Osmanlı–İslam kenti daha Batılı bir kent görünümü alarak kozmopolit bir yapıya bürünmüştür (Çelik, 2019, s. 63). Her dönem İstanbul'un diğer

bölgelerinden ayrışan ve başından beri daha Batılı olan Galata ve Pera, doğal olarak Batılılaşma sürecinden en fazla etkilenen alan olmuştur. Çok kültürlü yapısı ve kullanıcılarının çoğunlukla yabancılar olması değişimin daha kolay gerçekleşmesine olanak sağlamıştır.

İstanbul'un ve dolayısıyla Galata ve Pera'nın fiziksel kimliğine etki eden diğer bir özne ise devamlı çıkan yangınlardır. Yangın riskini ve oluşabilecek tahribatları en aza indirmek için ilki 1848 yılında çıkarılan nizamname adı verilen sistemli yönetmelikler oluşturulmuştur. Arka arkaya düzenlenen nizamnamelerle, hem yangın sonrası yok olan yapılar yerine inşa edilecek yapıların hem de yeni binaların kagir yapılmasının yararları anlatılmıştır (Akın, 2011, s. 19). Tavsiye niteliğinde olan bu nizamnamelerden sonra, 1864 yılında hükümet tarafından alınan bir karar ile ahşap yapı inşası yasaklanmış İstanbul'daki tüm binaların tuğla ya da taştan yapılması zorunlu hale getirilmiştir. Gelir seviyesi kagir yapı inşaatına yetmeyenler için ahşap bina yapımına ancak "yangın duvarı[67]" imalatı şartıyla izin verilmiştir (Çelik, 2019, s. 67). Yönetim tarafından çıkarılan nizamnameler ve kararlar yangınlardan sonra zarar görmüş alanların özelinde değil, Galata ve Pera'nın bütününde radikal bir değişime sebep olmuştur. Kagirleşerek farklılaşan strüktür, sokak dokusunu yeniden şekillendirmiş ve Batılılaşmaya katkı sağlamıştır.

Gerçekleşen bu çalışmalar çalışma aksına da etki etmiştir. Çalışma aksının mevcut durumu incelendiğinde; ahşap konstrüksiyon yapının artık mevcut olmadığı, az sayıda da olsa betonarme binaların inşa edilgi ve aksın yapılarının büyük çoğunluğunun kagir konstrüksiyonda inşa edildiği görülmektedir. Yeni yapılan binalar haricinde mevcut binalara betonarme ek katların da inşa edildiği görülmektedir. 1958 yılına ait verilerle 1904-1906 verileri mevcut durumla kıyaslandığında; artan kagir yapı sayısı net bir şekilde okunmaktadır (**Şekil 2-21**).

[67] İki bina arasında ya da aynı bina içinde farklı yangın yüküne sahip hacimlerin birbirinden ayrılması gereken durumlarda, yangının ilerlemesini ve yayılmasını belirlenmiş bir süre için durduran düşey mimari elemandır.

Şekil 2-21: Çalışma Aksı, Konstrüksiyon Analiz Paftası, 2023.

(İBB CBS Web Haritasından Düzenlenmiştir.)

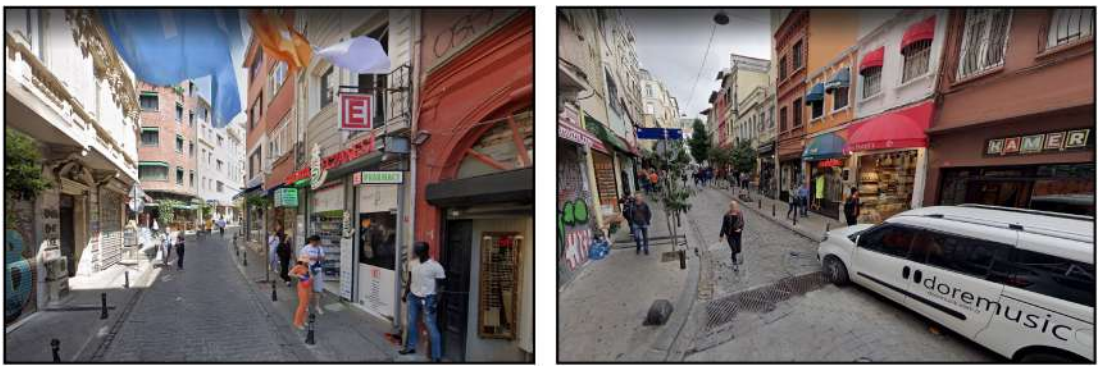

Şekil 2-22: Kemeraltı Caddesi, 2023 (A. Özkara).

Her dönem önemli bir cazibe merkezi olan Galata ve Pera, birbirinden bağımsız kültürlere sahip insanların bir arada yaşadığı alan olmasından dolayı; dini, kamusal, ticari ve sivil yapı türlerinden pek çok farklı örneğe sahiptir. Çalışma aksı olan Galip Dede, Yüksek Kaldırım ve Kemeraltı caddelerinde de benzer şekilde iş hanları, ticari mekânlar, sinagog ve camiler, apartmanlar, küçük ölçekli oteller, restoran ve kafeler gibi sosyal alanlar görülmektedir (Şekil 2-23 ve Şekil 2-24).

Şekil 2-23: Yüksek Kaldırım Caddesi, 2023 (A. Özkara).

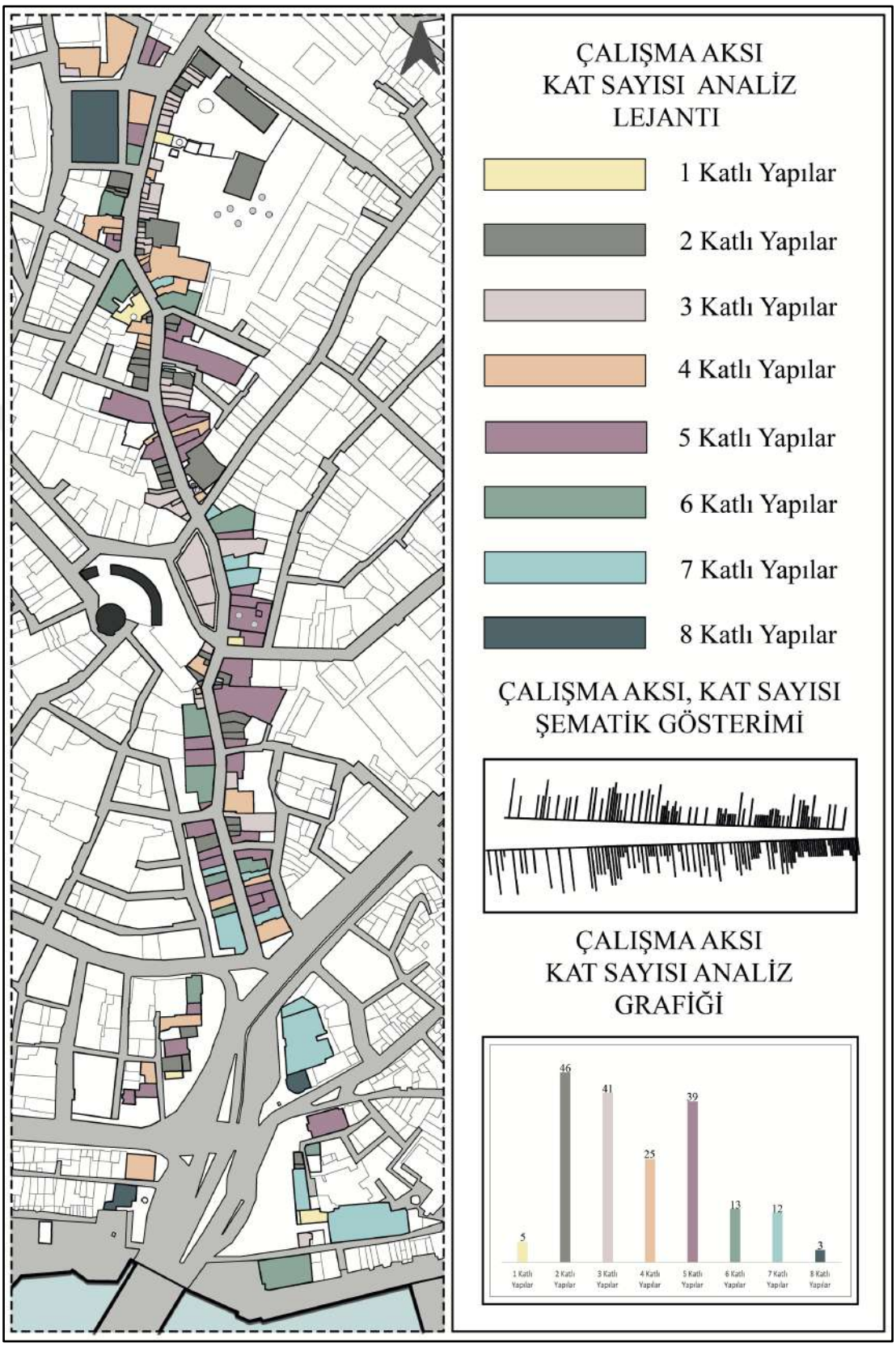
Şekil 2-24: Galip Dede Caddesi, 2023 (A. Özkara).

Artan nüfusun ve batılılaşmanın sonucunda değişen yaşam standartlarının bir getirisi olarak ortaya çıkan apartmanlar, yeni bir konut tipinin oluşma sürecini Galata ve Pera'da başlatmıştır. Çalışma aksı üzerinde de örnekleri mevcut bulunan; yapım faaliyetlerinde çoğunlukla Levanten ve gayrimüslim mimarların yer aldığı bu yeni konut tipi apartmanlar; neoklasik ve Artnouveau üsluplarıyla dönemin karakteristik zenginliğini sergilemektedirler (Bozdoğan, 2008, s. 251-252), (Şekil 2-25).

Şekil 2-25: Galip Dede Caddesi, 2023 (A. Özkara).

Çalışma aksı kat analizi yapıldığında; ortalama kat yüksekliği zemin dahil 3-5 kat şeklindedir. İki katlı yapılar aksın hâkim kat sayısıdır fakat yüksek giriş ve zemin katlar nedeniyle bina yükseklikleri normalin üstündedir. Tek ve yüksek katlı yapılar oldukça azdır. Aksın kat sıralamasında belli bir düzen olmayıp inişli çıkışlıdır. Galip Dede Caddesi'nden Kemeraltı Caddesi'ne gidildikçe kat yüksekliğinin arttığı, yapı sıkışıklılığının azaldığı görülmektedir (**Şekil 2-26**).

Şekil 2-26: Çalışma aksı, Kat Analiz Paftası, 2023.

(İBB CBS Web Uygulamasından Düzenlenmiştir.)

2.2.5. Tünel-Karaköy Aksı Tescilli Yapıları

Günümüzde zemin katları ticari, üst katları konut ya da ofis olarak kullanılan kısmen korunmuş kagir yapılardan oluşan aks üzerinde, mevlevihane, cami, çeşme, hazire, türbe gibi anıt eser niteliğinde yapılarla beraber döneminin sivil mimari örnekleri de mevcuttur. Çalışma aksında bulunan bu tescilli eserlerin; yapı sistemi, kat adetleri ile ilave kat durumu, cephe düzenleri ve bezemeleri, zemin kat işlevleri, özgün değerleriyle korunup korunamadığı hakkında bilgi veren ayrıca bilgilerin alındığı kaynakları da gösteren tescil fişleri hazırlanarak tezin sonundaki ekler kısmına konulmuştur. Tescil fişleri, yerinde tespitler yapılarak ve İBB Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü ve SALT Galata arşivinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tarihi yapıların önemi ve korunmasının gerekliliği o yapının "özgünlüğü" ile ilişkilendirilir. Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) tarafından 1994 yılında Japonya'nın Nara şehrinde düzenlenen konferansta açıklanan belgede bir kültür mirasının özgünlüğü o yapının sahip olduğu birçok bilgi içermesine bağlanmıştır. Bahsedilen bu bilgi kaynakları; *"kullanım ve işlev, konum ve yerleşim, tasarım ve biçim, malzeme ve nesne, gelenek ve teknikler, ruh ve anlatım"* olarak tanımlanmıştır (URL-32). İfade edilen bu bilgi kaynakları oluşturdukları bütünlükle, tarihi yapıyı kapsamlı bir şekilde tanımlamaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda hazırlanan tescil fişleri verdiği bilgiler bakımından önem kazanmaktadır.

Tescil fişlerindeki yapıların tamamına yakını kagirdir ve çoğu ilave bir kata sahiptir. Bina yükseklikleri çoğunlukla korunamamış olan bu yapıların, cephe üzerinde yer alan plaster, korniş, söve, kat silmesi, furuşlu[68] saçak silmesi ve alınlık gibi yapı elemanları büyük oranda özgündür. Nitelikli pencere ve kapı doğramaları değiştirilmiş olsa da açıklıkları genel olarak korunmuştur. Çalışma aksı üzerinde meydanlarda yer alanlar da dahil toplam 106 adet tescilli yapı bulunmaktadır ve bu toplam yapını %58'ine tekabül etmektedir. Bu tescilli yapılar İBB verilerinde 94 tanesi SMÖ, 9 tanesi anıt eser, 3 tanesi ise kamu yapısı olarak sınıflandırılmıştır (İBB, 2022), (Şekil 2-29). Yerinde yapılan incelemeler neticesinde çalışma aksında yer alan tescilli yapıların cephe özelinde özgünlük durumları incelendiğinde; 59 tanesi özgün

[68] Saçakların, çıkmaların altına yalnızca süsleme amacıyla konulan küçük destek ya da oymalı süsler.

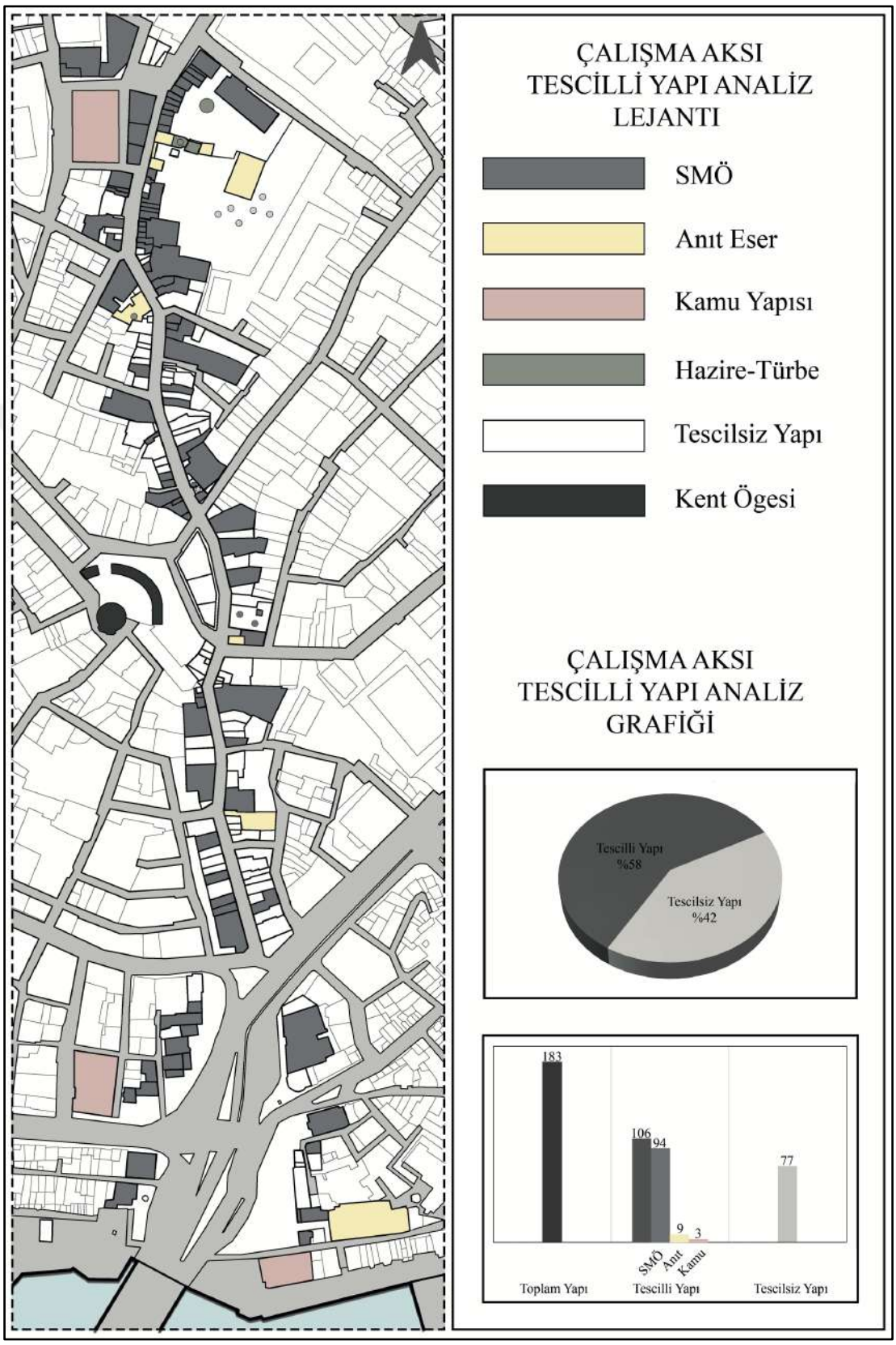
değerlerini büyük oranda koruduğu, (**Şekil 2-27** ve **Şekil 2-28**) 19 tanesinin ise özgünlüğünü neredeyse kaybettiği görülmektedir (Şekil 2-30).

Şekil 2-27: Nitelikli Tescilli Yapı Örnekleri, 2023 (A. Özkara).

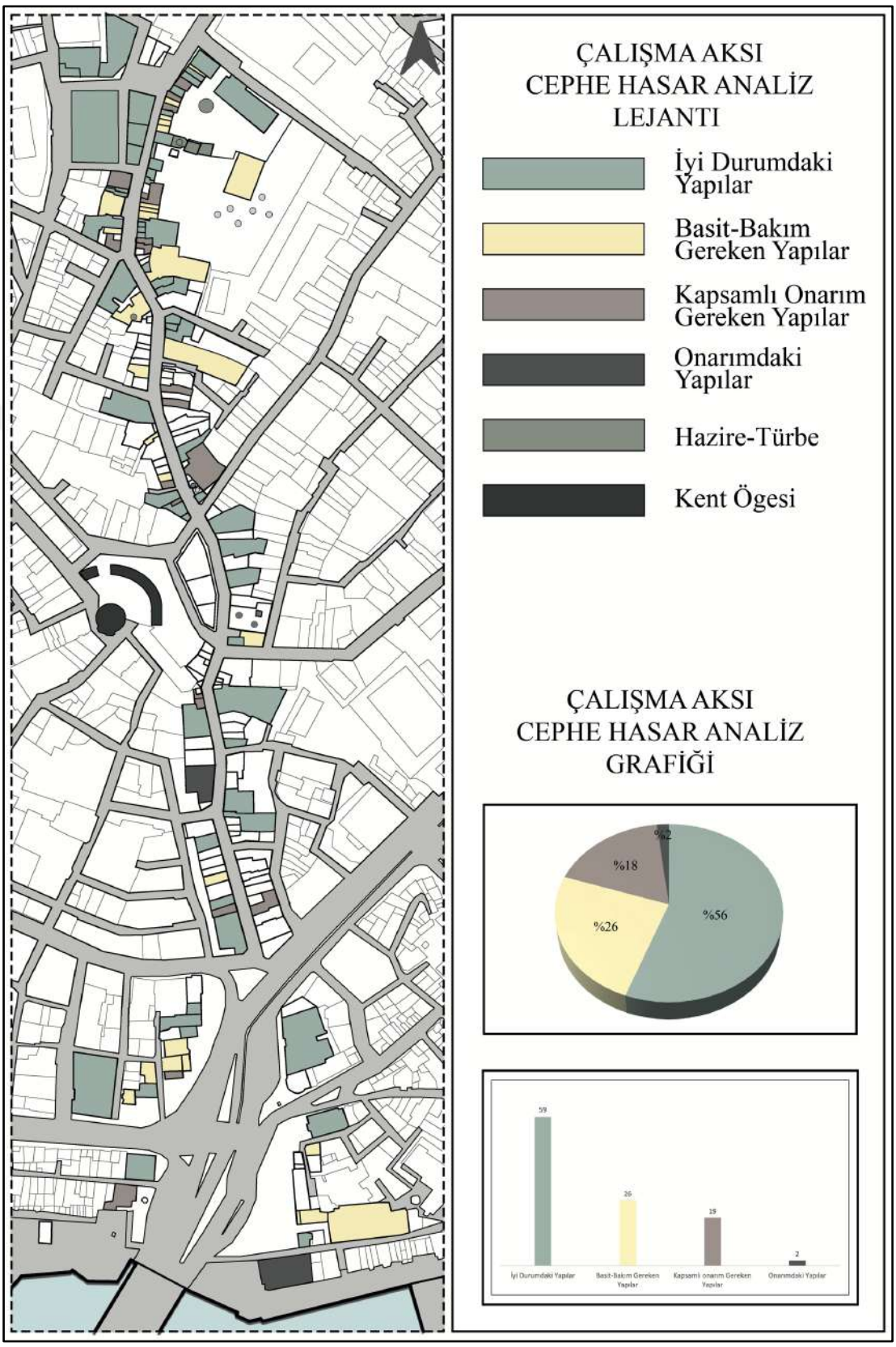

Şekil 2-28: Nitelikli Tescilli Yapı Örnekleri, 2023 (A. Özkara).

Şekil 2-29: Çalışma aksı, Tescil Analiz Paftası, 2023.

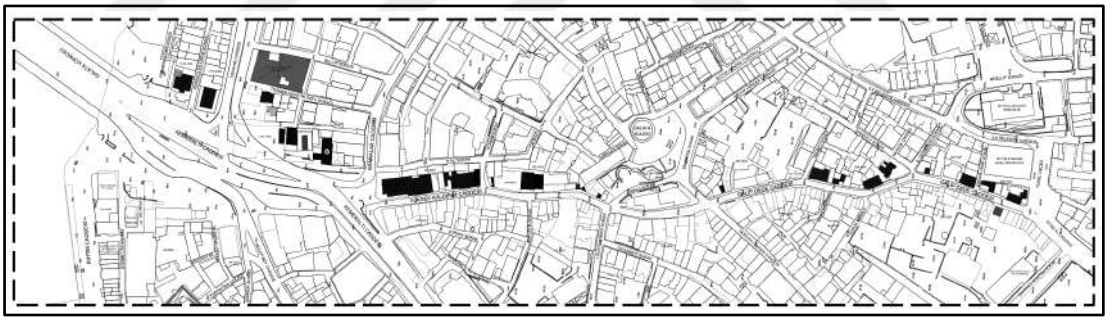
(İBB CBS Web Uygulamasından Düzenlenmiştir.)

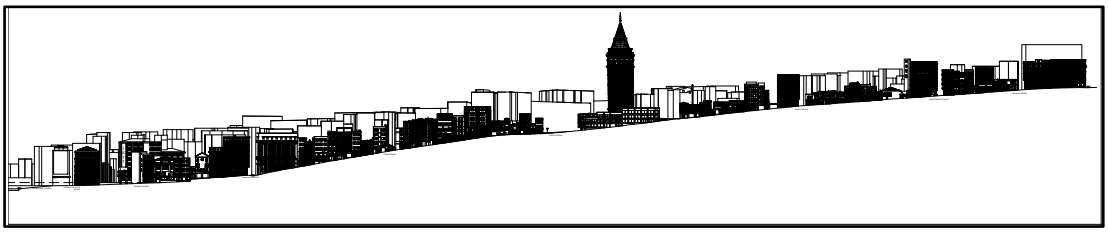
Şekil 2-30: Çalışma aksı, Cephe Hasar Analiz Paftası, 2023.

(İBB CBS Web Uygulamasından Düzenlenmiştir.)

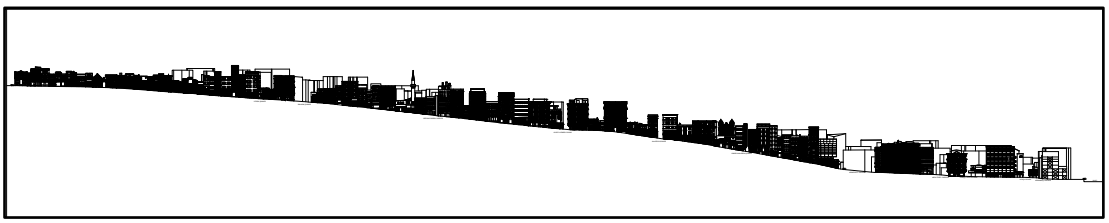
Tez kapsamında çalışma aksının siluet çizimi yapılmıştır. Aksın mevcut durumunu detaylı bir şekilde gösteren bu siluet çalışması sırasında tadilat-yapım nedeniyle kapalı olan yapılar da mevcuttu. A-A yönünde iki adet, B-B yönünde ise üç adet, toplamda beş adet binanın çizimi yapılamamıştır. A-A yönü; soldan sağa Karaköy Meydanı, PTT binası ve hemen yanında yer alan Nordstern Han ile başlayarak Galata Kulesi'ne, kuleden de Tünel Meydanı, Seferoğlu Apartmanı'nda son bulmaktadır. B-B yönü; soldan sağa Tünel Meydanı, Puma mağazasına ait binayla başlayarak Galata Mevlevihanesi ile Aşkenaz Sinagogu'na, buradan da Karaköy Meydanı, günümüzde onarım nedeniyle kapalı olan Ziraat Bankası binasında son bulmaktadır (**Şekil 2-31**, Şekil 2-32 ve Şekil 2-33). Çalışma aksında yer alan yapılar üzerinde elektrik kabloları, antenler, alarm ekipmanları, klima üniteleriyle boruları gibi birçok özensiz ve uygunsuz eklerin varlığı tespit edilmiştir. Bunlara ek olarak daha majör ekler olarak çoğu yapıda betonarme ek katların eklendiği, terasların kapatılarak ek hacimler oluşturulduğu da görülmektedir.

Şekil 2-31: Çalışma Aksı: Mevcut Durum Vaziyet Planı, 2023 (A. Özkara).

Şekil 2-32: Çalışma Aksı: A-A Yönü Mevcut Durum Silueti, 2023 (A. Özkara).

Şekil 2-33: Çalışma Aksı: B-B Yönü Mevcut Durum Silueti, 2023 (A. Özkara).

2.3. KARAKÖY MEYDANI'NIN MEVCUT DURUMU

Tezin çalışma aksının güney sınırı olan Karaköy Meydanı; çalışma aksının en düşük kotunda ve sonunda (Tünel Meydanı çalışma aksının başı kabul edilmiştir.) yer almaktadır. Karaköy-Beyoğlu (F2) füniküler hattı istasyonunun yakınında yer alan meydan; kuzeyde Kemeraltı Caddesi ve Perçemli Sokağı'yla, kuzeydoğuda Necatibey Caddesi, Gümrük ve Yemiş Han sokaklarıyla, doğuda Halil Paşa Sokağı ile Kemankeş ve Rıhtım caddeleriyle, batıda Tersane ve Fermeneciler caddeleri ile Kürekçiler Kapısı Sokağı'yla birleşerek Galata Köprüsüne başlanmaktadır (Şekil 2-36). Günümüzde Karaköy Meydanı; tarihsel geçmişi ve morfolojik özellikleriyle İstanbul'un en önemli bölgeleri arasındadır. Yerli ve Yabancı turistler için buluşma ve kısa süreli bulunma alanı olarak geçiş mekânı olarak tanımlanabilir. Güneyde Galata Köprüsü ve Karaköy İskelesi'yle kuzeyde de Karaköy-Beyoğlu Tüneli'yle sağladığı bağlantılar sayesinde karayolu, demiryolu ve denizyolu taşımacılığında geniş bir ulaşım ağına sahiptir. Karaköy Meydanı, liman kenti olma özelliğinin bir getirisi olarak temel işlevi olan ticaret merkeziliğini tarihsel sürecinde olduğu gibi günümüzde devam ettirmektedir (Şekil 2-34, Şekil 2-35 ve Şekil 2-36).

Şekil 2-34: Karaköy Meydanı, 2020 (İBB Arşivi).

Şekil 2-35: Karaköy Meydanı, 2020 (İBB Arşivi).

Şekil 2-36: Karaköy Meydanı, Mevcut Durum Paftası, 2023.

Haliç'e, Galata Kulesine ve Tünel Meydanı'na doğru önemli vistalar veren Karaköy Meydanı; XIX. ve XX. yüzyıllarına tarihlenen birçok yapılarla çevrelenmektedir. Yapıldığı dönemin özgün mimarisiyle dikkat çeken meydana cephe veren yapılar; köprünün doğu çıkışından kuzeye doğru Ziraat Bankası Karaköy Şubesi bina**Şekil 2-35**sı ve yanında yer alan Sermet Han, hemen arkasında bulunan Abed Han, Sermet Han'ın bitişiğinde Aksu Han ve biraz yukarısında bulunan Akbank binasıyla Şeref Han; köprünün batı çıkışından kuzeye doğru PTT binası, hemen yanında bulunan Nordstern Han, yukarısında Hulusi Bey Han ve hemen arkasında yer alan İETT Tünel binasıdır. Bu yapıların haricinde meydanda tonozlu bir yapıya ait kalıntı da mevcuttur (Şekil 2-34 ve Şekil 2-35).

Karaköy Meydanı'nın güneydoğu sınırında; 101 ada 8 parselde yer alan Ziraat Bankası Karaköy Şubesi binası günümüzde restorasyon nedeniyle kapalı durumdadır. Rena İnşaat'ın yüklenici firma olarak 2017 yılında başlattığı restorasyon çalışmalarının 2019 yılında bitmesi öngörülmekteydi fakat çalışmalar tamamlanamamış ve hala devam etmektedir (Rena İnşaat , 2018, s. 7). Mimarı bilinmeyen yapının tahmini inşa tarihi 1912-1914 yılları olarak verilmektedir. Avusturya bankası olarak Karaköy meydanı ve Galata köprüsünün başlangıcına inşa edilen bu bina; Neoklasik cepheleri ile bölgenin korunması gereken önemli yapılarından biridir. Daha Sonra ziraat Bankası'nın Karaköy Şubesi olarak hizmet veren yapı zamanla genişleyen iş hacmi karşısında yetersiz kalmış ve ilave edilen ek bir binayla büyütülmüştür (Giray Eldem, 1975, s. 100). Yüksek bodrum kat üzeri beş katlı olarak inşa edilen yapı, asma kat üzeri bir servis bölümüne de sahiptir. Denize bakan bu teras katın kenarlarında heykeller yer almaktadır (Şekil 2-37).

Şekil 2-37: Ziraat Bankası Karaköy Şubesi, 2011 (SALT Arşivi)-2022 (KVKBKM Arşivi).

Halil Paşa ve Yemişçi Han sokakları arasında konumlanan, Karaköy Meydanı'nın doğu sınırını belirleyen yapılardan biri 94 ada 15 parselde, Ziraat Banka binasının hemen yanında yer alan Sermet Han diğeri ise Sermet Han'a bitişik bulunan 94 ada 138 parseldeki Aksu Han'dır. Zemin üstü dört kattan oluşan Sermet Han, özgün bir cephe düzenine sahiptir fakat meydana bakı veren cephesi sağır cephedir ve bakımsız bir görüntü vermektedir (Şekil 2-38). Cumhuriyet dönemi yapılarından olan Aksu Han, Menderes imarları sonrası, 1964-1965 yılları arasında inşa edilmiştir (URL-33). Meydan cephesi üzerinde Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait kuşak şeklinde bir rölyefin yer aldığı bu yapı, günümüzde yol kotunun altında kalan zemin kat üstü altı kattan oluşan geniş monoblok bir kütle biçimindedir (Şekil 2-39).

Şekil 2-38: Sermet Han, 2023 (A. Özkara).

Şekil 2-39: Aksu Han, 2023 (A. Özkara).

Karaköy Meydanı'nın doğusunda, 94 ada 14 parselde yer alan Ömer Abed Han; tam olarak meydanın sınırlandırılmasında yer almasa da kısmen meydana cephe

vermektedir. Alexandre Vallaury tarafından 1909 yılında inşa edildiği kapısı üzerinde bulunan kitabeden anlaşılmaktadır. Üç bloktan meydana gelen avlulu hanlar arasında yer alan yapı, zemin üstü dört kattan oluşmaktadır. Pencerelerindeki Neo Rönesans üçgen biçimindeki alınlıkları, Barok rozetleri, daire kesitli ve iyon başlıklı plasterlarıyla Neoklasik mimari örneklerindendir. Özgün biçimini ve işlevini sürdürmektedir (Şekil 2-40).

Şekil 2-40: Ömer Abed Han, 2023 (A. Özkara).

Karaköy Meydanı'ndaki diğer önemli bir yapı 94 ada 78 parselde yer alan Yemişçi Han'dır. Meydanın doğu sınırını oluşturan yapılardan biri olan Yemişçi Han köşe parselde konumlanmaktadır. Cephesi kesme taş olan yapı, zemin üstünde dört özgün bir de ek kattan oluşan yapı özgün işlevini günümüzde de devam ettirmektedir (Şekil 2-41).

Şekil 2-41: Yemişçi Han, 2023 (A. Özkara).

Ziraat Bankası Karaköy Şubesi binasından sonra meydanın diğer bir banka binası olan Karaköy Yeni Han önemli simge yapılardandır. Günümüzde Akbank Karaköy Şubesi olarak kullanılan yapı köşe parselde yer almasından dolayı Yemişçi Han ve Gümrük sokakları ile Kemeraltı Caddesi'ne cephe vermektedir. 98 ada 1 parselde konumlanan yapı meydanın kuzeydoğu sınırını oluşturmaktadır. Zemin üstü üç kattan oluşan yapının cepheleri bezemeli ve gösterişlidir (Şekil 2-42).

Şekil 2-42: Karaköy Yeni Han, 2023 (A. Özkara).

Meydanın Kemeraltı ve Necatibey caddelerinin kesiştiği köşe parselde, Karaköy Palas'a bitişik nizamlı olan Şeref Han meydanın kuzeydoğu sınırını oluşturmaktadır. 102 ada 1 parselde yer alan han eğrisel cepheye ve zemin üstü beş kata sahiptir. Proje tarihi 1947 yılında hazırlanan proje doğrultusunda inşa edilen yapının hizmete giriş tarihi bilinmemektedir (**Şekil 2-43**).

Şekil 2-43: Şeref Han, 2023 (A. Özkara).

Karaköy Meydanı'nın köprü çıkışında, batı sınırını oluşturan yapılardan biri, 1130 ada 82 parseldeki PTT binası, diğeri ise daha kuzeyde konumlanan 1119 ada 1 parselde yer alan meydanın önemli ve özel yapılardan olan Nordstern Han'dır. PTT binası sağır cephesiyle meydana katılırken 1889 yılında inşa edilen ve Menderes yıkımlarında bir şekilde kurtulabilmiş Norsdtern Han; almaşık renkli duvar örgüsü ve Neogotik üsluptaki çift pencereleriyle meydana dahil olmaktadır (Akın, Batur, Fındıkgil, Köksal ve Tanyeli, 2015, s. 65). Günümüzde otel olarak işlevlendirilen yapı zemin üstü üç kattan oluşmakta ve yapıldığı dönemdeki işlevi olan ticari faaliyetine devam etmektedir (Şekil 2-44).

Şekil 2-44: Nordstern Han, 2023 (A. Özkara).

Meydanın kuzeyinde batı sınırını oluşturan dört adet bina ve bir adet kalıntı bulunmaktadır. Bu yapılardan ilki cephesinin bir kısmının meydana bakı veren, 1119 ada 1 parseldeki İETT Tünel İstasyon binasıdır. Mevcut görünümü 1970'li yıllarda alan yapı günümüzde özgün işlevini korumaktadır (KVKBKM Arşivi). Zemin katı Karaköy-Tünel füniküler hattının Karaköy istasyonu olarak hizmet verirken üst katları İETT Genel Müdürlüğü birimlerine hizmet vermektedir. Zemin üstü yedi kattan oluşan istasyon binasının son beş katı ilk üç katından farklı bir zaman diliminde inşa edildiği için farklılık göstermektedir. Döneminde han yapısı olarak kullanılan yapının işlevi günümüzde değişmiş ve otel olarak kullanılmaktadır (Şekil 2-45).

İETT Tünel İstasyon binasının bir bina sonrasında, önünde yer alan 1102 ada 11 parseldeki yapı istasyon yapısıyla beraber meydanın batı sınırını oluşturmaktadır. Tez çalışma sürecinde binanın devam eden restorasyon çalışmaları 2023 yılının başında tamamlanmıştır. Tapu kaydında ticari nitelikte olan yapının mevcut durum işlevi binanın kullanıma henüz açılmamasından dolayı tespit edilememiştir. Neoklasik özellikler taşıyan yapı zemin üstü üç özgün ve bir ilave kattan oluşmaktadır (Şekil 2-45).

Şekil 2-45: Batı Sınırını Oluşturan Yapılar, 2023 (A. Özkara).

Karaköy Meydanı'nın batı sınırını oluşturan yapıların en önde yer alan yapı 1101 ada 25 parselde yer almaktadır. Güne cephesine bitişik tonozlu yapı kalıntısı

bulunan bina; meydan kotundan yüksekte yer almakta ve iki kattan oluşmaktadır (Şekil 2-46).

Şekil 2-46: 1101 Ada 25 Parseldeki Yapı ve Tonozlu Yapı Kalıntısı, 2023 (A. Özkara).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜNEL-KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİMİ

Tezin bu bölümünde XIX. yüzyılda İstanbul'un modern merkezi olarak gelişen ve Tarihi Yarımada'dan ayrışan Galata-Pera bölgesi içinde yer alan ve bundan sonra *"çalışma aksı"* olarak ifade edilecek olan Tünel-Karaköy aksının morfolojik ve sosyal yapısındaki değişim incelenmektedir. Bölgenin sosyo-mekânsal değişimi incelenirken kentin tümüyle beraber öznel olarak Galata ve Pera'yı da etkileyen dönüşüm dinamikleri belirlenmiştir. Bu dinamiklerin belirlenmesinde tarihsel kırılmalarla kendinden sonraki oluşuma basamak olan süreklilikler dikkate alınmıştır. Belirlenen bu dinamikler: Hatt-ı Hümayunlar[69], şehircilikle ilgili hukuksal düzenlemeler, VI. Daire-i Belediye çalışmaları, ulaşım ağları, yangınlar, ticari ve sosyal gelişimlerdir.

3.1. DÖNÜŞÜM DİNAMİKLERİ

3.1.1. Şehircilikle İlgili Hukuksal Düzenlemeler

Kentin değişimi Batılılaşma politikalarıyla ve bu politikaların kente etkileriyle doğrudan bağlantılıdır. Gerçekleşen politikalar içinde şehircilikle ilgili olanlar da mevcuttu. Bu politikalardan birisi belediye teşkilatının oluşmasında bir basamak olan "İhtizab Nazırlığı"nın 1826 yılında kurulmasıdır (Cezar, 1991, s. 307). Daha sonra mimarlık etkinliklerini daha düzenli bir hale getirmek amacıyla gerçekleştirilen yapı faaliyetlerinden Ebniye-i Hassa Müdürlüğü, Tanzimat'ın ilanından önce 1831 yılında kurulmuştur (Cezar, 2002, s. 310).

İstanbul'un çehresini değiştiren ahşap yapılarını yok eden yangın tehlikesini en aza indirebilmek için ilk önceleri padişah fermanları ilan edilmiştir. Bu fermanlar yangınların sayısında istenilen ölçüde azalmaya sebep olmayınca, düzenli yönetmeliklerle kentsel inşaat yönetmeliği olan 1848 yılında çıkarılan "I. Ebniye Nizamnamesi"yle, İstanbul yangınlarına karşı önlem alınmak istenmiştir. Maddi olarak elverişli olanlara kagir yapı zorunlu kılınmış, maddi gücü yetmeyenlere ise devlet tarafından teşvikte bulunulacağı bildirilmiştir. Geçerli sebep sunarak ahşap yapı inşa edenlerin ise iki ahşap bina arasına *"fasıla[70] duvarı"* yapılması zorunlu

[69] Osmanlı diplomatiğinde padişahın kendi el yazısı ile yazılmış emirleri için kullanılan bir tabir.
[70] Aralık, ara, kesinti.

kılınmıştır. Yangınların yayılmalarını hızlandırdığı için yolların genişletilme kararı da bu nizamnamede yer almaktadır (Cezar, 2002, s. 360). I. Nizamname'nin hemen ertesi yılı çıkarılan "II. Nizamname" ise kagirleşmeyi ön planda tutan yapı kurallarını içermektedir (Akın, 2011, s. 19). 1849 yılında yönetmeliklerin daha sistematik bir düzene sahip olması için günümüz İmar Bakanlığı'na karşılık gelen "Nafia Nezareti" kurulmuştur (Kuban, 1996, s. 352). 1858 yılında ise sokakların durumuna dair bir nizamname yayımlanmıştır. Daha sonra 1863'te "Turuk ve Ebniye Nizamnamesi" yani yollar ve binalar tüzüğü çıkarılmıştır. 1866 yılında "Islahat-ı Turuk Komisyonu" adında daha çok yol çalışmaları üzerine çalışan bir komisyon kurulmuştur (Çelik, 2019, s. 66-67). 1882 yılına ait "Ebniye Kanunu"nda alt yapılar ve yolların düzenlenmesi konusu, yapılarla birlikte esaslara bağlanmıştır ve bina yükseklikleri genişlikleriyle beraber ele alınmıştır (Çelik, 2019, s. 66-67). 1890 yılında yangın sorununa çözüm olması çabasıyla bir nizamname daha çıkartılmıştır. Bu nizamnamede ahşap yapı yasaklanmış, yolların genişletilerek itfaiye sisteminin yaygınlaştırılması sağlanmıştır (Akın, 2011, s. 22). Tüm bu uygulamalar kentin genelini ve çalışma aksını doğrudan etkilemiş ve mevcut durumuna ulaşmasını sağlamıştır.

3.1.2. Hatt-ı Hümayun: Tanzimat İlanı

1839 yılında Tanzimat'ın ilan edilmesiyle Batılılaşma hareketleri hız kanmıştır. Şehircilik ve belediyecilik alanında yenilikçi adımlar atılarak kentte farklı bir fiziksel yapı oluşturulmuştur (Beyoğlu Belediye Başkanlığı, 2013, s. 9). Tanzimat'ın ilanından sonra nizamnameler ile yapısal ve kentsel ölçekte daha sistemli bir düzen kurulmaya çalışılmıştır.

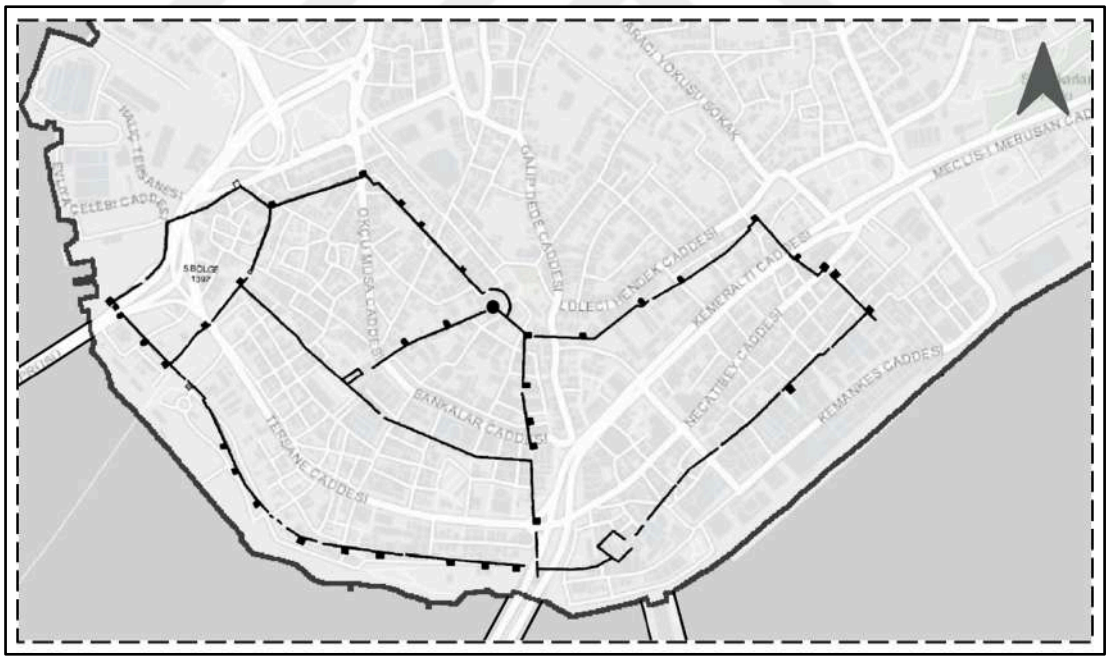
3.1.3. VI. Daire-i Belediye Kurulması

Çeşitli reform hareketlerinin gerçekleştiği XIX. yüzyılda devlet yönetiminde köklü değişiklikler oluşturulurken yerel yönetimde de buna ihtiyaç duyulmuştur. Batı kent düzeninin İstanbul'da tam olarak uygulanabilmesi için Batı yönetim sisteminin de entegre edilmesi gerekliydi. Bu bağlamda modern belediyecilik Osmanlı devlet yönetiminde yerini almış ve 1855 yılında İstanbul Şehremaneti kurularak belediye teşkilatının ilk adımı atılmıştır (Beyoğlu Belediye Başkanlığı, 2013, s. 9). Ardından yayımlanan 1858 yılına ait padişah kararıyla; İstanbul'un 14 belediye dairesine

ayrıldığı fakat öncelikli olarak VI. Daire-i Belediye'nin çalışmalara başlayacağı bildirilmiştir (Akın, 2011, s. 98).

Bu aşamaya kadar kent planlamasında önemli adımlar atılmış olmakla beraber asıl fiziki dönüşümü gerçekleştirecek olan adım VI. Daire-i Belediye'nin kurulmasıdır. Batılı belediyeciliğini örnek alarak kurulan bu yapının, Batılılaşma ve bölgeye dair planlı fiziksel dönüşümler açısından diğer dairelere rol model olması planlanmıştır.

Yönetimin neredeyse tamamının yabancılardan oluştuğu VI. Dair-i Belediye, sorumlu olduğu alanı Batı kentlerine benzer bir şekilde geliştirmeye çalışmış ve ilk iş olarak Ceneviz Surlarını yol açma çalışmaları sebebiyle yıktırmıştır. Surların yıkılması ve hendeklerin doldurulmasıyla işlevsel olarak birbirine bağlı olan Galata ve Pera'nın fiziksel bağı kuvvetlendirilmiştir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 40). Surların yıkılması çalışma aksının güney ucu olan Karaköy Meydanı'nın oluşmasına da olanak sağlamıştır (Şekil 3-1).

Şekil 3-1: Yıkımlar Öncesi Ceneviz Surları.
(İBB CBS Web Uygulaması ve Nomidis-Schneider Haritaları Çakıştırılarak Düzenlenmiştir.)

VI. Daire-i Belediye'nin Galata ve Pera'da gerçekleştirdiği çalışmalar sadece surların yıkımı değildi. Bölgenin sokak, cadde ve kaldırımlarının düzenlenmesi, su ve kanalizasyon şebekelerinin tesis edilmesi, çevre temizlik işlerini yürütülmesi, kadastro düzenlenmesi, yeni yapım binaların denetiminin sağlanması ve parkların açılması gibi

bir dizi görevleri bulunmaktaydı. Ayrıca bu işlerin yapılmasında kullanılacak olan para için özel bir daire oluşturacak ve bu daire belediyeye aktarılacak gelirleri toplama konusunda yetkili olacaktır (Akın, 2011, s. 98). Özetle eski yönetim anlayışı terk edilerek yeni ve Batılı olan bir yönetim şekliyle Galata ve Pera kademeli olarak Avrupa kimliğine büründürülmek istenmiştir.

3.1.4. Ulaşım Ağları

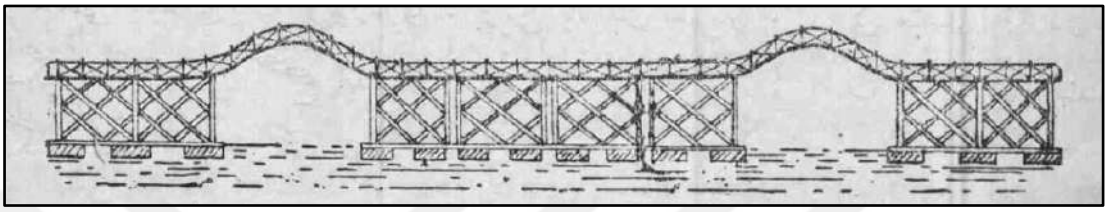
Coğrafi konumu sebebiyle geçmişten bugüne ulaşım yollarının kesişme noktası olan İstanbul; merkez ya da bir aktarma noktası olmuştur. Kentlerin şekillenişi ile ulaşım ağlarının oluşması birbirini etkileyen unsurlardır. Kentin büyüyerek gelişmesi, ulaşım yatırımlarını mecburi kılmaktadır. İstanbul'da büyümekte ve birbirinden denizle ayrılmış olan bölgeleri arasında ulaşımla sağlanan bir bağlantı oluşturmak zorunda kalmıştır. Galata-Pera bölgesiyle Tarihi Yarımada Tanzimat ilanı sonrası Batılılaşmanın bir sonucu olarak köprülerle birbirine bağlanırken tünelle de Galata ile Pera arası yeni bir ulaşıma açıldı. Kentin genelinde ve çalışma alanında omnibüs, tramvay gibi toplu taşıma girişimleri bu yüzyılın gelişen ulaşım ağları arasında yer almaktadır. XXI. yüzyılda gerçekleşen önemli bir ulaşım aracı olan M2 metro hattı da çalışma alanını etkileyen diğer bir projedir.

3.1.4.1. Köprüler

İstanbul içinde arabalarla ulaşımın sağlanabilmesi için uygun sayıda yol yoktu. Fakat yine de daha önceki dönemlere göre XIX. yüzyıl kara ulaşımında büyük gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Yeni yol çalışmaları yapılırken özellikle Galata'nın bir ekonomi merkezi olmasına bağlı olarak artan önemi; Haliç ile arasında bir bağlantı sağlanmasına sebep olmuştur. Bu bağlantının sağlanması için birbirinden ayrı olan iki yakayı birbirine bağlayan ve aralarında bir geçiş oluşturan ayrıca dönemin önemli bayındırlık çalışmaları olan köprüler inşa edilmiştir.

Yapılan ilk köprü, "Cisr-i Atik" ya da "Hayratiye" adıyla anılan, Azapkapı'yla Unkapanı arasında bağlantı sağlayan ahşap köprü 1836 yılında açılmıştır (Evren, 1994, s. 37), (Şekil 3-2 ve **Şekil 3-3**). Bu köprü artık gelişen ve büyüyen İstanbul'un ihtiyaçlarını cevap veremez duruma geldiğinde 1845 yılında ilk "Karaköy köprüsü" Karaköy-Eminönü arasına yine ahşaptan yapılmıştır. "Cisr-i Cedid" adı verilen bu

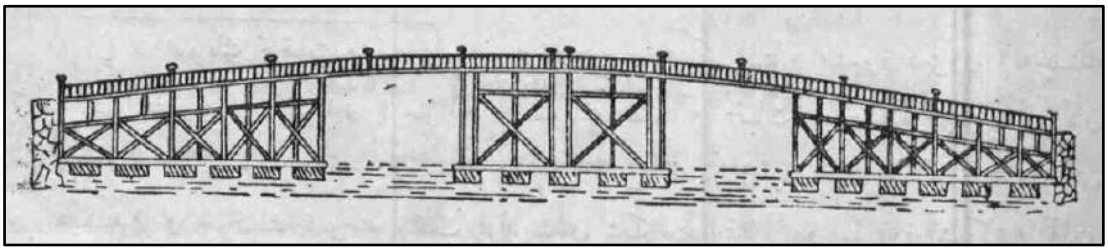
köprü 1870 yılına kadar hizmet vermiş aynı yıl içinde de daha Marmara'ya doğru taşınmıştır (Evren, 1994, s. 63), (Şekil 3-4). İstanbul'la Galata-Pera bölgesini birbirine bağlayan ve çalışma aksının daha kolay erişilebilir bir alan haline getiren, gelişmesine etki eden bu ilk iki köprü zamanla zaman içinde değiştirilmiş, taşınmış ve yerlerine yeni sistemlere göre inşa edilen köprülere bırakmıştır (Şekil 3-5).

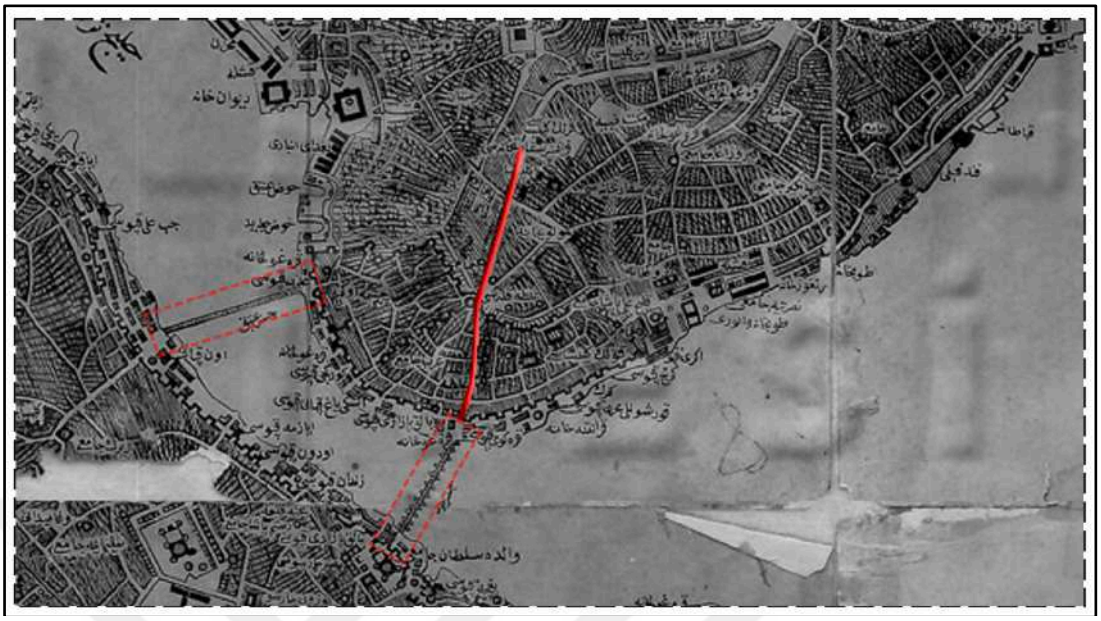
Şekil 3-2: Cisr-i Atik Çizimi, Mecmua-i Ebuzziya (URL-34).

Şekil 3-3: Cisr-i Atik (Eyice, 1997).

Şekil 3-4: Cisr-i Cedid Çizimi, Mecmua-i Ebuzziya (URL-34).

Şekil 3-5: Cisr-i Atik ve Cisr-i Cedid Köprülerinin Haritadaki Gösterimi, 1836-1837. (Daru'l-Hilafetü'l-Aliye ve Civarı Haritası'ndan Düzenlenmiştir.)

3.1.4.2. Tramvaylar

Galata ve Pera artık bir merkez olmuş iş, eğlence gibi mekânlar giderek artmıştır. Aynı zamanda Boğaz'ın diğer yakasında binalar, gazinolar ve sayfiye yerleri yapılmaya başlamıştır (Engin, 2015, s. 402). Artık yakalar arasında kolay bir şekilde ulaşım ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Bu ihtiyaç cevap vermek için yeni ulaşım araçlarının kullanılması gündeme gelmiştir. Dönemin koşullarında modern ve kolay bir ulaşım aracı olan tramvay, Osmanlı Devleti'nin de dikkatini çekmiştir (Engin, 2015, s. 402)

1869 yılında Azapkapı-Beşiktaş hattı açılarak İstanbul ilk atlı tramvayı ulaşıma dahil olmuştur. Diğer ulaşım araçlarına kıyasla daha ucuz olan tramvay büyük talep görmüştür. Bu talep o kadar fazlaydı ki açılışından sonraki beş ayda Galata-Beşiktaş hattı 721.957 yolcu taşınmıştır (The Levant Herald, 1872, s. 178), (Şekil 3-6).

Şekil 3-6: VI. Daire-i Belediye Binasının Önünde Altlı Tramvaylar, XIX. Yüzyıl (İETT Arşivi).

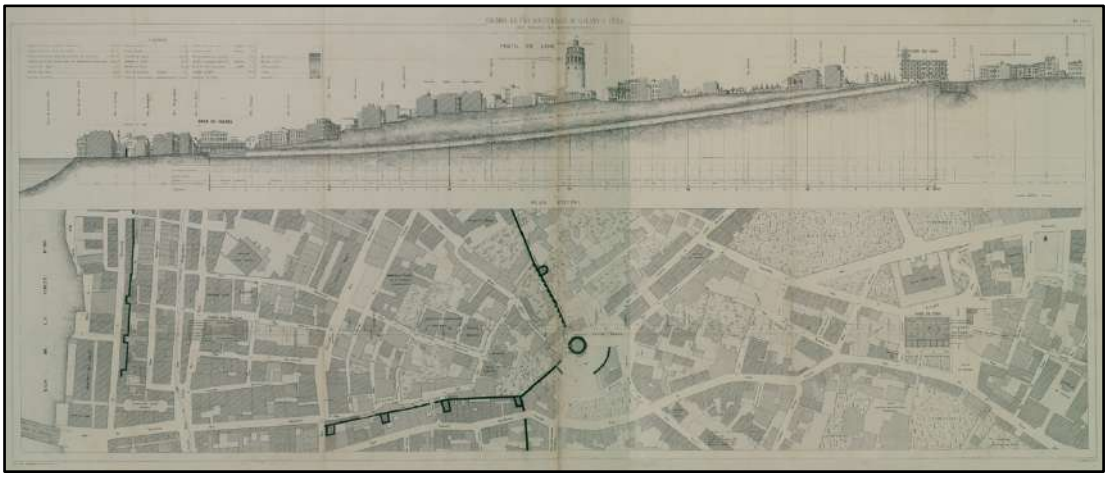
Tramvay Şirketi'yle 1881 yılında yeni bir sözleşme yapılmış ve şirketin adı "Dersaadet Tramvay Şirketi" olmuştur. Bu sözleşmeye göre üç yeni hattın daha inşasına karar verilmiştir fakat sadece Galata-Şişli hattı hayata geçirilebilmiştir (Engin, 2015, s. 405). Yeni yapılan sözleşme uyarınca 1917 yılının ortalarına kadar devam eden şirket imtiyazına rağmen 1912 Balkan Savaşı sırasında devlet Dersaadet Tramvay Şirketi'ne ait olan atlara asker ve mühimmat taşımak üzere el koymuştur (Engin, 2015, s. 408). Bu yaptırımın neticesinde artık atlı tramvaylar İstanbul'da yol alamamıştır. Yine aynı tarihte ilk elektrikli tramvay hattı olan Karaköy-Ortaköy hattı açılmıştır (Şekil 3-7). Elektrikli tramvayların ulaşıma katılmasından sonra, 1914 yılında İstanbul Yakası ve Beyoğlu tramvay hatları birleştirilerek Eminönü ve Galata arasında doğrudan bir bağlantı sağlanmıştır (Engin, 2015, s. 408).

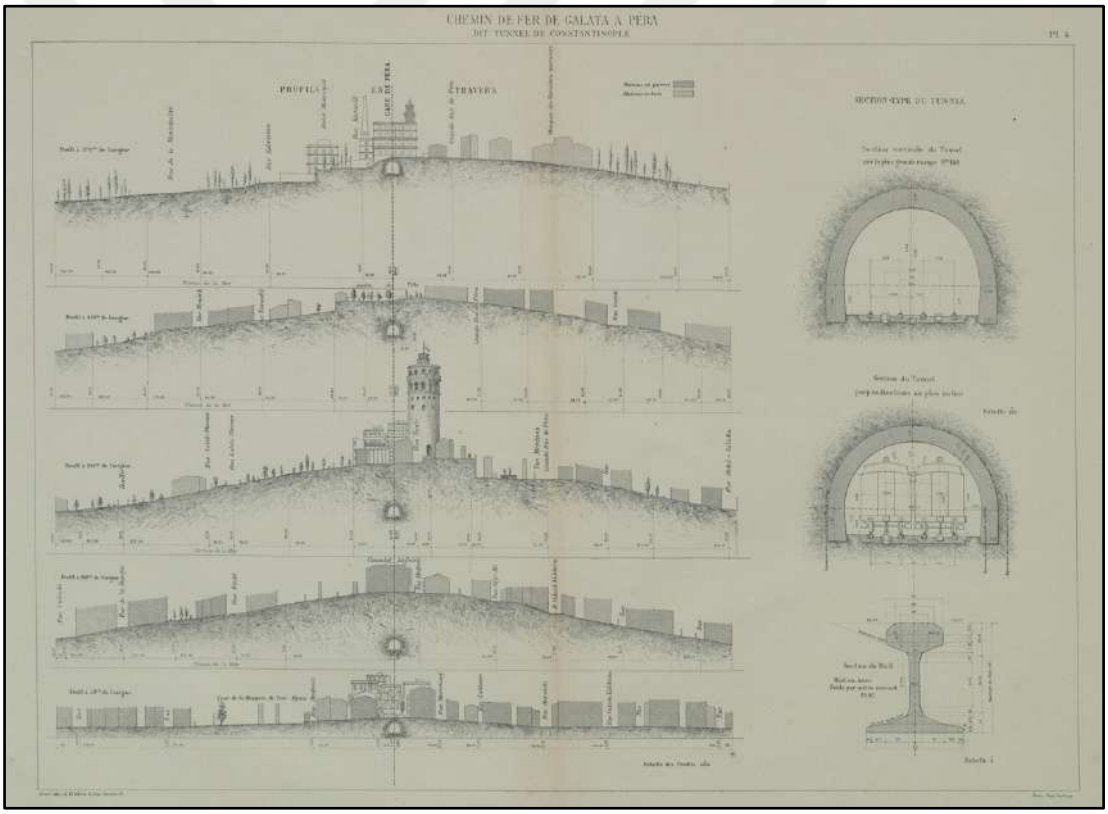
Şekil 3-7: Galata Köprüsü Elektrikli Tramvay, 1930,
R. S. Kayserioğlu Arşivi (İETT Arşivi).

3.1.4.3. Tünel Metrosu

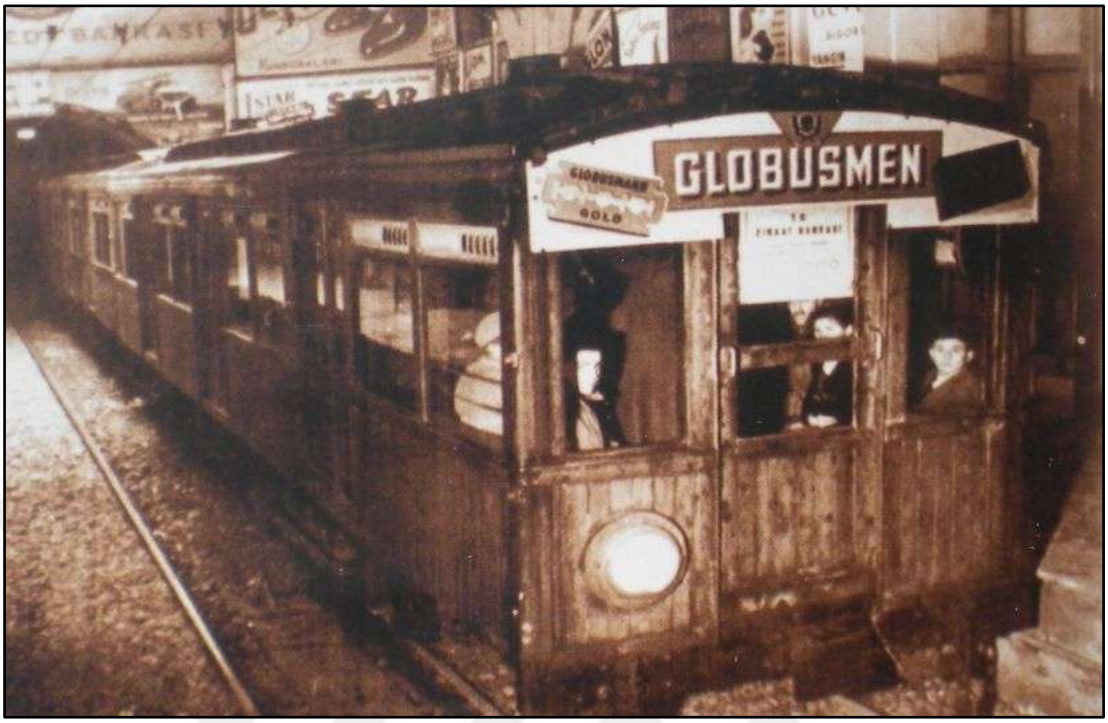
Dönemin en radikal yenilikçi uygulamalarından olan, Galata ve Pera arasındaki eğimli ulaşım aksını kolaylaştıran Tünel Metrosu en önemli Batılı yeniliklerdendir. Abdülaziz Dönemi'nde (1861-1876) Fransız mühendis Eugene Henry Gavand'a Karaköy'den Grande Rue de Pera başlangıcına uzanan bir metro yaptırmıştır. Londra ve Newyork metrolarından sonra dünyanın üçüncü, Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk metrosu olan bu yapının inşasına 1871 yılında başlanmıştır. 1875 yılında hizmete açılan 573 m uzunluğundaki bu yeraltı tüneli ilk başlarda buharla çalışmaktaydı. 1971 yılında elektrikli sisteme çevrilmiştir (Cezar, 1991, s. 292), (Şekil 3-8, Şekil 3-9 ve Şekil 3-10). Pera'yı Galata'ya bağlayan ve meydana adını da veren bu tünel projesi ile meydan ve çevre sokaklardaki hareketlilik de artmıştır (Deleon, 1993, s. 67). Tünel, açıldığı tarihten itibaren İstanbul'un ve bölgenin kimliğinde özgün bir yere sahip olmuştur (Ortaylı, 1986, s. 150).

Şekil 3-8: Tünel Plan-Kesit Çizimi (H. Gavand).

Şekil 3-9: Tünel Farklı Seviye Kesit Çizimleri (H. Gavand).

Şekil 3-10: Ahşap Tünel Vagonu, 1950 (İETT Arşivi).

3.1.4.4. Haliç Metro Geçiş Köprüsü

XXI. yüzyılda bölgeyi kent ve yapı ölçeğinde etkileyen ulaşım ağı *"M2 Yenikapı-Seyrantepe-Hacıosman Metro Hattı"*dır. 2014 yılında hizmete açılan bu hat Emekyemez ve Arap Camii mahallerinde geçerek M2 hattı içinde kurgulanan *"Haliç Metro Geçiş Köprüsü"* ile Haliç'ten geçmektedir. Beyoğlu'nu Tarihi Yarımada'yla bağlayan bu yeni projeyle geçtiği güzergahlarda kentsel ölçekte dönüşümler gerçekleşmiştir (Okur Coşkunçar, 2018, s. 49).

3.1.4.5. Gemiler

Coğrafi olarak bir deniz kenti olan İstanbul'da; Tarihi Yarımada, Galata, Üsküdar, Kadıköy ve Boğaziçi denizle birbirinden ayrılmaktadır. Bu coğrafik durum İstanbul deniz yolu ulaşımı için bir fırsat niteliğindedir. Osmanlı İmparatorluğu bu fırsatı belli bir ölçüde değerlenmiştir. XIX. yüzyıl ortalarına kadar İstanbul'da deniz ulaşımı kayıklar vasıtasıyla sağlanırken tüketim alışkanlıklarının değişmesi, Boğaziçi'nin yoğun talep görmesine paralel olarak ulaşım talebi de artmıştı. Kayıklardan daha güvenli daha rahat ve hızlı bir ulaşım aracı olan buharlı gemi işletmeciliğinin gündeme gelmesiyle tarifeli vapur seferleri başlamıştır (Koraltürk,

2010, s. 36, 40-41). Bu dönemde, deniz yolunda ilk kent içi toplu taşıma seferlerinin gerçekleştirildiği Şirket-i Hayriye kurulmuştur. 1851 yılında bu şirketin kurulmasıyla Tanzimat'la başlayan üst gelir gruplarının değişen tüketim alışkanlıklarına cevap verilmiştir. Ayrıca Galata'yla Pera'nın diğer semtlerle olan bağlantısının güçlenmesi sağlanmış ve bölgenin gelişip büyümesinde rol oynamıştır (Koraltürk, 2010, s. 36, 40-41).

3.1.5. Yangınlar

Galata ve Pera, oluşumundan günümüze kadar geçen sürede kentsel ve yapısal ölçekte birçok değişikliğe uğramıştır. Bu değişimlerde aktif rol oynayan unsurlardan birisi de yangınlardır. Batılı görünmeyi amaçlayan bölge yangınlar; için hem bir aksaklık hem de değişim için bir zemin oluşturmuştur. Bölgenin hâkim inşaat malzemesinin ahşap olması ve sokakların darlığı yangınların sayısını ve yayılmasını arttıran sebeplerdir. İstanbul'da kâgirleşme için köklü bir değişimi öngören ilk ferman her ne kadar XVII. yüzyılda[71] çıkarılmış olsa da ve daha önce belirtilen nizamnamelerle de kagir yapı yapma zorunluluğu getirilse de XIX. yüzyıl ortalarına kadar net bir dönüşüm gerçekleşememiştir. Kâgirleşme sürecinin yavaş ilerleme sebepleri olarak coğrafik olarak bu kuşakta yaşanan şiddetli depremler, taş nakliyatı ve işçiliğinin pahalılığı, ahşap yapıların ısınmasının kolay ve yeni modifikasyonlara elverişli olması ile halkın afetler sonrasında yok olan meskenlerini bir an önce yapmak zorunda olmaları sıralanabilir.

Bölgede sıkça yaşanan yangınlar çokça binanın yok olmasına ve geniş alanların boşalmasına sebep olmakta ve buna bağlı olarak boşalan bu alanlarda yeni düzenlemelerin yapılmasına olanak sağlamıştır. Yangınların yayılma hızlarını önlemek için, imar kurallarına uygun yapılaşma, caddelerin genişletilmesi ve zaman içinde artan ahşap konstrüksiyon yerine kâgir yapıların tercih edilmesi gibi modern yaklaşımlar, XIX. yüzyılda Galata ve Pera'da yapısal ve kentsel ölçekte, eskiden çok farklı ve yeni bir çehrenin yaratılmasına sebep olmuştur (Akın, 2011, s. 21-22).

[71] 1696 tarihli, İstanbul Kaymakamı Osman Paşa'ya yönelik bir buyruğun metni bulunmaktadır (Refik, 1930, s. 21).

3.1.2. Ticari ve Sosyal Gelişmeler

XIX. yüzyılda Avrupa'yla olan ticari ilişkilerin gelişmesiyle bölgenin yabancı nüfusunda ciddi bir artış yaşanmıştır. Kapitülasyonların varlığı sebebiyle yabancıların Galata'yı serbest liman olarak kullanması ve 1853-1856 yılları arasında gerçekleşen Kırım Savaşı sırasında özellikle İngiliz, Fransız ve İtalyan asıllı Avrupalıların şehre gelmesi bu artışı daha da kuvvetlendirmiştir. Pera Caddesi, Avrupa'dan ithal ürünlerin satıldığı mağazalarıyla, otelleriyle, eğlence mekânlarıyla Avrupa yaşam şeklinin bir yansıması halini almıştı. Sadece dışardan gelen yabancılar değil İstanbul'da yaşayan Yahudiler, Ermeniler ve Rumlar da alışveriş için burayı tercih etmeye başlamışlardı (İnalcık, 2015, s. 75).

3.2. TÜNEL KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM (XIX.-XXI YÜZYIL)

3.2.1. Tünel Meydanı: 1858-2023 Yılları Arası Değişimi

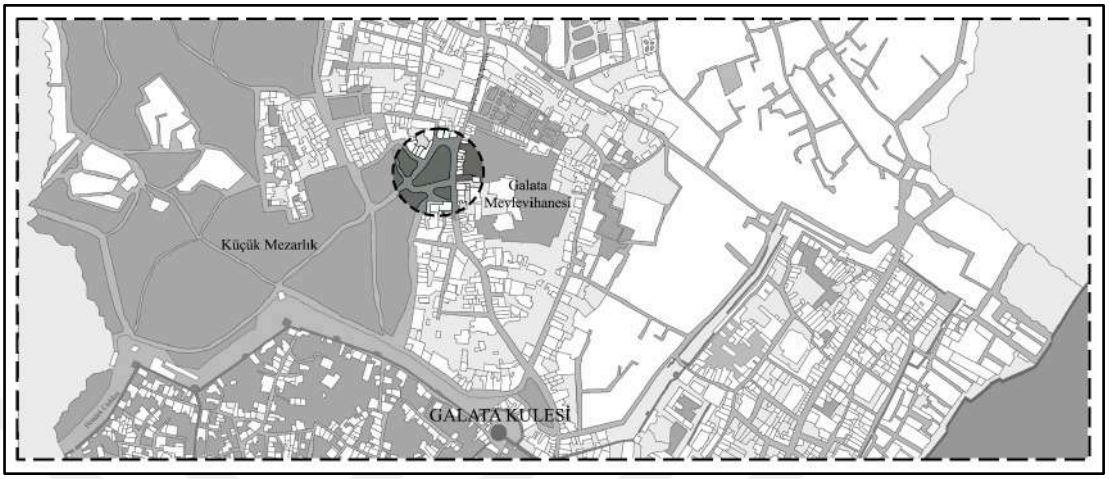
Tezin çalışma aksının kuzey sınırı olan Tünel Meydanı; 1875 yılında Tünel Metro'sunun kazı çalışmaları sırasında çıkan toprakların Tepebaşı'nda Müslüman mezarlığının bulunduğu yamacın başına dökülmesiyle oluşmuştur (Yılmaz H. F., 2020). Tünel Metro'su henüz açılmamışken günümüz Tünel Meydanı'nda; Galata Mevlevihane'deki semazenler sema gösterileri düzenlemişlerdir. Bu gösteriyi izlemeye gelen turist kalabalığına hizmet veren bir Fransız restoranıyla meydan çevresinde İtalyan sirki ve Fransız tiyatrosu da yer almıştır (Freely Freely, 2014, s. 111).

Galata sur içinden yoğun yapılaşma olmasına rağmen, sur dışı yeşil alanlarını Tünel Metrosu inşaatına kadar korumuştur[72] (Şekil 3-11). Tünel için yapılan istimlakler ve kamulaştırmalar sonrasında bugünkü Tünel Meydanı ve çevresi Şişhane'ye doğru inen teraslamalar ile şekillenmiştir (Birik, 2013, s. 5). Gerçekleşen bu istimlak süreçlerini detaylı anlatan Eugene Henry Gavand Metro Han'ın inşa edileceği arsanın kamulaştırma sorununu;

> "Pera İstasyonu'nun yerleşimi için ihtiyaç duyduğum arsalar arasında, bir tanesi vardı ki genel istimlak listesi içinde bulunmuyordu. Burası, Beyoğlu İstasyonu için ihtiyaç duyulan Tekke Mezarlığının bir kısmıydı. Galata Mevlevihane'sinin yanındaki bu mezarlığın istimlakini birçok kişi imkansız buluyordu. Eylül 1873 sonlarına doğru mezarlığın ihtiyacım olan kısmı

[72] 1858-1860 tarihli G. d'Ostoya haritasında yeşil doku belirtilmiştir.

için ilgililerle 270.000 Frank'a anlaşma yapmam sağlandı ve en zor görülen istimlak gerçekleşmiş oldu." diyerek anlatmıştır. (Gavand, 1876, s. 12)

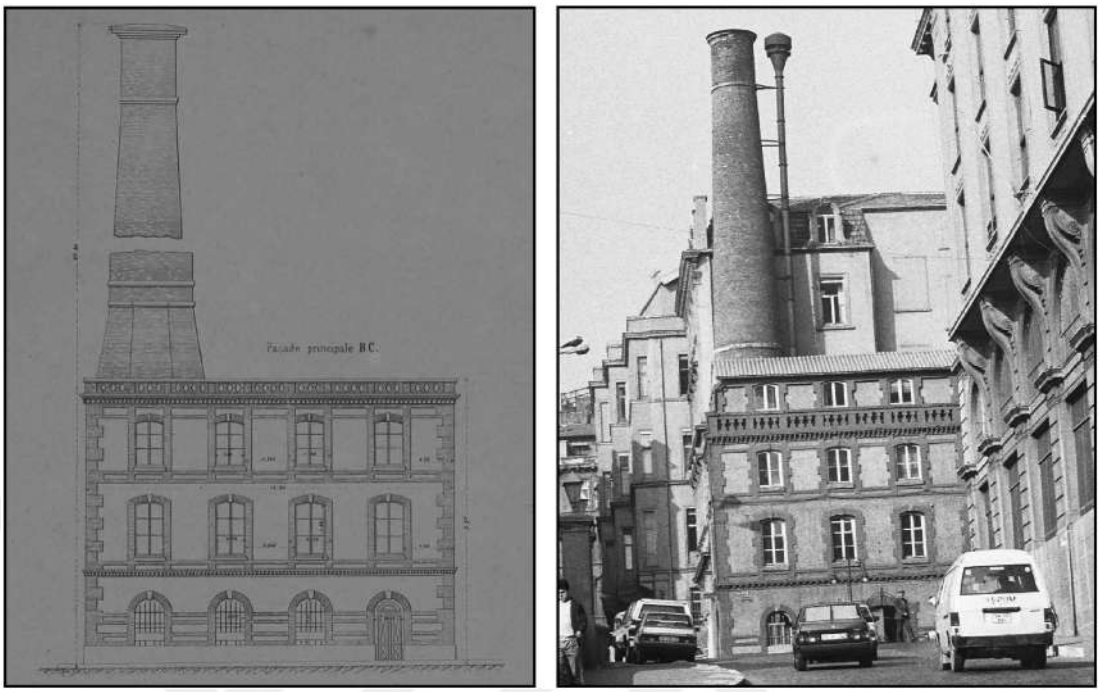

Şekil 3-11: 1858-1860 Yıllarında Tünel Meydanı'nın Durumu.
G. d'Ostoya Haritasından Düzenlenmiştir (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Tünel Meydanı ve çevresi; tarihsel gelişiminde ve Beyoğlu'nun kuzeye doğru gelişim yönünde İstiklal Caddesi'nin başlangıcını oluşturan bir alt bölge özelliği taşımaktadır. Karaköy-Taksim füniküler hattının çıkış noktası olan meydan, tünel ve tarihi yapıları ile kimlik kazanan bir bölgede konumlanmaktadır.

Tünel Metrosu'yla beraber 1875 yılında inşa edilen Tünel Cer atölyesi; meydanın kuzeybatı sınırında yer almaktadır. Tünel Metrosu'nun teknik birimi olarak hizmete giren yapı, döneminin tekniğiyle küçük bir sanayi yapısı görünümündedir. H. Gavand'ın çizimlerinde zemin üzeri 2 kat şeklinde ve otuz metreyi aşan bir bacaya sahiptir. Binanın köşeleri *"bossage*[73]*"* taşlarıyla vurgulanmış ve bacası tuğla örülüdür. Yapıya daha sonra bir çekmek kat eklenmiş ve 4 katlı olmuştur (Akın vd., 2015, s. 45), (Şekil 3-12, Şekil 3-13 ve Şekil 3-19).

[73] Bir binaya yerleştirilmiş, binadan dışarı doğru çıkıntı yapan ve daha sonra dekoratif pervazlara, başlıklara, kollara vb. oyulmak üzere kesilmemiş taştır.

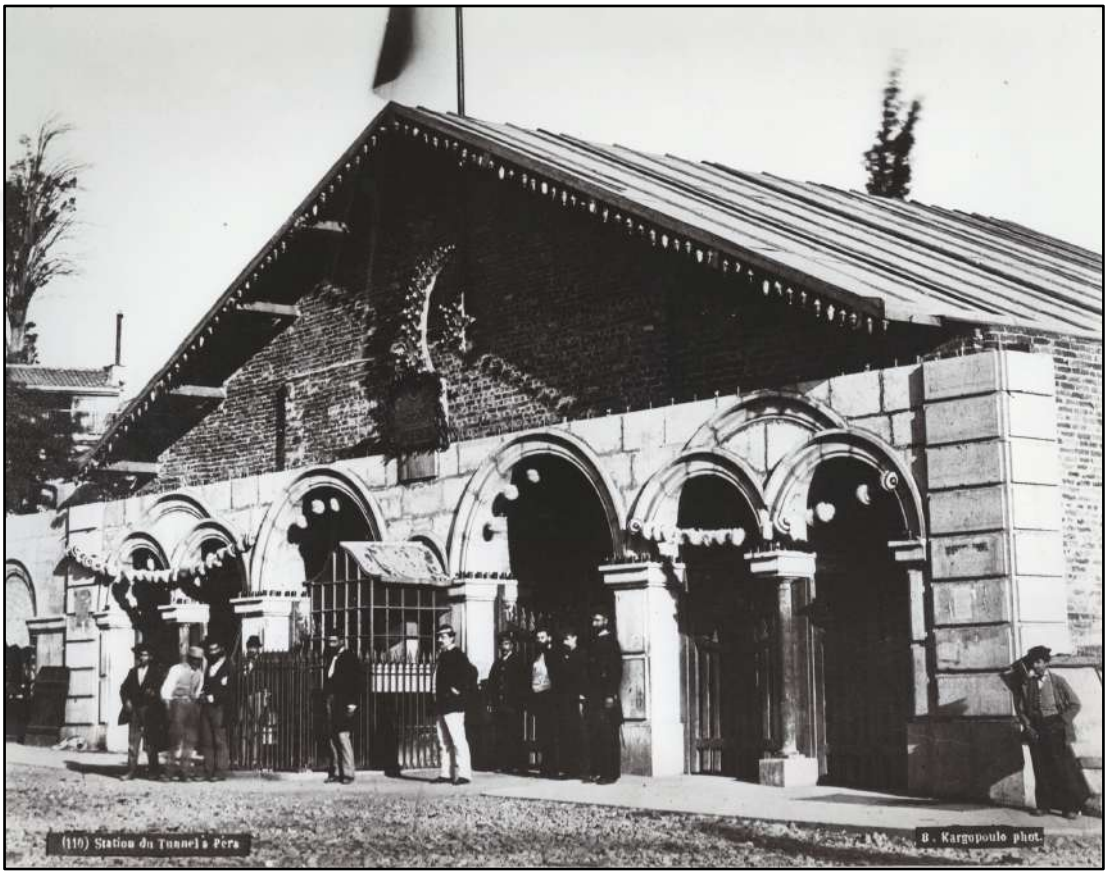
Şekil 3-12: Tünel Cer Atölyesi, 3 Katlı Durumunu Gösteren Çizim (H. Gavand) ve 4 Katlı Durumu (SALT Arşivi).

Şekil 3-13: Tünel Cer Atölyesi'nin Bacası, 1875-1876, Guillaume Berggren (SALT Arşivi).

Tünel Meydanı'nın güney sınırını oluşturan yapılardan olan Metro Han; Tünel Metrosu yapımı sırasında üst katları otel olarak tasarlanmış fakat o dönem sadece zemin kat projesi uygulanmıştır (Akın vd., 2015, s. 45), (Şekil 3-14). Daha sonra artan

ihtiyaca cevap veremeyen Tünel Pera İstasyonu yerine füniküler tünel sisteminin üzerine bir han inşa edilmiştir. Metro Han ismini alan bu yapı, 1912-1913 yıllarında projelendirilerek çelik konstrüksiyon, zemin üstü 5 kat olacak şekilde inşa edilmiş, 1930'lu yıllarda da yedinci katı eklenmiştir (Akın vd., 2015, s. 45), (Şekil 3-15 ve Şekil 3-19).

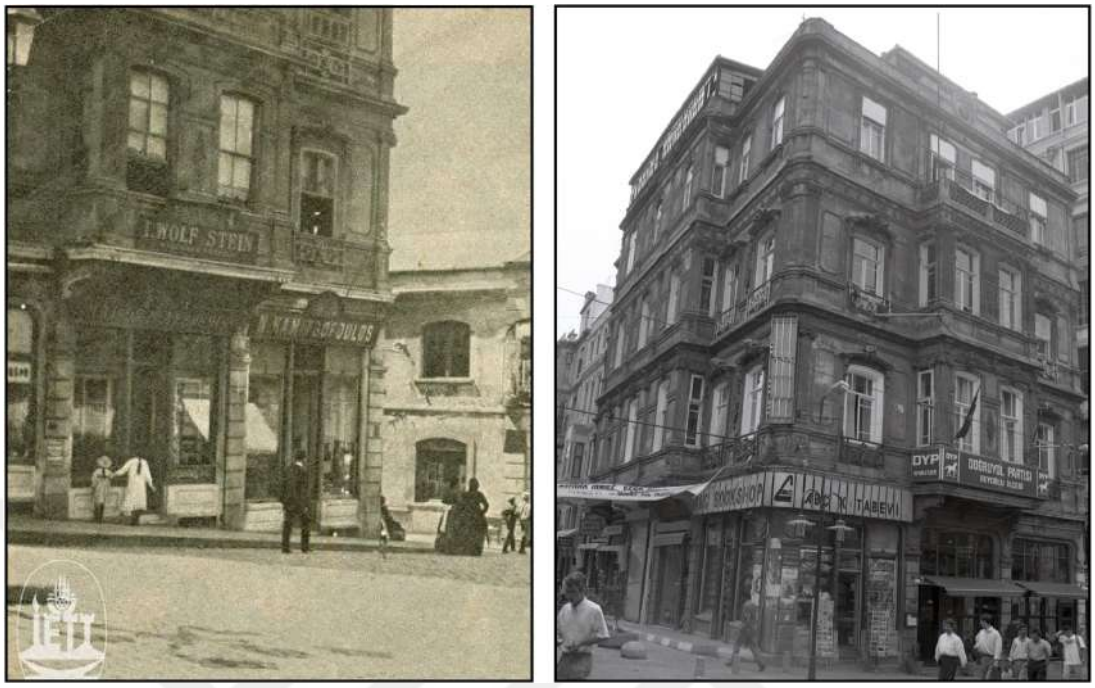

Şekil 3-14: Tünel Pera İstasyonu, 1884 (SALT Arşivi).

Şekil 3-15: Metro Han, 6 Katlı Durumu, 1925 – 7 Katlı Durumu, 1930'lar (İETT Arşivi).

Beyoğlu Platosu'nun başlangıcında, en yüksek nokta olan 70 metre kotundaki Tünel Meydanı'nda birçok farklı işlev ve yapı grubunun ait, kentsel ve mimari dokuda yer alan hafıza mekanlar inşa edilmiştir. Bu yapılardan birisi de meydanın ilk apartmanı olan Seferoğlu Apartmanıdır. XIX. yüzyılın sonlarında inşa edilen yapı; Galata Mevlevihanesi'ne bağlı bir mescidin haziresi üzerine inşa edilmiştir. (Akıncı, 2019, s. 93), (Şekil 3-19). Tünel Meydanı'nın güney sınırındaki yapılardan olan bina, Neoklasik üslupta inşa edilen yapı, zemin üstü 3 kattan oluşmaktadır (Şekil 3-16).

Şekil 3-16: Seferoğlu Apartmanı, 1910 (İETT Arşivi) ve 1990'lar (SALT Arşivi).

Tünel Meydanı'ndaki diğer önemli bir yapı da 3 kagir binanın dış cephede birleşerek tek bir yapı izlenimi veren ve içinde "T" planlı üstü açık bir pasaj bulunan Tünel İş Hanı'dır. Tünel Metrosu ile aynı tarihlerde inşa edildiği düşünülen bu yapının süslemeli dış kapısından Tünel Geçidi olarak adlandırılan pitoresk bir geçide gider (Freely ve Freely, 2014, s. 120). Tünel Meydanı'nın kuzey sınırını oluşturan bu geçitli yapı; 1960'lı yıllarda ihmal edilerek terk edilmiş bir kamusal alan halini almıştır. 1990'larda yeniden canlanan bu pasajda farklı özelliklerde kafeler açılmıştır (Freely ve Freely, 2014, s. 120), (Şekil 3-17 ve Şekil 3-19).

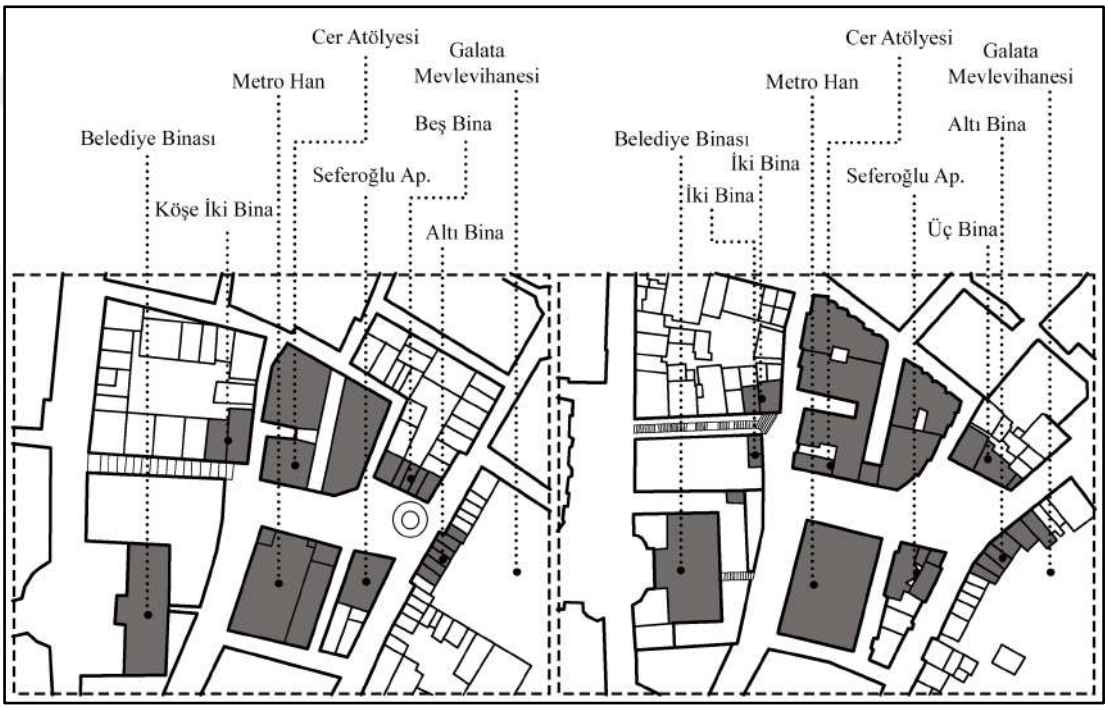
Şekil 3-17: Tünel Geçidi İş Hanı, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

İstanbul'un ilk belediyesi olan VI. Daire-i Belediye binası daha alt kotta kalarak Tünel Meydanı'nın batı sınırını oluşturmaktadır (Şekil 3-19). 1879-1883 yılları arasında Mimar Jeane Baptiste Barborini tarafından yapılan bu bina; neoklasik üslupta inşa edilmiştir. 1960'lı yıllarda kaymakamlık binası olarak işlevlendirilmiş daha sonra 1984 yılında Beyoğlu Belediye Başkanlığı olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu esnada binanın mevcut çatı yükseltilmiş ve normal kata dönüştürülmüştür (Can, 1994, s. 223). 1880'lerde binanın arka cephesinin (meydana bakan cephe) orta katından Tünel meydanına bir kapı açılmış ve kapıya bağlı olarak bir demir köprü inşa edilmiştir[74] (Akın vd., 2015, s. 45). Söz konusu bu köprü 1960'lı yıllarda sökülmüş fakat yapılan son restorasyon çalışması ile tekrar uygulanmıştır (Kolay, 2023, s. 36). Bu demir köprü sayesinde belediye binasının Tünel Meydanı'na bağlantısı sağlanmış ve buradan da Karaköy'e ulaşmaktadır (Şekil 3-18).

[74] 15 Ocak 1882 tarihli BOA belgesi: Dn: 698, Gn: 22.

Şekil 3-18: Belediye Binası, XIX. Yüzyıl (SALT Arşivi) ve 2010 (Beyoğlu Bld. Arşivi).

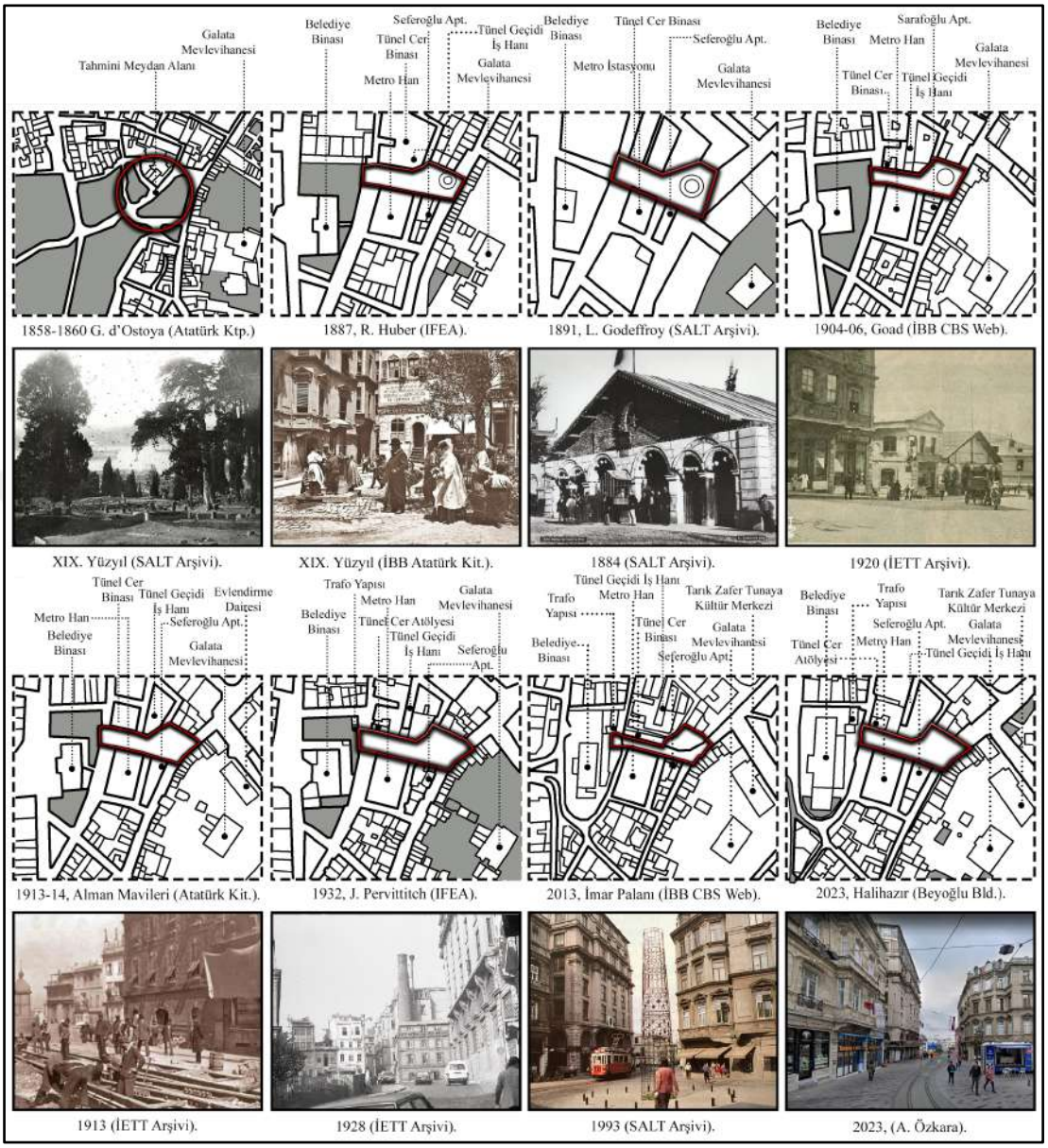

Şekil 3-19: 1887-1932 Yılları Tünel Meydanı ve Çevre Yapıları.
R. Huber ve J. Pervititch Haritasından Düzenlenmiştir (IFEA).

Tünel Metrosu'nun açılmasıyla Galata ve Pera arası geçişler kolaylaşarak bölgedeki ticari faaliyetlerin aratmasına (ticari ağırlıklı dükkanlar ve emlak talebi) ve yeni yapı tekniklerinin kullanımına (apartman vd.) alan açılmıştır (Kılıç, 2009, s. 89). XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Tünel çevresinde Türkçe, Rumca, Ermenice, Fransızca, İtalyanca ve İngilizce redaksiyon ve tercüme büroları açılmış, farklı dillerdeki yayımların (kitap, dergi, gazete) satıldığı kitapçılar da yer almıştır (Akın, 2011, s. 243-244). XX. yüzyılın ilk yarısında meydanda Rus Pastanesi, berber, şarap ve likör dükkânı, pulcu, müzik ve nota satan ticari mekanlar yer almıştır (Scognamillo, 1993, s. 16, 63). Metro Han ve Cer Binası, yapıldıkları tarihten itibaren sahibi ve ismi

birkaç kez değişmiş olsa da aynı kurumun, aynı amaç için kullandığı yapılar olmuştur. İki yapının oluşum süreci ve Tünel Meydanı'nın gelişimi, Osmanlı Batılılaşmasının, şehirciliğinin, teknolojisinin ve endüstrisinin izlerini taşımaktadır. Yapıların fiziksel varlıkları, Tünel Meydanı'ndaki konumları ve kent hafızasındaki imgeleri, kent ve bölge dokusunda mekânsal sürekliliği göstermesi açısından da oldukça önemlidir.

1858-2023 yılları arasında Tünel Meydanı'nın durumu incelendiğinde; Tünel Metrosu'nun açılmasından evvel alan mezarlıktır. Daha sonra meydana cephe veren yapılarda belirgin bir değişiklik olmamıştır. Meydanın alanı zaman içinde daralmıştır. 1887 yılına tarihlenen R. Huber haritasında mevcut olan meydan çeşmesi günümüze ulaşamamıştır. İncelenen diğer haritalardan farklı olarak 1932 yılına ait J. Pervititch haritasında; önceki haritalarda yeşil alan olarak belirtilen alanda; meydanın Ensiz Sokak'la kesiştiği noktada, Şişhane'ye doğru inen merdivenlerin başına trafo binası olarak bir yapı inşa edilmiştir. Bu bina bir süre umumi tuvalet olarak kullanılsa da günümüzde eski işleviyle kullanılmaktadır (Şekil 3-20).

Şekil 3-20: 1887-2013 Yılları Arasında Tünel Meydanı'nın Değişim Şeması.

3.2.2. 1813-2017 Yılları Arası Haritalar Üzerinden İnceleme

XIX. yüzyıl başı İstanbul'u; coğrafi olarak birbirinden denizle ayrılan üç ana yerleşme alanına sahipti: Tarihi Yarımada, Üsküdar ve Galata-Pera. Bu üç ana yerleşim yerlerinden ve tezin konusu olan Galata ve Pera'nın XIX. yüzyıldaki durumuna bakıldığında:

Galata'nın ilk oluştuğu Ceneviz çekirdek bölgesinin Tophane'ye doğru genişlediği, Hassa Mimarlar Odası'nın özellikle de Mimar Sinan döneminde inşa edilen yeni camiler ve imaretler etrafında Fındıklı, Cihangir gibi yeni mahallelerin

meydana geldiği görülmektedir (İnalcık, 2019, s. 147). Pera'nın ise henüz tam olarak kentleşemediği bağlar ve mezarlıkların hâkim olduğu bölge olma özelliğini koruduğu anlaşılmaktadır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 33), (Şekil 3-21). Bölgenin Cenevizlilerden beri şekillenmiş sokak ağı, XIX. yüzyılın başlarında da aynı şekilde devam etmektedir. Topoğrafyasıyla uyumlu olarak merkezden yayılan bir dizi yarım daire ve bunları sahilden yukarıya bağlayan geçitlerden oluşmaktadır (Çelik, 2019, s. 8).

Şekil 3-21: C. C. Frankland İstanbul Planı, 1829 (URL-35).

XIX. yüzyıl başlarında Galata-Pera'nın mimari dokusu hakkında detaylı bilgi sunan ve o döneme ait durumu hakkında fikir edinmemizi sağlayan Henry Aston Barker'in 1813 yılında yaptığı İstanbul Panorama çalışması çok önemli bir kaynaktır. Bu çalışmadan surların dışında kalan Şahkulu Mahallesi'nin yeni gelişmekte olduğu ve Ceneviz surlarıyla hendeğin varlığı görülmektedir. Galata Kulesi'nin kuzey batısında yer alan Le Petit Champs des Morts'un da (Küçük Mezarlık) tasvir edildiği bu panorama Galata ve Pera'nın henüz kagirleşmediği ahşap yapıların çoğunlukta olduğunu göstermektedir (Şekil 3-22 ve Şekil 3-23).

Şekil 3-22: H. A. Barker İstanbul Panoroması (5. parça), 1813 (URL-36).

Şekil 3-23: H. A. Barker İstanbul Panoraması (7. parça), 1813 (URL-36).

Galata ve Pera XIX. yüzyıl başlarında bahçeli müstakil ev ve konaklarıyla hala banliyö olma özelliğini korumaktır. Burada sürekli oturan Hristiyanlarla beraber varlıklı Müslüman ailelerin yazlık evlerinin de olduğu kaynaklarda belirtilmiştir. Pera Caddesi'nin iki tarafını kaplayan mezarlıklar kentin yeşil siluetini oluştururken aynı zamanda insanların buluşup sosyalleştiği alanlardı. Bu dönemde İstanbul'a seyahat eden Lewis, bölgenin bir Avrupa şehri kadar hareketli olmadığını fakat yine de Osmanlı İmparatorluğu'nun eğlence mekânlarına en çok tolerans gösterdiği bir semt olduğunu ifade etmektedir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 32, 41).

Galata çoğunlukla Ermeniler, Rumlar, Yahudiler ve Frenkler'den oluşan kozmopolit bir nüfusa sahipken Pera ise Osmanlı ve Hıristiyan azınlıkla karışmış bir Avrupa mahallesi gibiydi (Çelik, 2019, s. 8). Bu kozmopolit oluşumu XVIII. yüzyılda İstanbul'a gelen François René De Chateaubriand; iki dünyanın bir araya geldiği yer olarak tanımladığı Galata ve Pera'dan renkleri, dilleri, başlıkları, sarıkları, giyim ve kuşamlarıyla birbirinden çok farklı insan kalabalıklarının doldurduğu bir bölge diye bahsederek vurgulamıştır (Chateaubriand, 1963, s. 164).

XIX. yüzyıl, Galata ile Pera'nın kentsel ve yapısal ölçekte daha önceki dönemlerde yaşanmamış boyutta değişim gösterdiği, Batılılaşma reformlarının hayata geçirildiği bir dönem olarak önemlidir. Bu dönemde yaşanan değişim ve gelişime etki eden unsurlar; Batılılaşma isteği sonucunda yapılan şehircilikle ilgili hukuksal düzenlemeler, Tanzimat Fermanı ilanı, bunların sonucunda oluşan VI. Daire-i Belediye'nin kurulması, Batıyla ticaretin gelişmesi neticesinde artan nüfus ve değişen ihtiyaçlarla gelişen ticari ve sosyal alanlar ile İstanbul'un en büyük sorunlarından biri olan yangınlar şeklinde sıralanabilir.

Batılı devletlerle olan ilişkilerin arttığı III. Selim döneminde (1789-1807) Pera'ya olan ilgi artmıştır. Yeni yapılaşma ve yerleşmeler başlamıştır. Daha sonra II. Mahmud döneminde (1808-1839) reformlar hız kazanmış ve Pera daha da önemli bir bölge halini almıştır. Elçilik binalarının Pera'da yer alması ve Galatasaray Mekteb-i Tıbbiyesi'nin kurulması bölgede önemli odağın oluşmasına sebep olmuştur (Akın, 2011, s. 3). Bölgenin fiziksel değişimine sıklıkla çıkan yangınlar önemli ölçüde etkilidir. Yangınlardan sonra boşalan alanlara yeni düzen ve imar kurallarına göre yapılar yapılmakta ve malzeme olarak ahşap yerine taş tercih edilmektedir (Akın,

2011, s. 328) Batılılaşma reformların en çok etkilenen Galata ve Pera; fiziksel olarak değişirken bir yandan da sosyal açıdan Avrupa kenti görünümüne bürünmektedir.

Tarihi Yarımada'da geleneksel çarşı düzeni devam ederken, Galata'da bu düzen mağazaların, ticaret yapılarının ve depoların belli noktalarda toplanmasıyla farklılaşmıştır. Daha çok konut alanı olan Pera'da da değişim gerçekleşerek bahçeli evler yerine bitişik nizam ve kagir yapılar yapılmaya başlamıştır (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 39). XIX. yüzyıl ortasına gelindiğinde Galata ve Pera'da farklı kültürlere ve etnik kimliğe sahip grupların bir arada yaşamasıyla oluşan sosyal, kültürel ve fiziksel açıdan tamamen farklı bir kent meydana gelmiştir (Akın, 2011, s. 32).

Yukarıda bahsedilen sebeplerden sonra Galata ve Pera'nın fiziksel dokusunda köklü değişikler yaşanmış ve kagir yapıları, tiyatroları, lüks sosyal alanlarıyla bambaşka bir kimliğe bürünmüştür (Cezar, 1991, s. 171). XIX. Yüzyıl, yangınlar sonrası ahşap yapılarla kagir yapıların yer değiştirmeye başladığı bir dönemdir. 1835-1839 yılları arasında yüzbaşı rütbesiyle Türkiye'de bulunan Helmuth von Moltke, Kasım 1836 yılında yazdığı mektubunda "Beyoğlu'nda taştan ve bütün pencereleri demir kepenkli büyük evler yapılmaya başlamıştır." diyerek bu durumdan bahsetmektedir (Moltke, 1995, s. 77).

Yaşanan bu değişim doğrudan çalışma aksı olan Galip Dede ve Yüksek Kaldırım caddelerini de etkilemiştir. Büyük Pera Caddesi'ne yakınlığı, Tünel ve Karaköy merkezlerinin arasında kalan önemli bir aks olmasının da etkisiyle çalışma aksı da artık yabancıların ve üst düzey devlet erkanlarının hakimiyet kurduğu bir burjuvazinin oluştuğu önemli bir merkez haline gelmiştir.

3.2.2.1. Çalışma Aksı: 1813 Yılındaki Durumu

Çalışma aksının XIX. yüzyıl başındaki durumu Osmanlılar tarafından hazırlanan ve şehir planı olma özelliği gösteren ilk harita üzerinden değerlendirilmiştir. (Yılmaz C. , 2015, s. 562). Konstantin Kaminar tarafından 1813 yılında hazırlanan bu harita birçok açıdan önemli bir kaynaktır.

Haritadan alınan referanslara göre Galata ve Pera bölgesinin kentsel görünümü İstanbul Yarımadası'ndan farklıydı. Ceneviz Surları'yla çevrili olan Galata bölgenin en fazla nüfusunun olduğu yer olarak görünürken Galata'nın Ceneviz Surları'nın dışına doğru yayıldığı, Pera'nın da kuzeye doğru gelişim gösterdiği izlenmektedir.

Çalışma aksının bu dönemde de var olduğu ve ana arter niteliğinde olduğu net bir şekilde görülmektedir. Çalışma aksının yakınında yer alan Küçük Mezarlık ağaç figürleriyle belirtilmiş, fakat yazı ile ifade edilmemiştir (Şekil 3-24) ve Şekil 3-25).

Şekil 3-24: Galata-Pera Haritası, 1813.
A. Fullarton Haritasından Düzenlenmiştir (Kayra, 1990).

Şekil 3-25: Küçük Mezarlık Gravürü, William H. Barlett – J.T. Willmore, 1838 (SALT Arşivi).

3.2.2.2. Çalışma Aksı: 1813-1819 Yılları Arası Değişimi

K. Kaminar tarafından hazırlanan haritadan sonra bölgenin analizini yapabileceğimiz harita ilk olarak 1776 yılında François Kauffer'ın hazırladığı haritayı altlık olarak kullanan yine bir Fransız haritacı olan Barbie du Bocage'ye ait olan 1819 tarihli *"Plan de la ville de Constantinople et des ses faubourgs tant en Europe qu'en Asie principalement"* isimli bu harita; Kauffer'ın haritasına yapılan eklerle daha ayrıntılı bir hale getirilerek geliştirilmiştir.

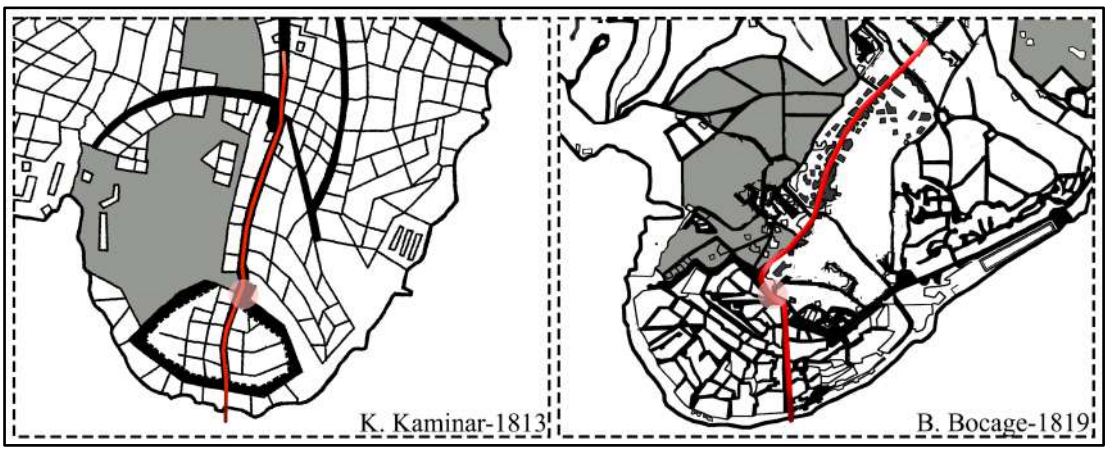
1819 yılında yayımlanan bu harita, Galata ve Pera'nın XIX. yüzyılın başındaki niteliğini anlamamızı sağlayan önemli bir kaynaktır. Yeni oluşan mahalleleri, yeni iskân alanlarını ve Tanzimat'ın ilanıyla ortaya çıkacak kentsel değişim öncesini de gösterir niteliktedir (Kubilay Yetişkin, 2015). Harita üzerinde yer alan mahalle listelerinde Galata ve Beyoğlu ayrı başlıklar olarak verilmiştir. Galata, günümüzde de olan Kemankeş, Bereketzade ve Arap Cami mahalleriyle beraber 11 mahalleden oluşurken Beyoğlu, 6 mahalleden ibarettir. Haritada Galata ve Pera bölgeleri harici; Halıcıoğlu, Sütlüce, Hasköy, Okmeydanı, Piyale Paşa, Tepe Başı, Kasımpaşa, Tophane, Dolma Bahçe, Beşiktaş ve Ortaköy bölgeleri de yer almaktadır (Şekil 3-26).

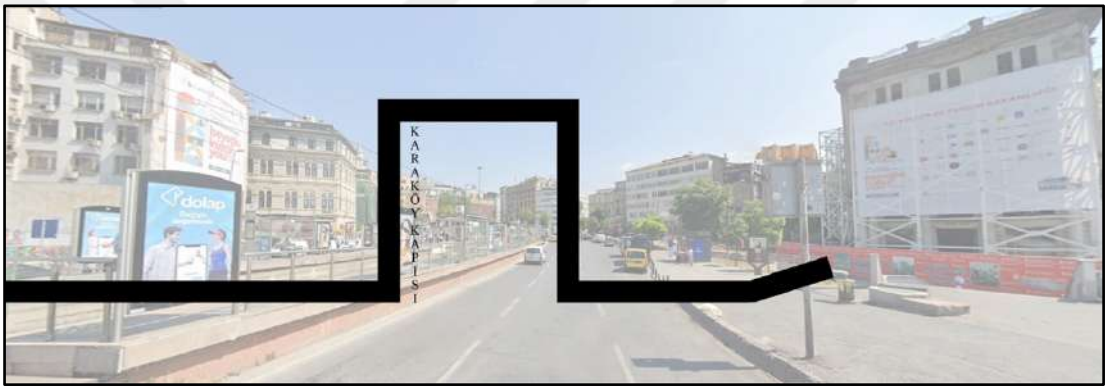
Şekil 3-26: Galata-Pera Haritası, 1819.

B. Bocage Haritasından Düzenlenmiştir (SALT Arşivi).

Çalışma aksı ve çevresi harita üzerinden okunduğunda, Ceneviz Surları'nın neredeyse tamamının korunduğu ve Büyük Pera Caddesi üzerinde yapı sayısının çoğaldığı görülmektedir. Gelişen Grande Rue de Pera'dan anlaşıldığı üzere Pera kuzeye doğru gelişim göstermektedir. Günümüzde Şahkulu Mahallesi olan bölge yeni gelişmektedir. Çalışma aksının varlığı devam etmekte olup Karaköy Kapısı'ndan Şahkulu Camii, Galata Mevlevihanesi ve Küçük Mezarlık'ı takip ederek Büyük Pera Caddesi'ne (İstiklal Caddesi) ulaşmaktadır (Şekil 3-27 ve Şekil 3-28).

Şekil 3-27: XIX. Yüzyıl- K. Kaminar ile B. Bocage Haritaları Karşılaştırma Şeması.

Şekil 3-28: Karaköy Dış Kapısı.

Ceneviz Surları İzlerinden Yola Çıkılarak Hazırlanmıştır.

3.2.2.3. Çalışma Aksı: 1819-1828 Yılları Arası Değişimi

Çalışma alanının durumunun, değişiminin ve gelişiminin incelendiği 1819-1828 yılları arasanda çalışma aksının o dönemki mevcut durumunu etkileyen bazı önemli olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-1).

Tablo 3-1: 1819-1828 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1819	Galata Mevlevihanesi Restore Edildi ve Ek Birimler İnşa Edildi.
1821	Rumların Toplu Göçü Gerçekleşti.
1824	Galata Mevlevihanesi Yangını.
1826	İhtizab Nazırlığı Kuruldu.

1491 yılında açılan Galata Mevlevihanesi zaman içinde çeşitli eklerle genişletilerek bir kompleks halini almıştır. XIX. yüzyılda birçok onarım görmüş ve

bugünkü halini almıştır. Bu yüzyılın ilk müdahalesi 1819 yılında Hâlet Efendi tarafından gerçekleştirilen imar faaliyetleridir. Bu imar faaliyetlerinde cümle kapısı ve yanındaki sebil, çeşme, muvakkithâne ve sebilküttâb (kütüphane ve mektep) ayrıca kendi türbesiyle Şeyh İsmâil Rusûhî Dede ile Şeyh Galib Dede'nin medfun olduğu türbeyi yeniden yaptırmıştır. Mevlevihane avlusunu mermerle kaplatarak yeniletmiş ve dedegâh hücrelerini onartmıştır. 1824 yılında yaşanan yangında mescid, mabah-ı şerif ve dokuz adet hücre yanarak yok olmuştur (Tanman, 1996, s. 317).

II. Mahmud reformlarından olan İhtisab Nazırlığı'nın kurulması kentin genelinde ve dolayısıyla çalışma aksında, şehircilik ve mimarlık alanında yeniliklerin oluşmasını sağlamıştır. Şehircilikle ilgili faaliyetlerin (yapılaşma-inşa) daha düzenli bir hale getirilmesi amaçlanmıştır (Beyoğlu Belediyesi, 2013, s. 9).

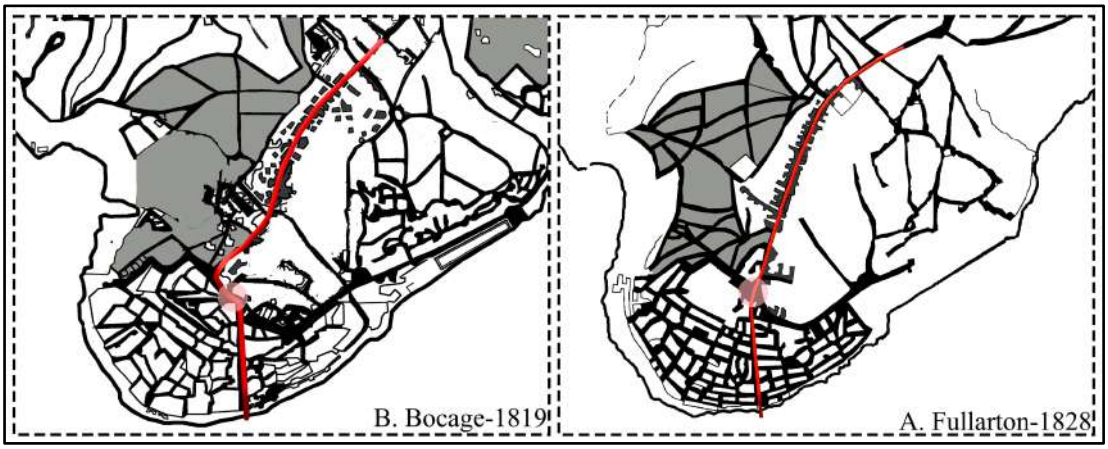
1828 yılına gelindiğinde Archibald Fullarton tarafından hazırlanan *"Turkey; Central Mediterranean Regions"* isimli harita, bölgenin XIX. yüzyılın ortalarına doğru olan durumu hakkında bilgi vermektedir. Galata ve Pera dışında; Halıcıoğlu, Sütlüce, Hasköy, Okmeydanı, Piyale Paşa, Tepe Başı, Kasımpaşa, Tophane, Dolma Bahçe, Beşiktaş ve Ortaköy bölgeleri de yer alan haritada Kasımpaşa ve Tophane'ye doğru yapılaşmanın arttığı görülmektedir (Şekil 3-29).

Şekil 3-29: Galata-Pera Haritası, 1828.

A. Fullarton Haritasından Düzenlenmiştir (Harvard Geospatial Library).

A. Fullarton haritası B. Bocage haritasıyla kıyaslandığında; çalışma aksı çevresinde yer alan Küçük Mezarlık'ın yapılaşmadan varlığını sürdürdüğü görülmektedir. Çalışma aksı da mezarlıklar gibi bir önceki haritadaki durumla benzer şekilde devam etmektedir. Ceneviz Surları'nın gösterilmediği bu haritada sur içi yapısını aynı şekilde koruduğu, çalışma aksının doğu ve batısında yer alan yapıların çok fazla olmamakla beraber sayıca arttığı anlaşılmaktadır. Yapı adalarına bakıldığında ise aksın kuzeybatı ucunda kalan adalarda değişim gözlenmektedir (Şekil 3-30).

Şekil 3-30: XIX. Yüzyıl- B. Bocage ile A. Fullarton Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.4. Çalışma Aksı: 1828-1836 Yılları Arası Değişimi

Çalışma alanının 1828-1836 yılları arasanda çalışma aksının o dönemki mevcut durumunu etkileyen bazı önemli olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-2).

Tablo 3-2: 1828-1836 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1830	Pera Yangını.
1831	Ebniye Hassa Müdürlüğü Kuruldu.
1831	Pera Yangını.
1835	Galata Mevlevihanesi Yeniden Yapıldı ve Ek Birim İnşa Edildi.

1830'larda Galata ve Pera henüz çağdaş ve sistemli bir imar düzeninde değildi. Bu düzensizliğin giderilmesi için dönemin yapı faaliyetlerinde önemli bir adım olan Ebniye Hassa Müdürlüğü 1831 yılında kurulmuştur. II. Mahmud reformlarından olan bu kurum diğer düzenlemeler gibi kentin genelinde ve dolayısıyla çalışma aksında, şehircilik ve mimarlık alanında yeniliklerin oluşmasını sağlamış ve mimari etkinlikleri daha sistemli bir hale getirmeyi hedeflemiştir (Akın, 2011, s. 18-19; Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 39).

Analiz edilen yıllar arasında tüm Pera'yı etkileyen ve büyük tahribata ve aynı zamanda da büyük bir değişime sebep olan yangınlardan biri 1830 diğeri 1831 yılında çıkmıştır. Yangınların olduğu tarihte bölge hala ahşap yapılaşmaya sahip olduğu için yangın çok hızlı ilerlemiş ve Pera'nın neredeyse tümünü yok etmiş, birçok elçilik binasının yanarak kül olmasına sebep olmuştur (Cezar, 2002, s. 422). Bölgenin ciddi düzeyde değişimine sebep olan bu yangınların kagirleşmede büyük rol oynağı ve

yangınlar sonrası yolların daha geniş yapıldığı LT[75] Gazetesi'nde yazılmaktadır (Akın, 2011, s. 96).

Çalışma aksı üzerinde yer alan Galata Mevlevihanesi 1824 yangınında aldığı hasarlardan sonra iyice harap olduğundan, II. Mahmud mevlevihaneyi 1835 yılında yeniden yaptırmıştır (Tanman, TDV İslam Ansiklopedisi, 1996, s. 317). Bu yeniden yapım esnasında Osmanlı ampir üslubundaki ana giriş kapısı da inşa edilmiştir (Akıncı, 2019, s. 319).

A. Fullarton haritasından sekiz yıl sonra 1776 yılında François Kauffer ve 1819 yılında Barbie du Bocage tarafından hazırlanan haritaları referans alarak çalışılan 1836 yılına tarihlenen *"Plan de Constantinople"* isimli haritayı Joseph de Hammer hazırlamıştır. Çalışma alanının gelişim ve değişimini izleyebileceğimiz önemli bir kaynak olan nu haritada üzerinde Galata ve Pera'ya ek olarak Halıcıoğlu, Sütlüce, Hasköy, Okmeydanı, Piyale Paşa, Tepe Başı, Kasımpaşa, Tophane, Tatavla, Dolma Bahçe, Beşiktaş ve Ortaköy bölgeleri de yer almaktadır.

Referans aldığı haritaların geliştirilmesiyle oluşturulan bu haritada Pera'nın kuzeybatıya doğru büyüdüğü, Kasımpaşa civarı ada ve yol sayısında artış olduğu görülmektedir (Şekil 3-31). Haritada üzerinde bölgelere ait mahalleler liste şeklinde yer almaktadır. Galata günümüzde de var olan ağa Cami, Kemankeş ve Bereketzade mahalleleriyle beraber 11 mahalleden oluşurken Pera altı mahalleden ibarettir. Bu mahalle listesinden Pera'nın hala Galata düzeyinde gelişim gösteremediği sonucuna varılmaktadır.

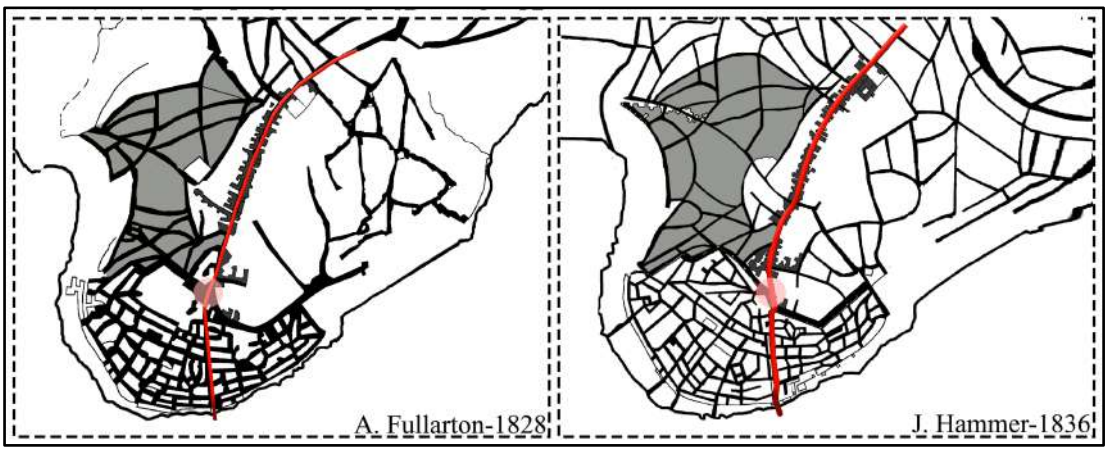
[75] La Turquie Gazetesi, 14 Ağustos 1866.

Şekil 3-31: Galata-Pera Haritası, 1836.

J. Hammer Haritasından Düzenlenmiştir (SALT Arşivi).

Bir önceki haritayla kıyaslandığında çalışma aksının çevresinde yer alan Ceneviz Surları, kısmen yok olmaya başladığı görülmektedir. Küçük Mezarlık ise az sayıda yapılaşmasıyla varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Karaköy Kapısı'ndan başlayan çalışma aksı, Galata Kulesi'ne düz bir şekilde ulaşırken kule sonrası kuzeydoğu yönünde devam etmektedir. Aksın üzerinde yer alan yapıların sayısında dikkat çekici bir değişimin olmadığı fakat kulenin doğusunda yeni yolların açılmasıyla yeni yapı adalarının oluştuğu görülmektedir (Şekil 3-32).

Şekil 3-32: XIX. Yüzyıl- A. Fullarton ile J. Hammer Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.5. Çalışma Aksı: 1836-1840 Yılları Arası Değişimi

1836-1840 yılları arasanda çalışma alanının farklı yönlerden değişimini etkileyen olaylar, çalışma aksını da etkilemiştir (Tablo 3-3).

Tablo 3-3: 1836-1840 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1836	Cisr-i Atik (Eski Köprü) Açıldı.
1838	İngiltere-Osmanlı Ticaret (Balta Limanı) Antlaşması İmzalandı.
1839	Tanzimat Fermanı İlan Edildi.

Tarihi Yarımada'yla Galata'yla Pera'yı birbirine bağlayan ilk köprü Cisr-i Atik 1836 yılında inşa edilmiştir. Ulaşımda gerçekleşen bu önemli yatırım Galata'ya oradan da Pera'ya ulaşımı kolaylaştırarak ticari yönde gelişmiş olan bölgenin alışveriş yapmak için karşıya geçen nüfusun sayısını artırmıştır. Bu durum da Galata'nın ve çalışma aksının ticari olarak gelişmesine katkıda bulunmuştur (Evren, 1994, s. 63). Bölgenin ticari olarak değişmesine, Pera toplumunun gelişmesine sebep olan başka bir olay da 1838 yılında yabancılara serbest ticaret imkânı Ticaret Antlaşması'nın imzalanmasıdır. İngiltere-Osmanlı arasında imzalanan bu antlaşma, İstanbul azınlıklarının Tarihi Yarımada'dan çıkıp Galata'ya taşınmalarını ve Levanten grubun oluşmasını sağlamıştır. Oluşan bu durumlar neticesinde zaten kozmopolit olan Galata ve Pera'nın yabancı nüfusunda büyümeye gerçekleşmiştir (İnalcık, 2019, s. 403).

1839 yılında Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesiyle Batılılaşma resmen başlamış olmuştur. Tanzimat'la yapı ve kent ölçeğinde yapı malzemesi, yapı

yükseklikleri, cadde ve sokak genişlikleri gibi fiziksel dokuya etki eden çeşitli reformlar uygulanmıştır. Tanzimat Fermanı'yla bağlantılı gelişen yasa ve yönetmeliklerle yeni bir düzen ve farklı bir fiziksel yapı ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu durumdan en çok etkilenen Galata'yla Pera ve çalışma aksı olmuştur (Akın, 2011, s. 19).

XIX. yüzyılda yaşanan değişimleri irdeleyeceğimiz bir başka harita Benjamin Rees Davies'e ait olan *"Constantinople Stambool"* isimli haritadır. 1840 yılında hazırlanan bu haritada; Galata ve Pera bölgeleriyle Halıcıoğlu, Hasköy, Okmeydanı, Piyale Paşa, Tepe Başı, Kasımpaşa, Tophane, Dolma Bahçe ve Beşiktaş bölgeleri de yer almaktadır.

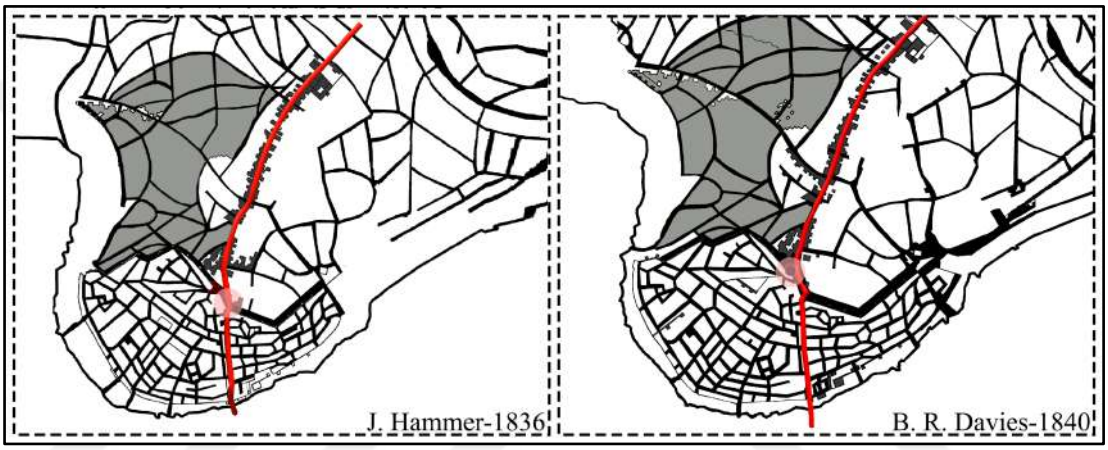
Harita incelendiğinde sokak örüntüsünün işaret ettiği gibi Ceneviz Surları'yla çevrili olan Galata bölgesinin hala en fazla nüfusa sahip olduğu görülmektedir. Galata Tophane'ye doğru genişlemeye devam ederken kuzeydoğuda Boğaz sahili boyunca Fındıklı Mahallesi oluşmaya başlamıştır. Ceneviz Surları'nın deniz tarafı ve iç kısımlarının büyük oranda yok olarak yapılaştığı görülmektedir (Şekil 3-33).

Şekil 3-33: Galata-Pera Haritası, 1840.

B.R. Davies Haritasından Düzenlenmiştir (Harvard Geospatial Library).

Harita, çalışma aksı özelinde incelendiğinde ve 1836 haritası ile kıyaslandığında, sur içinde yer alan yoğun yerleşimin bazı noktalarda denizin doldurulmasıyla açılan alanlara taştığı görülmüştür (İncicyan, 1956, s. 82). Küçük Mezarlık alanında yapılaşma devam etmiştir. Yukarı bölge yani Pera'ya bakıldığında yapılaşmanın daha çok Büyük Pera Caddesi'nde artış gösterdiği okunmaktadır. Çalışma aksında ciddi bir değişimin olmadığı sadece aksın kuzeyinde yeni bir yapı adasının oluştuğu görülmektedir (Şekil 3-34).

Şekil 3-34: XIX. Yüzyıl-J. Hammer ile B. R. Davies Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.6. Çalışma Aksı: 1840-1850 Yılları Arası Değişimi

1840 yılından 1850 yılına kadar geçen sürede kentin bütününü ve çalışma aksını da etkileyen ilkler ve olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-4).

Tablo 3-4: 1840-1850 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1840	Hotel Des Quadre Nation Açıldı.
1845	Cisr-i Cedid (Yeni Köprü) Açıldı.
1847	Pera Yangını.
1847	Galata Mevlevihanesi'ne Ek Birimler İnşa Edildi.
1848	J. Wick Kitabevi Açıldı.
1848	İlk Nizamname Çıkarıldı.
1848	Karaköy Rıhtımı Tamir Edildi.
1849	Karaköy'e Rıhtım İnşa Edildi.
1849	İkinci Nizamname Çıkarıldı.
1849	Nafia Nezareti Kuruldu.

Artan diplomatik ilişkiler, ticaret ve turizme ek olarak göçlerin ve savaşların yaşanması bölgede daha sistemli ve modern konaklama yapılarının oluşmasını gündeme getirmiştir (Kayın, 2000, s. 15). Ortaya çıkan bu yeni ihtiyacı karşılamak üzere çalışma alanının ilk oteli döneminde Grande Rue de Pera olarak geçen günümüz Galip Dede Caddesi'nde 1840 yılında hizmet vermeye başlamıştır. Batı tarzı konaklama yapılarından olan otellerin öncüsü olan ve ardından birçok otelin açıldığı bu yapının ömrü çok uzun soluklu olamamış ve 1847 yılında faaliyetine son vermiştir (Akıncı, 2019, s. 154). Çalışma aksı kapsamında yer alan Galip Dede Caddesi otelden sonra bölgenin ilk kitapçısının da açıldığı yer olmuştur. 1848 yılında açılan J. J. Wicks Kitabevi'nden sonra cadde hemen hemen her dilde yayımların olduğu birçok kitapçının olduğu bir yer haline gelmiştir (Freely ve Freely, 2014, s. 99). Rıfat Ilgaz 1976 yılında ilk baskısı yapılan *"Sarı Yazma"* isimli romanında *"Yeni kitaplar alabilmek için, nah şurda, Yüksek Kaldırım'ın başında, eski kitaplarını satıyor!"* diyerek caddede kitapçıların varlığından bahsetmektedir (Ilgaz, 1994, s. 279).

Galata Mevlevihanesi'ne yine bazı ek birimler yapılmış ve daha kompleks bir alana dönüşmüştür. II. Mahmud'un kızı Adile Sultan 1847 yılında sarnıç, şadırvan ve çamaşırhaneden oluşan birimleri ekletmiştir (Tanman, 1996, s. 157).

Neredeyse her yıl yaşanan yangın felaketiyle analiz edilen tarih aralığında da karşılaşılmaktadır. 1847 yılında meydana gelen Pera yangınında, 1831 yılında yaşanan yangından yanmayarak ayakta kalmayı başaran ahşap yapıların çoğu yok olmuştur (Akın, 2011, s. 152). 1840'lı yıllar öncesinde yangınların tahribatı önceden var olan düzene uygun biçimde onarılmaktaydı. Fakat 1840'tan sonra daha köklü çözümler ve önleyici önlemler üzerine düşünülmeye başlanmıştır. Artık her yangın yeri resmi olarak belirlenen uygulamaların denendiği bir pilot bölgeydi (Çelik, 2019, s. 68).

Gelişen ve kalabalıklaşan kentin ihtiyaçları karşısında Cisr-i Atik (Eski Köprü) yetersiz kalınca Abdülmecid Döneminde (1839-1861) 1845 yılında yeni bir köprü yapılmıştır (Evren, 1994, s. 63). Köprünün yapımıyla çalışma alanına olan ulaşım ağı genişlemiş ve bölgenin ticari-sosyal-ekonomik yapısını etkilemiştir. Çalışma alanını doğrudan etkileyen bir olay da Karaköy Rıhtımı'nda gerçekleşen yapım faaliyetleridir. 1848 yılında rıhtım tamir görmüş hemen ertesi yılda da ek bir rıhtım inşa edilmiştir (Çelik, 2019, s. 99).

Tanzimat'ın ilanı ve yaşanan yangınların bir ölçüde zaruri bir getirisi olarak şehircilikle ilgili yeni hukuksal düzenlemeler yapılmıştır. Padişah fermanları yerine Nizamnameleri adı verilen yönetmeliklerde yangın riskini en aza indirmek için yapı teknik bilgileri açıklanmıştır. Bunun yanında önlenemeyen yangınların yapılara ve kente verdiği zararın onarımı sırasında yapılması gerekenler de belirlenmiştir. 1848 yılında çıkarılan I. Ebniye Nizamnamesi ve ertesi yıl çıkarılan II. Nizamnameyle yapıların kagir yapılması konusunda belli kurallar koyulmuştur. Yol genişlikleri, bina yükseklikleri gibi daha birçok detayı içeren bu nizamnameler; kentin kagirleşmesini ve daha sistemli bir kentsel düzenin oluşmasını sağlamıştır (Cezar, 2002, s. 332-333). 1848 yılında yürürlüğe giren yönetmeliği daha da sistematik bir düzene getirmek için 1849 yılında günümüz İmar Bakanlığı'na karşılık gelen Nafia Nezareti kurulmuştur (Kuban, 1996, s. 352).

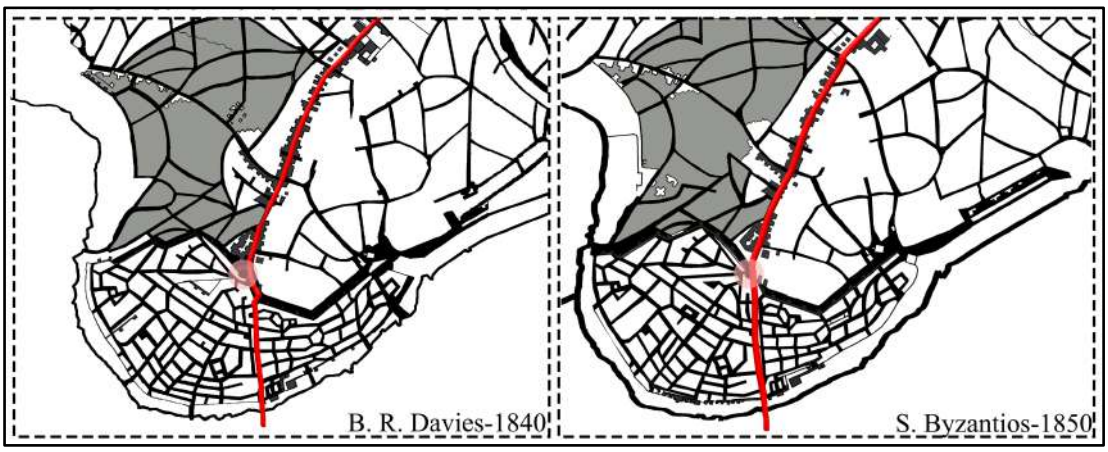
B. R. Davies haritasından sonra, F. Kauffer, B. Bocage ve J. Hammer haritalarını altlık olarak kullanan ve onları geliştirerek yeni bir harita hazırlayan Byzantios Skarlatos'tur. 1950 yılında hazırlanan *"Χαρτησ Τοπογραφικοσ τησ Κωνσταντινουπολεωσ Και Τῶν Περι Αυτην"* isimli bu haritada; Galata ve Pera'yla beraber Tophane, Kasımpaşa, Ortaköy, Beşiktaş, Sütlüce, Halıcıoğlu, Okmeydanı, Hasköy, Piyalepaşa, Tepebaşı ve Tatavla bölgeleri de yer almaktadır. Haritadan çalışma aksının çevresinde yer alan iç surlarının kalan kısmın da yok olduğu net bir şekilde anlaşılmaktadır (Şekil 3-35).

Şekil 3-35: Galata-Pera Haritası, 1850.

B. Skarlatos Haritasından Düzenlenmiştir (Harvard Geospatial Library).

Haritada çalışma aksı incelendiğinde 1840 yılına ait haritadan farklılaştığı görülmektedir. Karaköy Kapısı'ndan başlayarak kuzeye doğru devam eden aksın üzerinde bulunan yapılarda eksilme dikkat çekmektedir. Yapı sayısındaki bu azalma harita çiziminden kaynaklı olabileceği gibi yakın tarihte yaşanan yangının sonucu da olabilir. 1840 yılına ait haritada; çalışma aksının batı tarafının kuzey ucundan ikinci sırada olan yapı adasının 1850 haritasında incelendiğinde açılan yeni bir bağlantı yoluyla bölündüğü görülmektedir. Küçük Mezarlık'ın ise benzer şekilde korunduğu görülmektedir (Şekil 3-36).

Şekil 3-36: XIX. Yüzyıl-B. R. Davies ile S. Byzantios Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.7. Çalışma Aksı: 1850-1860 Yılları Arası Değişimi

1850-1860 yılları arasında çalışma aksını etkileyen olaylar diğer analiz edilen dönemlerden daha fazladır. Bunun sebebi olarak artık Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla Batılılaşmanın çok daha somut bir hal alması söylenebilir. Kent hayata geçirilen birçok yeni düzenlemelerle çehresini değiştirmekte ve Batılılaşmada hızlı adımlarla ilerlemekteydi (Şekil 3-36).

Tablo 3-5: 1850-1860 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1851	Galata Mevlevihanesi onarım gördü.
1851	Şirket-İ Hayriye Kuruldu.
1852	Galata Mevlevihanesi ve Çevresi Yangını.
1853	Galata Mevlevihanesi'ne Ek Birim Yapıldı.
1853	Kırım Savaşı Başladı.
1855	Şehremaneti İntizam-ı Şehir Komisyonu Kuruldu.
1856	Kırım Savaşı Sonlandı.
1858	VI. Daire-i Belediye Faaliyete Başladı.
1858	Yüksek Kaldırım Caddesi Yangını.
1858	Karaköy Meydanı Açıldı.
1859	Galata Sokakları Aydınlatıldı.
1859	Galata Mevlevihane'sine Ek Birimler Yapıldı.
1859	Küçük Mezarlık'ın Bir Kısmı Yola Katıldı.
1859	Mevlevihane-Kule Arası Yolda Düzenleme Yapıldı.
1859	Karaköy Meydanı Düzenlendi.

Daha önceki dönemlerde açılan köprülerle artan ulaşım bu dönemde Şirket-i Hayriye'nin açılmasıyla daha da güçlenmiştir. Galata ve Pera diğer semtlerle bağlantı kurarken deniz yoluyla ulaşımda ilk toplu taşıma seferleri de başlamıştır (Koraltürk, 2010, s. 36, 40-41).

Yapılan düzenlemelere, çıkarılan yönetmeliklere rağmen İstanbul'un yangınları son bulmamıştır. Nizamnamelerde uygulanma şartı konulan yangın duvarları yangınların yayılma alanını azaltsa da tam bir koruma sağlayamamaktadır. 1852 yılında JC[76]de, Mevlevihane çevresinde başlayan bir yangının dört buçuk saat sürdüğü yazılmaktadır. Bu yangının Kulekapısı'na kadar ilerleyerek tüm alanı ortadan kaldırmıştır. 150 dükkân, bir camiyla karakol tamamen yok olurken Mevlevihane de büyük zarara uğramıştır.

Daha önceki dönemlerde çeşitli müdahalelerin gerçekleştiği Galata Mevlevihanesi, bu dönemde de mevcut durumunu belirleyici olan onarımlar görmüştür. 1851 yılında avluda yer alan Hasan Ağa Çeşmesi, 1853 yılında matbah-ı şerifi ve 1859 yılında ise semahane, selamlıkla dedegah birimlerinin olduğu ana bina yeniden inşa edilerek bugünkü halini almıştır (Tanman, 1996, s. 157).

Değerlendirilen 1850-1860 yılları arasında yaşanan Kırım Savaşı ve sonrası kenti büyük ölçüde etkilemiş, radikal değişiklikler Osmanlı Devleti'nin İngiltere ve Fransa'yla birlikte Rusya'ya karşı girdiği bu savaş (1853-1856) sırasında İstanbul on binlerce askerin gelmesiyle adeta bir karargâha dönüşmüştü. Önemli sayıda askerinin kente gelmesiyle, şehrin altyapısının yetersizliği yanında yönetim sorunları da ortaya çıkmıştır. İstanbul'un yeni deneyimlediği bu savaş ve getirileri kentin yönetimi ve düzenlemesine yönelik yeni uygulamaların yürürlüğe koyulması açısından bir dönüm noktası olmuştur. Yeni yolların açılması, bakım ve onarımı, kent temizliği gibi şehircilikle ilgili görevleri bulunan ve modern anlamda ilk belediye örgütü olan Şehremaneti 1855 yılında kurulmuştur. Sadece bir yıl hizmet eden bu kurum maddi imkanların yetersizliği sebebiyle görevini 1856 yılında kurulan İntizam-ı Şehir Komisyonuna bırakmıştır. Şehircilikle ilgili gerçekleştirdiği çalışmalara Galata ve Pera'nın aydınlatmasını da ekleyen komisyon, çok kısa bir süre sonra daha kapsamlı bir örgütün kurulmasının gündeme gelmesiyle 1855 yılında görevini VI. Daire

[76] Journal de Constantinople gazetesi, 4 Ağustos 1852.

Belediye'ne devretmiştir. Galata ve Pera bölgesinin intizamından sorumlu olan bu belediyenin Avrupa'yla artan ticari ilişkiler sonucunda sayıları gün geçtikçe artan Avrupalı tüccarların, bankerlerin yoğun olarak yaşadığı bölgede kurulması, hem taleplerin daha çok İstanbul Batılılarından gelmesi hem de kentsel düzenlemeler için gerekli mali kaynağın buradan toplanacak olması nedeniyle gayet anlamlıdır (Bilsel, 2015, s. 504-505). Sonuç olarak Batılılaşma çabalarının ilk dönüm noktasının Tanzimat Fermanı'nın ilan edilmesi, ikinci dönüm noktasının ise Kırım Savaşı olduğunu söylemek mümkündür.

Modern belediyeciliğin ilk örneği olan VI. Daire-i Belediye çalışma alanında yaptığı çalışmalarla dönüşümün belirginleşmeye başlamıştır. Kagir bina sayıları artmış, caddeler genişlemiş ve aydınlatılmış[77] ve surlar büyük oranda yıkılmıştır. Artık Galata ve Pera daha düzenli bir kent halini alarak Batılı olma yolunda biraz daha ilerlemiştir. 1858 yılında sadece Galata ve Pera'da değil tüm İstanbul'da sokak-cadde isimleri verilmiş bunun yanında kapı numaraları da belirlenmiştir (Akıncı, 2019, s. 482-483).

1859 yılında Galata Kule'siyle Mevlevihane arasındaki aksın (Günümüz Galip Dede Caddesi) yer döşemeleri değiştirilmiş ve yolun iki yanına düzenli kaldırım yapılmıştır. Bu düzenlemelerle Avrupa şehirlerindeki bakımlı sokaklar gibi bir görünüm oluşturulmak amaçlanmıştır. JC[78] gazetesi haberine göre Mevlevihane önündeki aksın genişletilebilmesi için Küçük Mezarlık alanının dörtte üçü yola katılmıştır (Akın, 2011, s. 100). 1858-1870 yılları arasında Galata'nın tüm yeni planlama proje ve uygulama işlerini üstlenen VI. Daire-i Belediye giderek önemi artan bir uluslararası ticaret merkezi olmasından dolayı kalabalıklaşan Karaköy'e 1858 yılında Karaköy Meydanı'nı açmış 1959 yılında da tekrar düzenlemiştir. Bu meydanın oluşumu bölgenin yoğun ve özgün bir faaliyet aşamasına geldiğinin göstergesiydi (Çelik, 2019, s. 91-92).

B. Skarlatos haritasından sonra değerlendirilecek olan harita, G. d'Ostoya'nın 1858 yılında başlayıp 1860 yılında tamamladığı, *"Plan Général de Galata, Péra, Pancalti"* ismindeki haritadır. VI. Daire'nin imar faaliyetlerinden ve 1870 Pera

[77] Journal de Constantinople gazetesi, 14 Kasım 1857.
[78] Journal de Constantinople gazetesi, 3 Ekim 1859.

yangınından evvel yapılmış olması bu haritayı bölgenin köklü değişikliklerinden öncesini göstermesi açısından önemli kılmaktadır. Galata ve Pera bölgelerinin tamamını kapsayan ve ayrıntı verebilen 1/2000 gibi bir ölçekte hazırlanmış olan bu harita, çalışma alanına dair o tarihlerdeki yapı ada parselasyonları, konut dokusu, anıt yapıları, yeşil alanları, yol ağları ve bina yapı malzemeleri gibi tüm verileri içermektedir. Ayrıca diğer haritalardan farklı olarak harita üzerinde, Pera ve Galata'ya ait cadde isimlerinin yer aldığı listeler de mevcuttur.

Haritada taş ve ahşap yapıların ayrı renklerle ifade edilmesi, ahşap yapıların nerelerde varlığını koruduğu ve kagirleşmenin nerelerde oluştuğunu net bir şekilde göstermektedir. Harita incelendiğinde; ağırlıklı olarak yabancıların yaşadığı Galata ve Pera bölgelerinde kagir yapı, Müslümanların yaşadığı alanlarda ise ahşap yapı sayısının diğer bölgelere göre fazla olduğu görülmektedir.

Haritadan edinilen önemli bilgilerden biri, Ceneviz Surları'nın hala belirli bir süreklilikle varlığını koruduğu ve sur duvarlarının altında doldurularak yola çevrilen "Rue Hendek" ismi verilen sokağın oluşmasıdır (Akın, 2005). Diğer önemli bilgiler ise Galatasaray Lisesi'nin köşesinde yer alan ve bölgenin güvenliğini sağlayan Galatasaray Karakolu ile uzun yıllar bölgenin en önemli kültür merkezlerinden bir olan Naum Tiyatrosu'nun görülmesidir (Şekil 3-37).

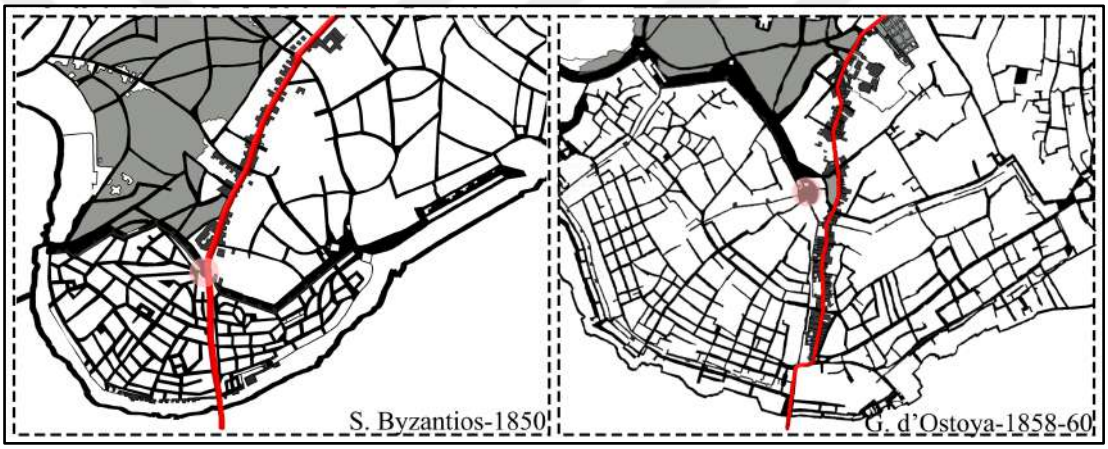
Şekil 3-37: Galata-Pera Haritası, 1858-1860.
G. d'Ostoya Haritasından Düzenlenmiştir (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Tezin bu bölümüne kadar incelenen haritalar ile G. d'Ostoya haritası karşılaştırıldığında çok fazla değişikliğin olduğu görülmektedir. Bu değişikliklerin sebebi hem haritanın çok daha detaylı çizilmesi hem de sekiz yıl içerisinde yaşanan değişikliklerdir.

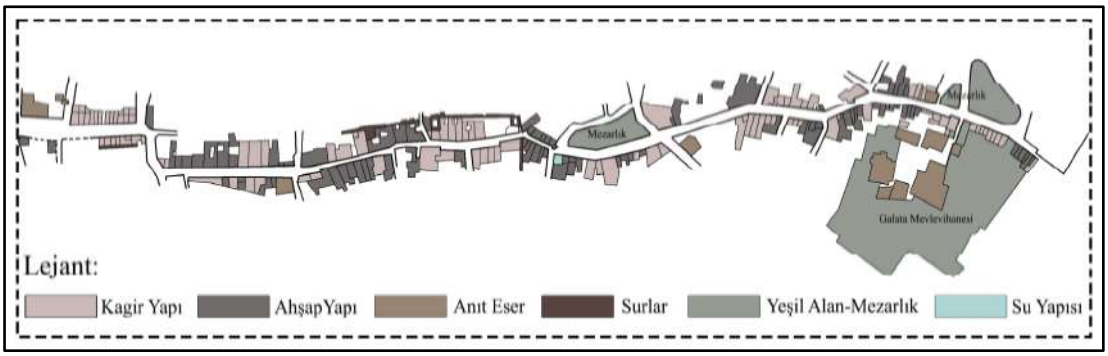
Önceki haritada Karaköy'den düz devam eden çalışma aksı haritanın yapılığı dönemde Karaköy Caddesi bitiminden doğuya L yaptıktan sonra başlayan Yüksek Kaldırım ve Büyük Pera caddelerinden oluşmaktaydı. Çalışma aksında yapı adaları parselasyonunun değiştiği, yapı sayılarının belirgin bir şekilde arttığı görülmektedir. Galata Kulesi'nde son bulan Yüksek Kaldırım Caddesi, 1850 yılına tarihlenen haritayla benzer şekilde Büyük Pera Caddesi'ne bağlanmaktadır. Neredeyse son şeklini almış olan Büyük Pera Caddesi; küçük bir alanı kalan mezarlığı geçerek Galata Mevlevihanesi'ne, ardından Taksim'e uzanmaktadır (Şekil 3-38). Çalışma aksının yapılarına bakıldığı zaman yaklaşık olarak yarı yarıya kagir ve ahşap malzemeden

yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca aks üzerinde Galata Mevlevihane'si yapılarına ek olarak üç adet anıt eser niteliğinde yapı bulunurken Hasan Ağa Çeşmesi ile iki adet de su yapısı bulunmaktadır (Şekil 3-39).

Harita çalışma aksı özelinde incelendiğinde; Tünel Meydanı'nın olduğu bölgede mezarlığın kayıplarına rağmen hala varlığını koruduğu, Galip Dede Caddesi'nin Büyük Pera Caddesi olarak, Kemeraltı Caddesi'nin ise Karaköy Caddesi olarak isimlendirildiği ve Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenlerinin gösterilmediği görülmektedir Karaköy Meydanı kısmında harita hasarlı olduğu için yorumlanabilecek bir bilgiye erişilememektedir (Şekil 3-38).

Şekil 3-38: XIX. Yüzyıl-S. Byzantios ile G. d'Ostoya Haritaları Karşılaştırma Şeması.

Şekil 3-39: Çalışma Aksı Yapı Detay Analizi, 2022.
G. d'Ostoya Haritasından Düzenlenmiştir (İBB Atatürk Kitaplı Arşivi).

3.2.2.8. Çalışma Aksı: 1860-1882 Yılları Arası Değişimi

Çalışma aksının durumunun, değişiminin ve gelişiminin incelendiği 1860-1872 yılları arasanda bazı önemli olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-6).

Tablo 3-6: 1860-1882 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1860	Yüksek Kaldırım Caddesi'nde yangı çıktı.
1860	Yüksek Kaldırım Caddesi Genişletildi.
1863	Ceneviz Surları Yıkımı Resmi Olarak Başladı.
1863	Turuk ve Ebniye Nizamnamesi Çıkarıldı.
1864	Hendeklerin Kapatılması Başladı.
1865	Ceneviz Surları Yıkımı Tamamlandı.
1866	Islahat-ı Turuk Komisyonu Kuruldu.
1866	Hendeklerin Kapatılması Tamamlandı.
1866?	Aziziye Karakolu Hizmete Girdi
1869	Atlı Tramvaylar Hizmete Girdi.
1870	Büyük Pera Yangını Çıktı.
1872	Galip Dede Caddesi Genişletildi.
1872	Omnibüsler Hizmete Girdi.
1872	Tünel Metro'su Yapımına Başlandı.
1872	Tekke Mahallesi'nde Yangın Çıktı.
1872	Teutonia Binası Yandı.
1875	Tünel Metrosu Hizmete Girdi.
1875	Cer Binası İnşa Edildi.
1875	Metro Han İnşa Edildi.
1875	Tünel Meydanı Açıldı.

Genelde yangınlardan sonra hazırlanan nizamnameler yol sisteminde yapılacak olan değişikliklerle ilgili maddeler içermekteydi. XIX. yüzyılın ikinci yarısında da nizamnamelere uygun yol genişletme çalışmalarının, yangınların daha çabuk söndürülmesine engel olan ve yayılmasını kolaylaştıran dar yollarda uygulandığı bilinmektedir. 1860 yılında çalışma aksı üzerinde (Yüksek Kaldırım Caddesi) 10 yapıya zarar veren yangın sonrası yer yer daralıp genişleyen Yüksek Kaldırım caddesi genişletilmiştir (Ozyurt, 2007, s. 91), (Şekil 3-40).

Şekil 3-40: Yüksek Kaldırım Caddesi, XIX. Yüzyıl Sonları (SALT Arşivi).

Bölgenin en büyük ölçekte değişiminin yaşandığı dönem 1870 yılıdır. Bu tarihte Feridiye Sokağı üzerinde başlayan yangın LT[79]nin verdiği bilgiye göre 50 hektarlık alanı yok etmiştir. Yine LT[80] gazetenin başka tarihli bir haberinde ise 8000-1000 kadar yapının yok olduğu, 300 milyona yakın taşınır taşınmaz mülkün zarar gördüğü ve 680 kişinin de hayatını kaybettiği yazmaktadır (Akın, 2011, s. 336). Yaşanan bu büyük yangın, çalışma alanında ciddi fiziksel değişimlere alt yapı oluşturmuştur. *"Harik-i Kebir[81]"* olarak anılan bu yangın sonrası oluşan boş alanlar hem yeni yolların açılmasına hem de yol genişliklerinin arttırılmasına olanak sağlamıştır. Bunun yanında kagir bina yapımı zorunlu hale getirilerek ahşap yapı stoğu azaltılmıştır. Yapı adalarında herhangi bir değişiklik yapılmamasına rağmen Galat ve Pera'nın görünümünde bir hayli değişiklikler gerçekleşmiştir (Çelik, 2019, s. 59, 83). Büyük Pera yangını sonrası Yüksek Kaldırım Caddesi'nin üst kısmı bugünkü Galip Dede Caddesi üzerinde yer alan Galata Mevlevihanesi'nin bahçe duvarı 1872 yılında birkaç metre geri çekilerek caddenin genişlemesi sağlanmıştır[82]. Nur Akın kaynak belirtmeden *"Bu dönemde bölgeyi betimleyenlerin Eski Galata'nın neredeyse yok olduğunu, biri Pera'ya Diğeri denize paralel iki uzun aksı açmak için binlerce konutun yıkıldığını yazmaktadır."* yorumuyla bölgede yapılan köklü değişikliklerden bahsetmektedir. (Akın, 2011, s. 132).

[79] Le Turquie gazetesi, 13 Haziran 1870.
[80] Le Turquie gazetesi, 24 Haziran 1870.
[81] Eski Türkçede büyük yangın anlamına gelmektedir.
[82] Le Turquie gazetesi, 1 Mart 1872.

1872 yılında Tekke Mahallesi'nde çıkan yangında Teutonia binası yanmıştır. 1873 yılında da Mevlevihane çevresindeki yanan mahalleler yeniden planlanmış ve yeni yapılar için plan şartları oluşturulmuştur. Günümüzde mevcut olan bina 1897 yılında inşa edilmiştir (Akın, 2011, s. 115, 338). Böylece olası yangınların geniş bir alana yayılması önlenmeye çalışılmış ve sokak dokusu belirli bir düzene getirilmiştir.

Bu dönemde gerçekleştirilen en önemli uygulamalardan biri Ceneviz Surları'nın resmi olarak yıkımına başlanmasıdır. 1863 tarihli bir iradede surların engelleyici konumuna vurgu yapılarak yıkılmalarına karar verilmiştir[83]. Surların yıkımı sonrası oluşacak boş arazilerin, yolların genişletilmesinde ve yeni binaların inşasında kullanılması planlanmıştı (Çelik, 2019, s. 94). Halk tarafından da iyi karşılanan bu karar için dönemin gazetelerinden olan JC[84] Galata'yı modern bir görünüşe kavuşturacak şeklinde yorumlamıştır. Surların yıkımıyla beraber 1864-1866 yılları kapatılan hendekler de kapatılmış ve doldurulan alanlara kagir ve büyük kütleli yapılar yapılmıştır[85] (Akın, 2011, s. 108). Bölgenin modern bir görünüme kavuşturma çabaları sırasında girişilen bu çalışma, Galata'nın Cenevizlilerden kalma önemli bir tarihi belge değerinin yok olmasına sebep olmuştur.

VI. Daire-i Belediye'nin kurulmasıyla önemi artan kentsel düzenleme kavramı için bu dönemde de hukuksal düzenlemeler yapılmaya devam etmiştir. Turuk ve Ebniye Nizamnamesi'yle 1863 yılında binalar ve yollara ait genişlik ve yükseklikler belirlenmiştir. (Cezar, 1991, s. 152). 1864'te yönetim İstanbul genelinde yapılacak bütün binaların taş ya da tuğladan yapılması şartını getirmiştir[86]. Ancak maddi imkanları yeterli olmayanlar muaf tutularak yangın duvarı zorunluluğuyla ahşap yapı inşalarına izin verilmiştir (Çelik, 2019, s. 67). 1864 tüzüğünü, 1866 yılında kurulan Islahat-i Turuk Komisyonu (Yol Düzenleme Komisyonu) takip etmiştir (Cezar, 1991, s. 45).

Afife Batur DBİA *"Aziziye Karakolu"* başlığında, yapım tarihinin net olmadığını ifade etmiş olmasına rağmen yaygın ifade olduğundan 1866 yılı; Aziziye Karakolu'nun hizmete açılış tarihi olarak kabul edilmiştir. XIX. Yüzyıl ortalarında

[83] BOA, İrade, Dahiliye No: 36789; Meclis-i Vâlâ No: 22492.
[84] Journal de Constantinople gezetesi, 5 Kasım 1864.
[85] Le Turquie gazetesi, 21 Temmuz 1866.
[86] Journal de Constantinople gazetesi, 23 Eylül 1864.

başlatılan kolluk kuvvetlerinin yeniden örgütlenmesi girişimlerinden sonra yaptırılan karakollardan olan Aziziye Karakol'u bir ticaret ve finans merkezi olan Karaköy'ün güvenliğini sağlamak için açılmıştır. Yapı, ekonomi-siyaset-mimarlık ilişkileri açısından güçlü imgelere sahip olan yapı Galata Köprüsü'nün Karaköy Meydanı tarafında yer almaktaydı.

Bu dönemde ulaşım konusunda üç önemli gelişim görülmektedir. Bunlardan ilki 1869 yılında yolcu taşımaya başlayan atlı tramvaylardır (Engin, 2015, s. 398). İkincisi ise gerçekleşen en büyük yenilik olarak tanımlanabilecek Tünel metrosunun yapımıdır. Galata ve Pera arası tek aks Yüksek Kaldım-Galip Dede caddeleriydi ve yaya ulaşımı olarak kullanılmaktaydı. Tünel'in ve Tünel teknik binası olan Cer Binası ile Tünel'ait gar binası olan Metro Han hizmete girmiştir. Üst katları otel olarak tasarlanan Metro Han'ın bu dönemde sadece zemin kat projesi uygulanmıştır (Akın, Batur, Fındıkgil, Köksal, & Tanyeli, 2015, s. 10). Karaköy ile Tünel arasında hizmet veren bu metro; çalışma aksını doğrudan etkileyen bir unsurdur. Bölgenin ticari faaliyetleri artmasına ve Tünel Meydanı'nın oluşmasını neden olurken bölgedeki ticari faaliyetlerin aratmasına (ticari ağırlıklı dükkanlar ve emlak talebi) ve yeni yapı tekniklerinin kullanımına da (apartman vd.) alan açılmıştır

Ulaşım konusunda gerçekleştirilen yeniliklerden üçüncü ise 1872 yılında omnibüslerin trafiğe dahil olmasıdır. Omnibüsler tramvay güzergahında olmayan bölgeler için kolaylık sağlamıştır. Halkın "dolmuş" dediği omnibüsler ucuz bir toplu taşıma aracı olduğu için çok fazla ilgi görmüştür (Engin, 2015, s. 398). Bu üç ulaşım aracı bölgenin ticari ve konut alanlarının gelişmesini sağlamış ve çalışma aksına doğrudan etki etmiştir.

G. d'Ostoya haritasından sonra XIX. yüzyılda gerçekleşen değişimin incelendiği harita; 1882 yılında tamamlanan, Carl Stolpe tarafından çizilen *"Plan von Constantinopel mit den Vorstädten, dem Hafen und einem Theile des Bosporus"* isimli haritadır. Haritada Galata ve Pera bölgeleri haricinde Sütlüce, Halıcıoğlu, Piri Paşa, Hasköy, Okmeydanı, Piyale Paşa, Kasımpaşa, Tophane, Pangaltı, Feriköy, Fındıklı, Dolma Bahçe, Beşiktaş, Ortaköy ve Teşvikiye bölgeleri de yer almaktadır.

Tarama yöntemi ile çalışılan bu haritada, cami, mescit, kilise, suyolu, su terazileri, karakollar, bostan, parklar, Tünel Metro'su ve tramvay yolu gösterilmiştir. Diğer haritalardan farklı olarak da dini grupların yaşam alanları belirtilerek,

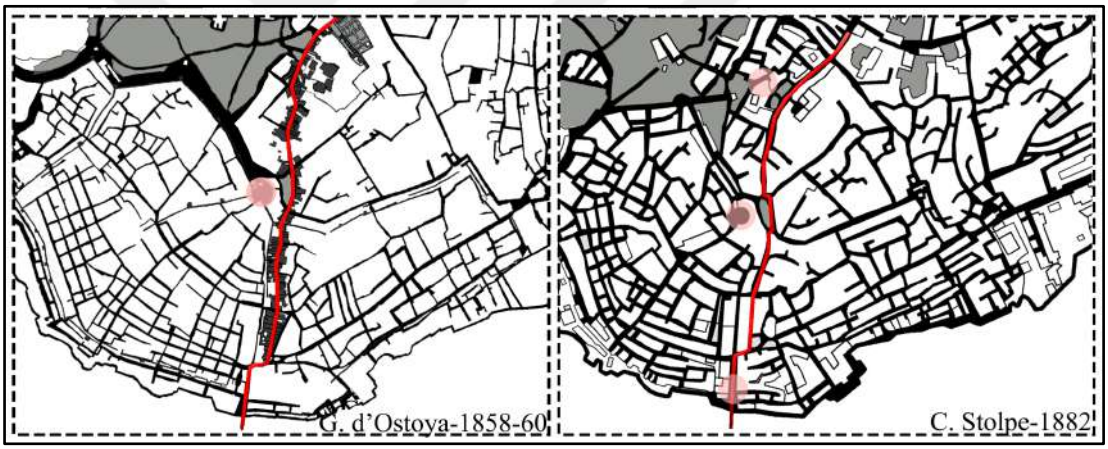
demografik bir veri sağlanmıştır. Bu veriden Galata-Pera bölgelerinde çok sayıda Hristiyan nüfusun az sayıda da Yahudi nüfusun olduğu, Müslüman nüfusun Tophane, Fındıklı, Kasımpaşa ve Dolmabahçe'de yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Sütlüce, Halıcıoğlu, Piri Paşa ile Beşiktaş, Hristiyanların çoğunlukta olduğu fakat Müslümanların da azımsanmayacak bir nüfusa sahip olduğu bölgelerdir (Şekil 3-41).

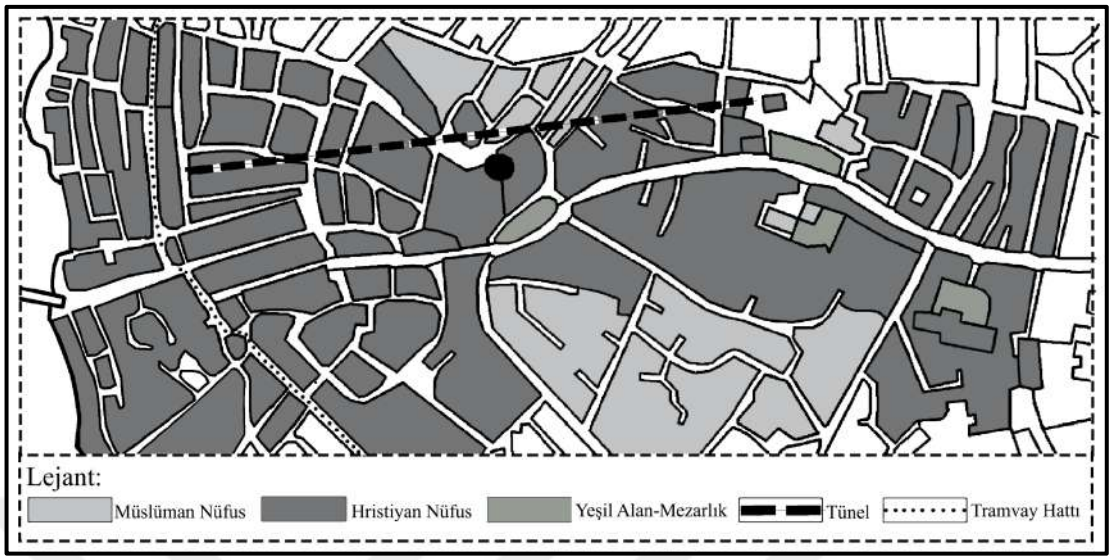
Şekil 3-41: Galata-Pera Haritası, 1882.
C. Stolpe Haritasından Düzenlenmiştir (Harvard Geospatial Library).

G. d'Ostoya tarafından hazırlanıp 1860 yılında tamamlanan haritayla bölgenin 1882 yılını gösteren C. Stolpe haritası karşılaştırıldığında radikal yeniliklerin gerçekleştiği görülmektedir. Yapıların detaylandırılmadığı 1882 yılına tarihlenen haritadan, İstanbul'un ilk metrosu olan Tünel'in ve Azapkapı'dan başlayarak Beşiktaş'a doğru ilerleyen tramvay hattının açılmış olduğu ve bu yeniliklerden kaynaklı bölgenin geneline etki eden, değişimlerin yaşandığı okunmaktadır.

G. d'Ostoya ve C. Stolpe haritaları çalışma aksı özelinde karşılaştırıldığında; aksın değişiklik göstermediği aynı şekilde Karaköy Meydanı'ndan Tünel Meydanı'na ulaştığı söylenebilmektedir. C. Stolpe haritasında yapılara ait bir veri olmadığı için bu konuda herhangi bir yorum yapılamamaktadır. Yapı adalarına bakıldığında, doğu ve batı tarafında açılan yeni yollarla yeni adaların oluştuğu görülmektedir. Küçük Mezarlık G. d'Ostoya haritasındaki durumundan farklılık göstermektedir (Şekil 3-42). Demografik olarak detaylı veriş sunan haritadan çalışma aksının da demografisi net bir şekilde görülmektedir. 1882 yılında aksın ve çevresinin çoğunlukla Hristiyan nüfusa sahip olduğu az sayıda Müslüman nüfusu barındırdığı söylenebilir. C. Stolpe haritasında Tünel Meydanı açıklık şeklinde olup Karaköy Meydanı tanımsız ve dar bir alan olarak görülmektedir (Şekil 3-43).

Şekil 3-42: XIX. Yüzyıl- G. d'Ostoya ile C. Stolpe Haritaları Karşılaştırma Şeması.

Şekil 3-43: Çalışma Aksı Dini Grup Detay Analizi, 2022.

C. Stolpe Haritasından Düzenlenmiştir, 2022 (Harvard Geospatial Library).

3.2.2.9. Çalışma Aksı: 1882-1887 Yılları Arası Değişimi

1882 yılından 1887 yılına kadar geçen beş yıl içinde çalışma aksına etki eden bazı ulaşım gelişmeleri yaşanmıştır (Tablo 3-7).

Tablo 3-7: 1882-1887 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1882	Ebniye Kanunu Çıkarıldı.
1883	Galata-Şişli Tramvay Hattı Hizmete Girdi.
1883	Orient Express, İstanbul-Paris Seferi Başladı.

Bu dönemde de kentsel düzenlemelerle ilgili hukuksal gelişmeler olmaya devam etmiştir. 1882 yılında çıkarılan Ebniye Kanunu'yla bina yükseklikleri yol genişliklerine bağlı kılınmıştır. Bunun yanında kamulaştırma yapılacak olan alanlar için de bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu kanuna göre kamulaştırma yapılacak alan arsanın en fazla dörtte biri olacaktır (Çelik, 2019, s. 66).

1869 yılında açılan atlı tramvay hatlarına 1883 yılında Galata-Şişli hattı eklenmiştir. Bu hat Yüksek Kaldırım Caddesi başından hareketle Voyvoda Sokağı, Şişhane, 6. Belediye Dairesi, Tepebaşı Kabristan Sokağı, İngiliz Konsolosluğu, Cadde-i Kebir, Taksim, Pangaltı, Şişli istikametini takip etmekteydi (Engin, Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi, 2015, s. 405). Atlı tramvay hatlarında yapılan yeniliğin haricinde ulaşımda yaşanan başka bir gelişim de Paris-İstanbul arası

yolcu taşıyan Orient Express'in seferlerine başlamasıdır (Ertuğrul, 2009, s. 300). Ulaşımda yaşanan bu yenilikler bölgenin nüfusunu etkilemiştir.

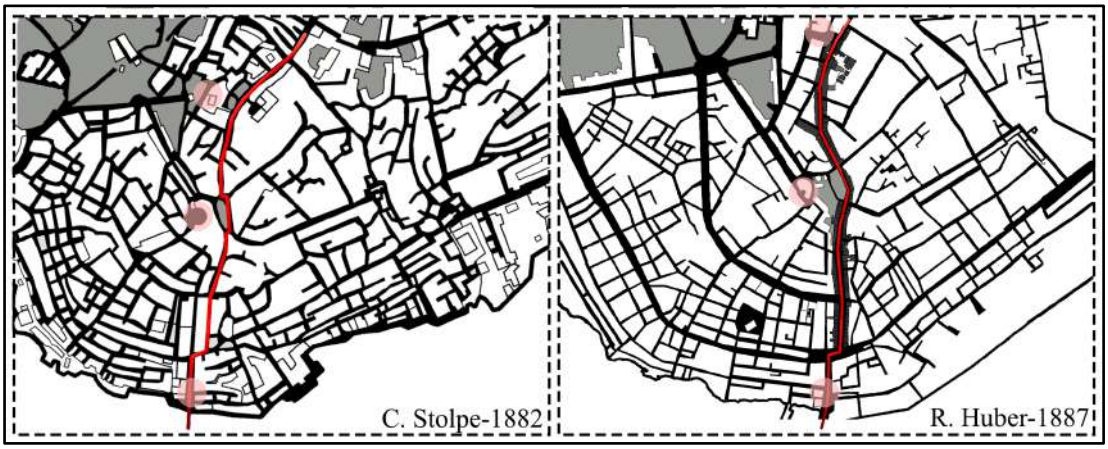
C. Stolpe haritasından sonra XIX. yüzyılda gerçekleşen değişimin incelendiği harita; 1887 yılına ait olan R. Huber "Plan de Galata, Pera, Taxim. Angaltı et Feriköy" isimli haritadır. 1/1000 ölçekte hazırlanan harita yapı malzemeleri bilgisini içermemektedir. Ama tek yapı ölçeğinde ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Haritanın lejantında, yapı tiplerine, anıtsal ve dini yapılara, mezarlıklara ve bahçe alanlarına dair bilgilere yer verilerek kentsel doku hakkında veri sunmaktadır. Özellikle mezarlık alanları ve dini yapılar üzerine yapılmış ayrımlar bölgenin o dönemdeki demografik yapısına ilişkin fikir vermektedir. Bunların yanı sıra tramvay hattı, sokak isimleri ve kapı numaraları gibi bilgilere de bu haritadan ulaşılabilmektedir.

R. Huber haritası kentsel dokunun büyük Pera yangınından sonra nasıl etkilendiğini ve VI. Daire-i Belediye faaliyetlerinin oluşturdu yeni düzeni göstermesi bakımından önemli bir kaynaktır. Daha önce incelenen haritalarla R. Huber haritası kıyaslandığından çıkmaz sokakların büyük kısmının açıldığı, ulaşım ağının daha geniş caddelere sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca yıkılan surların içinde yeniden tasarlanan kent dokusu, artan yapı yoğunluğu, açılan Şişhane, Tünel ve Karaköy meydanları da dikkat çekmektedir (**Şekil 3-44**).

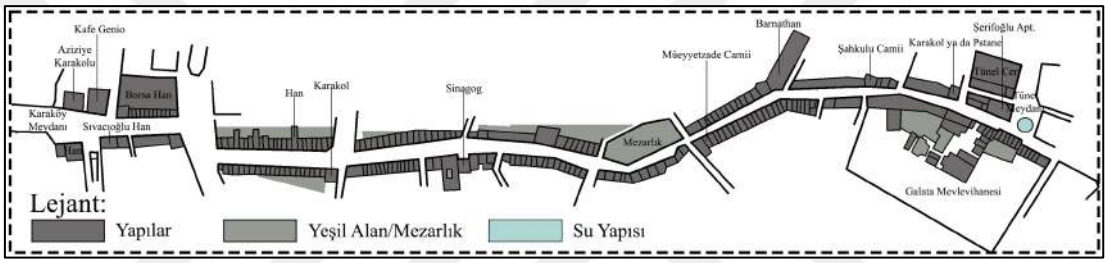

Şekil 3-44: Galata-Pera Haritası, 1887.
R. Huber Haritasından Düzenlenmiştir (IFEA).

Çalışma aksının çevresinde yer alan Küçük Mezarlık varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Karaköy Kapısı'ndan başlayan çalışma aksı, L yaparak Yüksek Kaldırım Caddesine oradan Galata Kulesi'ne düz bir şekilde ulaşırken kule sonrası kuzeydoğu yönünde devam etmektedir. C. Stolpe haritasıyla kıyaslandığında aksın üzerindeki yapı adalarının daha düzenli bir duruma geldiği, ana aksın genişletildiği ve Mevlevihane'nin olduğu alanın açılan yeni yollarla bölündüğü görülmektedir. Harita üzerinde bazı hanların ve özel yapıların isimleri yazılı olarak belirtilmiştir. Diğer haritalarda görünmeyen bir karakol yapısı da aksın üzerinde yer almaktadır. Harita üzerinde Tünel ve Karaköy meydanları açıkça ifade edilmiş ve Tünel Meydanı'nda bir havuz/çeşmenin varlığı da görülmektedir (Şekil 3-45 ve Şekil 3-46).

Şekil 3-45: XIX. Yüzyıl- C. Stolpe ile R. Huber Haritaları Karşılaştırma Şeması.

Şekil 3-46: Çalışma Detay Analizi.
R. Huber Haritasından Düzenlenmiştir (IFEA).

3.2.2.10. Çalışma Aksı: 1887-1902-Yılları Arası Değişimi

1887 yılından 1902 yılına kadar geçen 15 yıl içinde çalışma aksını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen pek çok olay olmuştur (Tablo 3-8).

Tablo 3-8: 1887-1902 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1890	Belediye Binası Açıldı.
1890	Sigmund Weinberg Dükkân Açtı.
1890	Nizamname Çıkarıldı.
1891	Londro Oteli Açıldı.
1893	Barnattan Apartmanı İnşa Edildi.
1894	İstanbul'da Deprem Oldu.
1895	Tokatlıyan Oteli Açıldı.
1895	Doğan Apartmanı İnşa Edildi.
1896	Pera Palas Oteli Açıldı.
1896	Fransız Vebalılar Hastanesi Hizmete Açıldı.
1897	Yüksek Kaldırım Caddesisi'nde Yangın Çıktı.

1897	Teutonia Binasi Kagir Olarak Tekrar Yapıldı
1898	Teutonia Cemeyeti Çevresinde Düzenleme Yapıldı
1900	Aşkenaz Sinagogu İbadete Açıldı.

Bu dönemde de kentsel düzenlemelerle ilgili hukuksal gelişmeler olmaya devam ederken doğal afetler de bölgenin değişimine sebep olmuştur. 1890 yılında çıkarılan nizamname ile büyük sorun olan yangınlara çözüm getirilmek amaçlanmıştır (Akın, 2011, s. 22). LT[87], bu nizamnamede ahşap yapı inşasının yasaklanması, yolların genişletilmesi gibi kararların yer aldığını yazmaktadır. 1894 yılında yaşanan büyük İstanbul depremi Galata ve Pera'da az şiddetli olmasına rağmen bu bölgelerde de hasara sebep olmuştur (Angell, 2015, s. 516). Teutonia binasının büyük bir kısmının zarar gördüğü 1897 yılında Yüksek Kaldırım Caddesi'nde çıkan yangın yapılarda ve çevrede hasara neden olmuştur (Akın, 2011, s. 342). Alman kolonisince kullanılan ahşap yapı bu yangında yanmıştır ve yerine kagir bir bina inşa edilmiştir (Akın vd., 2015, s. 52).

VI. Daire-i Belediye 1858 yılında kurulmuş olmasına rağmen özel bir belediye binasına sahip değildi. 1890 yılına gelindiğinde Meşrutiyet Caddesi'nde İtalyan mimar Giovanni Battista Barborini tarafından belediye binası inşa edilmiştir. (Tuna, 2014, s. 131, 377). XIX. yüzyıl Pera ve Galata'nın kendine ait bir apartman tipolojisinin oluştuğu dönemdir (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 52). Özellikle incelenen bu dönemde Levanten ve yabancı mimarların inşa ettiği art-nouveau[88], neo klasik[89] tarzı apartmanlar dönemin yeni oluşan tipolojisinin üzerinde etkili olmuştur (Akın, 2011, s. 7). Oluşan bu yeni tipolojinin ilk örnekleri; 1870 yangınından sonra 1892-1895 yıllarında yapılan Doğan Apartmanı (Freely ve Freely, 2014, s. 97) ve1892-1893 yıllarında inşa edilen Barnathan Apartmanlarıdır (Oğuz, 2016, s. 34).

Orient Express'in Paris'ten İstanbul'a direkt seferinin başlamasıyla İstanbul'a olan ilgi artmış ve ticari sebepler haricinde Doğu'yu merak eden Zengin Avrupalıların konaklamaları için lüks otellerin inşası ortaya çıkmıştır (Ertuğrul, 2009, s. 300). 1891 yılında hizmete açılan Büyük Londra Oteli, 1895 yılında açılan Tokatlıyan Oteli ve

[87] La Turquie gazetesi, 2 Eylül 1890.
[88] Türkçeye Yeni Sanat olarak çevrilen, zarif dekoratif süslemelerin ön plana çıktığı, kıvrımların ve bitkisel desenlerin sıklıkla kullanıldığı bir sanat akımıdır.
[89] Antik Yunan ve Antik Roma mimarisinin yeniden oluşturulma isteği sonucunda ortaya çıkan, sadeliği savunan bir akımdır.

1896 yılında bölge otellerine dahil olan Pera Palas Batılı ve Neo Klasik tarzdaki otellere örnek olarak verilebilir (Eyice, 1980, s. 137).

İncelenen bu dönemde apartman ve otellerin haricinde bölgenin ve çalışma aksının geçici nüfus hareketlerine etki eden diğer oluşumlardan biri; LMO[90]'de açılışı duyurulan Fransız Vebalılar Hastanesi diğeri ise 1900 yılında ibadete açılan Galip Dede Caddesi üzerindeki Aşkenaz Sinagogu[91]'dur (Svastics, 2011, s. 103; Türker, 2000, s. 61-62).

1902 yılına gelindiğinde Adolphe Joanne tarafından hazırlanan Guides Joanne içinde yer alan "Pera et Galata" isimli harita, bölgenin XIX. yüzyıl sonundaki durumu hakkında bilgi vermektedir. Galata ve Pera dışında; Kasımpaşa, Tophane, Fındıklı, Pangaltı, Tatavla ve Salı Pazarı'nın da yer aldığı harita üzerinde önemli yapıları belirten bir lejant da yer almaktadır. Huber haritasında gördüğümüz Le Petit de Champs (Küçük Mezarlık) A. Joanne haritasında da görülmektedir fakat surlara ilişkin herhangi bir veri yer almamaktadır. Harita dönemin tramvay ağını da göstermektedir (Şekil 3-47).

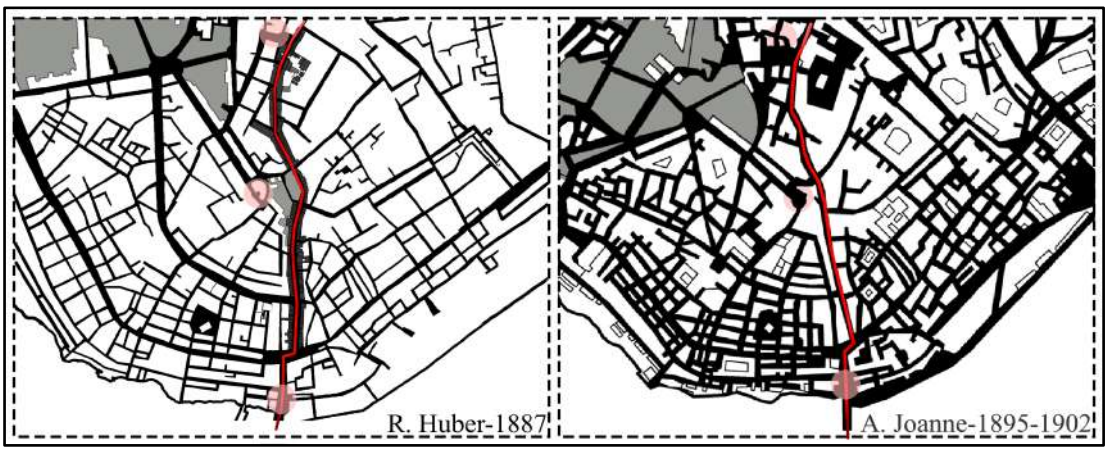
[90] 14 Aralık 1896 tarihli Le Moniteur Oriental Gazetesi.
[91] Kaynaklarda sinagogun açılış tarihi 1900 olarak verilmektedir fakat 1887 tarihli R. Huber haritasında sinagog yazılı olarak belirtilmiştir.

Şekil 3-47: Galata-Pera Haritası, 1895-1902.

A. Joanne Haritasından Düzenlenmiştir (IFEA Arşivi).

Çalışma aksının fiziksel oluşumu aynı şekilde devam etmekte olan 1902 tarihli harita 1887 tarihli haritayla kıyaslandığında; aksın üzerindeki yapılara ait bir veri olmadığından yapılar özelinde bir yorum yapılamamaktadır. Yapı adalarına bakıldığında, Mevlevihane'nin olduğu alanın yolun kaldırılıp genişletildiği, kulenin kuzeyinde yer alan adalarda yeni yolların açıldığı, Tünel ve Karaköy meydanlarının mevcut olduğu görülmektedir (Şekil 3-48).

Şekil 3-48: XX. Yüzyıl- R. Huber ile A. Joanne Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.11. Çalışma Aksı: 1902-1906 Yılları Arası Değişimi

Çalışma alanını ve aksını 1902-1906 yılları arasanda o dönemki mevcut durumunu etkileyen tek bir önemli olay gerçekleşmiştir (Tablo 3-9).

Tablo 3-9: 1902-1906 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1904	Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi İnşa Edildi.

1903-1904 yılları arasında Karaköy Meydanı'nda D'aranko tarafından Karaköy Mescidi (Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Mescidi) inşa edilmiştir. Bugün hala yeri boş duran mescit, Karaköy Meydanı düzenleme çalışmaları sırasında taşınmak üzere sökülmüş ve parçaları kaybolmuştur (Esmer, 2013, s. 57), (Şekil 3-49).

Şekil 3-49: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii (SALT Arşivi).

A. Joanne haritasından dört yıl sonra tamamlan, Fransız inşaat mühendisi Charles Edouard Goad tarafından çizilen ve kısaca Goad haritaları olarak geçen İstanbul Sigorta Haritaları çalışma alanının XX. Yüzyıl başındaki durumunun irdelendiği haritalardandır. Çalışma kapsamında Galata ve Pera cildine ait (2. cilt) 24-30 ve 35-37 numaralı haritalar dijital ortamda birleştirilerek çalışma alanının haritası çıkartılmıştır. Goad haritalarının İstanbul için hazırlanan haritalar içinde ayrıntılı çalışılan haritalardan biri olması dönemin durumunu analiz ederken büyük avantaj sağlamıştır. Bu detaylı harita; yapı inşa teknikleri, malzemeleri, bina biçim ve yükseklikleri, yapı fonksiyonları, kat sayıları, çatı örtü malzemesi, kapı-pencere detayları, aydınlıklar, kapı ve kepenk malzemeleri, sokak isimleri, sokak ve kapı numaraları gibi çok çeşitli verilere ve bunların açıklandığı bir lejanta sahiptir.

A. Joanne haritasından dört yıl sonra tamamlanan Goad haritasında çalışma aksına bakıldığında Küçük Mezarlık'ın büyük oranda korunduğu Ceneviz Surları'nın ise büyük çoğunluğunun yıkıldığı görülmektedir. Yapı adalarının daha düzenli ve yolların daha genişlediği de görünen haritada genel olarak yapılaşmada da artış

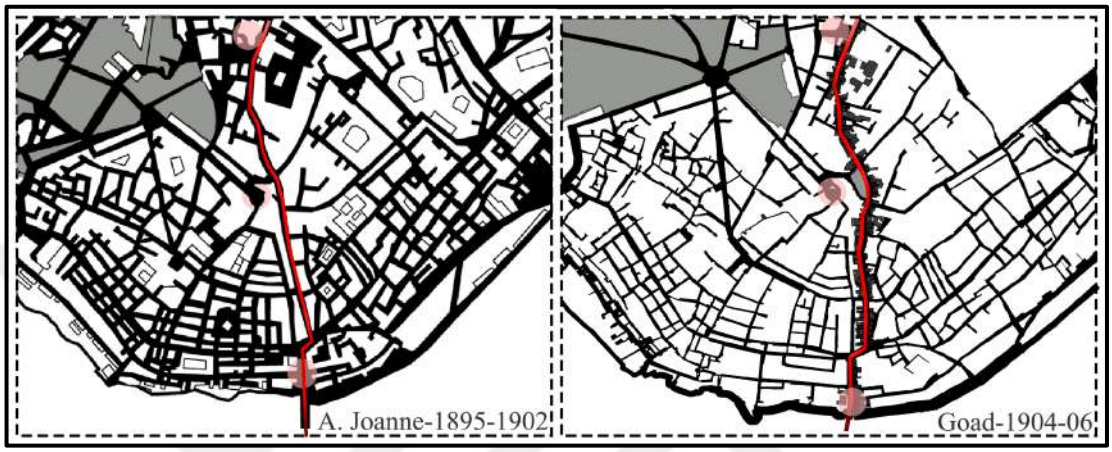
gözlenmektedir. Tezin bu kısmına kadar incelenen haritalar içinde Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenlerinin ilk belirtildiği harita Goad haritasıdır. Günümüzde Galip Dede Caddesi olarak isimlendirilen cadde diğer haritalarda olduğu gibi Büyük Pera Caddesi olarak Kemaraltı caddesi ise Karaköy Meydanı Caddesi olarak isimlendirilmiştir (Şekil 3-50).

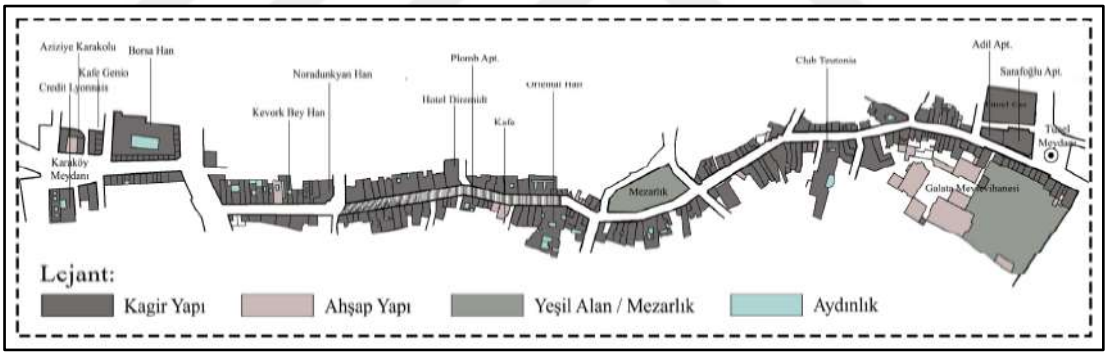
Şekil 3-50: Galata-Pera Haritası, 1904-1906.
Goad Haritasından Düzenlenmiştir (İBB CBS Web).

A. Joanne ile Goad haritaları kıyaslandığında; çalışma aksının değişmeden Karaköy Meydanı'ndan kuzeye doğru Tünel Meydanı'na bağlandığı, yapı adalarında bir değişimin olmadığı görülmektedir. Tünel ve Karaköy meydanları belirtilmiştir. (Şekil 3-51). Çalışma aksı üzerinde yer alan binalar yapı inşaat teknikleri açısından incelendiğinde 166 yapının sadece 23 adedinin ahşap olduğu ve artık aksın kagirleştiği okunmaktadır. (Şekil 3-52). Daha önceki bölümde incelenen G. d'Ostoya haritasında (**Şekil 3-39**) çalışma aksı yapılarının yaklaşık yarısı kagir yapılardan oluşurken aradan

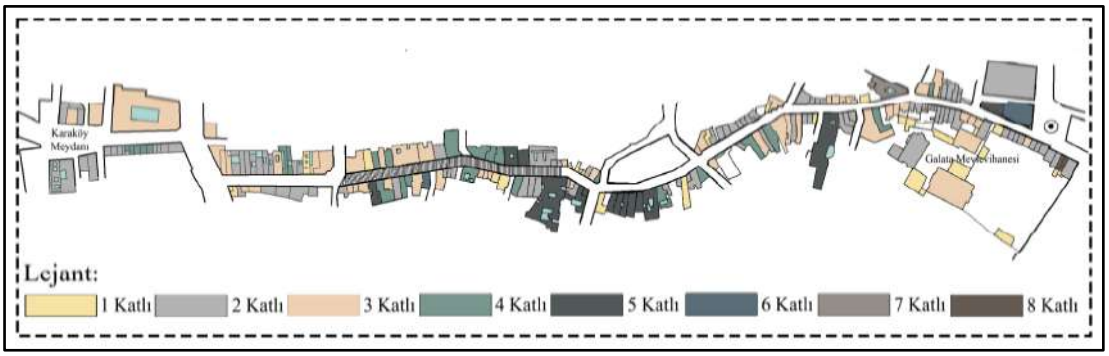
geçen 46 yıl içinde bölgenin kagir yapı sayısının büyük oranda arttığı bu haritadan izlenmektedir. Çalışma aksı yapılarının kat yükseklikleri analiz edildiğinde; en fazla iki katlı yapının olduğu görülmektedir. İki katlı yapıları üç katlı yapılar takip etmekte ve yüksek katlı yapı sayısı yok denecek kadar az yer almaktadır (Şekil 3-53).

Şekil 3-51: XX. Yüzyıl- A. Joanne ile C. E. Goad Haritaları Karşılaştırma Şeması.

Şekil 3-52: Çalışma Aksı Yapı Detay Analizi.
C. E. Goad Haritasından Düzenlenmiştir (İBB CBS Web).

Şekil 3-53: Çalışma Aksı Kat Analizi.
C. E. Goad Haritasından Düzenlenmiştir (İBB CBS Web).

3.2.2.12. Çalışma Aksı: 1906-1914 Yılları Arası Değişimi

1906 yılından 1914 yılına kadar geçen sekiz yıl içinde çalışma aksına etki eden çok fazla olay olmamıştır (Tablo 3-10).

Tablo 3-10: 1906-1914 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1912	Atlı Tramvaylar Hizmeti Sona Erdi.
1912	Elektrikli Tramvaylar Hizmete Girdi.

1869 yılından beri İstanbul kent içi kara ulaşımında çok önemli bir yere sahip olan atlı tramvayların devri bitmiş artık yerine elektrikli tramvaylar gelmiştir. Karaköy Meydanı'nda ilk seferini yapan elektrikli tramvay; Galata Köprüsü'nün de genişletilmesiyle kentin en gelişmiş ulaşım aracı olmuştur (Evren, 1994, s. 170). Tramvayın 1913 yılında Beyoğlu'yla Şişli'yi birbirine bağlaması sonucu; Galatasaray-Taksim arası daha merkezi bir konum olmuş, Tünel-Galatasaray arası eski merkeziliğini kaybetmiştir (Şekil 3-54).

Şekil 3-54: Karaköy Caddesi'nden Yüksek Kaldırım Caddesi'ne Bakış, 1914 (URL-37).

C. E. Goad haritasının tamamlanmasından sekiz yıl sonra çizilen Alman Mavileri *"Deutsch Syindikat für Staebaliche Arbeten"* firması tarafından

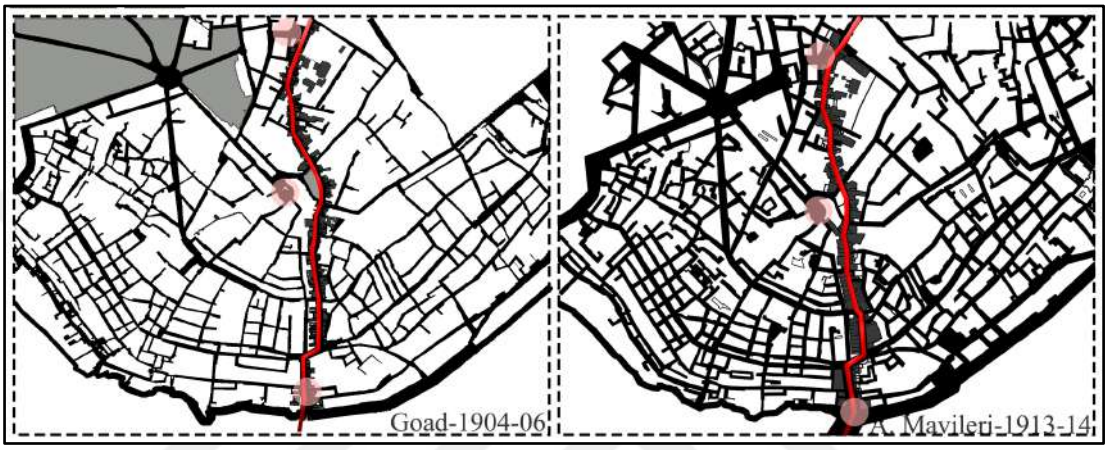
hazırlanmıştır. I. Dünya Savaşı öncesi Galata-Pera bölgelerini caddeleri, sokakları ve binaları detaylı analiz edilebilecek veriler sunması açısından önemli bir belge olan Alman Mavileri Haritaları şehir planlarının yapılmasında altlık olarak kullanılmıştır. Mahalle, semt adları, sokak ve cadde, yapı adları, saraylar, elçilik binaları, karakol, itfaiye, belediye gibi resmi binalar; cami, tekke, medrese, mezarlık, hazire, türbe, kilise, sinagog gibi dini yapılar; kule, duvar, sur, kışla, jandarma karakolu, tersane, atölye, levazım deposu gibi askeri yapılar; hastane, iskele, demiryolu, gar, istasyon türü kamu yapıları; adları ve gabarileriyle yer almaktadır. Galata ve Pera'yı kapsayan paftalar dijital ortamda birleştirilerek çalışma alanının haritası çıkartılmıştır.

G. E. Goad ile Alman Mavileri haritaları kıyaslandığında; Küçük Mezarlık'ın tamamen yapılaştığı, yapı adalarında ve yapı yoğunluğunda belirgin bir değişim gözlenmemektedir. Ceneviz Surları'nda ise Goad haritasına göre sürekliliğinin azaldığı yer yer yıkımların gerçekleştiği görülmektedir. Harita üzerinde Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenleri mevcut durumu korumuştur (Şekil 3-55).

Şekil 3-55: Galata-Pera Haritası, 1913-1914.
Alman Mavileri Haritasından Düzenlenmiştir (İBB Atatürk Kitaplığı).

Alman Mavileri haritası bir önceki analiz edilen haritayla karşılaştırıldığında; çalışma aksının değişmeden Karaköy Meydanı'ndan kuzeye doğru Tünel Meydanı'na bağlandığı görülmektedir. Mevcut Kemeraltı Caddesi, Karaköy Caddesi olarak belirtilmiştir. Galip Dede Caddesi ise daha önceki haritalardan farklı olarak Büyük Pera Caddesi olarak isimlendirilmemiş günümüz ismiyle belirtilmiştir (Şekil 3-56).

Şekil 3-56: XX. Yüzyıl- Goad ile Alman Mavileri Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.13. Çalışma Aksı: 1914-1922 Yılları Arası Değişimi

Çalışma alanını ve aksını 1914-1922 yılları arasanda o dönemki mevcut durumunu değiştiren önemli olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-11).

Tablo 3-11: 1914-1922 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1914	Metro Han Yenilendi.
1914?	Aziziye Karakolu Yıkımı.
1914	I. Dünya Savaşı Başladı.
1915	Seyr-i Sefain Acente Binası İnşa Edildi.
1918	Beyaz Ruslar Gelmeye Başladı.
1918	I. Dünya Savaşı Sona Erdi.
1918	İstanbul İşgal Edildi.
1920	Karaköy Palas Açıldı.

Tünel Metrosu'yla beraber 1875 yılında hizmete giren Metro Han; 1912-1913 yıllarında hazırlanan projeler doğrultusunda bugünkü halini almıştır. Tek katlı olan yapı altı katlı olarak çelik konstrüksiyon olarak inşa edilmiş ve Art Nouveau

üslubundan bezemeler içermektedir. Günümüzde İETT'nin idari birimi olarak kullanılmaktadır (Akın vd., 2015, s. 45).

Çalışma alanına dahil olan Karaköy Meydanı'nda yer alan Aziziye Karakolu'nun 1914 yılında yıkıldığına dair bilgiler mevcuttur. Yıkım tarihinin 1914 olarak düşünülmesinin sebebi; karakolun yerine inşa edilen Seyr-i Sefain Acente Binası'nın 1915 yılında yapılmış olmasıdır (Batur, 2003, s. 154). Meydanın önemli yapılarından bir diğeri olan Karaköy Palas; 1920 yılında Mimar Guilio Mongeri tarafından inşa edilmiştir. İnşa edildiği tarihte arkada kalan yapı meydan düzenlemeleri esnasında gerçekleşen istimlakler sonucunda meydana cepheli hale gelmiştir (Akıncı, 2019, s. 237).

İrdelenen 1914-1922 yılları arasında İstanbul'un ve Galata-Pera bölgelerinin sosyal ve fiziki yapısını etkileyen önemli siyasi gelişmeler yaşanmıştır. I. Dünya Savaşı nedeniyle işgal devletlerinin ve savaş buhranından kaçan Beyaz Rusların İstanbul'a gelmesi, özellikle de tezin çalışma alanı olan bölgeyi ikamet için tercih etmeleri Galata ve Pera'nın nüfusunu, fiziki ve sosyal yapısını değiştirmiştir (Öz M. , 2007, s. 535); (Karakuş, 2021, s. 109). Bölge içinde bir alt kültür oluşturan bu nüfus hareketleri, mevcut kültürleriyle Türk sosyal yapısı içerisinde yeni bir olgunun var olmasına neden olmuştur (Erinç, 2013, s. 97).

Alman Mavileri sonrasında irdelenen dönem haritası; Société Anonyme Ottomane D'études et D'entreprises Urbanies (Osmanlı Anonim Şirketi) tarafından hazırlanan,1922 yılına tarihlenen *"Plan Général de Laville de Constantinople. Péra-Galata"* isimli haritadır. 1/10.000 ölçekte hazırlanan harita yapı ölçeğinde bilgi içermemektedir. Harita üzerinde Galata ve Pera'ya ek olarak Hasköy, Şişli ve Ortaköy bölgeleri de yer almaktadır. Harita üzerinde belirtilen bu ana bölgeler haricinde 48 mahalle hem harita üzerinde hem de ayrı bir bölümde verilmiştir. Bu mahalleler içinde; tezin çalışma aksının içinde yer aldığı Kemankeş Kara Mustafa Paşa, Bereketzade, Arap Cami ve Şahkulu mahalleri yer alırken Müeyyetzade Mahallesi yer almamaktadır. Harita çalışma aksı üzerinden incelendiğinde; Tünel Meydanı'nın bir boşluktan ibaret olduğu, Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenlerinin çizili olduğu fakat Galip Dede ile Kemer Altı Caddesi gibi herhangi bir isminin verilmediği, Karaköy Meydanı'na ait herhangi bir ibarenin yer almadığı ve son olarak aks üzerinde yer Alan Galata Mevlevihanesi'nin ise okul olarak adlandırıldığı görülmektedir.

Elektrikli tramvay güzergahı, Tünel Metro'su ve deniz ulaşım rotalarının yer aldığı harita, 1922 yılındaki ulaşım ağları konusunda da veriler sunmaktadır (Şekil 3-57).

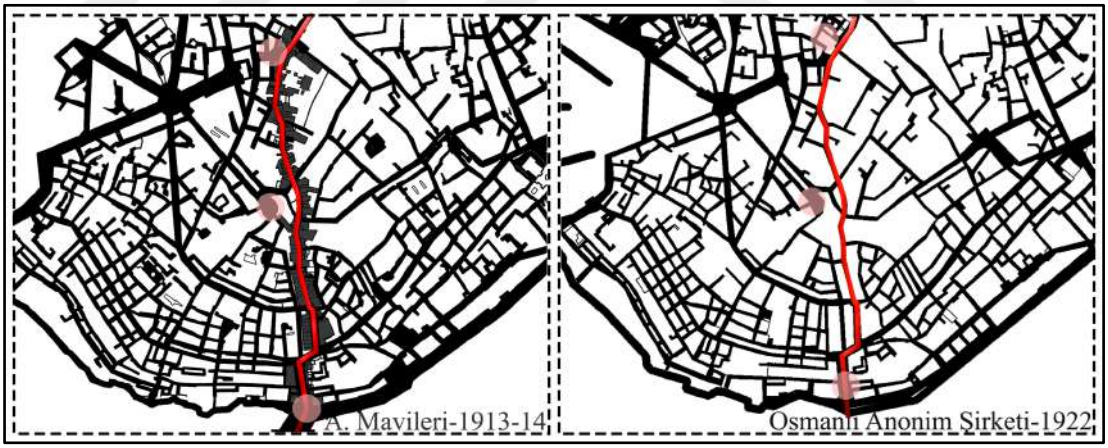

Şekil 3-57: Galata-Pera Haritası, 1922,
Osmanlı Anonim Şirketi Haritasından Düzenlenmiştir (Harvard Geospatial Library).

1922 yılına ait harita incelendiğinde, çalışma aksının çevresinde yer alan Küçük Mezarlık'ın alanının çoğunu kaybettiği görülmektedir. Karaköy Kapısı'ndan başlayan çalışma aksı, diğer dönemlerde olduğu gibi L yaparak Yüksek Kaldırım Caddesine oradan Galata Kulesi'ne düz bir şekilde ulaşırken kule sonrası kuzeydoğu yönünde devam etmektedir (Şekil 3-58). Osmanlı Anonim Şirketi'nin hazırladığı haritada yapılar mevcut olmadığı için bu konuda bir değerlendirme yapılamamaktadır. Yapı adalarına bakıldığında ise kulenin doğusunda yer alan adada değişiklik gözlemlenmektedir. Harita üzerinde Tünel ve Karaköy meydanları açıklık şeklindedir yazılı bir ifade yer almamaktadır (**Şekil 3-59**).

Şekil 3-58: Yüksek Kaldırım Caddesi Başı, 1921 (SALT Arşivi).

Şekil 3-59: XX. Yüzyıl- Alman Mavileri ile Osmanlı Anonim Şirketi Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.14. Çalışma Aksı: 1922-1934 Yılları Arası Değişimi

Çalışma alanının değişim ve gelişiminin incelendiği 1922-1934 yılları arasında çalışma aksının o dönemki mevcut durumunu etkileyen birçok önemli olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-12).

Tablo 3-12: 1922-1934 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1922	Bölgede Yaşayan Gayrimüslimler Göç Etmiştir.
1923	Ankara Başkent İlan Edilmiştir.
1923	Kapitülasyonlar Geçersiz Kılındı.
1923	Türkiye Cumhuriyeti Kuruldu.
1924	Beyoğlu İlçe Olarak Tayin Edildi.
1925	Pera Yerine Beyoğlu İsmi Kullanılmaya Başladı.
1925	Galata Mevlevihanesi'nin Dönüşümü.
1927	Grande Rue de Pera İsmi İstiklal Caddesi Olarak Değiştirildi.
1930	Metro Han'a 7. Kat Eklendi.
1931	Beyoğlu'na Otobüs Seferleri Başladı.

İstanbul işgal güçlerinden geri alındıktan sonra, işgali açıkça destekleyen bölgede yaşayan Rum, Ermeni, Yahudi ve Levanten'ler İstanbul'u kaçarak terk etmiştir (Freely ve Freely, 2014, s. 45). Ankara'nın başkent ilanıyla da elçilikler Ankara'ya taşınmış ve böylece Pera'nın yüksek mevki sahibi gayrimüslimleri de bölgeden ayrılmıştır (Freely ve Freely, 2014, s. 115). Bu göçlere ek olarak kapitülasyonların kaldırılması da azınlıkların ticari koşullarını değiştirmiş ve yeni bir göçe sebep olmuştur (Çıracı ve Dökmeci, 1990, s. 33; İnalcık, 2019, s. 404). Yaşanan siyasi kaynaklı bu göçler çalışma alanının sosyal yapısını büyük oranda etkilemiş bu değişim de bölgenin ticari yapısına da sirayet etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Beyoğlu ilçe olarak tayin edilmiş ve yabancı kökenli isimlerde değişik yapılmıştır. Pera yerine Beyoğlu, Grande Rue de Pera yerine de İstiklal Caddesi ismi verilmiştir. İrdelenen dönem içinde Beyoğlu'nun ulaşımında da değişiklik olmuş ve otobüs seferleri başlatılmıştır.

Saltanatın kaldırılması ve cumhuriyetin ilan edilmesiyle laiklik kavramı gündeme gelmiştir. Bu görüşle bağlantılı olarak da 1925'de "Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarlıklar ile Bir Takım Unvanların Men ve İlgasına Dair Kanun" ile tekke ve zaviyeler kapatılmıştır (Özdemir, 2018, s. 176). Bu kanun, çalışma aksını doğrudan etkilemiş ve Galata Mevlevihanesi kapatılmıştır. Mevlevihanenin semahanesi ilkokul olarak yeni bir işlevle hizmet vermeye devam etmiştir (Şekil 3-60 ve Şekil 3-61). Sebilküttab yapısı ise Tepebaşı Polis Karakolu olarak bölgenin asayişinden sorumlu olmuş, sebilküttaba bitişik bulunan su haznesine de nezaret işlevi

verilmiştir (Özdemir, 2018, s. 176). Rupert Wilbrandt XX. yüzyılın ikinci yarısı Galata Mevlevihane'siyle ilgili gözlemini şu şekilde aktarmıştır;

> Yüksek Kaldırım'dan iniyoruz. Solda eski Mevlevi Tekkesi'nin kapısında karakol diye bir yazı. Ne yazık ki, sonradan burası yine Mevlevi Tekkesi oluyor. Zaten karakollar İstanbul'un en güzel yerlerinde. Taksim Meydanı'nda, Atatürk Kültür Merkezi'nin inşa edilmekte olduğu yerde karakol. Mevlevi Tekkesinde karakol! Peki niye? Öyle iste**.** (Evren, 2010, s. 108)

Şekil 3-60: Galata Mevlevihanesi, Okul Dönemi, XX. Yüzyıl (Y. Özdemir).

Şekil 3-61: Galata Mevlevihanesi, Tepebaşı Karakol Dönemi, XX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

XX. yüzyılda yaşanan değişimleri irdeleyeceğimiz bir başka harita Osman Nuri Ergin tarafından 1934 yılında hazırlanan "İstanbul Şehir Rehberi" isimli haritadır. İstiklal Caddesi adının ilk defa kullanıldığı bu haritada; Beyoğlu Kazası'na ait nahiyeler ve mahalleler ayrıntılı olarak verilmiştir (Tablo 3-13). Karaköy Meydanı'nın

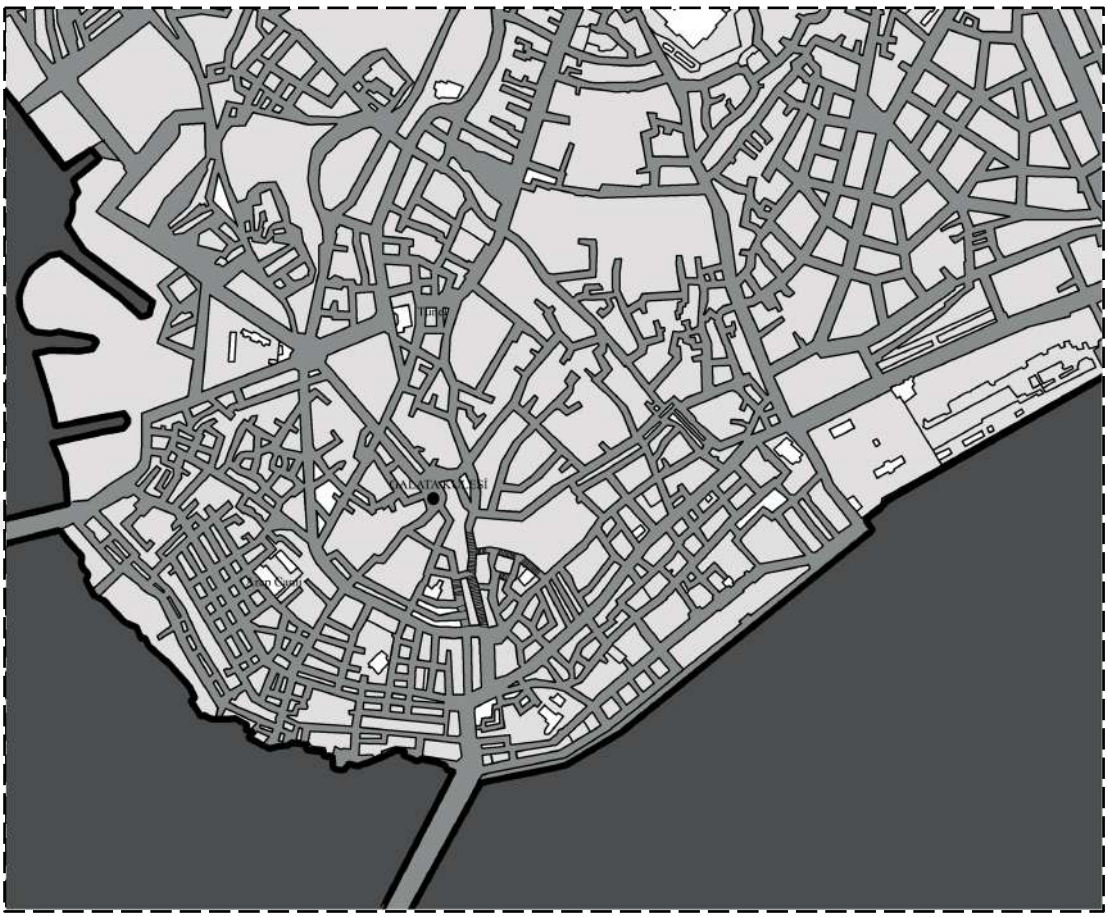
açıklığı mevcut olmakla beraber meydan isminin yazılmadığı, Kemeraltı Caddesi'nin diğer haritalarda olduğu gibi Karaköy Caddesi adıyla belirtildiği ve Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenlerinin çizilmiş olduğu görülmektedir (Şekil 3-62) ve (Şekil 3-63).

Şekil 3-62: Karaköy Meydanı'ndan Yüksek Kaldırım Caddesine Bakış, 1930'lar (Atatürk Kitaplığı Arşivi).

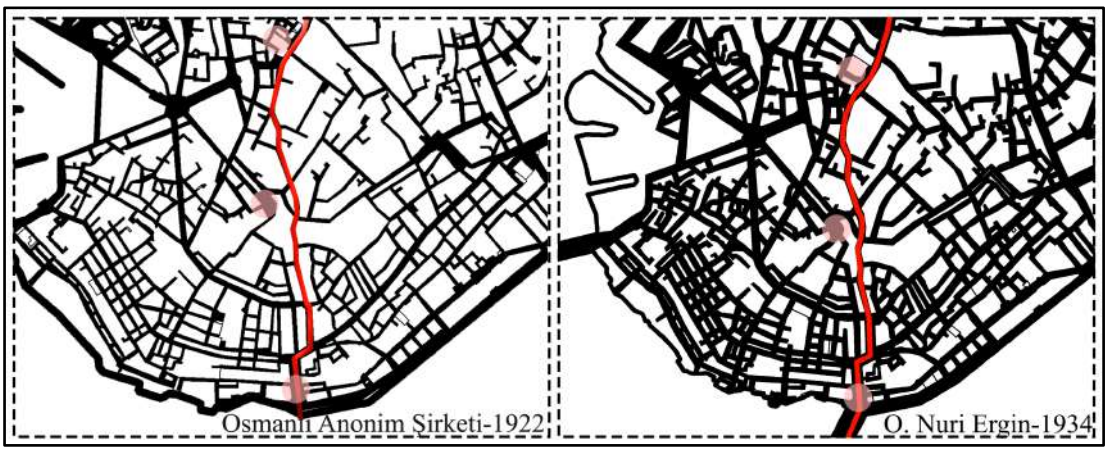
Tablo 3-13: Beyoğlu Merkez ve Galata Nahiyelerine Ait Mahalleler, 1934. (İstanbul Şehir Rehberi Verilerinden Düzenlenmiştir.)

BEYOĞLU KAZASI	
Beyoğlu Merkez Nahiyesi	**Galata Nahiyesi**
Asmalı Mescit Mahallesi	Arap Cami Mahallesi
Çukur Mahallesi	Bereketzade Mahallesi
Hüseyin Ağa Mahallesi	Emekyemez Mahallesi
Kalyoncukulluğu Mahallesi	Hacı Mimi Mahallesi
Kemer Hatun Mahallesi	Kemankeş Kara Mustafa Paşa Mahallesi
Kuloğlu Mahallesi	Kılıç Ali Paşa Mahallesi
Şahkulu Mahallesi	Müeyyetzade Mahallesi
Tomtom Mahallesi	Ömeravni Mahallesi
	Purtelaş Hasan Mahallesi
	Yeni Cami Mahallesi

Şekil 3-63: Beyoğlu Haritası, 1934,
O. Nuri Ergin Haritasından Düzenlenmiştir (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

O. Nuri Ergin tarafından hazırlanan haritada mezarlığın artık olmadığı, tüm alanın yapılaşmaya açıldığı görülmektedir. Kıyaslanan her iki haritada da yapılar çizilmemiş olduğu için bu konuda bir yorum yapılamamaktadır. Yapı adalarında ise az da olsa değişiklik olduğu izlenmektedir. Galata Kulesi'nin hemen doğusunda bulunan adanın yol ağının değiştiği ve Tünel Meydanı'nın doğusunda kalan adaların da birleştirilerek büyüdüğü görülmektedir (Şekil 3-64).

Şekil 3-64: XX. Yüzyıl- Osmanlı Anonim Şirketi ile O. Nuri Ergin Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.15. Çalışma Aksı: 1934-1949 Yılları Arası Değişimi

Çalışma alanının durumunun, değişiminin ve gelişiminin incelendiği 1934-1949 yılları arasanda çalışma aksının o dönemki mevcut durumunu etkileyen bazı önemli olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-14).

Tablo 3-14: 1934-1949 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1937	Yüksek Kaldırım Caddesi Parke Taşları Değişti.
1939	II. Dünya Savaşı Başladı.
1940	Beyoğlu Evlendirme Dairesi İnşası Başladı.
1940	Librairie de Péra Kitabevi Açıldı.
1942	Varlık Vergisi Kanunu Çıkarıldı.
1945	II. Dünya Savaşı Sona Erdi.
1946	Galata Mevlevihanesi Dönüşümü
1948	İsrail Devleti Kuruldu.

Çalışma aksı içinde yer alan Yüksek Kaldırım Caddesi bu dönemde radikal bir değişikliğe uğramıştır. Arnavut kaldırımı olan merdiven zemin döşemesi beton döşemeyle değiştirilmiş; basamakların önlerine kaba taştan eşikler yapılmış ve demir korkuluk eklenmiştir. Ana caddenin yanına ise daha dar olacak şekilde bir nevi dinlenme alanı yapılmıştır (Ayvazoğlu, 2015, s. 60), (Şekil 3-65).

Şekil 3-65: Yüksek Kaldırım Caddesi 1900'ler ve 1940,
(SALT Arşivi); (URL-38).

1934-1949 yılları arasında Galata Mevlevihanesi'nde de yapılan bazı uygulamalar olmuştur. 1945-1947 arasında İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazîrenin Şahkulu Bostanı sokağı üzerindeki doğu kesimi kaldırılarak yerine Beyoğlu Evlendirme Dairesi[92] yaptırılmış, bu arada semahanenin girişindeki ahşap türbeler, harem bölümü, matbah-ı şerif ve diğer bazı müştemilât ortadan kaldırılmıştır (Tanman, 1996, s. 317). Mevlevihane bu dönemde bazı onarımlar da görmüş, semahane cephesi ve avlı zemin taşları yenilenmiştir (Özdemir, 2018, s. 182). 2 Ekim 1946 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile müze olması için Milli Eğitim Bakanlığı'na devredilmiştir. Bu arada kullanılmayan Matbah-ı Şerif, Harem Dairesi ve Semahane girişindeki iki türbe ile derviş odalarının bir kısmının olduğu ahşap yapılar kullanılmadığından yıkılmıştır.

II. Dünya Savaşı'nın getirdik ekonomik sıkıntılar, Varlık Vergisi'nin azınlıklar üzerindeki etkisi ve İsrail Devleti'nin kurulması bölgedeki yabancı nüfusun giderek azalmasına neden olmuştur. İsrail'e göçen Musevilerle varlık vergisinin etkisiyle ülkeyi terk edenler farklı bir sosyal yapının gelmesine ve bölgenin değiştirmesine

[92] Günümüzde yerinde Tarık Zafer Tunaya Kültür Merkezi vardır.

neden olmuşlardır. Bu nüfus azalmasıyla bölgedeki binalar el değiştirmiş ve dolayısıyla Beyoğlu'nun sosyal kimliği dönüşmüştür (Akın, 2011, s. 345).

O. Nuri Ergin haritasından sonra XX. yüzyıl değişimlerinin irdeleneceği harita Suat Nirven haritasıdır. Çalışmaya dahil edilen paftalar; 37-39, 39-44, 41-42, 42 ve 44-39 numaralı paftalar 1947-149 yılları arasında çizilmiştir. Söz konusu paftalar dijital ortamda birleştirilmiştir. Eksik paftaların olması sebebiyle bölge genel olarak değerlendirilememiş daha çok çalışma aksı özelinde ele alınmıştır. Pervititch Haritaları'nın tamamlayıcısı niteliğindeki bu haritalar sokak ve cadde isimleri, yapı konstrüksiyon detayları, yapı isimleri ve kat yükseklikleri içermesi açısından önemlidir.

S. Nirven haritası O. N. Ergin haritasıyla kıyaslandığında Kemeraltı Caddesi'nin hala Karaköy Caddesi ismiyle anıldığı görülmektedir. Ergin haritasında yapılar yer almadığı için bu açıdan bir kıyaslama yapılamamaktadır fakat yapı adalarına bakıldığında[93] değişikliklerin olduğu izlenmektedir. Galata Kulesi'nin hemen önünde yer alan yeşil alanın varlığını koruduğu ve bahçe olarak belirtildiği okunmaktadır (Şekil 3-66).

[93] Haritada yer alan bölgeler değerlendirilmiştir.

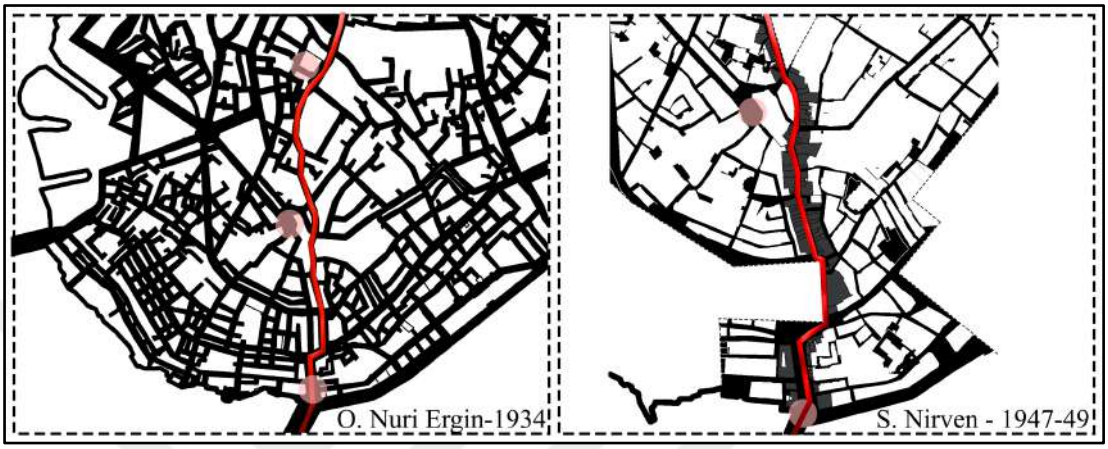

Şekil 3-66: Beyoğlu Haritası, 1947-1949,
S. Nirven Haritasından Düzenlenmiştir (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Haritalar çalışma aksı özelinde irdelendiğinde aksın yapısında bir değişiklik olmadığı görülmektedir[94]. Çalışma aksı; Karaköy Meydanı'ndan başlayıp Galip Dede Caddesi'ne bir önceki haritayla aynı şekilde ulaşmaktadır. Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenleri çizime dahil edilmemiştir. Karaköy Meydanı'nda; Vagon-

[94] Galip Dede Caddesi'nin üst kısmı haritada yer almadığı için değerlendirmeye alınamamıştır.

Lİ, Mehmet Ali Paşa, Borsa Han, Ziraat Bankası Binası; aks üzerinde ise Karaköy Palas, İzmirlioğlu Han, Yapı Kredi Bankası binası ve Yüksek Kaldırım Sineması yazıyla ifade edilmiş önemli yapılardır (Şekil 3-67).

Şekil 3-67: XX. Yüzyıl- O. Nuri Ergin ile S. Nirven Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.16. Çalışma Aksı: 1949-1955 Yılları Arası Değişimi

XX. yüzyılın incelendiği 1949-1955 yılları arasanda çalışma alanının farklı yönlerden değişimini etkileyen tek bir olay yaşanmıştır (Tablo 3-15).

Tablo 3-15: 1949-1955 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

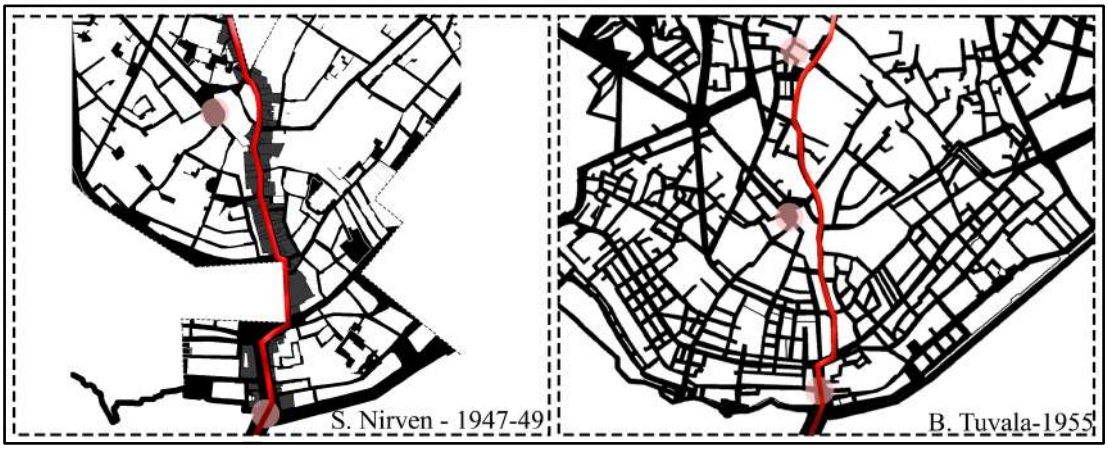
TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1952	900 Rum Aile Bölgeden Ayrıldı.

S. Nirven haritasından sonra Bülent Tuvalo tarafından hazırlanan 1955 yılına tarihlenen *"İstanbul Şehri* umumi *planı. Beyoğlu - Ortaköy - Beşiktaş"* isimli harita; 1956-1960 imarları öncesi çalışma alanının durumunu göstermesi açısından önemli bir kaynaktır. Bu haritayla bölgenin yapı analizi yapılamasa da parselasyon ve yapı adaları hakkında fikir vermektedir. Kıyaslanan iki haritada da yapı adaları benzer şekildedir. Ceneviz Surları büyük oranda yok olmuş durumadır (Şekil 3-68).

Şekil 3-68: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 1955,
Bülent Tuvalo Haritasından Düzenlenmiştir (SALT Arşivi).

B. Tuvalo haritası çalışması aksı özelinde incelendiğinde; Tünel ve Karaköy Meydanı'nın mevcut durumunu koruduğu görülmektedir. Günümüzde Kemeraltı Caddesi olarak isimlendiren cadde irdelenen haritada diğer haritalarda olduğu gibi Karaköy Caddesi adıyla anılmaktadır. Yüksek Kaldırım Caddesi'nin merdivenli yaya aksı olma özelliğini hala koruduğu görülmektedir (Şekil 3-69).

Şekil 3-69: XX. Yüzyıl-J. Pervıtıtch ile B. Tuvalo Haritaları Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.17. Çalışma Aksı: 1955-2006 Yılları Arası Değişimi

1955-2006 tarihleri arasında bölgeyi ve çalışma aksını etkileyen ciddi müdahaleler gerçekleşmiştir (Tablo 3-16).

Tablo 3-16: 1955-2006 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
1955	6-7 Eylül Olayları Yaşandı.
1956	Yüksek Kaldırım Caddesi Araç Trafiğine Açıldı.
1956-1958	Menderes İmarları.
1964	Galata İsmi Kullanımdan Kaldırıldı.
1964	Karaköy Alt Geçidi Açıldı.
1964	Beş Bin Rum Sınır Dışı Edildi.
1967	Galata Mevlevihane Restore Edildi.
1975	Galata Mevlevihanesi'nin Dönüşümü.
1979	Kule Dibi'ne Çarşı İnşa Edildi.
1984	Beyoğlu 45 Mahalle olarak Tanzim Edildi.
1984-1989	Dalan İmarları.

Varlık Vergisi Kanunu sonrası ülkeyi terk edenler azınlıklara 6-7 Eylül olayları ve sonrasında çıkarılan 1964 Kararnamesi ile Rumların sürgün edilmesi Müslüman nüfusunun artmasında büyük rol oynamıştır. 1955 yılında yaşan 6-7 Eylül olayları (İstanbul Pogromu, Σεπτεμβριανά Septemvriana) sonrası Beyoğlu'nun gayrimüslim nüfusunda belirgin bir boşluk oluşmuştur (Akın, 2011, s. 345). Azınlıkların çoğunlukla yaşadığı bölge Beyoğlu olduğu için olaylardan en çok etkilenen alan da burası olmuştur (Tablo 3-17), (Şekil 3-70) Çok sayıda işyeri ve ev tahrip edilmiş maddi hasar

oluşmuştu (İstanbul'un ve tezin çalışma alanının sosyo-kültürel değişiminde büyük etkisi olan bu hadiseyi gazeteci hıfzı Topuz şu şekilde aktarmıştır;

> 6 Eylül Salı akşamı gazeteden Nişantaşı'ndaki evime dönmüştüm. Taksim'de büyük gösteriler yapıldığını haber verdiler. Hemen bir taksiye atlayarak Taksim'e yaklaştım. Bütün yollar tıkalıydı. Beyoğlu nereden geldikleri belli olmayan serseriler ile doluydu. Vitrinler parçalanıyor, mağazalar yağma ediliyor, kumaş topları açılarak kaldırımlara seriliyordu. Akşam'da spor yazarı dostum Haluk San'la Taksim'den kalabalığı yara yara Galatasaray'a kadar yürüdük. Yerler cam kırığı içindeydi. Bütün vitrinler parçalanmıştı. Saldırganlar her şeyi kırmaya ve yağma etmeye devam ediyorlardı. Kimdi bu çapulcular? Ne istiyorlardı?" (Topuz, 2000, s. 39)

Dilek Güven'nin "Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları" isimli kitabında aktardığı 15.03.2002 tarihinde Yorgo Adosoğlu ile yaptığı röportajı şu şekildedir;

> Yüksekkaldırım'da bir Yahudi, o kargaşada kendi levhasını bir Türk dükkanının tabelasıyla değiştirdi. Yahudinin dükkanına hiçbir şey olmadı ama Türk'ünki yağmalanmıştı. Sonra komşusuna dedi ki 'Ne yapalım, senin insanların bunu yaptılar.' Ama garip hatalar da oluyordu. Benim bir profesör arkadaşım vardı. Muayenehanesinin üzerinde Doçent Dr. diye bir levha yazılmıştı. Doçent kelimesini gayrimüslim bir isim zannedip muayenehanesini tahrip etmişler. (Güven, 2005, s. 16)

Şekil 3-70: 6-7 Eylül Olayları, Beyoğlu, 1955 (Çoker).

Tablo 3-17: 6-7 Eylül Olaylarında Zarar Gören Yapılar
İstanbul Başkonsolosluğu Raporu[95] Verilerinden Düzenlenmiştir.

DİNİ GRUPLAR	İŞYERİ SAYISI	EV SAYISI
Rumlar	2500	670
Ermeniler	1000	150
Museviler	500	25
Müslümanlar	400	40
Toplam Sayı	**4400**	**885**

İstanbul'un önemli meydanları, genişletme gerekçesi ile yapılan yıkımlarla eski özelliklerini kaybetmişlerdir. Bu meydanlardan birisi de çalışma alanında yer alan Karaköy Meydanı'dır. Adana Menderes Dönemi'nde (1950-1960) gerçekleşen imar hareketleriyle 1950'li yıllara kadar mevcut durumunu koruyan Karaköy Meydanı'nda bu yıllarda kapsamlı çalışmalar yapılmış ve meydan özgünlüğünü yapılarıyla beraber kaybetmiştir. 1964 yılında trafik sorununu çözmek için Karaköy Yeraltı Çarşısı inşa edilmiş daha sonra da Bedrettin Dalan Dönemi'nde (1984-1989) gerçekleşen çalışmalardan etkilenmiştir (Türker, 2000, s. 105).

Analiz edilen bu dönemde 1964 yılında yaşanan Kıbrıs olaylarına tepki olarak İstanbul Meclisi Divanına verilen bir önergeyle Rum isimleri taşıyan semt ve sokakların Türkçeleştirilmesi istendi ve sadece meydanla sınırlı olan Karaköy artık Galata'yı da içine alarak bütün bölgeyi kapsar hale getirilmiştir (Beyoğlu Belediye Başkanlığı, 2013, s. 52-53).

Galata Mevlevihanesi okul ve lojman olarak kullanıldığı dönemde, 1967 yılında restore edilmeye başlamıştır. 1925 yılından itibaren okul olan Mevlevihane 1975 yılında "Divan Edebiyatı Müzesi" olarak Şeyh Galip ve Halet Efendi Türbesi'yle beraber ziyarete açılmıştır (Özdemir, 2018, s. 189).

1984 yılında Beyoğlu'nun bugünkü mahalle sınırları belirlenmiş, 45 mahalle olacak şekilde tanzim edilmiştir (Akıncı, 2019, s. 407), (

[95] NARA 782.0O/9-1255, İstanbul Başkonsolosluğu Raporu, 01.12 1955.

Tablo **3-18**).

Tablo 3-18: Beyoğlu İlçesi Mahalle Listesi
Beyoğlu Belediye Başkanlığı Verilerinden Düzenlenmiştir.

MAHALLE İSİMLERİ					
1	Arapcamii	16	Hacı Ahmet	31	Küçük Piyale
2	Asmalı Mescit	17	İstiklal	32	Müeyyetzade
3	Bedrettin	18	Haci Mimi	33	Ömer Avni
4	Bereketzade	19	Hüseyin Ağa	34	PiriPaşa
5	Bostan	20	Kadı Mehmet	35	Piyale Paşa
6	Bülbül	21	Kemer Hatun	36	Pürtelaş
7	Camii Kebir	22	Kalyoncu Kulluk	37	Sururi
8	Cihangir	23	Kaptan Paşa	38	Sütlüce
9	Çatmalı Mescit	24	K. M. Çelebi	39	Şahkulu
10	Çukur	25	KeçeciPiri	40	Şehit Muhtar
11	Emek Yemez	26	Kemankeş	41	Tom Tom
12	Evliya Çeleb	27	K. Alipaşa	42	Yahya Kahya
13	Fetihtepe	28	Kocatepe	43	Yeni Şehir
14	Firüzağa	29	Kulaksız	44	Halıcıoğlu
15	Gümüşsuyu	30	Kuloğlu	45	Örnektepe

Çalışma aksının XXI. yüzyıl başındaki durumu 1/1000 ölçeğinde hazırlanmış olan 2006 İmar Planı üzerinden değerlendirilmiştir. B. Tuvala haritasıyla 2006 İmar Planı kıyaslandığında; Tuvala haritasında yapılar bulunmadığı için bu kapsamda analiz yapılamamış olup yapı adaları ve yollarda birçok değişiklik görülmektedir. Tersane Caddesiyle Maliye Caddesinin açılmış, Karaköy Meydanı'nı Tophane Meydanı'na bağlayan Kemeraltı Caddesi'nin genişletilmiştir. Yol düzenlemeleri haricinde Karaköy Meydan'ı genişletilmiş ve mevcut durumundan farklılaşmıştır (Şekil 3-72).

Bu dönemde çalışma aksını etkilen önemli bir değişim yaşanmıştır. 1956 yılına kadar merdivenli halini koruyabiliş nadir caddelerden olan Yüksek Kaldırım Caddesi, araç trafiğine açılarak merdivenleri kaldırılmıştır. İki arabanın yan yana zor geçebildiği ve insan sirkülasyonun da çok fazla olduğu özgünlüğünü yitirmiş sıradan bir cadde halini almıştır (Arabacıoğlu, 2006, s. 97-98), (Şekil 3-71). Semavi Eyice bu uygulamayı şu sözleriyle eleştirmiştir;

> Hangi kimin aklına geldiyse geldi, yirmi sene sonra o sokağı, Yüksek Kaldırım'ı söktüler tamamen; efendim trafiğe açacaklarmış! Yahu o dimdik yokuş trafiğe açılır mı? Bir defa bir kar yağdığında müthiş buz tutuyor o yol. Orada yani bir araba bir patinaj yaptı mı, facia olur! (Ayvazoğlu, 2015, s. 6)

Şekil 3-71: Yüksek Kaldırım Caddesi 1952 ve 1989,
(SALT Arşivi)

Şekil 3-72: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 2006.
2006 İmar Planından Düzenlenmiştir (İBB CBS Web).

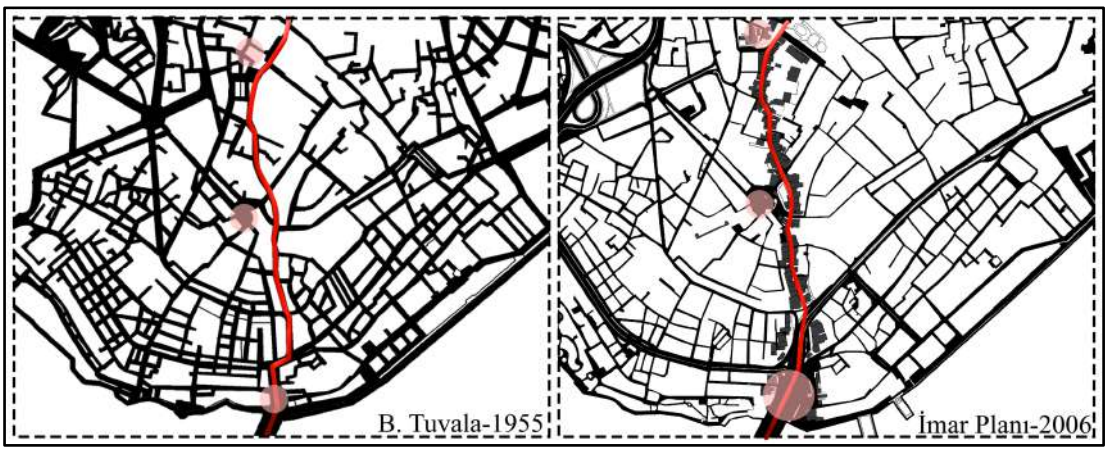
Haritalar çalışma aksı özelinde irdelendiğinde; yapılan imar faaliyetlerinin çalışma aksında radikal değişikliklere neden olduğu görülmektedir. Karaköy Meydanı genişlemiş ve doğusundaki yol ağları değişerek yapı adası da büyümüştür. Karaköy Meydanı'nın üst ve doğu tarafında yer alan yapı adası, Galata Mevlevihanesi'nin bulunduğu ada, Tünel Meydanı'nın aşağısı batı tarafında yer alan ada ve Galata Kulesi'nin aşağısında kuzeybatı yönündeki ada da değişiklikler izlenmektedir. Karaköy Meydanı'nda bulunan Mehmet Ali Paşa, Borsa, Havyar, Patrikiadis, Noradunkyan, Kevork Bey, Kavafyan, Manukoğlu ve Sıvacıoğlu hanları imar hareketlerinde yıkılmış olduğu için 2006 imar planında yer almamaktadır. Bugüne kadar merdivenli olan Yüksek Kaldırım Caddesi araç trafiğine açılmış ve merdivenleri kaldırılmıştır. Diğer bir değişiklik ise Galata Kulesi önünde yer alan yeşil alanın yapılaşmaya açılmasıdır. (Şekil 3-73, Şekil 3-74 ve Şekil 3-75).

Şekil 3-73: Kule Dibine Yapılan Çarşı Binasının, 1979 (İBB Arşivi).

Şekil 3-74: Kule Dibine Yapılan Çarşı Binasının, 1990'lar (İBB Arşivi).

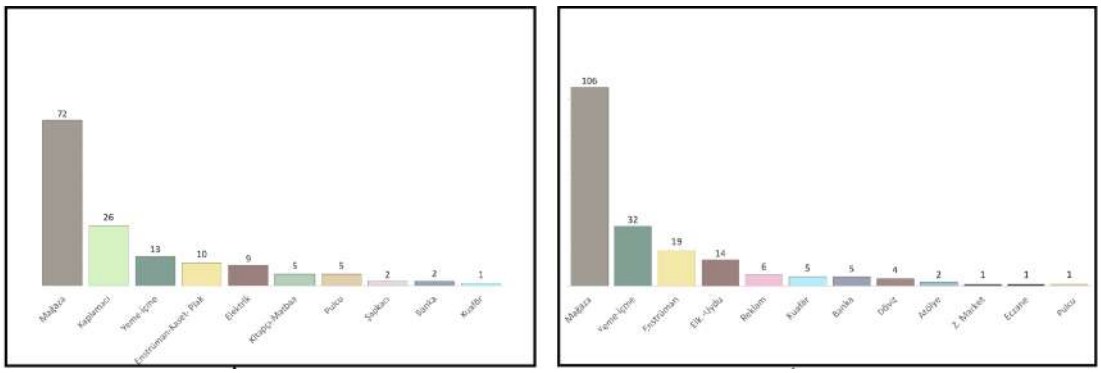

Şekil 3-75: XXI. Yüzyıl- B. Tuvalo Haritası ile İmar Planı (2006) Karşılaştırma Şeması.

Çalışma aksında yer alan mağazaların işlevleri İlhan Berk'in 1984 yılına ait verdiği verilerle incelendiğinde; yoğun olarak kaplamacı dükkânlarının yer aldığı görülmektedir. Günümüzde mevcut olmayan kaplamacı dükkân sayısı yirmi altıyken şapkacı sayısı iki, kitapçı (matbaa dükkanları da dahil) sayısı beştir. Güncel olarak sadece bir adet pulcu dükkânı varken 1984 yılında beş adet vardır (Şekil 3-76). Plakçılarında yer aldığı aksta on adet müzik aletleri satan mağaza yer alırken günümüzde bu sayı on dokuza çıkmış olmasına rağmen plakçı mevcut değildir (Berk, 2021, s. 120-123), (Şekil 3-77).

Şekil 3-76: Galip Dede Caddesi Kitapçı Dükkânları, XXI. Yüzyıl (SALT Arşivi).

Şekil 3-77: 1984 Yılına ve 2023 Yılına Ait İşlev Analiz Grafik Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.18. Çalışma Aksı: 2006-2013 Yılları Arası Değişimi

XX. yüzyılın incelendiği 2006-2013 yılları arasanda çalışma alanını daha çok restorasyon ve koruma alanında değiştiren olaylar gerçekleşmiştir (Tablo 3-19).

Tablo 3-19: 2006-2013 Yılları Arası Olay Kronolojisi.

TARİH	ÇALIŞMA AKSINI ETKİLEYEN OLAYLAR
2006	Beyoğlu KUDEB Kuruldu.
2007	Matbah Emin Hasan Ağa Çeşmesi Restore Edildi.
2008	Galip Dede Caddesi'ndeki Mösyö Pepo'nun Şapkacı Mağazası Kapandı.
2010	Beyoğlu Koruma İmar Planı Hazırlandı
2010	İstanbul Avrupa Başkenti İlan Edildi.

Beyoğlu'nu ve çalışma alanında korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili işlemleri ve uygulamaları yürütmek, denetimlerini yapmak üzere Beyoğlu KUDEB kurulmuş ve bölgede onarım çalışmaları belli bir düzene oturtulmaya çalışılmıştır. KUDEB (Beyoğlu Belediye Başkanlığı, 2013, s. 63). 2010 yılında İstanbul'un Avrupa Kültür Başkenti olarak ilan edilmesiyle kültürel mirasın önemi artmış ve restorasyon ile sağlıklaştırma çalışmaları da hız kazanmıştır. 1993 yılında Beyoğlu'nun bir bölümü sit alanı edilmesine rağmen Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Uygulama İmar planı ancak 2010 yılında onaylanabilmiştir (İBB, Şehir Planlama Müdürlüğü, 2023).

Galip Dede Caddesi, 1950'lere kadar şapkacılarıyla ünlüydü. Bu mağazalardan önemli olan biri Mösyö Pepo'nun şapkacı dükkânıydı. Değişen sosyo-kültürel yapıyla beraber bu dükkân da 2009 yılında kapanarak yerini turistik eşya satan bir mağazaya bırakmıştır (Freely ve Freely, 2014, s. 99).

2006 İmar Planı sonrası çalışma aksının inceleneceği XXI. yüzyıla ait harita 1/1000 ölçekli 2013 İmar Planı'dır. 2006 ve 2013 imar planları karşılaştırıldığında yapı adaları, yapılar ve yollarda belirgin bir değişiklik gözlemlenmemiştir (Şekil 3-78).

Şekil 3-78: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 2013,
2013 İmar Planından Düzenlenmiştir (İBB CBS Web).

Haritalar çalışma aksı ve meydanlar özelinde incelendiğinde; aks üzerinde yer alan yapılarda az sayıda değişiklik olduğu görülmektedir. Mevlevihanenin olduğu adada 2006 da boş olan parsele yapı inşa edildiği, kulenin karşısında doğu tarafında yer alan adada yapıların boyutlarında değişiklik olduğu, Karaköy Meydan doğu tarafında yapıların azaldığı ve yeni bir yolun açıldığı izlenmektedir (Şekil 3-79).

Şekil 3-79: XXI. İmar Planı (2006) ile İmar Planı (2013) Karşılaştırma Şeması.

3.2.2.19. Çalışma Aksı: 2013-2023 Yılları Arası Değişimi

XXI. yüzyılın incelendiği son yıllar olan 2013-2023 yılları arasıdır. 2013 İmar Planı sonrası çalışma aksının inceleneceği XXI. yüzyıla ait son harita Beyoğlu Belediyesi Başkanlığınca hazırlanan 2023 haritasıdır. 2013 imar planı ve 2023 haritası karşılaştırıldığında yapı adaları, yapılar ve yollarda belirgin bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Son on yıl içerisinde mevcut durumu etkileyen radikal uygulamalar yapılmamıştır (Şekil 3-78).

Şekil 3-80: Beyoğlu (Galata-Pera) Haritası, 2023,
2023 Haritasından Düzenlenmiştir (Beyoğlu Belediyesi Arşivi).

Haritalar çalışma aksı ve meydanlar özelinde incelendiğinde; aks üzerinde yer alan yapılarda çok değişikliğin olduğu görülmektedir. Seferoğlu Apartmanı'nın sırasında yer alan adada 2013 da boş olan parsele yapı inşa edildiği izlenmektedir. Karaköy Meydanı'na açılan yapıların mevcut durumlarını koruduğu ve herhangi bir yeni yolun açılmadığı tespit edilmiştir (Şekil 3-79).

Şekil 3-81: XXI. İmar Planı (2013) ile Harita (2013) Karşılaştırma Şeması.

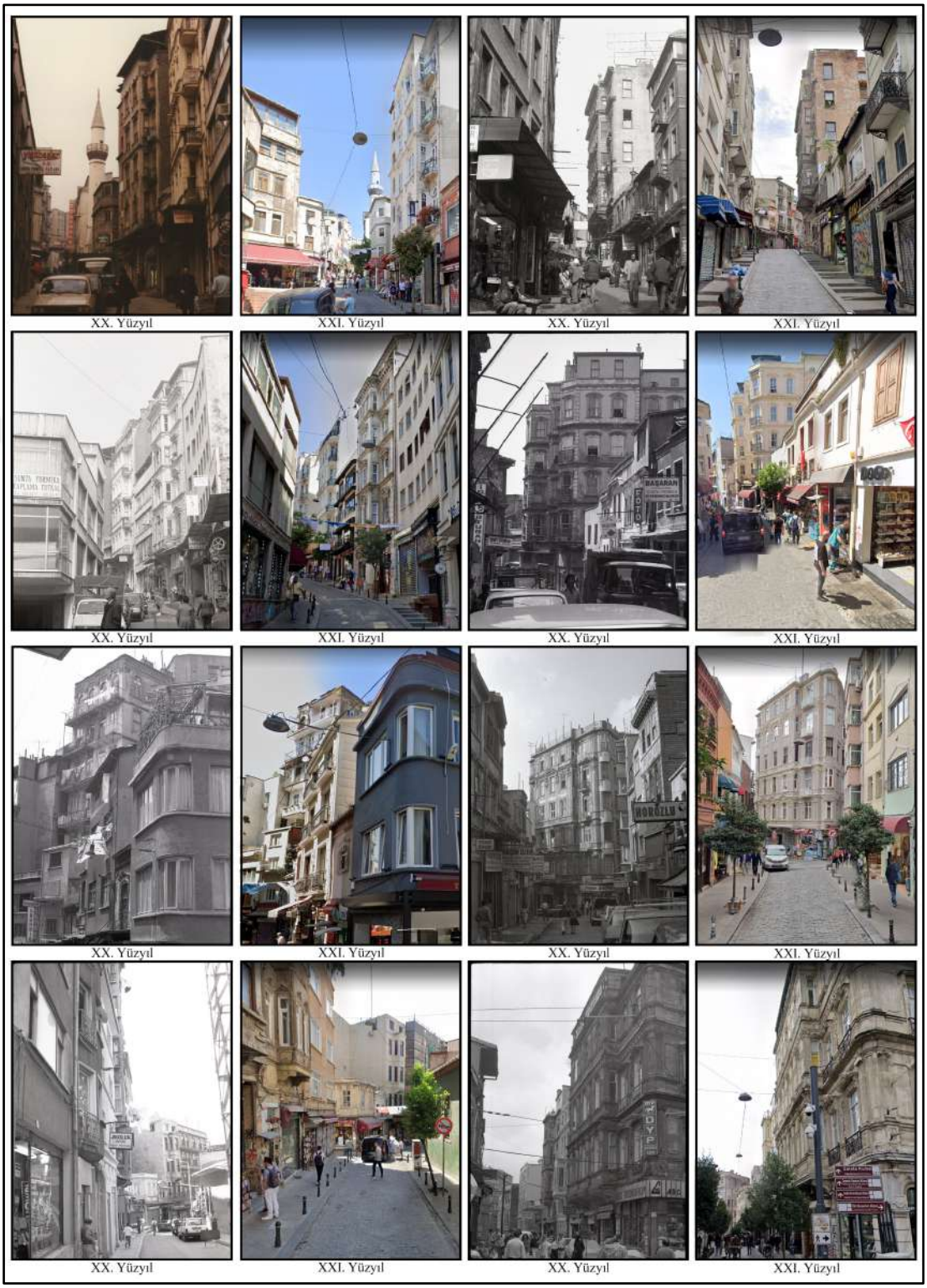
3.2.2.20. Çalışma Aksının Kronolojik Değerlendirilmesi

XIX. yüzyıldan günümüze kadar geçen zaman aralığında irdelenen çalışma aksının yapı stok, ada-parsel, yeşil alan durumu ve ulaşım ağı değişimi son olarak kronolojik şema gösterimleriyle değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda; çalışma aksının varlığını koruduğu, yapılarında majör değişikliklerin yaşanmadığı, aksın sadece yaya kullanımındayken araç trafiğine açıldığı fakat her zaman ana bağlantı yolu olma özelliğini koruduğu tespit edilmiştir (Şekil 3-82). XX. ve XXI. yüzyıl arası aksın yapıları fotoğraf karşılaştırılmaları yapıldığında bazı yapılara ek katların yapıldığı, bazı yapılardan daha önce inşa edilmiş olan ek katların kaldırıldığı, yapıların cephelerinde renk değişikliklerinin gerçekleştiği ve kullanıma dayalı eskimelerin ortaya çıktığı görülmektedir (Şekil 3-83).

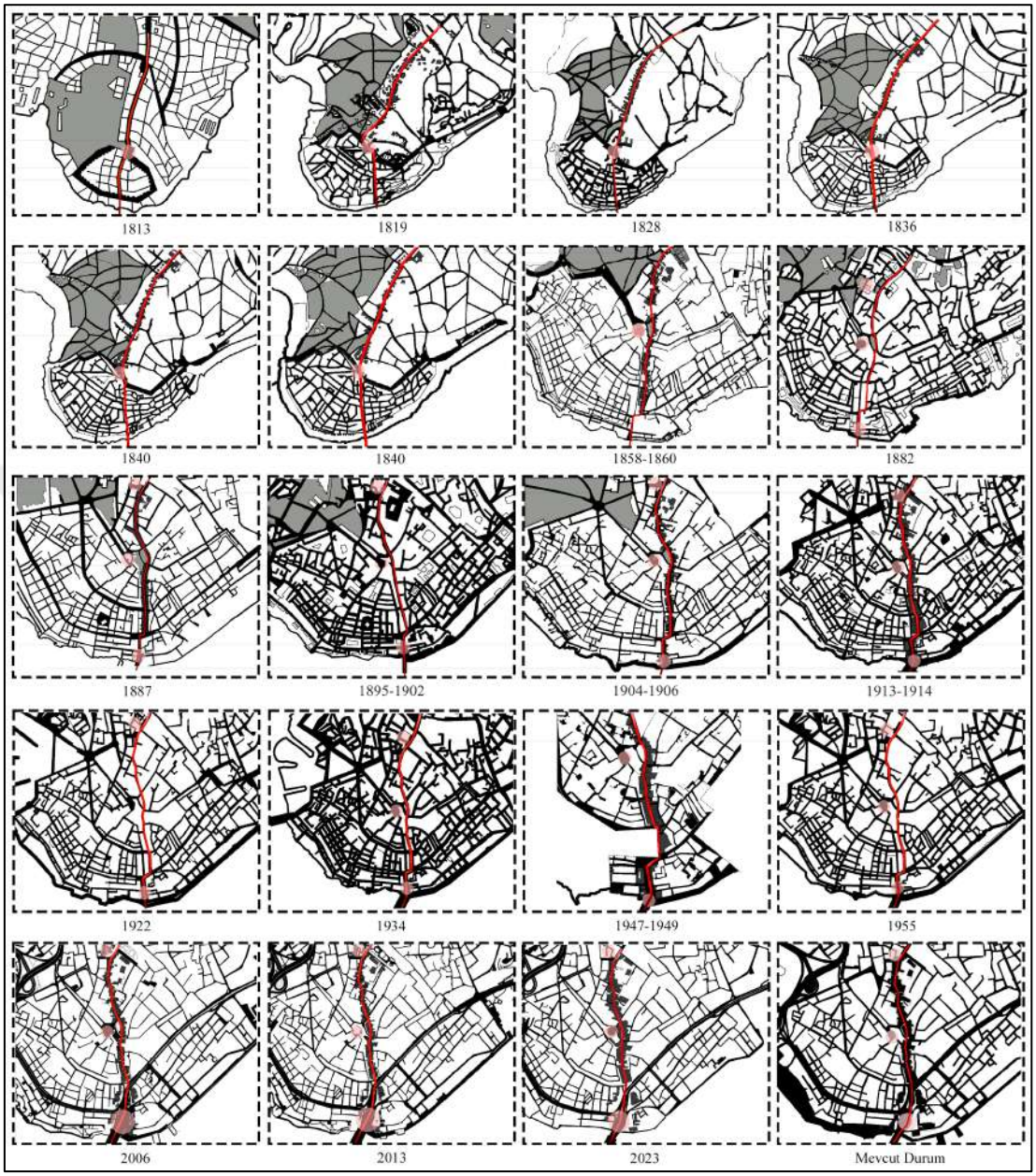

Şekil 3-82: Yüksek Kaldırım Caddesi'nin Değişimi (Salt Arşivi ve A. Özkara).

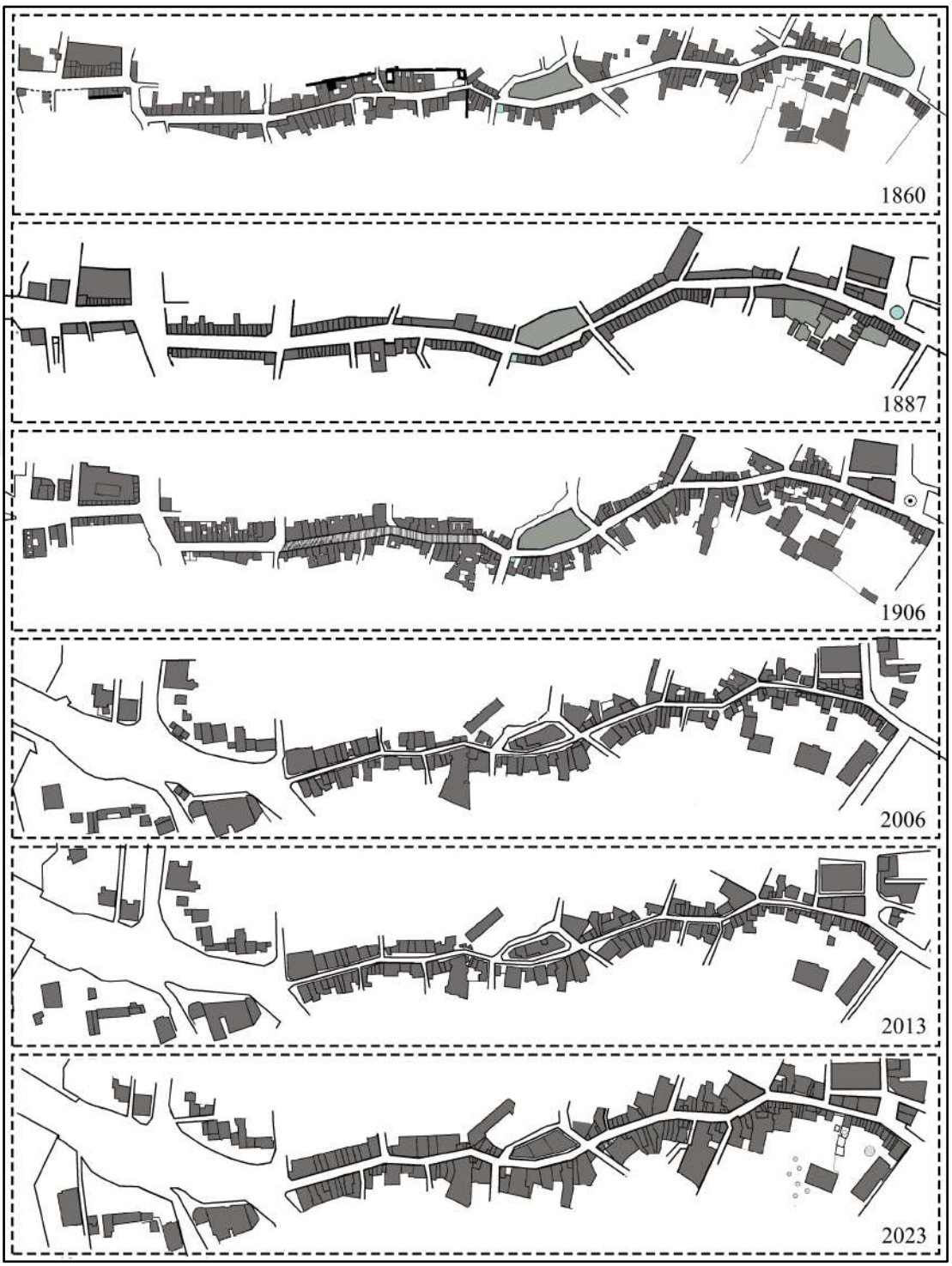
Çalışma aksının yapı stoku artarken pasif yeşil alan olan mezarlıkların kaldırılarak yeşil alanların azaldığı, XIX. yüzyılın son çeyreğinde Tünel Meydanı'nın oluştuğu, 1956-1960 yılları arasında uygulanan imar çalışmaları akabinde Yüksek Kaldırım Caddesi'nin morfolojik yapısının değiştiği, Karaköy Meydanı'nın genişletilerek yapılarının yıkıldığı, yeni yolların açıldığı tespit edilmektedir (**Şekil 3-84**). İrdelenen yıllarda zaman zaman parsellerin boşaldığı daha sonra yeni yapıların inşa edilmesiyle dolduğu da gözlenmektedir. Tünel Meydanı yapı stokunda majör değişikliklerin olmadığı fakat Karaköy Meydanı yapılarının yıkılarak yeni yolların açıldığı ve meydanın görüntüsünün önemli ölçüde değiştiği görülmektedir (Şekil 3-85 ve Şekil 3-86).

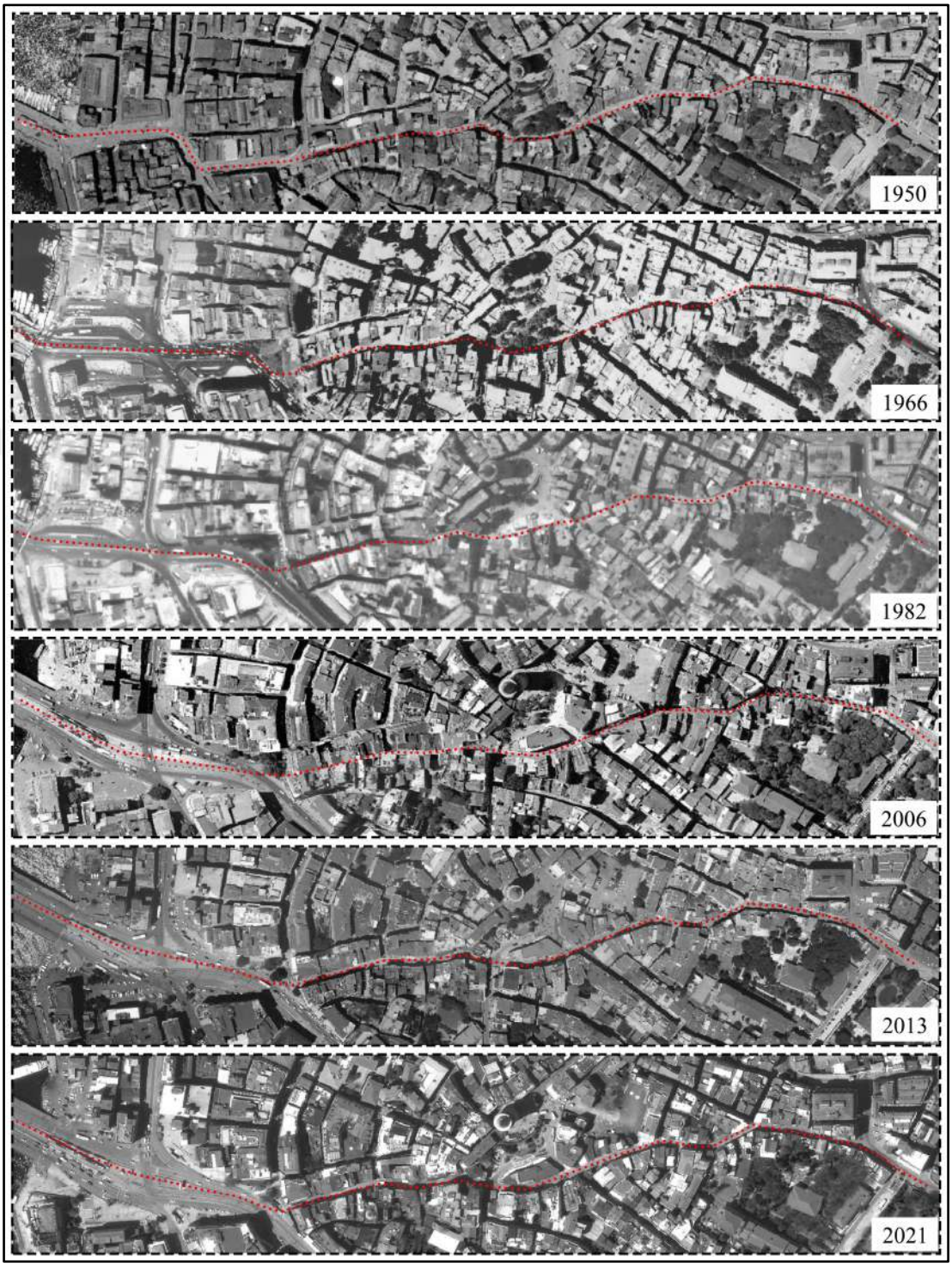
Şekil 3-83: Çalışma aksı: Yüksek Kaldırım ve Galip Dede Caddeleri XX.-XXI. Yüzyıl Karşılaştırma Paftası

Şekil 3-84: 1813-2023 Yılları Arası Haritalar Üzerinden Çalışma Aksının Değişim Analiz Şeması.

Şekil 3-85: 1860-2023 Yılları Arası Haritalar Üzerinden Çalışma Aksının Yapı Stok Durumunun Analiz Şeması.

Şekil 3-86: 1950-2023 Yılları Arası Uydu Görüntüleri Üzerinden Çalışma Aksının Yapı Stok Durumunun Analiz Şeması.

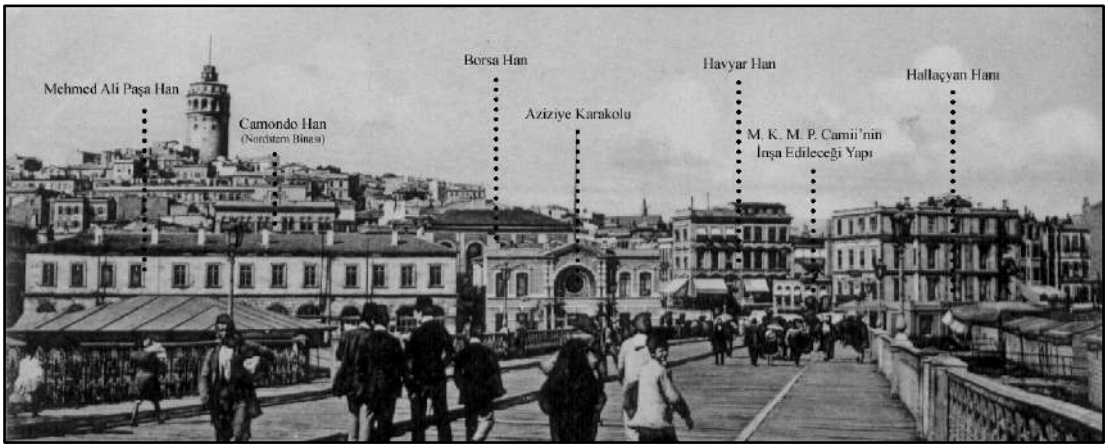
3.2.3. Karaköy Meydanı: 1858-2023 Yılları Arası Değişimi

Tezin çalışma aksının güney sınırı olan Karaköy Meydanı; 1838 yılında Fransa ve İngiltere ile yapılan ticaret antlaşmasıyla paralel olarak gelişerek günümüz şeklini

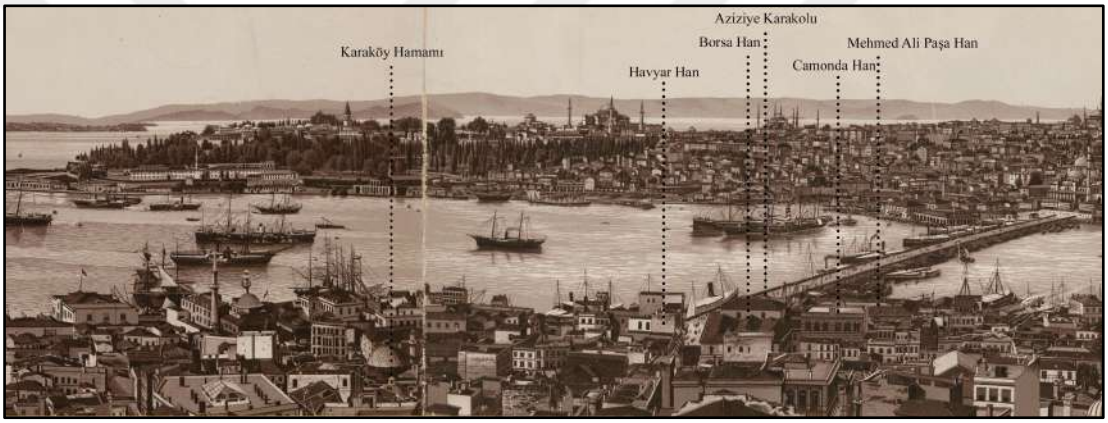
1956-1960 yılları arasında gerçekleşen imar çalışmaları sonrası almıştır (Omay, 2000, s. 6). Eski Ceneviz Meydanı'nın olduğu bölgeye denk düşen meydan; 1858 yılında VI. Daire-i Belediye tarafından planlanarak oluşturulmuştur (Kuban, 1996, s. 353). D. Kuban Karaköy Meydanı'nın bir meydan niteliği taşımadığını Nodstern Han'ın önünde kalan küçük bir alan olduğunu ifade etmiştir (Kuban, 2008, s. 20).

Karaköy Meydanı köprünün karaya bağlandığı konumda olmasıyla ve köprüden gelen yolla Pera'ya bağlanması açısından önemli bir noktadır. Meydan; yeni inşa edilen hanlar, 1892'den sonra açılan rıhtımlar, köprünün yenilenmesi ve Tünel Metrosu'nun açılmasıyla daha da kalabalıklaşmıştır. (Öncel, 2012, s. 71). Gerçekleşen mekânsal dönüşümler zaten etkili olan ticaretin gelişmesine ve daha fazla binayla akıcı bir ulaşıma ihtiyaç duyulmasına sebep olmuştur (Öncel, 2012, s. 71). Ticari işlev değişmiş, sarraflarını yerini bankerler almış bölge finans merkezi olmaya başlamıştır. Bu unsurlar bölgenin Batılı tüccarların ve devletlerin etkilerini arttırdığı bir Osmanlı liman kentini ortaya çıkarmıştır (Öncel, 2012, s. 72).

1956-1960 yıllarında gerçekleşen imar çalışmaları öncesinde Karaköy Meydanı; mevcut durumundan çok daha küçük bir alandı. Köprünün Galata çıkışı doğusunda neoklasik üslupta inşa edilmiş iki katlı kagir bir yapı olan Aziziye Karakolu yer almaktaydı. Aziziye Karakolu'nun solunda Mehmed Ali Paşa Han, hemen onun arkasında günümüzde Nordstern Han olarak geçen Camonda Han, karakol ile Mehmed Ali Paşa Han'ın ortasında Borsa Han (Konsilde-Komisyon) yer almaktaydı. Borsa Han'ın arka çaprazında Galata Bonmarşesi, köprünün yine Galata çıkışı doğusunda Hallaçyan Han, onun hemen yanında daha sonra Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii'nin yapılacağı iki katlı yapı bloğu ve onun da yanında Havyar Han yer almaktaydı. Günümüzde Karaköy Palas'ın yer aldığı alanda Karaköy Hamamı yer almaktaydı. Karşısındaki Bektaş Efendi Mescidi'nin evkafından olduğundan mescitle aynı tarihte, Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde (1520-1566) yapılmış olması muhtemeldir (Eyice, 1994, s. 310). 1905 tarihli sigorta hartasında mevcut olan bu hamam 1920'lerin sonunda yıktırılmıştır (Türker, 2000, s. 94). (Şekil 3-87 ve Şekil 3-88).

Şekil 3-87: Karaköy Meydanı, 1911 Öncesi[96] (SALT Arşivi).

Şekil 3-88: Karaköy Meydanı, F. Leoffle, 1895'ler (SALT Arşivi).

Meydan ve meydanı çevreleyen binalar kronolojik olarak incelendiğinde Menderes yıkımlarına kadar geçen süre içinde de değişim geçirdikleri görülmektedir. 1859 tarihli JC[97] haberine göre; Tophane'den başlayan yol çalışmalarının (Tophane Kapısı'ndan Karaköy Meydanı'na bağlanan Grande Rue Galata olmalıdır) Karaköy Köprüsü'ne ulaştığı bilinmektedir (Öncel, 2012, s. 70). Aynı gazetenin başka bir haberinde[98] ise Karaköy Meydanı'nda genişletilme çalışmalarının yapıldığı yazmaktadır. Tahminen 1910'lu yıllarda Havyar Han ve Karaköy Han'ın meydan cepheleri revize edilerek geriye çekilmiş ve Karaköy Meydanı genişletilmiştir (Öncel, 2012, s. 74). Yapım tarihi hakkında net bir bilgi bulunmayan Aziziye Karakolu; XIX. yüzyıl ortalarında başlatılan kolluk kuvvetlerinin yeniden örgütlenmesi girişimleri

[96] Köprü zemininin ahşap olması, fotoğrafın 1911 öncesine ait olduğunu düşündürmektedir çünkü köprünün zemin döşemesinin değişimi 1912 yılına tarihlenmektedir.
[97] 26 Şubat 1859 tarihli Journal de Constantinople Gazetesi.
[98] 10 Ağustos 1959 tarihli Journal de Constantinople Gazetesi.

esnasında yapıldığı ve 1894 yılında yaşanan depremde hasar görerek onarım gördüğü bilinmektedir (Batur, 1994, s. 510-511), (Şekil 3-89).

Şekil 3-89: Aziziye Karakolu, XIX. Yüzyıl İkinci Yarısı ((URL-39).

İnşa tarihi gibi yıkım tarihi de bilinmeyen karakol yerine daha sonraları yıllarında Mimar Vedat Tek tarafından Seyr-i Sefain Dairesi binası yapılmıştır (Batur, 1994, s. 511). Bu bina da 1912-1914 yılları arasında yapılmış olan yeni binasına taşınmış ve mevcut yapı Wagon-Lits Cook tarafından kullanılmaya başlamıştır (URL-33), (Şekil 3-90).

Şekil 3-90: Seyr-i Sefain Dairesi Binası, 1912 (SALT Arşivi).

1903-1904 yılları arasında Karaköy Meydanı'nın doğusunda Halil Ağa ve Kemankeş Sokaklarının arasında kalan alana mimar d'Aranko tarafından fevkani küçük bir mescit inşa edilmiştir (Esmer, 2013, s. 57). Hallaçyan Han'ın yerine yapım tarihi ve mimarı bilinmeyen bir yapı yapılmıştır. Haliç girişine ve Karaköy Meydanı'na hâkim bir konuma, Avusturya Banka kuruluşu olan "Wiener Bankverein"

için inşa edilen bu yapı Art Nouveau üslubunda yüksek bodrum kat üzerine 5 kat olacak şekildedir (Akın vd., 2015, s. 66-67), (Şekil 3-91). 1920 yılında Karaköy Hamamı yerine mimar Giulio Mongeri tarafından günümüzde Karaköy'ün simge yapılardan biri olan Karaköy Palas inşa edilmiştir (Akay ve Ardıçoğlu, 2012, s. 79), (Şekil 3-92). 1913 yılında yıkılan Komisyon Han yerine 1921 yılında Eski Borsa Binası olarak da geçen Karaköy Han inşa edilmiştir (Akay ve Ardıçoğlu, 2012, s. 79).

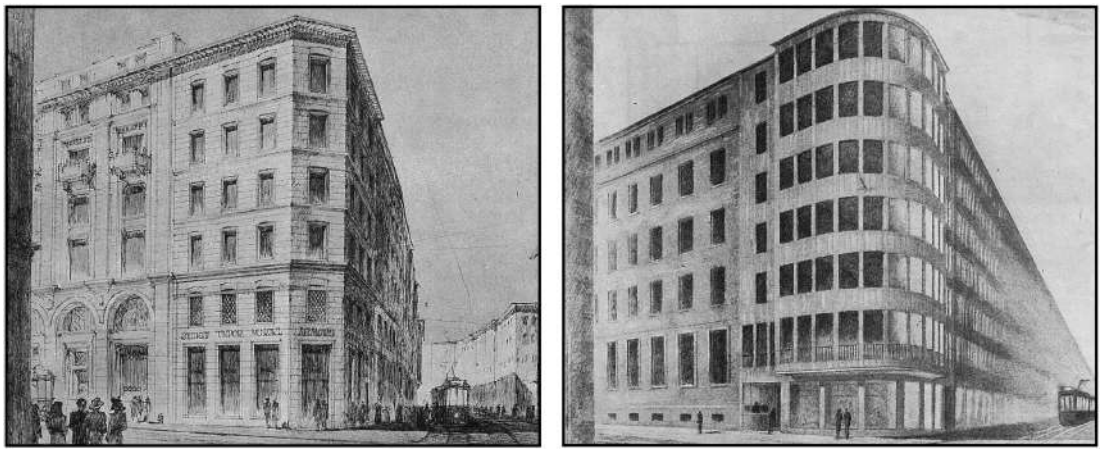

Şekil 3-91: Wiener Bankverein ve Merzifonlu K. M. P. Camii (Atatürk Kitaplığı Arşivi).

Şekil 3-92: Karaköy Palas ve Alemdar Kardeşler Büro Binası, 1960'lar (SALT Arşivi).

Karaköy Palas'ın inşasından sonra yanındaki parsel değerlenmiş ve buraya Alemdar Kardeşler Büro Binası'nın yapılması gündeme gelmiş ve 1947 yılında bir yarışma açılmıştır (Anonim, 1947, s. 170). Yarışmada Nezih Eldem'in projesi birinci olurken Orhan Safa ve Kemal Ahmet Aru'nun ortak projesi ikinci olmuştur (Anonim, 1947, s. 171-173), (Şekil 3-93). Daha sonra nedeni bilinmeyen bir sebeple birinci olan proje değil O. Safa ve K. A. Aru'nun hazırladığı proje uygulanmıştır ama projeye ait ölçülere sadık kalınmamıştır. Karaköy Palas'ın kat silmelerine ait kotlar dikkate alınmayarak değiştirilen kat yükseklikleriyle büro binası, Karaköy Palas'ın bir kat aşağısında kalmıştır.

Şekil 3-93: Solda Nezih Eldem'in Sağda Orhan Safa-Kemal Ahmet Aru'nun Ortak Projesi (Anonim, 1947).

Sonuç olarak, kentsel ölçekte modernleşmenin mekânsal yansıması, Karaköy Meydanı ve yakın çevresi XIX. yüzyıl ortalarından itibaren yapılan düzenlemeler ve yeni binalarla XX. yüzyıldaki kadar etkin olmasa da kısmi olarak değişmiştir. Bu değişim daha çok tekil yapılar üzerinden gerçekleşmiş, bütüncül bir yaklaşım sergilenmemiştir (Şekil 3-94).

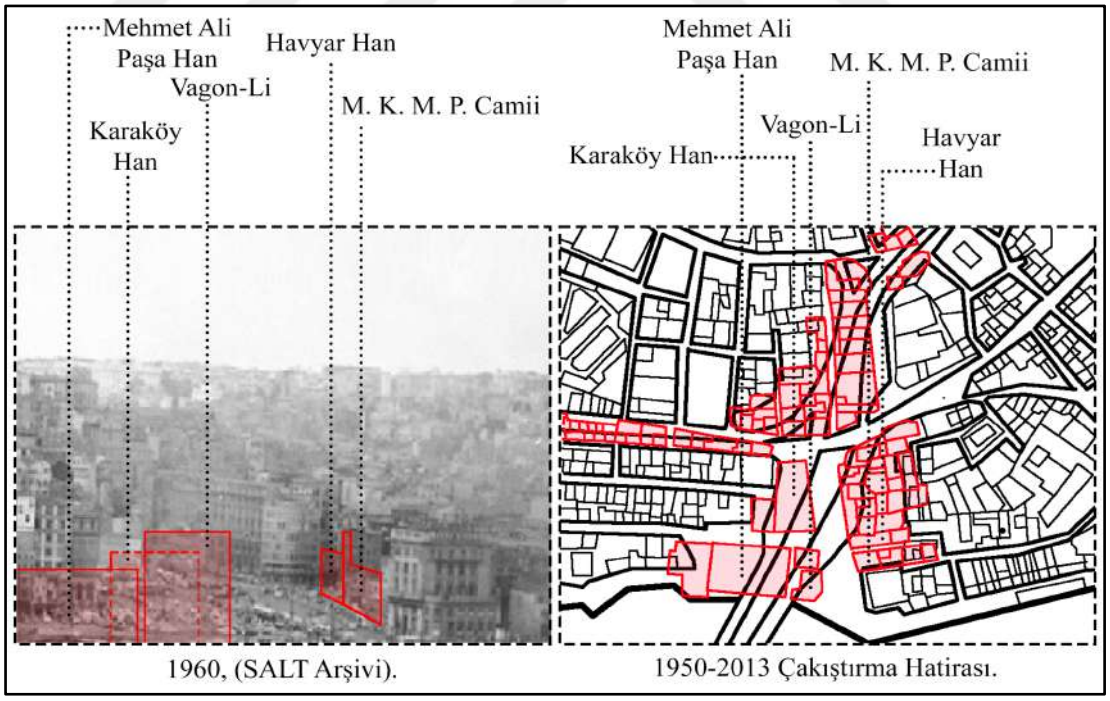

Şekil 3-94: Karaköy Meydanı, 1912 Sonrası (URL-33).

Erken Cumhuriyet döneminde Karaköy; bankalar, avukatlık ve mimarlık büroları; ithal ürünlerin satıldığı hanları ve çarşılarıyla İstanbul'un ilk Batılı anlamdaki önemli bir iş merkeziydi (Akay ve Ardıçoğlu, 2012, s. 77). 1950'li yıllara gelindiğinde meydanda; deniz, kara ve yaya trafiğinin nüfus artışına bağlı olarak artması neticesinde, doğan ihtiyaca cevap vermek üzere çeşitli imar hareketlerine tekrar başlanmıştır. 1956-1960 yılları arasında yürütülen imar faaliyetlerinde; meydan

düzenlemesi, yeni yolların açılması ve mevcut yolların genişletilmesi esnasında birçok tarihi yapı yıkılarak yok edilmiştir (Ahunbay, 2012, s. 51). Aydın Boysan, Karaköy'de gerçekleşen bu imar hareketlerini şöyle tanımlamıştır; *"Tünel'in önündeki sokak daracıktı. 1950'li yallar bir yapı adası dizisi kamulaştırılıp yıkıldı, yol genişletildi, cadde oldu. Galata köprüsü karşısındaki bir yapı adası aynı şekilde genişledi."* (Boysan ve Boysan, 2012, s. 37). Doğan Kuban ise *"Yeni yollar, bazı pratik zorunluluklara çare bulmak ve hesaplanabilir bir projeksiyon içinde yeni öneriler geliştirmek şeklinde değil, politik despotizmin keskinliği ile gerçekleşmiştir."* Sözleriyle Menderes imarlarını yorumlamıştır (Kuban, 1994, s. 390).

1956-1960 imarlarını Karaköy Meydanı özelinde kısaca özetlersek; Karaköy-Kabataş arasındaki Kemeraltı Caddesi genişletilmiş ve büyük bir yapı adası ortadan kaldırılmıştır. Haraççı ile eski Zulfaris sokakları arasındaki adanın da bir bölümüyle Galata Caddesi'nin arasında kalan dikdörtgen yapı adası tamamen kaldırılmıştır (Şekil 3-95).

Şekil 3-95: 1950 Uydu Görüntüsü ve Harita Çakıştırmaları Üzerinde Yıkılan Adaların Gösterimi.

XX. yüzyılda gerçekleşen imar hareketlerinde Karaköy Meydanı'nda ve çevresinde birçok nitelikli sivil mimarlık örnekleri ile önemli kamusal yapılar

yıkılmıştır. Bu yıkımlar içinde yer alan yapılardan biri 1915 yılında Vedat Tek tarafından yapılan daha sonraları Vagon-Li binası olarak kullanılan Seyr-i Sefain binasıdır. Galata Köprüsü'nün varış noktasındaki daralma gerekçesiyle 1958 yılında yıkılmıştır (Akay ve Ardıçoğlu, 2012, s. 80), (Şekil 3-96).

Şekil 3-96: Sefer-i Sefain Binası'nın Yıkımı, 1958 (SALT Arşivi).

1913 yılında Borsa Han'ın (Komisyon-Konsilde) yıkılmasıyla 1921'de yerine yapılan Karaköy Han'ın (Eski Borsa Han) yıkılmasıyla, arkasında yer alan Nordstern Han karakteristik cephesiyle bugünün Karaköy Meydanı'nı belirleyen yapılardan biri haline gelmiştir (Şekil 3-97). Karaköy Han'ın yıkımından sonra yanında yer alan Mehmet Ali Paşa Han da bölgede açıklık yaratmak adına kaldırılmıştır (Akay ve Ardıçoğlu, 2012, s. 80), (Şekil 3-98).

Şekil 3-97: Karaköy Han Yıkımı, 1958 (SALT Arşivi).

Şekil 3-98: Mehmet Ali Paşa Han Yıkımı, 1958 (SALT Arşivi).

Galata Köprüsünden geçenlerin daha köprüden itibaren tam karşılarında gördükleri, batılı malların satıldığı Tanzimat Fermanı sonrasında Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde çokça açılan mağazaların bir olan Galata Bonmarşe binasının da olduğu ada bu yıkımlarda tamamen yıkılmış ve Yüksek Kaldırım Caddesi'nin köşesindeki Minerva Han ortaya çıkmıştır (URL-33), (Şekil 3-99). Karaköy Meydanı'nın doğusunda, günümüz ziraat Bankası yapısının kuzeyinde yer alan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii (Karaköy Mescidi) ve yanında yer alan Havyar Han da bu

yıkımlardan nasibini almış ve yok olan yapılar arasına girmiştir. Afife Batur'un *"(...) boşa gitmiş bir aceleciliğe kurban oluşu gerçek bir şanssızlıktır."* söylemini caminin yerinde bugün hala duran rahatsız edici boşluk desteklemektedir (Batur, 1994, s. 457). Yıkılan Havyar Han'ın yerine ise 1964-1965 yılları arasında Aksu Han inşa edilmiştir. Hanın zemin kat ile birinci kat arasında Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun yaptığı kuşak halinde bir rölyef yer almaktadır (URL-33), (Şekil 3-100).

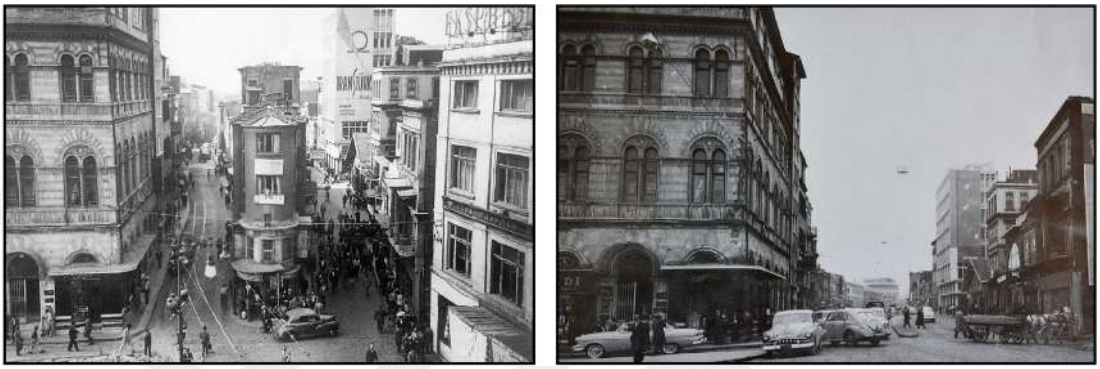

Şekil 3-99: Galata Bonmarşe Binasının Yıkımı Sonrası, 1958-1959 Yılları Arası (SALT Arşivi).

Şekil 3-100: Merzifonlu Kara Mustafa Paşa Camii ve Havyar Han'ın Yıkımı sonrası, 1958-1960 Yıllar Arası (SALT Arşivi).

Döneminde Yorgancılar Caddesi ve Yeni Cami Caddesi arasında kalan köşesi yuvarlak binanın olduğu blok 1956-1958 yıkımlarında tamamen ortadan kaldırılmış ve iki cadde birleştirilerek günümüz Tersane Caddesi ortaya çıkmıştır (Şekil 3-101). Ayrıca Kemeraltı Caddesi'nde bulunan İzmirlioğlu Han, Değirmen Han ve Paçacı Han bu caddenin genişletilmeleri sırasında yıkılmıştır.

Şekil 3-101: Tersane Caddesi'nin Açılmadan Önceki ve Sonraki Durumu (SALT Arşivi).

1968 yılında çalışmalar için hizmete aran veren Tünel Metrosu'nun Karaköy Gar Binası yıkılarak mevcut olan yapı 1971 yılında hizmete açılmıştır. İlk etapta 3 kat olacak şekilde inşa edilen yapıya daha sonra altı kat daha ilave edilmiştir (KVKBKM Arşivi), (Şekil 3-102).

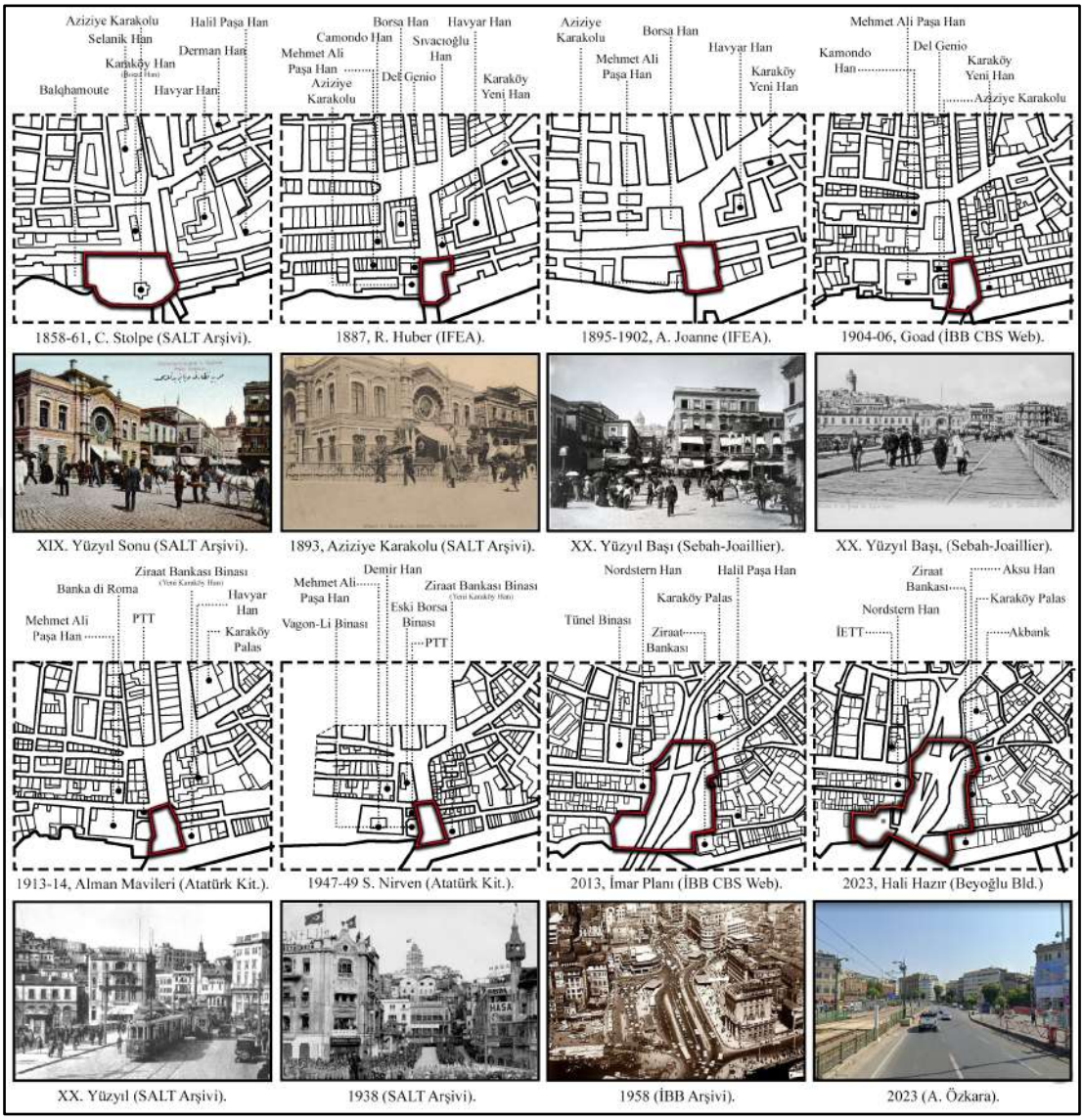
Şekil 3-102: 1968-1970, Karaköy Tünel Gar Binası (SALT Arşivi)
XXI. Yüzyıl, Karaköy Tünel Gar Binası (KVKBKM Arşivi).

Menderes imarlardan sonra, 1970'li yıllara tarihlen Karaköy Meydanı'na ait fotoğrafla günümüz meydan görünümü karşılaştırıldığında bazı yapıların yıkıldığı saptanmıştır. İETT Karaköy İstasyon binasının bulunduğu adada Menderes yıkımlarından kendilerini kurtaran bazı yapılar günümüzde mevcut değildir (Şekil 3-103).

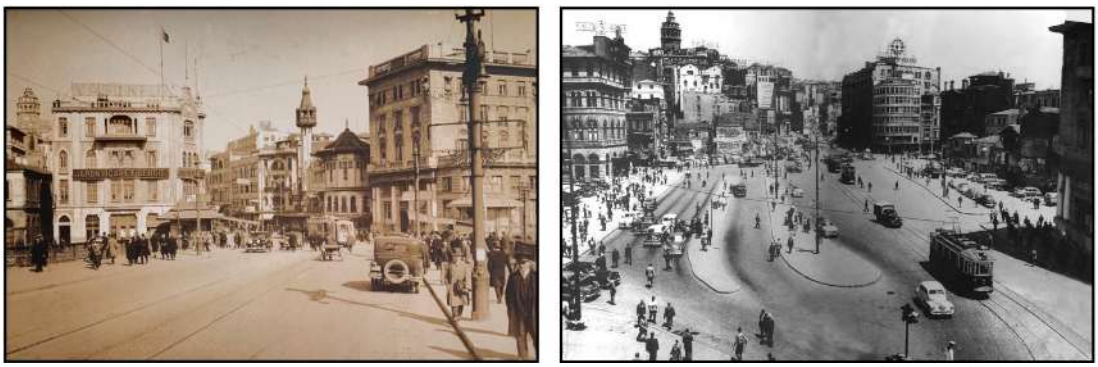

Şekil 3-103: Yıkılan Yapılar, 1970'li Yıllar (SALT Arşivi) ve Güncel Durum, 2022 (A. Özkara).

Karaköy Kapısı'nın 1857-1858 yıllarında yıkılmasıyla genişleyen Karaköy Meydanı (Okur Coşkunçar, 2018, s. 76) XIX. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar olan süreçte kentsel morfoloji bağlamında bir dizi değişiklik geçirmiştir. Bu değişikler dönemin siyasal ve sosyal dinamiklerinin kentsel ve mimari ölçekte formlar üzerindeki etkisiyle yaşanmıştır. Bazen yapılar değiştirilmiş bazen işlevleri ya da kullanıcıları el değiştirmiştir. 1858-2023 yılları arasında yaşanan dönüşüm incelendiğinde; meydanın alan olarak genişlediği fakat giderek tanımsızlaştığı, yoğun araç trafiğine hizmet eden bir kavşak görünümü aldığı ve son dönemde Galata Köprüsü'nün çıkışı batısında yer alan yapı adasının yıkıldığı görülmektedir (Şekil 3-104, Şekil 3-105, Şekil 3-107 ve Şekil 3-107).

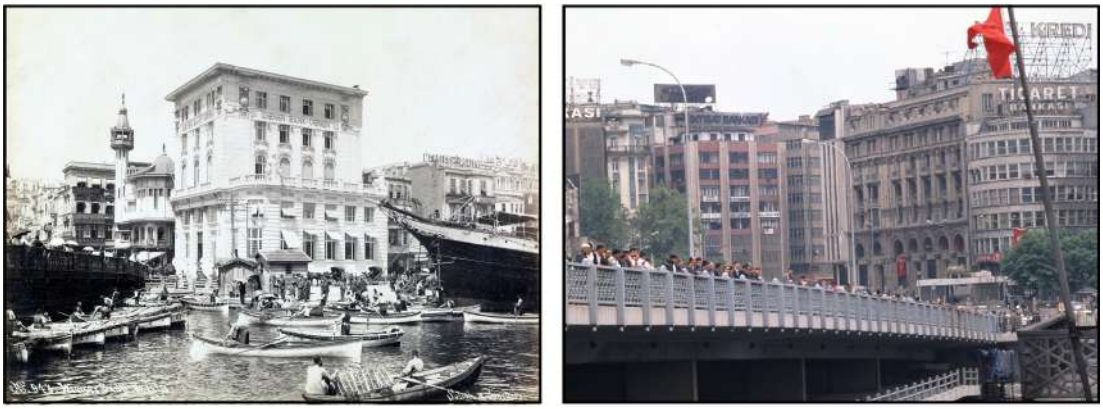

Şekil 3-104: 1858-2013 Yılları Arası Karaköy Meydanı Değişim Şeması.

Şekil 3-105: Karaköy Meydanı, İmar Çalışmalarından Önce –Sonra[99] (SALT Arşivi).

[99] İmar çalışmalarından sonrasına ait fotoğraf; dijital ortamda aynı tarihli iki fotoğrafın birleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Şekil 3-106: Karaköy Meydanı, 1883 – XX. Yüzyıl, (SALT Arşivi).

Şekil 3-107: Karaköy Meydanı, 1958 (SALT Arşivi) – 2023 (İBB Arşivi)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇ: DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

İstanbul'da Batı tarzında modernleşerek gelişen ilk bölge olma özelliği taşıyan Beyoğlu, kent ve kültür ilişkisi bağlamında özel ve farklı bir konuma sahiptir. Tarihi geçmişe de sahip olan bu ilişkiyi önemli kılan unsur; kent kültür ilişkisine farklı kültürlerin ve onun getirdiği dinamiklerin eklenmesidir. Tarih boyunca, Bizans İmparatorluğu Dönemi'nden Osmanlı İmparatorluğu Dönemi'ne ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk çeyreğine kadar kozmopolit olma özelliğini koruyan bölgede, farklı etnik gruplar bir arada yaşamıştır. Dolayısıyla Batılı eğlence anlayışı, tüketim şekli, mimarisi, belediyeciliği ile yabancı okullar, azınlıklar gibi kavramlar burayı tanımlayan özelliklerdir. Tez çalışmasında ele alınan XIX. – XXI yüzyılları arasında Beyoğlu fiziksel anlamda metamorfoz geçirmiştir. Yangınlar sonrası gelişen modern kagir binalarla apartmanlar gibi yeni yapı tipleri bölgenin görünümünü değiştirmiştir. Yine aynı dönemde İstanbul tarihinin ilk belediye ve alt yapı çalışmaları başlatılmış, Ceneviz Surları yıkılarak yerlerine yeni yollar, yeni yapılar inşa edilerek kentsel dönüşümün ilk örneği gerçekleşmiştir. XIX. yüzyıldan günümüze kadar geçen süreçte bölge radikal değişiklikler yaşamış İstanbul'un prestijli alanlarından biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde de bu değişim, siyasi yaptırımlar ve radikal imar çalışmalarıyla devam etmiştir. Bölgenin dönüşümü farklı dinamiklerin etkisiyle süreklilik göstermiş olmasına rağmen bu dönüşüm evrelerinde geçmişinin izlerini hep belirgin olarak üzerinde taşımış ve kentin yeni kullanıcılarına sosyal ve kentsel bağlamda kültürel aktarım gerçekleştirmiştir. Dini yapılar, yollar, surlar gibi fiziksel izlerle sadece söylemlerde de olsa Batılı yaşam şeklinin yansımaları, modern kent yaşamı gibi sosyal yaşama dair izlerin hala bugüne taşınıyor olması, bölgenin geçmişi ile olan bağının varlığını göstermektedir

Her zaman merkezin dışında, melez ve heterojen bir yer olarak varlığını sürdüren, kullanıcıları, mimarisi ve sosyokültürel durumu hiçbir zaman belli bir zümreye, dine ya da dile ait olmamış ve "öteki" olma durumunu koruyan Beyoğlu, Bizans İmparatorluğu Dönemi'nden itibaren merkezi iş alanı (MİA) olma özelliğini günümüzde de sürdürmektedir. J. Jacobs'un söylediği gibi *"Eski fikirler bazen yeni*

binaları kullanabilir. Ama yeni fikirler eski binaları kullanmaya mecburdur." (Jacobs, 2011, s. 210). Beyoğlu, bu anlamda geniş imkanlara sahip olduğundan XXI. yüzyılda *"neoliberal şehir"* ekseninde kültür, sanat ve turizm bölgesi oluşturma isteğiyle müzeler, kafeler, sanat fuarları, *"sergilenebilir"* tarihi yapılar, bienaller ve festivaller ile özdeş bir kentsel alan niteliği kazanmıştır.

Tarihi ve kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması ve geçmişin günümüzle bağ kurması açısından tartışmasız bir öneme sahip olan koruma olgusunda, neyi koruduğumuz kadar nasıl koruduğumuz da ortaya çıkacak olan sonucu etkilemesi nedeniyle son derece önemlidir. Çalışma aksı da tarihi kentsel çevresi ve birçok tarihi değeri olan yapı örneklerini barındırması nedeniyle korunması gerekli bir kültürel miras değeri taşımaktadır. Bu değerden dolayı çalışma alanı olarak belirlenmiş ve sadece bina bazında değil, çevresiyle beraber kültür ve tarih belgesi olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı; yapısal ve sosyokültürel olarak değişmeye devam eden çalışma aksının ve çevresinin geçirdiği mekânsal aşamaları ve kullanım biçimlerini belgelemek ve bilgi üretmektedir. Son olarak da bugünkü dönüşümünün muhasebesi yapılarak korunmasına yönelik önerilerle katkı sağlamak hedeflenmiştir. Çalışmanın ilk safhasında; Beyoğlu'nun (Galata-Pera) ve çalışma aksının tarih boyunca yaşadığı mimari ve sosyal değişimleri incelenmiş, daha sonra çalışma aksı özelinde yapılan tespit, analiz ve rölöve çalışmalarıyla mevcut durumun belgelenmesi yapılmıştır.

Tezin konusu olan *"XIX. yüzyıldan Günümüze Tünel-Karaköy Aksı: Mimari ve Sosyal Değişim"*inin incelenmesi ve yapılan analizler sonucunda aksın yapısal ve sosyokültürel olarak birçok bağlamda değiştiği tespit edilmiştir. Yapılan tüm çalışmalar sonucunda Hukuksal düzenlemeler, Tazminat Fermanı'nın ilan edilmesi, VI. Daire-i Belediye çalışmaları, gelişen ulaşım ağları, değişen yönetim şekli, gerçekleşen yangınlar, ticari ve sosyal gelişmelerin etkisiyle değişen çalışma aksının:

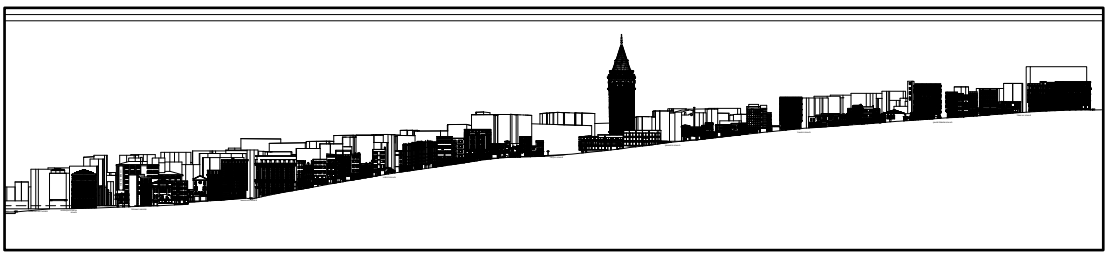
- Zaman içinde kagirleştiği,
- Kat yüksekliklerinin arttığı,
- Apartman gibi yeni yapı tipolojileriyle şekillendiği,
- Ceneviz Surları'nın kademeli olarak yok edildiği,

- Merdivenli bir yaya aksı olan Yüksek Kaldırım Caddesi'nin, taşıt trafiğine açıldığı,
- Kapsamlı imar hareketleriyle Karaköy Meydanı'nın tarihsel niteliklerini önemli ölçüde kaybederek eski görünümünden uzaklaştığı,
- Tünel Metrosu'nun faaliyete geçmesiyle Tünel Meydanı'nın oluştuğu,
- Yapıların değişen kullanıcı kitleleriyle beraber işlevsel dönüşüm yaşadığı,
- Cumhuriyetle beraber değişen demografik yapının son dönemde de izlenen politikalarla keskin bir değişim yaşadığı tespit edilmiştir.

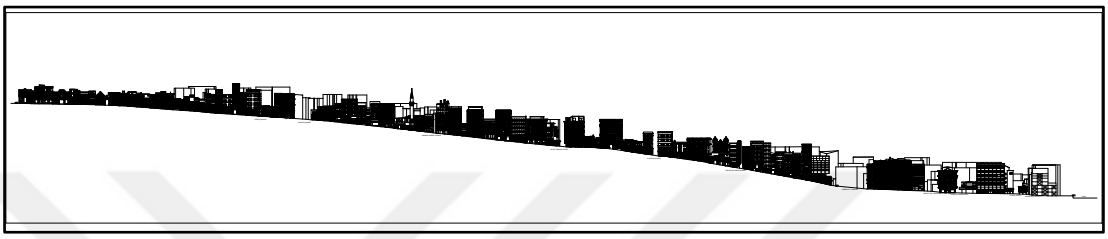
4.1. TÜNEL-KARAKÖY AKSI: TESPİT EDİLEN SORUNLAR VE ÖNERİLER

Kentsel sit alanı içerisinde yer alan çalışma aksı; sadece bulunduğu yerin kimliğini oluşturmakla kalmayan, aynı zamanda da İstanbul için de önemli değere sahip olan, siluete vista veren anıtsal yapıları, çoğunluğu XIX. yüzyılına ait olan SMÖ'lerini ve ticari yapıları içinde barındırmaktadır. Gördüğü tüm olumsuz müdahalelere rağmen tarihi kimliğini kısmen de olsa koruyabilmiş olan çalışma alanı sınırları içinde yer alan 183 adet yapı, çeşitli analizlerle değerlendirilmiş ve mevcut durum saptaması yapılmıştır.

Modernitenin getirdiği yenilikler kentlerde hızlı bir değişime ve bozulmaya sebep olmaktadır. Artan nüfusa ve beraberinde getirdiği yoğun trafiğe, gelişen ticari yapılaşmaya entegre olmakta zorlanan eski yerleşim alanları, doğru önlemler alınmadığı takdirde özgün dokusunu kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Beyoğlu önemli tarihi nitelikleri nedeniyle herhangi bir bölge gibi yeni baştan planlanamaz. Mevcut dokusunu koruyarak ancak belli bir ölçüde yenilenebilir. Bu bağlamda birbirini tetikleyen ve birbirinin oluşumuna zemin hazırlayan mevcut sorunlara yönelik, yapılan araştırmalar ve analizler doğrultusunda koruma ve rehabilitasyon önerileri getirilmeye çalışılmıştır. Yapılan rölöve çalışması üzerinden restorasyon öneri çalışması da yapılmıştır (Şekil 4-1 ve Şekil 4-2).

Şekil 4-1: Çalışma Aksı: A-A Yönü Restorasyon Silueti, 2023 (A. Özkara).

Şekil 4-2: Çalışma Aksı: B-B Yönü Restorasyon Silueti, 2023 (A. Özkara).

4.1.1. Kentsel Ölçekteki Sorunlara Yönelik Öneriler

4.1.1.1. Bölgenin Tarihsel Geçmişinin Okunamamasından Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Çalışma alanı Cenevizlilerden günümüze birçok farklı kültür katmanından oluşmaktadır. Fakat bu katmanların kent içinde okunabilirliği yeteri kadar sağlanamamıştır. Çalışma aksına yakınlığı sebebiyle kapsam içine alınan Galata Kulesi'nin yakınında bulunan sur kalıntısı yeteri özeni görememiş ve çeşitli ekipmanlarla çevrelenmiştir (Şekil 4-3). Bölgenin tarihsel geçmişinin okunabilirliğini arttırmak için, bu tür yapıların çevresinde ve üzerinde yer alan muhdesler temizlenmeli ve kullanıcı grupları için mevcut açıklama levhalarıyla yönlendirici tabelalar düzenlenmelidir.

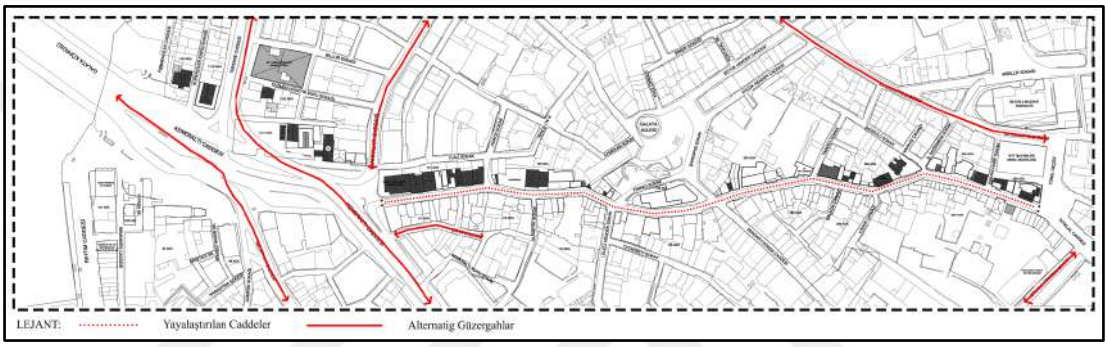
Şekil 4-3: Galata Kulesi Çevresinde Yer Alan Sur Kalıntısı, 2023 (A. Özkara).

4.1.1.2. Trafikten Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Çalışma aksı kentin merkezi bir konumunda olması nedeniyle, yoğun yaya ve araç sirkülasyonun olduğu caddelerdir. Bu yoğunluğa araç trafiğinin de dahil olması zaten dar olan caddede büyük kargaşaya neden olmaktadır. Bölgenin özgün dokusundan kaynaklanan dar caddeler çevresinde bulunan tarihi yapılar yoğun trafikten olumsuz şekilde etkilenmektedir. Gürültü ve görüntü kirliliğine neden olan araç trafiği aynı zamanda da yüksek tonajlı ve hızlı araç geçişleri nedeniyle bölgenin nitelikli yapılarında çökme, oturma, çatlama gibi fiziksel hasarlara neden olmaktadır.

Yaya trafiğinin yoğun olduğu Galip Dede ve Yüksek Kaldırım caddelerinde ulaşım ağı yeniden düzenlenmeli ve İstiklal Caddesi'nde olduğu gibi tünel Meydanı'ndan başlayarak Kemeraltı Caddesi'ne kadar olan bölüm geçmişte olduğu gibi merdivenli bir sokağa dönüştürülemese de araç trafiğine saatli olarak

kapatılmalıdır. Yayalar için rahat bir yürüyüş aksı düzenlenerek sadece acil durumlarda ambulans ile itfaiye araçlarının girebileceği ve belirli saat aralıklarında malzeme alımı için uygun noktalara elektronik bariyerler yerleştirilmelidir (Şekil 4-4). Yayalaştırmanın sonucunda araç trafiğinin tarihi dokuya ve yapılara vereceği zararlar önlenerek korunmuş ve İstiklal Caddesi örneğinde olduğu gibi geniş bir rekreasyon alanına dönüşebilecektir. Bu şekilde kent ve kentsel alanın doğal ve insan yapısı çevresiyle olan ilişkisi güçlenmiş olacaktır.

Şekil 4-4: Vaziyet Planında Yayalaştırma Önerisi Gösterimi.

4.1.1.3. Kamusal Alan Yapılanmalarından Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Çalışma aksında yer alan kent mobilyaları, dokunun özelliklerine uygun olarak tasarlanmamış sadece noktasal çözüm üretmek amacıyla yerleştirilmiştir. Yer yer konumlandırılan çiçeklikler ve sadece işlevsel olarak düşünülmüş olan aydınlatma elemanları görsel kirlilik yaratmaktadır (Şekil 4-5). Mevcut zemin döşemelerinde de kullanıma bağlı eskimeler ve düzensiz bir kaldırım aksı mevcuttur.

Şekil 4-5: Mevcut Kent Mobilyaları, 2023 (A. Özkara).

Daha temiz ve düzenli bir aks oluşturmak için; zemin döşemelerinde oluşan eskimeler dokuya uygun yeni döşeme kaplamaları ile giderilmeli, yağmur suyu

rögarları ile ilgili sorunların çözümü için su kanalları yenilenmeli, görsel ve fiziksel açıdan dokuya zarar veren elektrik ve telefon hatları yerin altına alınmalıdır. Sokak aydınlatma elemanları görsel rahatsızlık vermeyecek şekilde dokuya uygun modern malzemeler seçilerek yeniden tasarlanmalıdır (Şekil 4-6). Mevcut kent mobilyaları dokuyla daha uyumlu olan yeni yapılarla değiştirilmelidir.

Şekil 4-6: Tarihi Kent İçinde Örnek Aydınlatma Elemanı ve Zemin Döşemesi, Roma, 2020 (A. Özkara).

4.1.1.4. Yeni Yapılanmalardan Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Tarihi çevreye katılan çağdaş mimari ögeler, ancak alanın değerlerine saygılı bir tavırla yapıldığı zaman, kentin sürekliliğinin canlanmasına ve estetiğinin zenginleşmesine katkı saylayabilirler (ICOMOS, 2011). Bu sebepten yeni mimari, tarihi alanın mekânsal düzeni ile uyumlu ve geleneksel biçimlenmesine saygılı, günün ve yerin mimari eğilimlerinin gerçek bir ifadesi olmalıdır. Çevreye dahil edilen yeni ögeler aşırı tezatlıkların getireceği olumsuz etkilerden, mevcut dokunun bütünlüğünün bozulmasından ve kesintiye uğratılmasından kaçınılarak tasarlanmalıdır. 28 Kasım 2011'de Paris'te yapılan 17. ICOMOS Genel Kurulunda kabul edilen *"Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri"*nin 4/c maddesi tarihi çevrede yapılacak olan her türlü inşa faaliyetlerinde belirleyici unsur olmalıdır.

> 4 ÖNERİLER VE STRATEJİLER
>
> Yeni binalar yapmak veya eskilerini uyarlamak gerektiğinde, çağdaş mimari kentsel çevrenin tümüyle ve tarihi kentin mevcut mekânsal oluşumu ile ahenk içinde olmalıdır. Çağdaş mimarlık alanın ölçeğine saygı göstermeli; mevcut mimari ve çevredeki gelişme eğilimleriyle net bir ilişki kurmalıdır.
>
> *"Herhangi bir yeni inşaata girişmeden önce, yalnız tarihi yerleşmenin genel karakterini tanımlamak için değil, fakat belirgin özelliklerini, yani, yüksekliklerin uyumunu, kullanılan renk, malzeme ve biçimleri, cephe ve çatı tiplerini, bina kütlelerinin parsel içindeki konumlarını, parsellerdeki yapılaşma oranlarını tanımlayıcı bir kentsel çevre analizi yapılmalıdır. Parsellerin yeniden düzenlenmesi, kütle değişikliğine yol açarak bütünün uyumunu tehlikeye düşürebileceğinden, parsel boyutlarına özellikle dikkat edilmelidir.*" (Nairobi Tavsiyeleri, Madde 28). (ICOMOS, 2011)

Bölgenin gelişimi içinde inşa edilen yeni yapılar, yapıldıkları yerde mevcut olan yapıların tarihi dokusuna pek çok yönden zarar vermektedir. Kentsel ölçekte sosyal yapısının el değiştirmesine, yapısal ölçekte de özgün ölçeğinden ayrı düşerek görsel açıdan tarihsel bütünlüğü bozmaktadır (Şekil 4-7). Tarihi yapıların malzeme, gabari ve teknik bilgileri yeni yapılara veri olarak kullanılarak tarihi dokuya ve çevresindeki binalarla uyumlu yapılması tarihsel bütünlüğün korunması açısından önemlidir.

Şekil 4-7: Özgün ve Yeni Oluşan Kat Yükseklik Karşılaştırması.

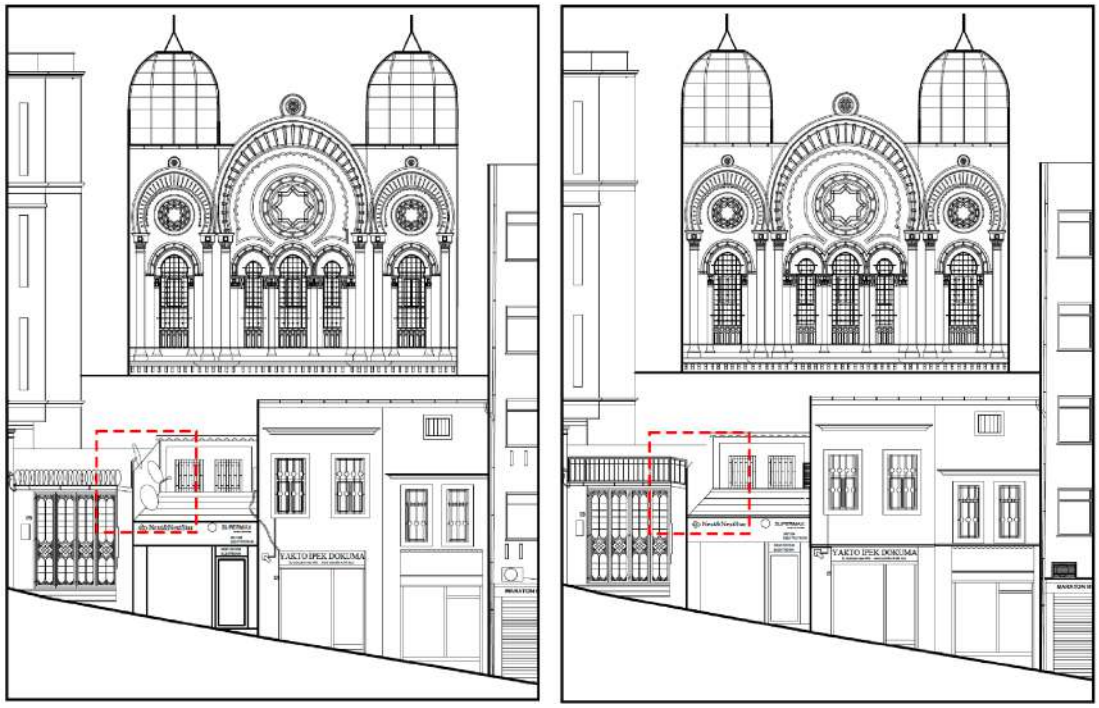
4.1.2. Yapısal Ölçekteki Sorunlara Öneriler

Çalışma aksının bütününde mimari ölçekte yapılan analizlerde; yapıların birçoğunun özgün durumundan uzaklaştığı, mekân organizasyonlarında ve cephelerinde değişimlerin olduğu, kullanıma ve çevresel faktörlere bağlı olarak strüktür ve malzemelerde eskimelerin meydana geldiği tespit edilmiş ve bu sorunlara tarihi dokunun özgün niteliklerinin korunmasına yönelik öneriler sunulurken yapısal kullanım durumlarının olabildiğince devam ettirilmesi birincil kriter olarak belirlenmiş ve önerilerde radikal söylemlerden uzak durulmuştur.

4.1.2.1. Cephelerdeki Uygun Olmayan Eklerden ve Malzeme Eskimesinden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Yapılan incelemelerde aks üzerinde yer alan yapıların neredeyse tamamında elektrik kabloları, antenler, alarm ekipmanları, klima üniteleriyle boruları gibi birçok özensiz ve uygunsuz eklerin ihtiyaçların karşılanması için ilave edilmiş olduğu görülmektedir. Kullanıma dayalı yapılmış olan bu ekler için, kullanıcıların düzenini bozacak şekilde tamamen kaldırılması gibi radikal bir öneri sunmak yerine, tarihi yapıların özgünlüğünü mümkün olduğunca koruyan öneriler geliştirmek tercih edilmektedir. Mevcut olan bu eklerden olan uydu antenlerinin çatıda olanlarının mevcut durumlarında bırakılması fakat cephede yer alanların bir kısmının cephenin görünmeyen kısımlarına ya da çatıya nakledilmesi (Şekil 4-8), klima ünitelerinin paslanmaz galvaniz malzemeden üretilmiş dış cephe koruma kabinleri içine alınması (Şekil 4-9), cephe yüzeylerinde yer alan kabloların ve klima borularının da kanallarla

kapatılması önerilmektedir (Şekil 4-10). Yapı cephelerinde çevresel etkiler sonucunda kirlenmeler ve bakımsızlık nedeniyle yüzeysel hasarlar oluşmuştur. Yapı malzemelerindeki eskimeler sonucu cephelerde sıva dökülmeleri ve bunun sonucu olarak da yapıda mantarlanma ve rutubet meydana gelmektedir. Bunlara ek olarak bazı cephelerde bitkilenmeler de gözlemlenmektedir. Bu sorunların mevcut olduğu yapılarda basit bakım onarım yapılması, kirliliğin temizlenmesi yeterli bir müdahale olarak düşünülmektedir.

Şekil 4-8: Cephe Arkasına Alınan Uydu Antenlerine Örnek.

Şekil 4-9: Klima Kabinlerine ve Boru Kanallarına Örnek.

Şekil 4-10: Kablo Kanallarına Örnek.

Cephe bazında tespit edilen diğer bir önemli sorun ise ticari mekân olarak kullanılan çoğunlukla zemin katların özgün düzenlerinin bozulmuş olmasıdır. Pencere ve kapı boşlukları değiştirilmiş bu cepheler için eski fotoğraflardan yararlanılarak restorasyon yapılması doğru bir yaklaşım olacaktır. Ticari mekanların cephelerinde yer alan tabelalar ve kepenklerle tenteler için birkaç öneri tipi geliştirilerek renk, malzeme, oran ve düzen kapsamında modernizasyonun sağlanması aksın mevcut olan aşırı çeşitliliğinin ve görsel kalabalıklığının azaltılması açısından gerekli görülmektedir. Bu düzenlemede tek tipiklikten kaçınmak, her cephe için değil sadece gerekli görülen cephelerde uygulama yapılmak önemli bir kriter olmalıdır (Şekil 4-11).

Şekil 4-11: Değişen Pencere Açıklığına Örnek,
2023 (A. Özkara) ve XX. Yüzyıl (SALT Arşivi).

4.1.2.2. Malzeme Eskimesinden Kaynaklanan Strüktürel Sorunlara Yönelik Öneriler

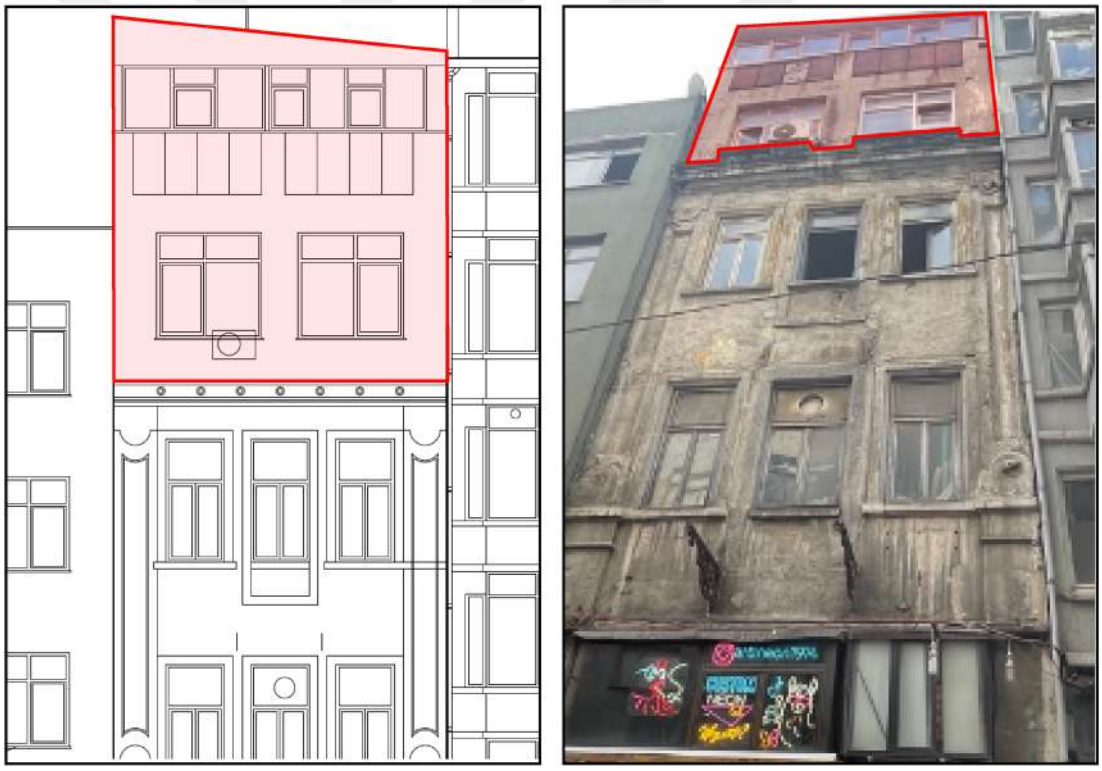
Tarihi yapılarda gözlenen strüktür ve malzeme eskimeleri, yapılarda birçok sorun oluşumuna neden olmaktadır. Strüktürde oluşan çatlak ve ayrılmalar, yapıların betonarme sistemle güçlendirilmesi çözümünü ortaya çıkarmaktadır. Bu konsolidasyon sistemi yapıların özgünlüğüne zarar vermektedir. Bu zararın önlenebilmesi için acil müdahale gerektiren yapıların restorasyonunun yapılması atılacak ilk adımdır. Aks üzerinde yer alan yapıların çatılarında rutubeti önlemek için çoğunlukla eternit veya saç gibi malzemelerle çatıların onarıldığı tespit edilmiştir. Kullanılan bu malzemelerin tarihi yapıların özgünlüğüne uygun olmamasından dolayı tarihi dokuya daha uygun olan tuğla kiremit ile yeniden onarılması önerilmektedir.

4.1.2.3. Yasa Dışı Yapılanmalardan Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Çalışma aksında neredeyse her yapıda bir veya iki ek kat mevcuttur. Yapılan arşiv araştırmaları sonucunda edinilen bilgilere göre 102 tescilli yapının 18 tanesinde de bu ek katlar bulunmaktadır. Bazıları eski dönem yapımıyken bazıları son dönem yapılarıdır. Son dönemde yapılan ek katlar eskiden yapılanlara oranla yapıyla çok daha

uyumsuzdur. İmar mevzuatına aykırı yapılan bu ek katların yarattığı önemli sorunlardan birisi de statik yapıda oluşabilecek hasarlardır. Kontrolsüzce uygulanan ek katlar; binaya artı bir yük katarak depremler karşısındaki güvenirliliğini azaltmaktadır.

Yapıdan tamamen bağımsız olan tüm ek katların kaldırılmasının gerekli bir karar olduğu düşünülse de mevcut şartlar altında bu düzenlemenin ütopik olduğu gerçeği nedeniyle; yapılarda gerekli analizlerin yapılması (ölçüm, karot ve röntgen) sonrasında çıkan sonuçlara göre riskli olan yapılardaki kaçak katların kaldırılması ve bundan sonraki süreçte de bu tür oluşumların denetlenerek önlenmesi önerilmektedir (Şekil 4-12).

Şekil 4-12: Ek Katlı Tescilli Yapı Örneği, 2023.

4.1.3. Demografik Değişimlerden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Beyoğlu bölgesi, mekânsal ve sosyokültürel özellikleriyle tarihinde farklı demografik ve etnik gruplara ev sahipliği yapmıştır. 1990'ların ikinci yarısında turizm ve göçmen destinasyonu olarak ön plana çıkan bölge, 2000'lerden itibaren de farklı nitelikte yeni göç dalgaları ile karşılaşmış ve bölgenin demografik profilinde turist ve

farklı yasal statülerdeki yabancılar/göçmenler[100] önemli bir gündem oluşturmuştur (Erdoğan Kaya, Kurtuluş ve Yükseker, 2022, s. 144). 2010 yılında başlayan *"Arap Baharı"* süreci ve bu süreçte yaşanan *"iç karışıklıklar"* nedeniyle ülkeye gelen Ortadoğulu turist sayısında artış yaşanırken terör olayları ve siyasi gelişmeler neticesinde Avrupalı turist sayısında da düşüş gerçekleşmiştir. Kayıtlı ve kayıt dışı "mültecilerle" Beyoğlu bölgesindeki göçmen nüfusu da artmıştır. Değişen demografiyle beraber bölgenin sosyal yapısı da değişmiştir. Kendi kimliğinin baskılandığı bir bölge haline gelen Beyoğlu'na yerel yönetim tarafından bilinçli uygulanacak bir müdahalenin gereksinimi ortaya çıkmıştır.

4.1.4. Yasal ve Örgütsel Düzenleme Eksikliklerinden Kaynaklanan Sorunlara Yönelik Öneriler

Kültürel mirasın korunmasında merkezi ve yerel yönetimlerin korumaya yaklaşımının sadece *"bina"* bazında olması çevresiyle etkisini göz ardı etmelerine sebep olmaktadır. Ayrıca yönetimin mekanları rantsal kaygıyla bir *"meta"* olarak kurgulaması, yapıların satılabilir, el değiştirebilir ya da yok edilebilir olarak değerlendirilmesine zemin oluşturmaktadır. Nitelikli bir koruma programı için; çalışmayı yürüten ve denetleyen kamu kurumlarının mülk sahiplerini yeteri kadar bilgilendirmemesi de tarihi dokunun zarar görmesinde önemli bir etmendir. Bölgeye özel danışma biriminin varlığı; kullanıcıların basit bakım onarım konularında bilgi sahibi olmalarına ve bu bilgiler ışığında gerekli onarımları doğru bir şekilde gerçekleştirmelerine sebep olacağı için böyle bir birimin kurulması önerilmektedir.

Geçmişten gelen değerler ile oluşan kent kimliğinin geleceğe aktarılabilmesi ve doğru şekilde korunması için düzenlenen Koruma amaçlı imar planları uzun vadeli önlemlerdir. Çalışma aksında plansız kentleşme konusunda acil önlemler alınmalı ve yapılacak yeni yapıların bulundukları çevreye uygun nitelikte olması konusunda yaptırımların hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Alan içindeki yapıların büyük çoğunluğu şahıs mülkiyetindedir. Bu durum yapılara ilgili belediyesince müdahale edilmesini zorlaştırmaktadır. Özellikle tescilli yapıların, mülk sahiplerince onarılması hem yanlış uygulamalara neden olmakta hem

[100] Yasal statü; kısa-uzun dönem ikamet izni, çalışma izni, geçici koruma statüsü, uluslararası koruma statüsü, mülteci ve şartlı mülteci gibi tanımlamaları içermektedir. Ayrıca düzenli (kayıtlı) ve düzensiz (kayıt dışı) göçmen grupları arasında da statü farklılıkları söz konudur.

de kent dokusunun bütüncül olarak korunmasına yeterli katkı sağlayamamaktadır. Bu sebeplerden dolayı devlet eliyle korunması gerekli sokak rehabilitasyon projesi kapsamında Galip Dede, Yüksek Kaldırım ve Kemeraltı caddelerinde ve üzerinde yer alan (şahıs mülkü olanlarda dahil olacak şekilde) tescilli ve tescilsiz yapıların sokağa bakı veren cepheleri, çatıları, avlu duvarları onarılmalıdır.

Bölgede yapılacak olan her türlü inşa faaliyetlerinin denetlenmesinde yaşanan aksaklıklardan dolayı çok sayıda gayri yasal yapılanmalar; ek katlar mevcuttur. İzinsiz yapılan müdahalelerin ve inşaatların kontrolünün ilgili kurumlarca eksiksiz olarak gerçekleştirilmesi bölgenin kimliğinin korunmasında önemli bir gerekliliktir. Geleneksel yapıların sadece tek seferde onarımlarının gerçekleştirilmesi yerine düzenli periyotlarda bakım ve onarımlarının yerel yönetim tarafından gerçekleştirilmesi zaruri bir ihtiyaçtır.

Yasal düzenlemelerde tekrar gözden geçirilmesi geren bir konu da bugüne kadar alınan kararların temelinin, bölgeyi turizm merkezi konumuna getirmek olmasıdır. Bölgenin eğlence ve turizm işlevlerini yok saymak imkansızdır fakat sadece turizme yönelik bir alan yaratma çabası E. Omay'ın ifade ettiği gibi *"(...) bölgenin gerçekte yaşamayan bir tiyatro dekoruna dönüşmesine (...)"* (Omay, 2000, s. 52) neden olarak tarihi çevrenin, kendi toplumuna değil sadece turistlere ait bir yer ya da kapital olduğu fikrini oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

Abasıyanık, S. F. (2013). *Havada Bulut*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınevi.

Ahunbay, Z. (2011). *İstanbul'da Kentsel Mimari.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ahunbay, Z. (2012). Karaköy-Fındıklı Aksında Yeni Gelişmeler. *Mimarist Dergisi*(46), s. 51-54.

Akay, Z., & Ardıçoğlu, A. (2012). İlk Mimarlık Bürolarının İzinde: Erken Cumhuriyet Döneminin İş Merkezi Karaköy. *Mimarist Dergisi*, s. 77-91.

Akay, Z., Yada Akpınar, İ., & Altan Ergut, E. (2015). *Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Mimarlık*. Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde s. 558-597. İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Akın, N. (1994). *Beyoğlu.* (Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde *(Cilt 2*, s. 212-220). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Akın, N. (2005). Galata ve Beyoğlu Haritaları Üzerinden Bazı Değerlendirmeler. *Dünden Bugüne Galata'nın Hikayesi.* İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Akın, N. (2011). *19. yüzyılın İkinci Yarısında Galata Ve Pera* (3. Baskı). İstanbul: Literatür Yayınları.

Akın, N., Batur, A., Fındıkgil, M., Köksal, G., & Tanyeli, G. (2015). *İstanbul Mimarlık Rehberi Galata.* İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi.

Akıncı, T. (2019). *Beyoğlu Yapılar, Mekanlar, İnsanlar (1831-1923)* (3. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Akıncı, T. (2019). *Cumhuriyet'te Beyoğlu Kültür, Sanat, Yaşam (1923-2003).* İstanbul: Remzi Kitrabevi.

Akpınar, İ. (2015). Menderes İmar Hareketleri Türkleştirme Politikalarının Bir Parçası Mıydı? *Arredamento Mimarlık*(5), s. 85-90.

Aktar, A. (2014). *Varlık Vergisi ve 'Türklerştirme' Politikaları.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Aktaş Mazman, Ö. (2015). *Cumhuriyet Sonrası İstanbul Demografisi.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt *3*, s. 532-543). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Aktemur, A. (2013). Batılılaşma Dönemi İstanbul Mimarisinden Eklektik Üslupta Bir Yapı: Galata Rüsumat (Gümrük) Binası (Eski Paket Postanesi). *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi* (28), s. 1-17.

Aktepe, M. (Ed.). (1989). *Vak'a-Nüvis Ahmed Lütfi Efendi Tarihi* (Cilt. XII). Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Akyıldız, A. (2011). *Tanzimat. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (*Cilt 40*, s. 1-10). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Alkışer, Y., Edgü, E., ve Ünlü, A. (2000). Fiziksel ve Sosyokültürel Değişim Bağlamında Beyoğlu'nda Suç Olgusunun Değerlendirilmesi. İstanbul: İTÜ Araştırma Fonu.

Allom, T., ve Walsh, R. (1840). *Constantinople and the Scenery of the Seven Churches of Asia Minor.* London: Fisher, Son, & Co.

Altıntaş, S. (2016). İstanbul'un "Mülteci Semtleri": Kumkapı ve Küçükpazar. *İlem Blog*, s. 1-9.

Altıntaş, S. (2017). *Bir Semtin Soylulaştır(ıl)ma Süreci: Balat'ın Gündelik Hayatı* [*Yayımlanmamış yüksek lisan tezi*] İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Altunel, M. C., ve Ertem, B. (2011). İstanbul İmarındaki Tarih Eser Kaybının Tarih Ve Turizm Açısından İncelenmesi: Karaköy-Kabataş Bölgesi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Aratırmaları Dergisi, 2*, s. 61-79.

Anadol, K., ve Arıoğlu, E. (1979). Galata Kulesi. *Mimarlık*(158), s. 49-55.

Angell, E. (2015). *Bir Şehir Manzarası: İstanbul'un Tarihinde Depremler, 1*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.).

Anonim. (1947). Karaköy'de Yapılacak Büro Binası Müsabakası. *Arkitekt Dergisi, 1947* (187-188), s. 170-178.

Antmen, A. (2009). Türk Kültüründe Beden ve "Güzel İstanbul" Olayı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 8* (30), s. 366-375.

Arabacıoğlu, P. (2006). Çevresel Gelişme Sürecinde Yüksek Kaldırım. *Tasarım Kuram, 3* (4), s. 94-101.

Arık, D. (2015). *İstanbul'da Karaylar.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt *5*, s. 171-175). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Arseven, C. E. (1989). *Eski Galata ve Binaları.* İstanbul: İstanbul Kütüphanesi Yayınları.

Atalay, H. Ö. (1987). Haluk Öztürk Atalay ile Röportaj. (B. Berkman) Mlliyet Sanat.

Avcı, S. (1994). Beyoğlu İlçesi. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 2*, s. 220-221. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Avunduk, K. (2019). 19. Yüzyıl Batılılaşma Sürecinde Galata ve Pera'da İnşa Edilen Karma Kullanımlı Yapılar Ve Bu Yapıların Günümüzdeki Durumlarının Değerlendirilmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul: MSGÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, B. S. (2018). *Batılılaşma Sürecinden Günümüze Pera/Beyoğlu İlçesi; 480 Ve 476 Yapı Adaları Örneğinde Bir Koruma Önerisi* [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]* İstanbul: İstanbul Arel Üniversites, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ayvansarayi, H. E. (2001). *İstanbul Camileri.* (Ed. A. N. Galitekin) İstanbul: İşaret Yayınları.

Ayvazoğlu, B. (2015). *Semavi Eyice İle Kadıköy'den Yüksek Kaldırım'a.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt *10*, s. 38-61). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Bakar, B. (2015). *Esir Şehrin Misafirleri: Beyaz Ruslar.* İstanbul: Tarihçi Kitabevi Yayınları.

Bali, R. (2010). Kanaat Kütüphanesi, Kohen Hemşireler ve Tünel Kitap Evi. *Toplumsal Tarih* (196), s. 66-71.

Bali, R. N. (2010). *Devlet'in Yahudileri ve "Öteki" Yahudi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Banoğlu, N. A. (2008). *İstanbul Cehennemi Tarihte büyük Yangınlar.* İstanbul: Kapı Yayınları.

Bareilles, B. (2003). *İstanbul'da Frenk ve Levanten Mahalleleri.* (Çev. A. Berktay) İstanbul: Güncel Yayıncılık.

Bartu Candan, A. (2000). Eski Mahallelerin Sahibi Kim? Küresel Bir Çağda Tarihi Yeniden Yazmak. (Ed.) Ç. Keyder, *İstanbul, Küresel ile Yerel Arasında* içinde. İstanbul: Metis Yayınları.

Başgelen, N. (2013). *Galata Pera Semtin Tarihine Ve Yapılarına Genel Bir Bakış.* İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Batur, A. (1994). *Aziziye Karakolu*. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt *1*, s. 510-511). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Batur, A. (1994). *Karaköy Mescidi.* Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt *4*, s. 456-458). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Batur, A. (2003). Yeniyi Aramak. (*M. Vedat) Tek Kimliğinin İzinde Bir Mimar* içinde (Cilt 2, s. 147-156). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Batur, A. (2006). Galata and Pera I, A Short History, Urban Development Architectureand Today. *The Bulletin of the Istanbul Technical University (ARI)*, pp. 1-10.

Batur, A., Yücel, A., ve Fersan, N. (1979). İstanbul'daki Ondokuzuncu Yüzyıl Sıra Evleri "Koruma ve Yeniden Kullanım İçin Bir Monografik Araştırma". *O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Dergisi, 5* (2), s. 185-205.

Baturayoğlu Yöney, N. (2013). 1870 Tarlabaşı Yangın Alanında İnşa Edilen Dönem Yapılarının Cephe Düzen ve Malzemeleri Üzerine Bir Değerlendirme. (Haz. Z. Eres, ve K. K. Eyüpgiller), *Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan: Mimari ve Kentsel Koruma* içinde (s. 113-131). İstanbul: Yem Yayın.

Behar, C. (2014). *Bir Mahallenin Doğumu ve Ölümü (1494-2008) – Osmanlı İstanbulu'nda Kasap İlyas Mahallesi.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Bektaş, L. (2014). Flanörün Cadde-i Kebir Gezintisi: Beyoğlu'nun Mazisine Walter Benjamin'le Bakmak. *Moment Dergi, 1* (2), s. 296-311.

Belge, M. (2016). *İstanbul Gezi Rehberi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Berk, İ. (2021). *Galata.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Berkman, B. (1984, Ağustos 26). Haluk Öztürk Atalay ile Röportaj. İstanbul: Milliyet Sanat.

Bertele, T. (1931). *Il Palazzo Deglı Ambascıatorı Dı Venezıa A Costantınopolı E Le Sue Antıche Memorıe.* Bologna: Casa Editrice Apollo.

Bey, T. (1977). *Tarih-i Ebü'l-Feth*. (Ed. M. Tulum) İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti.

Beyoğlu Belediye Başkanlığı. (2013). *155. Yıl Altıncı Daire-i Belediye Başkanları ve Hizmetleri Kronolojisi Sergisi 3-12 Ocak 2013.* İstanbul: Beyoğlu Belediye Başkanlığı.

Beyoğlu Belediyesi. (2013). *155. Yıl Altıncı Daire-i Belediye Başkanları ve Hizmetleri Kronolojisi Sergisi 3-12 Ocak 2013.* İstanbul: Beyoğlu Belediye Başkanlığı.

Beyoğlu Belediyesi. (2021, 07 12). Retrieved Haziran 12, 2021, from https://beyoglu.bel.tr/beyoglu/tarihce/

Beyoğlu Belediyesi. (2022, 07 12). Retrieved Haziran 12, 2021, from https://beyoglu.bel.tr/beyoglu/tarihce/

Bilsel, F. C. (2015). *Geç Osmanlı Döneminden Cumhuriyet'e Çağdaş Şehir Düşüncesi Ve İstanbul Planlaması.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt 8, s. 496-534). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları.

Birik, M. (2013). Şişhane Meydanında Mekânsal Niteliklerin Değişim Süreçleri. *23. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu.* İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Boysan, A., ve Boysan, B. (2012). *İki Nesil Bir Şehir.* İstanbul: Doğan Kitap.

Bozdoğan, S. (2008). *Modernizm ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiyesi' nde Mimari Kültür.* İstanbul: Metis Yayınları.

Buck Morss, S. (2010). *Görmenin Diyalektiği: Walter Benjamin ve Pasajlar Projesi.* İstanbul: Metis Yayınları.

Bulunur, K. İ. (2014). *Osmanlı Galatası (1453-1600).* İstanbul: Bilge Kültür Sanat .

Bury, J. B. (1958). *History of the Later Roman Empire from the Death of Theodosius I. to the Death of Justinian* (Vol. 1). New York: Dover.

Can, C. (1993). İstanbul'da 19. Yüzyıl Batılı Ve Levanten Mimarlarının Yapıları Ve Koruma Sorunları [*Yayımlamanmış Doktora tezi]*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Can, C. (1994). *Altıncı Daire-i Belediye Binası.* Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde *(Cilt 1*, s. 223-224). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Cerasi, M. M. (2001). *Osmanlı Kenti Osmanlı İmparatorluğu2nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi.* (Çev. A. Ataöv) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Cezar, M. (1991). *XIX. Yüzyıl Beyoğlusu.* İstanbul: Ak Yayınları.

Cezar, M. (2002). *Osmanlı Başkenti İstanbul.* İstanbul: Erol Aksoy Vakfı Yayınları.

Chateaubriand, F. R. (1963). *Intineraire de Paris a Jerusalem (1806-1807).* Paris: Les Productions.

Ciritci, İ. (2019). Markiz: Beyoğlu'nun Mekan-Kültür Artikülasyonu Üzerine. *4. Ulusal Kültür ve Mekan Buluşmaları.* İstanbul.

Clavjo, G. R. (2007). *Timur Devrinde Kadis'ten Semerkand'a Seyahat.* (Çev. Ö. R. Doğrul) İstanbul: Kesit Yayınları.

Coşkun, B. S. (2016). Miras Koruma Yoluyla Kentlilik Bilincini Güçlendirmek ve Kaçırılmış Bir Fırsat Olarak Emek Sineması. *Mimar.ist* (57), s. 52-62.

Coşkun, B. S. (2022). Rus Elçilerin Ofisinden Küresel Turizm Durağına Narmanlı Han ve Turizm-Kültürel Miras İkilemi Üzerine Görüşler. *Mimar.ist* (74), s. 33-44.

Coşkun, B. S., ve Ötkünç, A. (2012). Bir Yaratıcı Küme Örneği: Galata. *İdeal Kent*(7), s. 84-109.

Criss, B. (2008). *İşgal Altında İstanbul 1918-1923.* (Çev. A. Kaçmaz) İstanbul: İletişim Yayınları.

Cumhuriyet. (1984, Nisan 3). Cumhuriyet Gazetesi. *Dalan Tırtıl'dan Görevi Aldı*.

Çakmak, S. (2022). Bolşevik Devrimi Sonrası Türk Topraklarına Sığınan Beyaz Ruslar. *International Journal Of Socıal, Humanıtıes And Admınıstratıve Scıences, 3* (54), pp. 884-895.

Çelebi, E. (2008). Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi. *İstanbul,* (Cilt 2). (Haz. Y. Dağlı, ve S. A. Kahraman) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çelebi, E. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul* (Cilt 1). (Haz. Y. Dağlı, ve S. A. Kahraman) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çelebi, E. (2011). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: İstanbul* (Cilt 2). (Haz. Y. Dağlı, ve S. A. Kahraman.) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Çelik, Z. (2019). *19. Yüzyılda Osmanlı Başkenti Değişen İstanbul* (4. baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Çıracı, H., ve Dökmeci, V. (1990). *Tarihsel Gelişim Sürecinde Beyoğlu.* İstanbul: Türkiye Turing Ve Otomobil Kurumu Yayınları.

Çiçek, F. G. (2019). *Performans Mekânı Olarak Sokak: İstanbul Beyoğlu Sokak Müzisyenleri* [Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi] İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Çoker, F. (2005). *6-7 Eylül Olayları Fotoğraflar - Belgeler Fahri Çoker Arşivi.* Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Dağdelen, İ. (Ed.). (2007). *İstanbul Sigorta Haritaları.* İstanbul: Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü.

Dalgıçer, M. (2011). *Beyoğlu'nun Soylulaştırılmasında Münferit Hareketler: Galata Bölgesi [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

DBİA. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi. *Oteller, 6*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

DBİA. (1994). *Günümüzde Galata*. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopesi içinde (s. 354). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

DBİA. (1994). *Kuledibi.* Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde *(Cilt 5*, s. 114-115). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Deleon, J. (1990). *Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar (1920-1990).* İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı İstanbul Kütüphanesi Yayınları.

Deleon, J. (1993). *Bir Tutam İstanbul.* İstanbul: Altın Kitaplar.

Denel, S. (1982). *Batılılaşma Sürecinde İstanbul'da Tasarım ve Dış Mekanlarda Değişim ve Nedenleri.* Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Dinçer, İ., Enlil, Z., ve Evren, Y. (2009). İstanbul'un Koruma Alanlarının Değerlendirilmesi. *Megaron, 3* (3), s. 310-324.

Diren Akartuna, S. (2017). *Görsel Eşik Aşımı" Yaklaşımının Tarihi Kent Merkezlerine Etkisi: Beyoğlu Örneği* [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi].* İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Doğusan, G. N. (2004). *İstanbul "İmar"ı: 1956-1960* [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Dorsay, A. (1993). *Benim Beyoğlum.* İstanbul: Varlık Yayınları.

Dörtbudak, S. B. (2015). *Muhteşem İstanbul Tarih Öncesinden Günümüze Kronolojik İstanbul Tarihi.* İstanbul: Dörtbudak Yayınları.

Eğribel, E., ve Demir, M. (2022). 1980/90 Sonrası İstanbul Beyoğlu'nun Yama Kimliği: Devlet ve Toplum Krizine Bağlı Değersizleşme ve Temsil Sorunu. *Sosyologca* (23), s. 169-1832.

Ekinci, O. (1994). *İstanbul'u Sorsan On Yıl (1983-1993).* İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Eldem, E. (1992). Galata'nın Etnik Yapısı. *İstanbul Dergisi* (1), s. 58-63.

Eldem, E. (2000). *Osmanlı'dan Günümüze Voyvoda Caddesi*. İstanbul: Osmanlı Bankası Bankacılık ve Finans Tarihi Araştırma ve Belge Merkezi.

Eldem, S. H. (1986). *Türk Evi Osmanlı Dönemi.* İstanbul: Ali Rıza Baksan Güzel Sanatlar Matbaası.

Engin, V. (2010). İstanbul Şehir İçi Kara Ulaşımında Modernleşme. *Tarih İçinde İstanbul Uluslararası Sempozyumu* içinde (s. 511-522). İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı.

Engin, V. (2015). *İstanbul'da Kara Ulaşımı* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt *6*, s. 392-413). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları.

Enlil, Z. M. (2003). 1980 Sonrası İstanbul'da Toplumsal Ayrışmanın Mekansal İzdüşümleri. *Mimar.ist, 3* (8), s. 84-89.

Erdoğan Kaya, E., Kurtuluş, H., ve Yükseker, D. (2022). İstanbul'da Göçmenlerin Mekâna Yerleşme Ve Tutunma Dinamikleri: Beyoğlu Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21*(Türkiye'nin Göç Siyaseti Özel Sayısı), s. 135-158.

Erdoğan, B. B. (2011). Galata Kent Surları Ve Koruma Önerileri *[Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversites, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Erdoğan, G. (2009). Kamusal Mekanda Sokak Sanatı: Grafiti İstanbul, Beyoğlu, Yüksek Kaldırım Sokak İncelemesi [*Yayınlanmış yüksek lisans tezi]*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ergenç, Ö. (1984). Osmanlı Şehrindeki "mahalle"nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine. *Osmanlı Araştırmaları* (4), s. 69-78.

Erinç, E. (2013). Rus Göçmen Edebiyatında İstanbul İmges [*Yayımlanmamış doktora tezi]*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erinç, E., ve Üçgül, S. (2012). Rus Göçmenlerinin İstanbul Yolculuğu (20 yy Başlarında). *Tarih ve Medeniyetler Tarihi. 7*, s. 3287-3297. Ankara: İCANAS 38.

Ertan, Ü. (1979). Tramvayları Boşuna mı İdam ettik? *Yıllar Boyu Tarih, 2* (2), s. 34-41.

Ertuğrul, A. (2009). XIX. Yüzyılda Osmanlı'da Ortaya Çıkan Farklı Yapı Tipleri. *Türkiye Araflt›rmalar› Literatür Dergisi, 7* (13), s. 293-312.

Ertürk, O. (2021). Modern Ulaşım Araçları Öncesinde Şehir İçi Ulaşımı: XIX. Yüzyıl İstanbul Örneği [*Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erünsal, İ. (2015). *İstanbul'da Kitap Ticareti ve Sahaflar.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt *7*, s. 614-632). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Esmer, M. (2013). 1956-60 İmarı Karaköy-Beşiktaş Sahil Aksında Kaybolan/Yıkılan/Taşınan Yapılar. *Mimarlık* (374), s. 54-59.

Evren, B. (1994). *Galata Köprüleri Tarihi.* İstanbul: Milliyet Yayınları.

Evren, B. (2010). *Seyyahların Gözüyle Semt Semt lstanbul.* İstanbul: Novartis Kültür Yayınları .

Eyice, S. (1969). *Galata ve Kulesi.* İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.

Eyice, S. (1980). *Tarih İçinde İstanbul ve Şehrin Gelişimi.* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Eyice, S. (1992). *Bedesten.* Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt 5 s.). İstanbul: TDV İstanbul Araştırmaları Vakfı.

Eyice, S. (1993). *Arap Cami.* Dünden bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (*Cilt1*, s. 294-295.) Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Eyice, S. (1994). *Galata.* Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt 3 s.). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Eyice, S. (1996). *Fosatti, Gaspare Trajano.* Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt *13*, s. 170-173). İstanbul: TDV İstanbul Araştırmaları Vakfı.

Eyice, S. (1996). *Galata Kulesi.* Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedis içinde (Cilt *13*, s. 313-336). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Eyice, S. (1997). *Haliç.* Türkiye Diyanet Vakfı İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt *15*, s. 264-280). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Fidan, M. S. (2009). *Geçmişten Geleceğe İstanbul Hanları.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Findling, J. (1990). *Historical Dictionary of World's Fairs and Expositions, 1851-1988.* Greenwood Pub Group.

Freely, B., ve Freely, J. (2014). *Galata, Pera, Beyoğlu: Bir Biyografi.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Galland, A. (1973). *İstanbul'a Ait Günlük Anılar.* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını .

Gavand, E. H. (1876). *Tunnel de Constantinople.* Paris: Typographie Lahure.

Geleş, F. (2015). *İstanbul Çocuk Oyuncakçıları.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt 4, s. 479-485). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Gemici, A. G., ve Erinsel Önder, D. (2020). Grafitinin Yer Oluşturucu Etkisi: İstanbul Karaköy Alt Geçit Örneği. *Megaron, 15*(3), s. 350-368.

Giray, M., ve Eldem, N. (1975). T. C. Ziraat Bankası Karaköy Şubesi Yenileme, Değiştirme ve Ek Bina İnşaatı. *Arkitekt Dergisi, 1975*(359), s. 100-103.

Goodsell, F. F. (1922). Historical Setting. In C. R. Johnson, *Constantinople Today or the Pathfinder Survey of Constantinople* (pp. 11-86). New York: The Macmillan Company.

Gouffier, C. (1842). *Ambassadeur de France à Constantinople, Voyage Pittoresque dans L'Empire Ottoman.* Paris.

Gören, A. K. (2004). *Geçmişten Günümüze Beyoğlu*. (Haz. S. Genim, Y. Dağlı, E. Karakaya, M. İstekli, ve D. Çakıl) İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.

Grelot, G. J. (1998). *İstanbul seyahatnamesi.* (Çev. M. Selen) İstanbul: Pera.

Gül, M. (2015). *Menderes Dönemi İİstanbul'unda İmar Hareketleri ve Arka Planı.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt *8*, s. 536-55). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Gülersoy, Ç. (1985). *Hotel d'Angleterre.* İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu .

Gülersoy, Ç. (1994). *Beyoğlu.* Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt, s. 212-220). İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı.

Gülersoy, Ç. (1998). *Arabalar.* Dünden Bugüne İstanbul ansiklopedisi içinde (C,lt *1*, s. 289-290). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Güncan, A. (1993). 19. YY Avrupa Mimarlık Hareketlerinin ve Batılılaşmanın Osmanlı Konut Mimarisine Etkileri [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Günergun, F. (1995). *Osmanlı Devleti'nde Buharlı Tramvay İşletme Teşebbüsleri.* (Haz.E. İhsanoğlu, & M. Kaçar), Çağını Yakalayan Osmanlı: Osmanlı Devleti'nde Modern Haberleşme ve Ulaştırma Teknikleri içinde (s.) İstanbul: IRCICA.

Gürsel, Y. (1987). Beyoğlu'nun Yıkımı ve Şehrimizin Geleceği. *Mimarlık* (222), s. 47-48.

Güven, D. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Azınlık Politikaları Bağlamında 6-7 Eylül Olayları.* (Çev. B. Şahin) İstanbul: Tarih Vakfı.

Gyllius, P. (1997). *İstanbul'un Tairi Eserleri.* (Çev. E. Özbayoğlu) İstannbul: Eren Yayıncılık.

Hacıoğlu, N., ve Saylan, U. (2014). Arap Baharı'nın Turizme Yansımaları: Arap Ülkeleri ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17* (32),s. 55-80.

Haydar, K. (1991). *Galata Bankerleri.* İstanbul: TEB Yayınları.

Horoz, M. A. (2019). 17. Yüzyıl 17. Yüzyıl Başlarında Galata'ya Gelen Ticari Ürünler ve Galata Gümrük Bölgesi. *Anasay* (7), s. 137-156.

Ilgaz, R. (1994). *Sarı Yazma.* İstanbul: Çınar Yayınları Rıfat Ilgaz Kültür Merkezi.

İBB. (2014). *Galata Bölgesi Kentsel Tasarım Rehberi Hazırlanması, Çatı ve Sokak Arayüzleri Sağlıklaştırma Kentsel Tasarım Projeleri 2. Etap.* İstanbul: İBB, Kentsel Tasarım Müdürlüğü.

İBB. (2022). *2023 Beyoğlu Mekansal Strateji Planı.* İmar ve Şehircilik Dairesi Başkanlığı Şehir Planlama Şube Müdürlüğü. İstanbul: İBB.

İnalcık, H. (1996). Fatih, Fetih ve İstanbul'un Yeniden İnşası. In A. Batur (Ed.), *Dünya Kenti İstanbul* (ss. 22-337). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

İnalcık, H. (1998). Ottoman Galata 1453-1553. In *Essays in Ottoman History* (pp. 271-374). İstanbul: Eren Yayıncılık.

İnalcık, H. (2015). *Galata.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt 1, s. 71-77). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.).

İnalcık, H. (2019). *İstanbl Tarihi Araştırmaları Fetihten Sonra İstanbul'un Yeniden İnşası Blad-i Selase: Galata, Eyüp, Üsküdar* (2. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

İncicyan, P. Ğ. (1956). *18. Asırda İstanbul.* İstanbul: İstanbul Matbaası.

İslam, T., Tanju, B., & Tanyeli, U. (2009). *Soylulaşma.* (Haz. P. Derviş, ve B. Tanju), *İ*stanbullaşmak: Olgular, Sorunlar, Metaforlar içinde (s. 329-331). İstanbul: Garanti Galeri.

Jacobs, J. (2011). *Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı.* (Çev. Doğan, ve B. Doğan) İstanbul: Metis Yayınları.

Jouanin, J. M., ve Gaver, J. (1840). *Turquie.* Paris: Firmin Didot Freres.

Journal de Constantinople. (1852, Ağustos 4). Retrieved Aralık 18, 2022, from saltresearch.

Kalfazade, S. (1993). *Çırağan Sarayı.*Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt 8, s. 304-306). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Kalkışım, M. (2010). *Şeyh Galip*. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt. 39, s. 54-57). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Kaptan, Ö. (1988). *Beyoğlu (Beyoğlu ve Kısa Geçmişi).* İstanbul: Aybay Yayınları.

Karaca, Z. (Ed.). (2005). *6 - 7 Eylül Olayları Fotoğraflar-Belgeler Fahri Çoker Arşivi.* İstanbul: Tarih Vakfı .

Karakoç, E. (2015). *Cumhuriyet Döneminde İstanbul'da Ulaşım.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihİ içinde (Cilt 6, s. 502-533). İstanbul.

Karakuş, A. N. (2021). 19. ve 20. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Yaşanan Salgın Hastalıkların Mekteplere Etkileri [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Eskişehir: Eskişehir Omangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya Avunduk, S. (2019). 19.Yüzyıl Batılılaşma Sürecinde Galata Ve Pera'da İnşa Edilen Karma Kullanımlı Yapılar ve Bu Yapıların Günümüzdeki Durumlarının Değerlendirilmesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kaya Erdoğan, E., Kurtuluş, H., ve Yükseker, D. (2022). İstanbul'da Göçmenlerin Mekâna Yerleşme ve Tutunma Dinamikleri: Beyoğlu Örneği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (21), s. 135-158.

Kayın, E. (2000). *İzmir Oteller Tarihi.* İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.

Kayra, C. (1990). *İstanbul Mekanlar ve Zamanlar.* İstanbul: Ak Yayınları.

Kayserilioğlu, S. (1995). *Dersaadetten İstanbul'a Tramvay. İ.E.T.T. Tarihi Dizileri 2 içinde* İstanbul: İ.E.T.T. Genel Müdürlüğü.

Kayserioğlu, S. (2003). *Dersaadet'ten İstanbul'a Tramvay. İ.E.T.T. Tarihi Dizileri 1 içinde* İstanbul: İ.E.T.T. Genel Müdürlüğü.

Kerametli, C. (1977). *Galata Mevlevihanesi.* İstanbul: Erler Matbaası.

Kılıç, E. (2009). *XIX. Yüzyıl Sonu Batılılaşma Hareketlerinin Pera/Beyoğlu'nda Apartmanlaşma Sürecine Etkileri ve Mimari Yansımalar* [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul: Haliç Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Kılıçbay, M. A. (1985). *Batılılaşma: Osmanlı Batılılaşması.* Tanzimat'tan Cumhuruyet'e Türkiyte Ansiklopedisi içinde (Cilt *1*, s. 1-289). İstanbul: İletişim Yayınları.

King, C. (2016). *Pera Palas'ta Gece Yarısı Modern İstanbul'un Doğuşu.* (Çev. A. Anadol) İstanbul: Kitap Yayınevi.

Koçak, K., ve Özhan Koçak, D. (2016). *İstanbul Kimin Şehri? Kültür, Tasarım, Seyirlik ve Sermaye.* İstanbul: Metis Yayınları.

Kolay, E. (2023). Osmanlı Belediye Binalarının İlk Örneği: Altıncı Daire-i Belediye Binası. *Palmet Dergisi* (3), s. 28-52.

Kolektif. (2002). *Beyoğlu'nda Beyoğlu'nu konuşmak Salı Toplantıları 2000-2001.* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Koraltürk, M. (2010). *Buharlı Vapurlardan Deniz Otobüslerine İstanbul'da Deniz Ulaşımı.* İstanbul: Libraire de Pera.

Koyuncu, M. N. (2022). *Beyoğlu Airbnb Analiz ve Etki Değerlendirme Raporu 24.10.2022.* İstanbul: İBB İmar ve Şehircilik Daire Başkanlığı.

Kömürciyan, E. Ç. (1988). İstanbul Tarihi XVII. Yüzyılda İstanbul. *2*. (Haz. K. Pamukciyan ve H. D. Andreasyan) İstanbul: Eren Yayıncılık ve kitapçılık.

Kuban, D. (1994). *Menderes ve İstanbul.* Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi içinde (Cilt *5*, s. 389-392). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Kuban, D. (1996). *İstanbul Bir Kent Tarihi Bizantion, Konstantinopolis, İstanbul.* (Çev. Z. Rona) İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Kuban, D. (2008). Kentsel Yerleşim ve Mimarlık. (Ed. E. B. Egrik), *Beyoğlu'nun Dünü, Bugünü, Yarını* içinde (s. 20-28). İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı.

Kuban, D. (2013). *Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan Mimari ve Kentsel Koruma.* İstanbul: Yem Yayınları.

Kubilay Yetişkin, A. (2015). *Batı Kaynaklı Haritalardaki İstanbul.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihiiçinde (Cilt 1, s. 522-543). İstanbul : İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.).

Kuruyazıcı, H. (2014). Cumhuriyetin İstanbul'daki Simgesi Taksim Cumhuriyet Meydanı. *İTÜ Vakfı Dergisi*(63), s. 28-34.

Kuyucu, T., ve Ünsal, Ö. (2010). Urban Transformation as State-led Property Transfer: An Analysis of two Cases of Urban Renewal in Istanbul. *Urban Studies, 47* (7), pp. 1479-1499.

Küçükerman, Ö., ve Kıraç, A. (2004). *Geçmişten Günümüze Beyoğlu* . (Haz. S. Genim, Y. Dağlı, E. Karakaya, M. İstekli, ve D. Çakıl) İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.

KVKBKM. (n.d.). İstanbul 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi.

Le Bruyn, C. (1700). *Voyage au Levant* (Vol. 1).

Le Corbusier. (2012). *Şark Seyahati İstanbul 1911.* (Çev. A. Tümertekin) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi.* (Çev. I. Ergüden) İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lewis, J. F. (2011). *Lewis's Illustrations of Constantinople, Made During a Residence in That City in The Years 1835-6.* İstanbul: Denizler Kitabevi.

Loti, P. (2003). *Aziyade / Pierre Loti.* (Çev. B. Uzma) İstanbul: Oğlak Yayıncılık.

Macfie, A. L. (2003). *Osmanlı'nın Son Yılları 1908-1923.* (Çev. D. Acar, ve F. Soysal) İstanbul: Kitap Yayınevi.

Mamboury, E. (1929). *Constantinopple Guide Touristique.* İstanbul.

Mango, C. (2009). Constantinople's Mount of Olives and Pseudo-Dorotheus of Tyre. *Nea Rhome 6*, pp. 157-170.

Mantran, R. (1986). *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul* (Cilt 1). Ankara.

Mantran, R. (1991). *XVI.-XVII. Yüzyıl'da İstanbul'da Gündelik Hayat.* (Çev. M. A. Kılıçbay) İstanbul: Eren Yayıncılık.

Mantran, R. (1995). *Osmanlı Mparatorluğu Tarihi: Osmanlı Devletinin Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna* (Cilt 1). (Çev. S. Tanilli) İstanbul: Cem Yayınevi.

Mantran, R. (2020). *İstanbul Tarihi.* (Çev. T. Tunçdoğan) İstanbul: İletişim.

Misailidis, E. (1988). *Seyreyle Dünyayı: Temaşa-i Dünya ve Cefakâr-u Cefakeş.* (Haz. R. Anhegger, ve V. Günyol) İstanbul: Cem Yayınları.

Moltke, H. (1995). *Moltke'nin Türkiye Mektupları.* (Çev. H. Örs) İstanbul: Remzi Kitapevi.

Murat, S., ve Şahin, L. (2010). *Dünden Bugüne İstanbul'da Ulaşım.* İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Müller-Wiener, W. (2001). *İstanbul'un Tarihsel Topografyası, 17. Yüzyıl Başlarına Kadar Byzantion – Konstantinopolis – İstanbul.* (Çev. Ü. Sayın) İstanbul: İstanbul Yapı Kredi Yayınları.

Neumann, C. K. (2004). Marjinal Modernitenin Çatışma Mekanı Olarak Altıncı Daire-i Belediye. *6. Daire İlk Belediye 1857-1913 Beyoğlu'nda İdare, Toplum ve Kentlilik Sergi Kataloğu* içinde. İstanbul: Beyoğlu Belediye Başkanlığı.

Oğuz, Ç. (2016). *Barnathan Apartmanları.* İstanbul: Nar Yatırım.

Oktay, T. (2015). *Tanzimat'tan XXI. Yüzyıla İstanbul'un Yönetimi.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde *(Cilt 3*, s. 134-217). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Okur Coşkunçar, E. (2018). Galata Surları'nın Yıkım Süreci. *Tasarım Kuram* (25), s. 33-58.

Omay Polat, E. E. (2013). Kent Kimliğinde İşlevin Korunması: Galata'da Ticaretin İzleri. (Haz. Z. Eres, ve K. K. Eyüpgiller), *Prof Dr. Nur Akın'a Armağan: Mimari ve Kentsel Koruma* içinde (s. 87-100). İstanbul: Yem Yayın.

Omay, E. E. (2000). Galata Kulesi-Haliç Aksını Belirleyen Galata Kulesi Sokağı Perşembe Pazarı Caddesi Arap Kayyum Sokağı Üzerinde Bir Sıhhileştirme

Önerisi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Oran, B. (2019). 1964 Sürgünleri: Kıbrıs Meselesi Mi, "Prensip" Meselesi Mi? (İ. R. Örs), İstanbullu Rumlar ve 1964 Sürgünleri: Türk Toplumunun Homojenleşmesinde Bir Dönüm Noktası içinde (s. 21-31). İstanbul: İletişim Yayınları.

Orçun Kafesçioğlu, F. (2016). 19. Yüzyılın İkinci Yarısından Günümüze Galata/Karaköy'de Kent Morfolojisi ve Yapı Türlerinin İncelenmesi. *İdeal Kent, 7* (18), s. 174-203.

Ortaylı, İ. (1985). *Tanzimat.* Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi içinde (*Cilt 6*, s. 1535-1554.) İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Ortaylı, İ. (1986). *İstanbul'dan Sayfalar.* İstanbul: Hil Yayınları.

Ortaylı, İ. (1996). *Galata*. *T*ürkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt 13, s. 303-307). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Vakfı.

Osmanoğlu, Ö. (2013). *Semavi Eyice İle İstanbul'a Dair*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş. Yayınları.

Ozyurt, E. D. (2007). 19. Yüzyılın İkinci Yarısı ve 20. Yüzyıl Başındaki Yangınlar Sonrası Galata'da Kentsel Dokunun Değişimi ve Korunmuşluk Durumunun İncelenmesi. İstanbul.

Öncel, D. (2012). 19. Yüzyıl Ortasından 20. Yüzyıl Başlarına Karaköy Meydanı ve Yakın Çevresinin Dönüşümü. *Mimarist Dergisi* (46), s. 69-76.

Örs, İ. R. (2009). Giriş: Bir Sözcükte Ne Vardır? İstanbullu Rumlar ve 1964 Sürgünleri. (İ. R. Örs), *İstanbullu Rumlar ve 1964 Sürgünleri: Türk Toplumunun Homojenleşmesinde Bir Dönüm Noktası* içinde (s 9-17). İstanbul: İletişim Yayınları.

Öz, M. (2007). *Osmanlılar. TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (*Cilt 33*, s. 532-535. İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Öz, M. (2015). Antikk Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi. *İstanbul Nüfusu: Fetihten XVIII. Yüzyıl Sonlarına Kadar* içinde (Cilt *3*, s. 468-486. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları.

Öz, T. (1965). *İstanbul Camileri II.* İstanbul: Türk Tarih Kurumu.

Özcan, A. (2020). *Milliyetçilik.* TDV İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt *30*, s. 84-87). Ankara: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Özdemir, Y. (2018). *Galata Mevlevihanesi Müzesi.* İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.

Özel, İ. (1985).. *Aydınlar* Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi içinde (Cilt 1, s. 61-66). İstanbul: İletişim Yayınları.

Özgünler, S. A. (2007). Tarihi Yapılarda Kullanılan Volkanik Tüflerin Konservasyonu Üzerine Bir Araştırma:Od Taşı. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.

Özlü, N. (2016). Dönüşen Beyoğlu Üzerine Notlar: Cercle d'Orient ve Emek Sineması Örneği. *Mimarist* (56), s. 24-29.

Özyurt, E. D. (2007). 19. Yüzyılın İkinci Yarısı ve 20. Yüzyıl Başındaki Yangınlar Sonrası Galata'da Kentsel Dokunun Değişimi ve Korunmuşluk Durumunun İncelenmesi. İstanbul.

Özyurt, E. D. (2013). 19. Yüzyılın İkinci Yarısı ve 20. Yüzyıl Başındaki Yangınlar Sonrası Galata'da Kentsel Dokunun Değişimi. (Haz. Z. Eres, ve K. K. Eyüpgiller), *Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan: Mimari ve Kentsel Koruma* içinde (ss. 101-111). İstanbul: Yem Yayın.

Pardoe, M. (1838). *Beauties of The Bospholils.* London: George Virtue, 26, Ivy Lane.

Pelvanoğlu, B. (2022). *Bir Üretim Mekânı Olarak: Beyoğlu Düşerse.* İstanbul: Sel Yayıncılık.

Pero, T. (1926). *Travels and Adventures 1435-1439.* (M. Letts, Trans.) London: George Routledge & Sons.

Prokai, T. (1999). *Understanding Impacts of Pedestrian Friendly Streets In Urban Retail Areas*. Canada: The University of Guelph.

Ramis, A. (2007). *Fuhş-i Atik.* İstanbul: Avrupa Yakası Yayınları.

Refik, A. (1930). *Hicri On İkinci Asırda İstanbul Hayatı (1100-1200).* İstanbul: Devlet Matbaası.

Rena İnşaat . (2018). *Rena İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti. Katalog.* İstanbul: Rena İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Riggs, C. T. (1922). Adult Delinquency. In C. R. Johnson, *Constantinople Today or the Pathfinder Survey of Constantinople* (pp. 323-367). New York: The Macmillan Company.

Rilke, A. G. (2009). *Avrupa Saraylarından Yıldız'a İstanbul'da Bir Hoş Seda.* (Çev. D. Banoğlu) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Sabev, O. (2016). Ahlâkın Arka Sokakları: 18. Yüzyıl Osmanlı İstanbulu'nda Fuhuş ve Ceza.(Haz. F. Emecen, A. Akyıldız, ve E. S. Gürkan), *Osmanlı İstanbulu VI* içinde (s. 621-642). İstanbul: İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Yayınları.

Sağlam, H. S. (2020). An interdisciplinary experiment for the urban morphology of Galata (Istanbul) and its surroundings during the Late Antiquity and Middle Ages. *ITU Journal of the Faculty of Architecture, 17* (3), pp. 13-30.

Sakaoğlu, N. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi. *Tanzimatın İlanı, 7*, s. 206-207. İstanbul: Türkiye Ekonomi ve Toplumsal Tarih Vakfı.

Salbacak, S. (2019). Mütareke Dönemi İstanbul'unda Beyoğlu'nun Çok Kültürlü Yapısı Ve Frej Apartmanı. *International Journal of Social and Humanities Sciences, 3* (1), s. 33-44.

Salbacak, S. (2019). Mütareke Dönemi İstanbul'unda Beyoğlu'nun Çok Kültürlü Yapısı ve Frej Apartmanı. *International Journal of Social and Humanities Sciences, 3*(1), pp. 33-44.

Say Özer, Y., ve Yeğenağa, H. (2017). Kentsel Kimliğin Dönüşümünde Kentsel Politikaların Etkisi: Şişhane Bölgesi, İstanbul. *İdeal Kent, 8* (22), s. 451-482.

Scognamillo, G. (1993). *Bir Levantenin Beyoğlu Anıları.* İstanbul: Metis Yayınları.

Scognamillo, G. (1994). *Beyoğlu Oyuncakçıları.* (B. Onur), Toplumsal Tarihte Çocuk içinde İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Scognamillo, G. (1994). *Beyoğlu'nda Fuhuş.* İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Sennett, R. (2011). *Ten ve Taş: Batı Uygarlığında Beden ve Şehir.* (Çev. T. Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.

Sennett, R. (2013). *Gözün Vicdanı: Kentin Tasarım ve Toplumsal Yaşam.*(Çev. S. Sertabioğly ve C. Kurultay). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Seydi, S. (2020). *İkinci Dünya Savaşı.* TDV İslâm Ansiklopedisi içinde (Cilt s. 631-634). Ankara.

Sözen, M. (1994). *Dolmabahçe Sarayı.* TDV İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt *9*, s. 503-507). İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Sulamacı, B. (2018). 19. Yüzyılda Galata Limanı: Surdışı Kıyı Bölgesinin Değişimi ve Dönüşümü. [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversites, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Summerson, J. (1963). *The Historian and the City.* Cambridge: Mass.

Svastics, O. (2011). *Yahudiler'in İstanbul'u.* İstanbul: Boyut.

Şen, B. (2012). Kentsel Mekân ve Göç İlişkisine Barınak'tan Bakmak: Tarihsel Süreçte Erkek Göçmenlerin Barınma Mekânları. *Toplum ve Demokrasi, 6* (13), s. 200-223.

Şengül, T. (2009). *Kentsel Çelişki Ve Siyaset Kapitalist Kentleşme Süreçlerinin Eleştirisi.* Ankara: İmge Kitabevi.

Tanman, B. (1996). *Galata Mevlevihanesi, TDV İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt 13*, s. 317-321). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Tanrıverdi, Ü. (2019). 1261 Sonrası Bizans-Ceneviz İlişkileri ve Cenevizlilerin Galata'ya Yerleşme Süreci. *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 2* (2), s. 214-226.

Tanyeli, U. (2007). *Mimarlığın Aktörleri Türkiye 1900-2000.* İstanbul: Garanti Galeri.

Taptık, F. A. (2011). 19. Yüzyıl İstanbul Fotoğrafları: II. Abdülhamid Hediye Albümleri'nde Kent ve Mimarinin Temsili [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Teffi, N. (1921). *Stanbul İ Solntse.* Berlin: Mısl.

Tekeli, İ. (1985). *Kentler ve Kentleşme: Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kentsel Dönüşüm.* Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi içinde (Cilt *4*, s. 877-912). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Tekeli, İ. (1991). *Kent Planlaması Konumaları.* Ankara: TMMOB.

Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. (Ed. Y. Sey), *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (s. 1-24). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

Tekeli, İ. (2001). Dünya Kenti Olma Süreci İçinde Akımlar Mekânını Yeniden Biçimlendiren İstanbul. *İstanbul Dergisi* (37), s. 8893.

Tepeli, Ö. (2015). Kentsel Mekanda Kimliğin ve Belleğin Proje Etkisiyle Değişimi: Karaköy Kemeraltı Bölgesi [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

The Levant Herald. (1872). İstanbul: Printed and published at The Office of The Paper, Pera.

Thevenot, J. (1978). *1655-1656'da Türkiye.* (Çev. N. Yıldız) İstanbul: Kervan Kitapçılık.

Timur, T. (1985). *Batılılaşma: Osmanlı ve "Batılılaşma",* Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi içinde (Cilt1, s. 133-152). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Toprak, Z. (1987). İstanbul'da Fuhuş ve Zührevi Hastalıklar 1914-1933. *Tarih ve Toplum, 7* (39), s. 31-40.

Toprak, Z. (1994). *Mütareke Döneminde İstanbul. TDV İslam Ansiklopedisi içinde (Cilt 6*, s. 19-23). İstanbul: TDV İstanbul Araştırmaları Vakfı.

Topuz, H. (2000). 6/7 Eylül Olayları ve Aknoz Paşanın Yasakları. *Toplumsal Tarih Dergisi* (81), s. 39-41.

Tuna, T. (2014). *Taksim'den Tünel'e Adım Adım Beyoğlu.* İstanbul: E Yayınları.

Türker, O. (2000). *Galata'dan Karaköy'e Bir Liman Hikayesi.* İstanbul: Sel Yayınları.

Ubicini, A. (1855). La Turquie Actuelle. Paris.

Ural, H. (2017). Beyoğlu'nun Gece Yaşamı ve Neoliberal İktidar Teknolojileri. *İdeal Kent, 8* (22), s.641-664.

Üstdiken, B. (1999). *Pera'dan Beyoğlu'na 1840-1955.* İstanbul: Akbank Yayınları.

Üstdiken, B. (2000). *Pera ve Beyoğlu'nda Bankalar, Bankerler, Sarraflar, Tefeciler, Kuyumcular.* İstanbul: Creative Yayıncılık.

Üstünipek, M. (2015). *İstanbul'da Heykel.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt 7, s. 454-467). İstanbul: TDV İslam Araştırmaları Merkezi.

Veli, O. (2021). *Garip.* İstanbul: Okur Yazar Derneği Yayınları.

Yardımcı, S. (2005). *Kentsel Değişim ve Festivalizm: Küreselleşen İstanbul'da Bienal.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Yergün, U. (2002). *Batılılaşma Dönemi Mimarisinde, Yapım Teknolojisindeki Değişim ve Gelişim* [*Yayımlanmamış doktora tezi]*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yıldırım, M. (Ed.). (2007). *Bir Rönesans Adamı "Doğan Kuban Kitabı".* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Yıldırım, S. (2018). Cumhuriyet Döneminde Bir Çatı Kavram Olarak Ulus İdeolojisi ve Bileşenleri. *Kent Akademisi, 11* (2), s. 317-331.

Yıldız, K. (2015). *Şehir Topoğrafyasına Etkisi Bakımından Osmanlı Dönemi İstanbul Yangınları.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt 1, s. 486-503). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.).

Yılmaz, C. (2015). *Bir Haritanın Rehberliğinde 1845 İstanbulu.* Antik Çağ'dan XXI. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi içinde (Cilt 1, s. 562-584). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.).

Yılmaz, C. (Ed.). (2011). *II. Abdülhamid Modernleşme Sürecinde İstanbul.* İstanbul: İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti.

Yılmaz, H. F. (2020). *Eskiden buralar hep bostandı: Tünel Meydanı*. Retrieved Nisan 12, 2023, from Tarih Dergi: https://tarihdergi.com/eskiden-buralar-hep-bostandi-tunel-meydani/

Yücel, S. Ş. (2019). S*ultan II. Abdülhamid Han Dönemi İstanbul'daki İmar Hareketleri* [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. İstanbul: Yıldız Teknizk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Yürü, N. (2009). *Kentsel Sit Alan Yönetimi-İstanbul, Beyoğlu Örneği* [*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*]. Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Ziyaettin, N. (2010). Kimyasal Uygulamalarinin Kuzey Kibris Yapi Taşlarinin Durabilitesi Üzerine Etkisi [*Yayımlanmamış doktora tezi*]. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Zubaida, S. (2018). The Past is a Different City; Istanbul, Memoirs and Multiculturalism. In N. Fisher-Onar, S. Pearce, & F. Key, *Istanbul: Living with Difference in a Global City.* New Jarsey: Rutgers University Press.

İnternet Kaynakları

URL-1<http://isted.org.tr/destek-verdigimiz-projeler/galata-bereketzade-tunel-restorasyonu/detay>, erişim tarihi 30.11.2021.

URL-2 <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hayat/istiklal-caddesinin-alti-roma-mezarligi-40044202>, erişim tarihi 13.11.2020.

URl-3<https://www.arkeolojikhaber.com/haber-beyoglunun-tarihi-yuzlerce-yil-geriye-gitti-12716/>, erişim tarihi 09.01.2023.

URL-4<https://arkeoteknik.com/portfolio/tursab-_casa-garibaldi-binasi-restorasyonu_arkeolojik-kazilari/>, erişim tarihi 01.01.2023.

URL-5<https://istanbultarihi.ist/21-osmanli-istanbulunda-kentsel-mekanin-degisim-sureci>, erişim tarihi 14.12.2022.

URL-6<https://centaur.reading.ac.uk/17732/>, erişim tarihi 11.12.2022.

URL-7<https://istanbultarihi.ist/28-bati-kaynakli-haritalardaki-istanbul> erişim tarihi 30.11.2021.
URL-8<https://www.stinpoli.com/istanbulun-en-eski-haritasi-eski-istanbul-haritalari/>, erişim tarihi 30.11.2021.
URL-9<https://twitter.com/karakoyr/status/1272215066507706368>, erişim tarihi 30.11.2021.
URL-10<https://www.geographicus.com/P/AntiqueMap/constantinople-merian-1638-2>, erişim tarihi 12.12.2022.
URL-11<https://istanbultarihi.ist/28-bati-kaynakli-haritalardaki-istanbul>, erişim tarihi 30.11.2021.
URL-12<https://maps-prints.com/antique-prints-europe/4853-antique-print-of-constantinople-by-de-bruyn-1698.html>, erişim tarihi 30.11.2021.
URL-13<https://istanbultarihi.ist/28-bati-kaynakli-haritalardaki-istanbul>, erişim tarihi 15.12.2022.
URL14<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a8/Vue_d%27une_partie_de_la_ville_de_Constantinople%2C_avec_la_pointe_du_S%C3%A9rail%2C_prise_du_Faubourg_de_P%C3%A9ra%3B_R%C3%A9sidence_des_mi_-_Melling_Antoine_Ignace_-_1819.jpg>, erişim tarihi 14.04.2023.
URL-15<https://twitter.com/erdal1952/status/1534057838124929025/photo/1>, erişim tarihi 04.04.2023.
URL-16<https://kulturenvanteri.com/yer/palazzo-corpi/#16/41.030361/28.973246>, erişim tarihi 04.04.2023.
URL-17<http://www.eskiistanbul.net/1987/buyuk-hendek-caddesi-abdullah-freres-fotografi>, erişim tarihi 21.11.2021.
URL-18<https://www.janusmezat.com/urun/4568056/kagni-arabasinda-turk-kadinlari-ht>, erişim tarihi 21.11.2021.
URL-19<http://www.eskiistanbul.net/5164/beyoglu-6-daire-ve-atli-tramvaylar>, erişim tarihi 28.11.2021.
URL-20<https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6223262z/f5.item>, erişim tarihi 20.01.2022.
URL-21<https://manifold.press/istiklal-caddesi-310>, erişim tarihi 20.03.2023.
URL-22<https://istiklal.ist/mekanlar/karlman-pasaji>, erişim tarihi 20.03.2023.

URL-23<https://istanbultarihi.ist/50-mutareke-istanbulu-1918-1923#gallery-1>, erişim tarihi 20.03.2023.
URL-24<https://istanbultarihi.ist/50-mutareke-istanbulu-1918-1923#gallery-2>, erişim tarihi 20.03.2023.
URL-25<https://leventerturk1961.wordpress.com/2015/04/11/isgal-yillarindan-resimler-3-unutanlar-icin/>, erişim tarihi 20.03.2023.
URL-26<https://www.sebahjoaillier.com/galata-ve-cevresi?pgid=jnylj6w3-1b048fea-e981-43d0-ad7c-bf8c0acbc6db/>, erişim tarihi 04.04.2022.
URL-27<https://argonotlar.com/gokyuzune-uzanmak-acik-sutun-uzerine-bir-deneme/>, erişim tarihi 04.04.2023.
URL-28<https://www.araftabirbeyoglu.com/tr/Tarih-Icinde-Beyoglu/2001-2012>, erişim tarihi 27.03.2023.
URL-29<https://www.agos.com.tr/tr/yazi/22520/istanbullu-rumlarin-55-yildir-bitmeyen-surgunu>, erişim tarihi 17.01.2023.
URL-30<https://istanbultarihi.ist/278-istanbulda-fotografin-ve-istanbul-fotograflarinin-tarihi>, erişim tarihi 23.11.2022.
URL-31<https://argumundo.com/1912-yilinda-cekilen-istanbulun-en-eski-renkli-fotograflari/>, erişim tarihi 23.11.2022.
URL-32<https://www.icomos.org/fr/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/386-the-nara-document-on-authenticity-1994>, erişim tarihi 26.11.2022.
URL-33<https://lcivelekoglu.blogspot.com/2018/03/karakoy-merzifonlu-kara-mustafa-pasa.html>, erişim tarihi 11.04.2023.
URL-34<https://dijital-kutuphane.mkutup.gov.tr/tr/Periodicals/Catalog/Issue/?IssueId=2539>, erişim tarihi 07.12.2022.
URL-35<http://eng.travelogues.gr/item.php?view=50465>, erişim tarihi 05.12.2022.
URL-36<https://www.bl.uk/collection-items/panorama-of-constantinople>, erişim tarihi 07.12.2022.
URL-37<http://www.eskiistanbul.net/690/karakoy-yuksekkaldirim-1914>, erişim tarihi 29.04.2023.

URL-38<https://derinhikayeler.wordpress.com/2018/12/23/orhan-veli-ve-muallanin-ruhumda-hicranini-soyletme-hikayesi/>, erişim tarihi 07.04.2023.
URL-39<http://www.eskiistanbul.net/2861/galata-koprusu-karakoy-ayagi-sagda-aziziye-karakolu>, erişim tarihi 14.04.2023.

EKLER

EK A: Tescil Fişleri

EK A–1: Anıt Eser, Abed Han, Kemankeş Mahallesi - 94 Ada 14 Parsel.

<table>
<tr><td>ANAHTAR PAFTA</td><td>ADA - PARSEL PAFTASI</td><td>TESCİL KARARI</td></tr>
<tr><td> </td><td> </td><td>• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
• Karar Tarihi: 25.06.1983
• Karar No: 15185</td></tr>
<tr><td>GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)</td><td>ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)</td><td>YAPI BİLGİSİ</td></tr>
<tr><td> </td><td> </td><td>19. yy.a tarihlenen yapı; zemin kat + 3 özgün kat + 1 çatı katıdan oluşan kagir bir apartmandır. Çalışma aksına bakan cephesinde, pencere ve kat silmeleri ile rölyefler mevcuttur. Zemin katta giriş kapısı ve ticari mekân yer almaktadır.</td></tr>
<tr><td colspan="3">BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU</td></tr>
<tr><td colspan="3">Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları değiştirilmiş olan yapı, büyük oranda özgünlüğünü korumaktadır.</td></tr>
<tr><td colspan="3">BAŞLICA KAYNAKLAR</td></tr>
<tr><td colspan="3">İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi</td></tr>
</table>

EK A–2: SMÖ, Sermet Han, Kemankeş Mahallesi - 94 Ada 15 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonu, 20. yy başına tarihlenen yapı; zemin kat + 4 özgün kat + ilave 1 kattan oluşan kagir bir iş hanıdır. Yapının çalışma aksına bakan cephesi sağır cephedir. Doğu cephesi süslemeli ve kesme taştandır. Zemin katta giriş kapısı ve ticari mekân yer almaktadır.

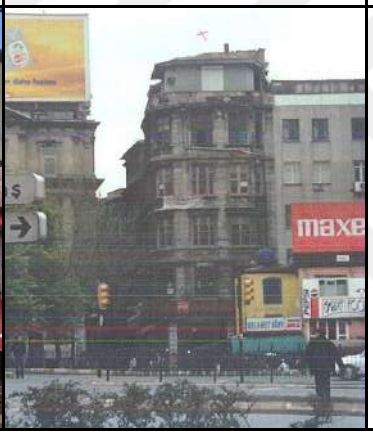
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramalarının bazıları yeni imalattır. Zemin katta yer alan giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait doğramalar ile metal metal kepenkler yeni yapımdır. Özgün olan katların sonunda yer alan saçak silmesi özgündür. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Galata Arşivi

EK A–3: SMÖ, Kemankeş Mahallesi - 94 Ada 78 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 08.01.1983 • Karar No: 14056
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen yapı; zemin kat + 4 özgün kat + ilave 1 kattan oluşan kagir bir iş hanıdır. Köşe parselde yer alan yapının çalışma aksına bakan cephesi; 4 sıra düzenindedir. Zemin katta giriş kapısı ve ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramaları yeni imalattır. Pencere söveleri ve kat silmeleri özgündür. Zemin katta yer alan giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait doğramalar ile metal metal kepenkler yeni yapımdır. Özgün olan katların sonunda yer alan furuşlu saçak silmesi özgündür. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–4: SMÖ, Karaköy Yeni Han, Kemankeş Mahallesi - 98 Ada 1 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen yapı; zemin kat + 3 özgün kattan oluşan kagir bir iş hanıdır. Köşe parselde yer alan yapının 2. ve son katında furuşlu saçak yer almaktadır. 1. kat pencereleri üçken alınlıklı olup cephe üzerinde bezemeler ve plasterlar mevcuttur. Zemin katta giriş kapısı ve banka yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Günümüzde Akbank Karaköy Şubesi olarak kullanılan yapı köşe parselde yer alan yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları yeni imalattır. Pencere söveleri, bezemeler, plasterlar ve saçaklar özgündür. Zemin katta yer alan giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait doğramalar yeni yapımdır. Yakın tarihte restorasyon geçiren yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–5: SMÖ, Kemankeş Mahallesi - 100 Ada 23 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		İnşa tarihi bilinmeyen yapı; zemin kat + 2 özgün kattan oluşmaktadır. Tüm cephe alüminyum doğramaları pencere açıklığına sahiptir. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramaları yeni imalattır. Zemin katta yer alan ticari mekân açıklığına ait doğramalar yeni yapımdır. Daha eski fotoğrafına ulaşılamayan yapının özgünlüğü konusunda yorum yapılamamaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–6: SMÖ, Ziraat Bankası, Kemankeş Mahallesi - 101 Ada 8 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Tahmini inşa tarihi 1912-1914 yılları arasında olan yapı; yüksek bodrum kat üzeri 5 katlı kagir bir yapıdır. Neoklasik üslupta olan yapının denize bakan bu teras katın kenarlarında heykeller yer almaktadır. Cepheleri bezemeli ve heykellerle süslü olan binanın girişi zemin katta yer almaktadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı onarımda olduğu için müdahale ve korunmuşluk durum bilgisi verilememektedir.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü SALT Galata Arşivi		

EK A–7: SMÖ, Karaköy Palas, Kemankeş Mahallesi - 102 Ada 2 ve 3 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1920 yılında inşa edilen yapı; yüksek zemin kat + 5 kattan oluşmaktadır. Asimetrik ve 7 sıra cephe düzenindedir. Zemin katta kemerli pencereler yer alırken diğer katlar dikdörtgen biçimindedir. 3. kat furuşlu kat silmesiyle sonlanmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Son kat pencere doğramaları özgün değildir. Diğer katlarda yer alan pancere doğramaları, demir korkuluklar, söveler, plasterlar ve kat silmesi özgün yapı elemanlarıdır. Yakın tarihte onarım gören yapı büyük oranda özgünlüğünü korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–8: SMÖ, Müeyyetzade Mahallesi - 112 Ada 7 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 04.10.2006 • Karar No: 577
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen yapı; zemin kat + 3 özgün kat + 1 ilave kattan oluşan kagir bir apartmandır. Cephesi 3 sıra düzenindedir. 2. ve 3. kat orta aksta payandalar ile destekli çıkma, pencere ve kat silmeleri mevcuttur. Özgün katlar furuşlu saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Zemin katta giriş kapısı ve ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramalarının, pencere altı silmelerinin, pencere sövelerinin ve kat silmelerinin yeniden yapılmış olması ve pencere kilit taşları ve saçak silmesinden başlayıp 1. katta sonlanan plasterların kaldırılmış olması yapının 2016-2017 yıllarında rekonstrüksiyon olarak yapıldığını düşündürtmektedir. Zemin katta yer alan giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve etrafında yer alan söveler yeni imalattır. Furuşlu saçak silmesinin de, boyutunun ve yerinin değiştirilerek çıkmaya kadar uzatılmış olması yeni imalat olma ihtimalini kuvvetlendirir. İlave bir kata sahip olan yapı, büyük oranda özgünlüğünü kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–9: Anıt Eser, Aşkenaz Sinagogu, Müeyyetzade Mahallesi - 113 Ada 5 ve 6 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 04.10.2006 • Karar No: 577
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		20 yy. da ibadete açılan sinagog, Oryantalist akımın önemli örneklerinden olan yapı, klasik düzendeki bir cepheye sahiptir. At nalı biçimindeki kemerli açıklıklarda daire pencereler ve yine at nalı biçimde kemerli pencereler vardır. Yapı soğan kubbeyle sonlanmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU
Yapı strüktürel olarak iyi durumda ve özgünlüğünü korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–10: SMÖ, Müeyyetzade Mahallesi - 113 Ada 7 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 04.10.2006 • Karar No: 577
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen yapı; zemin+3 kattan oluşan kagir bir binadır. Cephesi 4 sıra düzeninde, söveli ve demir korkulukludur. Kemerli demir giriş kapısı, orta aksta payandalar ile destekli çıkma, kat silmeleri, köşe taşları ve plasterlar mevcuttur. 2. ve 3. katı saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Zemin katta giriş kapısı ve ticari mekân vardır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramaları, pencere altı silmeleri, pencere söveleri, cephe plasterları, korkulukları, kat silmeleri, köşe taşları ve zemin katta yer alan demir giriş kapısı özgündür. Zemin katta yer alan ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler değiştirilerek özgünlüğünü kaybetmiştir. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. Yapı minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

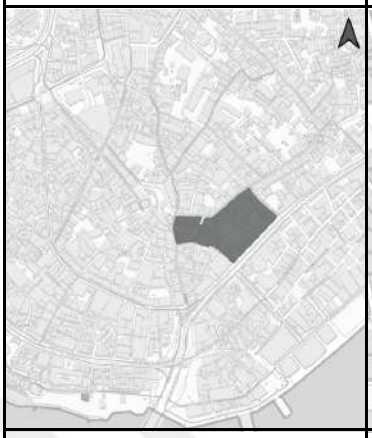
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–11: SMÖ, Müeyyetzade Mahallesi - 115 Ada 5 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 04.10.2006 • Karar No: 577
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonuna tarihlenen yapı; zemin + 3 özgün kat +1 ilave kattan oluşan kagir bir apartmandır. Batı cephesi 3 sıra düzenindedir ve demir korkuluklu 2 adet balkonu vardır. Pencere söveleri, kat silmeleri ve son katta açak silmesi mevcuttur. Zeminde kemerli giriş kapısı ve ticari mekân bulunmaktadır.

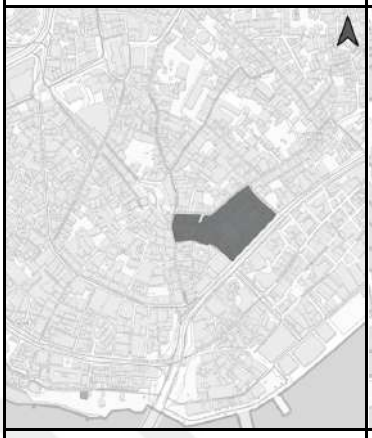
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramaları yeni imalattır. Pencere söveleri ve kat silmeleri özgündür. Yapının 2. ve 3. katlarında bulunan balkon korkuluk demirleri payandalıdır. Balkon korkulukları özgün olmayan yapının payandaları özgündür. Zemin katta yer alan kemerli giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait doğramalar ile metal metal kepenkler yeni yapımdır. Özgün olan katların sonunda yer alan saçak silmesi özgündür. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–12: SMÖ, Oriental Han, Müeyyetzade Mahallesi - 115 Ada 7 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 25.12.1998 • Karar No: 10509
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen Oriental Han; zemin + 4 kattan oluşan kagir bir apartmandır. 6 sıra düzenindeki cephesini orta aksında payandalar ile destekli çıkma, pencere ve kat silmeleri, üçgen alınlıklar ile plasterlar mevcuttur. Furuşlu saçak silmesi ile sonlanan yapının zemin katındaki giriş kapısı ve ticari mekân açıklıkları kemerlidir.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Cephe temizliğine ihtiyacı vardır. Yapının tüm cephe bezemeleri, pencere altı silmeleri, pencere söveleri, plasterları, kat silmeleri ve furuşlu saçak silmesi özgündür. Pencere doğramalarının bir kısmı ve ticari mekân açıklıklarına ait olan metal metal kepenkler özgün değildir. Zemin katta yer alan ahşap giriş kapısı ile zemin kat açıklıkları özgündür. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. Yapı minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–13: SMÖ, Müeyyetzade Mahallesi - 148 Ada 21 ve 64 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 18.06.2003 • Karar No: 15018
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonuna tarihlenen yapı; zemin + özgün 4 kat + ek 1 kattan oluşan kagir bir apartmandır. Cephesi 5 sıra düzenindedir ve demir korkuluklu balkonlar mevcuttur. Orta aksta payandalar ile destekli çıkma, pencere ve kat silmeleri, üçgen ve eliptik alınlıklar vardır. Zemin katta giriş kapısı ve ticari mekân vardır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır ve 2014 yılında onarım görmüştür. Pencere altı silmeleri, pencere söveleri, cephe plasterları, alınlıkları, kilit taşları, kat silmeleri, payandaları, bezemeleri ve demir balkon korkulukları özgün yapı elemanlarıdır. Zemin katta yer alan demir giriş kapısı ve ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler özgün değildir. İlave kata da sahip olan ve cephesi boyanan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

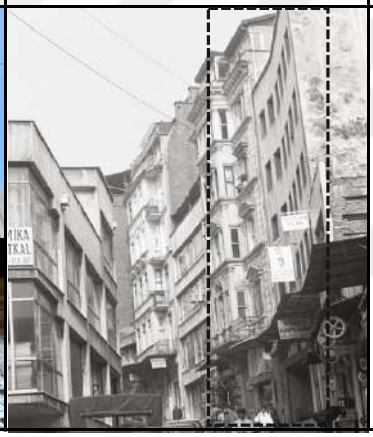
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–14: Anıt Eser, Müeyyetzade Mahallesi - 148 Ada 28 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 26.12.2007 • Karar No: 1462
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Yapı içerisinde bir sarnıç yapısı bulunmaktadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı; İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 20.06.2007 tarih ve 1110 sayılı kararı ile yeniden rekonstrüksiyon olarak yapılmıştır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü SALT Galata Arşivi		

EK A–15: SMÖ, Müeyyetzade Mahallesi - 148 Ada 29 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 04.10.2006 • Karar No: 577
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu - 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı, zemin + 4 kattan oluşmaktadır. Köşe parsede olan apartmanın batı cephesi çıkmalıdır. Aks üzerinde kalan bu batı cephesi 2 ve 3 sıra düzenindedir. Zemin ve 3. Katın sonunda silmeler ve tüm katlarda pencere söveleri mevcuttur.

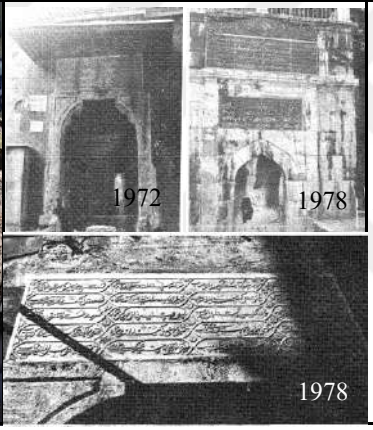
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ve söveleri ile kat silmeleri yeni yapım yapı elemanlarıdır. Parselin batısı kadastral boşluk ve t olmasına rağmen ticari mekân olarak kullanılmaktadır. Yapı minumum ölçüde müdahale görmüştür ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–16: Anıt Eser, M. E. H. Ağa Çeşmesi, Müeyyetzade Mahallesi - 148 Ada 30 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF(2023)	ESKİ FOTOĞRAF (A. Egemen)	YAPI BİLGİSİ
		1649 yılında yapılan Matbah Emin Hasan Ağa Çeşmesi (Kain Yazıcı Çeşmesi); kagir, iki yüzlü köşe çeşmesi niteliğindedir ve kare planlıdır. Kesme taş ve tuğla almaşık örgü sisteminde olan çeşmenin, İki cephesinde de mermer kitabeli mermer aynalar bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yakın dönemde onarım gören yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Çeşmenin özgün yalakları ile çatısı yok olmuştur. Günümüzde var olan yalaklar onarım sırasında eklenmiştir. Çatısı da düz betonarme olarak yeniden yapılmıştır. Güney cephesinde var olan ayna üstü saçak, çeşmenin günümüze ulaşamamış yapılarındandır. Yapı minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–17: SMÖ, Friedmann Apartmanı, Müeyyetzade Mahallesi - 148 Ada 33 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 09.07.2003 • Karar No: 15113
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1899 yılında yapılan Friedmann Apartmanı; zemin + özgün 4 kat ve 1 ek kattan oluşan kagir yapıdır. Cephesi 5 sıra düzeninde ve orta aksta payandalarla destekli çıkma, silmeler, alınlıklar, kornişler ve plasterlar vardır. Furuşlu saçak silmesiyle sonlanan yapının zemin katında demir giriş kapısıyla ticari mekânlar vardır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının tüm cephe bezemeleri, pencere altı silmeleri, pencere söveleri, plasterları, kat silmeleri , alınlıkları, kornişleri ve furuşlu saçak silmesi özgün yapı elemanlarıdır. Pencere doğramaları ile zemin katta yer alan kemerli demir giriş kapısı özgün olan yapının, zemin katta yer alan ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler özgün değildir. Yapı minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–18: SMÖ, Djivan Apartmanı, Müeyyetzade Mahallesi - 148 Ada 37 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 06.10.2004 • Karar No: 179
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonuna tarihlenen S. Djivan Apartmanı; zemin + 4 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cepheler 4 sıra düzeninde, bezemeli ve sövelidir. Orta aksta fugalı cephe boyunca payandalar ile destekli çıkma vardır. İki tarafı balkonludur. Yapı kalkan duvarı ile sonlanmakta ve zemin katta kemerli demir giriş kapısı ve ticari mekânlar bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumda ve bakımlıdır. Yapının tüm cephe bezemeleri, pencere söveleri ve alınlıkları özgündür. Pencere doğramaları özgün olan yapının, zemin katta yer alan demir giriş kapısı ve ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler özgün değildir. Yapı minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–19: SMÖ, Bereketzade Mahallesi - 150 Ada 19 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 4 kat ve 1 ek kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cephesi 5 sıra düzeninde ve sövelidir. Orta aksın iki yanında payandalar ile destekli 2 çıkma ve cephenin iki tarafında demir korkuluklu balkonlar mevcuttur. Zemin katta kemerli demir giriş kapısı ve ticari mekânlar bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumda ve bazı müdahaleler görmüştür. Pencere doğramalarının bir kısmı yeni yapımdır ama pencere söveleri özgündür. İlk kat balkon demir korkulukları özgün, diğer katlara ait olan demir korkuluklar yeni yapımdır. Zemin katta yer alan kemerli demir giriş kapısı özgün, ticari mekân açıklığına ait olan doğramaları ile metal metal kepenkler özgün değildir. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. İlave bir kata sahip olan yapı kısmen özgünlüğünü korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–20: SMÖ, Bereketzade Mahallesi - 150 Ada 22 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + özgün 4 kattan oluşan kagir bir apartmandır. 3 bloktan oluşan yapının her bir bloğunda 4 sıra düzeninde penceler vardır. Zemin katta demir giriş kapısı ve ticari mekânlar bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU
Yapı onarımda olduğu için müdahale ve korunmuşluk durum bilgisi verilememektedir.

BAŞLICA KAYNAKLAR
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–21: SMÖ, Minerva Han, Bereketzade Mahallesi - 171 Ada 1 ve 2 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Mimar Basile Couromenos tarafından 1911-1913 yıllarında yapılan Minerva Han; zemin + özgün 5 kat ve 1 çatı katından oluşmaktadır. Betonarme bina köşe parselde yer almaktadır. Kuzey cephe pencereleri 7 sıra, batı cephe pencereleri 9 sıra düzenindedir. Binanın köşesi dairesel planlı ve giriş cephesidir. Kuzey cephesi furuşlu saçak silmesi ile sonlanmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2016 yılında kapsamlı bir restorasyon geçirren yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. XX. yüzyıl başının mimari özelliklerini gösteren yapının; çini bezemeleri, eğrisel kat kornişleri ve figüratif plastikleri özgünlüğünü hala korumaktadır. Yapının ahşap giriş kapısı ve pencereleri geçirdiği onarımda değiştirilmiş yeniden yapılmıştır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–22: SMÖ, Bereketzade Mahallesi - 171 Ada 8 ve 9 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1895 yılında yapılan yapı; zemin + özgün 1 kattan oluşan kagir bir binadır. Cephesi 3 sıra düzeninde ve sövelidir. Cephe üzerinde plasterlar, kornişler, plasterlar, kilit taşları ve kat silmesi mevcuttur. Son kat üstünde furuşlu saçak silmesi yapı parapet duvar ile sonlanmaktadır. Zemin katta ticari mekânlar bulunmaktadır.

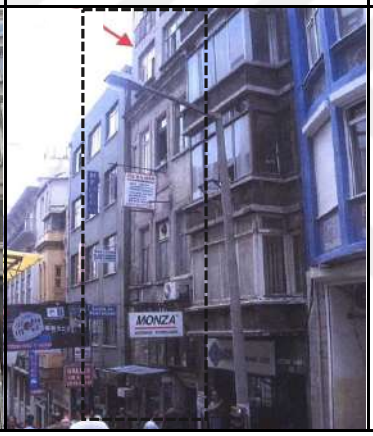
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının tüm cephe bezemeleri, pencere söveleri, plasterları, kat silmesi, kornişleri, kilit taşları ve furuşlu saçak silmesi özgün yapı elemanlarıdır. Pencere doğramaları değiştirilen yapının, zemin katta yer alan ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler özgün değildir. Yapı minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–23: SMÖ, Bereketzade Mahallesi - 171 Ada 13 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 4 kat + 2 ilave kattan oluşan kagir bir apartmandır. İlk kat ve 5. kat cephe boyunca, 2 ve 3. katların pencereleri 3 sıra düzeninde söveli, 4. kat 2 sıra düzeninde pencerelidir. Özgün katları furuşlu saçak silmesi ile sonlanan yapının zemin katta demir giriş kapısı ve ticari mekân bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının tüm pencere söveleri ve furuşlu saçak silmesi özgündür. 1. kat pencere açıklıklarının boyutu değiştirilerek genişletilmiştir. Pencere doğramalarının bir kısmı özgün olan yapının, zemin katta yer alan demir giriş kapısı ile ticari mekân açıklıklığına ait olan doğramalar ve metal metal kepenk özgün değildir. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. İlave 2 kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–24: SMÖ, Bereketzade Mahallesi - 171 Ada 15 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonuna tarihlenen yapı; zemin + özgün 2 kat + 1 ilave kattan oluşan kagir bir apartmandır. Özgün katların cephesi 4 sıra düzeninde kilit taşlı ve sövelidir. Kat silmeleri ve kornişleri mevcut olan yapının özgün katları furuşlu saçak silmesi ve parapet duvarla sonlanmaktadır. Zemin katta demir giriş kapısı ve ticari mekân bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının tüm cephe bezemeleri, pencere söveleri, kat silmeleri, kilit taşları kornişleri ve furuşlu saçak silmesi özgü yapı elemanlarıdır. Pencere doğramaları, zemin katta yer alan demir giriş kapısı ve ticari mekân açıklıklığına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler özgün değildir. Cephe üzerinde malzeme eskimesinden kaynaklanan yüzeysel çatlaklar, yıpranmalar ve kayıplar mevcuttur. İlave 1 kata sahip olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–25: SMÖ, Barnathan Apartmanı, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 29 ve 52 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 673
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1892 yılınada yapılan Barnathan Apartmanları; zemin + 4 kat + 1 ek kattan oluşan kagir yapıdır. Payandalarla desteklenen 3 gönyeli, 1 düz çıkması olan yapının, pencereleri söveli, köşe taşları, kat silmeleri ve kartuşları da mevcuttur. Furuşlu saçak silmesi ile biten yapının zemininde kemerli demir giriş kapısı ve ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2021 yılında restorasyon çalışmaları tamamlanan yapı strüktürel olarak iyi durumda ve bakımlıdır. Yapının tüm cephe bezemeleri, balkon demir korkulukları, rundbogenstil tarzındaki pencere söveleri, kat silmeleri, kilit taşları, köşe taşları, furuşlu saçak silmesi özgün yapı elemanlarıdır. Pencere ve kemerli demir giriş kapı doğramaları özgün olan yapının, zemin katta yer alan ticari mekân açıklıklıklarına ait olan doğramalar ve metal metal kepenkler özgün değildir. Ek bir kata sahip olan yapı, minumum ölçüde müdahale görmüştür. Günümüzde otel olarak kullanılan yapı işlevsel özgünlüğünü kaybetmiş olsa da yapısal özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–26: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 31 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 09.08.2006 • Karar No: 514
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + özgün 2 kat + 1 ilave kattan oluşan kagir bir yapıdır. Kesme taş cepheye sahip olan özgün katlar tek sıra pencere düzenindedir. Pencere söveleri ve kat silmeleri mevcuttur. İlk kat penceresinde demir parmaklık ve korkuluk bulunan yapının zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

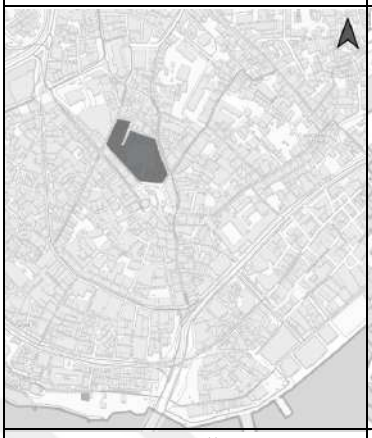
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere söveleri ve kat silmeleri özgün yapı elemanlarıdır. Pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal metal kepenk özgün değildir. İlave 1 kata sahip olan yapı belli ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–27: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 40 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.05.1991 • Karar No: 2662
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 1 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cephe 3 sıra pencere düzenindedir. Prncerelerinde demir parmaklıklar mevcuttur. Saçak silmesine sahip olan yapı parapet duvarı ile sonlanmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır ve bakımlıdır. Pencere doğramaları ile zemin katta yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal metal kepenk özgün değildir. Komşu yapısı ile bütün yapılan ve özgün olmayan saçak silmesine sahip olan yapı çok sayıda müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

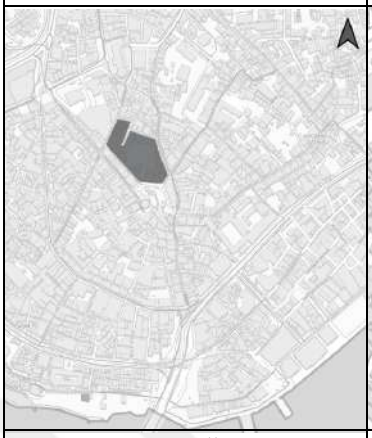
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–28: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 41 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.05.1991 • Karar No: 2662
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 1 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cephe 3 sıra pencere düzenindedir. Saçak silmesine sahip olan yapı parapet duvarı ile sonlanmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ile zemin katta yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar özgün değildir. Komşu yapısı ile bütün yapılan ve özgün olmayan saçak silmesine sahip olan yapı bir çok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–29: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 43 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 31.03.1988 • Karar No: 378
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 2 kattan oluşan kagir bir yapıdır. İlk kat cephe boyunca, 2. Kat 3 sıra pencere düzenindedir. Son kat orta aksta payandalarla desteklenen çıkma, kat silmeleri ve kornişler bulunmaktadır. Saçak silmesine sahip olan yapı parapet duvarı ile sonlanmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. İlk kat pencere açıklıklarının boyutu ve yerleri değiştirilerek genişletilmiştir. 2. kat çıkma yanında yer alan pencerelerin dikdörtgen biçimi değiştirilerek basık kemer biçimine dönüştürülmüştür. Pencere doğramaları ile zemin katta yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar özgün değildir. Pence altında yer alan yatay kornişler ve parapet altındaki saçak silmesi özgün olan yapı bir çok müdahale görmüş ve özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–30: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 44 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + özgün 1 kat + ilave 1 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cephe tek sıra pencere düzenindedir ve demir balkon korkukları mevcuttur. Cephe bezemeleri, pencere sövesi ve plasterlar bulunmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere söveleri, cephe bezemeleri, plasterları özgün yapı elemanlarıdır. Pencere doğramaları, demir balkon korkulukları ve zemin katta yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–31: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 45 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 19.06.1991 • Karar No: 2768
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 2 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cephe 5 sıra pencere düzenindedir. Pencereler söveli ve kilit taşlarına sahiptir. 2. kat orta aksta payandalar ile destekli balkon ve kat silmeleri bulunmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri ve kat silmeleri özgündür. Pencere doğramaları ile zemin katta yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar özgün değildir. Minimum ölçüde müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

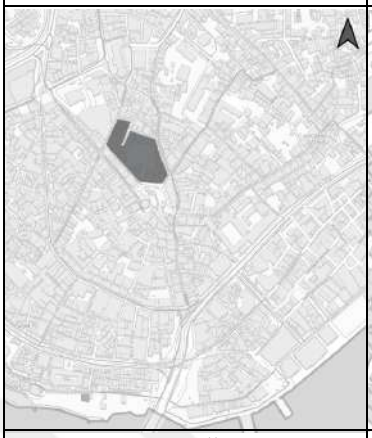
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–32: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 283 Ada 46 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu–20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 2 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Parselin köşesinde yer alan yapı, 3 sıra cephe düzenindedir. Pencereleri sövelidir. Kat silmelerine sahip olan yapıda saçak silmesi mevcuttur. Kesme taştan olan yapı parapet duvarıyla sonlanmaktadır. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri ve kat silmeleri özgündür. Pencere doğramaları özgün olan yapının zemin katta yer alan ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal kepenkler özgün değildir. Minimum ölçüde müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–33: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 1 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 3 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Parselin köşesinde yer alan yapı 6 sıra pencere düzenindededir ve pencereleri sövelidir. 2. katta kat silmesi olan yapının zemin katında kemerli demir giriş kapısı ve ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2011 yılında onarım gören yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ve söveleri, kat silmesi ile zemin katta yer alan demi giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait olan doğramalarla metal kepenk özgün değildir. Çok fazla müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–34: Anıt Eser, Müeyyedzade Camii, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 2, 3 ve 5 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 11.06.1967 • Kara No: 3315
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Müeyyedzade Camii (Yazıcı Camii), 1582 yılında kagir olarak inşa edilmiştir. Pencereleri kemerli olan cami kirpi saçağa sahiptir.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Uzun bir süre kapalı kalan cami, 1950 yılında önemli bir onarım geçirerek büyük oranda özgünlüğünü kaybetmiştir.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü SALT Galata Arşivi		

EK A–35: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 7 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 07.02.2001 • Karar No: 12597
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + özgün 3 kat + ilave 1 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Cephe farklı biçimlerde 5 sıra pencere düzeninde ve sövelidir. Kat silmelerine sahip olan yapıda özgün son katta saçak silmesi de mevcuttur. Zemin katta kemerli demir giriş kapı ve ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2007 yılında onarım gören yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri ve kat silmeleri özgün yapı elemanlarıdır. Pencere doğramaları değiştirilmiş olan yapının kemerli demir giriş kapısı özgündür. Zemin katta yer alan ticari mekân açıklıklarına ait olan doğramalar ve metal kepenkler özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı, minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Arşivi

EK A–36: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 14 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 11.10.2004 • Karar No: 193
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1909 yılında yapılan yapı; zemin + 2 kat +1 asma kat+ ilave 1 terastan oluşan kagir bir yapıdır. Cephe 3 sıra pencere düzenindedir. Orta aksta çıkması olan yapının saçak silmesi de mevcuttur. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

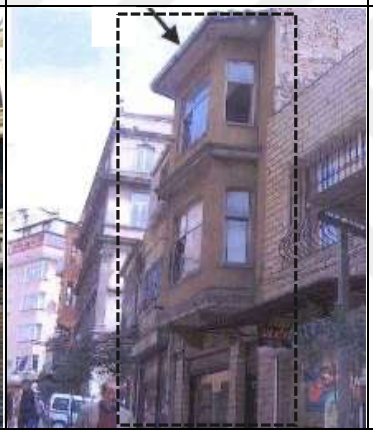
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2021 yılında onarım geçirmiş olan yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ile yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar özgün değildir. Teras korkulukları ilave edilmiş olan yapı, minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–37: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 16 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Kara No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen yapı; zemin + 2 kattan oluşan kagir bir binadır. Cephe tek pencere düzenindedir. Orta aksta payandalarla destekli çıkma bulunmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ile yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal kepenkler özgün değildir. İkinci kat silmesi yeniden yapılmıştır. Yapı birçok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İ İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
stanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–38: SMÖ, Club Teutonia, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 26 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 08.09.1989 • Karar No: 1368
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1896 yılında yapılan Club Teutonia (Alman Kültür ve Dayanışma Derneği); zemin + 4 kattan oluşan kagir bir yapıdır. Batı cephesi 5 sıra pencere düzenindedir. Kornişleri, sütun görünümünde plasterları, furuşlu saçakları mevcuttur. Kalkan duvarı ile sonlanan yapının zemin katında giriş kapısı ve ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Restorasyon çalışması 2023 yılında tamamlanan yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ile yapının zemin katında yer alan demir korkulukların özgün olmadığı düşünülmektedir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–39: SMÖ, Namık Paşa Apartmanı, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 27 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonuna tarihlenen Namık Paşa Apartmanı; zemin + 4 kattan oluşmaktadır. Söveli 3 sıra pencere düzenine sahip olan binanın, orta aksında, 2. ve 3. katlarında payandalarla desteklenen, üçgen alınlıklı çıkma vardır. Kat silmeleri, 1. Katta demir korkuluklu balkonu olan yapının zemin katında ticari alanlar mevcuttur.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları ile yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal kepenkler özgün değildir. Büyük oranda zgünlüğünü koruyan yapı minimum ölçüde müdahale görmüştür.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–40: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 28 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 30.03.2005 • Karar No: 533
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 kattan oluşmaktadır. 2 sıra kemerli ve söveli pencere düzenine sahip olan yapının furuşlu saçak üstünde eğrili alınlık mevcuttur. Cephe ve pencerelerde plasterlar olan yapının 1. katında demir korkuluklu balkon vardır. Zemin kat ticari mekândan oluşmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramaları ile plasterlar özgün olan yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve demir parmaklık özgün değildir. Yapı, minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–41: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 29 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		20. yy. başına tarihlenen kagir yapı, zemin + 1 kattan oluşmaktadır. Parselin köşesinde yer alan yapı, 3 cepheye sahiptir. Yapının doğu cephesi 2 sıra pencere düzenine sahiptir. Pencereler söveli ve kat silmelesi mevcuttur. Saçak silmesi ve parapet duvarla sonlanan yapının zemin katında ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramaları ile söveleri özgün olan yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal kepenkler özgün değildir. Yapı, minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–42: SMÖ, Hikmet (Friedmann) Apartmanı, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 38 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 18.10.2006 • Karar No: 602
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19.yy. sonuna tarihlenen Hikmet Apartmanı; kagirdir. Zemin + 3 kattan oluşmaktadır. 4 sıra pencere düzeninde olan yapı, sövelere, kat silmelerine, plasterlara ve bezemelere sahiptir. Orta aksta payandalarla destekli çıkmalı yapı furuşlu saçak silmesiyle sonlanır. Yapının zemin katında demir giriş kapısı ve ticari mekân bulunur.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramalarının bir kısmı özgün olan yapının, pencere söveleri, kat silmeleri, plasterları, bezemeleri ve furuşlu saçak silmesi özgündür. Yapının zemin katında yer alan demir giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait olan doğramalarla metal kepenk özgün değildir. Yapı, minimum ölçüde müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–43: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 39 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonuna tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 5 kat + 1 ilave kattan oluşmaktadır. Cephesi 3 sıra düzeninde olan yapıda, orta aksta payandalarla desteklenen tüm cephe boyunca çıkma bulunmaktır. Çıkmanın iki yanında demir korkuluklu balkonlar mevcuttur. Yapının zemin katında demir giriş kapısı ve ticari mekân vardır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğramalarının bir kısmı özgün olan yapının, bezemeleri özgündür. Yapının zemin katında yer alan demir giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı, müdahale görmüş olmasına rağmen özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–44: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 40 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19.yy. sonuna tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 3 kat + 2 ilave kattan oluşmaktadır. 2 sıra pencere düzenine sahiptir ve kat silmeleri ile bezemeleri vardır. Yapının zemin katında kemerßli demir giriş kapısı ve ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramalarının bir kısmı özgün olan yapının, bezemeleri ve kat silmeleri özgündür. Yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–45: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 41 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 4 kattan oluşmaktadır. Dairesel çıkmalı cephe 3 sıra pencere düzenine sahiptir ve köşe taşları yer almaktadır. İki köşesi balkonlu ve demir korkuluklu olan yapının zemin katında kemerli giriş kapısı ve ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır ve 2017 yılında onarım görmüştür. Tüm cephe yeniden yapılmış ve özgün değildir. Yapının pencere ve kapı doğramaları, balkon korkulukları ile zemin katında yer alan demir giriş kapısı ve ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Çok fazla müdahaleye uğramış olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–46: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 44 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 19.03.2008 • Karar No: 1657
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 1 kat + ek 1 kattan oluşmaktadır. 1. kat 2 sıra pencere düzenine, ilave kat tek pencere düzene sahiptir. Pencereleri söveli, kilit taşlıdır. Kat silmesi olan yapının özgün katı saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Komşu 45 parseldeki bina ile bir olan yapı günümüzde ayrılmıştır. Yapının 1. katındaki pencere söveleri, kat silmeleri ve saçak silmesi özgündür. Zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal kepenk özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–47: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 45 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 1 kat + ek 1 kat + kapalı terastan oluşmaktadır. 1. kat 2 sıra pencere düzenine, ilave kat tek penceresizdir. Pencereleri söveli, kilit taşlıdır. Kat silmesi olan yapının özgün katı saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Komşu 44 parseldeki bina ile bir olan yapı günümüzde ayrılmıştır. Yapının 1. katındaki pencere söveleri, kat silmeleri ve saçak silmesi özgündür. Zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal kepenk özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–48: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 46 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 kattan oluşmaktadır. Yapı 2 sıra pencere düzeninde ve sövelidir. 1. katta kirpi, 2. ve 3. katta dişli kat silmesi vardır. Yapı dişli saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri, kat silmeleri ve saçak silmesi özgündür. Pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahaleya uğramış olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

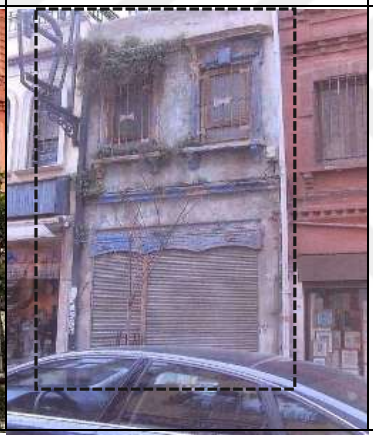
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–49: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 48A Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 kattan oluşmaktadır. Pencereleri 2 sıra düzenindedir ve kilit taşlı sövelere sahiptir. Pencerelerinde demir parmaklıkları bulunan yapıda kat silmeleri de sonu mevcuttur. Parapet duvarla sonlanan yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri ve kat silmeleri özgündür. Pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ve metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahaleya uğramış olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–50: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 48B Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 20.03.1996 • Karar No: 7598
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapının batı cephesi; zemin + 1 kattan oluşmaktadır. Cephesi tek sıra düzeninde, kilit taşlı sövelere sahiptir. 1. katta kemerli penceresi, bezemeli kat silmesi olan yapı parapet duvarla sonlanmaktadır. Yapının zemin katında demir giriş kapısı yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri, 1. kat bezemeleri, kat silmeleri, pencere doğramaları ve zemin katta yer alan demir giriş kapısı özgündür. Pencere doğramaları özgün olan yapının zemin katında yer alan demir giriş kapısı da özgündür. Minimum müdahaleya uğramış olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

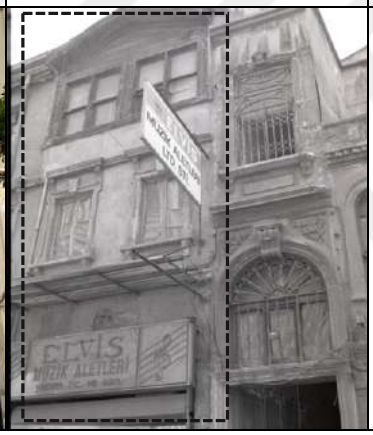
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–51: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 49 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 2 kat + ilave 1 katttan oluşmakta ve 2 sıra pencere düzenindedir. 2. katı ahşap kaplama olan yapının 1. kat pencereleri söveli ve kilit taşlıdır. Kat silmesi olan özgün kat parapet duvarla bitmektedir. Yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri ve kat silmeleri özgün olan yapının pencere doğramaları, zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir kata sahip olan olan yapı özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–52: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 52 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 1 kat + ilave 1 katttan oluşmaktadır. 1. kat 3, 2. kat 2 sıra demir parmaklıklı cephe düzenine sahiptir. Parapet duvarla sonlanan özgün katta, plasterlar, bezemeler ve kat silmeleri bulunmaktadır. Yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri, plasterları ve kat silmesi özgündür. Pencere doğramaları, demir korkulukları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığı doğramaları ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

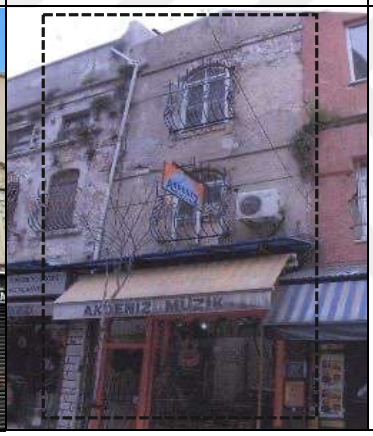
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–53: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 54 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 katttan oluşmaktadır. Demir parmaklıklı tek sıra cephe düzenindedir. Parapet duvarla sonlanan yapıda, pencere söveleri ve kat silmeleri bulunmaktadır. Kesme taştan olan yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri ve kat silmesi özgündür. Pencere doğramaları, demir korkulukları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Cephede daha önce bulunan 2. kat silmesi kaldırılmış ve cepheye taş kaplama sonradan eklenenmiştir. Birçok müdahale görmüş olan yapı, özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

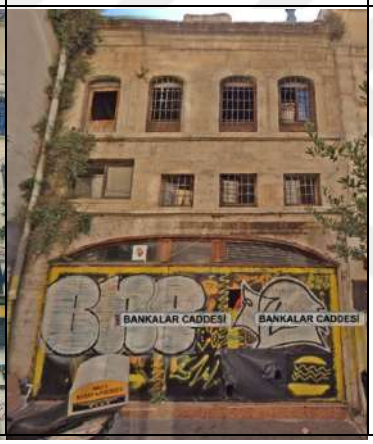
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

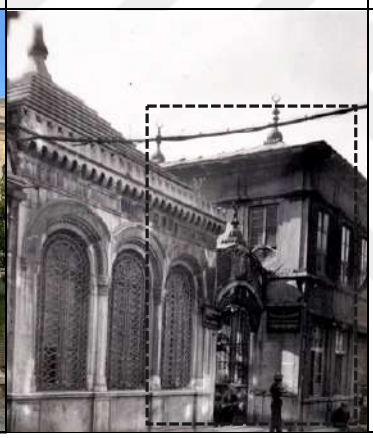
EK A–54: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 55 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 12.02.1972 • Karar No: 6276
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 katttan oluşmaktadır. Demir parmaklıklı 3 sıra cephe düzenindedir. Parapet duvarla sonlanan yapıda, pencere söveleri ve kat silmeleri bulunmaktadır. 2. kat orta aksta demir korkuluklu balkona sahip olan yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri ve kat silmeleri özgündür. Pencere doğramaları, demir parmaklıkları, balkon korkuluğu ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Cephe taş kaplamaları sonradan eklenen yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İBB Arşivi		

EK A–55: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 56 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 12.02.1972 • Karar No: 6276
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (Beyoğlu Bld.)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 katttan oluşmaktadır. Demir parmaklıklı 4 sıra cephe düzenindedir. Parapet duvarla sonlanan yapıda, pencere söveleri, kat silmeleri ve saçak silmesi bulunmaktadır. Yapının zemin katında kemerli ticari mekân yer almaktadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere söveleri, kat silmeleri ve saçak silmesi özgündür. Pencere doğramaları, demir parmaklıkları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığı doğramaları ile metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü https://kentrehberi.beyoglu.bel.tr/		

EK A–56: Anıt Eser, Sebilküttâb, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 58A Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 10.05.1964 • Karar No: 2444
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1819 yılında Halet Efendi tarafından yaptırılmıştır. İki katlı olan yapının zemin katında; sebil, Hasan Ağa Çeşmesi ve muvakkithane, üst katında ise kütüphane mevcuttur. Zemin katta iki sıra medeni şebekeli pencere, üst katta 3 pencere yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Sebilküttâb iki katlı bir yapıdır ve alt katında iki adet, üst katında üç adet kare açıklıklı pencerelere sahiptir. Pencere doğramaları özgün olmayan yapının cephe elemanları özgündür.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

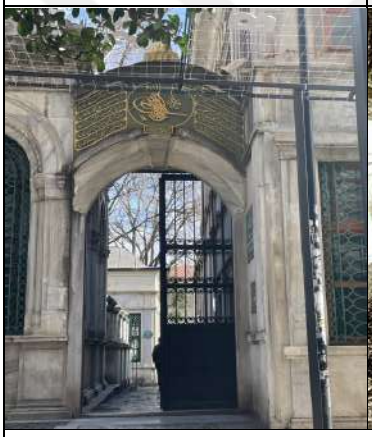
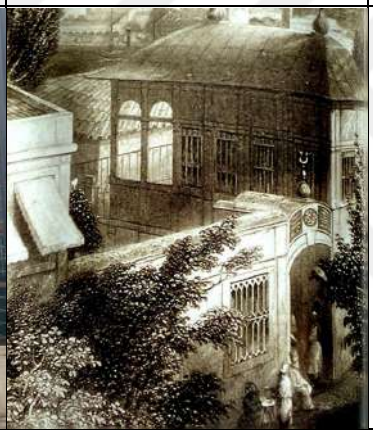
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–57: Anıt Eser, Cümle Kapısı, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 58B Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 10.05.1964 • Karar No: 2444
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Osmanlı ampir üslubundaki cümle kapısının tüm yüzeyi mermer kaplıdır. Kilit taşı da bulunan kapı basık kemerlidir ve her iki yüzeyinde de kitabe mevcuttur. Sultan III. Selim tarafından, 1791 yılında onarım gördüğüne dair manzüm kitabesi yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Osmanlı ampir üslubunun erken tarihli örneklerinden olan kagir yapının cepheleri beyaz mermer kaplıdır. Minimum müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–58: Anıt Eser, Hâlet Efendi Türbesi, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 101A Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 10.05.1964 • Karar No: 2444
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Kare planlı yapının üçer adet yuvarlak kemerli açıklık meydana getirilmiştir. Bunlardan güney doğu köşesindeki giriş yerleri ise pencere olarak değerlendirilmiştir. Yapının üst örtüsü; tekne tonoz dışarıdan birbiri üzerine bindirilmiş mermer levhalarla kaplanmıştır. Tavanında XIV. yüzyıla tarihlenen kalem işi tespit edilmiştir.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Osmanlı mimarisinde bir başka benzeri bulunmayan bu ilginç örtü sistemine sahip türbe yapısı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü SALT Galata Arşivi		

EK A–59: Anıt Eser, Şeyh Galip Türbesi, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 101B Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 10.05.1964 • Karar No: 2444
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Muhtemel inşa tarihi 1819 olan yapı; dikdörtgen planlıdır. Kuzey cephesi sağır, diğer cepheleri üçer pencere bulunmaktadır. Yapının üst örtüsü; tekne tonoz ve kurşun kaplı ve üstünde destarsız sikke şeklinde madeni bir alem mevcuttur.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Ampir Ampirik üslubun görüldüğü yalın ifadeli türbe yapısı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü SALT Galata Arşivi		

EK A–60: Anıt Eser, Semâhâne, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 102 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
 	 	İnşaa tarihi 1491 olan Semahane yapısının son şeklini 1859-1860 yılları arasında gerçekleşen onarımda aldığı bilinmektedir. Bir çok tarikat yapısı gibi dışarıdan ahşap bir konağı andıran yapının iç mekânı eklektik üsluptadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Strüktürel olarak iyi durumda yapı bir çok kapsamlı onarım geçirmiştir. Son olarak 2010 yılında Avrupa Kültür Başkenti Ajansı çalışmaları sırasında onarılan yapı 2011 yılında müze olarak ziyarete açılmıştır. Günümüzde Edebiyat Müzesi olarak ziyarete açık olan semâhâne yapısı özgünlüğünü kısmen kaybetmiştir.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü SALT Galata Arşivi		

EK A–61: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 59 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 12.02.1972 • Karar No: 6276
FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapının batı cephesi; zemin + özgün 1 kat + ilave 1 katttan oluşmaktadır. Özgün olan 1. Kat, 3 sıra düzende demir parmaklıklı pencerelidir ve plasterlara sahiptir. 2. kat ise tek sıra düzeninde demir parmaklıklı pencereye sahiptir. Yapının zemin katında ticari mekân vardır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının 1. katında yer alan plasterları özgündür. Pencere doğramaları, demir parmaklıkları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramaları ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–62: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 60 ve 61 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 kattan oluşmaktadır. İlk kat 5 sıra düzeninde pencerelidir ve plasterlara sahiptir. Özgün kat saçak silmesinin üstüne yer alan parapet duvarla sonlanmaktadır. Yapının zemin katında ticari mekânlar yer almaktadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının ilk katında yer alan plasterları özgündür. Pencere doğramaları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahale görmüş olan ve cephesi boyanmış yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İBB Arşivi		

EK A–63: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 62 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 katttan oluşmaktadır. Yapının cephesi 3 sıra düzeninde ve demir parmaklıklara sahiptir. Kesme taş olan yapının cephesinde kat silmesi ve zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır ve bakımlıdır. Kat silmesi özgün olan yapının pencere doğramaları, demir parmaklıkları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Birçok müdahaleye uğramış olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–64: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 63 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 katttan oluşmaktadır. Pencereleri tek sıra düzenindedir. Yapının zemin katında ticari mekân bulunmakatdır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır ve bakımlıdır. Yapının pencere doğramaları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Birçok müdahaleye uğramış olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İBB Arşivi		

EK A–65: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 64 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 katttan oluşmaktadır. Cephesi 3 sıra düzeninde ve sövelidir. Kat silmeleri mevcut olan yapıda plasterlar da bulunmaktadır. Parapet duvar ile sonlanan yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere söveleri, kat silmeleri ve plasterları özgün olan yapının pencere doğramaları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramaları ile metal kepenk özgün değildir.Yapının çatısı da müdahale görmüş ve beşik çatıdan teras çatıya çevrilmiştir. Minimum müdahaleye uğramış olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–66: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 65 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 katttan oluşmaktadır. Tek sıra düzeninde penceresi vardır. Kat silmeleri mevcut olan yapıda plasterlar da bulunmaktadır. Parapet duvarı ile sonlanan yapının terasında demir korkuluk bulunmaktadır ve zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2010 yılı sonrası onarım gören yapı yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri ve plasterları özgün olan yapının pencere açıklığının boyutu ile sayısı ve çatı biçimi değiştirlmiştir. Pencere doğramaları, teras demir korkuluğu ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Birçok müdahaleye uğramış olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–67: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 66 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 katttan oluşmaktadır. Orta aksta payandalarla desteklenen çıkma mevcuttur. 3 sıra düzeninde söveli pencereleri bulunan yapının kat silmeleri de mevcuttur. 2. katı saçak silmesi ile sonlanan yapı, parapet duvarı ile bitmektedir. Zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2010 yılı sonrası onarım gören yapı, strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri ve pencere söveleri özgün olan yapının pencere ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığı doğramaları özgün değildir. Minimum ölçüde müdahaleye uğramış olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–68: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 67 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 1 kat + ilave 1 kattan oluşmaktadır. Özgün katın pencereleri 3, 2. katın pencereleri 2 sıra düzenindedir. Kat silmeleri ve bezemeleri bulunan yapının özgün katı furuşlu saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2010 yılı sonrası onarım gören yapı yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri, pencere söveleri ve furuşlu çatı saçağı özgün olan yapının. Özgün kat pencere biçimleri, sayısı ve ebatları değiştirilmiştir. Pencere ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığı doğramaları ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı birçok müdahaleye uğramış ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–69: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 68 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu - 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 kattan oluşmaktadır. Cephe düzeni 3 sıralı olan yapının orta aksında, payandalarla destekli çıkma vardır. Kat silmeleri ve söveleri bulunan yapı, saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Teras katında ilave parapet duvar olan yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri, pencere söveleri ve çatı saçağı özgün olan yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığı na ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir parepet duvara sahip olan yapı minimum müdahaleye uğramış ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–70: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 69 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 kattan oluşmaktadır. Cephesi 2 sıra düzenindedir. Kat silmeleri ve pencere söveleri bulunan yapının son katı furuşlu saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Teras katında ilave parapet duvar mevcut olan yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri, pencere söveleri ve furuşlu çatı saçağı özgün olan yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân doğramaları ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir parepet duvara sahip olan yapı minimum müdahaleye uğramış ve özgünlüğünü büyük oranda korumuştur.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

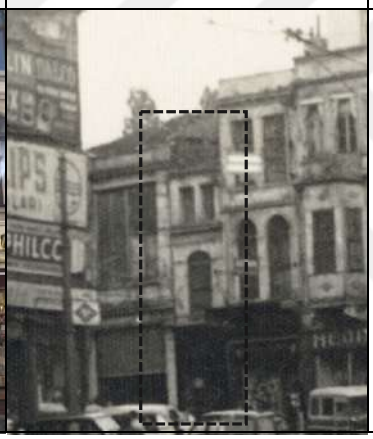
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

https://kentrehberi.beyoglu.bel.tr/

SALT Galata Arşivi

EK A–71: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 70 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 1 kat + ilave 1 kattan oluşmaktadır. Özgün kat tek, ilave kat 2 sıra düzeninde pencerelere sahiptir. Kat silmeleri bulunan yapı özgün katı saçak silmesi ile sonlanmaktadır. Yapının zemin katında ticari mekân yer almaktadır.

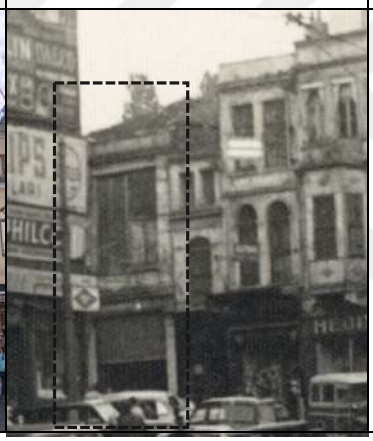
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri ve çatı saçağı özgün olan yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–72: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 71 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 01.10.1997 • Karar No: 9004
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; bodrum+ zemin + 1 kattan oluşmaktadır. Cephesi 3 sıra düzenindedir. Kat silmeleri bulunan yapının son katı saçak silmesi ve orta kısmında üçgen alınlıklı parapet duvarıyla sonlanmaktadır. Yapının zemin katında mermer plasterli ticari mekânlar ve giriş kapısı vardır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Kat silmeleri ve mermer plasterları özgün olan yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile demir giriş kapısı özgün değildir. Daha önce farklı onarımlar gören yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–73: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 103A Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 kattan oluşmaktadır. Pencereleri tek sıra düzenindedir. Yapının son katında olan saçak altı ahşap bezemelidir. Yapının zemin katında plasterlı ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Son kat pencere doğramaları özgün olan yapının, ilk kat pencere doğramaları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–74: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 284 Ada 103B Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy. sonu – 20. yy. başına tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 1 kat + ilave 1 kat + teras katından oluşmaktadır. Özgün kat 2 sıra söveli cephe düzeninde, kilit taşlı ve kat silmelidir. İlave kat tek pencerelidir. Teras katla sonlanan yapının zemin katında ticari mekân ve demir giriş kapısı yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Özgün kat pencere söveleri, kilit taşları ve kat silmesi özgün olan yapının, pencere doğramaları, ilave kat pencere söveleri, teras demir korkulukları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğramalar, metal kepenk ile demir giriş kapısı özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–75: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 286 Ada 1 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 13.06.1971 • Karar No: 5899
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (Kurul Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 4 kat + ek 1 kattan oluşmaktadır. Özgün katların doğu cephesi 1. katı 6 sıra , diğer katları ise 4 sra düzenindedir. Penceleri söveli ve kilit taşlıdır. Kat silmeleri, saçak kornişi ve bezemeleri olan yapının orta aksında payandalarla desteklenen çıkma vardır. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri, kilit taşları, kat silmeleri, bezemeleri, demir korkulukları ve furuşlu saçak silmesi özgün olan yapının, pencere doğramaları, ilave kat pencereleri ve zemin katında yer alan ticari mekânların açıklıklıklarına ait olan doğramalar ile metal kepenkler özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı minimum müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–76: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 286 Ada 2 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Antlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 15.11.1975 • Karar No: 8763
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 4 kat + 1 ek kattan oluşur. Cephesi 3 sıra düzeninde, kemerli pencere söveleri yanlarda aşağı devam etmez ve kilit taşlıdır. Plasterları, kat silmeleri olan cephenin orta aksında payandalarla destekli çıkma mevcuttur. 3. katında furuşlu saçak silmesi olan yapı, parapet duvarla sonlanır. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri, kilit taşları, kat silmeleri, bezemeleri ve furuşlu saçak silmesi özgün olan yapının, pencere doğramaları, ilave kat pencereleri , çıkma üstünde yer alan cam balkon korkuluğu ve zemin katında yer alan ticari mekânların açıklıklıklarına ait olan doğramalar ile metal kepenkler özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı minimum müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–77: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 286 Ada 3 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul Yenileme Alanları Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 06.05.2016 • Karar No: 1539
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (Kurul Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 3 kat + ek 1 katından oluşmaktadır. Özgün katların doğu cephesi 7 sıra pencere düzeninde, söveli, kilit taşlı ve kat silmeli ve bezemelidir. Orta aksta cephe boyunca payandalarla desteklenen çıkma mevcuttur. Furuşlu saçak silmesi olan yapının zemin katında ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri, kilit taşları, kat silmeleri, bezemeleri, demir korkulukları ve furuşlu saçak silmesi özgün olan yapının, pencere doğramaları, ilave kat pencereleri ve zemin katında yer alan ticari mekânların açıklıklıklarına ait olan doğramalar ile metal kepenkler özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı minimum müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–78: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 288 Ada 1 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (Kurul Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen kagir yapı; zemin + özgün 3 kat + ilave 1 kattan oluşmaktadır. Taş kaplamalı olan yapının batı cephesi pencereleri 3 sıra düzeninde, köşe penceresi ile devam etmektedir. Yapının payandalarla desteklenen geniş bir çıkması mevcuttur. Zemin katta ticari mekânlar ile giriş kapısı bulunmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Cephe tuğla kaplamaları yeni yapımdır ve binanın tüm pencere boyutları ve doğramaları değiştirilmiştir. Her katta olan köşe camları sadece 1. kattın giriş cephesinde korunmuş diğer katlarda kapatılmıştır. Zemin katında yer alan ticari mekânların açıklıklıklarına ait olan doğramalar ile metal kepenkler ve giriş kapısı da özgün değildir. Çıkmayı destekleyen taş payandalardan başka özgün yapı elemanı olmayan ve ilave bir kata sahip olan bina özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

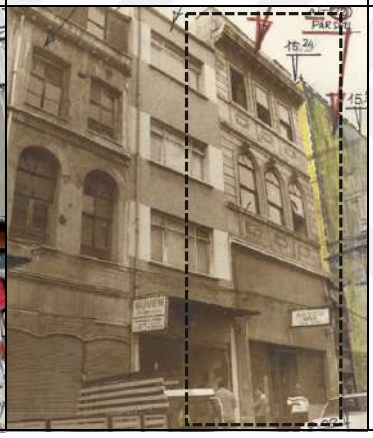
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–79: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 288 Ada 3 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen kagir yapı; zemin + 3 kattan oluşur. Cephesi 3 sıra düzeninde, sövelidir. 2. kat pencereleri kemerlidir ve kilit taşı mevcuttur. İlk kat kör cephe ve taştır. Kat silmeleri olan fugalı cephenin son katı furuşlu saçak silmesiyle sonlanmaktadır. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri, kilit taşları, kat silmeleri ve furuşlu saçak silmesi özgün olan yapının, pencere doğramaları ve zemin katında yer alan ticari mekânların açıklıklıklarına ait olan doğramalar ile metal kepenkler özgün değildir. İlave kata sahip olan yapı minimum müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–80: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 288 Ada 13 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonu – 20. yüzyıl sonuna tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 kattan oluşur. Cephesi 4 sıra düzeninde, sövelidir. Kat silmeleri olan yapı, eğrisel saçak silmesiyle sonlanmaktadır. Köşelerinde sütun biçiminde plasterlar mevcuttur. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri, kat silmeleri, plasterları ve eğrisel saçak silmesi onarım görmüştür. Pencere doğramaları ve zemin katında yer alan ticari mekân açıklıklıklarına ait olan doğramalar ile metal kepenkler özgün değildir. Birçok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–81: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 288 Ada 14 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonu – 20. yüzyıl sonuna tarihlenen kagir yapı; zemin + 1 kattan oluşmaktadır. Yuvarlak kemerli tek pencereye ve demir parmaklığa sahiptir. Zemin katta ticari mekân yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Pencere doğraması ve yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğrama ile metal kepenk özgün değildir. 1982 yılına ait olan fotoğrafta 2. Kat vitrin camı olarak göründüğünden mevcut durum pencere açıklığı daha sonradan yapılmıştır. Müdahale görmüş olan yapı özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–82: MÖ, Şahkulu Mahallesi - 288 Ada 15 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (Kurul Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonu – 20. yüzyıl sonuna tarihlenen kagir yapı; zemin + asma kat + 1 kattan oluşmaktadır. yuvarlak kemerli pencere söveli ve kilit taşlı tek pencereye ve demir parmaklığa sahiptir. Plasterları ve kat silmesi olan yapının son katında saçak silmesi mevcuttur. Yapı parapet duvarla sonlanmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğraması ve yanlardaki söveleri ve plasterları özgün olan yapının, kat silmesiyle saçak silmesi ve pencerenin kemerli sövesi yeni yapımdır. Zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğrama ile metal kepenk özgün değildir. Minimum müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–83: SMÖ, Adamopoulos Apartmanı, Şahkulu Mahallesi - 289 Ada 10 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul I Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.06.1995 • Karar No: 6824
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Georges Coulouthros tarafından 1906'da yapılan Adamopoulos Apartmanı; kagir ve zemin+4 katlıdır. Doğu cephesi orta aksta payandalarla destekli çıkmalı ve 5 sıra düzenindedir. Çıkmanın ilk kat pencereleri söveli, üçgen alınlıklı ve bezemelidir. İki köşesi balkonludur. Zemin katta ticari mekânlar ve giriş kapısı yer almaktadır.

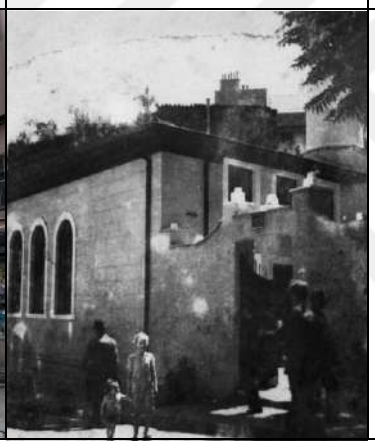
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere söveleri, üçgen alınlıkları, bezemeleri, kat silmeleri, saçak silmesi ve kemerli demir giriş kapısı özgün olan yapının, pencere doğramaları, zemin katında yer alan ticari mekânların açıklığına ait olan doğramalar ile metal kepenkler özgün değildir. Minimum müdahale görmüş olan yapı, özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–84: Anıt Eser, Şahkulu Camii, Şahkulu Mahallesi - 289 Ada 12 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Mehmet Çelebi tarafından yaptırılan Şahkulu Camii; 16. yy.a tarihlenmektedir. Kagir bir yapının çatısı ahşaptır. Tek şerefeli minareye sahip olan camiye giriş doğu cephesindendir. Mozaik cepheli yapının kemer biçiminde 3 adet ve kare biçiminde 1 adet hacet penceresi mevcuttur. aynı cephede emir giriş kapısı yer almaktadır.

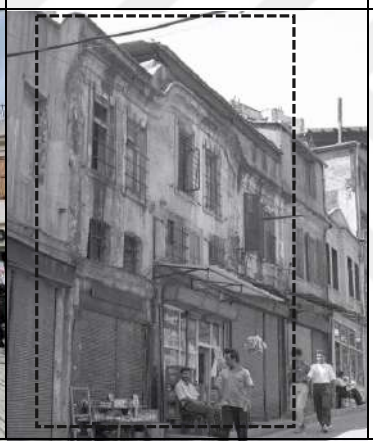
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Caminin kapısının üstünde yer alan 1875 tarih yazısından, yapının büyük Beyoğlu yangınından sonra şimdiki haliyle yeniden yapıldığı anlaşılmaktadır. 1953, 1982, 1992 yıllarında onarımlar gören caminin 1992 yılında minaresi yıkılıp yeniden yapılmıştır. Avlusunda bulunan kabir cami İmamı Şahkulu Mehmet Efendi'ye aittir ve kabrin üzerinde 1770 tarihi yazmaktadır. Günümüzde camide restorasyon çalışması yürütülmektedir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–85: SMÖ, Şahkulu Mahallesi - 289 Ada 23, 24 ve 25 Parseller.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 29.11.2006 • Karar No: 675
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonu – 20. yüzyıl sonuna tarihlenen kagir yapı; zemin + 2 kattan oluşmaktadır. Cephesi 1. katta 5, 2. Katta ise 6 sıra düzenindedir. Son kat pencerelerinde söveler vardır. Orta aks 1. kat pencerelerinde demir parmaklıklar bulunmaktadır. Eğrisel saçak kornişine sahip olan yapının zemin katında ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Eğrisel saçak kornişi özgün olan yapının, pencere doğramaları ve pencere söveleri ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğrama ile metal kepenk özgün değildir. Eğrisel çatı saçağı komşu 21 parseldeki yapıyla birleşmekte olan yapı birçok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
SALT Galata Arşivi

EK A–86: SMÖ, Asmalı Mescit Mahallesi, Tünel Geçidi İş Hanı - 309 Ada 1 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 08.04.1988 • Karar No: 422
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy sonu – 20. yüzyıl sonuna tarihlenen kagir yapı; Neoklasik üslupta inşa edilen yapılar topluluğu, aynı düşey modülün tekrarı şeklinde düzenlenen dış cephelerinin birleşmesiyle tek bir yapı gibi görünmektedir. Zemin+4 kattan oluşan yapı üçgen alınlıklara, sövelere, furuşlu saçağa, kat silmesine ve bezemelere sahiptir.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. 1960-l970'lerde restorasyon görmüş, iç fonksiyonları tamamen değişmiş olsa da yapıların dış cepheleri özgün durumunu korumaktadır. Pencere doğramalarının bir kısmı yeni üretimken cephe üzerinde yer alan yapı elemanları özgündür. Zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğrama ile metal kepenkler özgün değildir. Kapsamlı onarımlar görmüş olmasına rağme özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

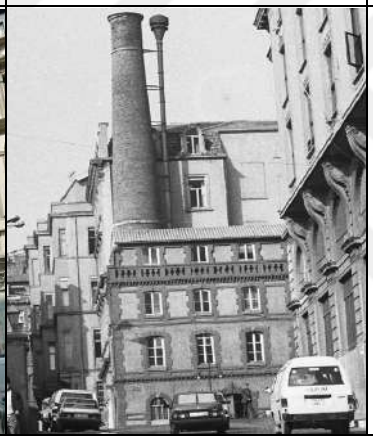
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–87: SMÖ, Asmalı Mescit Mahallesi, Tünel Cer Atölyesi - 309 Ada 2 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul III Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu • Karar Tarihi: 08.04.1988 • Karar No: 422
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1875 yılında inşa edilen Tünel Cer atölyesi; zemin + 2 normal kat + 1 çekme kattan oluşmaktadır. Otuz metreyi aşan bir bacaya sahip olan yapının köşelerinde bossage taşları döşelidir. 4 sıra düzeninde cephesi olan yapının pencerelerinin kemerlidir. 3. kat furuşlu saçakla sonlanmaktadır. Giriş bölümü zemin katta yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramaları haricinde özgünlüğünü neredeyse tamamen koruyan yapı günümüzde tünel metrosunun teknik birimi olarak kullanılmaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–88: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1101 Ada 8A Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Sinagoga ait en eski belge 1671 tarihlidir. Dikdörtgen planlı yapı, zemin + 3 normal kat + 1 çatı kattan meydana gelmektedir. 1. Kat pencereleri dikdörtgen biçiminde, diğer katlarda ise kemerli pencereler yer almaktadır. Ayrıca 3. Katta bir adet, 2. Katta iki adet yuvarlak pencereler de mevcuttur. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere doğramaları ve pencere söveleri ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğrama ile metal kepenkler özgün değildir. Birçok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

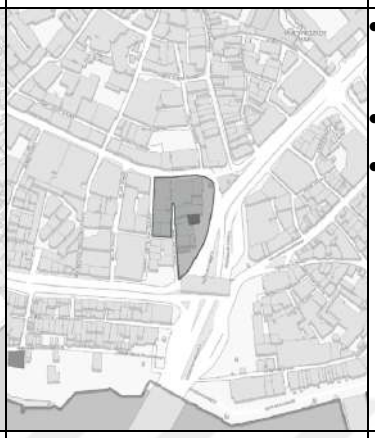
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–89: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1101 Ada 8B Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklıklıklarına ait olan doğrama ile metal kepenkler özgün değildir. Birçok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–90: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1101 Ada 16 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu • Karar Tarihi: 09.09.1972 • Karar No: 6639
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		19. yy.a tarihlenen yapı; zemin+3 özgün+1 ilave kattan meydana gelmektedir. 1. kat pencereleri kemerli diğer kat pencereleri ise dikdörtgendir. Ampir üslup ögelerinin göründüğü yapının söveleri, dökme demir parmaklıkları, bezemeli kat silmeleri, plasterları ve furuşlu özgün son kat saçağı mevcuttur. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır ve bakımlıdır. Yapının pencere doğramaları ve 1. Kat demir korkulukları yeni üretimdir. Pencere söveleri, cephe bezemeleri, plasterları özgün olan yapının zemin katında yer alan ticari mekân açıklığına ait olan doğrama ile metal kepenkler özgün değildir. İlave bir kata sahip olan yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

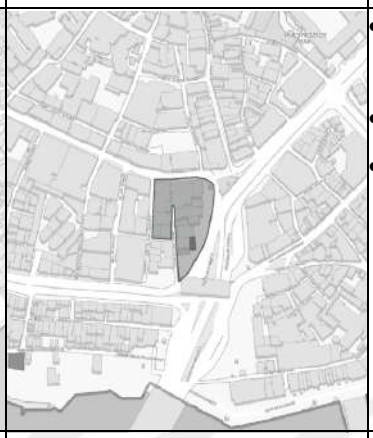
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–91: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1101 Ada 25 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 30.09.2009 • Karar No: 2945
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (SALT Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Yapım tarihi bilinmeyen yapı, zemin üstü 1 kattan meydana gelmektedir. 1. Katta yer alan açıklıklar kemerli biçimdedir. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklıklıklarına ait olan doğrama ile metal kepenkler özgün değildir. Birçok müdahale görmüş ve özgünlüğünü büyük oranda kaybetmiştir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

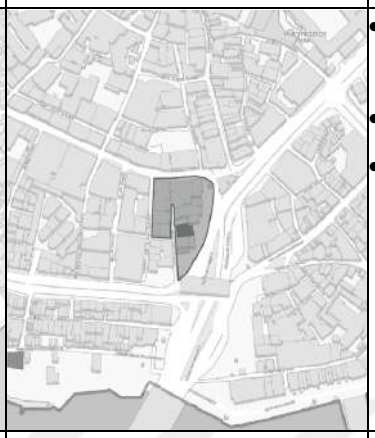
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

SALT Galata Arşivi

EK A–92: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1101 Ada 28 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Yapım tarihi bilinmeyen yapı, zemin üstü 4 kattan meydana gelmektedir. 7 sıra düzeninde cepheye sahip olan yapının 1. Katında bir adet kemerli pencere mevcuttur. Diğer tüm pencereler dikdörtgen biçimlidir. 2, 3 ve 4. katta orta aksta dikey bütünleşik pencere yer almaktadır. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere doğramaları ile zemin katında yer alan ticari mekân açıklıklıklarına ait olan doğrama ile metal kepenkler özgün değildir. Eski tarihli fotoğrafa ulaşılamadığından yapının özgünlüğü konusunda bilgi verilememktedir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi
İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi
Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü
İBB Arşivi

EK A–93: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1102 Ada 6 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Yapım tarihi bilinmeyen yapı, zemin üstü 4 kattan meydana gelmektedir. Çalışma aksı cephesinin bir kısmı sağır cephe bir kısmı ise 2 sıra düzenindedir. Pencereler dikdörtgen biçimlidir.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere doğramaları özgün değildir. Eski tarihli fotoğrafa ulaşılamadığından yapının özgünlüğü konusunda bilgi verilememktedir.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–94: SMÖ, Lacivert Han, Arap Cami Mahallesi - 1102 Ada 10 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Yapım tarihi bilinmeyen yapı, zemin üstü 2 özgün, ilave çatı katından meydana gelmektedir. 7 sıra düeninde olan cephe pencereleri dikdörtgen biçimlidir. Özgün son kat parapet duvarla sonlanmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır fakat bakımsızdır. Yapının pencere doğramaları özgün değildir. İlave bir kata da sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–95: SMÖ, Arap Cami Mahallesi - 1102 Ada 11 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		Yapım tarihi bilinmeyen yapı, zemin üstü 3 özgün, ilave 1 kattaan meydana gelmektedir. 4 sıra düeninde olan cephe pencereleri dikdörtgen biçimlidir. 2. Katta üçgen alınlık yer almaktadır. Cephe üzerinde plasterlar, bezemeler bulunmaktadır. Özgün son kat kesme taştandır. Zemin katta ticari mekânlar yer almaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

2023 yılında restorasyonu tamamlanan yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Yapının pencere doğramaları özgün değildir. Cephe üzerinde yer alan bezemeler, plasterlar özgündür. İlave bir kata da sahip olan yapı özgünlüğünü kısmen korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

İBB Arşivi

EK A–96: SMÖ, İETT Binası, Arap Cami Mahallesi - 1104 Ada 5 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1971 yılında yapımı tamamlanan bina, zemin üstü 8 kattaan meydana gelmektedir. Çalışma aksı cephesinde tek sıra düzeninde olan cephe pencereleri dikdörtgen biçimlidir. Zemin katta gar girişi bulunmaktadır.
BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU		
Yapı strüktürel olarak iyi durumda olup özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.		
BAŞLICA KAYNAKLAR		
İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü İBB Arşivi		

EK A–97: SMÖ, Nordstern Han, Arap Cami Mahallesi - 1119 Ada 1 Parsel.

ANAHTAR PAFTA	ADA - PARSEL PAFTASI	TESCİL KARARI
		• İstanbul II Numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu • Karar Tarihi: 25.06.1983 • Karar No: 15185
GÜNCEL FOTOĞRAF (2023)	ESKİ FOTOĞRAF (İBB Arşivi)	YAPI BİLGİSİ
		1889 yılında inşa edilen han; zemin üstü üç kattan oluşmaktadır. Almaşık renkli duvar örgüsü ve Neogotik üsluptaki çift pencereleriyle hareketli bir cepheye sahiptir. 2. katı furuşlu kat silmesiyle sonlanmaktadır. Her katının taş bezemeleri farklılık göstermektedir. Zemin katı otel girişi olarak kullanılmaktadır.

BİNA CEPHESİNDEKİ MÜDAHALELER VE KORUNMUŞLUK DURUMU

Yapı strüktürel olarak iyi durumdadır. Pencere doğramalarının değiştirildiği düşünülen yapının diğer yapı elemanları özgündür. Minimum ölçüde müdahale gören yapı özgünlüğünü büyük oranda korumaktadır.

BAŞLICA KAYNAKLAR

İstanbul II Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür Varlıkları Projeler Müdürlüğü Arşivi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğü Arşivi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

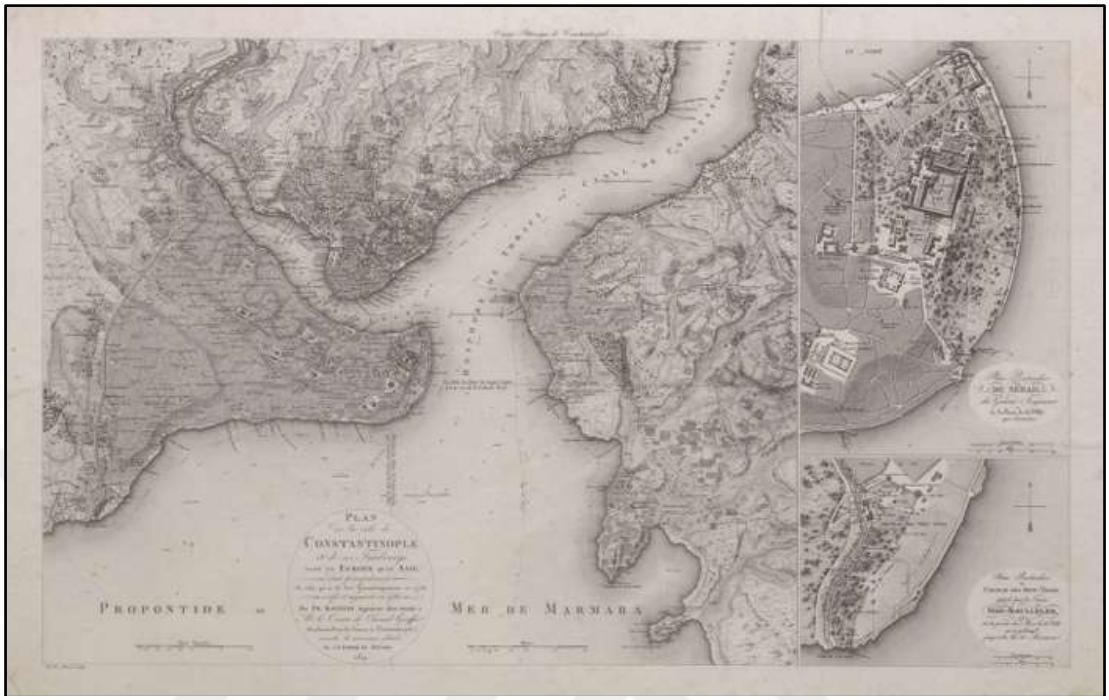
İBB Arşivi

EK B: Üçüncü BölümdeKullanılan Haritalar.

EK B–1: A. Fullarton Haritası, 1818 (Kayra, 1990).

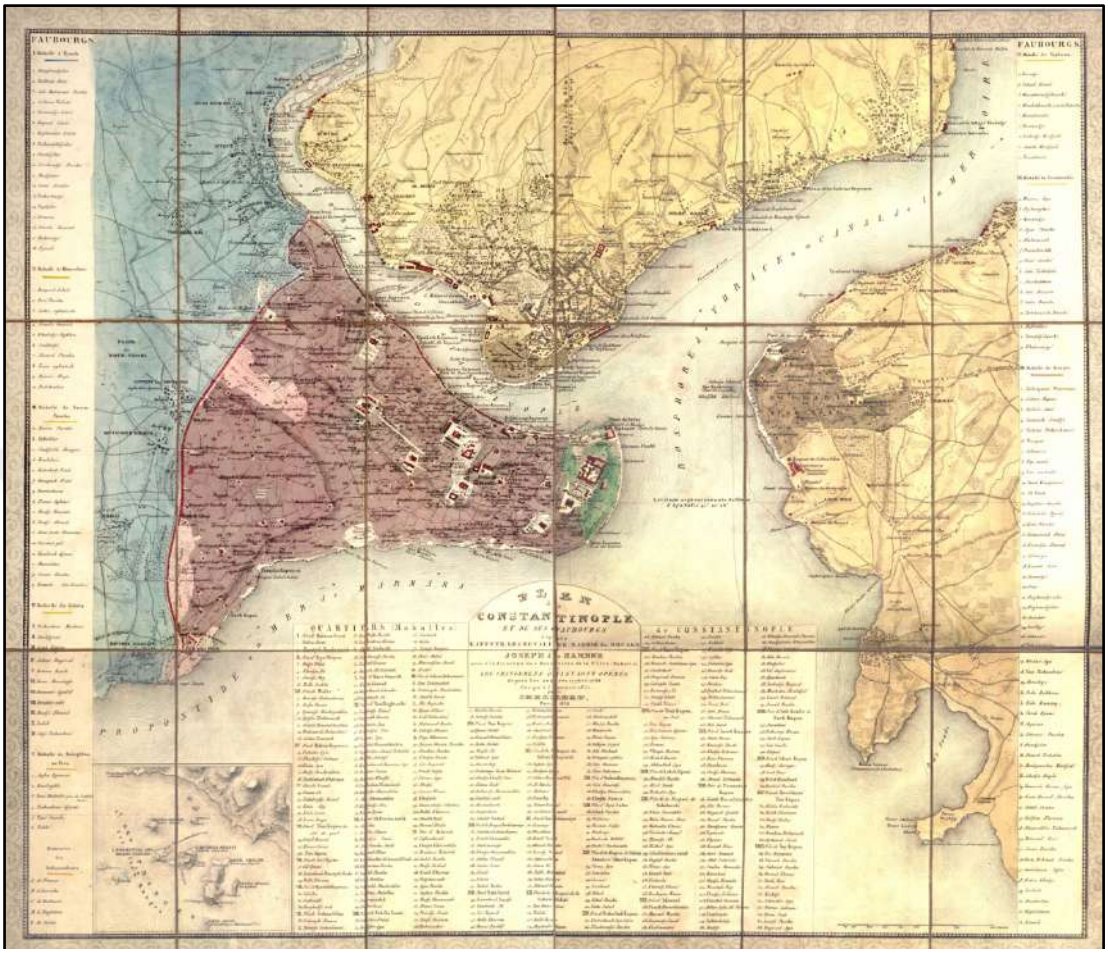
EK B–2: B. Bocage Haritası, 1819 (SALT Arşivi).

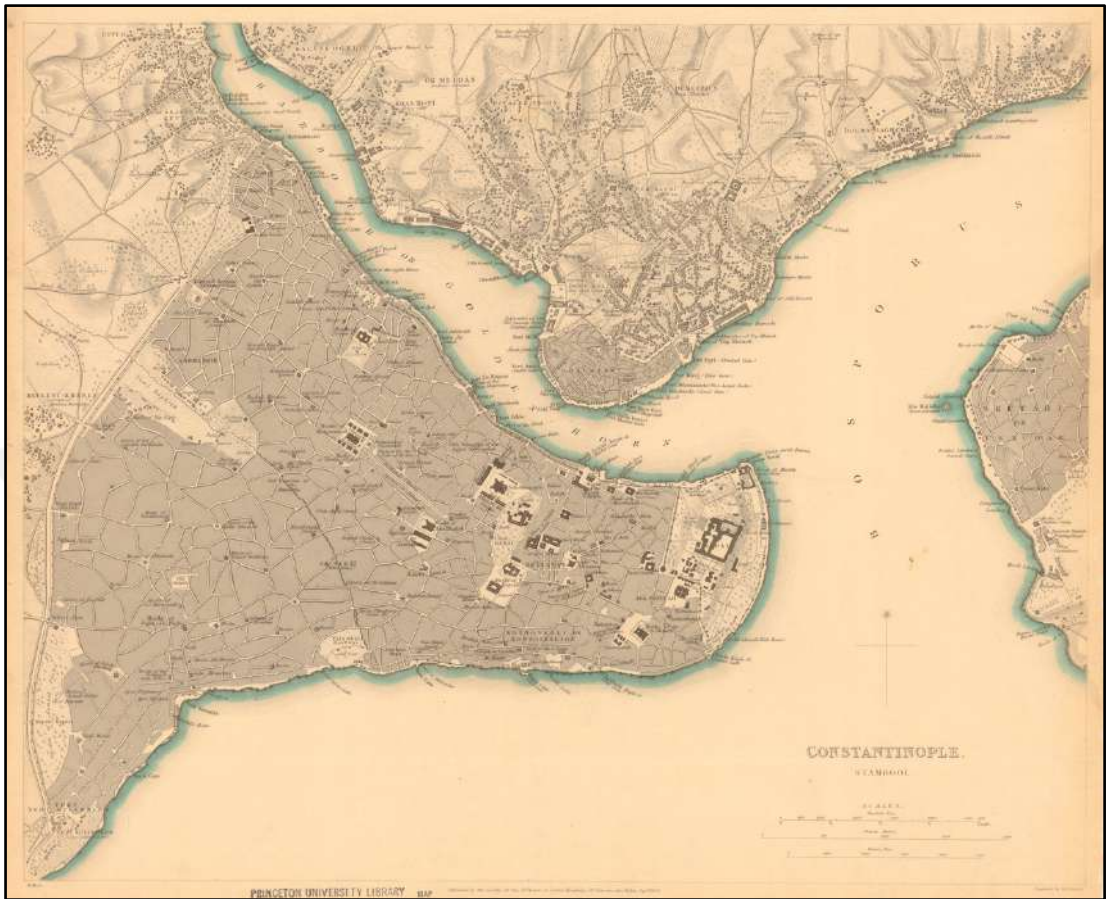
EK B–3: A. Fullarton Haritası, 1828 (Harvard Geospatial Library).

EK B–4: J. Hammer Haritası, 1836 (SALT Arşivi).

EK B–5: B.R. Davies Haritası, 1840 (Harvard Geospatial Library).

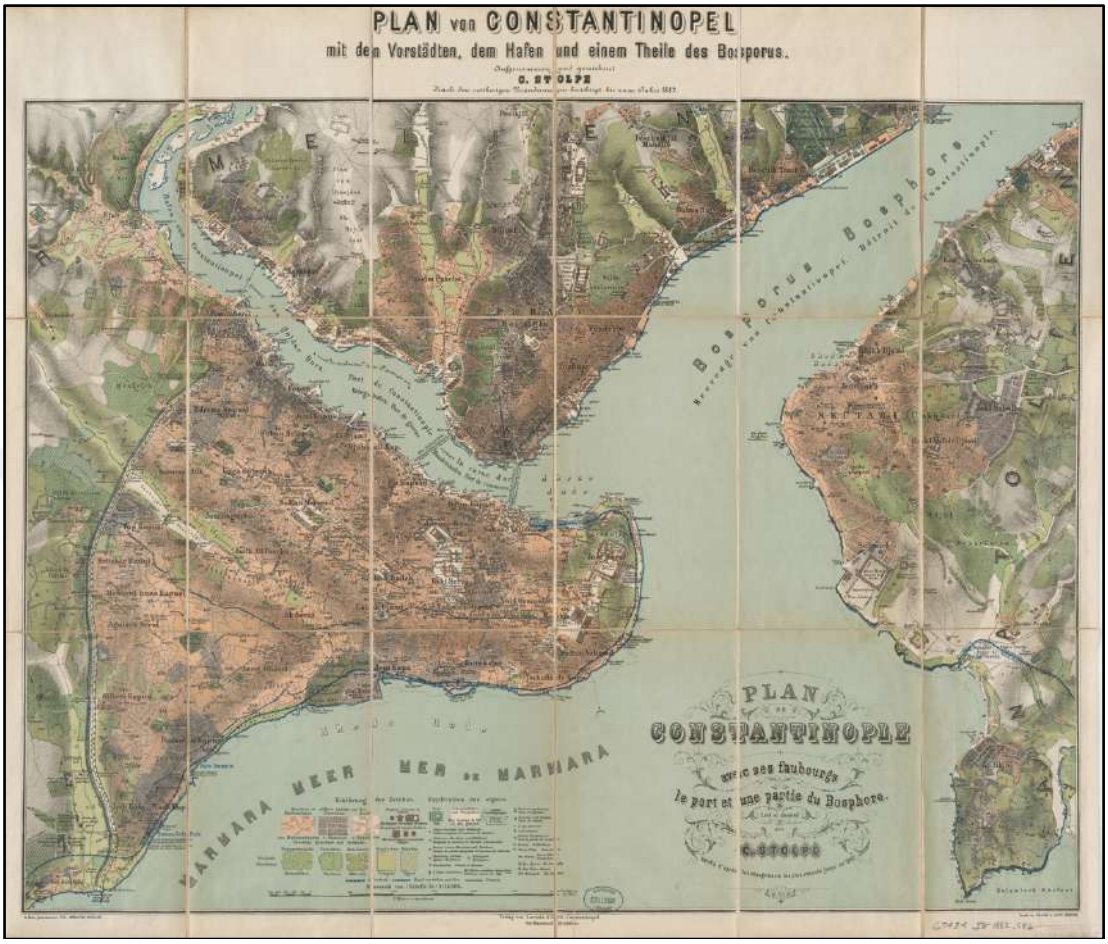
EK B–6: B. Skarlatos Haritası, 1850 (Harvard Geospatial Library).

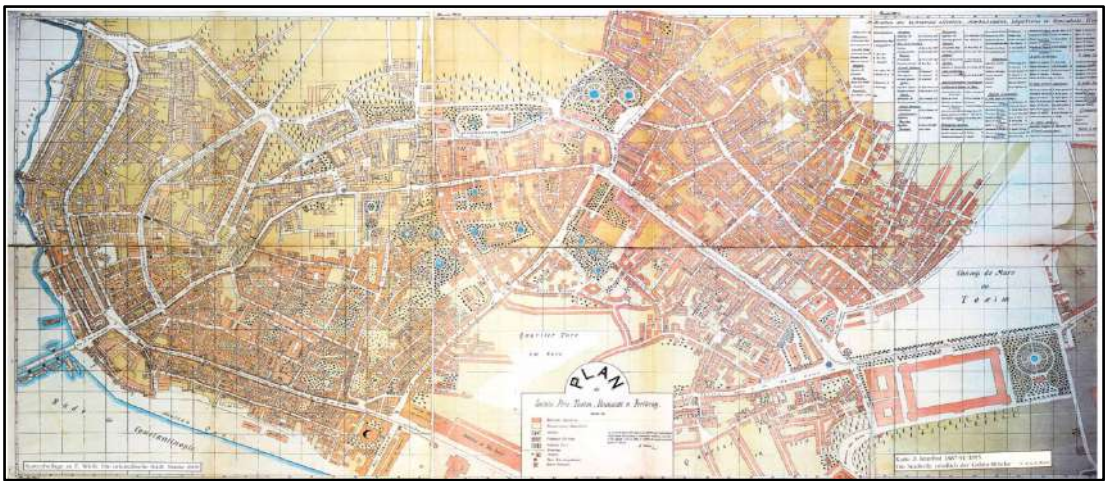
EK B–7: G. d'Ostoya Haritası, 1858-1860 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

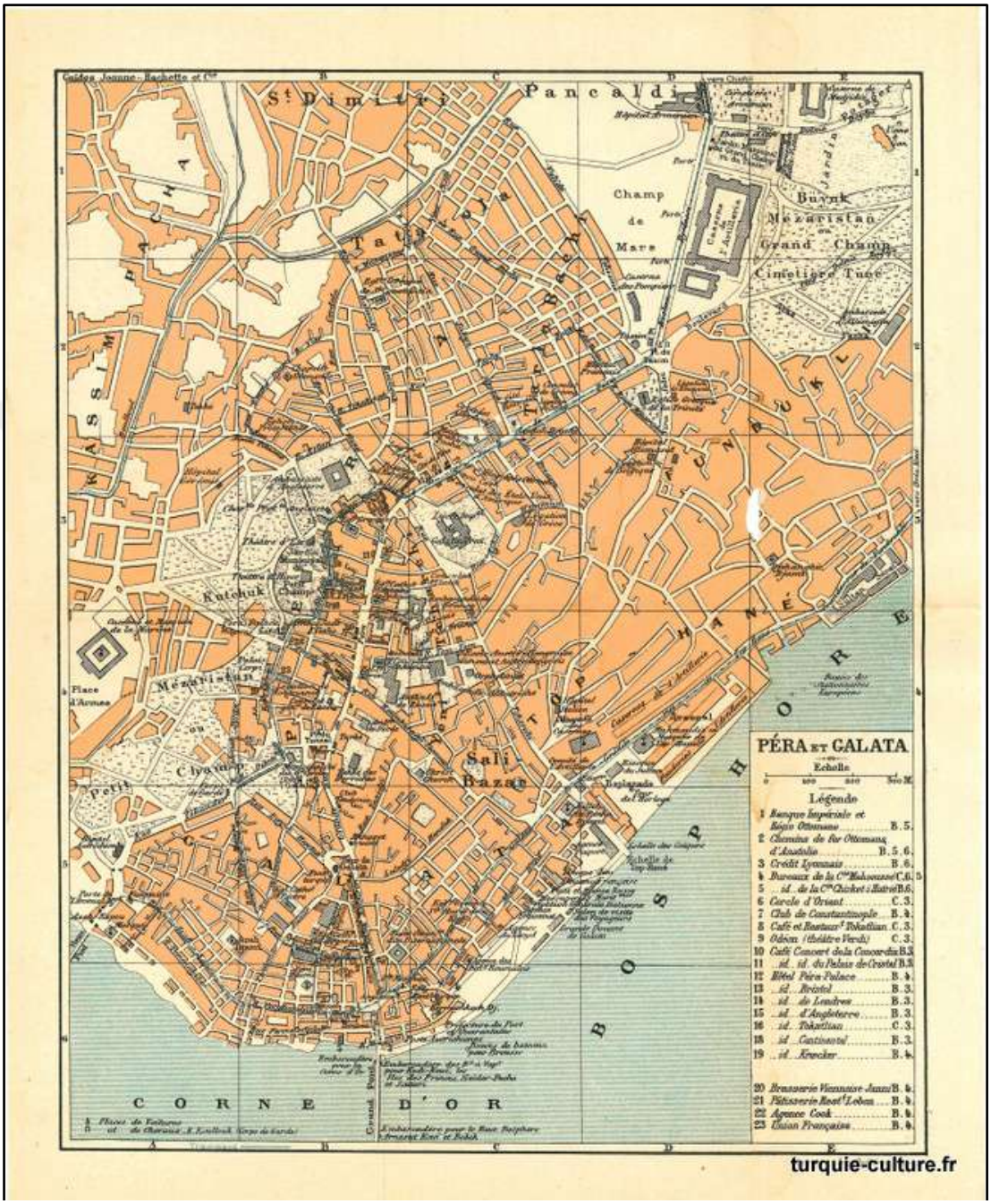
EK B–8: C. Stolpe Haritası, 1882 (Harvard Geospatial Library).

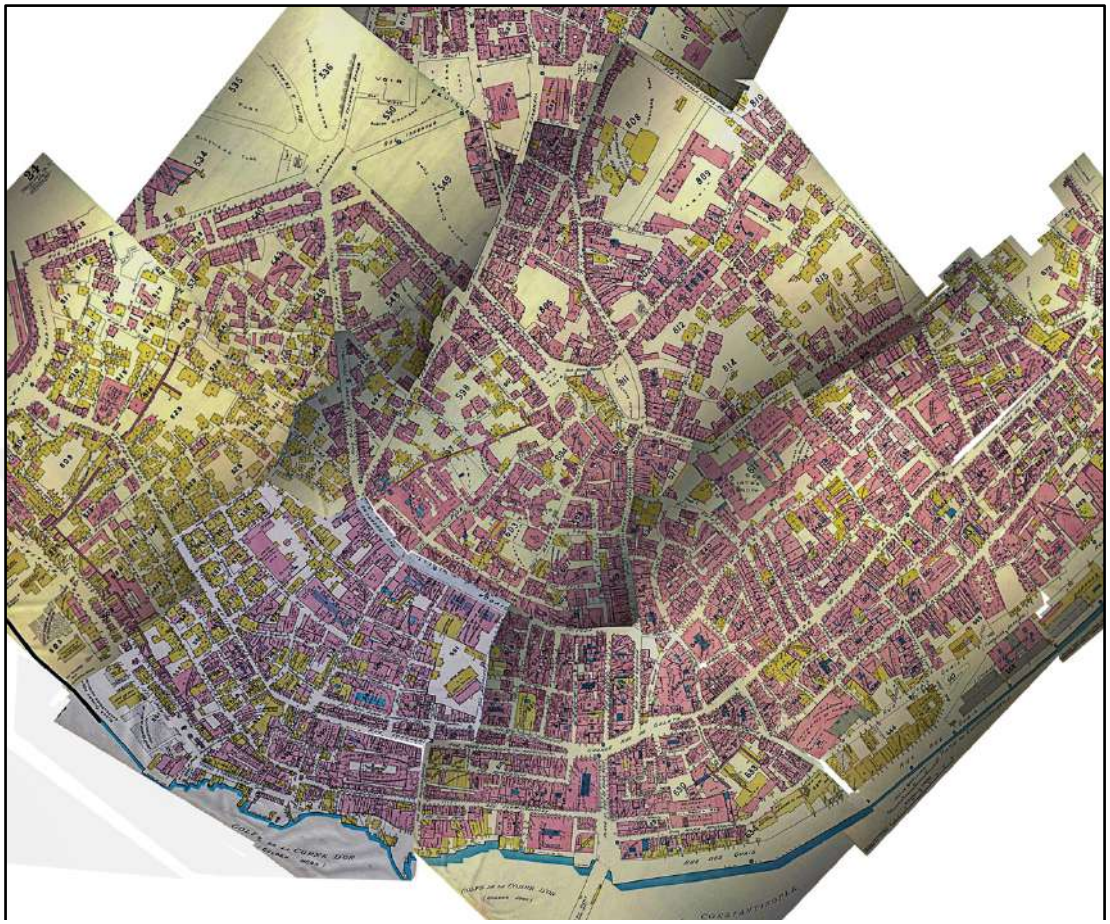
EK B–9: R. Huber Haritası, 1887 (IFEA).

EK B–10: A. Joanne Haritası, 1895-1902 (IFEA Arşivi).

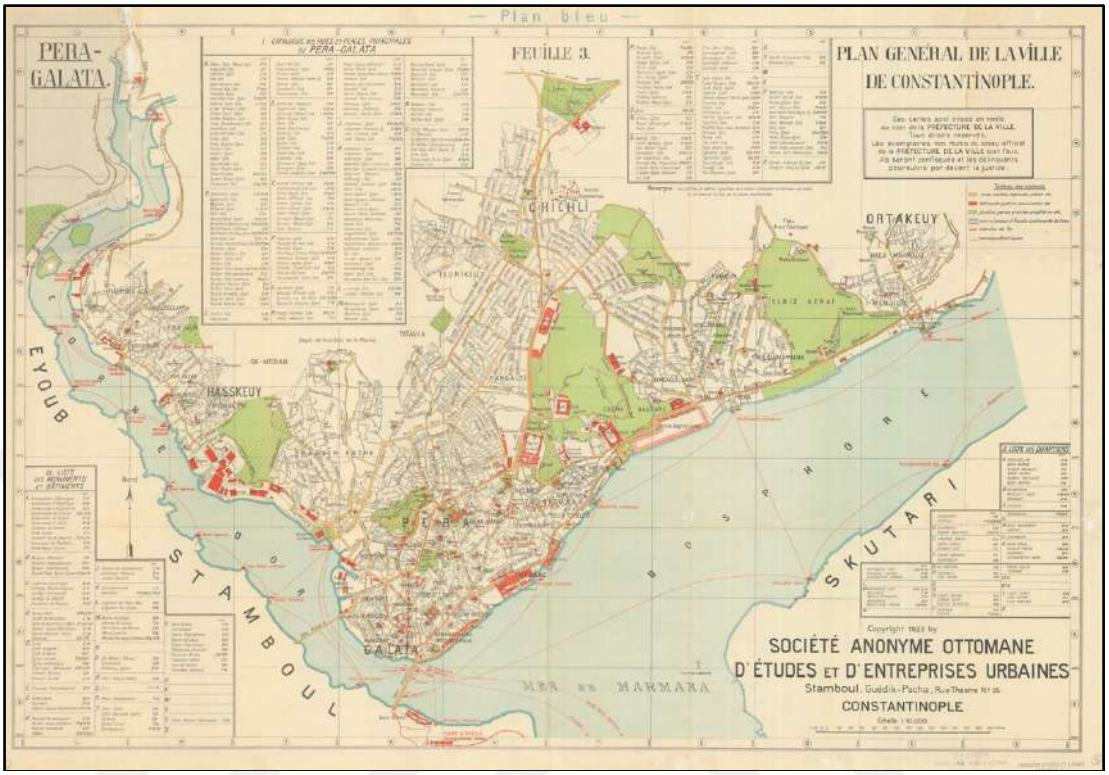
EK B–11: Goad Haritası, 1904-1906 (İBB CBS Web).

EK B–12: Alman Mavileri Haritası, 1913-1914 (İBB Atatürk Kitaplığı).

EK B–13: Osmanlı Anonim Şirketi Haritası, 1922 (Harvard Geospatial Library).

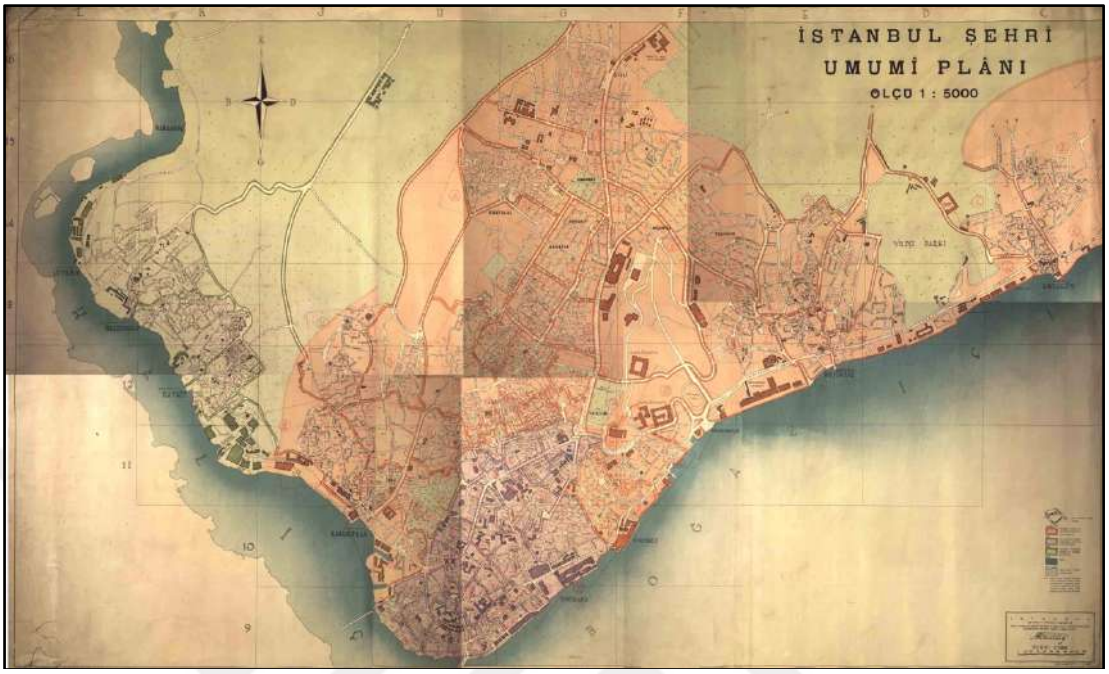
EK B–14: O. Nuri Ergin Haritası, 1934 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

EK B–15: S. Nirven Haritası, 1947-1949 (İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi).

EK B–16: Bülent Tuvalo Haritası, 1955 (SALT Arşivi).

EK B–17: İmar Planı, 2006 (İBB CBS Web).

EK B–18: İmar Planı, 2013 (İBB CBS Web).

EK B–19: Güncel Harita, 2023 (Beyoğlu Belediyesi Arşivi).

FSMVÜ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI - TEZ ÇALIŞMASI

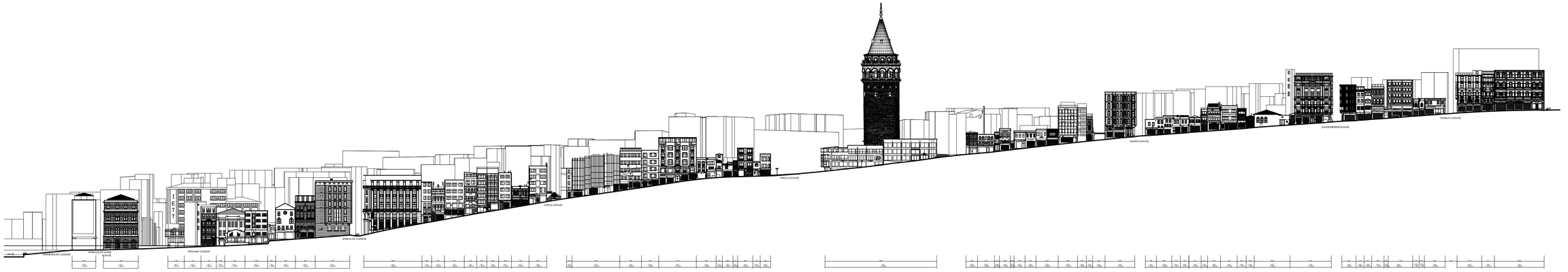
TEZ KONUSU: 19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE TÜNEL - KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM

TÜNEL - KARAKÖY AKSI: GALİP DEDE, YÜKSEK KALDIRIM VE KEMERALTI CADDELERİ SİLÜET ÇALIŞMASI

PAFTA NO 1

VAZİYET PLANI

A-A GÖRÜNÜŞÜ

B-B GÖRÜNÜŞÜ

RÖLÖVE-SİLÜET ÇİZİMİ	ÖLÇEK: 1/1000	HAZIRLAYAN: MİMAR AYŞE NUR ÖZKARA

FSMVÜ
MÜHENDİSLİK VE FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON YÜKSEK LİSANS PROGRAMI - TEZ ÇALIŞMASI

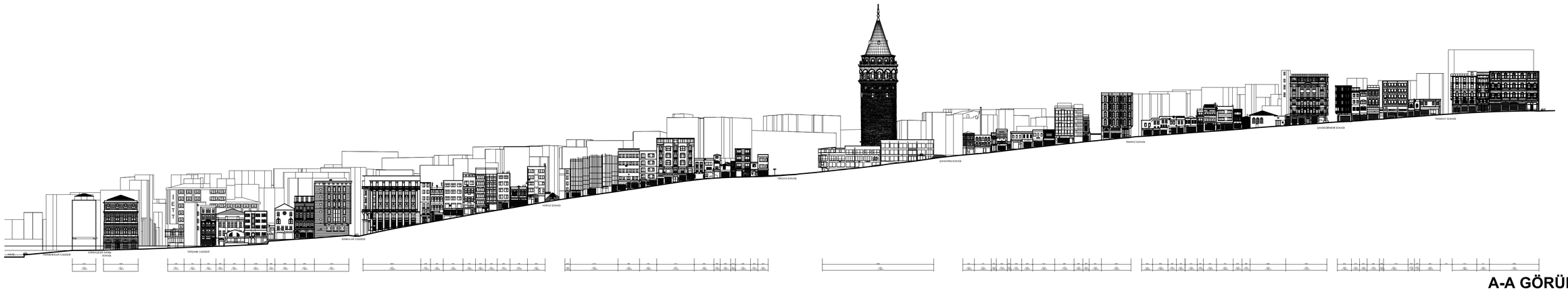
TEZ KONUSU: 19. YÜZYILDAN GÜNÜMÜZE TÜNEL - KARAKÖY AKSI: MİMARİ VE SOSYAL DEĞİŞİM

TÜNEL - KARAKÖY AKSI: GALİP DEDE, YÜKSEK KALDIRIM VE KEMERALTI CADDELERİ SİLÜET ÇALIŞMASI

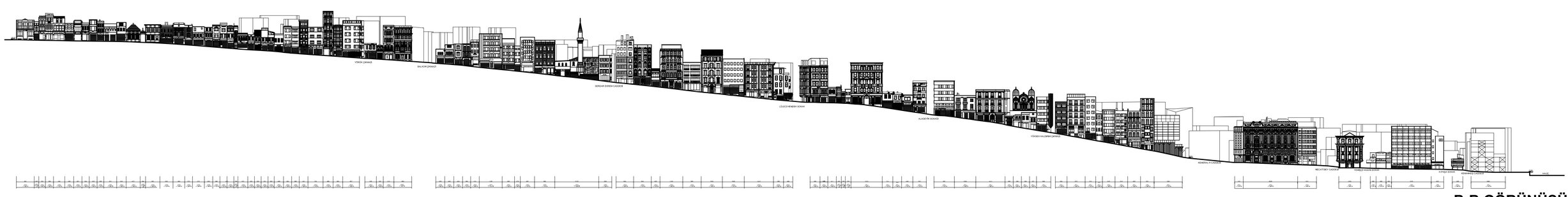
PAFTA NO 2

VAZİYET PLANI

A-A GÖRÜNÜŞÜ

B-B GÖRÜNÜŞÜ

RESTORASYON-SİLÜET ÇİZİMİ	ÖLÇEK: 1/1000	HAZIRLAYAN: MİMAR AYŞE NUR ÖZKARA